

“SHARQ” NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK KOMPANIYASI
BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT — 2013

UO'É: 821.512.133-3

KBÉ 84(5O')6

M 22

«Àððî òèì èçää øàéòî í èàð áí ø³àððàèèääí î èàì áí ð»
ääá çààè Òî µèð Ì àèèè óøáo èèòî áää àèòääí ñ´çáí øè-
ñèää. Àððµà³è³àð, áó ³áí ààé î èàì ? Óí è òàðçáí àèàðè-
ì èç áà áèç èàððàèèð ³áí ÷àèèè àèèèì èç? Í èì à ó-óí
øàéòî í òóçí ²èää òóøèá ³í èääáðàì èç? Øàéòî í ´ç ì àèð
ää í àéðáí àèàðèèää ³áí ààé ýðèøàèè? Óí àáí í àðè á´èèø
ì òì èèí ì è? Óøáo ì àùðèòèé ³èññàää áí à øó ñàáí èèàð-
ää æääí á òí ì èøää µàðàèèð ³èèèí ààè. µ³èí á, èèí µà øàé-
òî í àáí í àðè-þ, Àèèí µää ý³èí á´èèí á!

«Atrofimizda shaytonlar boshqaradigan olam bor» deb yozadi Tohir Malik ushbu kitobga bitgan so'zboshisida. Darhaqiqat, bu qanday olam? Uni farzandlarimiz va biz kattalar qanchalik bilamiz? Nima uchun shayton tuzog'iga tushib qolaveramiz? Shayton o'z makr va nayranglariga qanday erishadi? Undan nari bo'lish mumkinmi? Ushbu ma'rifiy qissada ana shu savollarga javob topishga harakat qilinadi. O'qing, iloha shaytondan nari-yu, Allohga yaqin bo'ling!

M 22 **Malik, Erkin**

Shaytonvachchanning nayranglari: 1 kitob R.I/E. Ma-
lik. — T: «Sharq», 2013. — 368 b.

UO'É: 821.512.133-3

KBÉ 84(5O')6

ISBN 978-9943-26-049-8

ЭРКИН МАЛИК

ШАЙТОНВАЧЧАНИНГ НАЙРАНГЛАРИ

(АЁЎЁЇ × Ё ЁЁЇ А)

SHAYTONVACHCHANING NAYRANGLARI

(BIRINCHI KITOB)

(MA'RIFIY QISSA)

«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK KOMPA NIYASI
BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT — 2013

Àēñì èèèàμèð ðīμì áí èð ðīμèì

ΒÍ ÆÈ×Α ΟŃĚÓÁ

Ì óμòàðàì í áé²àì áàðèì èç Ì óμàì ì àà àèàéμèññà-
ēì ì ì àðμàì àò ³èèèá, μàð áéð í ààì áí èàñèì èì á ì ó-
ñóèì íí μί èàðèää óó²èèèøèì è, éáéèì ÷àèèè ýñà í òà-
íí àñèì èì á òàðáèýñèää ³àðáá, μèáì ýò òí'í èøèì è
éì òèðèèè áí ò³í ²èää áí òèøèì è òàúèèèèääáì èàð. «Ì ó-
ñóèì íí μί èàðèää óó²èèèøè» ááèèèèääí àà óé²àéää÷,
í àì íç ³èá þðèøèèè à òóøóí èèì áéää. Ì óñóèì íí
á'èèø — Àèéí μää èèì íí éáèòèðèèèääí àáì ñ'í á ýòøè
òóé³ ýááñè á'èèø àáì áéèèð. Èèì èè ýòøè òàðáèý
í èèääè, àáì áé μà, òää ò'²ðè é'èì è òí'í èáää. Èèì èè
òàðáèý í èì ááää, ì íí òóé³èàðáá ýáá á'èèääè, øáé-
òàì àò í èàì èää ááì àè á'èèääè.

Àððì òèì èçää øáéòí í èàð áí ø³àðáèèèääí í èàì áí ð.
Øáéòí íí èì á çè èì ñíí é'çèää é'ðèì ì áéää. Àáñáà-
ñáèàðè-þ, ì áèð-òèèèèèèèèè áèèáì ì íí èèèèèèèè è í ààì
áí èàñè é'çèää ÷èðí èèè ³èèèá é'ðñàðáèè, çóèì í èà-
ì èää ÷í ðèáéää. Í ààì áí èàèàðè øáéòí í àèàéμèèèúí à-
í èì á çèì è é'ðì àñáää, ó ýááèèè ³èèóá÷è í èàì í è,
áó í èàì í èì á ááì áàèàðèì è é'ðèá òóðáèè. μçääèèèèè
çóèì ³èèóá÷èèèè áí à øó ááì áàèèèèèè. Çóèì ááááì àà
òà³àð ³í òèèèèèè, ²èðèèèè òóøóí èèì áéää. ²è²í ì ÷è-
èèè, ²èéáàð, è²áí, ì í ðàð ðèèèè, ì ì íí àðáà òè, í àð èááè
í èàá ì íí òóé³èèè μàì çóèì áí èðàñèèè èèðáèè. Í òà-
íí áí èì á, àèì í àð÷èèèèè èì á ààçèòàñè ø àáèì áí è
áí à øó øáéòàì àò í èàì èì èì á òàúñèðèèèè èμí òà
³èèèè.

Àèðí í é'÷áááì òèá éáðà, òááì èì àèçää òàðçáì àèì -
àèçí èì á é'çè á'çàè áí ³³à òóøèè. Óí áááè òàááí ðà-
èàð, á'çàè òí áóñèàð óí èì á òà, èèì è í èää. Áí èááá òà
áí ³³à èèðèø èøðè, ³è óé²í í àè. Ó «áí ³³à í èèá èè-
ðèì á» ááá ñèçää ýèèì àè. Ñèç ýñà ðí çè á'èì ááèì àèç.
Òàðçáì àèì àèç èè÷èèðí³ øää á'èñà áéð éèì à-
àè-þ, òà³àèðáà òàì ááðáèè. μñì èð øää á'èñà÷è?

Bismillahir rohmanir rohim

YANGICHA USLUB

Muhtaram Payg'ambarimiz Muhammad alay-hissalom marhamat qilib, har bir odam bolasining musulmon xolatida tug'ilishini, keyinchalik esa ota-onasining tarbiyasiga qarab, yo hidoyat topishini yo kofirlik botqog'iga botishini ta'kidlaganlar. «Musulmon xolatida tug'ilishi» deyilganda ulg'aygach, namoz o'qib yurishigina tushunilmaydi. Musulmon bo'lish — Allohga iymon keltirilgandan so'ng yaoshi o'ulq agasi bo'lish demakdir. Kimki yaoshi tarbiya olibdi, demak hayotda to'g'ri yo'lni topibdi. Kimki tarbiya olmabdi, yomon o'ulqlarga aga bo'libdi, shaytanat olamiga bandi bo'libdi.

Atrofimizda shaytonlar boshqaradigan olam bor. Shaytonning o'zi inson ko'ziga ko'rinmaydi. Vasvasalari-yu, makr-hiylalari bilan yomonliklarni odam bolasi ko'ziga chiroyli qilib ko'rsatadi, zulm olamiga chorlaydi. Odam bolalari shayton alayhila'naning o'zini ko'rmasada, u egalik qiluvchi olamni, bu olamning bandalarini ko'rib turadi. O'zgalarga zulm qiluvchilar ana shu bandalardir. Zulm deganda faqat qotillik, o'g'irlik tushunilmaydi. Yolg'onchilik, g'iybat, ig'vo, poraõ'rlik, omonatga õiyonat kabi o'nlab yomon o'ulqlar ham zulm doirasiga kiradi. Ota-onaning, jamoatchilikning vazifasi yosh avlodni ana shu shaytanat olamining ta'siridan ihota qilish.

Biron ko'chadan o'tib ketayotganingizda farzandingizning ko'zi go'zal boqqa tushdi. Undagi favvoralar, go'zal tovuclar uning õayolini oldi. Bolada o'sha boqqa kirish ishtiyoqi uyg'ondi. U «boqqa olib kiring» deb sizga yalindi. Siz esa rozi bo'lmadingiz. Farzandingiz kichikroq yoshda bo'lsa bir o'kinadi-yu, taqdirga tan

Í àéò ì í éèàá, ñèçàáí ááðòòñàò á´èñà-àà, øó áí³³à èèðèø ÷í ðàñèí è òí í ààè. Øàéòàí àò í èàì èàà ì àµèè, - èèè µàì øóí àà ´òøààáí á´èààè. Òà³àò áó í èàì í èí á ´çèàà òí ðòèø èó÷è àí ÷à Þ³¹í ðèàèð. Í òà-í í à áóí ààé í àéòàà ááúçáí áí èàñèí è³àéòàðà í èì àéàè.

Ææáèáí àðèèñè øóí ààèè, áí èà òó²èèááí àà µá÷ àèð í òà-í í à, µàðòí àòàààèé æèí í ýò÷è µàì òàðçáí àèí è øàéòàí àò í èàì èàà ýøàøèí è í ðçó³èèì àéàè. Ò´²ðè ýøàá, ááòòèè-ñàì ààòèè á´èèøèí è Òóáí àáí ñ´ðàéàè. Ò´ø, óí àà áí èà í áàà çóèì í èàì èàà èèðèá³í èààè?

Æàì è ýò àçàè-àçàèááí çóèì í èàì è àéèáí èóðàøèá èáèààè. Áó é´èàà òóðèè áí ñèòàèàðàáí òí éààèáí ààè. Øó áí ñèòàèàðàáí àèðè — ì áúðèòèé áààáè, òàèð. Òà-ðèòàà àòèí³ ì ááçóèàààè àñàðèàð é´í çèèááí. Óèàð-í èí á áòðáí í àèàðè àèçàà³ááàð µàì àòèá èáèááí, àèç óèàðááí µàì í í ì áí Òààò í èàì èç, áóí ààé æááí µèðí è àèçàà ì áðí ñ³èèèá³í èàèðàáí èàðí è ýñà òàéðèè áóí - èàð àéèáí ýñèàéì èç.

Éèàèðì áí ÷è àñðí èí á èèèèí ÷è ýðì èàà øàéòàí àò í èàì èàà ýí áàà ì í í òí ì í í àà ´çààðèø á´èàè. Øàéòà-í àò í èàì è áí èðàñèàà «àè, µááí àèèè» ááááí òàòàðèè í ðí è í àéáí á´èàè. Áó µí è ì áúí áàè ýò í èàì èí è æè-áèé ì àñàèàèàðàà ð´í àðà³èèàè. Øàéòàí àò áà àè, í àò í èàì èí èí á èóðàøèáà ì áúðèòèé áààáè, óí èí á áàçè-òàñè ýí áàà í øàè.

Áí èàèàð áààáè, òèàà³èð³ èèèááí ááðè òèçì àò³èèèá èáèà, òááí³àèàì èàø àèàì èç Ýðèèí Ì àèèè-í èí á «Øàéòí í àà÷÷áí èí á í àèðáí àèàðè» àñàðèí è³èá ì áí áóí àà ýí à àèð èàððà àì èí á´èàèì. Ì àçéóð àñàð àèð í á÷à èèè èèààðè í àòð ýòèèèá, é´í í èí á ýúðè-áí ðèí è òí ðòááí ýàè. ´´çóá÷è àñàðí è³àéòà èøèáá, ýí àè áí àèàð àéèáí ò´èàèðèá, ýí à ´³óá÷èèàð µóèì è-áà µááí èà ýòýì òèèàðèèì, áóí èí á ó÷óí ì èí í àòáí ðèèè àèèàèðàì èç.

Þ³¹í ðèàà áá, ýòèèááí òèèðèàð «Øàéòí í àà÷÷à»-í è áàñòèáá³èááí áà óé²¹í ááí ýàè. Òàðèòàà áí èàèàð òàðáè ýñèàà òèçì àò³èèóá÷è àòèí³ èèòí áèàðè é´í ýðà-òèèááí. Éáèèí Ýðèèí Ì àèèè áó ñí µááà ´çèàà òí ñ ýí àèèèè ýðàòèáàèèàð. Bí àè÷à òñèóá-éóí ààèèè µà, òè-ì èç áà øàéòí í èàðí èí á è´çàà è´ðèí ì àñ µà, òè áá, ýòèèèáàè. Øó àñàð í ð³àèè «áí èàèàð øàéòàí àò í èàì è é´èèàà³áí ààé èèðèá³í èààèèàð?» ááááí ñááí èàà æà-

beradi. O'smir yoshda bo'lsa-chi? Payt poylab, sizdan beruxsat bo'lsa-da, shu boqqa kirish chorasini topadi. Shaytanat olamiga mahliyolik ham shunga o'xshagan bo'ladi. Faqat bu olamning o'ziga tortish kuchi ancha yuqoridir. Ota-ona bunday paytda ba'zan bolasini qaytara olmaydi.

Ajablanarlisi shundaki, bola tug'ilganda hech bir ota-ona, hatto ashaddiy jinoyatchi ham farzandini shaytanat olamida yashashini orzu qilmaydi. To'g'ri yashab, baxtli-saodatli bo'lishini Xudodan so'raydi. Xo'sh, unda bola nega zulm olamiga kirib qoladi?

Jamiyat azal-azaldan zulm olami bilan kurashib keladi. Bu yo'lda turli vositalardan foydalanadi. Shu vositalardan biri — ma'rifiy adabiyotdir. Tarixda axloq mavzusidagi asarlar ko'p yozilgan. Ularning durdonalari bizga qadar ham yetib kelgan, biz ulardan hamon manfaat olamiz, bunday javohirni bizga meros qilib qoldirganlarni esa xayrli duolar bilan eslaymiz.

Yigirmanchi asrning ikkinchi yarmida shaytanat olamida yanada yomon tomonga o'zgarish bo'ldi. Shaytanat olami doirasida «giyohvandlik» degan xatarli orol paydo bo'ldi. Bu hol ma'naviyat olamini jiddiy masalalarga ro'para qildi. Shaytanat va diyonat olamining kurashida ma'rifiy adabiyotning vazifasi yanada oshdi.

Bolalar adabiyotiga qirq yildan beri xizmat qilib kelayotgan qalamkash akamiz Erkin Malikning «Shaytonvachchaning nayranglari» asarini o'qib men bunga yana bir karra amin bo'ldim. Mazkur asar bir necha yil ilgari nashr etilib, ko'pning e'tiborini tortgan edi. Yozuvchi asarni qayta ishlab, yangi boblar bilan to'ldirib, yana o'quvchilar hukmiga havola etyaptilarkim, buning uchun minnatdorlik bildiramiz.

Yuqorida bayon etilgan fikrlar «Shaytonvachcha»ni dastlab o'qiganda uyg'ongan edi. Tarixda bolalar tarbiyasiga xizmat qiluvchi axloq kitoblari ko'p yaratilgan. Lekin Erkin Malik bu sohada o'ziga xos yangilik yaratibdilar. Yangicha uslub-kundalik hayotimiz va shaytonlarning ko'zga ko'rinmas hayoti bayon etilibdi. Shu asar orqali «bolalar shaytanat olami yo'liga

áî á ôî î èø ì òî èèí . Áî ø³ à÷ àðî³ àèòñàè, áî èàèàðí è
 øàéòí í èàð î èàì èàà î èèá áí ðóá÷è é´èääí³ àéòàðèø
 ÷î ðàèàðèí è´ðääí ñà á´èääè. Áî èääà «í èì à ÿøè-þ,
 í èì à ÿ ì í í?» äääáí ì àñàèàí è òóðèè óñèóáèàðää òó-
 øóí òèðèø ì òî èèí . Ì àñàèàí : «ñàèí ì ááðñáí á ÿøè,
 ÷à³èì ÷èèèè³ èèñáí á ÿ ì í í». Áó ìáì òàðáèÿ àà óí è
 èí èí ð ÿòèá á´èì àéää. Ēàèèí øó ÿøè òóè³ ìá³èää
 áèðí í áî³ää àñí ñèää òóøóí òèðèèñà áí èääà áí è³ òà-
 àññóðí ò óé²í í ààè. Ýðèèí Ì àèèèí èí á àñàðè øó æè-
 ìàðääí ìáì àìáì èÿøèèèèð.

Ì óìòàðàì èèòí áóí í , ì àçèóð àñàðí è óéää î èèá
 èâèää÷, Òàðçáí äää «ì à, ´³è!» äää áóþðí àé «³áí è
 èâè-÷è, áí èàæí í èì , ñáí àà áèð àæí éèá èèòí á î èèá
 èâèèè , áèðääèàøèá´³èè èç», äáñà áí èàí èí á î èà-
 ì è ÿí äää ÷àðí²í í á´èàðàè. Ēèòí áí è´³èääí àà ÿøèè
 ó³³áí òí í àäí í àà øàéòí í èàð òóèè èí è´ðèàçà î èì àñ,
 èí øáí èèí ì!

Ὀἱ μὲν ἰ Αἴῃῃ

qanday kirib qoladilar?» degan savolga javob topish mumkin. Boshqacharoq aytsak, bolalarni shaytonlar olamiga olib boruvchi yoʻldan qaytarish choralarini oʻrgansa boʻladi. Bolaga «nima yaxshi-yu, nima yomon?» degan masalani turli uslublarda tushuntirish mumkin. Masalan: «salom bersang yaxshi, chaqimchilik qilsang yomon». Bu ham tarbiya va uni inkor etib boʻlmaydi. Lekin shu yaxshi xulq haqida biron voqea asosida tushuntirilsa bolada aniq taassurot uygʻonadi. Erkin Malikning asari shu jihatdan ham ahamiyatlidir.

Muhtaram kitobxon, mazkur asarni uyga olib kelgach, farzandga «ma, oʻqi!» deb buyurmay «qani kel-chi, bolajonim, senga bir ajoyib kitob olib keldim, birgalashib oʻqiymiz», desa bolaning olami yanada charogʻon boʻlardi. Kitobni oʻqigan va yaxshi uqqan oʻonadonga shaytonlar hukmini oʻtkaza olmas, insha-olloh!

Tohir MALIK

ÒÁÍ ÈØÓÁ

(, èè áí á è÷èääàè òó²òóó³óí í á)

Àèñì èèèàμèð òí μì áí èð òí μèèì .

Øàμàðí èí á è´ì ÷áèèàñèää μαì γì àñ, ³í ³´òòàñè-
ää μαì γì àñ, ì à³òàðèè áí é μαì γì àñ, áá÷í ðàμí è
èàì áà²àè μαì γì àñ, àéòàðèè ñáðáí èà-þ, ³àéòàðèè
èàì áí èà μαì γì àñ áí ðóèí ì í í áèð òí í àáí í áà òàé-
òí í áà÷÷à áóí , àà èáèääèääí á´èèá ³í èàè. μçè òó òàé-
òí í áà÷÷à èàðí èí á áóí , àà èáèèøè ñàè ²àèàðèðí ³ ýèáí -
ää. Í à í ààì áà áà í à áèð μàéáí í áà ´òòàð ýèáí . Áèð
³àðàááí áà áóí , àà èáèèøè è´ç ì ²ðè³áàé ì´ì à-ì ñí í ó,
áèð ³àðàááí áà áóáà ì àøà³³òò μαì ýèáí . Áèèí μí èí á
ýèèà-þ ýáí í àèèáèää, ááí ààèàðèää òóøèðááí èèòí -
áèàðèää, òàðèøòàèàðèää, ì àè²àì áàðèàðèää ÷èí àèè-
ááí èòèí ñ ³´éááí òí í àáí í á´èñà... è´ì àéèø ó ³áà
òóðñèí æí í èàðè ýðòà-þ èá÷ «³óá-³óá»àà ýèáí . Nóýè
òááì áááí μαèàéóí èí á èòèáàè ó ³ááí , áó ³³à μαèèè-
èää, ì çèá-ò´çèá þðèøàðèáí . Áààðàà Óóáí è´ðñàòì à-
ñèí , Áèèí μ áèèáí òðèøááí , òàéòí í áèèáí òí´ì èø-
ááí òí í àáí í á´èñà-÷è... áí éá´´... òí í àáí í àμèèèàðè
áèèáí ì ²èç-áóðóí ´ì èøèá, áèð-áèðèää ³àì èøèá
÷´÷³áàáè òð÷èá èáòàðèáí . Áààðàà ÷´÷³à èèáèðì à ñàè-
èèçòà òó²ñà òàéòí í èèáèðì à ò´³³èçòàááí ì øèðàð
ýèáí .

μçè áó áóí , àà èáèà , òááí í àááàòááàè òàéòí í áà÷-
÷áí èí á ì áóí í àñè ñàè ø´ðóí ³ ýèáí . Áéòèøáàè-éó
áàòòè èòèì áááí , òí èáè ì àñò ááá, øóí à³àðí ³ ýèáí .
Á´èì àñà ó òó²óèääèääí òí í àáí í í èí á Óí æàñè óí à³à-
ðí ²-ó, Óí æáááèàñè áóí à³àðí ³ μαì á´èáàèì è? Èáí à-
³àðí ³ áàèñèçì è? Óí í àáí í í èí á Óí æàñè ý³èí áááèí à
Áèèí μ è´èèää èèðááí èàðááí , Óí æáááèàñè á´èñà èèð-
ñàì ì è-èèðì àñàì ì è ááá, «é´è» áí øèää ´é ñóðèá,
òóðèá ³í èááí èàðááí ýèáí .

Óó òí í àáí í áà è´ì ááí èàèðñèá þðááí ì í à òàé-
òí í í èí á ì é-éóí è ò´èèá, ³í ðí è èáæááááè á´èèá,

TANISHUV

(yoki yeng ichidagi tug'uruqxona)

Bismillahir rohmanir rohim.

Shaharning ko'p chekkasida ham emas, qoq o'rtasida ham emas, maqtarli boy ham emas, bechorahol kambag'al ham emas, aytarli serbola-yu, qaytarli kambola ham emas dorulomon bir xonadonda shaytonvachcha dunyoga keladigan bo'lib qoldi. O'zi shu shaytonvachchalarning dunyoga kelishi sal g'alatiroq ekan-da. Na odamga va na bir hayvonga o'xshar ekan. Bir qaraganda dunyoga kelishi ko'z og'riqday oppason-u, bir qaraganda juda mashaqqat ham ekan. Allohning yakka-yu yagonaligiga, bandalariga tushirgan kitoblariga, farishtalariga, payg'ambarlariga chin dildan ixlos qo'ygan xonadon bo'lsa... ko'payish u yoqda tursin jonlari erta-yu kech «quv-quv»da ekan. Suyak tegmagan halakuning itidek u yoqdan, bu yoqqa hakillab, ozib-to'zib yurisharkan. Agarda Xudo ko'rsatmasin, Alloh bilan urishgan, shayton bilan topishgan xonadon bo'lsa-chi... voybo'-o'... xonadon ahillari bilan og'iz-burun o'pishib, bir-biriga qapishib cho'chqadek urchib ketarkan. Agarda cho'chqa yigirma sakkizta tug'sa shayton yigirma to'qqiztadan oshirar ekan.

O'zi bu dunyoga kelayotgan navbatdagi Shaytonvachchanning peshonasi sal sho'rroq ekan. Aytishadi-ku baxti kulmagan, toleyi past deb, shunaqaroq ekan. Bo'lmasa u tug'uladigan xonadonning Xojasi unaqarog'-u, Xojabekasi bunaqaroq ham bo'ladimi? Qanaqaroq deysizmi? Xonadonning Xojasi yaqindagina Alloh yo'luga kirganlardan, Xojabekasi bo'lsa kirsammikirmasammi deb, «yo'l» boshida o'y surib, turib qolganlardan ekan.

Shu xonadonda ko'pdan ivirsib yurgan ona shaytonning oy-kuni to'lib, qorni kajavadek bo'lib, juda

æóää á´èì àé áí ðaððeáí ... æ³òeí -´³òeí àaðä öóðaððeáí .
Éí ðí èääàè Ø àeòí í àà÷÷à òàçðí³ ³ ðó² áóí ³ í è é´ðeøää
øí øèèaððeáí . Í øèðè í í à øàeòí í í èì à ³èèaððeí è àèè-
ì àé, òó²èøää ³óèàé æí é ³èèèðeá, òèì èðèñèèáí èá,
Õí æáí èí á ÷áí ³´eí èää èèðeá áí ðeááè. (Ø àeòí í èað
´çè màì ì à èøí è ÷áí àáí áí øeàð ýèáí èàð-ää.) Éå-
ééí í àáì çí áí èí á àeðí í àeð áðeää àeðí í àeð áðe
òáàèá òóðì àñà, é´çè ³ðèì àñ ýèáí . Øóí àáí -ì è ñ´ð²è÷-
ää ðåáí ááí ÷à³àèí ³ååè í àáì àà ³ í èøåáí è-³ í èøåáí
ýèáí . Ì áí à mí çèð màì é´çèàðè ñóçèèèéá, í èýòè áóçè-
èèá, ýèòí ³èáí èá ´çè÷à àaðäè:

— Í µ-áí µ-áé, ñàè ááñàððáí æí ì èèèè è àeòì àñà,
Õí æáí èçí èí á øó ³´eí è æà ì àçà æí é ýèáí ì è? Èñ-
ñè³³èí à, ì ì ì è³³èí à...

Àì ì í óí èí á ááçáððeàð÷à æí éèàøeá í èà ðåáí è-
ääí ááçí àòà á´èääí þðàè... àeðääí áóí -áóí óðeá èá-
òeá, áåè:

— ¥à ³í àeáèí à èáðñeí, ñáí èèèèðñà. Éóèèé
æí èì èø-à! É´òað òí áó³ ø´ðåáí áí è óñòèì àáí ...

— Ý-ý... áó ³áí à³àñèää òí áó³ ø´ðåá á´èñèí ?! Áèð-
í àñ æèì òóð, øí øí àñáí á àèèáí èàñáí í èì àèèèè è...

Þ ðàè màèè øóí à³áí è áåè-þ, «áí ñ³èí ÷è» í èí á
í í çèè æ æí éèää èèèè ì áðòà ´òøàðeá òáí ááí ýèè, í í à
øàeòí í ³áí áí ³ ³èèèé èññè³ æí éääí ó÷eá ÷è³³áí è-
í è-þ, áí µ ááá ³í ðí èí è ³ó÷í ³èää ³í èääí èí è àèè-
ì àé ³í èèè!

— ¥áí ñáí èì è, øí øí àé òóð, ì áí màèè øóí àèé
áí èà òó²àéèè, òáí èø ³áí à³àèèèè è ó ñáí àà é´ðñàðeá
³´èñèí . ¥à ì àèèè, ÷áí ³´eí á´èì àñà, ´í á ³´eí
måì òàøeá ÷è³í àeáè, — ááá øó òí ì í í àá áí ø ñó³àè.

— Áó áð màì èèè³³èí à ýèáí, é´³åáí é´ðà, áóí è
óñòèää æèì -æèð, òèèääòðeí à. xáí ³´eí èññè³ á´èää-
í è àèèáí àáí èðà-áóí èð — í ò´eí èá òøååè...

Ø àeòí í èað í ààðää áí èàñeí è í²çèääí òó²åè. Á÷-
ààð òí èàèað «må, áí èáí á í²çèí áááí èáèñeí » ááá áá-
éí ðåá ³áð²àøí àeáè. æøáí àà øàeòí í í è í àçàðää òó-
òèøað ýèáí . Øóí áí ³ ³èèèé í í à øàeòí í í èí á ò´è²í ²è
òóðeá, ýí àè ´³÷èè áí ááá òóðñà, áóðí èää àeð ²àèà-
òè mà èèðeá, á´èèè áí øeááè.

— Áí éáí ä, ´èýí ì áí, ³ðåáí ááðèí á, — ááá áá³è-
ðeá þáí ðeáè.

bo'lmay borarkan... O'qtin-o'qtin dard tutarkan. Qornidagi Shaytonvachcha tezroq yorug' dunyoni ko'rishga shoshilarkan. Oxiri ona shayton nima qilarini bilmay, tug'ishga qulay joy qidirib, timirisklanib, Xojaning chap qo'yniga kirib boribdi. (Shaytonlar o'zi hamma ishni chapdan boshlar ekanlar-da.) Keyin odamzodning biron bir yeriga biron bir yeri tegib turmasa, ko'zi yorimas ekan. Shundan-mi so'rg'ichga o'rgangan chaqaloqdek odamga yopishgani-yopishgan ekan. Mana hozir ham ko'zlari suzilib, niyati buzilib, yaltoqlanib o'zicha derdi:

— Oh-voh-ey, sal besaranjomligini aytmasa, Xojamizning shu qo'yni ja maza joy ekanmi? Issiqqina, momiqqina...

Ammo uning bezbetlarcha joylashib olayotganidan bezovta bo'lgan yurak... birdan gup-gup urib ketib, dedi:

— Ha yoqmaygina ketsin, sen ilvirsga. Qulay joymish-a! Ko'tar tovuq sho'rvangni ustimdan...

— E-e... bu qanaqasiga tovuq sho'rva bo'lsin?! Birpas jim tur, shoshmasang bilvolasan nimaligini...

Yurak hali shunaqami dedi-yu, «bosqinchi»ning nozik joyiga ikki marta o'xshatib tepgan edi, ona shayton qandoq qilib issiq joydan uchib chiqqanini-yu, voh deb qornini quchoqlab qolganini bilmay qoldi!

— Hap senimi, shoshmay tur, men hali shunday bola tug'ayki, tepish qanaqaligini u senga ko'rsatib qo'ysin. Ha mayli, chap qo'yin bo'lmasa, o'ng qo'yin ham teshib chiqmaydi, — deb shu tomonga bosh suqdi.

— Bu yer ham iliqqina ekan, yo'qdan ko'ra, buni ustiga jim-jit, xilvatgina. Chap qo'yin issiq bo'lgani bilan dapira-dupir — ot o'yinga o'xshadi...

Shaytonlar odatda bolasini og'zidan tug'adi. Achavat xolalar «ha, bolang og'zingdan kelsin» deb bekorga qarq'ashmaydi. O'shanda shaytonni nazarda tutishar ekan. Shundoq qilib ona shaytonning to'lg'og'i tutib, endi o'qchiyman deb tursa, burniga bir g'alati hid kirib, bo'g'ila boshlabdi.

— Voydod, o'lyapman, yordam bering, — deb baqirib yuboribdi.

— Ø àéòí í èèè ³èèì à, — àái òè æèààð òèèàà èè-
ðèá, — í èì à, áó àðí è ²ðè óðàái mí àèè àáá ´éèí à-
àèì àì è?! É´òàð ñòçì à òàèòàí áí è, øóí áí ²àì ´ò³í´ì èì
çàµàððà ò´èèá òóðèáàè, mí çèðí ³ àñòàèàñí Òèèèí á´èà-
ñái .

Ø àéòí í èàð àñòàèàñí Òèèèí àái æóààýì ³´ð³èøàð
ýèáí . Ó à´çàóí èí á ³í³ ´ðòàñèàààè ýí á ³´ð³èí ÷èè
æí é ýèáí -àà. Øóí àà íí à øàéòí í áí é-áí éèàá, ààé-
áàéèàá, áó àðàái àì æóòòàéí è ðí ñòèàáàè. Àì ì í æè-
ààðàà µàì ´çè÷à ì àèí ì àð ³èèèáàè:

— ¥à ñái èì è øíøì àé òóð, ì áí µàèè øóí ààé
áí èà òó²àéèè, ñái è àðí ³³à í øí í ³èèèá, ýðòà éóí àà
ñàððí çàà ó÷ðàòñèí ...

Ó´è²í ³ óñðèàà ò´è²í ³ òóðèá, íí à øàéòí í Òí æà-
í èí á àððí Òèàà àèðàè-èàì àèàè á´èèá, àèèáí ààáðèá-
àè, àèèáí ààáðèáàè... Áóí áí ³ ³àðàñà, Òí æáí èí á
÷´í òàèèàðè á´øì èø.

— Ý-ý... ³´èèí á´èì àñà, ÷´í òàè µàì òàøèá ÷è³-
ì àèàè-éó, — àáá ´çèí è ´øà ³³à òðèáàè.

Øó í àéò «µàèè øóí à³àì è?!» àáàáí ààé áí øèàà àòð-
çèáàè á´èèá, ì óøò èáèèá òóøèáàè. µçèí è áí ø³à ÷´í -
òàèèà òðèáàè, ó òí ì íí àái µàì ì óøò ááàè. Àèàì è÷èàà:

— ¥áí , ñái èàðí èì è, øíøì àé òóðèàðèí á! Í áí
µàèè øóí ààé áí èà òó²àéèè, ó ñái ààñðè óçóí , ì óø-
òèì è ç´ðèàðí è ì í ðààà ´ðààòèá, ýðòà éóí àà ³àì í ³óí -
í ààà í øí í ³èèñèí , — àáá á´èàèèèøàái í àðè ´òí è-
ì ááàè.

Í í à øàéòí í í èí á í àòàñè ³èñèá, í èì à ³èèàðèí è
àèèí àé òóðàái ýàè, Òí æàáàèà áàòì àè òàèàðèàðèí è
í í çèè àèèàñèàà òàøèàá, ì àèàà ³ààái áèèái mí àèè
ýòààèàà ³àðàá ððà áí øèáàè. Áóí è é´ðèá, Òí æàñè
óí àà òàì ááµ ááðàè:

— Áó í èì àñè, áàèàì , àèèð í á÷à ì àðòà àéòàì áí
òàèàòì èí á áí àèí è èèèèá ððèø èáðàè, á´èì àñà áí -
àèàà øàéòí í áí èàèàá èàòàèè àáá. Øóí áí ²àì µàì ì à-
í è é´èàái óðèá òàái è èàì ì è?!

— Ý-ý, ³à ³àààè àái èàðí è òí´í àñèç àààæí í èñè,
óó øàéòí í ´èàòðí èí á àèçàái áí ø³à ³èèààèàái èøè
é´³ì è, — í í ðí çè á´èèè ááèà.

— Óµ, — àáý í²çè ³óèí ²èàà àðèá, ÷àì àè ÷àèèá
ðáí ðàè í í à øàéòí í , — àèèð ´çèì µàì àèð àà³òèàð

— Shaytonlik qilma, — depti jigar tilga kirib, — nima, bu yerni o'g'ri urgan hovli deb o'ylovdingmi?! Ko'tar suzma xaltangni, shundog'am o'tqopim zaharga to'lib turibdi, hoziroq asfalasofilin bo'lasan.

Shaytonlar asfalasofilindan judayam qo'rqishar ekan. U do'zaxning qoq o'rtasidagi eng qo'rqinchli joy ekan-da. Shunga ona shayton voy-voylab, bay-baylab, bu yerdanam juftakni rostlabdi. Ammo jigarga ham o'zicha malomat qilibdi:

— Ha senimi shoshmay tur, men hali shunday bola tug'ayki, seni aroqqa oshno qilib, erta kunda serrozza uchratsin...

To'lg'oq ustiga to'lg'oq tutib, ona shayton Xojaning atrofida girdi-kapalak bo'lib, aylanaveribdi, aylanaveribdi... Bundoq qarasa, Xojaning cho'ntaklari bo'shmish.

— E-e... qo'yin bo'lmasa, cho'ntak ham teshib chiqmaydi-ku, — deb o'zini o'sha yoqqa uribdi.

Shu payt «hali shunaqami?!» degandek boshiga gurzidek bo'lib, musht kelib tushibdi. O'zini boshqa cho'ntakka uribdi, u tomondan ham musht yebdi. Alam ichida:

— Hap, senlarnimi, shoshmay turlaring! Men hali shunday bola tug'ayki, u sen dasti uzun, mushtimi zo'rlarni poraga o'rgatib, erta kunda qamoqxonaga oshno qilsin, — deb do'layishdan nari o'tolmabdi.

Ona shaytonning nafasi qisib, nima qilarini bilmay turgan edi, Xojabeka baxmal xalatlarni nozik yelkasiga tashlab, mayda qadam bilan hovli etagiga qarab yura boshladi. Buni ko'rib, Xojasi unga tanbeh berdi:

— Bu nimasi, bekam, axir necha marta aytaman xalatning yengini kiyib yurish kerak, bo'lmasa yengida shayton bolalab ketadi deb. Shundog'am hammani yo'ldan urib yotgani kammi?!

— E-e, qayoqdagi gaplarni topasiz adajonisi, shu shayton o'lgurning bizdan boshqa qiladigan ishi yo'q-mi, — norozi bo'ldi beka.

— Uh, — deya og'zi qulog'iga yetib, chapak chalib yubordi ona shayton, — axir o'zim ham bir vaqtlar

³āāðāā āōí āā ēāēāāí yāēì ? Áí ā è÷ēāā yì āñì è?! Í ā³-
 ³īñ ēāēēāāāí ÷è³āðēā ³´ēēāí āí -ā... Ý, ýøāāí ðēí ā
 Ōī æāì , yñēì āā ñī ēēā ³´ēāēí āēç. Í ōāðēí ēāð á´ēñēí
 ñēçāā... Í āí ā yí āē áēç μāì āí ā è÷ēāā èø áēðēðā-
 ì èç, — āāā í í ā øāēōí í ²ōā yōēā ´çēí è āí ā è÷ēāā
 óðāē. Èāðāí āāā, áēā-āēí í ēē, èññè³³ēí ā æí é yēāí .
 Óñōēāā-ónōāē èēēē ´ðēì ñī ÷āāē èēēē áē³ēí āā óðēā
 òóðēāāē. Í í ā øāēōí í ōóðñāðì è áí é āāðì āé ā´í ²èè-
 ēāðēā ò´²āē ³´ēāē.

Ōōí èēāāí -ōōí èē áó ā´í ²èèèàøāāí òēæí èāð ÷āē-
 ēāí Ōī æāāāēā, ³īðí ēí è óøēāā ³āāāí ēí è òāçēāðāē.
 Þçēāðēāā āōā ³èçēēēēē þāóðāē. Áōí è ñāçāāí í í ā
 øāēōí í āāāē:

— Ōēæí èāð á´ēì āñēí èāð, áāēāì , áó āā´ōōí ā í āí ç
 áēçāāí ÷è³āē, μā! Ó÷āā áí ēāí āēç ò´ðōāā á´ēāē, ´çēā-
 ðēāā Øāēōí í āā÷÷ā ì óāí ðāē! ¥ā-μā-μā-ā, — āāā éōē-
 āē.

ÑĀĀÍ £

(,èè øāēōí í í ēí ā í øāā øāðēē á´èèøè)

Ōó āāñāí āēç, øāēōí í āā÷÷ēāð í āāòāā á´ēí èāā
 ³īøè²è áēēāí òó²èēāð yēāí . Ōēāðí ēí ā ēāðòā-þ, èè-
 ÷èè ì āðōāāāēāðē μāì , óçōí -³ēñ³ā óí āí í ēāðēyì øó
 ³īøè³ēāðēāā ³āðāā á´ēāðēāí . Øāēōí í āā÷÷āí ēí ā
 ³īøè²è ³īøè³ yì āñ, í ā³ ´í èēēēí ÷è í ´²āē ēāèèø-
 í ēí ā ´çè yēāí .

— Āí é-á´´´, — āāāē í í ā øāēōí í í ēí ā è´çēāðē
 í èā-éóēā á´ēēā, — ì āí āí èā yì āñ, áóðōí āí øèè
 ³īøè³ òó²ēāí āí -éó. Ó øōí āāē āāā í āōí í āñēí è òè-
 ðèøèðēēā òóðāāí yāē, Øāēōí í āā÷÷ā í í āñēí ēí ā ³īð-
 í ēāā ´ōøāðēā òóðēā, øōí āí ³ òāí òèèè, í ā³ í í ā øāē-
 ōí í í ēí ā μāì ì ā ²è øā³³èèèāā ēāðāē.

— Āí é-āí -āé, — āāāāí è÷ā í í ā øāēōí í èèèè áóē-
 ÷āēēā ³ī ēāē. Ēāéēí ēí āðāí ēā āāāē:

— Óóðāāí áēðāāí ēí ā ³īøè³ āāñāì , çí ðì āí āā òó-
 ²ēí ā μāì āí ð yēāí -éó āāēí í ēí ā ´³ēāāē. Í òā-āí āí èā-
 ðēí èç áēð òó³³āí í è, áēð ò´éāēðāāí í è ³īðí ēāā òāí ,
 āāēèøāāí è øó yēāí -āā! Āóðóñð-āóðóñð, μóø,ðñāí ,
 òāðēē í āāð — āì ðēí āμí è āāēāēēāð áóí è...

qayerda dunyoga kelgan edim? Yeng ichida emasmi?! Paqqos kalladan chiqarib qo'yibman-a... E, yashavoring Xojam, esimga solib qo'ydingiz. Ofarinlar bo'lsin sizga... Mana endi biz ham yeng ichida ish bitiramiz, — deb ona shayton g'uv etib o'zini yeng ichiga urdi. Qarangga, bib-binoyi, issiqqina joy ekan. Ustiga-ustak ikki o'rim sochdek ikki biqinga urib turibdi. Ona shayton fursatni boy bermay do'ng'illatib to'g'di qo'ydi.

Xunukdan xunik bu do'ng'illashdan xijolat chekkan Xojabeka, qornini ushlab qadamini tezlatdi. Yuzlariga duv qizillik yugurdi. Buni sezgan ona shayton dedi:

— Xijolat bo'lmasinlar, bekam, bu beo'xshov ovoz bizdan chiqdi, ha! Uchta bolangiz to'rtta bo'ldi, o'zlariga Shaytonvachcha muborak! He-he-he-e, — deb kuldi.

SABOQ

(yoki shaytonning oshga sherik bo'lishi)

Shu desangiz, shaytonvachchalar odatda bo'ynida qoshig'i bilan tug'ilar ekan. Ularning katta-yu, kichik martabalari ham, uzun-qisqa unvonlariyam shu qoshiqlariga qarab bo'larkan. Shaytonvachchanning qoshig'i qoshiq emas, naq o'n ikkinchi no'g'ay kalishning o'zi ekan.

— Voy-bo'-o', — dedi ona shaytonning ko'zlari ola-kula bo'lib, — men bola emas, butun boshli qoshiq tug'ibman-ku. U shunday deb peshonasini tirishtirib turgan edi, Shaytonvachcha onasining qorniga o'xshatib turib, shundoq teptiki, naq ona shaytonning hamma yog'i shaqqillab ketdi.

— Voy-vo-ey, — deganicha ona shayton ikki bukchayib qoldi. Keyin ingranib dedi:

— Turgan bitganing qoshiq desam, zormanda tuyog'ing ham bor ekan-ku baloning o'qidek. Otabobolarimiz bir tuqqanni, bir to'ydirganni qorniga tep, deyishgani shu ekan-da! Durust-durust, hushyorsan, tarki odat — amrimahol deydilar buni...

Ø àéòí í àà÷÷à î òà-áí áí èaðèí èí ā î ààðèàðèääí àè-
ðèí è 'òøàðèá 'ðèí èàðàà÷, è'ç ñí³³añèí è 'éí àðèá
«μόσ-σ-σ» γòðèðèá μόσòàè μαι ÷àèèá βáí ðàè.

— Í â-â, áàn — àáá í í à øàéòí í³óèí²éí è ááð-
èèðàè, — òèèèγì μσòòàè áèèáí ÷è³àè-éó áóí èí ā.
Èàððà á'èñà ó÷èàà ÷è³³áí μσòòàèáíç á'èààè øáèè-
èè. Èáééí Ø àéòí í àà÷÷áí è òèççañèää 'ò³αçèá, γðèá-
èàðàè:

— Í ààì áí èàèaðèí è³áí ÷àèèè μσòòàèáíç³èè-
ñáí ā, øóí ÷à γòøè. Í ààðàà, óòøòàèáíçèàðí è òàððèø-
òàèàð ÿ ï í è 'ðáàè. Óèàðááí òàððèøòàèàð ì èí ā ÷à³è-
ðèí í àðèää³í ÷àèè. Òàððèøòàñèç í ààì àà γñà èì í í
á'èí àéàè. Èì í í ñèç γñà á'çαóí èí ā '÷í²èää òàé, ð 'òèí -
àà, àèðàèðòí í .

— Í í à, — àáàè Ø àéòí í àà÷÷à òèèää èèðèá.

— Ááí èð, í èì à àáèñáí ?

— Èì í í í è áñà á'èààèì è?

— Áàðá! Óí è áéèøí è òà, èèí ááà μαι èáèðèðì à.

— Á'çαóí è-÷è, á'çαóí è áñà á'èààèì è?

— ¥αμ í àòñèí ā μαèàèèè î òì àé 'èñèí, ààððí àáà
çí ðí èí ā î ÷àèè è? Ñαáð³èè, ñαáð. Í ààì áí èàèàðèää
'òøàá ááñαáð á'èì à.

— Í ààì áí èàèàðèí è áá á'èààèì è?

— Á'èí àéàè. Óèàðí è òà³àð é'èääí óðñà, á'èààè.
Í ààì áí èàèàðèí è³áí ÷àèèè è'í é'èääí óðñáí ā, áí î -
àè ñààèè²í ÷³í øè²éí ā øóí ÷à è'í ì í é è-èàà 'éí àé-
àè. Áèèñáí ā í ààì áí èàèàðè²èðò áóøì áí èì èç.

— Í í à àáèì áí, áó áóí, àà á'ñòèàðèì èçáì áí ðì è?

— Á'èääí àà³áí áí³.

— Óí àà àéðèá ááð-àà, óèàðí è áóí áí³?

— Óèàðì è, óèàð ò'-'-σ-σ, óèàð í ààì áí èàèàðè-
àà.

— Èá, òí ì èí ā æí èèääì è í í à, μí çèðàèí à óèàðí è
²èðò áóøì áí èì èç ááá òóðóáàèí ā-éó.

— Áí é òí ì èèè ààèèí ì àð-á, í ààì áí èàèàðèí è
é'èääí óðááí èí áááí èáééí óèàð ñáí èí ā á'ñòèí ááà
àéèáí ààè-àà, ó³àèí áí è òàòòàòαμí ? Í í à øàéòí í
øóí ààé ááá Ø àéòí í àà÷÷áí èí ā³óèí³-÷àèèñèèää øà-
ðà³èàðèá òóøèðèá³í èàè.

— Ó³àèì -ó³àèì, — àáàè Ø àéòí í àà÷÷à øí øá-
í èøà òàðñàèè òóøááí æí èéí è ñèèää.

Shaytonvachcha ota-bobolarining odatlaridan birini o'xshatib o'rinlatgach, ko'z soqqasini o'ynatib «hush-sh-sh» ettirib hushtak ham chalib yubordi.

— Ov-v, bas — deb ona shayton qulog'ini berkitdi— tiliyam hushtak bilan chiqdi-ku buning. Katta bo'lsa uchiga chiqqan hushtakvoz bo'ladi shekilli. Keyin Shaytonvachchani tizzasiga o'tqazib, erkalatdi:

— Odam bolalarini qanchalik hushtakvoz qilsang, shuncha yaxshi. Odatda, hushtakvozlarni farishtalar yomon ko'radi. Ulardan farishtalar ming chaqirim nariga qochadi. Farishtasiz odamda esa imon bo'lmaydi. Imonsiz esa do'zaxning o'chog'iga tayyor o'tinda, girgitton.

— Ona, — dedi Shaytonvachcha tilga kirib.

— Gapir, nima deysan?

— Imonni yesa bo'ladimi?

— Dard! Uni yeyishni xayolingga ham keltirma.

— Do'zaxni-chi, do'zaxni yesa bo'ladimi?

— Hah nafsing hakalak otmay o'lsin, darrovda qorning ochdimi? Sabr qil, sabr. Odam bolalariga o'xshab besabr bo'lma.

— Odam bolalarini yeb bo'ladimi?

— Bo'lmaydi. Ularni faqat yo'ldan ursa, bo'ladi. Odam bolalarini qanchalik ko'p yo'ldan ursang, anovi savil yog'och qoshig'ing shuncha ko'p moy ichida o'ynaydi. Bilsang odam bolalari g'irt dushmanimiz.

— Ona deyman, bu dunyoda do'stlarimizam bormi?

— Bo'lganda qandoq.

— Unda aytib ber-da, ularni bundoq?

— Ularmi, ular ho'-o'-sh-sh, ular odam bolalarida.

— Ie, toming joyidami ona, hozirgina ularni g'irt dushmanimiz deb turuvding-ku.

— Voy tomlik vallomat-e, odam bolalarini yo'ldan urganigdan keyin ular sening do'stingga aylanadi-da, uqdingmi haftafahm? Ona shayton shunday deb Shaytonvachchanning quloq-chekkasiga sharaqlatib tushirib qoldi.

— Uqdim-uqdim, — dedi Shaytonvachcha shoshapisha tarsaki tushgan joyini silab.

Øó ì àéò Òí æàáàèà ààñòóðòí í çèá, í í í óøòààà
μί çèðèèè è òðà áí øèààè.

— Ýí àè àèðí àñ æàáðàì àé òàè òóð, — àààè í í à
øàéòí í Øàéòí í àà÷÷ààà, — μί çèð ì áí ñáí è á ñòò
áóøì àí èàðèì èç àèèáí òáí èøòèðàì áí .

— Õíí á´èààè í í à æàáðàì à ààñáí á, æàáðàì àé-
ì áí .

— Βòøèèáá òáí èá í è, áí í àè ààñòóðòí í òóçà, òàáí
éáèèøàáí æóáí í Òí æàáàèà á´èààè. Ó ì áí èí á ³ááð-
áí í èì , á ñòèì , ì áμðèáí í èì . Ó áí ð ýèáí , è÷èì àà
èññè³ òóøèá òóðààè. Í ÷-í áμí ð ³í èì àéí áí . Áèèñáí á,
ó ñáí èí á áí ýí á μàì á´èààè. μøáí èí á ááòì àè òàèàðè-
í èí á áí àèáà áóí ç, àà éáèèè á. ¥à, øóí áí ³. Ýí àè μí á
áí í á í ðí ì éóðñèàà òàñááμ áèðèá áðèðááí ñèì-ñèè-
èè³ í ààì í è è´ðýí ñáí ì è?

— È´ðýí ì áí í í à, è´ðýí ì áí , æà þçèàðè í óðèè
ýèáí ?

— Áàðá! Þ çèàðè í óðèèì èø! Áóøì áí èì èç á´èààè
ó, áóøì áí èì èç, ó³áèí áì è?

— Ý àðòáí á, á ñòàà àèèáí òèðèá á´èì àéèèì è ó
í ààì í è, í í á?

Í í à øàéòí í í ²èð ò´ðñèí àè.

— ¥à, áèð ì àéòèáð áéá-áéí í éèáàè á ñòèì èç ýàè.
Ó ì àéòèáðàà ³éèáðè òàñááμ áí í àèáðèí è ýí àñ, í ó-
³óè ì í ðà áèðèá áðèðáàè, í í ðà! ×èçááí ÷èçè²èì èç-
ááí ÷è³í àñàè. μçè øó ààñáí á í ààì çí ðè ´èáóááè í ²ì à-
÷è á´èààè. Í èì à á´èàè-þ, Áèèí μ é´èèáà èèðèá, áèç-
ááí ì òèà³í þç áèðáè, í í ì àðá. ¥àì ì à ³èèááí ýò-
øèèèèèáðèì àà òóí óðàè, ýñèááí ÷è³áðáè. Ó øó òí í à-
áí í í èì á Òí æàñè — èàðòàñè á´èààè...

Øó ì àéò Òí æà ³´óí è óéáà ÷ó²óð-÷ó²óð ³èèá, ò-
ááí áí èàèáðí è ÷à³èðèá ³í èàè. «Èááááé àààæí í »èáá
áí èàèáð ð´í àðàñèáà í áí á àèèáí ³é ³í áóøòèðèøàè.
Òí æà óèáðáà àèí μèáà ì áμð áèèáí òèèèèèè-àà:

— Εáí è àñàèòí éèáð, Áèñì èèèáμèð ðí μí áí èð ðí-
μèì ááá í í í óøòààà áðèðèí áèáð-÷è, — ááàè.

Í í à øàéòí í àèèáí Øàéòí í àà÷÷à òí í áí èí á ÷áí
áóð÷áàèàà áðèðèøááí ýàè, øó ì àéò ³áí ààéáèð éó-
èèèí áéí èýì áááí ðáà òáí ì éááè ÷í èøòèðèá òàøèáàè.

— Áí é á´´´... áó í èì àñè í í á? — í ²ðè³í èí á ç´ðè-
ááí èí áðáá þáí ðàè Øàéòí í àà÷÷à.

Shu payt Xojabeka dasturxon yozib, nonushtaga hozirlik ko'ra boshladi.

— Endi birpas javramay tek tur, — dedi ona shayton Shaytonvachchaga, — hozir men seni do'st-u dushmanlarimiz bilan tanishtiraman.

— Xo'p bo'ladi ona javrama desang, javramayman.

— Yaxshilab tanib ol, anovi dasturxon tuzayotgan kelishgan juvon Xojabeka bo'ladi. U mening qadr-donim, do'stim, mehribonim. U bor ekan, ichimga issiq tushib turadi. Och-nahor qolmayman. Bilsang, u sening doyang ham bo'ladi. O'shaning baxmal xalating yengida dunyoga kelding. Ha, shundoq. Endi hov anov oromkursida tasbeh o'girib o'tirgan sip-silliq odamni ko'ryapsanmi?

— Ko'ryapman ona, ko'ryapman, ja yuzlari nurli ekan?

— Dard! Yuzlari nurlimish! Dushmanimiz bo'ladi u, dushmanimiz, uqdingmi?

— E attang, do'stga aylantirib bo'lmaydimi u odamni, ona?

Ona shayton og'ir xo'rsindi.

— Ha, bir paytlar bib-binoyidek do'stimiz edi. U paytlarda qo'llari tasbeh donalarini emas, nuqul pora o'girib o'tirardi, pora! Chizgan chizig'imizdan chiqmasdi. O'zi shu desang odam zoti o'lgudek og'machi bo'ladi. Nima bo'ldi-yu, Alloh yo'lga kirib, bizdan mutlaqo yuz o'girdi, nomard. Hamma qilgan yaxshiliklarimga tupurdi, esidan chiqardi. U shu xonadonning Xojasi — kattasi bo'ladi...

Shu payt Xoja qo'shni uyda chug'ur-chug'ur qilayotgan bolalarni chaqirib qoldi. «Labbay adajon»lab bolalar ro'parasida odob bilan qo'l qovushtirishdi. Xoja ularga alohida mehr bilan tikildi-da:

— Qani asaltoylar, Bismillahir rohmanir rohim deb nonushtaga o'tiringlar-chi, — dedi.

Ona shayton bilan Shaytonvachcha xonaning chap burchagida o'tirishgan edi, shu payt qandaydir kuch ikkoviniyam devorga tappidek yopishtirib tashladi.

— Voy bo'-o'-o'... bu nimasi ona? — og'riqning zo'ridan ingrab yubordi Shaytonvachcha.

— Èaðì ènaí , ýøèòì ààéí àì è? Àèèí mí èí ā èñì è òóí à³à ³òäðàðèè á´èääè. Óí èí ā èñì è-àçàì àòè òèèää í èèí àáí àà áèçàà í èàì òí ð á´á èàðààè. ×èää, mí çèð´òèá èàðààè.

— Èì -ì -ì ...

— Òèøèí áí è-òèøèí ààà áí ñ, í ààì áí èàèàðèää´òøàá ÷èääì ñèç á´èì à, ÷èää!

— ...

— Èàèèé, ´òèá èàðàèì è?

— Àèèì ààèì .

— Ýí àè µóø,ð á´è, µà, æóàà çèéðàè á´è, µà÷ í àðñáí è è´çèí ààáí ³í ÷èðì à, àààð áí èàèàð í òàñè-í èí ā àéóàáí èí è ³èèèá, Àèèí mí èí ā èñì è áèèáí ààñ-òóðòí í àà ³´è ÷´çèøñà, áèèèéí èè, áó — í ÷-í àµí ð ³í èááí èí ā.

— Èá, áó í èì à àáááí èí ā, í í à, òó²èèèáí èì àáí ááðè ³í ðí èì àà òèðí í ³ááè í àðñà èèðì ààè-éó, àáí èí ā-í è ³àðàý...

— Øí øèèì à, ááñàáð, mí çèð áèð èèí æ ³èèèì èç... Õ´-ø-ø... í èì à ³èèñàè ýèáí -à? ¥à, µà, òí í àèì . ¥í á áí í àè ÷àðì í àí èáí è è´ðýí ñáí ì è, è÷è ò´èà èèòí á-ààòàðð?

— È´ðýí ì áí , í í à, è´ðýí ì áí .

— È´ðà,òááí á´èñáí ā´øà çí ðì í í àà ì ì í í àòàèí à òóðèááè, áí èàèàðí èí ā áí í á í áéí í àè ààñòóðòí í àà ý³èí èáèèèøè áèèáí óí è òóðòèá òóøèðèá þáí ðáñáí , ààñ-ñàèíì . Øóí ààé ³èèñáí á í áéí í á ÷àè²èéáè. Àèèí mí èí ā èñì èí è ýñèááí ÷è³àðààè. Õ´-ø-ø... ýí à í èì à? ¥à-µà òí í àèì , áí í àè ì´ñòèí ÷áí è è´ðýí ñáí ì è?

— È´ðýí ì áí í í à, è´ðýí ì áí ...

— Èèááàèää ç´ð²à èèèí èá òóðèááè. µðòáí ÷àñè ààñ-òóðòí í àà ý³èí èàøèøè áèèáí ñàè í ñèèñáí ā ááñ, èè-ááàè óçèèááè-èáòààè. Óýì ÷àè²èéáè. Àèèí mí èí ā èñ-ì èí è ýñèááí ÷è³àðààè. Àèèèá ³´è, ³óéí ²èí ààà ñèð²à ³èèèá èèèá ³´è, øóí à³à ì ì í í àò ³´èèèááí í àðñàèàð áèçàà µàì èøà-µàì ð´ç, ³´è èáèááè.

— Õ´í á´èááè, í í à. Ýí àè áí èàèàðí è ýí à áèòòàñè áí ð-éó, óí è ³áí áí ³ ³èèèá ÷àè²èòàì áí .

— Ó áèèáí mí çèð÷à èøèí ā á´èì àñèí , ó µàèè Àè-èí mí èí ā èñì èí è àéòèøí è µàì áèèì áéáè. Õ´-ø-ø... ì áí à ýí àè øóí ààé ³èèèá, ³àðàáñáí èè, áí èàèàðí èí ā ýðèì í á³àòèèáà øáðèè á´á òóðèáñáí -àà.

— Karmisan, eshitmadingmi? Allohning ismi shunaqa qudratli bo'ladi. Uning ismi-azamati tilga olinganda bizga olam tor bo'b ketadi. Chida, hozir o'tib ketadi.

— Im-m-m...

— Tishingni-tishingga bos, odam bolalariga o'xshab chidamsiz bo'lma, chida!

— ...

— Qalay, o'tib ketdimi?

— Bilmadim.

— Endi hushyor bo'l, ha, juda ziyrak bo'l, hech narsani ko'zingdan qochirma, agar bolalar otasining aytganini qilib, Allohning ismi bilan dasturxonga qo'l cho'zishsa, bilginki, bu — och-nahor qolganing.

— Ie, bu nima deganing, ona, tug'ilganimdan beri qorninga tirnoqdek narsa kirmadi-ku, gapingni qaraya...

— Shoshilma, besabr, hozir bir iloj qilamiz... Xo'-sh-sh... nima qilsak ekan-a? Ha, ha, topdim. Hov anovi charm papkani ko'ryapsanmi, ichi to'la kitob-daftar?

— Ko'ryapman, ona, ko'ryapman.

— Ko'rayotgan bo'lsang o'sha zormonda omonatgina turibdi, bolalarning anov naynovi dasturxonga yaqin kelishi bilan uni turtib tushirib yuborasan, vassalom. Shunday qilsang naynov chalg'iydi. Allohning ismini esidan chiqaradi. Xo'-sh-sh... yana nima? Ha-ha topdim, anovi po'stinchani ko'ryapsanmi?

— Ko'ryapman ona, ko'ryapman...

— Ilgagida zo'rg'a ilinib turibdi. O'rtanchasi dasturxonga yaqinlashishi bilan sal osilsang bas, ilgagi uziladi-ketadi. Uyam chalg'iydi. Allohning ismini esidan chiqaradi. Bilib qo'y, qulog'ingga sirg'a qilib ilib qo'y, shunaqa omonat qo'yilgan narsalar bizga hamisha-hamro'z, qo'l keladi.

— Xo'p bo'ladi, ona. Endi bolalarni yana bittasi bor-ku, uni qandoq qilib chalg'itaman.

— U bilan hozircha ishing bo'lmasin, u hali Allohning ismini aytishni ham bilmaydi. Xo'-sh-sh... mana endi shunday qilib, qarabsanki, bolalarning yarim ovqatiga sherik bo'b turibsan-da.

×eí ààí μaí í í à ðàéοί í í eí ā àéοāaí èàðē á´ēāē. Í aí èà áèēaí í ´nòeí àèðāaí èāā μaí ì aí è μaéðí í ³í ē-
 àèðēá, í ³ í nòēāā óοðāē. Àēà-óéāēàð ÷àē²ēá, Àēēí μ-
 í eí ā èñí eí è γñēàðēāaí ÷è³aðèðāē. Øàéοί í àà÷÷à
 áā´οøí ā ³í øē²eí è ē´òàðēá, àēà-óéāēàðí eí ā í ðañē-
 āā nó³oēāē. ¥āèè óí èñēí eí ā, μaèè áóí èñēí eí ā οí aí -
 ²ēāā ³í øē³ nī èēá, áèð ÷àðāaí óοøèðāāāðāē. Á´ēéο-
 í è÷à ðí nā āāē. Àì ì í í í à ðàéοί í í eí ā ³í ðí è μóøòāē
 ÷àēāaí ÷à ³í èāāāðāē. Í eí āāā āāāaí āā Óí æà áèēaí Óí-
 æāāāēà Àēēí μí eí ā èñí eí è àéòēá, òaí ì āā ³´ē ÷´çèø-
 āaí γāē. Í í à ðàéοί í oēàðí eí ā í ā³àòēāā øāðēē á´ēí ē-
 ì āāē.

Øàéοί í àà÷÷à áā´οøí ā ³í øē²eí è γēāá, áóí áóðñ-
 āāē á´ēēá, í í añēí eí ā ³í èāā í àēāí á´ēāē. Í í à ðàé-
 οί í Øàéοί í àà÷÷āāaí áèð í eí àēàðí è éòòāē, éòòāaí è
 á´èāāāðí āā÷, æaμèè ÷è³ēá, Øàéοί í àà÷÷aí eí ā
 ³óēí ³-÷àēēañēāā ³aðñēēēàðēá nī á ³í ēāē-éó...

— Í èì à-á, — æí í -í í í è ÷è³ēá èāðāē Øàéοί í -
 àà÷÷aí eí ā, — í ÷ ³í èāaí eí āāā àèì ì è?

— ¥à ³í ðí eí ā ò´ēēá, ³àé²óí ā èāðì àé´ēñēí, èāè-
 èaí aí è ààððí āāā ³óðóì aí nòēì è, γñēí añò, í āàðè-
 ì èçí è, óí óòāēí aí è? Í òà-aí aí ì èç ò´éāèðāaí í eí ā
 ³í ðí èāā òaí āāì āāaí ì èāē, ā´ðñ´òðà!

Øàéοί í àà÷÷à àéáēāā è³ðí ð á´ēēá áðāā ³aðāaē àā
 ²èçèēēāā aí ðēá àēà-óéaí eí ā ³í ðí èāā aγì añāaí øà-
 òèēēàðēá òaí èá ³í èāē. Ó÷í àēγì è´çèàðè í èāéēá, «aí é
 ³í ðí èì »èāá ³í èèøāē.

Áóí è ē´ðāaí Óí æà āā²-āā² òèðèðāá, Óí æāāāēāā
 ´ø³èðēá áāðāē:

— Í á÷à ì àðòà àéòàì aí nēçāā, aí²÷āāaí á´èàð-
 á´ēì añ í aðñāēàðí è í áēaí aí ā āāá, ì aí à àμaí è...

— Í ²çèí àèçāā ³að-à-à-á āaí èðēí ā, āāāæí í èñē,
 ì aí aí²÷āā òàððí ø á´èēá èøēaí àēí aí, Óóaí āā
 øóēð, ì óāèðàì aí, í áéāñāì í ā³àòí eí ā áóèēí è í á-
 éāēaí aí, áóèēí è, áèēāèèçí è!

— Ý, áóèēγì -í óèēγì ³òðēá èāòñēí, — ì óøòēàðè
 òóāóēāē Óí æaí eí ā, — àòèð í èēá èāēāaí eí ā áèðí ā-
 èàðí eí ā μà³è-éó. «Àèðí aí eí ā μà³è ³í ðēí í²ðēòāð»
 āāāaí èàðēí è γòèðì āāaí ì èñāí ?..

Øóí āaé ³èèēá Øàéοί í àà÷÷aí eí ā èèè í í í óøòà-

Chindan ham ona shaytonning aytganlari bo'ldi. Papka bilan po'stin birdaniga hammani hayron qoldirib, oyoq ostiga tushdi. Aka-ukalar chalg'ib, Allohning ismini eslaridan chiqarishdi. Shaytonvachcha beo'xshov qoshig'ini ko'tarib, aka-ukalarning orasiga suquldi. Hali unisining, hali bunisining tovog'iga qoshiq solib, bir chetdan tushiraverdi. Bo'kkunicha rosa yedi. Ammo ona shaytonning qorni hushtak chalgancha qolaverdi. Nimaga deganda Xoja bilan Xojabeka Allohning ismini aytib, taomga qo'l cho'zishgan edi. Ona shayton ularning ovqatiga sherik bo'lolmadi.

Shaytonvachcha beo'xshov qoshig'ini yalab, gungursdek bo'lib, onasining yonida paydo bo'ldi. Ona shayton Shaytonvachchadan bir nimalarni kutdi, kutgani bo'lavermagach, jahli chiqib, Shaytonvachchanning quloq-chakkasiga qarsillatib sob qoldi-ku...

— Nima-e, — jon-poni chiqib ketdi Shaytonvachchanning, — och qolganingga alammi?

— Ha qorning to'yib, qayg'ung ketmay o'lsin, kallangni darrovda qurum bostimi, esipast, odatimizni, unutdingmi? Ota-bobomiz to'ydirganning qorniga tep demaganmidi, go'rso'xta!

Shaytonvachcha aybiga iqror bo'lib yerga qaradi va g'izillab borib aka-ukaning qorniga ayamasdan shatillatib tepib qoldi. Uchoviyam ko'zlari olayib, «voy qornim»lab qolishdi.

Buni ko'rgan Xoja dag'-dag' titirab, Xojabekaga o'shqirib berdi:

— Necha marta aytaman sizga, bog'chadan bo'lar-bo'lmas narsalarni obkemang deb, mana ahvol...

— Og'zingizga qar-a-a-b gapiring, adajonisi, men bog'chada farrosh bo'lib ishlamayman, Xudoga shukr, mudiraman, obkelsam ovqatning gulini obkelaman, gulini, bildiyzmi!

— E, guliyam-puliyam qurib ketsin, — mushtlari tuguldi Xojaning, — axir olib kelganing birovlarining haqi-ku. «Birovning haqi qorin og'ritar» deganlarini eshitmaganmisan?..

Shunday qilib Shaytonvachchanning ilk nonushtasi

nè àè³³èààè á´èèá ñàì èðèøè-þ ýð-òí òèí í èí ā æè³⁻
3àì óø ò á´èèøè-þ àèà-óèàèàðí èí ā 3í ðèí èàðè í 2ðèá
3í èèøè àèèáí ýèóí òí í àè.

BI À ÀÈÐ ÑÁÁÍ È

(,èè Ø àèòí í àà÷÷àí èí ā áí èàèàðí èí ā èí í òí àèí è
3áí ààè 3èèèá í èèá 3´éàáí è)

Áí èàèàðí èí ā èàòòàñè ì àèòàáàà, áí ø³àñè Òí æà-
áàèà áèèáí áí 2÷÷àà èàðèá, óé múàèèèáá 3í èèè. Ø àé-
òí í àà÷÷à àí ÷÷à àà³⁰ í í àñèí èí ā í èèèàà 3í øè²èí è
´éí áá, èàáèí è ýèáá ´ðèðàè-þ í òèðè çàðèèèè. Áá´ò-
øí á í 2çèí è èàí´ì à-èàí´ì à í ÷-èá, ýñí áá 3´éàè.

— Ýà çàðèèèèí àì è? — ñ´ðààè í í à ø àèòí í .

— Çàðèèèèì , æóàà çàðèèèèì , — è´çèàðè èèè-
èèèèáá èàòàè Ø àèòí í àà÷÷àí èí ā.

— Èáí è þð á´èì àñà...

Í í à ø àèòí í øóí ààé ááá Ø àèòí í àà÷÷àí è è´÷-ááá
áí øèààè. È´÷-ááá áèð ò´ì áí èà ÷÷àí ááá áí òèá èí í òí è
´éí àøàðàè. Óèàðí è è´ðèá, Ø àèòí í àà÷÷àí èí ā è÷-
èçèàè.

— Áí í àèèàð àèèáí ´éí àèí áí , — ááàè Ø àèòí í -
àà÷÷à àí èàèàðí è è´ðñàðèá.

— æéí àñàí ā ´éí àè³í è, — ááí àðáí àèí à æàáí á ááð-
àè í í àñè.

Ø àèòí í àà÷÷à çòì ´òì àé áí èàèàð í ðàñèèà 3´øè-
èèá èàòàè. Áí èàèàð 3óá-3óá 3èèèá þðááí èí í òí èí è
óýì òáí èèèè èàèàðàè. Àèðí 3 í 2èàà múááááí àà èí í òí è
òáááááðì àñàè. Ýí àè òáí àì áí ááááí àà èèì àèð ÷÷à³³í í -
èèè 3èèèá èèèá èàòàðàè. Àèð-àèðèèà ò´ì í øèðè-
øàðàè-þ, Ø àèòí í àà÷÷àááá mú÷ èèì í øèðì àñàè. Èàé-
òááá áèð-èèèè èí í òí èèà 3´øèá, óí èýì «èí í òí è»
3èèèá þáí ðèøàè. Í òèðè mú ðèá--àð÷÷áá, ááæà²è ÷-
èèá, àèàì áèèáí í í àñèí èí ā , í èàà èáèèè. Í í à ø àé-
òí í múì ì àñèí è è´ðèá, áí èàñèí èí ā ó3óáñèçèèèèèááí
2èæèí èá ´ðèðááí ýàè.

— Èàèàé, ì àçà 3èèèá ´éí ààèí àì è? — ñ´ðààè í í à-
ñè æ´ðòàáá.

— Ý 3á 3áá, èí í òí èèàðèí è áèð ì àðòàááýì áá-
ðèøì ààè, í í èàñèàð, — í í ðí çè á´èèá 2èí áøèèè
Ø àèòí í àà÷÷à.

biqqidek bo'lib semirishi-yu er-xotinning jiqqamusht bo'lishi-yu aka-ukalarning qorinlari og'rib qolishi bilan yakun topdi.

YANA BIR SABOQ

(yoki Shaytonvachchanning bolalarning koptogini qanday qilib olib qo'ygani)

Bolalarning kattasi maktabga, boshqasi Xojabeka bilan bog'chaga ketib, uy huvillab qoldi. Shaytonvachcha ancha vaqt onasining oldida qoshig'ini o'ynab, labini yalab o'tirdi-yu oxiri zerikdi. Beo'xshov og'zini kappa-kappa ochib, esnab qo'ydi.

— Ha zerikdingmi? — so'radi ona shayton.

— Zerikdim, juda zerikdim, — ko'zlari yiltillab ketdi Shaytonvachchanning.

— Qani yur bo'lmasa...

Ona shayton shunday deb Shaytonvachchani ko'chaga boshladi. Ko'chada bir to'p bola changga botib koptok o'ynashardi. Ularni ko'rib, Shaytonvachchanning ichi qizidi.

— Anovilar bilan o'ynayman, — dedi Shaytonvachcha bolalarni ko'rsatib.

— O'ynasang o'ynayqol, — beparvogina javob berdi onasi.

Shaytonvachcha zum o'tmay bolalar orasiga qo'shilib ketdi. Bolalar quv-quv qilib yurgan koptokni uyam tepkisi kelardi. Biroq oyog'iga hadeganda koptok tegavermasdi. Endi tepaman deganda kimdir chaqqonlik qilib ilib ketardi. Bir-biriga to'p oshirishardi-yu, Shaytonvachchaga hech kim oshirmasdi. Qaytaga birikki koptokka qo'shib, uniyam «koptok» qilib yuborishdi. Oxiri horib-charchab, abjag'i chiqib, alam bilan onasining yoniga keldi. Ona shayton hammasini ko'rib, bolasining uquvsizligidan g'ijinib o'tirgan edi.

— Qalay, maza qilib o'ynadingmi? — so'radi onasi jo'rtaga.

— E qayoqda, koptoklarini bir martagayam berish-

— Êîî òî é ñáí èèè á´èèá ³î èèøéí è òî µèàèñáí - ì è?

— Õî µèàèì áí , — ááàè Ø àèòî í àà÷÷à áð òáí èí èá. Ó î í àñèí èí á áó ààì èàáí æòáàÿì ñáàèí èá èáðááí ÿàè.

— Óí àà, ³òèí³ ñî è. ¥î á áí î àè áí èáí è è´ðÿì - ñáí ì è? Æà êîî òî éí è ì èèèèðàðèá, ´éí àðèðøàà òñà ÿèáí -à.

— µøà-àà, êîî òî éí è ì áí àà ááðì àááí !

— Ýí àè µí á áí î àè áí èáí è è´ðÿì ñáí ì è, ñáí àà ´òøáá èèèèèááí , òÿì î ²èàà êîî òî é òááì áááí èàà èè²-èàáí ðàé-èè²èàáí ðàé ááÿì òè.

— Ê´ðäèì , î í à, è´ðäèì ...

— Áí ðàéí -àà ´øà áí èáí èí á ³òèí²èàà ñáèèí àèí à, ò´ì ááðì áááí í èí á î ²èàà òáí , áá, µá!

Ø àèòî í àà÷÷à î í àñèí èí á àèòááí èí è ³èèèè. Èàèèè-ááí áí èà µáì Ø àèòî í àà÷÷àí èí á ààì èàà èà³³à òòøàè. Êîî òî éí è ì èèèèðàðèá ´éí àòà, òááí áí èáí èí á î ²èàà øà³³èèèèèèè òáí èá ³î èèè-µ... Áí èáí à³èð èáñèèèááí ááðàòòááè ò´ì èáðèèèèá òòøàè. Á´èèè æáí æàè, á´èèè ò´ì àèíí ! ¥î çèððàéí à òàèàø á´á, òááí êîî òî éèà ÿí àè èò µáì ³àðáí àñ, ì àéáí í í èí á àèð ÷áèèèèèèè áòì àèáá, òàððàè.

— Ý-ÿ-ÿ... — ááá ÿ÷èè ì áóðáááí ááè èòèèáá µáí ðàè Ø àèòî í àà÷÷à, — é´èè îñíí ÿèáí -éó, áóí ÷áÿì èà³-ì à á´èì àñà, áó î ááì áí èèèèèèè...

Ø àèòî í àà÷÷à êîî òî éí è óí à³àñèèááÿì áòì àèà-òèá ´éí ááè, áóí à³àñèèááÿì áòì àèàòèá ´éí ááè. Óñòèáá ÷è³áè, òáàèèáá òòøàè, îñí î í àà è´òàððàè, áðáá òòøèð-àè. Óòèèèè êîî òî é ´èèí èááí µáì çáðèèèèè.

Áóí áí³ ³àðáñà, µí á í àðèèè àèð ò´ì áí èà ááèì à-ááèááí ááèí ñèí áá ò÷èèèè òè. Ááèí ñèí áá ÿì -ÿí àè, ÷è-ðî éèè. Áèðè ò÷èè, èèèèè ÷èèè òí è èòèèáá òòðèááè. ¥áì ì àèàðèí èí á î ²çè ³òèí²èàà. Èèè³èèèèèááí , àèð-áèðèèè ì ò³î ì ³èèèáá ´èèí àà òòøèèèááí ... Ø àèòî í -àà÷÷à ÿí àè òèàðì èí á, í èàà áí ðàè. Í ááááòáá òòðàè. Í ááááòèì èáèèááí àà ì áí ááÿì ááèí ñèí ááí è ááðèèèèèè ááá ´èèèèè. Ê´³, óí ááè á´èì ááè. Ø àèòî í àà÷÷à ÿí à ÷áèèèèè ÷è³èá ³î èèè. Ø àèòî í àà÷÷à áóðì èí è òí òòèá ÿí à î í àñèí èí á, í èàá áí ðàè.

— Í áí î àè î³ááí³ ´èáòðì è èøèàðñáí á á´èì àè-àèì è, áí ÿ ñáí áá í èí à ááááí ÿàèì , — ááá Ø àèòî í -

madi, nokaslar, — norozi bo'lib g'ingshidi Shaytonvachcha.

— Koptok seniki bo'lib qolishini xohlaysanmi?

— Xohlayman, — dedi Shaytonvachcha yer tepinib. U onasining bu gapidan judayam sevinib ketgan edi.

— Unda, quloq sol. Hov anovi bolani ko'ryapsanmi? Ja koptokni pildiratib, o'ynatishga usta ekan-a.

— O'sha-da, koptokni menga bermagan!

— Endi hov anovi bolani ko'ryapsanmi, senga o'xshab lalaygan, uyam oyog'iga koptok tegmaganiga yig'lavoray-yig'lavoray deyapti.

— Ko'rdim, ona, ko'rdim...

— Borgin-da o'sha bolaning qulog'iga sekingina, to'p bermaganning oyog'iga tep, de, ha!

Shaytonvachcha onasining aytganini qildi. Lalaygan bola ham Shaytonvachchanning gapiga laqqa tushdi. Koptokni pildiratib o'ynatayotgan bolaning oyog'iga shaqqillatib tepib qoldi-yu... Bolapaqir kesilgan daraotdek to'nkarilib tushdi. Bo'ldi janjal, bo'ldi to'palon! Hozirgina talash bo'b yotgan koptokka endi it ham qaramas, maydonning bir chekkasida dumalab yotardi.

— E-e-e... — deb echki ma'ragandek kulib yubordi Shaytonvachcha, — yo'li oson ekan-ku, bunchayam laqma bo'lmasa, bu odam bolalari...

Shaytonvachcha koptokni unaqasigayam dumalatib o'ynadi, bunaqasigayam dumalatib o'ynadi. Ustiga chiqdi, tagiga tushdi, osmonga ko'tardi, yerga tushirdi. Xullas koptok o'yinidan ham zerikdi.

Bundoq qarasa, hov narida bir to'p bola galma-galdan velosiped uchishyapti. Velosiped yap-yangi, chiroyli. Biri uchsa, ikkinchisi uni kutib turibdi. Hammalarining og'zi qulog'ida. Qiyqirishgan, bir-biriga muqom qilib o'yinga tushishgan... Shaytonvachcha endi ularning yoniga bordi. Navbatga turdi. Navbatim kelganda mengayam velosipedni berishadi deb o'yladi. Yo'q, unday bo'lmadi. Shaytonvachcha yana chekkaga chiqib qoldi. Shaytonvachcha burnini tortib yana onasining yoniga bordi.

— Manovi oshqavoq o'lgurni ishlatsang bo'lmay-

àà÷÷áí èí ā áí øèää ò³èèèàðèá óðèá³éàè íí àñè. —
Áóí ÷à ÿñàðàèñàí ...

Øàéòí í àà÷÷à áí ÿ èàèèéääí áí èáí è ÷à³íí áí èà-
àà òàçèää óðèøðèðèá³éääí á'èñà, ýí àè ÷à³íí áí-
èáí è èàèèéääí áí èääà³æðàá óðèøðèðèá³éàè. Áó
áðäàÿì àèð çòí àà³è, ì àò³í òè. Áí èàèèð àèð-àèðè-
ääí àðàçèàøääí, í ì ÷è³èøääí ... ¥í çèðàèí à àèèääè
àçèç á'á òóðääí ààèí ñèí àà àèèáí ìá÷ èèì í èí ā èøè
é³. Øàéòí í àà÷÷à óí è ì èí áí èèá, ìàèè ó³à³à³ðàá
ó÷àè, ìàèè áó³à³à³ðàá ó÷àè.

— Áí øèáí èøè ÿ ì í í àñ, áóðòñò, — àääè íí à øàé-
òí í Øàéòí í àà÷÷áí è ÿðèèèääí á'èèá, ìí øí³ æí-
éèää øàí àòèèá³éàè, — í ààí áí èàèàðèí èí ā áí-
àèí è ì áí à øóí à³à³èèéá ááðèø èáðàè. É'èèí ààà
ìðèá, àéòääí èí áí è³èèéá, á'ñò á'á³í èääí èàðèí è
øáðàá÷÷àèàðàè áóðí èääí èí òèàçèá í è, ààí èí ààà
èèðì ààáí èàðè àèèáí óðèøðèðèá ìðàñáí. Øóí ààé
³èèéá, áó áóí³ àààè ìáí ì à í àðñà àèçí èèè á'èàèè,
í ààí áí èàèàðè³èèèè òà³àò àèçàà ìèçí àò³èèèè,
ó³àèí àí è, àèðàèðòí í ?

— Í í à ààèí áí, — àääè Øàéòí í àà÷÷à ì à³òí àèàð-
ääí òàèòàéèá, — 'éí àøàà ì àçà³èèéá 'éí ààèí -ó,
øó³í ðèí í è í ÷èá³í èääí è ÷àòí³ á'èèè-àà, 'çèí ā
ýí à àèð èèí æèí è³èèàðñàí -à, 'çèí ā ÿòøèñàí -éó...

Øàéòí í àà÷÷áí èí ā ààí è í²çèää³í èàè. Èí øè²è àðà-
èàø øóí áí³ àèð øàí àèí³ èàèèá òóøàè-èè, ìí çèðàè
³èèääí ì àçàèàðè áóðí èääí ÷è³àè.

— Àìí í³, — àääè íí à øàéòí í ààð²àçàá á'èèá, —
òí áó³ ì èÿ, çí ðèí ò²ðèñèää í èí àèàð³èèèø èáðàè-
èèèè è ÿðàí àðàí ààí èàøàèè-éó. Àèèèá³é, øàé-
òí í èàð áí èàèàðèèà àèð ì àðòà ààðñ ááðàèè, èèèè ì àð-
òà ÿí àñ. Áóí à³ààà í ààí áí èàèàðèèääí í èí à òàð³èí ā
³í èääè à, ìó ÿøøàí àáóð...

Øàéòí í àà÷÷à òààáàñèèà òàÿí èá, íí àñèèà ÿðààøèá,
óéèè èèðàè. Áòèð³í ðí è òàòàèèá, í ÷èèèääí ìóøàè
÷àèèàðñà, í èí à³èèñèí ?...

dimi, boya senga nima degan edim, — deb Shaytonvachchani boshiga to'qillatib urib qo'ydi onasi.— Buncha esaraksan...

Shaytonvachcha boya lalaygan bolani chaqqon bolaga tezlab urishtirib qo'ygan bo'lsa, endi chaqqon bolani lalaygan bolaga qayrab urishtirib qo'ydi. Bu yerdayam bir zumda qiyomat qo'пти. Bolalar bir-biridan arazlashgan, po'm chiqishgan... Hozirgina alladay aziz bo'b turgan velosiped bilan hech kimning ishi yo'q. Shaytonvachcha uni minvolib, hali u yoqqa qarab uchdi, hali bu yoqqa qarab uchdi.

— Boshlanishi yomonmas, durust, — dedi ona shayton Shaytonvachchani erkalagan bo'lib, yumshoq joyiga shapatilab qo'ydi, — odam bolalarining dodini mana shunaqa qilib berish kerak. Yo'lingga yurib, aytganingni qilib, do'st bo'b qolganlarini sherbachchalardek burnidan ip o'tkazib ol, gappingga kirmanlari bilan urishtirib yurasan. Shunday qilib, bu dunyodagi hamma narsa bizniki bo'ladi, odam bolalari quldek faqat bizga xizmat qiladi, uqdingmi, girgitton?

— Ona deyman, — dedi Shaytonvachcha maqtovlardan taltayib, — o'ynashga maza qilib o'ynadim-u, shu qorinni ochib qolgani chatoq bo'ldi-da, o'zing yana bir ilojini qilarsan-a, o'zing yaxshisan-ku...

Shaytonvachchani gapi og'zida qoldi. Qoshig'i aralash shundoq bir shapaloq kelib tushdi-ki, hozirgi qilgan mazalari burnidan chiqdi.

— Ahmoq, — dedi ona shayton darg'azab bo'lib, — tovuq miya, qorin to'g'risida nimalar qilish kerakligini ertametan gaplashdik-ku. Bilib qo'y, shaytonlar bolalariga bir marta dars beradi, ikki marta emas. Bunaqada odam bolalaridan nima farqing qoladi a, hu yashshamagur...

Shaytonvachcha tavbasiga tayanib, onasiga ergashib, uyga kirdi. Axir qorni tatalab, ochlikdan hushtak chaversa, nima qilsin?...

ΑΔΑÇ

(, èè Ø àéοί ί àà÷÷ àί éί ā ³ àί ààé ³ èèèá áί èàèàδί éί ā
ί à³ àòèί è àάδι àñàί àá ³ ´ èääί è)

Οό ί ðàää ³ ί ðί ί ² è òóøéá, áί èàèàδί éί ā àèðè ì àè-
òàááái , áί ø³ àñè áί ² ÷ àáái ³ àèòèøàè. Êá÷èè ί à³ àòää
ääñòóðοί ί , çèèà áί øèääè. Ø àéοί ί àà÷÷ à ί ί àì àà ³ àί -
÷ àèàð ý³ èί þñàì èàèòàé àð ýèáί ì áί , áί èàèàðää
³ àί ÷ àèàð ý³ èί þñàì ί à³ àò àð ýèáί ì áί àáá, ýèáó-
ðóóáái øàéοί ί ³ ί øè² èί è ñóáðáá, áί èàèàð , ί èääί
æí é ί èèè. Í µ-ί µ Οί æáááèà ÷ èðί éèè-÷ èðί éèè èèè á-
÷ àèàðää ³ ί áóðèèáái æ´ æèàðì è-áé, áó² àá ì èøáái
á´ øèàðì è-áé, áèèèóð èàèøèàðää ί ³, ³ èçèè øàð-
áàòèàðì è-áé ³ ´ èèá, àñòóðοί ί ί è ò´ èàòà áί øèääè.
Ø àéοί ί àà÷÷ à ýðòà áèèái àèà-óèàèàðì è ÷ àè² èòèéá, àñ-
òóðοί ί àà áááèñì èèè µ ³ ´ è ÷ ´ çàèðèá ί à³ àòèàðèί éί ā
ýðèì èää øáðèè á´ èáái ýáè. Ýί àè á´ èñà, èøòàµàñè
óó ³ àááð èàðί áé ýáèèè, èèί æè á´ èñà ó÷ í àéί èýì
ί à³ àòèί è ì à³ ³ ί ñ ´ çè òóøóðñà! Áèà-óèàèàð èááéί è
ýèáá ³ ί èáááðñà. Ø àéοί ί àà÷÷ à áó øοί ί èýòèì àà ³ àί -
áí ³ àòñàì á´ èàðèè ááá, ááñàðì ì æí ί á´ èèá òóðáái
ýáè, ί ί àñè ýί à æí ί èää ί ðà èèðàè:

— Í áðì àñèðàì à, ί àái áί èàèàðèèáá ´ òøáá, µà,
ί ² çèί áί è èàòòà ί ÷ áοί ÷ à è´ çèί áί è èàòòàðί ³ ί ÷ ...

— Í ÷ àèì -ί ÷ àèì , — áááè Ø àéοί ί àà÷÷ à ί à³ àòèàð
µèèèáái òί áί ðà ñóçèèà áί øèááái è´ çèàðèί è ί ÷ èá.

— Áοί ÷ à à² ðáýñái è´ ί àá ´ èáóð, ί à³ àòáái àñ, àèà-
óèàèàðί éί ā ³ ´ èèááèè ³ ί øè² èáá ³ àðà, µà àì ì àì ί éί ā
áóçí ² è.

— Ý, óèàðί è ³ ί øè² è ì áί èèèί è ί èèèää ³ ί øè³
á´ ί òèì è, ì áί èèè ί à³ ÷ ´ ì è÷-éó, ç´ ð...

— Áái ³ ί øè³ ί éί ā èàòòà-èè÷ èèèáái àñ, ááòàµì .

— Í èì àñèää á´ èì àñà?

— Ááðà ί èì àñèää, ááèί ί èì àñèää!.. Áοί áí ³ ýè-
òèð-þèòèðèèáá ³ àðà, ί àµì òèè è´ ðì àýì ñái ? Êáòòàñèèáá
òèèèáá ³ ί øè³, óί èñèèáá éοί óø ³ ί øè³, áί ί àè ñái àá
´ òøááái æèί ³ àð÷ àñèèáá , ² ί ÷ ³ ί øè³.

— Í èì à ³ èì òè, ³ ί ðèί ³ àί ì áèñà á´ èèè-áá, ί ί à,
´ çèί ā µài æà òáái áί ί çèè á´ á éáòèáñái , òί ì áái àá-
ί éί áί è ³ àðà-þ...

(yoki Shaytonvachchaning qanday qilib bolalarning ovqatini bermasdan yeb qo'ygani)

Shu orada qorong'i tushib, bolalarning biri maktabdan, boshqasi bog'chadan qaytishdi. Kechki ovqatga dasturxon yozila boshladi. Shaytonvachcha onamga qanchalar yaqin yursam kaltak yer ekanman, bolalarga qanchalar yaqin yursam ovqat yer ekanman deb, elburutdan shayton qoshig'ini sudrab, bolalar yonidan joy oldi. Oh-oh Xojabeka chiroyli-chiroyli likobchalarda qovurilgan jo'jalarmi-yey, bug'da pishgan go'shtlarmi-yey, billur idishlarda oq, qizil sharbatlarmi-yey qo'yib, dasturxonni to'lata boshladi. Shaytonvachcha erta bilan aka-ukalarni chalg'itib, dasturxonga bebismilloh qo'l cho'zdirib ovqatlarining yarimiga sherik bo'lgan edi. Endi bo'lsa, ishtahasi shu qadar karnay ediki, iloji bo'lsa uchoviniyam ovqatini paqqos o'zi tushursa! Aka-ukalar labini yalab qolaversa. Shaytonvachcha bu shum niyatimga qandoq yetsam bo'larkin deb, besaromjon bo'lib turgan edi, onasi yana joniga ora kirdi:

— Merovsirama, odam bolalariga o'xshab, ha, og'zingni katta ochguncha ko'zingni kattaroq och...

— Ochdim-ochdim, — dedi Shaytonvachcha ovqatlar hididan tobora suzila boshlagan ko'zlarini ochib.

— Buncha ag'rayasan lo'nda o'lgur, ovqatgamas, aka-ukalarning qo'lidagi qoshig'iga qara, he ammamning buzog'i.

— E, ularni qoshig'i menikini oldida qoshiq bo'ptimi, meniki naq cho'mich-ku, zo'r...

— Gap qoshiqning katta-kichigidamas, befahm.

— Nimasida bo'lmasa?

— Dard nimasida, balo nimasida!.. Bundoq yaltir-yultiriga qara, nahotki ko'rmayapsan? Kattasida tilla qoshiq, unisida kumush qoshiq, anovi senga o'xshagan jinqarchasida yog'och qoshiq.

— Nima qipti, qorin qappaysa bo'ldi-da, ona, o'zing ham ja tegmanozik bo'b ketibsan, topgan gapingni qara-yu...

— Nái àà òóí à³à è´ðeí ààè à´ðñ´òòà, í ààì áí èà-
èàðèàà óí à³àì àñ, ì ìµì ààí í à´éàóð. Í ààì áí èàèàðèàà
µ²í ÷èààí èóì óøè, èóì óøèààí òèèèàñè yøøè. Èøí í -
ì àñàí à, µ²í ÷³í øè³èèàà «Í èì ààà ñáí èèè èóì óøààí -
ì àñ?», èóì óø³í øè³èèàà «Í èì ààà ñáí èèè òèèèà-
ààí ì àñ?» ààá è´ðáèí!

Øàéóí í àà÷÷à í í àñeí èí à àéòààí èí è³èèàí yàè,
áèðààí àèà-óèàèàð áèð-áèðèàà áá³´éàóààè á´èèá
³àðàøàè. Í áí à á´èì àñàì ààá èèèè´ðòààà³í øè³èàð
æàí ààè áí øèáí èá èáðàè. Òèèèà³í øè³ ó µ³³à, µ²í ÷
³í øè³ áó µ³³à ò÷àè...

Øàéóí í àà÷÷à àèà-óèàèàðí è óðèðòèðèá³´éèá,
í á³àòèàðèí è áèð ÷àèèààáí í í è-í í èèçà òóðóðàè... Èá-
éèí øàéóí í èàðí èí à í ààòè á´éè÷÷à «Ò´éèèðààí í è
³í ðí èàà òáí» àààè-µ, àèà-óèàèàðí èí à í ÷³í ðí èàà
áèðòà-áèðòààáí yðèí ì áé øàòèèèàòèá òáí èá ÷è³àè.
Àèà-óèàèàð yí à áí è-áí èèààáí è÷÷à³í ðeí èàðèí è ÷áí -
ààèèá³í èèøàè.

Áí èàèàðèí èí à áèð-áèðèàà àðàç-³óðàç³èèèá í á-
³àò àì ààáí èààí æè²èáèèðí á´èèá òóðàáí Òí æàáàèà
´çè÷÷à Òí è í èàè-àà, àààè:

— Áèð µeñí ààà í á³àò àì ààáí èàðèí à µàì áóðòòò
á´èèè, ´çè yðòààáí ááðè³í ðeí èàðèí à í²ðèá òóðòá-
àè, ì áí à yí àè yøøè á´á³í èàñèçèàð...

— Èí ðeí í²ðèøè óí ààì ì àñ, ààñòóðòí í µ¹èàà áá-
áèñì èèèµ´ðèðèøàè, — àààè Òí æà òèøèàðèí è èàá-
èàá, — í ðàèàðèàà øàéóí í èèðàè. Áèñì èèèµí è áóí -
áí³ ó³òèðèá òóðñáí àèç á´èì àèèè è, í í à á´èèá. Èà-
÷í í àà÷÷à ì áí æàðàèí áí. Í áí à yí àè áááèñì èèèµ µàì
óðèàá³í èèøààè, µàèè...

— Ý-y-y... — àààè Òí æàáàèà í í ðí çè á´èèá, —
³àòòààè ààí èàðí è´èèáá òí í àñèç-àà àààæí í èñè, àðèð
áóèàð í í ðàñèàà, á´ààè-éó. Øàéóí í áí à ñèççè è´èèáí
óðñèí, ì áí à ì áí è è´èèáí óðñèí, áí èàèàðàà í èì à
éá...

— µ-´-´... — àààè Øàéóí í àà÷÷à µóøµð òí ðòèá, áó
Òí æà àààáí èàðè ààáí ð á´èì àñà è´÷áí è è´ðàð yèáí -
éó, µàì ì àñeí è áèèèá, ñàçèá´ðèðèáàè-y... ¥ó í í àì -
í èí à áóøì áí è á´èèáí ñáí è!.. µàèè øí øí àè òóð...

— Senga shunaqa ko'rinadi go'rso'xta, odam bolalariga unaqamas, mahmadona o'lgur. Odam bolalariga yog'ochidan kumushi, kumushidan tillasi yaxshi. Ishonmasang, yog'och qoshiqliga «Nimaga seniki kumushdanmas?», kumush qoshiqliga «Nimaga seniki tilladanmas?» deb ko'rgin!

Shaytonvachcha onasining aytganini qilgan edi, birdan aka-ukalar bir-biriga yeb qo'ygudek bo'lib qarashdi. Mana bo'lmasam deb ikki o'rtada qoshiqlar janggi boshlanib ketdi. Tilla qoshiq u yoqqa, yog'och qoshiq bu yoqqa uchdi...

Shaytonvachcha aka-ukalarni urishtirib qo'yib, ovqatlarini bir chekkadan pok-pokiza tushurdi... Keyin shaytonlarning odati bo'yicha «To'ydirganni qorniga tep» dedi-yu, aka-ukalarning och qorniga bitta-bittadan erinmay shatillatib tepib chiqdi. Aka-ukalar yana voy-voylaganicha qorinlarini changallab qolishdi.

Bolalarining bir-biriga araz-quraz qilib ovqat yemaganidan jig'ibiyron bo'lib turgan Xojabeka o'zicha fol oldi-da, dedi:

— Bir hisobda ovqat yemaganlaring ham durust bo'ldi, o'zi ertadan beri qorinlaring og'rib turuvdi, mana endi yaxshi bo'b qolasizlar...

— Qorin og'rishini undanmas, dasturxon yoniga bebismilloh o'tirishdi, — dedi Xoja tishlarini kavlab,— oralariga shayton kirdi. Bismillohni bundoq uqtirib tursangiz bo'lmaydimi, ona bo'lib. Qachongacha men javrayman. Mana endi bebismilloh ham uxlab qolishadi, hali...

— E-e-e... — dedi Xojabeka norozi bo'lib, — qattagi gaplarni o'ylab topasiz-da adajonisi, axir bular norasida go'dak-ku. Shayton ana sizzi yo'ldan ursin, mana meni yo'ldan ursin, bolalarda nima ayb...

— O'-o'-o'... — dedi Shaytonvachcha hushyor tortib, bu Xoja deganlari devor bo'lmasa ko'chani ko'rar ekan-ku, hammasini bilib, sezib o'tiribdi-ya... Hu onamning dushmani bo'lgan seni!.. hali shoshmay tur...

ØÀÉÒÍ Í ÓÉΛÓÑÈ

(, è Ø àéòí í àà÷÷à àèà-óèàèàðí è ³áí áí³ ³èèèá
óèèàòì ààáí è...)

Ø àéòí í àà÷÷à Òí æáí è ´çè÷à ñ´èèáí á´èèè-þ, ´èèáí èá ³í èèè. Í ààì áí èèèàðè í á³àò ààáí àà Ø àéòí í Ø áðèè á´èì àñèí ààá Àèèí ìí èí á èñì èí è àéòàèè. Óò-èèàáí àà í èì ààà àéòèØ àð ýèáí? `` óé³óèàðèäààýì àèð í èì àèàðí è áá ÷è³èØ àðì èèáí? Óí àà ì áí àà ýí àýì ì àçà-éó.

— É´³, — ààèè í í àñè óí èí á òà, èèèàðèí è ÷èì í àè-èà ÷è³àðèá, — è´í àì òí ì òàì à á´èì à, í ààì áí èèèà-ðè èá÷àñè óòèàØ ààè, ìá÷ í àðñà áéèØì àéèè, í Ø³í-çí í èàðèýì ààì í èèèè. Óà³àò Àèèí ìí èí á èñì èí è àé-òèá è´òí ààà èèðèØ ñà, ³´èéí èàðèèà àèç Ø àéòí í èàð èèðí èì àéí èç òàèí ñ.

— Ý, ³´èéí èàðè ³óðñèí, ñàññè³, áí í àè æèí ³àð-÷àñèèááí á´èñà, í ó³óè Øèì òèð ìèèè èèèèèè, ýòèñè ÷èí áí è ³´èí èí ààà óòèèèí áí, í í à.

— Óòèàñáí á, óòèèè³í è, — ààèè í í à Ø àéòí í ì ó-²àì àèðí í à èèèèèèè.

Ø àéòí í àà÷÷à í í àñèí èí á ³´èí èèè èèðèè-þ, è´çèà-ðèí è þì àè. Èáèèí ³áí è ýí àè è´çèàðèèàà óé³ó èèèí ñà. Í í àñèí èí á ³´èí è ì óçòí í ààà ´òØ àðèè. Ñí áó³àáí ³àè-òèðèá, í í àñèí èí á ³´èí èèè ³í ÷èá ÷è³àè.

— Áí è á´-´-´, — ààèè òèØèàðè òàèèèèèè, — áóí ÷à ñí áó³ñàí, í í à? Í èì à, è÷èí á ò´èà ì óçì è, ³´èí èí ààà òì ààáí èì á´èñèí -ý... ßòèñè, áí í àè ´÷í ³í èí á è÷èèè èèðèá òàì áí.

— `` òñáí á, òà³í è, — ààèè í í à Ø àéòí í ì ó²àì àè-ðí í à èèèèèèè.

Ø àéòí í àà÷÷à Ø óí ààé ààá ´çèí è ´÷í ³³à óðèè. Àæà-áí, áó áðààýì è´çè èèèí ì ààè. Í ó³óè ñí á³í òààáðèè. ð÷í ³ààèè ÷´²í è í àðè-áðè òèòèá è´ðàèýì, á´èì ààè. ×´² ýèòèðí ³ ³óðòàà ´òØ áá èñèòì ààè. Í òèðè ó áðàáí ìáì ³í ÷èá ÷è³àè. Óí è éóçàðèá òóðáí í í à Ø àéòí í ààèè:

— Ñáí èàèòàòàì, ì Ø í í áí á àááí ðàà òàèèá, áóð-í èí á ³í í àì àáóí ÷à è´çèí á í ÷èèì àéèèèèè àà ´òØ àéèè. ðí á ³óèí³, ñ´è ³óèí²èí á àèèáí ýòèòèá í è, àèç

SHAYTON UYQUSI

(yoki Shaytonvachcha aka-ukalarni qandoq qilib uxlatmagani...)

Shaytonvachcha Xojani o'zicha so'kkan bo'ldi-yu, o'ylanib qoldi. Odam bolalari ovqat yeganda shayton sherik bo'lmasin deb Allohning ismini aytadi. Uxlaganda nimaga aytishar ekan? Yo uyqularidayam bir nimalarni yeb chiqisharmikan? Unda menga yanayam maza-ku.

— Yo'q, — dedi onasi uning xayollarini chippakka chiqarib, — ko'pam xomtama bo'lma, odam bolalari kechasi uxlashadi, hech narsa yeyishmaydi, oshqozonlariyam dam oladi. Faqat Allohning ismini aytib ko'rpaga kirishsa, qo'yinlariga biz shaytonlar kirolmaymiz xalos.

— E, qo'yinlari qursin, sassiq, anovi jinqarchasidan bo'lsa, nuqul shiptir hidi keladi, yaxshisi o'zingni qo'yingda uxlayman, ona.

— Uxlasang, uxlayqol, — dedi ona shayton mugg'ambirona iljayib.

Shaytonvachcha onasining qo'yniga kirdi-yu, ko'zlarini yumdi. Lekin qani endi ko'zlariga uyqu ilinsa. Onasining qo'yni muzxonaga o'xshardi. Sovuqdan qaltirab, onasining qo'ynidan qochib chiqdi.

— Voy bo'-o'-o', — dedi tishlari takillab, — buncha sovuqsan, ona? Nima, iching to'la muzmi, qo'yingda yotmaganim bo'lsin-e... Yaxshisi, anovi o'choqning ichiga kirib yotaman.

— Yotsang, yotaqol, — dedi ona shayton mugg'ambirona iljayib.

Shaytonvachcha shunday deb o'zini o'choqqa urdi. Ajabo, bu yerdayam ko'zi ilinmadi. Nuqul sovqotaverdi. O'choqdagi cho'g'ni nari-beri titib ko'rdiyam, bo'lmadi. Cho'g' yaltiroq qurtga o'xshab isitmadi. Oxiri u yerdan ham qochib chiqdi. Uni kuzatib turgan ona shayton dedi:

— Sen kaltafahm, peshonang devorga tegib, burning qonamaguncha ko'zing ochilmaydiganga o'xshaydi. O'ng quloq, so'l qulog'ing bilan eshitib ol, biz shay-

Øàéòí í èað òààí ýðàèààí ì èç. ¥à÷ æàµí í àà ò-òí è, ñóà-ñóàí è èñèðààèì è, ààèààðñ?

— Í èì à ÷èè ààèñàí á'èì àñà, ýé àíííèàðí èí à àíííñè, ì àµðèáíí èì íí àì !

— Í -í -í!.. Í èì àèað àààèí à? Àíííèàðí èí à àííí-ñè, ì àµðèáíí èì , àààèí àì è?

— ¥à, øóí àí ÷ àààèì , íí à, áó ì à³òí àèaðààí 'çèí à µàì ì àçà ÷èèàèì à-ì è?

Øó í àéó Øàéòí í àà÷÷àí èí à ÷óèí ÷÷àèèàñèàà ÷àñè-ðà-÷óñóð ÷èèèá, ÷'øàèí ÷ øàì àèí ÷ ðóøèá ÷í èàè-éó... Í í à øàéòí í µað øàì àèí ÷ ðóøèðààí èàà æàµè áèèáí ààðàè:

— Ì áí à áóí èñè, àíííèèàèì ó÷óí! Ì áí à áóí èñè, ì àµðèáíí èèàèì ó÷óí... Èà÷ííààí ááðè íààì áí èàèà-ðèàà òøàá í àòòà ÷'ýàèààí á'á ÷í èàèí à-a, çóí ðàøà? Àèèèá ÷'é, øàéòí í èaðàà, µaðòí íí à-áí èàèað òðà-ñèààýì áóí à³à ààí èað èáðì àéàè. Èí ðèí í²ðèòààèàáí áóí à³à ààì èàðèí à áèèáí íààì áí èàèàðèí è ààðàèñàí , ì áí èì àñ, ó³àèí àì è, àèèì !

— Ó³àèì , ó³àèì , — àààè Øàéòí í àà÷÷à øàì à-èí ÷èaðààí ÷í ðèá áí ðà,òààí µçèí è ñèèàá.

— Ýí àè áóí àí ÷ ÷èèàñàí , — àààè íí à øàéòí í , — áí ý æà ýè áóðóòààí íààì áí èàèàðèí è «í óó ñàñ-ñè³»³à ÷è³àðèá ÷'éóààèì à, 'øàèàðí èí à ÷'éí èàà èè-ðèá ,òàñàí ýí àè, áí ø³à èèí æèí à é'³.

Áó ààí èàðààí èáèè Øàéòí í àà÷÷à àñðà-ñàèèí àèà-óèàèàðí èí à ÷'éí èàà èèðèá áí ðàè... «¥àé-µàé-é-é... ðí ñòààí µàì ì àçà ýèáí -éó, ó á'èñà...» Øàéòí í àà÷÷à àèòòàñèí èí à ÷'éí èàà íçàèí à, èèèèí ÷èñèí èí à ÷'éí è-àà íçàèí à, æèí ÷àð÷àí èí à ÷'éí èàà µàì íçàèí à óðèà-ààí á'èàè. ¥à, íç-íçàáí ì èç²èàè. µçè øàéòí í èað-í èí à óé³óñè øóí à³à á'èàðèáí -àà. Àèðí àñèèè. Í ààì áí èàèàðèàà òøàá øèøèá-é'í ÷èá óðèàøì àñ ýèáí . Øàéòí í óé³óñè àààáí ààì øóí ààí ýèáí . Øàéòí í èað íààì áí èàèàðèàà òøàá óðèàèàèàáí á'èèøñà, óí àà íààì áí èàèàðèí è èèì é'èàáí óðààè?

— Àí -áé, — àààè Øàéòí í àà÷÷à àçààðí èè ýèðàá èàðàáí èààì , — áóí ÷à àæí èèá ýèáí íààì çí áí èí à áí -èàèàðè, òí µèàñàí í²çèàààè íøèí è òí ðòèá íèáí áí , òí µèàñàí ÷'èèàààè 'éèí ÷í²èí è. Bí à áóèàðí èí à ÷'éèí -èàðè èññè³³èí à ì àµì íí òí í àýì ýèáí -à...

tonlar o'tdan yaralganmiz. Hech jahonda o't-o'tni, suv-suvni isitadimi, galvars?

— Nima qil deysan bo'lmasa, ey donolarning donosi, mehribonim onam!

— O-o-o!.. Nimalar deding? Donolarning donosi, mehribonim, dedingmi?

— Ha, shundoq dedim, ona, bu maqtovlardan o'zing ham maza qilding-mi?

Shu payt Shaytonvachchaning quloq-chakkasiga qasira-qusur qilib, qo'shaloq shapaloq tushib qoldi-ku... Ona shayton har shapaloq tushirganida jahl bilan derdi:

— Mana bunisi, donoligim uchun! Mana bunisi, mehribonligim uchun... Qachondan beri odam bolalariga o'xshab paxta qo'yadigan bo'b qolding-a, zumrasha? Bilib qo'y, shaytonlarda, hatto ona-bolalar o'rtasidayam bunaqa gaplar ketmaydi. Qorin og'ritadigan bunaqa gaplaring bilan odam bolalarini avraysan, menimas, uqdingmi, yelim!

— Uqdim, uqdim, — dedi Shaytonvachcha shapaloqlardan qotib borayotgan yuzini silab.

— Endi bundoq qilasan, — dedi ona shayton, — boya ja el burutdan odam bolalarini «puf sassiq»qa chiqarib qo'yuvding, o'shalarning qo'yniga kirib yotasan endi, boshqa ilojing yo'q.

Bu gaplardan keyin Shaytonvachcha asta-sekin akakalarning qo'yniga kirib bordi... «Hay-hay-y-y... rost-dan ham maza ekan-ku, u bo'lsa...» Shaytonvachcha bittasining qo'ynida ozgina, ikkinchisining qo'ynida ozgina, jinqarchaning qo'ynida ham ozgina uxlagan bo'ldi. Ha, oz-ozdan mizg'idi. O'zi shaytonlarning uyqusi shunaqa bo'larkan-da. Birpaslik. Odam bolalariga o'xshab shishib-ko'pchib uxlashmas ekan. Shayton uyqusi degan gap shundan ekan. Shaytonlar odam bolalariga o'xshab uxlaydigan bo'lishsa, unda odam bolalarini kim yo'ldan uradi?

— Vo-yey, — dedi Shaytonvachcha azbaroyi yayrab ketganidan, — buncha ajoyib ekan odamzodning bolalari, xohlasam og'zidagi oshini tortib olaman,

Ø àéòí í óé³òñèàà ò´éèá í èääí Ø àéòí í àà÷÷à ýðèì
èâ÷ààà,³ çãðèèèá ³í èàè.

— Í í à ààéì áí , ³à÷íí éóí áóçè á´èàèè?

— Èâ÷àñè òóðààí àà, éóí áóçèì è í èì à ³èèàñáí ? —
ì èí ²èðèààè í í à Ø àéòí í .

— Çãðèèèá èàòýì ì áí -àà.

— Òèðèè ´éèí ÷í ³èàðèí á òóðèá-à?

— Ý, óèàð òí Ø ³í òèá òóèàýì òè.

— Ëèèè³ æí èèí è òí´í àèí , ýñàðàè, òí ìèàñáí á éóè-
èèðàñáí , òí ìèàñáí á èè²èàðàñáí ...

Ø àéòí í àà÷÷à òèì èðñèàèèáí èá àèà-óèàèàðí èí á
³èèè³ æí èèí è ³èèèðà áí Øèààè. Àèðèì èèè í,²èì èí á
òààèàà, èèèè ÷èñèì èèè ³´èèè²èàà, ýí à áèòòàñèì è-
èè þì Ø í³ æí èèààèèáí . Àèà-óèàèàð áèðè í èèá, áèðè
³´èèá óé³óèàðèèàà ³è³èðèàè áí ØèàØàè. Í ààì áí èà-
èàðè òóèààáí àà éóèñà, òóáàè éóèèèðàáí èàèèààà
´òøáá, òóí èàè ÷è³èá èàòàðèáí . Í áí çèýì òóáàè Øè-
Øáí èí á í²çèààè «³óè-³óè»èàð ýèáí . «Ëóè-³óèèàØ»
ðí ñà ààæèàà ì èí àáí àà èàòòà àèà óé²í í èá èàòàè-àà,
³èèè³èàØ ì áí à áóí à³à á´èààè àáá, èè÷èèè è ñí´í-
³í èàè. Óí èñè ì áí ì àñ àáá æèì ³àð÷áí è òðàè. ßðèì
èâ÷ààà á´èèè æáí æàè, á´èèè ò´í í èí í . ñòè³èàð í òèè-
àáí , ÷í èØààèàð èèðòèèàáí , áóðóí èàð ³í í àááí ...

Ø àéòí í àà÷÷à áóí òà èàèáí èááí ááðè áóí à³à ì àçà
³èèì àááí , áóí à³à òáèèì òí ì í Øáí è è´ðí àááí ýàè...
¥àðòí í í à Ø àéòí í ìáì ì ó÷÷èááí ³í ðí èí è ñàèèèè-
èàðèá éóèà-éóèà, ÷´çèèèá ³í èàè.

— Àí é-áé, — àáá çí ðèáí àè Òí æàááèà èè²èààóáàè
á´èèá, — ñáí èàðí èí á ààñòèì àááí èâ÷àñèýì ìáèì ààò
é´²-à, áí èà ýí àñ, áàèì á´èèèèàðèì á, áàèì!

— ¥à áàðàèàèèà, áó áí Ø³à àáí , — àáá í í à Ø àé-
òí í ì óèí Òí òèàááí àáè áí èàñèì èí á áí Øèì è ñèèàá
³´èèè. ÈØ àáááí è ì áí à áóí áí³ á´í òè. Í ààì áí èàèà-
ðèì è èâ÷àñè ³áí ÷àèèè ááçí àòà ³èèèá ìí èè-æí í èàà
³´èì àñáí á, éóí àèçè òóí ÷àèèè è´èááí òðóØ í ñí í
á´èèèè, ó³àèì àì è?

Ø àéòí í àà÷÷à «ó³àèì » àáàè-þ, àèà-óèàèàðí èí á
³´èí èàà èèðèá èàòàè. Ø ó èèðàáí ÷à áí ÷ààèì à ì èç²èá
³í èàè.

ōohlasam qo'lidagi o'yinchog'ini. Yana bularning qo'yinlari issiqqina mehmonxonayam ekan-a...

Shayton uyqusiga to'yib olgan Shaytonvachcha yarim kechadayoq zerikib qoldi.

— Ona deyman, qachon kunduzi bo'ladi?

— Kechasi turganda, kunduzini nima qilasan? — ming'irladi ona shayton.

— Zerikib ketyapman-da.

— Tirik o'yinchoqlaring turib-a?

— E, ular tosh qotib uxlayapti.

— Qitiq joyini topgin, esarak, xohlasang kuldirasan, xohlasang yig'latasan...

Shaytonvachcha timirskalanib aka-ukalarning qitiq joyini qidira boshladi. Biriniki oyog'ining tagida, ikkinchisniki qo'ltig'ida, yana bittasiniki yumshoq joyidaykan. Aka-ukalar biri olib, biri qo'yib uyqularida qiqirlay boshlashdi. Odam bolalari uxlaganda kulsa, xuddi kuydirgan kallaga o'xshab, xunigi chiqib ketarkan. Ovoziyam xuddi shishaning og'zidek «qul-qul»lar ekan. «Qul-qullash» rosa avjiga minganda katta aka uyg'onib ketdi-da, qitiqlash mana bunaqa bo'ladi deb, kichigini sopqoldi. Unisi menmas deb jinqarchani urdi. Yarim kechada bo'ldi janjal, bo'ldi to'polon. Yostiqlar otilgan, choyshablar yirtilgan, burunlar qonagan...

Shaytonvachcha dunyoga kelganidan beri bunaqa maza qilmagan, bunaqa tekin tomoshani ko'rmagan edi... Hatto ona shayton ham puchchaygan qornini selkillatib kula-kula, cho'zilib qoldi.

— Voy-ey, — deb zorlandi Xojabeka yig'lagudek bo'lib, — senlarning dastingdan kechasiyam halovat yo'g'-a, bola âmas, balo bo'ldilaring, balo!

— Ha barakalla, bu boshqa gap, — deb ona shayton mukofotlagandek bolasining boshini silab qo'ydi. Ish degani mana bundoq bo'пти. Odam bolalarini kechasi qanchalik bezovta qilib holi-joniga qo'ymasang, kundizi shunchalik yo'ldan urush oson bo'ladi, uqdingmi?

Shaytonvachcha «uqdim» dedi-yu, aka-ukalarning qo'yniga kirib ketdi. Shu kirgancha anchagina mizg'ib qoldi.

ØÍ Í ÃÃÈ ÃÍ ÇÍ Ð

(,èè òí èí ā ēāñí āāā ó÷ðàøè)

Ø àèòí í āā÷÷à àèç ´éēāāāí ÷àèèè ì èç²èì āāāí ýēāí , āāèèè āí í ā ³ì òèá òòèāā ³ì ēāāí ýēāí . ðçèyì èòāāè ÷àð÷āāāí ýāè-āā. Åèð ì àµāè òòøèāā ì ñì ì í í ó Òāèāèāā ò÷-è-è-á ððāāí ì èø. Ø àèí āí ā ³óèí ³èàðè ñèá, ³āí í ò-āā àèèāí āāí ì èø. Ó÷èø áèðāì ³èèèí ì èø-áé. Åāāāāñè ì āñòāā òí ðòèá, ³óèí ³èàðèāā ç´ð èāèàðì èø, í à³ óçè-èèá èāðāé, óçèèèá èāðāé āāðì èø. Åí é áèðāì àçí á-ì èø-áé... Åí àèāāāí è÷à óé²í í èá èāðāè. Áóí āí ³ ´çèāā èāèñà µā÷ ³āí à³ā òòøè ýì āñ ýēāí , ì í à øàèòí í èè-èèè ³óèí ²èí è èèèè òí ì í í āā ÷´çì à ³èèèá ÷´çèá , òāāí ì èø. Ø àèòí í āā÷÷à æí í à÷÷è²èāā àèè ýòèá ´ðí è-āāí òòðèá èāðāè. Åèð àì àèèāā ì í āñèí èí ā ³´èèāāí µāì ÷è³èá ì èāè.

— Åè, ,òèāñèç! — āāāè ì í à øàèòí í í à³ āì ì ³āā, è÷ì ì ³āā á´èèá, — ñāèāèí à ì à³òí āāā òàèòāèèá èāð-àèèāðì è, ì āāì áí èāèàðèāā ´òøāā-à?

— Ý, í èì à ³èè āāèñāí , á´èì āñā... ñòðøèí āāāí òðèøèí ā, òðèøèí āāāí ñ´èèøèí ā è´ì .

— Åàðā, í èì à ³èè, àāèí , í èì à ³èè, ñì í ³ì èàé-ì è?

— É´³ ì í à, ñāµāðèāāāāí èāðāèì āñ, øóí āí ²āì áóí , āā èāèāāí èì āāí áāðè ñì èāāí èí ā-ñì èāāí .

— Á´èì āñā øàèòí í ì èñāí , øàèòí í èèāèí āí è ³èè-āā, ,òèøèí ā í èì āñè ÷´÷³āāā ´òøāā! Ñāè á´èì āñā, òí í āāè áí çí ðí è áí é áāðāé āāāèí ā-èò, ²āòèàð!

Í í à øàèòí í í èí ā áó ñ´çèàðèèāāí Ø àèòí í āā÷÷à ààð-ðì āāā ´çèāā èāèāè. Òì ì í ²è òà³èèèāā, á´èí èāāāè ³ì øè²è øà³èèèāā èāðāè. Àððì Òāā ì ÷è´çèèè áèèāí ³āðāā, ì í āñèāāí ñ´ðāāè:

— Åí çí ð āāāāí èí āí è āñā á´èāāèì è, ì í à?

— Á´èāāí āā ³āí āí ³, ó āñèèāā áí í àè ì āāì áí èāè-àðèāā áóððèèāāí . Óèāðì èí ā òí ø ³ì òèá ,òèøèàððèí è ³āðā. ðèèèāāè ,òèøāāāðñèí , èā÷āñè òòèàòì āāāí èí ā-í è ì óèí òí ðè áó. Ó´á èø ³èèèèè ā-āā, òí í āāè áí çí ð ´çèí āāā ³ì èāāèāāí á´èāè. Èí èèí áí èā, èāèèè è èø-èàò, èāèèí è. Èøèàòì āñāí ā àyø é´³, èāèèí áí è ñāí -÷āāāè óçèá òàøèàèí áí , áí ðèí āāāí -é´²èí ā... Áó èì -òèµí í -à, ñāí āā...

TONGGI BOZOR

(yoki uning kasodga uchrashi)

Shaytonvachcha biz o'ylaganchalik mizg'imagan ekan, balki dong qotib uxlab qolgan ekan. O'ziyam itdek charchagan edi-da. Bir mahal tushida osmon-u falakda uch-i-i-b yurganmish. Shalpang quloqlari o'sib, qanotga aylanganmish. Uchish biram qiyinmish-ey. Gavdasi pastga tortib, quloqlariga zo'r kelarmish, naq uzilib ketay, uzilib ketay dermish. Voy biram azobmish-ey... Dodlaganicha uyg'onib ketdi. Bundoq o'ziga kelsa hech qanaqa tushi emas ekan, ona shayton ikkala qulog'ini ikki tomonga cho'zma qilib cho'zib yotganmish. Shaytonvachcha jon achchig'ida dik etib o'rnidan turib ketdi. Bir amallab onasining qo'lidan ham chiqib oldi.

— Ja, yotibsiz! — dedi ona shayton naq yemoqda, ichmoqda bo'lib, — salgina maqtovga taltayib ketdilar, odam bolalariga o'xshab-a?

— E, nima qil deysan, bo'lmasa... suyushingdan urishing, urishingdan so'kishing ko'p.

— Dard, nima qil, balo, nima qil, sopqolaymi?

— Yo'q ona, saharlabdan kerakmas, shundog'am dunyoga kelganimdan beri solganing-solgan.

— Bo'lmasa shaytonmisan, shaytonligingni qil-da, yotishing nimasi cho'chqaga o'xshab! Sal bo'lmasa, tonggi bozorni boy beray deding-ku, g'aflat!

Ona shaytonning bu so'zlaridan Shaytonvachcha darrovda o'ziga keldi. Tomog'i taqillab, bo'ynidagi qoshig'i shaqillab ketdi. Atrofga ochko'zlik bilan qarab, onasidan so'radi:

— Bozor deganingni yesa bo'ladimi, ona?

— Bo'lganda qandoq, u aslida anovi odam bolalariga buyurilgan. Ularning tosh qotib yotishlarini qara. O'likdek yotishaversin, kechasi uxlatmaganingni mukofoti bu. Xo'b ish qilding-da, tonggi bozor o'zingga qoladigan bo'ldi. Lokin bola, kallani ishlat, kallani. Ishlatmasang ayash yo'q, kallangni sapchadek uzib tashlayman, boringdan-yo'g'ing... Bu imtihon-a, senga...

Í í à Øàéòí í àà²-àà²àñèí è òòààòì à,³ í ñòí í ààà àèò-
òà èàòáí ðààí Øàòòí ò Òàðèøòà è´ðèí àè. Øàéòí í -
àà÷÷à áóí áí³ ³àðàñà Òàðèøòàí èí á àèð ³´èèàà èàò-
òàèíí èàòì íí-ó, àèð ³´èèàà áàðèàø ò´èà òèèèàì èø.
Òàðèøòà ìííøøí èèèí èí á æàð÷èñèàà ´òøàá ààòì èø:

*Í ààì èàð-ó Í ààì èàð...
Áí²àà àèòààí áíààì èàð,
Èèì àà ²àéðàò èàòì ííè-þ,
Èèì àà íèòèí òèðì ííè,
Êáí ³íèèíá, íá ³íèèíá...*

Ààààòòòòààí Øàéòí í àà÷÷à èèèèèáí èá ³íèèè. Èàò-
ì ííí è íèñàì ì èèáí, íèòèí í èí è? Èèèí àèí èýì íèà-
ààðàé, òàøèá ÷è³ì àñ. Ý, é´³... Çàéðàò èàòì ííèí è
áíøèì àà òðàì áí ì è? Í èòèí í è íèàì áí, íèòèí í è, ò´ðò
éóí èèè áóí, àà ýøàá ³íèèø èáðàé. Øàéòí í àà÷÷à í÷-
è´çèèè áèèáí ´çèí è áàðèàø ò´èà íèòèí áàà òðàè. Àè-
ðí³ íèòèí èàð Øàéòí í àà÷÷àí èí á ³´èè òààèøè áèèáí
àèð òþì èóèàà àèèáí àè-³íèèè. Áó ìíèàáí Øàéòí í -
àà÷÷à ìàéðíí á´èèá òòðàáí ýàè, Òàðèøòàí èí á áíø-
³àñè è´ðèí àè. Óí èí á àèð ³´èèàà áàòò ³óøè-þ, àèð
³´èèàà ìííøøí èèè òàòòèì èø. Ó í ó³óè:

*Í ààì èàð-ó íààì èàð...
Áí²àà àèòààí áíààì èàð,
Èèì àà áàòò-ó, èèì àà òàòò,
Êáí ³íèèíáó íá ³íèèíá...*

— Ýé, — áààè Øàéòí í àà÷÷à øíøàáí è÷à, — áàòò
³óøèí á ´çèí áàà ñèèèí á, òàòòì è áàð, ì áí àì àèð ààà-
òò àààðí í èàð ñòðàé.

— Ó øóí ààé ìèðñ áèèáí ´çèí è ìííøøí èèè òàòòè-
àà òðàè. Áóí è ³àðáí áèè ìííøøí èèè òàòòè ìàì Øàé-
òí í àà÷÷àí èí á ³´èè òàààð-òààì àñ èóèèá èóèàà àèèáí -
àè. Áàòò ³óøè á´èñà ì àðð ýòèá ó÷àè, èàòàè. Øàéòí í -
àà÷÷à ýí à ³óí ì à-³òðò³ ³íèèè. Ýí àè ìóø,ð á´èàì áí,
áààè ó´çèàà-´çè, èèèè ì àðòà ³íáóí òóøèðàèì, áó
ñàòàð ìàì ³íáóí òóøèðñàì, ííàì èàèèàì í è ñàí ÷à-
ààè óçèá òàøèàéàè». Øó ì àéò ì ñòí í ààà ó÷óí ÷è Òà-
ðèøòà è´ðèí àè. Óí èí á àèð ³´èèàà òèèáí àèð èèòí á,
èèèèí ÷è ³´èèàà ì áàà ò´èà ñàààò. Ó ìàì øàðèèèàðèèà
´òøàá ´ç ì íèèí è ì à³òàð ýàè:

Ona shayton dag'-dag'asini tugatmayoq ostonada bitta ketvorgan shaffof farishta ko'rindi. Shaytonvachcha bundoq qarasa farishtaning bir qo'lida kattakon ketmon-u, bir qo'lida barkash to'la tillamish. Farishta poshsholikning jarchisiga o'xshab dermish:

*Odamlar-u Odamlar...
Bog'da bitgan bodamlar,
Kimga g'ayrat ketmoni-yu,
Kimga oltin xirmoni,
Kep qoling, ob qoling...*

Dabdurustdan Shaytonvachcha ikkilanib qoldi. Ketmonni olsammikan, oltinnimi? Ikkoviniyam olaveray, teshib chiqmas. E, yo'q... G'ayrat ketmonini boshimga uramanmi? Oltinni olaman, oltinni, to'rt kunlik dunyoda yashab qolish kerak. Shaytonvachcha ochko'zlik bilan o'zini barkash to'la oltingga urdi. Biroq oltinlar Shaytonvachchanning qo'li tegishi bilan bir uyum kulga aylandi-qoldi. Bu holdan Shaytonvachcha hayron bo'lib turgan edi, farishtaning boshqasi ko'rindi. Uning bir qo'lida baxt qushi-yu, bir qo'lida poshsholik taxtimish. U nuqul:

*Odamlar-u odamlar...
Bog'da bitgan bodamlar,
Kimga baot-u, kimga taot,
Kep qolingu ob qoling...*

— Ey, — dedi Shaytonvachcha shoshganicha, — baxt qushing o'zingga siylov, taxtni ber, menam bir davr-u davronlar suray.

— U shunday hirs bilan o'zini poshsholik taxtiga urdi. Buni qarangki poshsholik taxti ham Shaytonvachchanning qo'li tegar-tegmas kuyib kulga aylandi. Baxt qushi bo'lsa parr etib uchdi, ketdi. Shaytonvachcha yana quppa-quruq qoldi. Endi hushyor bo'laman, dedi u o'ziga-o'zi, ikki marta qovun tushirdim, bu safar ham qovun tushirsam, onam kallamni sapchadek uzib tashlaydi». Shu payt ostonada uchunchi farishta ko'rindi. Uning bir qo'lida ulkan bir kitob, ikkinchi qo'lida meva to'la savat. U ham sheriklariga o'xshab o'z molini maqtar edi:

*Í ààì èàðó í ààì èàð...
 Áí²àà àèðààí áí ààì èàð,
 Èèì àà Àèèí μί έί á èàèí è,
 Èèì àà æáí í àòí έί á òàí è,
 Èáí³ èèí áó í á³ èèí á...*

Øàéòí í àà÷÷à áèð çòì í èì à³ èèàðèì è áèèì àè
 òóðèá³ í èàè. Í èì ààà ààààì àà èèòí àààì øóí ààé áèð
 í óð òàðàèàð ýàèèè, áóóóí í èàì í è ðèòàð ýàè. Øàé-
 òí í àà÷÷áí èí á è³ èàðè³ àì àøèá, ýñè í² áé àààè. Àà-
 ðèáèð øàéòí í èé í àòñè² í èéá èáèèá, ñàààòàààè æáí -
 í àò ì àààèàðèàà³ çèí è óðàè. Øàéòí í àà÷÷áí èí á³ èè
 òàààð-òààì àñ ì àààèàð ìàì òóí ðí³³ à áéèáì àè-³ í èàè.
 Í èì ààà ààààì àà èóèàà áéèáì àáí í àðñàèàð ìàì , òóí -
 ðí³³ à áéèáì àáí í àðñàèàð ìàì áàðè øàéòí í àà ýì àñ,
 í ààì áí èàèàðèàà áóððèèàáí ýàè-àà. Í ààì áí èàèàðè
 á³ èñà, áí í á³ í òèá óðèáá ðèøàðàè.

Øóí ààé³ èèèá òàðèøòàèàðí èí á ìàð òí í á ðèç³-
 í àñèáà, èàñáó μóí àð, àì àè óèàøààèàáí áí çí ðè òóàà-
 àè. Øàéòí í àà÷÷à èàá-èóí æèì è ýèààáì è÷à èèèè³ èè-
 í è áóóí èàà òè³ èá, ìá÷÷ àà³ í ñèç³ í èààáðàè. Í μ àààè
 Øàéòí í àà÷÷à è÷èàáì çèè èáðèá, øóí áí³ áí çí ðááí
 ì í ñóáí á³ èèèì -à, ýí àè í í àì áí øèì í è ñàì ÷àààé óçèá
 òàøèáéàè. Àèàèáí , ý í èøì ààáí òí ì èàèèáì ...

— Ýà, — àààè í í à øàéòí í òèðæàéàáì è÷à, — æà
 ñóààà òóøàáí ì óøóèàáè, øàèàèðàá³ í ñàí , í èì à
 á³ èèè?

Øàéòí í àà÷÷à í í àñèì èí á ìàì ì à í àðñáí è áèèèá
 òóðèá àðàéèáá ñ³ ðà ðàááì èí è ñàçàè, øóí èí á ó÷-óí
³ ð³³ áí í èàèì ì óøò è³ òàðàð³ èèèèá àààè:

— Ý-ý-ý... á³ èì ààáì àà á³ èèøì à, í í à! Ýí àè áó
 òí ì èàèèáì è ì áí àà ìá÷÷àì èáðààè é³, ìá í è, ñàì ÷à-
 ààé óçèá òàøèáéàáð. Í áí áóí á³ à ààðàèñàð èàèèá áè-
 èáì òàèðèàøèá ìàì á³ èèèì .

— Óçèá òàøèàñàì áí ø³ àñèí è³ àòòáí í èàñáí ?

— Óí àà àèòèá ááð, ³ áí á³ à òàòí àà é³ è³ éàèì ?
 Áí øèàà³ èáòì í í í è í èèøèì èáðàèì èàè ?

— Í èì áé ò² ðè³ èèàèí á, èáòì í í í è í èàáì èí ààà
 øàéòí í àà÷÷àáí í ààì àà÷÷ààà áéèáì èá³ í èàðàèì á. Áèð
 òí ð èáòì í í í èí á òààèàà ýçèèèá, ³ èèá èáòàðàèì á. Èá-
 èèì³ øà èáòì í í áèèáì á³ ð³ àçèá, èàìáààà òè³ èøàð-
 àè.

*Odamlaru odamlar...
Bog'da bitgan bodamlar,
Kimga Allohning kalomi,
Kimga jannatning taomi,
Kep qolingu ob qoling...*

Shaytonvachcha bir zum nima qilarini bilmay turib qoldi. Nimaga deganda kitobdan shunday bir nur taralar ediki, butun olamni yoritar edi. Shaytonvachchanning ko'zlari qamashib, esi og'ay dedi. Bari bir shaytoniy nafsi g'olib kelib, savatdagi jannat mevalariga o'zini urdi. Shaytonvachchanning qo'li tegar-tegmas mevalar ham tuproqqa aylandi-qoldi. Nimaga deganda kulga aylangan narsalar ham, tuproqqa aylangan narsalar ham bari shaytonga emas, odam bolalariga buyurilgan edi-da. Odam bolalari bo'lsa, dong qotib uxlab yotishardi.

Shunday qilib farishtalarning har tong rizq-nasiba, kasb-u hunar, amal ulashadigan bozori tugadi. Shaytonvachcha lab-lunjini yalaganicha ikki qo'lini burniga tiqib, hech vaqosiz qolaverdi. Oh dedi Shaytonvachcha ichidan zil ketib, shundoq bozordan mo-suvo bo'ldim-a, endi onam boshimni sapchadek uzib tashlaydi. Alvido, e pishmagan xomkallam...

— Ha, — dedi ona shayton tirjayganicha, — ja suvga tushgan mushukdek, shalvirab qopsan, nima bo'ldi?

Shaytonvachcha onasining hamma narsani bilib turib ataylab so'rayotganini sezdi, shuning uchun qo'rqqan oldin musht ko'tarar qilib dedi:

— E-e-e... bo'lmaganga bo'lishma, ona! Endi bu xomkallani menga hecham keragi yo'q, ha ol, sapchadek uzib tashlayver. Men bunaqa dardisar kalla bilan xayrlashib ham bo'ldim.

— Uzib tashlasam boshqasini qattan olasan?

— Unda aytib ber, qanaqa o'atoga yo'l qo'ydim? Boshidayoq ketmonni olishim kerakmidi yo?

— Olmay to'g'ri qilding, ketmonni olganingda shaytonvachchadan odamvachchaga aylanib qolarding. Bir umr ketmonning tagida ezilib, o'lib ketarding. Keyin o'sha ketmon bilan go'r qazib, lahadga tiqishardi.

— A? — äääè Ø àèòí í àà÷÷à ñàè ´çèää èääèá, — áóí äáí ÷è³àè èàèèàì èøèääàè-ää à, í í à? Í áí á ´èñàì yèáóðòòááí èàèèàì àèèáí òàèðèàøí í³÷è á ´èèá þðèá-ì áí. ¥´-ø... yí àè àèð-÷è, í í à, äääðää ààòò ³óøèää òàðèáí ð á ´èääí èì äà í í àøí á ´èaðì èàèì ?

— Á ´èaðàèì á.

— Áí é-é... Ø óí èí á ó÷óí ìàì áó èàèèàì è ñàí ÷ääàè óçèá òàøèà ääyì ì áí -ää, í í à. Ø óí áí³ ààòòì è ³ ´èääí ááðèáì áí -à. Ñàèèí àèí à òòðòèá ³ ´èì àèñáí ì è, ÿ í í à-øí á ´èèá, è ´ðàðèèèá èáðñà í í àñèì è òáì èì àé ³ ´yàè äää ³ ´ð³àèì áì è?

— Áó äàì èí á ìàì ðí ñò, èääèí ì óìèì è áí ø³à ÿ³ää. Áèèñáí á áó áóí ÿää øàèòí í èað ñàèòáí àðè è ´í á ´èääí. Àì ì í óçí³ yøàì äääí. Àðè èóí, àðì èø èóí, yí á óçí²è àòì èø èèè yøääáí. Éáèèí àñòàèàñí òè-èèì äà ³èy á ´èèá èáðááí. Ñáí èyì í í øøí èèèè á áèð èóí ì àñ, áèð èóí øóí á³à á ´èaðàè-ää.

— Óí äà èàèèàì yí àyì yøøè èøèääàè-ää, — ääy Ø àèòí í àà÷÷à ³ääàèì è ²íç è ´ðàðàè. Ø ó àáñáí á í í à, í òèðàèñèää áí í àè ç´ð èèòí áí è í èñàì ì èèáí äää è ´í ´èèáí àèì, áèðí³ í àòñèì ´èáóð ì áí è è ´èääí óðàè-ää...

— Í àòñèì á yøøè ³èèè è ´èääí óðèá, ó Áèèí ì èí á èèòí áè yàè. Í èääí èí äää èèì í í èáèðèðèá, ì ó-ñòèì í í á ´á ³í èaðàèì á àà í òèðàòòá÷÷à øàèòí í èaðí èí á áóøì áí è á ´èèá ³í èaðàèì á.

— Óí äà ´çèì ç´ð yèáí ì áí -ää í í à? — èì òèìí í äáí ç´ð ´ðááí áí èääàè ³óáí í èá èáðàè Ø àèòí í àà÷÷à.

— ¥à, èì òèìí í äáí ç´ð ´ðàèì á, áàìí èèì á «ááø»...

·Í Í Í ÈÈÈÈÀ ΒÕØÈÈÈÈ

(,èè àèà-óèàèaðí èí á èáñàèòí í äää ðàáí í à á ´èèøèàðè)

Ø óí äàé ³èèèá, ááàèñí èèèí ì óé³óää ÿðááí àèà-óèàèað ²àòèàð áí ñèá, óòèáá ³í èèøàè. Óí í äàè ðèç³ó í àñèáàèðááí ìàì ³óðò³ ³í èèøàè. Éáèèí áó ìàì ì àñè yì àñ yàè. Óèáðí è í èàèì äà áèð áóí ÿ òàøàèøèáð èó-ðàðàè. Áèà-óèàèað òóøèáðèää Ø àèòí í àà÷÷áí èí á í àè-ðáí àèää ó÷ðáá, èèì óçí³³à ÷í ì òèðèø ´èì àøááí yàè.

— A? — dedi Shaytonvachcha sal o'ziga kelib, — bundan chiqdi kallam ishlabdi-da a, ona? Men bo'lsam elburutdan kallam bilan xayrlashmoqchi bo'lib yuribman. Xo'-sh... endi ayt-chi, ona, agarda baxt qushiga xaridor bo'lganimda podsho bo'larmidim?

— Bo'larding.

— Voy-y... Shuning uchun ham bu kallani sapchadek uzib tashla deyapman-da, ona. Shundoq baxtni qo'ldan beribman-a. Sekingina turtib qo'y-maysanmi, yo podsho bo'lib, ko'tarilib ketsa onasini tanimay qo'yadi deb qo'rqdingmi?

— Bu gaping ham rost, lekin muhimi boshqa yoqda. Bilsang bu dunyoda shaytonlar saltanati ko'p bo'lgan. Ammo uzoq yashamagan. Yetti kun, yetmish kun, eng uzog'i yetmish yil yashagan. Keyin asfalasofilinga qiya bo'lib ketgan. Seniyam poshsholiging bir kunmas, bir kun shunaqa bo'lardi-da.

— Unda kallam yanayam yaxshi ishlabdi-da, — deya Shaytonvachcha qaddini g'oz ko'tardi. — Shu desang ona, oxirgisida anovi zo'r kitobni olsammikan deb ko'p o'ylandim, biroq nafsim o'lgur meni yo'ldan urdi-da...

— Nafsing yaxshi qildi yo'ldan urib, u Allohning kitobi edi. Olganingda iymon keltirib, musulmon bo'ib qolarding va oxiratgacha shaytonlarning dushmani bo'lib qolarding.

— Unda o'zim zo'r ekanman-da ona? — imtihondan zo'r o'tgan boladek quvonib ketdi Shaytonvachcha.

— Ha, imtihondan zo'r o'tding, bahoying «besh»...

YOMONLIKKA YAXSHILIK

(yoki aka-ukalarning kasalxonaga ravona bo'lishlari)

Shunday qilib, bebismilloh uyquga yotgan aka-ukalar g'aflat bosib, uxlab qolishdi. Tonggi rizq-u nasibalardan ham quruq qolishdi. Lekin bu hammasi emas edi. Ularni oldinda bir dunyo tashvishlar kutardi. Aka-ukalar tushlarida Shaytonvachchanning nayrangiga uchrab, kim uzoqqa choptirish o'ynashgan edi. U

Ó²è ´çèi àèçàà ì àúeóì . Æèi³àð÷àí è-éó ì àéèè, ´ðòàí ÷àí èyì èà÷-èðñà á´èàð, áí í àè ì àèòàáàà áí ðà-àèàáí èí è àèòì àèñèçì è, màì ì à³ «´ðààè ñóçàè» á´á èàòàè... Òàãèàðè øèi òèð, óñòèèàðèàààè è´ðì àèàð í ÷-è-èèá³í èàáí , àóðòñòàèi à øàì í èèàá màì³í èèøàáí yàè. Ýðòà-ì àòàí àáí³óá-³óá è´òàè-ó, í óóàè³èèèá àèñè-ðèøèàð áí øèáí àè. Ëñèòì àèàðè màì àèð-àèðèàáí í í é-àà ´éí àðàè. Æèi³àð÷àí èèè ´òòèç ñàèèèç, ´ðòàí ÷àí è-èè ´òòèç ò´³³èç, èàòòàí èèè³èð³³à³àðàá ÷í ì àðàè.

Óí æà àèèáí Óí æàáàèà øí øèá³í èèøàè. Àèðè áí -èàèàðí èí á í²çèàà àñàè ÷í é òóòñà, àèðèàðè³àéí í³-³èi à ñóò. Àèðè òàí àèðàáí óçóèàáí ñ´è³èèáí³ í í í òóòñà, àèðè èøòàìáí á í ÷-èèààè ááá èèì í í èè øàðáàò. Ëøòàìà³àéàà!.. Ëñèòì à²èi ì á á´²èá òóðàáí àà, óí -ì í³àáí í á³àò ´òàðèáí ì è?

Ýðòà-ì àòàí àáí Ø àèòì í àà÷÷àí èí á èóí è òó²àè. Ó ó÷-óí áàèðàí á´á èàòàè. ¥à, áóí à³àñè á´èì àéàè. Áí -èàèàð²èi áøèá, í í ç-í áúì àèàðí è ´çèàáí í àðè èòà-ðààè, Ø àèòì í àà÷÷à á´èñà Æàááí ð³óèàà æí í áí ðì è ááá, àèð ÷àèèàááí ðàí àèi è ´÷-èðàááðàè. Ø àèòì í³í øè²è í í àñè àéòàáí áàè í ø è÷-èàà yèðàá³í èèè.

— Í í à, — áààè Ø àèòì í àà÷÷à í²çè² èèèèá, — òàðèøòàèàðàáí óí ì áááí è áó³àáí óí èá³í èàè-éó, à, í èì à áààèi á? ¥á-ìá-ìá-á...

— Í èì àñèi è àéòàñàí , í ààì áí èàèàðè ´èáóáàè áá-òàìì á´èèøààè, óèàðàà³áí ÷àèèè²ì í í èèè³èèñàí á, óèàð ñàí àà øóí ÷àèèè yòøèèèè³èèèøààè. Áí à ø-ó-í èñèi è yñèi áááí ÷-è³àðì àñàí á á´èàáí è. Áí é-áé, áóí -÷àyì yøàø yòøè-y... á´çàè...

— Í í à áàèi áí , øó... àèð í èì à ñ´ðàñàí à÷÷-è²èi á ÷-è³èá èàòì àéàèi è?

— Áéí è³ñà ìí çèð ÷-è³í àéàè, áóí² è´çèì àà ÷-è-ðì èèè è´ðèi èá òóðàáí àà ñ´ðà...

— Í èì áàààèð áóáóí áí ø³à÷-àðí³ñàí -à, è´çèàðèi á² ñóðàáí áàè yèðèðèá òóðèáàè. ¥àð áí èì òèøèi áí è èèðèi è ñ´ðèá ´òèðàðàèi á, áóáóí æà òèø èààèàá³í í -ñàí , òèi ÷-èèè è?

— Áí é, øóì ´èáóð-áé, ñàçàèi áì è-à, ñàçàèi áì è?

— Í èì áàà yí àè ñàçì àé, áí èàí áì áí -éó, àðèð.

— Ø ó áàñàí á, òàèòàéèá èàòì à-ð, ñàí è øàðí òà-

yog'i o'zingizga ma'lum. Jinqarchani-ku mayli, o'rtanchaniyam kechirsa bo'lar, anovi maktabga bora-diganini aytmayizmi, hamma yoq «o'rdak suzdi» bo'b ketdi... Taglari shiptir, ustilaridagi ko'rpalar ochilib qolgan, durustgina shamollab ham qolishgan edi. Erta-metandan quv-quv yo'tal-u, pufak qilib aksirishlar boshlandi. Isitmalari ham bir-biridan poyga o'ynardi. Jinqarchaniki o'ttiz sakkiz, o'rtanchaniki o'ttiz to'qqiz, kattaniki qirqqa qarab chopardi.

Xoja bilan Xojabeka shoshib qolishdi. Biri bolalarning og'ziga asal choy tutsa, birlari qaynoqqina sut. Biri tandirdan uzulgan so'lqildoq non tutsa, biri ishtahang ochiladi deb limonli sharbat. Ishtaha qayda!.. Isitma g'ippa bo'g'ib turganda, tomoqdan ovqat o'tarkanmi?

Erta-metandan Shaytonvachchani kuni tug'di. U uchun bayram bo'b ketdi. Ha, bunaqasi bo'lmaydi. Bolalar g'ingshib, noz-ne'matlarni o'zidan nari itaradi, Shaytonvachcha bo'lsa Jabborqulda jon bormi deb, bir chekkadan rangini o'chiraverdi. Shayton qoshig'i onasi aytgandek osh ichida yayrab qoldi.

— Ona, — dedi Shaytonvachcha og'zi yoyilib, — farishtalardan unmagani bu yoqdan unib qoldi-ku, a, nima deding? He-he-he-e...

— Nimasini aytasan, odam bolalari o'lgudek befahm bo'lishadi, ularga qanchalik yomonlik qilsang, ular senga shunchalik yaxshilik qilishadi. Ana shunisini esingdan chiqarmasang bo'lgani. Voy-ey, bunchayam yashash yaxshi-ya... go'zal...

— Ona deyman, shu... bir nima so'rasam achchig'ing chiqib ketmaydimi?

— Ayniqsa hozir chiqmaydi, dunyo ko'zimga chiroyli ko'rinib turganda so'ra...

— Nimagadir bugun boshqacharoqsan-a, ko'zlaring yog' surgandek yaltirib turibdi. Har doim tishingni kirini so'rib o'tirarding, bugun ja tish kavlab qopsan, tinchlikmi?

— Voy, shum o'lgur-ey, sezdingmi-a, sezdingmi?

— Nimaga endi sezmay, bolangman-ku, axir.

— Shu desang, taltayib ketma-yu, seni sharofating

òeí ā àèèáí ì áí èyì é´÷àì àà ààèðàì á´á ³í èàè, ààé-
ðàì , μè-μè-μè-é... Áí èàèàðèää àí ààðì íí á´èèá Òí -
æàáàèà ó ³àà òòðñeí øóí áí³ òà³áí ààð Òí æàyì
áèñì èèèí μí è ýñèääí ÷è³àðèá ýðòàèàáèè ííí óøòààà
ì áí è øàðèè ³èèàè. Í ààì èàð çòððè òèää àèð í àðñà
á´èñà áí ðì è, èèèè àóí òè ³í ðí í² è á´èèá, Óóáí í è-
yì óí òèèá ³´èèøààè, μà...

— ¥á-μá-μá... — ääy ýèðàá-ýèðàá éóèèè Ø àèòí í -
ää÷÷à, — øóí à³à, ýøøè áí èà ò´éàèðààè, òì íí áí èà
éóéàèðààè.

— Á´èèè ³èè, μàääèí ààáí íøì à, æà ³í ðeí ³àí -
í àèèá, ýí à í ààòeì èçí è óí èòyì ñáí ì è, óí áó³-ì èyì!
Á´è, ò´éàèðàáí èàðí eí ā ³í ðí èàà òáí .

— Ý, ´çèàðè ´èàé ààèèøyì òè-éó, òáí í àðàeì è?

— Óáí í áóð...

Áó í àèòàà òàç òäàì ààí èàèáí àì àèèþ, òí èàèàð
áí èàèàðí eí ā ³í ðí eí è í÷èá, àèðè í èèá, àèðè ³´èèá,
òàèøèð-òàèøèð ³èèèøòòàí ýàè. Ø àèòí í àà÷÷à øóí -
áí²áí í÷è³ òòðááí ³í ðeí èàðàà øàðòèèèèàðèá òáí èá
³í èèè. Àèà-óéàèàð éóòèè ààáí àà èèèè áóé÷àéèá, áí ä-
èàá þáí ðèøàè. Òí æàþ, Òí æàáàèà, á´òèðèðèàðàà÷à
÷´èá òòøèøàè. «Í èì à á´èèøè ì óí èèí -à?» ààááí -
ääè àèð-àèðèàà òèèèèèá ³í èèøàè.

— É´ð è÷àè, — àààè àèòòàñè.

— É´³, íø³íçíí, — àààè èèèèí ÷èñè.

— Çàμàðèáí èøááí, — àààè ó÷eí ÷èñè.

Í èμí ýò èàñàèòí í ààà ààááí ³àðí ð á´èèè-þ, àèà-
óéàèàðí è «òàç òäàì »àà í á÷è³à áí øèàøàè. Áóí è è´ðeá
òòðááí Ø àèòí í àà÷÷à:

— Éà, — àààè ñþí eá, — íø-í á³àðèàðè ààñàì
áóóóí áí øèè μí àèè-æí eí èyì àèçàà òàøèàá èàðèøyì -
òè-éó. Éáí ā óeí è èàèèí ÷ààè á´èèá ´çèì èç ³í èàðèáí -
ì èç-àà, íí à.

— Ààðä, — àààè íí à øàèòí í è´çèàðèí è ÷à³÷àé-
òèðèá, — ³óðó³ μí àèè-æí eí è áí øeí ààà óðàñáí ì è,
áí èàèàðí eí ā í àèèááí á´è, ÷íí, ì àøeí ààà èèàø...
Áí é ýøøàì ààóðáé, í ààì áí èàèàðèàà ´òøáá óé-æí é-
àà àeí í ³´yàè-ý...

bilan meniyam ko'chamda bayram bo'b qoldi, bayram, hi-hi-hi-y... Bolalariga andarmon bo'lib Xojabeka u yoqda tursin shundoq taqvodar Xojayam bismillohni esidan chiqarib ertalabki nonushtaga meni sherik qildi. Odamlar zurriyotiga bir narsa bo'lsa bormi, ikki dunyosi qorong'i bo'lib, Xudoniyam unutilib qo'yishadi, ha...

— He-he-he... — deya yayrab-yayrab kuldi Shaytonvachcha, — shunaqa, yaxshi bola to'ydiradi, yomon bola kuydiradi.

— Bo'ldi qil, haddingdan oshma, ja qorin qappayib, yana odatimizni unityapsanmi, tovuq-miya! Bo'l, to'ydirganlarning qorniga tep.

— E, o'zlari o'lay deyishyapti-ku, tepovraymi?

— Tepovur...

Bu paytda tez yordamdan kelgan amaki-yu xolalar bolalarning qornini ochib, biri olib, biri qo'yib, tekshir-tekshir qilishayotgan edi. Shaytonvachcha shundog'am ochiq turgan qorinlarga shartillatib tepib qoldi. Aka-ukalar kutilmaganda ikki bukchayib, dodlab yuborishdi. Xojayu, Xojabeka, do'xtirlargacha cho'chib tushishdi. «Nima bo'lishi mumkin-a?» degandek bir-biriga tikilib qolishdi.

— Ko'r ichak, — dedi bittasi.

— Yo'q, oshqozon, — dedi ikkinchisi.

— Zaharlanishgan, — dedi uchinchisi.

Nihoyat kasalxonaga degan qaror bo'ldi-yu, aka-ukalarni «tez yordam»ga obchiqa boshlashdi. Buni ko'rib turgan Shaytonvachcha:

— Iye, — dedi suyunib, — osh-ovqatlari desam butun boshli hovli-joyniyam bizga tashlab ketishyapti-ku. Keng uyni kelinchagi bo'lib o'zimiz qolarkanmiz-da, ona.

— Dard, — dedi ona shayton ko'zlarini chaqchaytirib, — quruq hovli-joyni boshingga urasanmi, bolalarning payidan bo'l, chop, mashinaga ilash... Voy yashshamagurey, odam bolalariga o'xshab uy-joyga bino qo'yadi-ya...

ØÈÔÍ ÔÍ Í ÁÄÄ

(,èè Øàéòí í ää÷÷äí èí ä ýí àè ä ñòèàðè)

Áó äðääàè ä´òèðèàð àèà-óèàèàðí è í ääí í òàèø-ðèá, «í ääèé øàì í èèàø» ääääí ³äðí ðää èàèèøäè-ää, èàòòààèí à àèð òí í äää ò³èçèá ³´èèøäè. Àèà-óèàèàð-ää ýðääøèá è÷èàðè èèðääí Øàéòí í ää÷÷äí èí ä màé-ðàòääí í²çè èäí ä í÷èèèá, ò´èèè àé ³íèèè.

— Äí è á´-´-´... — äää þáíðäè áíð í äíçää, — øàðäðää áíèà ³íèèèí ì è´çè? Áí í àè äí èø-ì äí èøèà-ðè, áóí ÷à è´í, ³òðèèàððääí òíøèá, òí è÷èèèðää÷à ÷è-³èá èàðèáàè-ý. ð Äèá í àò ääääí èàðè øäòì èèäí -à! Í í àì ò´á àèèèá æ´í àðèáàè-ää ì áí è áó äðèàðää. ¥íçèð àèð ÷àòääí øóí äàé ðäí àèí è´÷èðàéèè...

Øàéòí í ää÷÷à øóí äàé äää øàéòí í ³íøè²èí è ³´èè-ää í èèá, ³íðèí ²àì èää òòøääí ýàè:

— Í èì à, í èì à, — ääääí ´ø³èðè³ääí ÷´÷èá òòø-àè. — Í à³ ³íøè²èí áí è í²çèí äää ³íçè³ ³èèèá ³í³áíð-ì àé ýí à, — äääè áí ýàè í äíç.

— Böøèèè, òèøèí è ³í³èá ³´èèää áäðäì èç, èàè-ääí æí èèää æ´í ääíðääè, — äääè áí ø³à àèð í äíç.

Øàéòí í ää÷÷à è´çèàðèí è èèðèá-èèðòèá áóí äí³ òí í à è÷èèää ³äðñà èí ³èèèää, ñèí ³èèèää òääí áí èà-èàðí èí ä ³´èí èääí í à³ äääääè-ääääè øàéòí í ää÷÷à-èàð ÷è³èá èàèà òääí ì èø. È´çèàðè í èàéääí, þçèàðè ³íðàéääí, ì òøðèàðè ä´èàéääí.

— Ý... ý... í²àéí èæí í èàð àññàèí ì ó àèàéèòì, áó äðää ñèçèàð áíðèèàèí àèçí è´í àé³àì äí ì áí, ì áí è èà-èà÷èðèí àèàð, — äääè Øàéòí í ää÷÷à òèððää-³à³øää.

— ¥à-à, — äääè àèòòà áäðçáí àèèè Øàéòí í ää÷÷à-í èí ä òí ì í²èääí ²èí ì à á´²èá, — í èì à-í èì àèàð äää äàèñààèí ä, ýí à àèòòà ³àèòàð-÷è?

Øàéòí í ää÷÷à áäðçáí àèí èí ä ä´èàéääí è´çèàðèääí ì äðð-øàò³àð èòòèá, ì´èèèðääääí è÷à áí ýàè ääí èàðè-í è ³àèòàðè:

— Í²àéí èæí í èàð, èà÷èðèí àèàð!.. Í àé³àì äí ì áí ...

— Øóí à³àì è, — äääè áäðçáí àè ñ´èèí³ òèøèàðè-í è è´ðñàðèá, — í èì àèàð äää äàèèèðääääí èí áí è àè-èàñàí ì è?

— Ì áí àèð ñ´çèè øàéòí í ì áí, àèòääí èääí ³àèò-

SHIFOXONADA

(yoki Shaytonvachchaning yangi do'stlari)

Bu yerdagi do'xtirlar aka-ukalarni obdon tekshirib, «oddiy shamollash» degan qarorga kelishdi-da, kattagina bir xonaga yotqizib qo'yishdi. Aka-ukalarga ergashib ichkari kirgan Shaytonvachchaning hayratdan og'zi lang ochilib, yopilmay qoldi.

— Voy bo'-o'-o'... — deb yubordi bor ovozda, — shaharda bola qolganmi o'zi? Anovi yemish-memishlari, buncha ko'p, qutilardan toshib, tokchalargacha chiqib ketibdi-ya. Yo Jannat deganlari shetmikan-a! Onam ho'b bilib jo'natibdi-da meni bu yerlarga. Hozir bir chetdan shunday rangini o'chirayki...

Shaytonvachcha shunday deb shayton qoshig'ini qo'lga olib, qorin g'amiga tushgan edi:

— Nima, nima, — degan o'shqiriqdan cho'chib tushdi. — Naq qoshig'ingni og'zingga qoziq qilib qoqvormay yana, — dedi boyagi ovoz.

— Yaxshisi, tishini qoqib qo'lga beramiz, kelgan joyiga jo'navoradi, — dedi boshqa bir ovoz.

Shaytonvachcha ko'zlarini yirib-yirtib bundoq xona ichiga qarasa inqillab, sinqillab yotgan bolalarning qo'ynidan naq devdek-devdek shaytonvachchalar chiqib kelayotganmish. Ko'zlari olaygan, yuzlari qoraygan, mushtlari do'laygan.

— E... e... og'aynijonlar assalomu alaykum, bu yerda sizlar borligingizni payqamapman, meni ke-kechiringlar, — dedi Shaytonvachcha titrab-qaqshab.

— Ha-a, — dedi bitta barzangisi Shaytonvachchaning tomog'idan g'ippa bo'g'ib, — nima-nimalar deb vaysading, yana bitta qaytar-chi?

Shaytonvachcha barzangining do'laygan ko'zlaridan mehr-shafqat kutib, mo'ltiraganicha boyagi gaplarini qaytardi:

— Og'aynijonlar, kechiringlar!.. Payqamapman...

— Shunaqami, — dedi barzangi so'yloq tishlarini ko'rsatib, — nimalar deb valdiraganingni bilasanmi?

— Men bir so'zli shaytonman, aytganidan qayt-

ì àéàèààí èàðààí ì áí , — á´ø éàèì àñèèèèà òèðèøàè Ø àéòí í àà÷÷à.

— Í ²aéí èæí í èàð àààèí ā-à, òèèèí ā èàñèèàóð?

— Í èì à ³èì òè, ààñàì ?

— Ø ó ààààí èì ààà òèèèí áí è ñó²óðèá í èàéì è?

— Ý, í èì ààà ýí àè, òèèèì ´çèì àà èàðàè.

— Àòèð øàéòí í èàðàà í ²aéí èààð÷èèèè á´èì àñèè-àèí è àèèì àñì èàèí ā, ààèààðñ. Ààí èì àààí í ààì áí èà-èàðèí èì ā ìèàè èàèýì òè-éó. ´´ øàéòí í ³è, òàñèèààè àé²í ³÷èì èñàí -à?

— É-´-´-´, é-´-´... ´èàé àààð àé²í ³÷èì àñì áí , ´çè àóí ,àà èà÷ààèí à èàèààí ì áí , áí ā è÷èàà.

— Óí àà àèèì àñàí ā àèèèá ³´é, ì áí í àè òí ì èàèàí ā-àà òóàèá ³´é, ³àéòàðèá àéòàì áí , áèç øàéòí í àà÷÷à-èàðàà í øí à-í ²aéí èààð÷èèèè á´èì àéàè, — ààá àóð-çèààè ì óøòè àèèàí Ø àéòí í àà÷÷àí èì ā èàèèàñèèà àèð òóøèðàè.

Ø àéòí í àà÷÷àí èì ā áí øè àèð-àèð àéèàí èá, è´çèà-ðè òèí èá, í à³ áðàà ýì àèèàá ³í èàè. Èø³èèèá áí øèì ì ì í í ì è ààá áí øèì è ñèèàààí ýàè ³´èèàà òóóóì ààè òóáóí ÷à èèèí àè.

— Óóàèá í èàèí àì è, — ààá ààðçàí àè ì óøòèí è ýí à à´èàéòèðàè.

— ¥à, ìà, èøí í ì àñàí ā ì áí à è´ð, — ààá Ø àé-òí í àà÷÷à ²óððàñèí è è´ðñàðàè.

— Áóðèñò, àéòààí í è ààððí á í èàðèàí ñàí , — ààá ààðçàí àè í àðè èàòàè. Áèðí ³ ýí à áí ø³àñè Ø àéòí í -àà÷÷àí è ìèèèàèààè ìè³èèáí ²èààí í èèá ³í èàè:

— Ñàí áí ý «í ²aéí èæí í èàð» ààààí ààí èàéèí ýí à àèð í èì àèàðàì àààèí àì è?

— Ý, àèð í èì àèàðàì ààì àé ì áí ´èàé.

— «Éà÷èðèí àèàð» àààèí ā-à, òèèèí ààà òèðñàè ÷è³-³óð?

— Ààñàì í èì à, í ñì í í óçèèèá áðàà òóøèáàèì è?

— Áí é àóì àèè-àé, áèç øàéòí í èàðàà èà÷èðèí ā-í à÷èðèí ā ààààí ààì èàð á´èì àñèèàèí è àèèì àñ ýèáí -ñàí -àà. Áó áí ðèá òóðààí ì àñòèàøèèè-éó, àóí í ì í è ³èèèá-³èèèá èà÷èðèí ñ´ðàøí è í ààì áí èàèàðèàà ÷è-³àðààí . Áèçàà èà÷èðèø é´³, ààññàèí ì . Áèèì àñàí ā, àèèèá ³´é, òí ì èàèèàí àà òóàèá ³´é, — ààá àóí èñè-ýì àóðçèààè ì óøòè àèèàí àèð òóøèðàè.

Ø àéòí í àà÷÷àí èì ā áí øèààí èèèèí ÷è òóáóí ÷àýì

maydiganlardanman, — bo'sh kelmaslikka tirishdi Shaytonvachcha.

— Og'aynijonlar deding-a, tiling kesilgur?

— Nima qipti, desam?

— Shu deganingga tilingni sug'urib olaymi?

— E, nimaga endi, tilim o'zimga kerak.

— Axir shaytonlarda og'aynigarchilik bo'lmasligini bilmasmiding, galvars. Gapingdan odam bolalarining hidi kelyapti-ku. Yo shayton qiyofasidagi ayg'oqchimisan-a?

— Y-o'-o'-o', y-o'-o'...o'lay agar ayg'oqchimasman, o'zi dunyoga kechagina kelganman, yeng ichida.

— Unda bilmasang bilib qo'y, manovi xomkalangga tugib qo'y, qaytarib aytaman, biz shaytonvachchalarda oshna-og'aynigarchilik bo'lmaydi, — deb gurzidek mushti bilan Shaytonvachchanning kallasiga bir tushirdi.

Shaytonvachchanning boshi gir-gir aylanib, ko'zlari tinib, naq yerda emaklab qoldi. Ishqilib boshim omonmi deb boshini silagan edi qo'lga tuxumdek tuguncha ilindi.

— Tugib oldingmi, — deb barzangi mushtini yana do'laytirdi.

— Ha, ha, ishonmasang mana ko'r, — deb Shaytonvachcha g'urrasini ko'rsatdi.

— Durist, aytganni darrov olarkansan, — deb barzangi nari ketdi. Biroq yana boshqasi Shaytonvachchani haligidek hiqildog'idan olib qoldi:

— Sen boya «og'aynijonlar» degandan keyin yana bir nimalaram dedingmi?

— E, bir nimalaram demay men o'lay.

— «Kechiringlar» deding-a, tilingga tirsak chiqqur?

— Desam nima, osmon uzilib yerga tushibdimi?

— Voy dumbil-ey, biz shaytonlarda kechiring-pechiring degan gaplar bo'lmasligini bilmas ekansanda. Bu borib turgan pastkashlik-ku, gunohni qilib-qilib kechirim so'rashni odam bolalariga chiqargan. Bizda kechirish yo'q, vassalom. Bilmasang, bilib qo'y, xom kallanga tugib qo'y, — deb bunisiyam gurzidek mushti bilan bir tushirdi.

Shaytonvachchanning boshidan ikkinchi tugun-

èð²eá ÷è³aè. Í ²çèääí ñ´eàèaèè î³eá, óó²èèääí èää
ì eí ā ì óøaèì íí á´eèá óóðääí ýàè, ó÷eí ÷è àaðçáí àè
ì àeáí á´eèá, í à³ aóì èääí óøèää í èäè.

— ¥áé, — äääè Øàéòí í àà÷÷à ýí àè añòí eáèè
²èæeí eá, — aóì èì áeèáí màçèèèaøì à-ý, ì añòèaø.
£íðí èì í²ðèá óóðèáàè, óóääè ààøaðàí áí è ááæää
³´yì áí .

— Øíøì à, — äääè ó ààì àéèèòí òèð, — î èäèí
î²çèí äääí ÷è³³áí ààí eàðí è ì àñàèañèí è màè ³èèèá
î èàéèèè, aòèð ñáí áeð ñ´çèèè Øàéòí í àà÷÷àñáí -éó,
à, èääáàè.

— Õ´ø, í èì à ààì î³÷èñáí ?

— «Àèè àì ì áí » äääèí ā à?

— Ý... ì óí ÷à ýçì à ÷óðóèñáí eàð, ó÷ î²èç ñ´çää øóí -
÷à ààµèì à, øóí ÷à ñóä. £´eáí ð áí eà aóì èì í è, µí çèð
µàì ì à ²eí áí è ðañáí ³èèàì áí .

— Àáí í è àéèáí òèðì à µaðääì òà_è, áèç øàéòí í eàð
µàì ì à èøí è áeèèá ³èèàì èç, áeèì àì ì áí äáèèø áèç
ó÷óí ´èè àeèáí áàðí áàð. Áóí èñèí èyì áeèèá ³´é,
òí ì èàèèáí äää òóäèá ³´é...

— Ý-y-y... áí øèì àà óóääèèääí æí é ³í ì ààè-á...

— Óí àà aóì eí áí è óóääì áí ...

Àà÷÷à ðà Øàéòí í àà÷÷à î²ðè³í eí ā ç´ðèääí ³áí ààé
³èèèá òí í äääí ÷è³èá èáðääí eí è áeèì àé ³í èäè. £à-
ðáí ā, «aóì eí áí è óóääì áí » äääáí ñ´ç í ààì eàðää øàé-
òí í eàðääí ´ðèá ³í èääí ýèáí .

ÒÁÍ Í ÈÈÍ ÈØ

(_èè Øàéòí í àà÷÷áí eí ā èøèàðèí eí ā
þðèøéá èáðèøè)

— µµ-µ´... — äääè Øàéòí í àà÷÷à óóçáàè à÷èøà_ò-
ääí áíøèí è, óóáóèèá ³í èääí aóì eí è ñèèää, — áó
áí ø ýì añ óóáóí ÷à á´á ³í ì òè-éó. Áó ³ää í òí eí ā ³aø-
³añèääè aóì àáyì óóáóí óóøèè. £à_³èàðää èáí ³í èäèì
´çè? ¥àµ æ´í àòääí æí èèaðèí ā áeèáí ³´øì íçí ð á´è-à,
æí áóääð, ³aðè óóèèè, — äää Øàéòí í àà÷÷à íí añèí eí ā
á´ðèää ²èøð ³àèáá óóðääí ýàè, î÷è³ óóðääí ýøèèääí
áàðçáí àèèàðí eí ā áeèòàñè ³àðää ³í èäè. Øàéòí í àà÷÷à
øíøèá ó_², áó_²èää ³àðañà ³í ÷èá ³í èèøää ³óèàé-

chayam irg'ib chiqdi. Og'zidan so'lakayi oqib, tug'ilganiga ming pushaymon bo'lib turgan edi, uchinchi barzangi paydo bo'lib, naq dumidan ushlab oldi.

— Hey, — dedi Shaytonvachcha endi astoydil g'ijinib, — dumim bilan hazillashma-ya, pastkash. Qornim og'rib turibdi, xuddi basharangni bejab qo'yaman.

— Shoshma, — dedi u bamaylixotir, — oldin og'zingdan chiqqan gaplarni masalasini hal qilib olaylik, axir sen bir so'zlik Shaytonvachchasan-ku, a, labbay.

— Xo'sh, nima demoqchisan?

— «Bilmapman» deding a?

— E... muncha ezma churuksanlar, uch og'iz so'zga shuncha vahima, shuncha sud. Qo'yvor bola dumimni, hozir hamma yog'ingni rasvo qilaman.

— Gapni aylantirma hardamxayol, biz shaytonlar hamma ishni bilib qilamiz, bilmapman deyish biz uchun o'lim bilan barobar. Bunisiniyam bilib qo'y, xomkallangga tugib qo'y...

— E-e-e... boshimda tugadigan joy qomadi-ye...

— Unda dumingni tugaman...

Bechora Shaytonvachcha og'riqning zo'ridan qanday qilib xonadan chiqib ketganini bilmay qoldi. Qarang, «dumingni tugaman» degan so'z odamlarga shaytonlardan o'tib qolgan ekan.

TAN OLINISH

(yoki Shaytonvachchanning ishlarining yurishib ketishi)

— O'h-ho'... — dedi Shaytonvachcha tuzdek achishayotgan boshini, tugulib qolgan dumini silab, — bu bosh emas tuguncha bo'b qopti-ku. Bu yoqda otning qashqasidek dumgayam tugun tushdi. Qayoqlarga kep qoldim o'zi? Hah jo'natgan joylaring bilan qo'shmozor bo'l-a, jodugar, qari tulki, — deb Shaytonvachcha onasining go'riga g'isht qalab turgan edi, ochiq turgan eshikdan barzangilarning bittasi qarab qoldi. Shay-

àeí à æí éää òóðāāí yēāí . Ø àeóí í àà÷÷à ³í÷èá ³í è-
āóí ÷à í òèá ³í è āāá áí ð-é´²è , í ²í ³āāè ì óøð÷āñèí è
āàðçāí àèāā ä´èàéèè:

— ¥í à áàðçāí àè, òóāāè í èàéāāí è´çèàððèí āāā ì óø-
ðèì èì í è òè³èá í èì àé òà²èí . ðçèàððèāā ñè÷³í í í èí ā
èí è ì èí ā òāí āāā á´á èāòì āñèí , ì´ á´í ā í àøí í à,
āāðàçà è´ç!

— Äóðóñò, äóðóñò, — āāāè áàðçāí āāè Ø àeóí í -
àà÷÷āí èí ā ä´³èàððèāā í àðāí ³èèì àé. Èāèèí àèð í èì à
āāí í ³÷èāāè í àì ì ³ áí øèí è ³àøèá ³´èāè. — Øó... —
āāāè ó ÷àéí àèèá, — àèç ñāí èí ā ²´ð òí ì í í èàððèí áí è
è´çèí āāā è´ðñàððèá, yñèí āāāí ÷è³ì āñèí āāá ó āð, áó
àðèí āāā òóāèá ³´èāèè. — Ýí àè... — ýí à ÷àéí àèèè ó, —
øó āāñāí ā ñāí è ç´ð òí ì í í èàððèí áí èyì àèðèá ³´èí à-
ñāè í āàðèì èçāā ò´²ðè èāèì àéèè. ¥ā, í āāí áí èàèàððè-
āā´òøāá èèèè ðçèāí à÷è á´á ³í èàì èç. Óèàðí èí ā èàì -
āāí èàì è àèðí áí èí ā ç´ðèèāèí è òāí í èèøāāè.

— Ä-à-à... — āāāè Ø àeóí í àà÷÷à ³óèí ³èàððèāā
èøí í í àé, — ì áí è ç´ð āāāèí āì è? Ýí àè à³èèí ā
èèðèāāè. Áó áí ø³à āāí . Áèèèá ³´é ì ó²āì àèððèè ³èèā-
òāāí á´èñāí ā í à³ òèèèí áí è ñó²òðèá, ³í çè³ òèøèà-
ðèí āāā í àèðāāā ³èèèá, èèèá ³´yì áí -à!

— Ç´ðèèèèè, ç´ðñāí , àèç àèðòāāāí í āāì áí èāñè-
í è èāñāèóí í āāā áí øèāá èāèñāè, ñāí àèððàð´èà ó÷òā-
ñèí è áí øèāá èāèèñāí , ñāí āā àèð òèñèàò áí ðāā
´òøàéèè?

— ¥ā-ìā-ìā... — ²òððàèèàðè è´³èèèāá èóèèè Ø àe-
óí í àà÷÷à, — í í àì ìàì í ó³òè øóí à³à āáéèè.

— Èā, è÷èàððè èèðà³í è, ñāí ìàèè àèçāā èāðàè
á´èàèèāāí āā´òøàéñāí .

— Óóøèí áí è ñóāāā àèò, ì áí àóì èì òóāóèāāí æí é-
āāí ìàçàð ³èèèì áí . Ñāí èàð ì áí è èèì āāá´èèí āāèí ā?

— Äóí èí áí è òóāāèèì è, ³āí áí ³ ³èèèá à÷èøí è
ìàì àèèèì èç, èèð āāyí ì áí , í í ç ³èèì à.

— Í -í -í ... ¥àèè ì áí è øàðàòèì āā çè, òàò ìàì óðø-
ðèðàðñāí èàð? — āāy øàeóí í ³í øè²èí è øà³èèèàðàè
Ø àeóí í àà÷÷à.

— Ñāí çè, òàò-í è, òàò āāāāí āāí èàðí è ³´é. Áó-
í à³à èøèàðí è í āāì áí èàèàððèāā ³´èèá áāð. Çè, òàò
àèèāí äóí , āā èāèèá, çè, òàò àèèāí´èèøāāè. ¥àðòí
´èāāí èì āā ó÷ èóí á´èèè, àððè èóí á´èèè, èèèèðí à

tonvachcha shoshib u yog', bu yog'iga qarasa qochib qolishga qulaygina joyda turgan ekan. Shaytonvachcha qochib qolguncha otib qol deb bor-yo'g'i yong'oqdek mushtchasini barzangiga do'laydi:

— Hov barzangi, xuddi olaygan ko'zlaringga mushtimimni tiqib olmay tag'in. O'zlariga sichqonning ini ming tangga bo'b ketmasin, ho' do'ng peshona, deraza ko'z!

— Durust, durust, — dedi barzanggi Shaytonvachchanning do'qlariga parvo qilmay. Keyin bir nima demoqchidek pahmoq boshini qashib qo'ydi. — Shu... — dedi u chaynalib, — biz sening g'o'r tomonlaringni ko'zingga ko'rsatib, esingdan chiqmasin deb u yer, bu yeringga tugib qo'ydik. — Endi... — yana chaynaldi u, — shu desang seni zo'r tomonlaringniyam aytib qo'ymasak odatimizga to'g'ri kelmaydi. Ha, odam bolalariga o'xshab ikki yuzlamachi bo'b qolamiz. Ularning kamdan kami bironing zo'rligini tan olishadi.

— A-a-a... — dedi Shaytonvachcha quloqlariga ishonmay, — meni zo'r dedingmi? Endi aqling kiribdi. Bu boshqa gap. Bilib qo'y mug'ambirlik qilayotgan bo'lsang naq tilingni sug'urib, qoziq tishlaringga paytava qilib, ilib qo'yaman-a!

— Zo'rlikka, zo'rsan, biz bittadan odam bolasini kasalxonaga boshlab kelsak, sen birato'la uchtasini boshlab kelibsan, senda bir xislat borga o'xshaydi?

— He-he-he... — g'urralari lo'qillab kuldi Shaytonvachcha, — onam ham nuqul shunaqa deydi.

— Ke, ichkari kiraqol, sen hali bizga kerak bo'ladiganga o'xshaysan.

— Tushingni suvga ayt, men dumim tugulgan joydan hazar qilaman. Senlar meni kim deb o'ylovding?

— Dumingni tugdikmi, qandoq qilib yechishni ham bilamiz, kir deyapman, noz qilma.

— O-o-o... Hali meni sharafimga ziyofat ham uyushtirarsanlar? — deya shayton qoshig'ini shaqillatdi Shaytonvachcha.

— Sen ziyofat-piyofat degan gaplarni qo'y. Bunaqa ishlarni odam bolalariga qo'yib ber. Ziyofat bilan

éóí á´eàè, ³eð³ éóí á´eàè, áeð eèè á´eàè ááá çè, òàò ááðèøààè. Áeç øàéòí í èàð í øàà ´ðòí³, áí øàà ò´³í í³ ³èèí àéí èç. Í çàéí à ÷èààñáí á áí í àè ²àèàáí í - èàðèí á í íç-í áúì àèàððàà øóí à³áí àè ò´èèá èàòààèèè, «ñáí æá, ì áí æá» á´á èàòààè. Áeðð ñáí èí á ñ´ð²è÷èàðèí á áeð ýí àñ ò÷-òà-ý, áeð ÷àòàáí çòéóèààè ñ´ðí áðà-ñáí ...

Øàéòí í àà÷÷à àè³³àò ³èèñà, áàðçáí àè òèè, ²èàì à-èèè ³èèí àýí òè. Ááí èàðèàà èøí í àè.

È÷èàðè èèðèá òóáóèàáí áóí èí è, æà ñèèàòèá òòð-ááí ýàè Õí æà áeèáí Õí æàááèà èèèèòàááí ñóí èà è´òàðèá, èí ³èèèàá-ñèí ³èèèàá èáí ³í èèøàè.

— Áí é-áé, — ááàè Õí æàááèà èè²èàì ñèðáá, — ³áí áàé éóí èàðàà ³í èàèè-à? Õóáí áà í èì à , ì í í èèè ³èèàáí ýèáí ì èç-à?

— Ááñ ³èèèí á, òí í èì , — ááàè Õí æàýì áeð àµáí è-àà, — Áèèí µí èí á í èàèàà áóí í µèàðèì èç ÷áí áí í -÷áí -áí í , µà, áóí í µàà òí í í²èì èçàà÷à áí òèá , òèáí èç, µçè øèòí ááðñèí , µçè!

Áó ááí èàðí è ýøèòàáí áàðçáí àè øàéòí í àà÷÷àèàð èàñàèòí í áí è áí øèàðèàà è´òàðèá, áóí àèáá-ñóí àèáá èóèà áí øèàøàè.

— Ýà, — ááàè Øàéòí í àà÷÷à µàèðí í á´èèá, — æà í²èçèàðèì áí è èøòí í áí²èí è èè²èøðèðí èì áé ³í èàè-èàðèí á, òèí ÷èèè è?

— È´ðí àéñáí ì è áó í áàì áí èàèàðèí èí á, áí øèàðèàà òàøàèø òóøñà, Õóáí í è ýñèáá, áóí í µèàðèí è òàðí çèàà òí ðòèá ³í èèøààè. Õàøàèøèàðè àðèàèì è, ´øà çàµí òè Õóáí í è ýñááí ÷è³àðèøààè. Ýá-µá-µ-á-á...

È÷èàðè èèðááí Õí æà áeèáí Õí æàááèà áí èàè-ðèí è áeð ÷àòàáí ñèàèð áóçí²èí è ýèàááí áàè ýèáá-þè³àøàà òóøèøàè.

— Ì áí à àñàèòí èèàðèì ñèçèàðàà ááá áóòóí áí çí ð-í è è´èðèá èàèàèè.

— Ýà áí àèàð, òàçðí³ í í í³ á´èèáè ááñàèàðèí á è´í -è´í áí àèàð, µàèè ýí à í áéèèàì èç...

Áó ááí èàðááí Øàéòí í àà÷÷àýì ´çèí è òóòí èì áé áàðçáí àèèàðàà ³´øèèèá èóèà áí øèààè.

— Ýáµ-µáµ-µáµ... í áàì áí èàèàðè áí èàèàðè èàñàè á´èñà ñàòèé á´á èàòèøàð ýèáí. Áí é á´-´-´... í á èè-ááí í àðñàèàðèí è...í èì à, áí í ð, ááí áí , ì èñòà, áí áí ì ,

dunyoga kelib, ziyofat bilan o'lishadi. Hatto o'lganimga uch kun bo'ldi, yetti kun bo'ldi, yigirma kun bo'ldi, qirq kun bo'ldi, bir yil bo'ldi deb ziyofat berishadi. Biz shaytonlar oshga o'rtoq, boshga to'qmoq qilmaymiz. Ozingina chidasang anovi g'aladonlaring noz-ne'matlarga shunaqangi to'lib ketadiki, «sen je, men je» bo'b ketadi. Axir sening so'rg'ichlaring bir emas uchta-ya, bir chetdan zulukdek so'rovrasan...

Shaytonvachcha diqqat qilsa, barzangi tilyog'lamalik qilmayapti. Gaplariga ishondi.

Ichkari kirib tugulgan dumini, ja silatib turgan edi Xoja bilan Xojabeka ikkitadan so'mka ko'tarib, inqillab-sinqillab kep qolishdi.

— Voy-ey, — dedi Xojabeka yig'lamsirab, — qanday kunlarga qoldik-a? Xudoga nima yomonlik qilgan ekanmiz-a?

— Bas qiling, xonim, — dedi Xojayam bir ahvolda,— Allohning oldida gunohlarimiz chandon-chandon, ha, gunohga tomog'imizgacha botib yotibmiz, O'zi shifo bersin, O'zi!

Bu gaplarni eshitgan barzangi shaytonvachchalar kasalxonani boshlariga ko'tarib, dumalab-sumalab kula boshlashdi.

— Ha, — dedi Shaytonvachcha hayron bo'lib, — ja og'izlaringni ishtonbog'ini yig'ishtirolmay qoldilaring, tinchlikmi?

— Ko'rmaysanmi bu odam bolalarining, boshlariga tashvish tushsa, Xudoni eslab, gunohlarini tarozida tortib qolishadi. Tashvishlari aridimi, o'sha zahoti Xudoni esdan chiqarishadi. He-he-h-e-e...

Ichkari kirgan Xoja bilan Xojabeka bolalarini bir chetdan sigir buzog'ini yalagandek yalab-yulqashga tushishdi.

— Mana asaltoylarim sizlarga deb butun bozorni ko'chirib keldik.

— Ha yenglar, tezroq opoq bo'lay desalaring ko'p-ko'p yenglar, hali yana obkelamiz...

Bu gaplardan Shaytonvachchayam o'zini tutolmay barzangilarga qo'shilib kula boshladi.

— Heh-heh-heh... odam bolalari bolalari kasal bo'lsa

³aéi í³, í èøéí³, añaë... ýðì àðèà ³èaí ðèøàè-þ, ýð-
ì àðèà. Òàáàà èañàè í ààì í èí á òì ì í²èaáí øóí ÷à í àð-
nà ´òì añèèaéí è áèèèøì àñì èèaí -à, áó í ààì áí èà-
èàðè?

— Àèèèøààè, áèèaáí àà ³aí aí³, øóí à³aí àè àè-
èèøààèèè, — áààè áàðçaí àèèàðàáí áèðè, — áóí à³à
í àéòàà ò´æàè´ðñèí àà í á èáèèøààè. ¥à, áí ð áóòèí è
ñì ðèá á´èñàýì í á èáèèøààè. Áí ø³à í àéòàà áí èàèàðè
í í í aañèí, èañàè ²èðèèèaéaè. ¥á-µá-µá...

— Àèç øàéòí í èàðàà ýðøèéèaí -àà, í ààì áí èàèà-
ðèí èí á áóí à³aèèèè, — ááý Øaéòí í àà÷÷à µàì ²èéáàò
í èí àèàà ´ðèí òàøèààè.

— ßøèèèèèèà ýðøè, àì ì í àèòàà àèaí ³èèààèaáí
òì ì í í è áí ð-àà.

— Í èí à ýèaí ó?

— Òóáí Æaí í àòí è øó í ààì áí èàèàðèèà ááðàáí,
áèçààì àñ. ¥àòòí Æaí í àòí èí á µèàè áóðí èí èçàà µàì
èèðì àéàè. Øóí èñè àèaí ³èèààè-àà.

ØÓÌ Í ´£

(,èè Áèñì èèèí òí èaí èí á í àéaí á´èèøè...)

Øaéòí í àà÷÷àèàð æà ì àæèèñí èí á èàòàñèí è
³èèèá, øaéòí í ³í øè³èàðèí è ³´èàà í èèá ´çèàðèí è-
´çèàðè ì àµì í í ³èèèá, «ñáí æá, ì áí æá» ááá òòðèø-
áaí ýáè, ýðèè í÷èèèá, í í í í³ òàèàðèèèè, ³èçèè þç-
èèè, ñóçèè è´çèèè, áóí áèð ááááàèèè àì àèèèàð, í í à-
èàð èèðèá èáèèøàè. Øaéòí í àà÷÷àèàð ³´ð³èá èáò-
áaí èàðèáaí àì èè-òàì èè èañàèèàðèí èí á ³´éí èàà èè-
ðèá èáòèøàè. Àì àèèèàðí èí á è´ç í èí àèèè, ³í ðèí áí-
ðè, ´øà èàòàñè á´èñà èáðàè, àèà-óèàèàðí è, à²áàð-
ò´í òàð ³èèèá òàèøèðà áí øèààè. Òèèèàðèí è ³àéòà-
³àéòà «à-à-àèàðèá» è´ðàè, è´éèàèèèàðèí è è´ðàðèá,
³í ðèí èàðèí è í÷àè, ´í àè, àéòàðèè µá÷ àaí è´²-ó,
ááááí ááè áèð-áèðèàðèèàà òèèèèèá ³í èèøàè.

— Ø-ó-ó... — ááàè àèòàà ì ´éèí áaí ðè áí ø³aèàð-
í è ´çèàà ³aðàðèá, — áóèàð µí èí àµí é è´çèèèaí, ´
ó÷èí èøáaí, øó òí í ááá áí í àè áí ðó, Áèñì èèèí òí èà,
´øaí è ´ðèàçñàè... æà ààì è ´ðèèð-àà ááðàèà òí í èóð-
í è...

saxiy bo' b ketishar ekan. Voy bo'-o'-o'... ob kelgan narsalarini...olma, anor, banan, pista, bodom, qaymoq, pishloq, asal... yarmarka qivorishdi-yu, yarmarka. Tavba kasal odamning tomog'idan shuncha narsa o'tmasligini bilishmasmikan-a, bu odam bolalari?

— Bilishadi, bilganda qandoq, shunaqangi bilishadiki, — dedi barzangilardan biri, — bunaqa paytda xo'jako'rsinga ob kelishadi. Ha, bor butini sotib bo'lsayam ob kelishadi. Boshqa paytda bolalari non desin, kesak g'irillaydi. He-he-he...

— Biz shaytonlarga yaxshiykan-da, odam bolalarining bunaqaligi, — deya Shaytonvachcha ham g'iybat oloviga o'tin tashladi.

— Yaxshilikka yaxshi, ammo bitta alam qiladigan tomoni bor-da.

— Nima ekan u?

— Xudo Jannatni shu odam bolalariga bergan, bizgamas. Hatto Jannatning hidi burnimizga ham kirmaydi. Shunisi alam qiladi-da.

SHUMOYOQ

(yoki Bismillo xolaning paydo bo'lishi...)

Shaytonvachchalar ja majlisning kattasini qilib, shayton qoshiqlarini qo'lga olib o'zlarini-o'zlari mehmon qilib, «sen je, men je» deb turishgan edi, eshik ochilib, oppoq xalatlik, qizil yuzlik, suzik ko'zlik, gumbir gavdalik amakilar, opalar kirib kelishdi. Shaytonvachchalar qo'rqib ketganlaridan apil-tapil kasallarining qo'yniga kirib ketishdi. Amakilarning ko'z oynakli, qorindori, o'sha kattasi bo'lsa kerak, aka-ukalarni, ag'dar-to'ntar qilib tekshira boshladi. Tillarini qayta-qayta «a-a-alatib» ko'rdi, ko'ylaklarini ko'tarib, qorinlarini ochdi, yopdi, aytarli hech gap yo'g'u, degandek bir-birlariga tikilib qolishdi.

— Sh-u-u... — dedi bitta mo'ylovdori boshqalarni o'ziga qaratib, — bular hoynahoy ko'zikkan, yo uchinishgan, shu xonaga anovi boru, Bismillo xola, o'shani o'tkzask... ja dami o'tkir-da baraka topkurni...

— Ý, èàì ì èðøí, ìàèèÿì ø´òàèàðì è? — ñ´ðààè èàððàñè.

— Ø´òàèàð...

— Í ààððàñè òèðèèì è, ´èèá-ì ´èèá ³ì èì ààèì è?

— Í òààè á´á èàðàáí, øó í ààèðáí àèçí è òóçàèè-øèàà ì è÷-à áíð àáá, ´çèì èç óéèàà àðàéèàá æàáí á ááðì àÿì ì èç. Èàì ì èðøí í è ì áí à øóí à³à í íçèè èà-ñàèèàððàà óøèàá òððèáí èçàà, ´ðòì ³ áí øèè³. Èàì ì èð-í è øó òí í ààà è´÷-èðñàè, àéí è ì óààáí á´èàðàè.

— Ì àú³òè òàèèèò, è´÷-èðèí àèàð á´èì àñà...

Èàððàèí í è øóí ààé ááá, áí á-ààñòáí ìèàðèí è èè-²èøðèðèá, øí òèðèàðèí è íð³àñèàáí ÿðààøðèðèá, ÷-³èá èàðàè.

— Ýá-ìá-ìá, — ááá í²èçèàðèí èí á òàì í áè ³ì ÷-àè Øàéòí í àà÷-àèàðí èí á, — ñààèàðèàðèàáí í ò ìóðèà-àè-þ, èóí èàðè ³áí à³ààèð èàì ì èðøí àà ³í èàáí èàá ´èàéì è?

— Ý, ó èàì ì èðøí ááááí èàðè áí ðèá òððááí æí áó-ààð á´á ÷-è³ñà÷-è? — ááàè Øàéòí í àà÷-à þðààè áèð í èì áí è ñàçèá.

— Æí áóààð á´èñà ÿí àÿì ÿøè, áááí í àì àñ, ´çè-ì èçàáí á´èààè.

— Èñì è-øàðèòèèàà ³àðàááí àà áèçàáí ì àñàà ´òøàé-àè. Èñì è-øàðèòèí è àèðááí àà àçí è-ááááí èì àà èñèò-ì à èèðèá èàðàè, ìà èñèòì à!

— Ýì, ì àçà ³èèà òàáí ÿàèè-àà, áááí èì èç í èàè-ì èçàà, àì áááí èì èçàì í èàèì èçàà.

— Ý, ìàì ì àñèàà ì áí í áè øóí í, ³ ñàááá÷-è, — ááá áàðçáí àèèàðí èí á àèððàñè Øàéòí í àà÷-àí èí á èàèèà-ñèàà òóøèðèá ³í èàè.

— Ýá òðì àé òðòèàóð, ´çèí á øóí í, ³ ñàí. Áèð ÿì àñ ó÷-ðàñèí è áó, ³³à áí øèàá èàèñàì ìàì øóí í, ³ á´èà-ì áí ì è?

— Ýí á ààèààðñ, — àáÿ ì óò ò´èàéòàè áí ø³à-ñè, — ìí èí àìí é ñáí èàððàðí ³ í ààì í èí á áí èàèàðè-í è í èèá èàèááí àà ´òøàèñáí, á´èì àñà áóí ÷-àèèè èó-èèá-ì èøèøì àñèàè áóèàð.

— Ý, ì áí ³àððàì áèèàé...

— Áèèàéí -àà, ³í áí ³ èàèèà!

— Á´í òè, á´í òè, — ááàè Øàéòí í àà÷-à áí øèàà ÿí à ì óò òóøèá ³í èèøèàáí ³´ð³èá.

— E, kampirsho, haliyam sho'ttalarimi? — so'radi kattasi.

— Sho'ttalar...

— Nevarasi tirikmi, o'lib-po'lib qolmadimi?

— Otdek bo'b ketgan, shu nabirangizni tuzalishiga picha bor deb, o'zimiz uyiga ataylab javob bermayapmiz. Kampirshoni mana shunaqa nozik kasallarga ushlab turibmizda, o'rtoq boshliq. Kampirni shu xonaga ko'chirsak, ayni muddao bo'lardi.

— Ma'qul taklif, ko'chiringlar bo'lmasa...

Kattakoni shunday deb, dov-dastgohlarini yig'ishtirib, shotirlarini orqasidan ergashtirib, chiqib ketdi.

— He-he-he, — deb og'izlarining tanobi qochdi Shaytonvachchalarning, — savlatlaridan ot hurkadi-yu, kunlari qanaqadir kampirshoga qolganiga o'laymi?

— E, u kampirsho deganlari borib turgan jodugar bo'b chiqsachi? — dedi Shaytonvachcha yuragi bir nimani sezib.

— Jodugar bo'lsa yanayam yaxshi, begonamas, o'zimizdan bo'ladi.

— Ismi-sharifiga qaraganda bizdanmasga o'xshaydi. Ismi-sharifini aytganda azoi-badanimga isitma kirib ketdi, ha isitma!

— Eh, maza qilayotgan edik-da, yeganimiz oldimizda, yemaganimizam oldimizda.

— E, hammasiga manovi shumoyoq sababchi, — deb barzangilarning bittasi Shaytonvachchanning kallasiga tushirib qoldi.

— He urmay urulgur, o'zing shumoyoqsan. Bir emas uchtasini bu yoqqa boshlab kelsam ham shumoyoq bo'lamanmi?

— Hov galvars, — deya musht do'laytdi boshqasi, — hoynahoy sen kattaroq odamning bolalarini olib kelganga o'xshaysan, bo'lmasa bunchalik kuyib-pishishmasidi bular.

— E, men qattan bilay...

— Bilgin-da, qovoq kalla!

— Bo'pti, bo'pti, — dedi Shaytonvachcha boshiga yana musht tushib qolishidan qo'rqib.

— Øóí à³à, àèç ´çèì èçí èèè á´á ³í èääí èàòòà-
èàðí èí ā áí èàèàðèää òääì àéì èç, àèèì àñáí ā áèèèá
³´é, òí ì èàèèáí àà òòáóá ³´é, — àáá àèòòàñè ì óðòè-
í è ä´èàéòááí ýàè, Øàéòí í àà÷÷à:

— Ý-ý-ý...áí Ø³à òóääàèääí æí é ³í èì ààè, — àáá
áí øèí è ³´èèàðè àèèáí ááðèèòàè.

ØÁÍ ÈØÈÍ Ā: ÀÈÑÌ ÈÈÈÎ ÕÍ ÈÀ

(,èè Øàéòí í àà÷÷àèàðí èí ā ø´ðèää ø´ðàà ò´èèèääí è)

Øóí ààé ³èèèá, áàðçáí àèèàð Øàéòí í àà÷÷áí è
ì ³èàðè ì ñòèää ì èèá, óí àà «ääðñ ´ðèá» òððèøääí
ýàè, ì ñòí í ààá áí ýàè ì ì ì ì ³ òàèàðèèè ì ì àèàðááí áè-
òàñè è´ðèí àè. Ó í óóèè ³´èèí è è´èñèää ³´èèá, òááí -
çá àèèáí :

— Èèðáááðñèí èàð, Àèñì èèèí òí èà, èèðáááðñèí -
èàð, áó áðááýì òí í àì èçí èí ā ò´ðè ñèçí èèè, — ááð-
àè.

Àèèí ìí èí ā èñì èí è ýøèòááí øàéòí í àà÷÷àèàð
é´çèàðèí è ì èà-éóèà ³èèèá, é´èàèèà òèèèèèèøàè. Áèð
ì àìàè ,øèí è ýøáá, ìøèí è ìøáááí, áí øèää áí èà
ð´ì ì è òàøèääáí, ýòè áí ðèá ñóýàèää ,ì èøááí, í ááá-
ðàñèí è ì ì è÷ááí áèð èàì ì èðøí è´ðèí àè. Øàéòí í -
àà÷÷àèàð èñì è-øàðèòèèää ³àðáá áóí áóðñááè á´èñà èá-
ðàè ááá ´èèàøááí ýàè. Èà ³áá, óóí ³³èí à èàì ì èð
ýèáí . Øóí àà øàéòí í àà÷÷àèàð ñàè áááèèèèèøàè. Àì ì ì
òí èàñè òóøì ááóð, ì ñòí í ààá áèð çòí ò´òòáá, ì áí çè-
í èí ā áí ðè÷÷à ááàè:

— Áúçó àèèèàìè ì èí àø-øàéòí í èð ðí æèèí , Àèñ-
ì èèèèàìèð ðí ìí áí èð ðí ìèèí , — ááá ´í á ì ³ áèèáí
è÷èàðèèää ³áááì ³´èèè.

Áó ì óáí ðàè ñ´çèàð òí èáí èí ā ì ²çèääáí ÷è³àð-÷è³-
ì àñ òí í ááá áóí áèðèèáá àçí á Òàðèøòàèàðè èèðèá èáè-
àè. Øàéòí í àà÷÷àèàðáá ñè÷³í í í èí ā èí è ì èí ā òáí àà
á´èèá èáðàè. Øàéòí í àà÷÷àèàðí è áèð ÷áðááí ³àñèðà-
³óñóð ñàáàèàø áí øèáí àè-éó... Øàèí áí ā ³óèí ³èàðè
ðàçèí èáááè ÷´çèèèè, òáí èèèèàðááí þí øí ³ æí èèàðè
ýçèèèè.

Áóí èí ā òñòèää ì ³ òàèàðèèè ì ì à æèèèèèèáá ³í èàè:

— Áí é òí èàæáí -áé, ñ´çèàðèí àèç áèðáì ,³èí èè,
áèðáì ñáìðèèèè, ³óèí ³³à ì ì éááè ,³áàè-ý.

— Shunaqa, biz o'zimizniki bo'b qolgan kattalarning bolalariga tegmaymiz, bilmasang bilib qo'y, xomkallanga tugub qo'y, — deb bittasi mushtini do'laytgan edi, Shaytonvachcha:

— E-e-e...boshqa tugadigan joy qolmadi, — deb boshini qo'llari bilan berkitdi.

TANISHING: BISMILLO XOLA

(yoki Shaytonvachchalarning sho'riga sho'ruva to'kilgani)

Shunday qilib, barzangilar Shaytonvachchani oyoqlari ostiga olib, unga «dars o'tib» turishgan edi, ostonada boyagi oppoq xalatlik opalardan bittasi ko'rindi. U nuqul qo'lini ko'ksiga qo'yib, tavoze bilan:

— Kiraversinlar, Bismillo xola, kiraversinlar, bu yerdayam xonamizning to'ri sizniki, — derdi.

Allohning ismini eshitgan shaytonvachchalar ko'zlarini ola-kula qilib, yo'lakka tikilishdi. Bir mahal yoshini yashab, oshini oshagan, boshiga doka ro'mol tashlagan, eti borib suyagiga yopishgan, nevarasini opichgan bir kampirsho ko'rindi. Shaytonvachchalar ismi-sharifiga qarab gungursdek bo'lsa kerak deb o'ylashgan edi. Qayoqda, ushoqqina kampir ekan. Shunga shaytonvachchalar sal dadillasdi. Ammo xolasi tushmagur, ostonada bir zum to'xtab, ovozining boricha dedi:

— A'zu billahi minash-shaytonir rojiym, Bismillahir rohmanir rohiym, — deb o'ng oyoq bilan ichkariga qadam qo'ydi.

Bu muborak so'zlar xolaning og'zidan chiqar-chiqmas xonaga gumbirlab azob farishtalari kirib keldi. Shaytonvachchalarga sichqonning ini ming tanga bo'lib ketdi. Shaytonvachchalarni bir chetdan qasira-qusur savalash boshlandi-ku... Shalpang quloqlari rezinkadek cho'zildi, tepkildan yumshoq joylari ezildi.

Buning ustiga oq xalatlik opa jikillab qoldi:

— Voy xolajan-ey, so'zlaringiz biram yoqimli, biram sehrliki, quloqqa moydek yoqadi-ya.

— Í â-â, 3î 3eí àè²-à, — àààè Àèñì èèèì òí èà í â-
ààðàñeí è àèèàñèààí í èàð ýèàí , — àì ì í-èâèèí òí ì-
àeí àèç, ò ì í 3èèà æóàí í ñèç-àà, ñâððèè ààá ò²ðè
àéðàeí àèç. — Áó èàèì ì àèèàí í â-í â òèèñèì èàðí eí â
ýðèèèàðè í ÷èèààè, í â-í â ì í í èèèèàðí eí â ýðèèèà-
ðè ì èèààè. Ëðeí àèçàà òàéòí í 3óð²óð àðàèàðà í è-
ì àé 3î èààè...

— Ñâððèè í èòeí èàèèð÷à ààí â, í èòeí èàèèð÷à.

— Øóí àí³ 3î 3eí àè³, øóí àí³...

— Øó ààñàí àèç, òí èàæí í , áóí à³à ñ çèàðí è è ì
ýðèòàí àí -ó, øó 3óð²óð ì ì èèèèè àí ð-àà, ì àuí èñè-
í è òóøóí ì àeí àí , ì àuí èñèí è. Ì àuí èñèýì àèð æà-
ì í á ´èñà èàðàè-à?

— ¥à, 3î 3eí àè³, àèð æàì í . Ì àí à ýðèèèí â: «Ýé
ì ñàèèèç ì eí â í èàí ýààñè á ´èààí áóðè Àèèì ì eí
ñàí eí â ì óàí ðàè èñì eí â àèèàí óøáó àðàà 3àààì ðàí -
æèàà 3èèàèì , òàèèí èèèè 3èèèà ì óçóðèí àààí 3óàèè-
ààí òàéòí í è èàuí ààñààñàñèààí ì çèí â àñðà...» 3àèèè
ñàè á ´èñàýì òóøóí òèðà í èàèì ì è, òàñààáó³?

— Óóøóí ààí ààèì àí , òí èàæí í , òóøóí ààí ààèì àí .
ì çè 3èñ³à-ð, ì àuí í ñè æà óçó-ó-óí ýèàí -à, 3èçè³.

Øó ì àèèààà Øàéòí í àà÷÷àèàðí eí â òí 3àðèàðè òí 3
á ´èèá òóðààí ýàè, í òèðè ÷èààé í èèè ààè:

— Ý, ´÷èð-â í àí çèí àí è, 3èçè³ì èø, í èì à àèðí â
ñàí àà ì àeí óí ´eí àóýì òèì è, 3èçè³ ààèñàí . Ëèçè²
ñàí àà-ð, àçí àè àèçààì è, ì à áóí àèè òàí òàè.

Àèðí³ òàéòí í àà÷÷àèàð ò÷óí àçí àèàðí eí â ýðèèè
ýí àè í ÷èèà àí òèàààí ýàè. Óí èà èóðèèì àààí àà áóí àà
3´è í ÷àè:

— Í -í -ì eí , 3àààì àðèè, ààèí àòì àñèí , øó àðàà
òààí á ´ààèèèí àèàðèí í eí â 3àèèèèè èì ì í èèðñèí -ó,
òàéòí í èèðì àñèí , Àèèì ì ó àèààð!

Áó àí eí òí í ààí ð áóí í eí â èó÷è àèèàí òàéòí í àà÷-
÷àèàð í à³ ì í òèì à ýçààí àà³àààè òèòòàà ì èøàè-
3î èèøàè.

Àèñì èèèì òí èà í 3 òàèèàðèèè ì ì ààà 3àðàá:

— Ëàèàé, 3î 3eí àè³, áóí èñèí èýì ì àuí èñèí è òó-
øóí òèðèèà áàðàèì è?

— Àí é-é-é... ´èèì òè ýí àè, æà óí ÷àèèè ì ì èì àñ-
ì àí , òí èàæí í , òóøóí àèì . Ñèç í èì à á ´èààí ààýì ø
àí èàèàðí è í 3³à òóð²àçèá áàðñàí àèç á ´èàè. Í òà-í í à-

— Ov-v, qoqindig'-a, — dedi Bismillo xola nevarasini yelkasidan olar ekan, — ammo-lekin topdingiz, xo'p oqila juvonsiz-da, sehrli deb to'g'ri aytdingiz. — Bu kalom bilan ne-ne tilsimlarning eshiklari ochiladi, ne-ne yomonliklarning eshiklari yopiladi. Ishingizga shayton qurg'ur aralasha olmay qoladi...

— Sehrli oltin kalitcha deng, oltin kalitcha.

— Shundoq qoqindiq, shundoq...

— Shu desangiz, xolajon, bunaqa so'zlarni ko'p eshitaman-u, shu qurg'ur omiligim bor-da, ma'nisini tushunmayman, ma'nisini. Ma'nisiyam bir jahon bo'lsa kerak-a?

— Ha, qoqindiq, bir jahon. Mana eshiting: «Ey o'n sakkiz ming olam egasi bo'lgan buyuk Allohim sening muborak isming bilan ushbu yerga qadam ranjida qildim, shakkoklik qilib huzuringdan quvilgan shaytoni la'n vasvasasidan O'zing asra...» qalay sal bo'lsayam tushuntira oldimmi, tasadduq?

— Tushungandekman, xolajon, tushungandekman. O'zi qisqa-yu, ma'nosi ja uzu-u-un ekan-a, qiziq.

Shu pallada Shaytonvachchalarning toqatlari toq bo'lib turgan edi, oxiri chiday olishmadi:

— E, o'chir-e ovozingni, qiziqmish, nima birov senga maymun o'ynatyaptimi, qiziq deysan. Qizig'i senga-yu, azobi bizgami, he dumbil tentak.

Biroq shaytonvachchalar uchun azoblarning eshigi endi ochila boshlagan edi. Xola kutilmaganda duoga qo'l ochdi:

— O-o-min, qadam yetti, balo yetmasin, shu yerda yotgan go'dakkinalarimning qalbiga imon kirsin-u, shayton kirmasin, Allohu akbar!

Bu boloxonador duoning kuchi bilan shaytonvachchalar naq moshina ezgan baqadek shiftga yopishdi-qolishdi.

Bismillo xola oq xalatlik opaga qarab:

— Qalay, qoqindiq, bunisiniyam ma'nisini tushuntirib beraymi?

— Voy-y-y... o'lipti endi, ja unchalik omimasman, xolajon, tushundim. Siz nima bo'lgandayam shu bolalarni oyoqqa turg'azib bersangiz bo'ldi. Ota-onasi

nè aī èaæī í , nàòèé, ì aḍmai àòèè è´ðeí ààè. Áeoai aī ,
ñeççè ³óḍó³ ³´éèøí àeáè. Áí ø-í ,³ nàḍóí î èèì ì è
´èäèðèáàè...

— Nái ó àai èaḍí è ³´yòóḍ, ³î ³eí àè³, — áààè
oī èà, — Áeēī μ øèoī ááḍñà má÷ àai ì àñ, áeç àñoī é-
àèè á´èeá ñ´ðaeí eç oàeí ñ, í æið Ò Bḍàðàai í eí ā ´çè-
àai . Áaáḍàà àai èaḍeí ā òí ñò á´eñà, ááààeí oñòeí ááààè
³´ñ³eí eí ā aī àeí è èèééá î è. Á´èì àñà aī àèàà øàéoí í
aī èaèaéàè-ÿ, øàéoí í .

— Áí é ³´èeí ā-ā, oī èaæī í , î àai í è ³´ḍ³èòì àí ā.

— Ðí ñò àai àai mài ³´ḍ³aaèì è î àai , ³î ³eí àè³!

— Áí é ´èàé, òè-òè-òè-è...

— ¥à, í eí à á´èäè, òañàááó³?

— Àai eç ḍí ñò á´eñà, áeç æà... òè-òè-òè-è...î èèò-
òàááḍ÷èèèè ³èèàì eç ááá øàéoí í èaḍàà ḍí àai ì á´á
ḅḍàai ýeai ì eç-àà, oī èaæī í , aī é ´èaé-é-é...

— Øoí aī ³ ³î ³eí àè³, øoí aī ³, òóøoí àai î àai -
í eí ā ñààà²añè èaḍñai ā aḍçèéàè.

Øàéoí í àa÷÷àèaḍ øèòòàà ,í èøàai è÷à aī ā ááá
ḅai ðèøàè:

— α-´-´... áó øoí ÷àèè èai ì èḍøí ì àñ, áó Óoai -
í eí ā áeçàà ḅai ḍai àçí áè, mà, mài ì à ñèðèaḍèì eç-
àai òàááḍai ḍ-à ýeí î²èç ´èaóḍ... ´èaai eí eç øó ýí àè...

ΕϞΘΙ Ι Ε ΑΙ Θ-Ο, ΑΙ Ι Ε ΕϞΕ

(,èè î³ òaèaòèè î´ià áeèaí Áeñì èèèí oī èaí eí ā òèè
oī ì èøèøèàḍè)

Øó éoí è Áeñì èèèí oī èà oī í ááààè àèà-óèaèaḍ àè-
èai mài , aī ø³à áai îḍ aī èaèaḍ áeèaí mài aī ÷à-
ì oí ÷à ì àø²oè á´èäèèaḍ. Øèoī á´èaàèèai aóí èaḍ
´³eá, àai ñí èaèèaḍ, î eí à-ai îḍ, ì oḍí áaí èè ÷í é áá-
àai áàè... ¥àòòì àèèàÿì àèòàèèaḍ:

Áèèà aī èai , àèèà-,
Óøèà aī èai , óøèà-³...
Áí èai ì aī eí ā ³aí î òèì ,
Í ²çèì ááàè í àáai òèì ...
Áèèà-, àèèà,
Óøèàøàà áòòè ì àèèà...

bolajon, saxiy, marhamatli ko'rinadi. Aytaman, sizzi quruq qo'yishmaydi. Bosh-oyoq sarupo kimmi o'ldiribdi...

— Sen u gaplarni qo'yatur, qoqindiq, — dedi xola, — Alloh shifo bersa hech gapmas, biz astoydil bo'lib so'raymiz xalos, najot Yaratganning o'zidan. Agarda gaplaring rost bo'lsa, avvalo ustingdagi qo'ssqining yengini kiyib ol. Bo'lmasa yengida shayton bolalaydiya, shayton.

— Voy qo'ying-e, xolajon, odamni qo'rqitmang.

— Rost gapdan ham qo'rqadimi odam, qoqindiq!

— Voy o'lay, xi-xi-xi-i...

— Ha, nima bo'ldi, tasadduq?

— Gapiz rost bo'lsa, biz ja... xi-xi-xi-i...oliftagarchilik qilamiz deb shaytonlarga roddom bo'b yurgan ekanmizda, xolajon, voy o'lay-y-y...

— Shundoq qoqindiq, shundoq, tushungan odamning sadag'asi ketsang arziydi.

Shaytonvachchalar shiftga yopishganicha dod deb yuborishdi:

— O'-o'-o'... bu shunchaki kampirshomas, bu Xudoning bizga yuborgan azobi, ha, hamma sirlarimizdan xabardor-a yalmog'iz o'lgur... o'lganimiz shu endi...

KO'RMOQ BOR-U, YEMOQ YO'Q

(yoki oq xalatli opa bilan Bismillo xolaning til topishishlari)

Shu kuni Bismillo xola xonadagi aka-ukalar bilan ham, boshqa bemor bolalar bilan ham ancha-muncha mashg'ul bo'ldilar. Shifo bo'ladigan duolar o'qib, dam soldilar, olma-anor, murobboli choy degandek... Hatto allayam aytdilar:

*Alla bolam, alla-yo,
Uxla bolam, uxla-yo...
Bolam mening qanotim,
Og'zimdagi navvotim...
Alla-yo, alla,
Uxlashga yetti palla...*

Áóàèæí í èàðè áí ðèað áóàèæí í èàðèí è ýñèáá, áó-
àèæí í èàðè é´³èàðè øóí à³à áóàèæí í èñè á´èèøèí è
í ðçóèáá, éóí áóç éóí è áèð ÷èì àèì , áèð ÷èì àèì ááí
óóèáá màì í èèøàè. Áèðàì í àçà ³èèèøàèèè, ý³èí
´ðòàáà áóí à³à í àçà ³èèèøí áááí ýàè. Í ³ òàèàðèè íí à
μàì òí èáí è ´ç í í àñèááè ýòøè è´ðèá ³í èàè. Àì í í
èá÷àá áí ðèá óèað í ðàñèàà ñàè ààí ³í ÷ááí áàè á´èèè.
Í ³ òàèàðèèè íí à áí èàèàðí èí á áèòòàñèàà ñàèì à áí ðè
þáí ðì í ³÷è á´èèá òóðááí ýàè, áèðááí Áèñì èèèí òí èà
μàé-μàéèáá ³í èàè:

— Í èì àèað ³èèýì ñàí , ³í ³èí àè³, ò´òòà÷è...

— Áí é, ýí à í èì à á´èèè? — ÷´÷èá òóøàè ò.

— Òàááá, í èì à á´èèè áàéèè-ý, μá÷ ì àμàèáá áá-
àèñì èèèí μàì ³èèááèèèðì è áí ðèí è, ³í ³èí àè³?

— Ý, í í í á´èèí á-á, í èì à ýèáí áááí áí -à, μá÷
æμí í áá óèí èáýì áèñì èèèí àèòðèèáí ì è, ý ³´èèí á-á,
æà í øèðáí ðàèí àèç-éó...

— Í áí áá ³àðà, ³í ³èí àè³ ì áí è áóí à³à ³àéèðèá
òàøèáí à-ý òàòà á´èèáí áí , μà, àèèè í´ðèéèè. Éáèèí
´çèí ááá ³èèèí á´èèèè.

— Áòèð è´ðèá òóðèáñèç-éó, áèðí í í àðñà àì áýì -
ì áí , áèñì èèèí ááááí è...

— Óí áá áó í èì à? — ááá áí ðèáá èøí ðà ³èèèè
òí èà.

— Áí ðè...

— Í èì à èàðí ì àòè áí ð áóí èí áí è?

— Éàðí ì àòè æà èàòòà, èøòàμáí è í ÷ááè, èñèòì à-
í è ááááí ááí ³óáááè, áàðí í í áá èèðèòàáè.

— Áàðì í í áá èèðèòòà áóýì í á³àò ýèáí -áá, áóí ááí
÷è³àè?

— Í , í á³àò á´èèáí ááýì ýí á ç´ðèááí , òí í èèì àé-
àèèáí èááí .

— Áèèí áñáí á áèèèá ³´é, ³í ³èí àè³ áèñì èèèí áèò-
ì áñááí ³èèñáí á, øó çè²èðááèèèí à áí ðèí áááýì øàé-
òí í øáðèè á´èèèè. Éáèèè áèðè ýòøè?

— Ý, áóí à³à ááì áèñèçì è, áí é ì áí èí á òí èàæí í -
áèí àì -áé...

— Í áí áá ³àðà, ³í ³èí àè³, øó áí èàèàðèì áá í á÷à
ì àμàè èáí à ñàí ÷áñáí ?

— Ááø ì àμàè, òí èàæí í , í èì áééè?

— Í μ, Óóáí èèì í èí á ÷ááðèèèáí è ³àðà, ³í ³èí -
àè³, ì áí àì ááø ì àμàè í àì í ç´³èèí áí . Áàñ, øóí áí ²

Buvijonlari borlar buvijonlarini eslab, buvijonlari yo'qlari shunaqa buvijonisi bo'lishini orzulab, kunduz kuni bir chimdim, bir chimdimdan uxlab ham olishdi. Biram maza qilishdiki, yaqin o'rtada bunaqa maza qilishmagan edi. Oq xalatli opa ham xolani o'z onasidek yaxshi ko'rib qoldi. Ammo kechga borib ular orasida sal gap qochgandek bo'ldi. Oq xalatlik opa bolalarning bittasiga sayma dori yubormoqchi bo'lib turgan edi, birdan Bismillo xola hay-haylab qoldi:

— Nimalar qilyapsan, qoqindiq, to'xta-chi...

— Voy, yana nima bo'ldi? — cho'chib tushdi u.

— Tavba, nima bo'ldi deydi-ya, hech mahalda bebismillo ham qiladilarmi dorini, qoqindiq?

— E, omon bo'ling-e, nima ekan debman-a, hech jahonda ukolgayam bismillo aytarkanmi, e qo'ying-e, ja oshirvordingiz-ku...

— Menga qara, qoqindiq meni bunaqa qayirib tashlama-ya xafa bo'laman, ha, dilim og'riydi. Keyin o'zingga qiyin bo'ladi.

— Axir ko'rib turibsiz-ku, biron narsa yemayapman, bismillo degani...

— Unda bu nima? — deb doriga ishora qildi xola.

— Dori...

— Nima karomati bor buningni?

— Karomati ja katta, ishtahani ochadi, isitmani badandan quvadi, darmonga kiritadi.

— Darmonga kiritsa buyam ovqat ekan-da, bundan chiqdi?

— O, ovqat bo'lgandayam eng zo'ridan, topilmaydiganidan.

— Bilmasang bilib qo'y, qoqindiq bismillo aytmasdan qilsang, shu zig'irdekkina doringgayam shayton sherik bo'ladi. Qaysi biri yaxshi?

— E, bunaqa demaysizmi, voy mening xolajonginam-ey...

— Menga qara, qoqindiq, shu bolalarimga necha mahal igna sanchasan?

— Besh mahal, xolajon, nimaydi?

— Oh, Xudoyimning chevarligini qara, qoqindiq, menam besh mahal namoz o'qiyman. Bas, shundog'

yēaí , 'òà èaí à ñaí ÷èøeí aí è ì áí è í àì íç '³èéàè-
āaí ì àèòèì āà ò'ðèèà.

— Āí é í èì āāā yí àè?

— Āèèāñáí ì è, ³í ³eí àè³ í àì íç ì àèòèāā øaèòí í -
èàð āāæàðāāà òóøeá, èñèòì àèàðè ì èí āāā ÷è³èá, èā-
ñàè á'èeá ³í èèøāàè. Áóí à³à ì àèòāā óeàð ñèðayì
èøeí āāā àðāèàøà í èì àéàè. Āí ðèèàðèí aí è ààðè yí
á'èāàè.

— Áóí āaí ÷è³àè ñèççè øaèòí í èàð áèèáí màì àèí -
³aí àèç aí ð yēaí -āà, aí é á'-'-... ³í èèè... Øóí āaé
āāā í³ òàèàðèèè í í aí eí ā ³'ð³óāāaí é'çèàðè 'eí āá
éāòè.

— Í aí āaí èaøì āāaí ì aí , ³í ³eí àè³, Í àé²aí āa-
ðèì èç Í ómàì ì āā ñí èèaèèomó àèàéµè āāñàèèàì āaí -
èaøāaí èàð. Ó çí ðè āāāàðí èàð øaèòí í āaí : «Óì ì àòèì
í àì íçāā òóðāaí āā ñáí eí ā µí èèí ā í ā éā÷āàè?» āāā
ñ'ðāāaí èàð. Øaèòí í : «' Ðañóeóèèµ, ì áí è èñèòì à
òóòāàè, òèòèðāeí aí » āāā æāāí á ááðāaí .

— Òàèèèèèèè àèç yøøè-þ, — āāy ÷àeí àèèè í³ òà-
èàðèèè í ì à.

— Bøøè á'èñà, í èì āāā ààððí āāā ò'í āaí ayí ñaí ,
³í ³eí àè³?

— Āòèð ì aí èyì aí øèè³èàðèì aí ð-āà, ³'ð³aí aí .

— Ñáí āā 'çè í èì à éāðāe, ì aí í aè āñàeòí éèàð-
í eí ā ñí ²aèèèèè è? Óí āā ì áí è áó òí í āāā í èì āāā
í èèá éāèèèèèèè á-à, ³í ³eí àè³?

— Ēāèèèèèèè, òí èaæí í , éāèèèèèèè, òà³àò āaí
øāòòà ³í èñeí , µā÷ èèì áèèì āñeí !

— Āèèµ é'ðeá òóðèāāè, Óóaí āaí yøèðì àeí èç,
³í ³eí àè³.

— Āèāàòòà, òí èaæí í , Óóaí 'çèì èçí èèè, aí í aè-
èàð áèèì āñà á'èèè.

— Āèµaí áóèèèèèµ, µaèòí áóð-áé, — āāy òí èaí eí ā
þçèāā òàāāññòì 'èèèèèèè.

Áó éāèèèèèèè øaèòí í āā÷÷èèèè eí ā æí í eí è µè³èè-
āí ²èāā í èèá éāèèèèèèè:

— Ē'ðì í³ aí ð-ó, àì í³ é'-'-³, áèçèàð í ÷-ó, óeàð
ò'-'-³, — āāā í ÷èèè ì àðñeyñeí è aí øèāá þaí ðèø-
àè.

ekan, o'sha igna sanchishingni meni namoz o'qiydigan paytimga to'g'ri.

— Voy nimaga endi?

— Bilasanmi, qoqindiq namoz paytida shaytonlar vajaraga tushib, isitmaları mingga chiqib, kasal bo'lib qolishadi. Bunaqa paytda ular sirayam ishingga aralasha olmaydi. Dorilaringni bari em bo'ladi.

— Bundan chiqdi sizzi shaytonlar bilan ham aloqangiz bor ekan-da, voy bo'-o'-o'... qoyil... Shunday deb oq xalatlik opaning qo'rquvdan ko'zlari o'ynab ketdi.

— Men gaplashmaganman, qoqindiq, Payg'ambarimiz Muhammad sollallî hu alayhi vasallam gaplashganlar. U zoti babarokat shaytondan: «Ummatim namozga turganda sening holing ne kechadi?» deb so'raganlar. Shayton: «Yo Rasululloh, meni isitma tutadi, titirayman» deb javob bergan.

— Taklifingiz yaxshi-yu, — deya chaynaldi oq xalatlik opa.

— Yaxshi bo'lsa, nimaga darrovda xo'p demayapsan, qoqindiq?

— Axir meniyam boshliqlarim bor-da, qo'rqaman.

— Senga o'zi nima kerak, manovi asaltoylarning sog'ayishimi? Unda meni bu xonaga nimaga olib keldilaring-a, qoqindiq?

— Kelishdik, xolajon, kelishdik, faqat gap shetta qolsin, hech kim bilmasin!

— Alloh ko'rib turibdi, Xudodan yashirmaymiz, qoqindiq.

— Albatta, xolajon, Xudo o'zimizniki, anovilar bilmasa bo'ldi.

— Alhamdulillah, haytovur-ey, — deya xolaning yuziga tabassum yoyildi.

Bu kelishuv shaytonvachchalarning jonini hiqildog'iga olib keldi:

— Ko'rmoq bor-u, yemoq y-o'-o'q, bizlar och-u, ular t-o'-o'q, — deb ochlik marsiyasini boshlab yuborishdi.

Î ĀĪ ĀĒÈ ĀĪ ĒĀĒĀÐ

(, èè î ĩ àèàðĭ èĭ ā màèðàòāà òòøèøèàðè)

Āèñĭ èèèĭ òĭ èà ýĭ àèàèĭ à øĭ ĩ ĩ àĭ ĩ çèĭ è ³èá á´èāĭ ýàè màĭ èè, ýøèè ñèðèè òà³èèèāā ³ĭ èàè.

— ¥à, èèðĭ àèðñèĭ èàð, — āāàè òĭ èà màèðĭ ĩ á´èèá.

Ýøèè ĩ ÷èèèá, ĩ ñòĭ ĩ āāà àèð-àèðèāāĭ èāèèøāāĭ, è´μèèèèèĭ à èèèèòà æóāĭ ĩ è´ðèĭ àè. Ēāéèĭ ³´èèàðè-ĭ è è´èñèèàðèāā ³´èèøèá, òāāĭ çā àèèāĭ ñāèĭ ĩ āā-ðèøàè:

— Āññāèĭ ĩ ó àèàéèóĭ, òĭ èàæĭ ĩ !

— Āà àèàéèóĭ āññāèĭ ĩ āà ðĭ μĭ àòóèèĭ μó āà àāðĭ -èàðóμó, èāèèĭ àèàð òāñāāáó³èàð, èāèèĭ àèàð, òòø è´ðāèè, — āāàè òĭ èà.

— Āĭ èàèàðèĭ èçĭ è è´ðāāĭ è èāèèèè. Āèðāĭ ýøøè á´áðè-áé, ñèççè èāèāĭ èĭ àèç, ýĭ àè màĭ ĩ à òĭ èàèĭ èç ñèçāāĭ, òĭ èàæĭ ĩ .

— ¥à, áĭ ø-ĭ ³ ñāðóĭ ĩ ýĭ ³èèèá áāðāĭ èç, ó ²èĭ è ñ´ðāñāĭ àèç, áóĭ èàðèĭ àèçĭ è àýĭ āñāĭ àèç á´èèè.

— Àýĭ àèĭ áĭ òāñāāáó³èàð, àýĭ àèĭ áĭ, Āèèĭ μèĭ -ĭ èĭ ā ĩ óāĭ ðāè èàèĭ ĩ èĭ è ĩ èĭ āāà àýé... Ñāðóĭ ĩ ĩ āñ-èāñèāā èāèñāè...

Āèñĭ èèèĭ òĭ èà ò´ðñèĭ èá ³´èāèèàð-āà, āāàèèàð:

— Āòāāāĭ èĭ àèàðĭ è ĩ áĭ āāĭ āñ, áāāā-áā÷ĭ ðāèàðāā, ³´èè èàèòàèàðāā áāðèĭ àèàð... Ñāāā³à ðāāāè áāèĭ āāé-àèèàð, μāð áāèĭ ĩ è ³àèòàðāāè. Āèèĭ μèĭ ³´èè ĩ ÷èè³-èàðĭ è ´çèāā á´ñò è´ðāāè, ĩ óøéóèèàðèĭ è ĩ ñĭ ĩ ³èèā-àè, ³ĭ èāāāðñā, áĭ èàèàðèĭ àèç òāç-òāç ó÷èĭ èá èāñāè á´èāāāðĭ àéèè...

— Ō´ĭ á´èāāè, òĭ èàæĭ ĩ, ò´ĭ á´èāāè...

Ēéóāĭ ĩ èàð øóĭ āàé āāá, ´çèàðèèā èĭ òè³ á´èèá æĭ ā-àèðāá òóðāāĭ áĭ èàèàðèāā þçèāĭ èøàè:

— Ēāĭ āĭ ³ñāĭ, áĭ èàæĭ ĩ èĭ, ĩ ĩ ĩ ³ĭ èñāĭ ?

— Ōóāĭ āà øóèð...

— Āĭ é ĩ āāĭ èàð, ýøèòàèĭ àèàðĭ è? — ÷āĭ àè ÷àèèá þāĭ ðāè ĩ ĩ àèàðāāĭ áèðè, — ĩ áĭ è áĭ èāĭ ĩ āĭ áèè á´á ³ĭ ĩ òè, Ōóāĭ āà øóèð āāàè, Ōóāĭ āà øóèð!

— Ī ā, ĩ áĭ è áĭ èāĭ óĭ āāĭ àĭ ç´ðèĭ è àéòāè, — āāàè èèèèĭ ÷èñè màĭ ³óāĭ ĩ èá, — Āèμāĭ àóèèèèĭ μ āāàè, μā, Āèμāĭ àóèèèèĭ μ!

ODOBLI BOLALAR

(yoki onalarning hayratga tushishlari)

Bismillo xola endigina shom namozini o'qib bo'lgan edi hamki, eshik sirli taqillab qoldi.

— Ha, kirovirsinlar, — dedi xola hayron bo'lib.

Eshik ochilib, ostonada bir-biridan kelishgan, ko'hlikkina ikkita juvon ko'rindi. Keyin qo'llarini ko'ksilariga qo'yishib, tavoze bilan salom berishdi:

— Assalomu alaykum, xolajon!

— Va alaykum assalom va rohmatallohu va barokatuhu, kelinglar tasadduqlar, kelinglar, xush ko'rdik, — dedi xola.

— Bolalarimizni ko'rgani keldik. Biram yaxshi bo'bti-yey, sizzi kelganingiz, endi hamma umidimiz sizdan, xolajon.

— Ha, bosh-oyoq sarupoyam qilib beramiz, u yog'ini so'rasangiz, duolaringizni ayamasangiz bo'ldi.

— Ayamayman tasadduqlar, ayamayman, Allohning muborak kalomini nimaga ayay... Sarupo masalasiga kelsak...

Bismillo xola xo'rsinib qo'yдилar-da, dedilar:

— Ataganinglarni mengamas, beva-bechoralarga, qo'li kaltalarga beringlar... Sadaqa raddi balo deyдилar, har baloni qaytaradi. Allohim qo'li ochiqlarni o'ziga do'st ko'radi, mushkullarini oson qiladi, qolaversa, bolalaringiz tez-tez uchinib kasal bo'lavermaydi...

— Xo'p bo'ladi, xolajon, xo'p bo'ladi...

Juvonlar shunday deb, o'zlariga intiq bo'lib jovdirab turgan bolalariga yuzlanishdi:

— Qandoqsan, bolajonim, opoqmisan?

— Xudoga shukr...

— Voy odamlar, eshitdinglarmi? — chapak chalib yubordi onalardan biri, — meni bolam odobli bo'b qopti, Xudoga shukr dedi, Xudoga shukr!

— Ov, meni bolam undanam zo'rini aytdi, — dedi ikkinchisi ham quvonib, — Alhamdulillah dedi, ha, Alhamdulillah!

Áóí è ýøèèèá òððááí øàéóí í áá÷÷àèð æí í èàðè
³èéí í ³ää á´èñà ìàì , éøèèá þáí ðèøäè:

— ¥â-ìá-ìá... áí é èà³ì àèàð-áé, áí é ´³èì áááí èàð-
áé... àøèð èèèí àèýì áèððà ñ´ç-éó...

— Òàèàøì áí àèàð òàñàááó³èàð, òàèàøì áí àèàð, —
áááè Áèñì èèèí òí èà ìàì ì èèè²èàà éøèèá, — àñèèàà
èèèí àèýì áèððà ñ´ç, ì áúí í ñè áèððà. Ñèççè áí èàéç
´çááè÷àèàá áèðàè, ñèççèèè àðáá÷àèàá, øó...

— Áí é ì áí è áí èàì ´çèì áà òí ððèááè-àà, øó áá-
ñàí àèç òí èàæí í èàì èí à èèèè -èá÷àéí èýì , áàí -
ñ´çí èýì àæí ááèèñèí è ýøøè é´ðàì áí . Áàðàèà òí í èí á-
áé, òí èàæí í , èèí± áàðàèà òí í èí á, áí èàèàðèì èç í è
àèð éóí áà,³ í áí áèè ³èì ³´èèáñèç-à!

— ¥à-ý, áóí è ³aðáí àèàð, í èì áí èýì áèñì èèèí
áéðèá í èèá, áèñì èèèí áéðèá ðèøèàýì ðè... Áèðáí
ýðàøýì ðèèè...

— Ááí áóí áí ³, òàñàááó³èàð, — áááè òí èà áí ñè³
í ìàì ááà, — í áàððàá áí èàèàð Áèèí ìí èí á ì àðìàì àðè
áèèáí ì òñóèì í í á´èèá òó²èèèøááè. Òà³àð óèàðí èí á
éáèè÷àèèè èèì á´èèøè ñèççàðí èí á òàðáèýì áèçàà
áí ²èè³, ó³àèèàðèí áì è?

— Áí é áóí áí ³ ðèèèí ááì èàðí è ó³ì áé á´èàáèì è,
òí èàæí í , òððááí -áèððááí è òàçèì à-éó, òàçèì à... Áèñ-
ì èèèí áà ááì é´í ýèáí ... Áèñì èèèí áéðèá, Òàèí èàð-
èàðí è é´÷ààà ³í èàèðèá è÷èàðè èèðàèè, ò´ðèì è òí -
èàæí í ?

— Æèà óí ÷àèèèì àñ, òàñàááó³...

— Áí é í èì ááà ýí àè?

— Ñèççàð í ³èàðèí áááè Òàèí èàðí è áí øèàðèí á-
àà é´òàðèá èèðàèí àèàð, òàð³è øó...

— Áí øèì èçàà-ý, áí é ´èèá ³´ý³í èàé, ³áí áí ³
³èèèá òí èàæí í ?

— Ááí áóí áí ³, òàñàááó³èàð... ´çè à,è çí ðèí èí á
áí øè ñóí òð-ñèàèððááí ÷è³ì áéàè, ò´ðèì è?

— Ý, ñáèèí áéðàñèçì è, òí èàæí í , í à³ ³´èèì èç
èàñí á, ñí ÷èì èç ñóí òðàè-éó!

— ¥à áàðàèàèèè! Òàèí èàð ³ððááð, à,è èèøèí èí á
àèð ýðààèàà, àèð áí øèàà ÿí èøááè.

— Áí øàà-ý?

— Øóí áí ³ òàñàááó³èàð, øóí áí ³. Áóí ááí ì í ñóáí
á´èèøí èí á é´èè í ñí í , áí øàà ð´ì í è´ðàèñà á´èèè,
í èàì áóèèñòí í . Òàèí èàð ááááí è ñèççáí ìí á í àðèááí

Buni eshitib turgan shaytonvachchalar jonlari qiynoqda bo'lsa ham, kulib yuborishdi:

— He-he-he... voy laqmalar-ey, voy o'qimaganlar-ey... axir ikkoviyam bitta so'z-ku...

— Talashmanglar tasadduqlar, talashmanglar, — dedi Bismillo xola ham miyig'ida kulib, — aslida ikkoviyam bitta so'z, ma'nosi bitta. Sizni bolayz o'zbekchalab aytdi, sizziki arabchalab, shu...

— Voy meni bolam o'zimga tortibdi-da, shu desangiz xolajon kamina kiyim-kechakniyam, gap-so'zniyam ajnabiysini yaxshi ko'raman. Baraka toping-ey, xolajon, iloya baraka toping, bolalarimizni bir kundayoq odobli qip qo'yibsiz-a!

— Ha-ya, buni qaranglar, olmaniyam bismillo aytib olib, bismillo aytib tishlayapti... Biram yarashyaptiki...

— Gap bundoq, tasadduqlar, — dedi xola bosiq ohangda, — odatda bolalar Allohning marhamati bilan musulmon bo'lib tug'ilishadi. Faqat ularning keyinchalik kim bo'lishi sizlarning tarbiyangizga bog'liq, uqdilaringmi?

— Voy bundoq tillo gaplarni uqmay bo'ladimi, xolajon, turgan-bitgani xazina-ku, xazina... Bismilloda gap ko'p ekan... Bismillo aytib, falokatlarni ko'chada qoldirib ichkari kirdik, to'g'rimi xolajon?

— Ja unchalikmas, tasadduq...

— Voy nimaga endi?

— Sizlar oyoqlaringdagi falokatni boshlaringda ko'tarib kirdinglar, farqi shu...

— Boshimizda-ya, voy o'lib qo'yaqolay, qandoq qilib xolajon?

— Gap bundoq, tasadduqlar... o'zi ayol zotining boshi supur-sidirdan chiqmaydi, to'g'rimi?

— E, sekin aytasizmi, xolajon, naq qo'limiz kasov, sochimiz supurgi-ku!

— Ha barakalla! Falokat qurgur, ayol kishining bir etagiga, bir boshiga yopishadi.

— Boshga-ya?

— Shundoq tasadduqlar, shundoq. Bundan mosuvo bo'lishning yo'li oson, boshga ro'mol o'ralsa bo'ldi, olam guliston. Falokat degani sizdan hov naridan

þðaaè. Àèèì ààèì μί çèð ñèçèað ýèaí áaí ø áèèaí í á÷÷
÷à éoí èèè òaèí èaòí è aí øèéèaðàà è òaðèá þðaaí -
àèðñèçèað...

Èèèàèà è μèèè æoáí í «áí é-é-é»... ááá aí øèaðèí è
÷aí ààèèáá ³í èèøàè. Áoí áaí øaéoí í àa÷÷àèaðí èí á òè-
çí í è ýí à òaèaèèà ÷è³àè:

— Áí é á'-'-'... áó í òaèað μaí 'çèì èçaaí ýàè,
øèaðaí ³'èaaí èaðààèaaí á'èèè-éó...

ØÀÉOÍ Í ÈAÐÁÀ ÒÓϕÍ AÐ

(,èè íaaí ³è, òañèàààè øaéoí í èað)

Ýðà òí í áaaí í ³ øèoí oí í aí èí á òèí ÷è áóçèèèè.
Óí èñè ó ³³a ÷í òí áaí, áoí èñè áó ³³a. Èèì ñoí oð-
áaí -ñèàèðáaí, èèì áaðaça ðaðèaðè, í éí àèaðí è àðò-
áaí. Óáaañè ÷è³³aí ì aòðañèaðí è ááðèèoaaí. Óóèèñ,
èañèèèað áèð ÷áèèààá ³í èèá, μaí ì à è'ç oóøaðèè
æí èèaðí è ýèáá-ýèðèðaðaaí ...

Áó àμaí èí è è'ðaaí øaéoí í àa÷÷àèaðí èí á μaí ì á-
oí í añè òèðèøàè. 'í èøèá ,oaaí æí èèaðèàà òóoóí
³àèòaðèøàè:

— Èañèèèaðí èí á ðaí àè oóí ðí ³ á'èèá, þaèèì à-
áaí ³í çí í áàè ñað²àèèá ,òèáàè-éó, áoèað í ó³oè, è'÷à-
éoéaa, ýøèè-áaðaçaáá ç'ð ááðèøaaè-ý, òáaaá...

— Èañèèèaðí èí á çaí àèí è ñoá áèèaí èaðèaçaéá
á'èí àéaè-aa, áí ðè èáðaè, áí ðè. Áí ðè-aaðì í í í è ýðà
éoí àà ì oèèaaí ðèøaaí ...

— Ý, ýñèí añoèað, í aaí èaðí èí á èøèaðèàà aðaèà-
øéa í èí à ³èèañaí èað, áèðè 'èèá, áèðè ³í èí àéaè-
ì è, — áaaè Øaéoí í àa÷÷à øèaðaaí áaèaí à èáèèá.

×í í ÷í òí èaðaaí Áèñì èèè òí èaí èí á μaí ýí ñaèaðè
³í òàè:

— ¥à ³í ³èí àè³, — áaaèèað í ³ òaèaðèèè í í aí èí á
é'èèí è ò'ñèá, — æà í ²è éoéaaí òí áó³aaè òèí èð÷è-
èàá ³í èèèèaðèí á, òèí ÷èèèì è?

— Áí é ì aí è aaí aa òoóì aí á, oí èaæí í. ¥à àèañoè-
ì aí á, ÷àè²èòì aí á! ¥í çèð μaí ì à, ³í è ì àμì í í èað áí -
ñaàè, ì àμì í í èað...

— È'èñáí á÷÷è ³èçèì, í èí à ñaí aa áó áð ò'éoí í à-
ì èàèèè, ì àμì í í aí ñèá, èí ì èññèý áaaèí èøí í áé.

yuradi. Bilmadim hozir sizlar yalangbosh bilan nechcha kunlik falokatni boshiylarda ko'tarib yurgandirsizlar...

Ikkala ko'hlik juvon «voy-y-y»... deb boshlarini changallab qolishdi. Bundan shaytonvachchalarning fig'oni yana falakka chiqdi:

— Voy bo'-o'-o'... bu opalar ham o'zimizdan edi, ularam qo'ldan ketadigan bo'ldi-ku...

SHAYTONLARGA TUHMAT

(yoki odam qiyofasidagi shaytonlar)

Erta tongdanoq shifoxonaning tinchi buzildi. Unisi u yoqqa chopgan, bunisi bu yoqqa. Kim supurgan-sidirgan, kim deraza rahlari, oynalarni artgan. Uvadasi chiqqan matraslarni berkitgan. Xullas, kasallar bir chekkada qolib, hamma ko'z tusharli joylarni yalab-yaltiratgan...

Bu ahvolni ko'rgan shaytonvachchalarning ham peshonasi tirishdi. Yopishib yotgan joylarida tutun qaytarishdi:

— Kasallarning rangi tuproq bo'lib, yuvilmagan qozondek sarg'ayib yotibdi-ku, bular nuqul, ko'chakuyga, eshik-derazaga zo'r berishadi-ya, tavba...

— Kasallarning zangini suv bilan ketkazib bo'lmaydi-da, dori kerak, dori. Dori-darmonni erta kunda pul-lavorishgan...

— E, esipastlar, odamlarning ishlariga aralashib nima qilasanlar, biri o'lib, biri qolmaydimi, — dedi Shaytonvachcha ulardan baland kelib.

Chop-choplardan Bismillo xolaning ham ensalari qotdi:

— Ha qoqindiq, — dedilar oq xalatlik opaning yo'lini to'sib, — ja oyog'i kuygan tovuqdek tipirchilab qoldilaring, tinchlikmi?

— Voy meni gapga tutmang, xolajon. Ha alax-sitmang, chalg'itmang! Hozir hammayoqni mehmonlar bosadi, mehmonlar...

— Qo'ysang-chi qizim, nima senga bu yer to'y-xonamidiki, mehmon bosib, komissiya degin ishonay.

— Èèçè³ñèç-à òí èàæíí, éíì èññèý àèèáí ì àµ-
 ì ìííí èí á Òàð³èàà ì áí àì áí ðàì áí. Êìì èññèý áààáí -
 èàðè ³óðó³ èáèèèè-þ, ´èà ³í èñàýì ³óðó³ èàòì àéèè.
 Àèð í èì àèàðí è ì àðèá èàðàèè. Ì àµì ìí ³óðó³ èá-
 èèá, çè òàðèì àèçí è áá-è÷-éá, ³óðó³ èàò-à-à-à-àðà-
 àè... Ñèçí èí á òèèèì àèçàà àéòááí àà éíì èññèý áààáí -
 èàðè ì ìðàð ð-ó, ì àµì ìí çè òàðð ð á´èèèè... Áñèèèè
 èèèí àèýì àèð á´ð, øàéòì í àà ´òøàì àé ´èèøñèí ...

Ì ³ òàèàðèèè ìí áí èí á ñ´çèàðè øàéòì í àà÷÷-èèàð-
 í èí á µàì èýðèèè òàèèè èàðàè:

— ¥à÷-á´èì àñà àèççè òèí ÷ ³´é, µí á, ì óèí èèì
 ñòí óðàè...

— ¥à-ý, àèç àñàè àèòòà ³í ðí èì èçàà áéì èç, é´òà-
 ðèá èàòì àéì èç, ó÷-àñòèà ñí èì àéì èç, ì ìøèí à ì èì àé-
 ì èç, òóµì àò µàì ýàè àèèèí -àà...

ØÀÉÒÍ Í È ÇµÐ ÀÌ ÁÉÈ

(,èè ì àµì ìí èàðí èí á µàèðí í-ó èí è á´èèøèàðè...)

Øàéòì í àà÷÷-èèàð øèòòàà ,ì èøááí èàðè÷-à ì ààì
 áí èàèàðè òñòèèèí ó áàá, áó áàá ì à²çààà à²ààðèá òó-
 ðèøááí ýàè, ì ñòí í ààà àèð ò´ì ì ààì èàð è´ðèí àè. Ì è-
 àèí àà øàéòì í àà÷÷-èèàðàà è´ì àáí ³ààðáí í á´èèá ³í è-
 ááí, áóí èí á òñòèèè ì ÷-è³ááí -ì ÷-è³ «Øàéòì í è ç´ð» áàá
 í ì ì èèáí æàððì µ àì àèè èáèèàðàè. Ó èèøèí è è´ðèø
 áèèáí øàéòì í àà÷÷-èèàðàà æíí àèòèá, é´çèàðè ñóçè-
 èèá èàðàè:

— Ì µ-ì µ-ì µ, — áààè óèàðááí àèðè áí ø³àèàðèèè
 ñóþí ÷-èèáááí á´èèá, — òàéðèýò, àèççè è´÷-àààýì ààé-
 ðàì á´èèèèèè àà ´òøàéèè. Óàèí ñèí ðèì èç èáèýì òè-
 èàð, òàèí ñèí ðèì èç... µèì áàáí ³óèèè á´èèè ,ç...

Àì ì ì í èì à á´èèè ááí á, í à³ ì ñì ìí óçèèèè-þ,
 áðàà òóøàè. Øàéòì í è ç´ð àì àèè ì ñòí í ààà àèð çòì
 ò´òàá:

— Àèñì èèèèµèð ðí µì áí èð ðí µèèì, — áàá ´í á
 ì ,²è àèèí è÷-èàðè ³àààì ³´éèè.

— Áàµ-áàµ-áàµ, — áàá þáí ðèøàè øàéòì í àà÷÷-è-
 èàð øèòòàà ààðàð ³àì èøèá, — øóí áí³ áóðóèèèè
 þðááí ì ààì µàì ´÷-èá ³í ì òè-éó, ´÷-èá... Èèèèèè ì ó-

— Qiziqsiz-a xolajon, komissiya bilan mehmonning farqiga menam boraman. Komissiya deganlari quruq keladi-yu, o'la qolsayam quruq ketmaydi. Bir nimalarni o'marib ketadi. Mehmon quruq kelib, ziyofatingizni yeb-ichib, quruq ket-a-a-a-vradi... Sizning tilingizda aytganda komissiya deganlari poraxo'r-u, mehmon ziyofatxo'r bo'ladi... Aslida ikkoviyam bir go'r, shaytonga o'xshamay o'lishsin...

Oq xalatlik opaning so'zlari shaytonvachchalarning hamiyatiga tegib ketdi:

— Hech bo'lmasa bizzi tinch qo'y, hov, muloyim supurgi...

— Ha-ya, biz yesak bitta qornimizga yeymiz, ko'tarib ketmaymiz, uchastka solmaymiz, moshina olmaymiz, tuhmat ham evi bilan-da...

SHAYTONI ZO'R AMAKI

(yoki mehmonlarning hayron-u lol bo'lishlari...)

Shaytonvachchalar shiftga yopishganlaricha odam bolalari ustidan u deb, bu deb mag'zava ag'darib turishgan edi, ostonada bir to'p odamlar ko'rindi. Oldinda shaytonvachchalarga ko'pdan qadrdon bo'lib qolgan, buning ustiga ochiqdan-ochiq «shaytoni zo'r» deb nom olgan jarroh amaki kelardi. U kishini ko'rish bilan shaytonvachchalarga jon bitib, ko'zlari suzilib ketdi:

— Oh-oh-oh, — dedi ulardan biri boshqalariga suyunchilagan bo'lib, — xayriyat, bizzi ko'chadayam bayram bo'ladiganga o'xshaydi. Xaloskorimiz kelyap-tilar, xaloskorimiz... O'lmagan qulga bo'ldi yoz...

Ammo nima bo'ldi deng, naq osmon uzildi-yu, yerga tushdi. Shaytoni zo'r amaki ostonada bir zum to'xtab:

— Bismillahir rohmanir rohiym, — deb o'ng oyog'i bilan ichkari qadam qo'ydi.

— Vah-vah-vah, — deb yuborishdi shaytonvachchalar shiftga battar qapishib, — shundoq gurullab yurgan odam ham o'chib qopti-ku, o'chib... Ilgari

ñàèèañèí è è÷áí èèá, òèøèí è éààèáá, þðñàì ì è-þð-
ì àñàì ì è, ááá èèðèá éàèèøèàððè ³áí áí ³ ýðàøàðè-ý.
Í ²çèááí ³èì èè ìèèèàð èáèàðèèèè... àèçí èýì ì àñò
³èì ³ýðàè, ì àñò... ýí àè á´èñà, áá-á... ³óðèá èàòñèí ,
èñèðèè³ è ìèèè èáèýì òè, èñèðèè³ è...

Øó ì àèò øàèóí í è ç´ð àì àèè éóðèèì áááí àà ýí à
í èì à ááèè ááí á:

— Áññàèí ì ó àèàééóì , àçèç áí èàæí í èàð!

— Ý, ìà-à-à... — ááèèøèè øàèóí í àà÷÷èèàð áèð
í èì áí è ñàçèá, — àì àèèì èç ÷óðàà³èèàðàà èèèè áó-
èèèèá ñàèí ì ááðèá ³í ì òèèàð, àì àèááí òóøèáèèèàð
øáèèèèèè...

Áí èàèàðí èí á àèòòàñè øàèóí í è ç´ð àì àèèí èí á ñà-
èí ì èàà áí èí òí í ááí ð ³èèèá æàáí á ááðèá ³í èàè-éó:

— Áààèàééóì àññàèí ì áà ðàìì àòóèèì ìè àà áàðí -
èàðóìó...

— Áí à, áí à, àéòì ààèì ì è, — ááàè ì ð³àñèàà áá-
áí ð á´á òóðàáí èí ì èññèýàà ³àðàá, — áèçàà áááí èàø
òóðèàðèí èí á ìàì ì àñèàáí áí ð ááá, áó èñèí ì èé òí í à,
ò´ðèèì è òí èàæí í , — ááý øàèóí í è ç´ð àì àèè Áèñ-
ì èèè òí èààà ³àðààè.

— Øóí áí ³, àéèáí àéèàð, øóí áí ³...

— Ýí àè, ýí àæí í , ì àì ì í í èàðí è ñèçààè ì óáí ðàè
çí ò áèèáí òáí èøðèðñàì .

— Áí é, ìà÷÷àì çàðóðàòè é´³-àà, àéèáí àé, ì áí
Óóáí èèì í èí á áèð ì æèç ááí ààñèì áí ...

— Óí àà ðóòñàðèí àèç áèèáí áóèàðí è ñèçàà òáí èø-
ðèðñàì .

— Áí é àéèáí àé, óí èýì ìí æàòè é´³, áó áí èàèà-
ðèì í è òáí èá òóðèáí áí , áóèàð ì àì ì í í , ìà ì àì ì í í
ì òáí ááàè óéó² ááááí ááì áí ð, áèçàà... Áí è³ðí ³ èèèá
àéòñàì , òàæðèáà àèì àòááí è éàèèøááí ...

— Ý, ´èì áí á ýí àæí í , ´èì áí á, áááí ð á´èì àñà è´÷-
áí è è´ðàð ýèáí ñèç. ¥àèè ñèççèýì áááí èàø óíóèèàðèí -
áèçí è ´ðááí èøáàè, ìà, ì àøìóð çàì ì í . á´á èáòàñèç...

— Áí é, ì ààì í è áóí áá³à óýèòèðì áí ááá, àéèáí àé...

— Ýé, èàì òàð ýí ááèí àì -à, ³áí è áèçàà àèòèá áá-
ðèí á-÷-è, ì áí ì àè ááì ì ðèí àèç ì áí èí á ñàèí ì èì áá í è-
ì àèàð ááá æàáí á ááðàè, à?

— Áó áí èàèí àì ñèçèàðàà ñèìàð-ñàèí ì àòèèè òè-

musallasini ichvolib, tishini kavlab, yursammi-yurmasammi, deb kirib kelishlari qandoq yarashardi-ya. Og'zidan yoqimli hidlar kelardiki... bizniyam mast qip qo'yardi, mast... endi bo'lsa, be-e... qurib ketsin, isiriqni hidi kelyapti, isiriqni...

Shu payt shaytoni zo'r amaki kutilmaganda yana nima dedi deng:

— Assalomu alaykum, aziz bolajonlar!

— E, ha-a-a... — deyishdi shaytonvachchalar bir nimani sezib, — amakimiz churvaqalarga ikki bukilib salom berib qoptilar, amaldan tushibdilar shekilli...

Bolalarning bittasi shaytoni zo'r amakining salomiga boloxonador qilib javob berib qoldi-ku:

— Vaalaykum assalom va rahmatullohi va barokatuhu...

— Ana, ana, aytmadimmi, — dedi orqasida devor bo'b turgan komissiyaga qarab, — bizda davolash turlarining hammasidan bor deb, bu islomiy xona, to'g'rimi xolajon, — deya shaytoni zo'r amaki Bismillo xolaga qaradi.

— Shundoq, aylanaylar, shundoq...

— Endi, enajon, mehmonlarni sizdek muborak zot bilan tanishtiram.

— Voy, hecham zarurati yo'q-da, aylanay, men Xudoyimning bir ojiz bandasiman...

— Unda ruxsatingiz bilan bularni sizga tanishtiram.

— Voy aylanay, uniyam hojati yo'q, bu bolalarimni tanib turibman, bular mehmon, ha mehmon otangdek ulug' degan gap bor, bizda... Aniqroq qilib aytsam, tajriba almashgani kelishgan...

— E, o'lmang enajon, o'lmang, devor bo'lmasa ko'chani ko'rar ekansiz. Hali sizziyam davolash usullaringizni o'rganishadi, ha, mashhur zamon bo'b ketasiz...

— Voy, odamni bundaqa uyaltirmangda, aylanay...

— Ey, kamtar enaginam-a, qani bizga aytib beringchi, manovi bemoringiz mening salomimga nimalar deb javob berdi, a?

— Bu bolaginam sizlarga sihat-salomatlik tilab,

èàá, òí í àáí -òòàáí èí àèçàá, ì í èè-æí í èí àèçàá òòáí -
àáí ààðàèà ñ´ðààè.

— Í µ-í µ, ñæí ì èàøèøí èí ā ³æí í²è áó ³àà ýèà-
í ó, àèç í èì àèàð àáá þðéáì èç!

ÀÌ ÀÈ ÄÄÖÀÐÈ

(,èè øàéòí í àà÷÷àèàðí èí ā íçí à á´èèøè)

Øàéòí í è ç´ð àì àèè òí èáí è ì à³òáá í ñì í í è òà-
èàèèà íá÷÷è³éá ³´èää÷, í ì èàà á´èñà ìàì áí èàèàð-
í èí ā ó ³, áó ³²èí è è´ðéá ³´èí í³÷è á´èèè. Ó èèøè
í ààðè á´éè÷÷à ìàì ì à èøí è ÷àì òàðàòááí áí øèàðàè,
òó²ì à ÷àì à³æé ýàè. Áóí è ñàçéá ³í èááí Áèñì èèè òí èà
øàéòí í è ç´ð àì àèè èí ā é´èè è ò´ñàè.

— Í èì à ³èèí í³÷èñèç, àéèáí àé?

— Àñàéòí èèàðèí àèçí è àèð è´ðéá ³´ýèèèè, ýí à-
æí í, áó ñèççè èá÷÷àñè-þ éóí áóçè «éóò-ñóò»èàðèí -
àèçàáí ç´ðè³éá èàðèøì àñèí òà²èí ... à, èàáááé?

— Áéóàà ýòøè, àéèáí àé, ýì èè ³´èèàðèí àèç àè-
èáí è´ðéá ³´éááí àà í èì à àòñèí ... Òà³àò ñèçàáí èè-
òèì í ñ, è´ðèøí è ´í àááí áí øèáí ā... ÷àì í è èøè ³óð-
ñèí, ààððí àáà øàéòí í àðàèàøààè...

— Ýí àè... — àáàè øàéòí í è ç´ð àì àèè, í áøí í àñè
ðèðèøèá, — áó ³²èí è ´çèì àà ³´èèá ááðñáí àèç... ø
èáéèí àè í àèòáà æà à³è ´ðáàðóá÷÷èèàð è´í àéèá èàð-
àè...

— Ýá-ìá-ìá... — àáý øàéòí í àà÷÷àèàðáà æí í èèðéá
³í èèè, — àòèð áó í ààì ÷àì à³æé-éó, æàððí ìèèèí èýì
÷àì ³´èèà ³èèàèè, øóí àà ³´èèàà òóøááí èàð áó
³³àì àñ, ó ³³à æ´í àéèè...

Áèñì èèè òí èà øàéòí í è ç´ð àì àèè èí ā æàìèè
÷è³³áí èí è àèè ààèì è ³ áèèñà ìàì áèè àñèèèèèà í è-
àèì è, èø³èèèá ´ç àèðááí èááí ³í èì ààè:

— Í òèðàòáà áóí è àçí àè í²èð á´éèèè, àéèáí àé.
Í ì ì àèè àì àèèí àèç ÷àì àáí ááðèèèèèè òóáàè...

— Ý, ààðàòóí èí ā á´øèí è ³óðò áéèè àáá... ì èýí è
ñóþèðèðáí ðàèí àèç-éó, èàì í èð, ´í ā àáéñèç, ÷àì àáé-
ñèç, í èì à òàð³è áí ð?

— Òàð³èì è, áí é àéèáí àé ñèçàáí, òàð³è í à³
í ñì í í áèèáí áð÷÷à-ý. Í áí í àè èèèè áèèáí àèçàà àì à-
èèí àèçí è ç-è-è-éá èèèèèèà òàðèøòà ´èðààè, ñèç-

topgan-tutganingizga, moli-joningizga xudodan baraka so'radi.

— Oh-oh, salomlashishning qaymog'i bu yoqda ekanu, biz nimalar deb yuribmiz!

AMAL DAFTARI

(yoki shaytonvachchalarning ozod bo'lishi)

Shaytoni zo'r amaki xolani maqtab osmoni falakka obchiqib qo'ygach, nomiga bo'lsa ham bolalarning u yoq, bu yog'ini ko'rib qo'ymoqchi bo'ldi. U kishi odati bo'yicha hamma ishni chap tarafdin boshlardi, tug'ma chapaqay edi. Buni sezib qolgan Bismillo xola shaytoni zo'r amakining yo'lini to'sdi.

— Nima qilmoqchisiz, aylanay?

— Asaltoylaringizni bir ko'rib qo'yaylik, enajon, bu sizni kechasi-yu kunduzi «kuf-suf»laringizdan zo'riqib ketishmasin tag'in... a, labbay?

— Juda yaxshi, aylanay, emli qo'llaringiz bilan ko'rib qo'yganga nima yetsin... Faqat sizdan iltimos, ko'rishni o'ngdan boshlang... chappi ishi qursin, darrovda shayton aralashadi...

— Endi... — dedi shaytoni zo'r amaki, peshonasi tirishib, — bu yog'ini o'zimga qo'yib bersangiz... shu keyingi paytda ja aql o'rgatuvchilar ko'payib ketdi...

— He-he-he... — deya shaytonvachchalarga jon kirib qoldi, — axir bu odam chapaqay-ku, jarrohlikniyam chap qo'lda qiladi, shunga qo'lga tushganlar bu yoqqamas, u yoqqa jo'naydi...

Bismillo xola shaytoni zo'r amakining jahli chiqqanini bilmadimi yo bilsa ham bilmaslikka oldimi, ishqilib o'z aytganidan qolmadi:

— Oxiratda buni azobi og'ir bo'ladi, aylanay. Nomayi amalingiz chapdan beriladi xuddi...

— E, daraxtning bo'shini qurt yeydi deb... miyani suyultirvordingiz-ku, kampir, o'ng deysiz, chap deysiz, nima farqi bor?

— Farqimi, voy aylanay sizdan, farqi naq osmon bilan yercha-ya. Manovi ikki yelkangizda amalingizni

āā àeōnāi ... πί ā òàðàōāāāēnē nāāī á èøèàðí è, ÷āī òàðàōāāāēnē āóí î μ èøèàðí è ,çāāè. Øó āāñāī àèç... āó- í î μè èāāèðāèàðí èí ā è´î è ÷āī āā þðèøāāī á´èāāè, ÷î ÷èí àè³. Nāāī á àì àèèàðèí àèç è´î á´èñà, í î ì àéè àì àèèí àèç ´í ā òàðàōèí àèçāāī áāðèèèá, æāí í àèè á´á òòðèāñèç æíí áí èàì . Àēnē á´èñà-÷è, μāè-μāé-é-é, Ōóāī nā³èānēí -à, øóí āí³ nó³nóðāāè èèāèð, òóāāè à´çàðāà ´ðèí á´èāñèç-à!

— Á´èāè-ā!..

— Àèççè āàçèðāì èç àéèèá, áèèäèðèá³ ´èèø, æí- í èì áí èàì .

— Āāī áóí āí³ èàì ì èðøí, áèððà ÷î çî í āā èèèèðà ÷´÷î ðí èí ā áí øè³ àéí àì āñ āāāāí èàð...

— Ýøèðāāí èì áí ð, āí í î áí èàì .

— Ýøèðāāī á´èñāī àèç æóāā ýøèè, í āāāðāī àèçí è í èèí ā-āā áó āðāāī āāō á´èèí ā, μā, òāçðí³.

Øàéòí í āā÷÷àèàðāā á´èāè áāèðāì, á´èāè òāí òāí à. Æà²èàðè-æà²èàðèāā òāāì àé³ í èāè.

— Āí μ-āí μ-āí μ...

— Ðí ñòāāí àì øàéòí í è ç´ð ýèāí áó àì àèèí èí ā...

ÓÉĀĀ ΕΑÉΘÈØ

(,èè Øàéòí í āā÷÷āí è èóðà, òāāí ýí àè òàøāèøèàð)

Àēñì èèèí òí èāāāí èāéèí àèà-óèāèàð μāì èāñāè- òí í āāā òçí³ ÷î èèøì āāè. Øàéòí í āā÷÷ā μāì óèàð áè- èāì³ àéòāè. Àì î î ó áí āāè áāðçāí àè øàéòí í āā÷÷āèàð ÷´èèāā è´î òāí èèèāí àè. Øèððāā í ā÷ā èóí , ì èøèá , òāāí á´èñà, øóí ÷ā èóí óí è àçí áèàøāè. Àçí è-āāāā- í èāā óèàðí èí ā «ýñāāèèè āāñòòāð»èàðè áèðèèí āāāí æí è ÷î èì āāè. Āāāí -è÷āāí èàðèýì áóðí èāāí áóéí³ á´èāè. πçè øàéòí í āā÷÷ā á´èèá òó²èèèø îñí í ýèāí -ó, øàé- òí í á´èèá ýøàø³ èèèí ýèāí . Í āāì èàð μāì àèðèøà- àè-èó, í āāì á´èèá òó²èèèø îñí í , í āāì èè á´èèø³ èèèí āāā.

Øàéòí í āā÷÷ā óéāā³ àéòāā÷, áèð²èéāàðèàøèá, òó- ì î ðāāí ÷è³ àé āāā í í āñèí è èçèāā³ í èāè. Í í āñè í ó- ÷óè àì àèòí í áí èí ā ÷āí áóð÷āāèāā ´òèðāóá÷è ýāè. Èā- ñāèòí í āāýì ´øà æí èāāí èóçàðèá³ í èóāāè. Øàéòí í - āā÷÷ā øó ,³³à è´ç òàøèāāè-þ:

yozi-i-ib ikkita farishta o'tiradi, sizga aytsam... O'ng tarafdagisi savob ishlarni, chap tarafdagisi gunoh ishlarni yozadi. Shu desangiz... gunohi kabiralarning ko'pi chappa yurishdan bo'ladi, qoqindiq. Savob amallaringiz ko'p bo'lsa, nomayi amalingiz o'ng tarafingizdan berilib, jannati bo'b turibsiz jon bolam. Aksi bo'lsa-chi, hay-hay-y-y, Xudo saqlasin-a, shundoq suqsurdek yigit, xuddi do'zaxga o'tin bo'lasiz- a!

— Bo'ldi-ye!..

— Bizzi vazifamiz aytib, bildirib qo'yish, jonim bolam.

— Gap bundoq kampirsho, bitta qozonda ikkita qo'chqorning boshi qaynamas deganlar...

— Eshitganim bor, dono bolam.

— Eshitgan bo'lsangiz juda yaxshi, nevarangizni oling-da bu yerdan daf bo'ling, ha, tezroq.

Shaytonvachchalarga bo'ldi bayram, bo'ldi tantana. Jag'lari-jag'lariga tegmay qoldi.

— Voh-voh-voh...

— Rostdanam shaytoni zo'r ekan bu amaking...

UYGA QAYTISH

(yoki Shaytonvachchani kutayotgan yangi tashvishlar)

Bismillo xoladan keyin aka-ukalar ham kasalxonada uzoq qolishmadi. Shaytonvachcha ham ular bilan qaytdi. Ammo u anavi barzangi shaytonvachchalar qo'lida ko'p tepkilandi. Shiftda necha kun yopishib yotgan bo'lsa, shuncha kun uni azoblashdi. Azoi-badanida ularning «esdalik dastxat»lari bitilmagan joy qolmadi. Yegan-ichganlariyam burnidan buloq bo'ldi. O'zi shaytonvachcha bo'lib tug'ilish oson ekan-u, shayton bo'lib yashash qiyin ekan. Odamlar ham aytishadi-ku, odam bo'lib tug'ilish oson, odamiy bo'lish qiyin deb.

Shaytonvachcha uyga qaytgach, bir g'iybatlashib, xumordan chiqay deb onasini izlab qoldi. Onasi nuqul yemakxonaning chap burchagida o'tirguvchi edi. Kasalxonagayam o'sha joydan kuzatib qoluvdi. Shaytonvachcha shu yoqqa ko'z tashladi-yu:

— .. Àçì çèè áí áí ì , ááá þáí ðàè. (Ø àéòí í èàð-í èí á áí áí èàèí í èí è í òè Àçì çèè ýàè-àà!)

Ø àéòí í àà÷÷áí èí á àçì éè-ááááí èàà òèòðí³ èèðèá, ´çèàáí èàòàé áááè. Í èí ááá ááááí àà áóð÷àéàà í í àñè-ì àñ, áèð óéèì í èà-ì àñ ñóýèèàð òàðàè.

— ¥àµ, — áááè Ø àéòí í àà÷÷à àèàì àèèáí , — áá÷í ðà í í àáèí àì í èí á éóí è øó èòàà ááðñà èò² àæè-ì àéàèááí ñóýèèàðáá³ í òè-àà, — ááá ´òøàðèá òòðèá ñóýèèàðí è áèð òáí àè.

Ø ó í àéò òóááè áð òàáèàáí ÷è³³áí ááè áèð í áí ç³óèí²èàà ÷àèèí àè:

— ¥à, òáí ì àé òáí ááí àà èáðáóð-à, á´ðñ´òòà, í èí à, òó³³áí í í áí áí è òáí èí àé³í èàèí áí è, è´ð á´èáóð?

— É´²-á...

— ¥à, í ááì áí èàèàðèàà ´òøàá è ´çèí áí è² áí ñ-ì àé ´èñèí !

Ø àéòí í àà÷÷à è ´çèàðèí è èèðèá-èèðòèá, áóí áí³ áððàñà, òèðèøèá òááí í áðñà í í àñè ýèáí . ¥àð³àèè è í í àñè-àà æèí ááè á´èñàýì æí í è à÷èèè:

— Áí é í í æí í èì ... áí é ì áµðèáí í èì ... áí é³ááð-áí í èì ... ø´ðèí ááá ø´ðáàèàð ò´èèèèá³ í òè-éó, — ááá øàéòí í èè²èñè³èèááí á´èèè.

— Í èí à, í èí àèàð áááèí á, òèèèí á èáñèèáóð, — ááý í èà-ì àñ ñóýèèàðèí è øá³èèèàðèá ´ðí èááí òòðèá èáðàè í í à øàéòí í , — í ááì áí èàèàðèí èí á µèèè èáí³ í òè-éó, ñáí ò´ðè³óøááí . — Ì áµðèáí í èì ,³ááðáí-í èí ì èø... ñèçèááèí ááì ì è, áóçè³è?..

— Ý, — áááè Ø àéòí í àà÷÷à ´çèí è í³èàøáà øí-øèèèá, — áí ááè àèà-óèàèàðáá áèòòà èàì í èðøí ááðñ ááðóááè, øó...

— Í èí àèàð ááááè, ì áðí á?

— Áéóóááèèè... ýòøè ááí æí í í çè²è, òí í í ááì áí ø³í çè²è ááááè. Í áí à ýòøè ááí èàðááí ñáí àì áí-øèí áí è è´òàðàèí á-éó, èèí í áá ´òøàá. ¥à, òà²èí ... ýòøè ááí èðñà, èèí í µàì èí èááí ÷è³áðèáí ...

— ¥à, ÷àéí àèì àé ÷àéí àèèá èáðáóð-à, ñí ò³èí ! Áó-í à³à ÷ó÷ì àè ááì èàðááí µàçàð³èèèèø ´ðí èàà ´ðááí èá í èàèí áí è à, ò´ðè³óø?

— Ý, ì áí³àðòáí àèèàé?

— Àèèí àñáí á àèèèá³´é, ýøàèì èý áááí , ñèçèà-

— Yo Azozil bobom, deb yubordi. (Shaytonlarning bobokalonini oti Azozil edi-da!)

Shaytonvachchani azoyi-badaniga titroq kirib, o'zidan ketay dedi. Nimaga deganda burchakda onasimas, bir uyim ola-pes suyaklar yotardi.

— Hah, — dedi Shaytonvachcha alam bilan, — bechora onaginamning kuni shu itga bersa it g'ajimaydigan suyaklarga qopti-da, — deb o'xshatib turib suyaklarni bir tepdi.

Shu payt xuddi yer tagidan chiqqandek bir ovoz qulog'iga chalindi:

— Ha, tepmay tepganda ketgur-a, go'rso'xta, nima, tuqqan onangni tanimay qoldingmi, ko'r bo'gur?

— Yo'g'-e...

— Ha, odam bolalariga o'xshab ko'zingni yog' bosmay o'lsin!

Shaytonvachcha ko'zlarini yirib-yirtib, bundoq qaras, tirishib yotgan narsa onasi akan. Har qalay onasida jindek bo'lsayam joni achidi:

— Voy onajonim... voy mehribonim... voy qadr-donim... sho'ringga sho'rvalar to'kilib qopti-ku, — deb shayton yig'isi qilgan bo'ldi.

— Nima, nimalar deding, tiling kesilgur, — deya ola-pes suyaklarini shaqillatib o'rnidan turib ketdi ona shayton, — odam bolalarining hidi kep qopti-ku, sen to'tiqushdan. — Mehribonim, qadr-donimmish... sizladingammi, buziqi?..

— E, — dedi Shaytonvachcha o'zini oqlashga shoshilib, — anavi aka-ukalarga bitta kampirsho dars beruvdi, shu...

— Nimalar devdi, merov?

— Aytuvdiki... yaxshi gap jon ozig'i, yomon gap bosh qozig'i devdi. Mana yaxshi gaplardan senam boshingni ko'tarding-ku, ilonga o'xshab. Ha, tag'in... yaxshi gapirsa, ilon ham inidan chiqarkan...

— Ha, chaynalmay chaynalib ketgur-a, sotqin! Bunaqa chuchmal gaplardan hazar qilish o'rniga o'rganib oldingmi a, to'tiqush?

— E, men qattan bilay?

— Bilmasang bilib qo'y, eshakmiya yegan, sizlatish

òèø Óóái áái , náí èàòèø øàéòí í áái á´èääè, ó³àèí à-
ì è, í²ì à÷è?

— Ó³àèí -ó³àèí , — áääè ó µað áí èì àèääè øí øà-
ì èøà.

Øàéòí í áà÷÷à í í àñèí èí á , í èääí í àðè èáòì í³÷è,
àèà-òéàèàðí è ÷àè²èðèá í á³àðèää øáðèè á´èì í³÷è,
è´÷àää ÷è³èá áí èàèàðí è óðèøðèðèá, ´èèí ÷í³èàðè-
í è òí ðòèá í èì í³÷è á´èäè. Áèðí³ í í àñèí èí á è´ðää
´òøáá í àéí àñèáí à, óáái èí è è´ðèá, áàòòàð µàèðí í á´í
³í èäè. Áóí áí³ ³àðàñà, í í àñèí èí á è´çèàðè é´³. µðí è
óóääè èí ñí á òè³èèáái áàè ³íí -³í ðàéèá òóðèáääè.

— Áí é í í à, è´çèàðèí á ³áí è?

Í í à øàéòí í í èí á µàñðàðèáái ÷ái á ÷è³àè:

— Ý, àñòè ñ´ðàì à, áó óé óé ýì àñ, á´ðèñòí í í èí á
´çè á´á ³í èäè, µà! Náí èáòáái áái èáéèí óéää ³è, ì àò
³´í àè, ³è, ì àò! Óí æà áääái èàðè òàì í í áí ò´í èí è òàñ-
èàðè èèèéá í èäè. Óí ðèää ÷àðòì ááái Óí æáááèái è òóò-
áí èèá ÷óí í í àì óðäèèè...

— Àµ-µ, — ááy àèð è´òàðèèèá òóøàè Øàéòí í -
áà÷÷à, — óðàè áàéñáí ì è, òàì í øáí èí á èàòòàñè á´àðè-
àà óí àà?

— Áàðä, òí ì í øàì èø, í èäèí í èì áàà óðàè, ááá
ñ´ðàñáí á÷÷è, áòì áóè?

— Ðí ñò-à, øóí áí³ í í í óéääè òí ðèí áà ³áí áí³ ³´è
è´òàðàè?

— Òàøì à÷÷èèèèé ó÷óí !

— Áó ýí àè áái ì àñ-éó, í í à?

— Í èì à ýì èø — Óí æáááèà áí²÷à áí èàèàðèí èí á
ðèç³èí è òàøì àèáá, ´ç áí èàèàðèí èí á òí ðèí è ³èý, ò-
áái ýì èø. Ýí àè áí²÷àáái àèð òèøèàì í àðñà í èèá
èáèñáí á ò´ðò òí ì í í èí á ³èáèá ááá þáí ðàè, áàòòí è!

— µ-´-´-´, — áääè Øàéòí í áà÷÷à áó æáí æàèí èí á
òáàèää àòáái áàè, — áó æáí æàèää µí èí µµí é èàñàèòí -
í áääàè áí áàè èàì í èðøí í èí á ³´èè áí ð. Óí æà áí ðáái -
àà áèð í èì àèàðí è ³óèí²èää ³óéáái ýáè, ´øà æí áó-
áàð.

— Ýà ýøà, náí àéòáái ´øà æí áóááðí è ááá èàè-
òàè áàè áá÷÷í ðà Óí æáááèà. Óí æà èàì í èðí è áí²÷àáá
èøàá í èàñáí ááá òóðèá í èäè-àà.

— Ëøàá í èàñáí , áääè? Àµ-àµ... í èì àèàð ááyí -
ñáí , í í à?

Xudodan, senlatish shaytondan bo'ladi, uqdingmi, og'machi?

— Uqdim-uqdim, — dedi u har doimgidek shoshapisha.

Shaytonvachcha onasining yonidan nari ketmoqchi, aka-ukalarni chalg'itib ovqatiga sherik bo'lmoqchi, ko'chaga chiqib bolalarni urishtirib, o'yinchoqlarini tortib olmoqchi bo'ldi. Biroq onasining ko'rga o'xshab paypaslanayotganini ko'rib, battar hayron bo'p qoldi. Bundoq qarasa, onasining ko'zlari yo'q. O'rni xuddi kosov tiqilgandek qop-qorayib turibdi.

— Voy ona, ko'zlaring qani?

Ona shaytonning hasratidan chang chiqdi:

— E, asti so'rama, bu uy uy emas, go'ristonning o'zi bo'b qoldi, ha! Sen ketgandan keyin uyda qiyomat qo'pdi, qiyomat! Xoja deganlari tamoman to'nini teskari kiyib oldi. Umrida chertmagan Xojabekani tutvolib chunonam urdiki...

— Vah-h, — deya bir ko'tarilib tushdi Shaytonvachcha, — urdi deysanmi, tamoshaning kattasi bo'btida unda?

— Dard, tomoshamish, oldin nimaga urdi, deb so'rasang-chi, dumbul?

— Rost-a, shundoq popukdek xotinga qandoq qo'l ko'tardi?

— Tashmachiligi uchun!

— Bu yangi gapmas-ku, ona?

— Nima emish — Xojabeka bog'cha bolalarining rizqini tashmalab, o'z bolalarining umrini qiyayotgan emish. Endi bog'chadan bir tishlam narsa olib kelsang to'rt tomoning qibla deb yubordi, battol!

— O'-o'-o'-o', — dedi Shaytonvachcha bu janjalning tagiga yetgandek, — bu janjalda hoynahoy kasalxonadagi anavi kampirshoning qo'li bor. Xoja borganda bir nimalarni qulog'iga quygan edi, o'sha jodugar.

— Ha yasha, sen aytgan o'sha jodugarni deb kaltak yedi bechora Xojabeka. Xoja kampirni bog'chaga ishga olasan deb turib oldi-da.

— Ishga olasan, dedi? Vah-vah... nimalar deyapsan, ona?

— Ýøèòāāí èí ā...

— Ēøāā í ì áèì áí āāāèì è, èø³èèèá?

— Ēáéāā, ñāí āā àèòèøāā í ñī í , Ōī æā àéòāāí èì í è ³èèì àñāí ā ò´ðò òàì í í èí ā ³èéāā āāá òóðèáāè-þ... Áí²- ÷āāāāè áèòòā ýèèā÷è òí òèí í èí ā ´ðí èāā àèèā÷è ³èèèá èøāā í èèè.

— αμ-μ´... áó ²èāāyī ³í áóí òóøèáāè-éó, í í à?

— ¥à, èøèāð ÷àðì ³āāí ÷÷àðì ³! Ēóí āāí -éóí áàðòāð á´èèá áí ðyī òè...

— Øóí āāè ³èèèá, Ōī æāāāèā áí²÷āāāí μā÷ í èì à í áéāì àé ³´éāèì è, í í à?

— Ē´çèāðèì á´èāāí āā áí ðì è, ñāí ñ´ðāèí è àèì í-²èí è áèòòā òāðñāèè áèèáí øóí áí³ í ÷éá ³´yðāèì -èè...

— α-´-´-´... — āāā þáí ðāè Ø àéòí í āā÷÷ā ²í-àð-ðí òāāí μèā í èèá, — áó óé yí àñ, ñāμðí èè èāáèð-éó...

— Øóí à³à, áèèèá ³´é, μāèí èí àðñāèāðí èí ā μèāè ÷è³ì áéāè. Ñāí áèèáí ì áí áéèø-è÷èø ó ²āā òóð-ñèí , μèāèāāí àì ì àμðòì ì èç.

— ¥ā-ā-ā... — āāāè Ø àéòí í āā÷÷ā, — àμāí èèí áí è yí àè òóøóí àèì , áó āāèì áí è´çèāðèí áí è áèðí í áèð ³í ðèí ³āí í āyāèāāí í àðñāāā àèì àøèāā áāñāí -āā, áóí -āāí ÷è³èè?..

— Āñòè ñ´ðāì à, ñ´ðāā āāðāèì í è ³´ç²àì à...

ÒαÐÒĒαÇĒĒ ØΑÉÒÍ Í

(,èè í í à øàéòí í í èí ā ³āí āāé ³èèèá è´çèāðèāāí àæ-ðāá ³í èèøè)

— Āāí èð í í à, āāí èð, — āāāè Ø àéòí í āā÷÷ā āā³ðè èāèèá í í àñèāāè è´ð á´èèá ³í èèøāāí ³´ð³éá.

— Āāí èðāì áí , í èì āāā āāí èðì àé, øóí áí²àì āā-í èðāéèè... óó áāñāí ā ñāí áí èāèāð áèèáí èāñāéòí í āāā èāðāèí áó Ōī æā áèèáí Ōī æāāāèā òà³āí āā ´ðèá í èèø-āè. μòì āyī μāð í àðñā á´èèøñèí ýāè. Ñāè éóí āā ´çèā-ðèí è μāì ñóðí áéāðè òí ðòèèāè ³í èāè. ¥àðòì áí èāèāð-í èí ā áí ðè-āāðì í í èāāyī ³´èèāðè èāèòāèèè ³èèèá ³í è-āè. Ōī æāyī æèì , Ōī æāāāèāyī æèì . Í ó³óè áèð áè-ðèāā ³āðāá, óμ òí ðòèøāāè.

- Eshitganing...
- Ishga omayman dedimi, ishqilib?
- Qayda, senga aytishga oson, Xoja aytganimni qilmasang to'rt tamoning qibla deb turibdi-yu... Bog'chadagi bitta yallachi xotinning o'rniga allachi qilib ishga oldi.
- O'h-ho'... bu yog'igayam qovun tushibdi-ku, ona?
- Ha, ishlar chatoqdan-chatoq! Kundan kun battar bo'lib boryapti...
- Shunday qilib, Xojabeka bog'chadan hech nima obkemay qo'ydimi, ona?
- Ko'zlarim bo'lganda bormi, sen so'takni dimog'ini bitta tarsaki bilan shundoq ochib qo'yardimki...
- O'-o'-o'-o'... — deb yubordi Shaytonvachcha yon-atrofdan hid olib, — bu uy emas, sahroyi kabirku...
- Shunaqa, bilib qo'y, halol narsalarning hidi chiqmaydi. Sen bilan men yeyish-ichish u yoqda tursin, hididanam mahrummiz.
- Ha-a-a... — dedi Shaytonvachcha, — ahvolingni endi tushundim, bu deyman ko'zlaringni biron bir qorin qappayadigan narsaga almashlab yebsan-da, bundan chiqdi?..
- Asti so'rama, so'rab dardimni qo'zg'ama...

TO'RTKO'ZLI SHAYTON

(yoki ona shaytonning qanday qilib ko'zlaridan ajrab qolishi)

- Gapir ona, gapir, — dedi Shaytonvachcha vaqti kelib onasidek ko'r bo'lib qolishdan qo'rqib.
- Gapiraman, nimaga gapirmay, shundog'am gapirayki... shu desang sen bolalar bilan kasalxonaga ketdingu Xoja bilan Xojabeka taqvoga o'tib olishdi. O'tmayam har narsa bo'lishsin edi. Sal kunda o'zlarini ham suroblari tortildi qoldi. Hatto bolalarning dori-darmonigayam qo'llari kaltalik qilib qoldi. Xojayam jim, Xojabekayam jim. Nuqul bir biriga qarab, uh tortishadi.

— Áààæí í èñè, — àààè àèð éóí è áàèà èè²èàì ñè-
ðàá, — Øó àèðí ðààñèàáí ³àðç-µàáí èà ³èèèà òóðñàè-
ì èèáí -à, æà ³óðèá ³í èèèè-éó.

— Ýñèí á æí èèààì è, — àààè Õí æà, — ì áí ø
í àéòàà÷à àèðí áàáí àèð ñ ì ñ ðàááí èì í è è ðàáí ì è-
ñáí ?

— Ñ ðàì àñ ýàèí àèç, ´çèàðè í áéáèèá ááðèøàðàè,
´øà ýøèèèàðí è ´çèí àèç ³àðèè³ ÿ í èá òàøèààèí àèç,
ýí àè øó... àèðí ðààñèí è òà³èèèàðèá è ðààñèçì è ááyí -
ì áí -àà, çí ðà í ÷èøñà... — ááá ýðèí è ááðàøàà òóøàè.
Áàí ááí áà ³í áóøì àé, í òèðèèáá á ´èàè æáí æàè, á ´èàè
ò ´í àèí í . Ý, µà... Õèàðí è æè³³àì óøð á ´èèèèè è è ðèá
àèðàì ì àçà ³èèèèè, àèðàì ÿ èèèèèè . Õà³áí -í àðòàç
³èèèèè, µàèí è ýøàø ì áí à øóí à³à á ´èààè, ááá òñðè-
èàðèááí ðí ñà éóèèè . Ëóèà-éóèà óéáá ñè²í àé µí áèèèáá
÷è³èá èáðèáí áí . Áóí áí³ ³àðàñáì , àèð øàèòí í ´ðà-
áààè áááí ðàà ì èí áí èèá, ááèí ð÷èèèèèááí µàèè ó ÿ³³à,
µàèè áó ÿ³³à ÷èðð-÷èðð òóí èðèá ðèðèááè.

— Ýà, µí á ³´øí è, æà í²çèí á ³óèí²èí ááá, í èì à
áàèí óéáááèèàðèí áááí àèðí ðààñèí è í àðèáè áóí ÿá
æ´í àðàèí àì è, — ááá ì áí áà ááí í ðèá ³í èèè.

— Õí ááí àì áàðòàð, — ááàèì éóèèá.

— Áèèñàé á ´èààèí è, — àçàáðí èè ³èçè³èá ³í èèè ó.

— Á ´èààè, ýøèðààèèááí æí èè é´³... Õí æàì èç áè-
èáí ááèáì èç òà³áí áà ´òèá, ñàðè³ ÷à³ááá çí ðí! Ýà,
³èð-í è÷-í³ á ´èèá ðèðèèèèèèè. Æà ´çèàðè÷à Õóáí -
í èí á é´èè íñí í ááá ´èèàøàè øáèèèèèè. Ýàð áðí è
³èèì à í ðçó, µàð áðàá áí ð òí øó òàðí çó...

— Ñàðè³ ÷à³ááá çí ð ááàèí àì è?

— Ýà...

— Áèèñáí ì áí è Õí æàì í è éóí è í ì ðà áèèáí ´ðà-
àè. Õí ááí í èèá áóí áà ááðààè, áóí ááí í èèá óí áà áá-
ðààè. Øó ááñáí á í ááì èàð í ì ðà í èì àé ³´èááí ì è, í á÷à
éóí ááí ááðè ³í ðí è ááì á ´èèá ÿèááè. Ì ááí áí Õí -
æáí á í ì ðà ááðñà í èì àñì èèáí ? — ááàè.

— Í èààè, áéí è³ñà, µí çèð í èààè. Ýà, èèèè í ÿ²è
áèòà ýòèèèá òè³èèááí . Áµáí èè ÷áóí³, áí èàèàðè èáñàè-
òí í ááá ÿèèèèèèè, áí ðè í èèèèááyí í óèèèèè é´³, —
ááàèì .

Øó ááñáí á ´çèí àì Õí æàì èçí èí á í ì ðà í èèèèè è
øóí áí³ òí µèáááí ýàèì èè, àèð ì ááì áí èàèàðè Áèèí µ

— Adajonisi, — dedi bir kuni beka yig'lamsirab, — shu birortasidan qarz-havola qilib tursakmikan-a, ja qurib qoldik-ku.

— Esing joyidami, — dedi Xoja, — men shu paytgacha birovdan bir so'm so'raganimni ko'rganmisan?

— So'ramas edingiz, o'zlari obkelib berishardi, o'sha eshiklarni o'zingiz qattiq yopib tashladingiz, endi shu... birortasini taqillatib ko'rasizmi deyapman-da, zora ochishsa... — deb erini avrashga tushdi. Gap gapga qovushmay, oxirida bo'ldi janjal, bo'ldi to'palon. E, ha... Ularni jiqqamusht bo'lishini ko'rib biram maza qildim, biram yoyildim. Taqvo-parxaz qilish, halol yashash mana shunaqa bo'ladi, deb ustilaridan rosa kuldim. Kula-kula uyga sig'may hovliga chiqib ketibman. Bundoq qarasam, bir shayton o'rtadagi devorga minvolib, bekorchilikdan hali u yoqqa, hali bu yoqqa chirt-chirt tupirib o'tiribdi.

— Ha, hov qo'shni, ja og'zing qulog'ingda, nima balo uydagilaringdan birortasini narigi dunyoga jo'natdingmi, — deb menga gap otib qoldi.

— Undanam battar, — dedim kulib.

— Bilsak bo'ladimi, — azbaroyi qiziqib qoldi u.

— Bo'ladi, yashiradigan joyi yo'q... Xojamiz bilan bekamiz taqvoga o'tib, sariq chaqaga zor! Ha, qir-pichoq bo'lib o'tirishibdi. Ja o'zlaricha Xudoning yo'li oson deb o'ylashdi shekilli. Har yerni qilma orzu, har yerda bor tosh-u tarozu...

— Sariq chaqaga zor dedingmi?

— Ha...

— Bilasan meni Xojamni kuni pora bilan o'tadi. Undan olib bunga beradi, bundan olib unga beradi. Shu desang odamlar pora olmay qo'yganmi, necha kundan beri qorni dam bo'lib yotibdi. Mabodo Xojang pora bersa olasmikan? — dedi.

— Oladi, ayniqsa, hozir oladi. Ha, ikki oyog'i bitta etikka tiqilgan. Ahvoli chatoq, bolalari kasalxonada yotishibdi, dori olishgayam pullari yo'q,— dedim.

Shu desang o'zimam Xojamizning pora olishini shundoq xohlagan edimki, axir odam bolalari Alloh

Í èäèää òääää ³èèèá, ñ´çèää òòòì àñà, Àèèí μί εί á èαύ-
Í àèèää ó÷ðää, áèçää ³òè á´èèá ³í èääè-ää. Øóí àà
³´øí è øàéòí í í è òàçèääèì :

— Í á÷è³ ³í ðí è àài á´èèá ,òääí Õí æαι áí è, òà-
í èðí è ³èçè²èää áí ñàéèèè.

— Èà³èèèàòì àγí ñαι ì è? — àääè ì ó²ì ì áèð ´èαóð.

— È´³, — àääèì .

— Àài àè àèääì àγí ñαι -à?

— Àèääì àγí ì áí .

— πøà èóèèá òòðääí è´çèaðèí áí è ààðí àää ³´èèá,
³ànài è÷ànαι ì è?

— Èànài è÷αι áí .

Áóí ÷àèèè èøí í èá þáí ðèøèì àà ñàááá — Õí æα-
ì èç èèääðèèaðè øó ³´øí è áèèáí í èääè-ááðäè ³èèèá
þðèøääí εί è áèèáðäèì . Øóí ààè ³èèèá, ³´øí è øàé-
òí í áí ñ-áí ñ ³èèèá, Õí æαñèì è í èèá ÷è³ääèääí , ì áí
áó ,³ää Õí æαì í è áí ñ-áí ñ ³èèèá í í ðà í èääèðääèääí
á´èèè . Óéää ³àéòèá èèðñài Õí æαááèà í è³-í è³ èè²-
èää òèèèà òà³èí ÷í ³èaðèí è áèð ð´ì í è÷àà òóáγí òè.
Ñí òì í ³÷è. Ñàèèí áí ðèá òí æαí εί á ÷αι èàòòèí è ³è÷èò-
èèì . Èèääðèèaðè í í ðà í èèøèääí í èèèí òóääè øóí -
áí ³ ³èèèðäèì -ää. Õí æα áèð ÷´÷èá òóøàè-ää, áèð í èì à
÷à³³αι ààè ´ðí èääí òòðèá èáðäè. È´çèaðè í à³ àèáí á-
æèèáí á... «¥à, — àääè Õí æαááèà γðèää ³aðää, — òèí ÷-
èèè è?» «È´ðì àèñαι ì è, èàòòèì ³è÷èγí òè, γí à èá-
èèá-èáèèá ÷αι è» àáá þáí ðäè Õí æα, í èì à á´èá ,òää-
í εί è òóøóí ì áé. «Í μèì èç Õóái àà àðääí àà ´òøàéèè,
μí çèð áèòòàñè ´ç í ,²è áèèáí èáèèá, ì óøéóèè èçí è
í ñí í ³èèèääè, ì áí à è´ðàñèç»... àääè Õí æαááèà.

Øó àài èàðí εί á òñðèää ³´øí è øàéòí í Õí æαñèí è
áí øèää ÷è³èá ³í èääè-éó! Ýð-òí òèí í áøáí ç ÷è³èøèá,
´ò³àçääí è æí é òí í èøà í èì áé ³í èèøèè. Èáèèí ³´øí è
Õí æα ò´í èáí è ´çèèèáí , àμì í³. ¥á÷ í àðñàääí μá÷ í àð-
ñà é´³, òí ì àái òàððàøà òóøääí ààè ³èèèá, «ì áí à áó
èøí è ì áí à áó ì óèí è í èèá ´í éóí è÷èää ò´ðèèää
ááðàñèç, èài èää ³aðçáí ðì áí , èáèèí òóðñαι á ³èè-
ì áí » àànà á´èääèì è àáááóðèñòääí . Õí æαì èçí εί á ³í í
áí ñèì è ì εí àää ÷è³èá èáðäè. Àì ì í ´çèí è áí ñàè. «Í áí
óí à³à èøèàðí è èè²èøðèðääí ì áí , — àääè Õí æαì èç,—
èáèèí ³aðçää ááðèá òóðñαι àèç ááæí í èáèè í èài áí ».
«Áèèàñèçèó, — àääè ó, — ì áí μá÷ ³à÷í í ³aðçää ì óé
ááðì áéí áí , μà òó²èøääí èì àáγí ááðì áéí áí , Õí èçää

oldida tavba qilib, so'zida turmasa, Allohning la'natiga uchrab, bizga qul bo'lib qoladi-da. Shunga qo'shni shaytonni tezladi:

— Obchiq qorni dam bo'lib yotgan Xojangni, temirni qizig'ida bosaylik.

— Laqillatmayapsanmi? — dedi mug'ombir o'lgur.

— Yo'q, — dedim.

— Demak aldamayapsan-a?

— Aldamayapman.

— O'sha kulib turgan ko'zlaringni garovga qo'yib, qasam ichasanmi?

— Qasam ichaman.

Bunchalik ishonib yuborishimga sabab — Xojamiz ilgarilari shu qo'shni bilan oldi-berdi qilib yurishganini bilardim. Shunday qilib, qo'shni shayton vos-vos qilib, Xojasini olib chiqadigan, men bu yoqda Xojamni vos-vos qilib pora oldiradigan bo'ldim. Uyga qaytib kirsam Xojabeka piq-piq yig'lab tilla taqinchoqlarini bir ro'molchaga tugyapti. Sotmoqchi. Sekin borib Xojaning chap kaftini qichitdim. Ilgarilari pora olishidan oldin xuddi shundoq qilardim-da. Xoja bir cho'chib tushdida, bir nima chaqqandek o'rnidan turib ketdi. Ko'zlari naq alang-jalang... «Ha, — dedi Xojabeka eriga qarab, — tinchlikmi?» «Ko'rmaysanmi, kaftim qichiyapti, yana kelib-kelib chapi» deb yubordi Xoja, nima bo'layotganini tushunmay. «Ohimiz Xudoga yetganga o'xshaydi, hozir bittasi o'z oyog'i bilan kelib, mushkulimizni oson qiladi, mana ko'rasiz»... dedi Xojabeka.

Shu gaplarning ustiga qo'shni shayton Xojasini boshlab chiqib qoldi-ku! Er-xotin peshvoz chiqishib, o'tqazgani joy topisha olmay qolishdi. Lekin qo'shni Xoja to'nkani o'ziykan, ahmoq. Hech narsadan hech narsa yo'q, tomdan tarasha tushgandek qilib, «mana bu ishni mana bu pulni olib o'n kun ichida to'g'rilab berasiz, kamiga qarzdorman, keyin xursand qilaman» desa bo'ladimi dabduristdan. Xojamizning qon bosimi mingga chiqib ketdi. Ammo o'zini bosdi. «Men unaqa ishlarni yig'ishtirganman, — dedi Xojamiz, — lekin qarzgga berib tursangiz bajonidil olaman». «Bilasizku, —

á'ēñà ì àðμàì àò î'ēēí ā» — āāāē ááçðāēēá. Ōî æàì èç óí è óēēääí ³óāēá ÷ē³àðāē... μðáí àà ³'óí è øàéòí í ²àð÷÷ ÷à é'çèì í è 'éēá î'ēñà á'ēāāēì è? Áéá 'çèì àà, μá÷ æàμí í àà ì èøì àāáí òî ì èøāà àðāēàøàì áí ì è? Øóí - āāé ³ēēēá ³'óí è øàéòí í ò'ðò é'çēēē á'ēēá î'ēēē.

— μμ-μ'-'... — āāāē Øàéòí í àà÷÷à èàì àēāāē ó÷ēá, — áóí àáí ÷ē³āē Ōî æàì èç òà³áí àà æóāāyì ì óēēāñēääí èāðēáāē-āā... Ýí àē áó î'āàì í è é'ēāáí óðēá á'î'ñáí, í í à!

— Øóí áí ³ á'á ³î'ēāē, øóí áí ³, Ōóáí í èí ā èì òē-μí í èāáí 'ðēá î'ēēē, áàðòí ē. Áàðēáēð ì áí Ōî æàì è òēì ÷ ³'ēì àēì áí, ì áí à é'ðāñáí, é'çèì í èí ā àēàì è-í è î'ēàì áí óí àáí ... μà, Áçí çēē áí áí ì èçí è 'ðòāāā ³'ēēá ³āñàì è÷ēá àéòàì áí èē òà³áí èāðēí è áēð òēēēí ³ēēàì áí. É'÷à-ēóéāā øàðì áí àà-þ, øàðì èñí ð á'ēēá þðāāē.

Øàéòí í àà÷÷à óμ òî ðòēá, áí ÷à àà³ò óé è÷ēāà òēì - ðēñēēáí èá, èāēðñēá þðāē. Í á³àò ì àμāēē áí èāēàðí è àēāμñēòāāēāáí áēðí ðòà ì ì í í àò í àðñáí è òí'í à î'ēì àāē. ¥áì ì à í àðñāēàð ì òñòàμēàì, 'ðí è-'÷í ²ēāā ³'ēēēāáí. Éēāāðē áí ÷à-ì óí ÷à í àðñāēàð ì ì í í àò òòðāðēē, ñāēāā áēð ááμí í áyì òí'í èēā ³î'ēāðāē. Áóí àáí ì àúéòí á'ēāē-ēē, Ōî æàáāēà μàì àéí èāāē. Øàéòí í àà÷÷à øóí øàé-āáí è÷à, μàðñāēāñē ì èð á'ēēá, á'éí èāāāē øàéòí í ³î'øē²éí è î'ð³āñēāā ñóðēá, í í àñēí èí ā, í ēāā èāēēá ÷'ēāē.

— Ñáí, — āāāē î'í à øàéòí í Øàéòí í àà÷÷āā, — áí èāēàðí èí ā ì àéēāáí á'ē, ì áí Ōî æàáāēáí è... ñāçēá òòðēáì áí óí èí ā èì î'í è áí ÷à ñóñò...

ØÀÉÒÍ Í ÈÀÐÍ ÈÍ Ā ÈμÇÈ...

(, èē Øàéòí í àà÷÷áí èí ā áí èāēàð áēēáí áí²÷āāā é'ē î'ēēøē)

Øàéòí í àà÷÷à ³î'ðí è òàðàēāá, óí èā áēēáí èā÷ēē í á³àòí è éòðāē. Àì ì î'í àòñē ³áí ÷āēēē μāēāēāē î'òì à-ñēí, àēā-óēāēàðí èí ā àððí òēāā ³áí ÷āēàð æēēēēēā-ì àñēí, í èyðēāā àðà î'ēì àāē.

— Óò, — āāāē μàðñāēāñē ì èð á'ēēá, — áóéàðí è áí î'âē èāñāēòí í àāāāē æí áóāāð ³óéí ³ēāðēāā÷à ñāμðēāá ³'ēēāāē. ß³éí èàøēá á'ēì áyì òē.

dedi u, — men hech qachon qarzga pul bermayman, ha tug'ishganimgayam bermayman, foizga bo'lsa marhamat oling» — dedi bezrayib. Xojamiz uni uyidan quvib chiqardi... O'shanda qo'shni shayton g'archcha ko'zimni o'yib olsa bo'ladimi? Ayb o'zimda, hech jahonda pishmagan xom ishga aralashamanmi? Shunday qilib qo'shni shayton to'rt ko'zlik bo'lib oldi.

— O'h-ho'-o'... — dedi Shaytonvachcha kapalagi uchib, — bundan chiqdi Xojamiz taqvoga judayam mukkasidan ketibdi-da... Endi bu odamni yo'ldan urib bo'psan, ona!

— Shundoq bo'b qoldi, shundoq, Xudoning imtihonidan o'tib oldi, battol. Baribir men Xojani tinch qo'ymayman, mana ko'rasan, ko'zimning alamini olaman undan... ha, Azozil bobomizni o'rta qo'yib qasam ichib aytamanki taqvolarini bir tiyin qilaman. Ko'cha-kuyda sharmanda-yu, sharmisor bo'lib yuradi.

Shaytonvachcha uh tortib, ancha vaqt uy ichida timrisklanib, ivirsib yurdi. Ovqat mahali bolalarni alahsitadigan birorta omonat narsani topa olmadi. Hamma narsalar mustahkam, o'rni-o'chog'iga qo'yilgan. Ilgari ancha-muncha narsalar omonat turardi, salga bir bahonayam topila qolardi. Bundan ma'lum bo'ldiki, Xojabeka ham aynibdi. Shaytonvachcha shumshayganicha, hafsalasi pir bo'lib, bo'ynidagi shayton qoshig'ini orqasiga surib, onasining yoniga kelib cho'kdi.

— Sen, — dedi ona shayton Shaytonvachchaga, — bolalarning payidan bo'l, men Xojabekani... sezib turibman uning imoni ancha sust...

SHAYTONLARNING KO'ZI...

(yoki Shaytonvachchaning bolalar bilan bog'chaga yo'l olishi)

Shaytonvachcha qorni tatalab, umid bilan kechki ovqatni kutdi. Ammo nafsi qanchalik hakalak otmasin, aka-ukalarning atrofida qanchalar jikillamasin, niyatiga yeta olmadi.

— Uf, — dedi hafsalasi pir bo'lib, — bularni anovi

Đī ñòàáí ìàì àèà-òéàèàð òððèøñà ìàì , ´ðèðèøñà ìàì Àèèí ìí èí à í î ì èí è òèèèàðèàáí ³´éèøí àñ ýàè. Áéí è³ñà, í à³àòèáí èá á´èèøàà÷ í²èçèàðèí è ìàòñàèà àèèáí ÷àèèøàáí èí è è´ðàáí àà Ø àéòí í àà÷÷à ÷èàèé í èì àñàè.

— Áí é í î èàñèàð-áé, òèøèàðèí èí à í ðàñèàààè ñàð-³èòèàðí èýì ðàáí é´ðèøí ààè-ý...

Áóí èí à òñòèàà èàòòà àèà èè÷èéí àèàðèàà æí í -æàìàè àèèáí ó³òèðàðèè:

— Í²çèí áí è ýòøèèàá ÷áé, òèø òí çàèààè÷í è í è, í ðàèàðèàà ³í ì èàòì àñèí , ³í èñà, àèèàñáí ì è, í èì à á´èààè?

— Áèèàì áí , áèèàì áí , — àààè óí èñè, — ³í ì èàòñà òòèàááí èì àà í²çèì àà øàéòí í èèðààè...

— Á-à-à-à... — àààè èè÷èéí àñè àòðèí è áóæì àé-òèðèá, — èáèéí í²èçàà ÷í ì òèðèá èàòààè...

— Óí àáí èáèéí òèøèàðèí èç ÷èðèéáè...

— ¥à, áèèì àé áèèàáí àà èàðèóðèàð-à, — àààè Ø àéòí í àà÷÷à ´çèí è-´çè ì óøòèàáóááé á´èèá, — ìàì ì à ñèðèàðèí èçàáí áí³èò-à, áóèàð, àéá ´çèì àà, è´í í è ááá í çàáí ìàì ³í èèá ´ðèðèáí áí .

Áèà-òéàèàð òèø í èèèàáí òàìí ðàò í èèøéá, Áèñ-ì èèèí òí èà øèòí òí í ààà ´ðààòàáí àóí èàðí è ³èøéá, ´í à òàðàòèàðè àèèáí òèè³èàðèàà áí ø ³´èèøàè. Ø àé-òí í àà÷÷à ³´ééí èàðèàà èèðí èì ààè. Òàø³àðèàà ³í èèá, ýààñè ³óáááí èòààè àèéàèðàá, òí í à í òèðèáè.

Ýðòàèàáèè í í í óøòààà ìàì ààñòòòí í àà ý³éí èàøà í èì ààè. Í í ç-í áùì àèàðàáí è´çè éóéáè, è÷è ì áè, «í ì», «áí ì»èàá ´çèí è ìàèè ó ³³à óðàè, ìàèè áó ³³à óðàè. È í ðí èàà, ìàòòí, òàì ì èàðí èí à ìèàèýì èèðí ààè. Çí ðí í í àà øàéòí í ³í øè²è í²èðèèè ³èèèá, í à³ á´éí èí è óçèá òòøàé àààè. Í òèðè, ìí èàáí òí èèá, øàèàèðàá ³í èàè.

— ¥í á, — àààè í èòí ýò í í àñè óí è ààðàèèàá, — æà èòàáí ³í ÷àáí ààáí èááè æèì á´á èàòàèí á, ³àòòà-ñáí , ´çèí á?

— Ý, ³àòòà á´èàðàèì , í ÷è³ ì í çí ðàáì áí , — ²éí à-øèàè Ø àéòí í àà÷÷à.

— Áí èàèàðí èí à ì àèèàáí á´èí áóð, ìà, óèàðàáí àèð ³àááì ìàì àæðàì à... ì éàðèàáí æèè à...

Áó í àèòàà áí èàèàðí èí à èàòòàñè ì àèòàááà í òèáí èà òòðàáí ýàè, Ø àéòí í àà÷÷àí èí à è´çèàðè àèáí á-æ´èáí á

kasalxonadagi jodugar quloqlarigacha sehrlab qo'yibdi. Yaqinlashib bo'lmayapti.

Rostdan ham aka-ukalar turishsa ham, o'tirishsa ham Allohning nomini tillaridan qo'yishmas edi. Ayniqsa, ovqatlanib bo'lishgach og'izlarini hafsala bilan chayishganini ko'rganda Shaytonvachcha chiday olmasdi.

— Voy nokaslar-ey, tishlarining orasidagi sarqitlarniyam ravo ko'rishmadi-ya...

Buning ustiga katta aka kichkinalariga jon-jahdi bilan uqtirardi:

— Og'zingni yaxshilab chay, tish tozalagichni ol, oralarida qop ketmasin, qolsa, bilasanmi, nima bo'ladi?

— Bilaman, bilaman, — dedi unisi, — qop ketsa uxlaganimda og'zimga shayton kiradi...

— V-a-a-a... — dedi kichkinasi aftini bujmaytirib, — keyin og'izga choptirib ketadi...

— Undan keyin tishlarimiz chiriydi...

— Ha, bilmay bilganda ketkurlar-a, — dedi Shaytonvachcha o'zini-o'zi mushtlagudek bo'lib, — hamma sirlarimizdan voqif-a, bular, ayb o'zimda, ko'pni deb ozdan ham qolib o'tiribman.

Aka-ukalar yotish oldidan tahorat olishib, Bismillo xola shifoxonada o'rgatgan duolarni o'qishib, o'ng taraflari bilan yostiqlariga bosh qo'yishdi. Shaytonvachcha qo'yinlariga kirolmadi. Tashqarida qolib, agasi quvgan itdek diydirab, tong ottirdi.

Ertalabki nonushtada ham dasturxonga yaqinlasha olmadi. Noz-ne'matlardan ko'zi kuydi, ichi yondi, «oh», «voh»lab o'zini hali u yoqqa urdi, hali bu yoqqa urdi. Qorniga, hatto, taomlarning hidiyam kirmadi. Zormonda shayton qoshig'i og'irlik qilib, naq bo'ynini uzib tushay dedi. Oxiri, holdan toyib, shalvirab qoldi.

— Hov, — dedi nihoyat onasi uni daraklab, — ja itdan qochgan gadoydek jim bo'b ketding, qattasan, o'zing?

— E, qatta bo'lardim, ochiq mozordaman, — g'ingshidi Shaytonvachcha.

— Bolalarning payidan bo'lovur, ha, ulardan bir qadam ham ajrama... yonlaridan jilma...

á´á eáòàè. Àòèð Ø àéòí í àà÷÷áí eí á áí^{2÷}áàá áí ðàèñè
éàèì à, òààí ýàè-àà. Áí^{2÷}áàá óí è èèì éòòèá òóðààí è-
í è ýòøè áèèàðàè:

— Á´í òè eáòàèì , eáòààí èì á´èñèí , — áààè Ø àé-
òí í àà÷÷à òàí òàí à áèèáí , — ýí àè áó óéí è áèèàí í eí á
÷óóðè è´ðñèí .

— Ëà, ³³à eáòýì ñàí , ìàé á´ðñ´òòà? — ìàéðí í á´èàè
í í à Ø àéòí í .

— Ì àèòàáàá, — áààè Ø àéòí í àà÷÷à ýí à òàí òàí à
áèèáí .

— Ì àèòàáàá áàèñáí ì è? — í í à Ø àéòí í í eí á´èè-
áàí è´çèàðè, áàòòàð´éèèèá, øóí áí²àì òèðèø´í á-
øí í àñè áàòòàð òèðèøéá eáòàè, óáúèè áéí eàè. Ì ó-
2´ì áèðèèè áèèáí áí eàñèí è´í eàá ÷³èðàè:

— Ì àèòàáàá áí ðààèáàí á´èñáí á, ³óéí²eí áàá áé-
òéá ³ýàèáàí èèèè í²èç áàí èì áí ð, áàðè eáè...

Ø àéòí í àà÷÷à øí øéá øàèí áí á ³óéí²eí è í í àñè-
í eí á í²çèàá í èèá áí ðàè:

— Áàí èð áàí eí áí è, á´èà³í è, eáòòà àèà eáòèá ³í eà-
àè.

Ø ó´í àéò í í à Ø àéòí í ³í ³ñóýè ³´èè áèèáí Ø àé-
òí í àà÷÷áí è òàðà³eàòèá òóøèðèá ³í eàè-éó. Ø àé-
òí í àà÷÷á í à³ òàðè³áàè ñí ÷èèèá eáòàé áààè. Í í à Ø àé-
òí í áààè:

— ¥à, ì àèòàáàá áí ðàèèàðè eáí ³í eàèì è-à,
´³eí í³÷eí èèàð? Áí é àì ì àì í eí á áóçí²e-áé... ì í á
³óéí³, ñ´è ³óéí²eí á áèèáí ýøèðèá í è, ýøøàì áàóð,
ì àèòàáàá í ààì áí eàèàðè áàáí è-è÷áàí è áí ðì áéáè, í ÷-
èèèáàí ³í ðèí eàðè ³óéèèðàá, òèøèàðèí eí á èèðèí è
ñ´ðèá, ìàðò´ðààí èøààè ó áðàá, ìàðèò´èáóð...

— Ëà, ³³à áí ðàé á´èì àñà, — eí áðàá þáí ðàè Ø àé-
òí í àà÷÷à.

— Áí^{2÷}áàá áí ð, ó ³³à í ààì áí eàèàðè áá-è÷áàí è,
áè³³eáàè á´èèá, ñàí èðàáí è áí ðèøààè. Áí^{2÷}à áàá-
í è áí ³ààèáàí æí é áàááí è, ñàáí àñèç...

— Àòèð ó áðàá áí í àè ýèì í²èç áí ð-àà, áàèà óí è
èøàá í èèè áàá´çèí á àèòàèí á-éó.

— Á´èñà í eí à ³eí òè, ó áðàá øóí à³à Ø àéòí í è
ç´ðèàðè áí ðèè, èàì ì èðèí áí è áèð ÷´³eøàá ³í ÷èðà-
àè, ñàí áàáàè áí ðàèí , eáéèí è´ðàñáí .

Bu paytda bolalarning kattasi maktabga o'tlanib turgan edi, Shaytonvachchaning ko'zlari alang-jo'lang bo'b ketdi. Axir Shaytonvachchaning bog'chaga borgisi kelmayotgan edi-da. Bog'chada uni kim kutib turganini yaxshi bilardi:

— Bo'пти ketdim, ketganim bo'lsin, — dedi Shaytonvachcha tantana bilan, — endi bu uyni yelkaming chuquri ko'rsin.

— Qayoqqa ketyapsan, hay go'rso'xta? — hayron bo'ldi ona shayton.

— Maktabga, — dedi Shaytonvachcha yana tantana bilan.

— Maktabga deysanmi? — ona shaytonning o'yilgan ko'zlari, battar o'yilib, shundog'am tirish peshonasi battar tirishib ketdi, fe'li aynidi. Mug'ombirlik bilan bolasini yoniga chaqirdi:

— Maktabga boradigan bo'lsang, qulog'ingga aytib qo'yadigan ikki og'iz gapim bor, beri kel...

Shaytonvachcha shoshib shalpang qulog'ini onasining og'ziga olib bordi:

— Gapir gapingni, bo'laqol, katta aka ketib qoladi.

Shu payt ona shayton qoqsuyak qo'li bilan Shaytonvachchani sharaqlatib tushirib qoldi-ku. Shaytonvachcha naq tariqdek sochilib ketay dedi. Ona shayton dedi:

— Ha, maktabga borgilari kep qoldimi-a, o'qimoqchimilar? Voy ammamning buzog'i-ey... O'ng quloq, so'l qulog'ing bilan eshitib ol, yashshamagur, maktabga odam bolalari yegani-ichgani bormaydi, ochlikdan qorinlari quldirab, tishlarining kirini so'rib, harf o'rganishadi u yerda, harif o'lgur...

— Qayoqqa boray bo'lmasa, — ingrab yubordi Shaytonvachcha.

— Bog'chaga bor, u yoqqa odam bolalari yeb-ichgani, biqqidek bo'lib, semirgani borishadi. Bog'cha degani boqadigan joy degani, savodsiz...

— Axir u yerda anovi yalmog'iz bor-da, beka uni ishga oldi deb o'zing aytding-ku.

— Bo'lsa nima qipti, u yerda shunaqa shaytoni

Ø àéòí í àà÷÷àí èí ā mí çèðàèí à æí í è í²ðèàáí èyì
yñèääí ÷è³èá, éóèèøää óóøàè:

— ¥â-µâ-µâ... µâ-µâ-µâ...

— ¥à, í èí à í àøà³èèà³í èèè, ààððí ààà?

— Êañàéòí í àààyì áèòòà øàéòí í è ç´ð àí àèè áí ð
yàè, ´øà yñèì àà óóøèá èâòàè. Êàì ì èðøí í èí ā èí áó-
øèí è ´øà ò²ðèèàääí yàè.

— Áí²÷÷àà áèòòàì àñ, óðó²è è´ì, áí ðàáóð...

— Ç´ðñàí -àà í í à, è´çèí ā á´èì àñàyì è´÷÷àí è è´ðà-
ñàí. Êàòàèì á´èì àñà...

Í í à øàéòí í áóí àí³ àè³³àð³èèèá óóðñà, Ø àé-
òí í àà÷÷à áí èàèàðí èí ā í èàèèàà óóøèá í èèèàè. Áí èà-
ñèì èí ā áóì áèèèèèèèèèèè óµ òí ðòèá ààèè:

— ¥í ā, ÷ó÷ì àè ´èáóð, í í àí ā áèèèáí áóí àí³ óàéð-
èàøì àèñàí ì è, yí à³÷÷í í è´ðèøàì èç-ó, µà í àòñèì ā
´èñèì ´çèì ààáí í èèèì þáóðì áé...

Ø àéòí í àà÷÷à øí øà-ì èøà, þáóðèá èàèèá í í àñè-
í èí ā øà³èèèèèèèèèèèè áá²ðèèà´çèí è í òàè:

— Õàéð-ò´ø... yðøè³í è...

Í í à øàéòí í óó çµí òè óí è í³èàðèí èí ā í ñòèèà
í èèá òáì èèèèá³í èèèè-éó...

— Áí é-áí é-áé, òàéðèàøì áé ´èà, òàéðèàøèø µàì
óóí à³à á´èèèèè è?

— Ê´çèàðèí ā³à³à ñàí yðøàì àáóðí è, è´çèà-
ðèí ā?

— Ý, ³àòòà á´èñà ´øàòòà-àà, ì áí èí ā è´çèì µàèè
áèðí áí èí ā ÷´í òààèèàà óóøèá èâòàáí è é´³, — ààá á´ø
èàèì ààè Ø àéòí í àà÷÷à.

— Ñàí µàðèò ´èáóð í ààì áí èàèàðèí è í èèèèèèèè àñ,
í ð³àñèèà þð. Óèàðí è ì í èèèè ´øàá í èèèèèè àà ñí èèá
í è, µà, é´èèè ñí èèèèèè à í ñí í á´èèèè. Õí µèàñàí ā yòà-
èèèèèè óøèèá í ð³ààà òí ðòàñàí, òí µèàñàí ā èâòèèèè òá-
í èá, þáóððèðèàñàí. Óèàðí èyì èàèòàè áá yòè³í òñèí,
ñ´èèèèè yðèèèèè ááòè³í òñèí. Ó³àèí àì è èàì àøàí ā?!

— Ó³àèì, ó³àèì ...

zo'rlari borki, kampingni bir cho'qishda qochiradi, sen avval borgin, keyin ko'rasan.

Shaytonvachchani hozirgina joni og'riganiyam esidan chiqib, kulishga tushdi:

— He-he-he... he-he-he...

— Ha, nima nasha qila qoldi, darrovda?

— Kasalxonadayam bitta shaytoni zo'r amaki bor edi, o'sha esimga tushib ketdi. Kampirshoning kovushini o'sha to'g'rilagan edi.

— Bog'chada bittamas, urug'i ko'p, boravur...

— Zo'rsan-da ona, ko'zing bo'lmasayam ko'chani ko'rasan. Ketdim bo'lmasa...

Ona shayton bundoq diqqat qilib tursa, Shaytonvachcha bolalarning oldiga tushib olibdi. Bolasining dumbilligidan uh tortib dedi:

— Hov, chuchmal o'lgur, onang bilan bundoq xayrlashmaysanmi, yana qachon ko'rishamiz-u, ha nafsing o'lsin o'zingdan oldin yugurmay...

Shaytonvachcha shosha-pisha, yugurib kelib onasining shaqillagan bag'riga o'zini otdi:

— Xayr-xo'sh... yaxshi qol...

Ona shayton shu zahoti uni oyoqlarining ostiga olib tepkilab qoldi-ku...

— Voy-voy-ey, xayrlashmay o'la, xayrlashish ham shunaqa bo'ladimi?

— Ko'zlaring qayoqda sen yashshamagurni, ko'zlaring?

— E, qatta bo'lsa o'shatta-da, mening ko'zim hali birovning cho'ntagiga tushib ketgani yo'q, — deb bo'sh kelmadi Shaytonvachcha.

— Sen harif o'lgur odam bolalarini oldidamas, orqasida yur. Ularni molga o'xshab oldingga solib ol, ha, yo'lga solishing oson bo'ladi. Xohlasang etagidan ushlab orqaga tortasan, xohlasang ketiga tepib, yugurtirasan. Ularniyam kaltak yeb eti qotsin, so'kish eshitib beti qotsin. Uqdingmi lapashang?!

— Uqdim, uqdim...

(, èè Ø àéòí í àà÷÷àí éí ā òàðèøàèàð àèèáí
æáí ā ³èèääí è)

Ø àéòí í àà÷÷à í í àñèääí ýí à áèð ñàáí ³í è í èèá,
àèà-òéàèàðää ýðääøàè. Àì ì í òèàð ààðáí çàääí é´÷àà
÷è³à, òèá áèð àáí ³èèèøàèèè, í à³ Ø àéòí í àà÷÷à-
í éí ā ýñè òàñèàðè á´èà, çàè. Áí èàèàð í èì à àáéèøàè,
àáí ā:

— Àèñì èèèàµèð ðí µì áí èð ðí µèèì , ý, Õóáí , í áí á-
èè á´èèøàà, , ì í í èøèàðääí òèéèèèøàà í èýò ³èè-
àèì , øàéòí í ààñ-ààñàèàðèèääí ´çèí ā àñðà...

Áó àáí èàðääí Ø àéòí í àà÷÷à í àðè òòðñèí , µàòòí ,
³´ø òàáà³àèè ààðáí çáí éí ā µàì í²çè èáí ā í÷èèèá,
òèèää èèðàè:

— Ý, ³í àèð Ýááí , áó ááí ààèàðèí áí è áàèí µ øè-
èàñòèàðääí ´çèí ā àñðà, òèàðí è ýñí í -í ì í í áà²ðèì àà
³àéòàð...

Ø àéòí í àà÷÷à àèàì èääí ààðáí çáí éí ā æà²èää áèð
òáí àè-àà, àèà-òéàèàðí éí ā ýòààèää , í èøàè. Áèðí ³
òèàðí éí ā ýòààèää í èì ààààèð ³´èè àòì ààè. Áóí éí ā òñ-
òèää ýèèèðàááí á´í ā í áòí í àñèää øóí ààé áèð ÷áðò-
ì àè èáèèá òòøàèèè, í à³ í²ðè³í éí ā ç´ðèääí ò´ðò
áòì àèáá èàðàè. µçèää èáèèá, áóí áí ³ ³àðàñà, ð´í àðà-
ñèää è´ðèí èøè í àðè-ðòòñí ð-ó, í, ³èàðè í à³ µàðè
ì èñí è áèðòàñè òòðèáàè, ààààáè á´èèá.

— ¥áé, èèì ñáí ? — áààè Ø àéòí í àà÷÷à æí í è ÷è-
³èá.

— Àèèí µ í ì è àèèáí é´èää ÷è³³áí é´èí á÷èí éí ā
µàì ðí µèì áí .

— É´èèì í è ò´ñì à-áé àááí ð, øóí áí ²áì èøèàðèì
áí øèì àáí í øèá , òèáàè. ¥áì ðí µ á´èñáí ā ´çèí áàà,
ì áí ààì àññáí , — áàá Ø àéòí í àà÷÷à áèð ³àààì í è-
àèí áàà òàøèààè. Èáèèí µàì ðí µ á´èí èø µàðèáàé òçóí
í, ³èàðè áèèáí øóí áí ³ òáì òèèè, Ø àéòí í àà÷÷à èí í -
òí èáàè ó÷èá èàðàè.

— Áí é-áí -áé, — áààè Ø àéòí í àà÷÷à æí í à÷÷è²è-
àà, — µà, òáì ì áé í, ³èàðèí á àèàøàè á´èñèí -à, ´ðè-
ðààèááí æí èèì í è ààààèà ³èèèèí á-éó, òèðá!..

Ø àéòí í àà÷÷à áóí áí ³ àè³³àð ³èèèá, ðàçì ñí èñà,
áí èàèàðí éí ā ÷áì òí ì í í è á´í -á´øàà ´òøàéàè. Èèè

YO'LDA

(yoki Shaytonvachchaning farishtalar bilan jang qilgani)

Shaytonvachcha onasidan yana bir saboqni olib, aka-ukalarga ergashdi. Ammo ular darvozadan ko'chaga chiqayotib bir gap qilishdiki, naq Shaytonvachchaning esi teskari bo'layozdi. Bolalar nima deyishdi, deng:

— Bismillahir rohmanir rohiym, e, Xudo, odobli bo'lishga, yomon ishlardan tiyilishga niyat qildim, shayton vas-vasalaridan o'zing asra...

Bu gaplardan Shaytonvachcha nari tursin, hatto, qo'sh tabaqali darvozaning ham og'zi lang ochilib, tilga kirdi:

— E, qodir Egam, bu bandalaringni baloyu shikastlardan o'zing asra, ularni eson-omon bag'rimga qaytar...

Shaytonvachcha alamidan darvozaning jag'iga bir tepdi-da, aka-ukalarning âtagiga yopishdi. Biroq ularning etagiga nimagadir qo'li yetmadi. Buning ustiga yaltiragan do'ng peshonasiga shunday bir chertmak kelib tushdiki, naq og'riqning zo'ridan to'rt dumalab ketdi. O'ziga kelib, bundoq qarasa, ro'parasida ko'rinishi pari-ruxsor-u, oyoqlari naq hari misol bittasi turibdi, devdek bo'lib.

— Hey, kimsan? — dedi Shaytonvachcha joni chiqib.

— Alloh nomi bilan yo'lga chiqqan yo'lovchining hamrohiman.

— Yo'limni to'sma-yey devor, shundog'am ishlarim boshimdan oshib yotibdi. Hamroh bo'lsang o'zingga, mengamassan, — deb Shaytonvachcha bir qadam oldingga tashladi. Lekin hamroh bo'lmish haridek uzun oyoqlari bilan shundoq teptiki, Shaytonvachcha kop-tokdek uchib ketdi.

— Voy-vo-yey, — dedi Shaytonvachcha jon ach-chig'ida, — ha, tepmay oyoqlaring akashak bo'lsin-a, o'tiradigan joyimni dabdala qilding-ku, xira!..

Shaytonvachcha bundoq diqqat qilib, razm solsa, bolalarning chap tomoni bo'm-bo'shga o'xshaydi. Lik

yòàè-þ, øó òàðàòää ´òàè. Àèðí³ áó òàðàòääyì è´ðè-
í èøè èì äâè, á´éè-áañòè øèì äâè àèòòàñè òóðääí èì è
é´ðàè. ¥að ýmèì í èää³ aðøè óí ää mài ääì³ í òàè:

— ¥í á í àéí í á, èèì ñàí ´çèí á?

— Àèèí μ í ñì è àèèáí é´èää ÷è³áí é´èí á÷èí èì á
mài ðí mèì áí .

— ¥àì ðí μ á´èñáí á ´çèì äää, ì áí äàì àñ, é´èääí
í àðè òóð, øóí áí²áì èøèàðèì í ð³ääà ñóðèèèá èáò-
yì òè. Øàèòí í äà÷÷à øóí äàé äää, äääèèèèèè èyì àèà-
ì èí è áóí èñèääí í èì í³÷è á´èèá, ááí èñáí àèèè àè-
èáí í²èää àèð òáí àè.

— Øó í àéò á´éí èää ñèðòì í³ èääèá òóøàè-þ,
àèðí á óí è áí ðää í ñà²ðääí äâè òèì èð÷èèää³ í èèè.
É´çèàðè í ð³ääà èáðèá, í àòàñè á´çèää òè³èèèè. Éáèè
´çè àðää ÷àèì àè á´èèá òóøàè.

Éè³èèääí èòðàøää ò´èì àñ äää, áó ñàòàð Øàé-
òí í äà÷÷à áí èàèàðí èí á´í á òàðàòèää´òàè. Øàèòí í -
ää÷÷à í ààì èàðí èí á´í á òàðàòèèääí àèðí í àèð èøèèè
÷è³àðèø³ èèèè èèèè è àèèà mài èèí æñèç ýàè. ðòàè-þ,
áó òàðàòää mài³ èèàðè í à³ áóðçèääè-áóðçèääè èèèè-
èèääí àèòòàñèì è é´ðàè. Áóí ääyì áí ýàèääè òèðàèèè
³èèà áí ðì è, áàøàðàñèì è áóçèá í èèøè òóðääí ääì .
Ýí àè í èèèè ää´ðèøääí áí ø³à èèí æè³ í èì àèè. Ó
³ää á´èñà, màèèèèèèè mài ðí mèàðääí àèòòàñè é´è
áí øèää áí ðàðàè. É´èèää óçóí ñóí óðàè, màð³ääàì
áí ñàáí ää ñóí óðàè áí μ´í äää, áí μ ÷àì ää áí ðèá èáèyì -
òè. Øàèí èàðèàðí è í³ í ñòèèääí í àðè ñóðèá, àèà-óèà-
èàðää é´è í ÷èá áí ðyì òè. ¥að çàì í í ää «í´øð-í´øð»èää
mài³ ýàè. Ñàè á´èì àñà, Øàèòí í äà÷÷àí è ì àéää-÷óèää
òàèí èàðèàðää³ øèá, àèð ÷àðää ñóí èðèá þáí ðàé äääè.

Øàèòí í äà÷÷à mài ðí mèàðääí èáí ðàð áó òàì èð
³´ð²í í í è³áí áí³ èèèèá áóçèá´ðèøí è àèèì àé, ýñáí -
èèðää³ í èèè. ¥àèè çàì í í óèàð øó çàéèää áí²÷ääà
èèðèá èáðèðñà, ó äàèèè èòääè é´÷ääà³ í èèá èáðààè-
ì è?

Ì È×Í ΕÍ ÈÍ Æ ÑÎ Ì È ðÇÈÄÄÍ ×ÈÈÄÈ

(,èè mài ðí mèàð³´ð²í í èí èí á´áóçèèèèèè)

Àèà-óèàèàð é´è ÷àèèèèèèèèè ñà³è÷-òóðóøèàðó øè-
ðàòóðóøèàðí èí á´àèòòàñèää mài³ àðàøí àèè. Õí æääá-

âtdi-yu, shu tarafga o'tdi. Biroq bu tarafdayam ko'rinishi ipdek, bo'yi-basti shipdek bittasi turganini ko'rdi. Har âhtimolga qarshi unga ham gap qotdi:

— Hov naynov, kimsan o'zing?

— Alloh nomi bilan yo'lga chiqqan yo'lovchining hamrohiman.

— Hamroh bo'lsang o'zingga, mengamas, yo'ldan nari tur, shundog'am ishlarim orqaga surilib ketyapti. Shaytonvachcha shunday deb, avvalgisiniyam alamini bunisidan olmoqchi bo'lib, bepisandlik bilan oyog'iga bir tepdi.

— Shu payt bo'yniga sirtmoq kelib tushdi-yu, birov uni dorga osayotgandek tipirchilab qoldi. Ko'zlari orqaga ketib, nafasi bo'g'ziga tiqildi. Keyin o'zi yerga chalpak bo'lib tushdi.

Yiqilgan kurashga to'ymas deb, bu safar Shaytonvachcha bolalarning o'ng tarafiga o'tdi. Shaytonvachcha odamlarning o'ng tarafidan biron bir ishkal chiqarish qiyinligini bilsa ham ilojsiz âdi. O'tdi-yu, bu tarafda ham qo'llari naq gurzidek-gurzidek keladigan bittasini ko'rdi. Bungayam boyagidek xiralik qilsa bormi, basharasini buzib olishi turgan gap. Endi oldinga o'tishdan boshqa iloji qolmadi. U yoqda bo'lsa, haligidek hamrohlardan bittasi yo'l boshlab borardi. Qo'lida uzun supurgi, har qadam bosganda supurgi goh o'ngga, goh chapga borib kelyapti. Falokatlarni oyoq ostidan nari surib, aka-ukalarga yo'l ochib boryapti. Har zamonda «po'sht-po'sht»lab ham qo'yadi. Sal bo'lmasa, Shaytonvachchani mayda-chuyda falokatlarga qo'shib, bir chetga supirib yuboray dedi.

Shaytonvachcha hamrohlardan iborat bu temir qo'rg'onni qandoq qilib buzib o'tishni bilmay, esankirab qoldi. Hali zamon ular shu zaylda bog'chaga kirib ketishsa, u daydi itdek ko'chada qolib ketadi-mi?

PICHOQNING SOPI O'ZIDAN CHIQDI

(yoki hamrohlar qo'rg'onining buzilishi)

Aka-ukalar yo'l chekkasidagi saqichfurushtaru shirafurushtarning bittasiga ham qarashmadi. Xojabeka

èà áí èàèàðèí èí á áó í áí áèääí ìàì òóðñàí ä, ìàì ìàé-
ðí í á'èèá, óèàðí è ýðèèèääáí á'èèè:

— Áí é ì áí èí á ò'èääí ³çè÷í³èàðèì -áé, áí é ì á-
í èí á àñàèòí èèàðèì -áé, è'÷ààà òðèðí èí á áóí à³à ÷è-
ðí èèè í áí áèí è ñèçèàððàà èèì ´ðààðàè?

— Áèñì èèèí òí èàì ´ðààðàí èàð, — áààè èàòòàñè.

— Áèñì èèèí òí èàì ì è ýðøè è´ðàì áí, — áààè
èè÷èèí àñè.

Áèñì èèèí òí èàì èí á í ì èí è ýðèðèðè áèèáí Òí-
æàáàèáí èí á àòòè áóðèðàè. ìçè÷à ²óàèðáí àè:

— ¥à, Áèñì èèèí òí èàèàðèí á'èèá, òí èàñèç ³í è-
èàðèí á...

Áàèáí èí á í²çèääí ðó ñ´çèàð ÷è³èðè áèèáí
ì ´úæèçà òç áàðàè. Í èèèí àà òàèí èàòèàðí è í àðè-áàðè
ñóí óðèá áí ðà, ðàáí òàðèðòà ÷à³í í³ óðàáí áàè é´³
á'èèè-³í èèè.

— ì, — áààè Ø àèòí í àà÷÷à è´çèàðè ²èèáé òí ð-
òèá, — ì è÷í³í èí á ñí ì è´çèääí ÷è³èá ³í èèè-èó... áó
ñàòáí á ñóí óðàèí èí á áèð ³àð²èðèèè ìí èè áí ð ýèáí -ó.
Æà «í´ðò-í´ðò»èàá è'÷áí è´çèí èèè ³èèèá í èääí
ýàè... ¥à, áàèàì, á´ð èàèì áí á, ðóí à³à ³àð²èðèèè-
ääí ýí à áèð æóòò á'èñèí!

Áí èàèàðí èí á ýñèèàè í í àñèí èí á ³àð²áí ááí èí è
ýðèòèá ³í èèè. Æàìèè ÷è³àè. É è²èàì ñèðàá áààè:

— Áàðèáèð Áèñì èèèí òí èàì ýðøèèàð...

— ¥à, ýðøèèèèè èýì, ì í í èèàèí èýì Òóáí è´òàð-
ñèí ... ¥àì ì à, ³í è í ñòóí -óñòèí ³èáí ðàè. É´çèí á ó÷èá
òóðàáí á'èñà è´ðàñáí ´ðà òí èàì áí è.

Áó èáñàòè³èàðááí èáèèí áí ø³à òàðèðòàèèð ìàì
èçñèç ²í èèá á'èèðàè. Áòàáí àà Ø àèòí í àà÷÷à í èýòèàà
àòàè. Ó àèà-óèàèàðí èí á á'èí èàà ì èí èá í èèá, ³´ðè³
ìàì èóèèáá òáí ðàè:

Óì áèèà ³èáíí-³èáíí-³èáíí,

Éññè³³èí à ³´í²èääí.

Óì áèèà ³èáíí-³èáíí-³èáíí,

Èí ´ðèàçàé ³óèí²èääí.

Óì áèèà ³èáíí-³èáíí-³èáíí,

×àèèé ýí àè í, ²èääí...

bolalarining bu odobidan ham xursand, ham hayron bo'lib, ularni erkalagan bo'ldi:

— Voy mening to'ygan qo'zichoqlarim-ey, voy mening asaltoylarim-ey, ko'chada yurishning bunaqa chiroyli odobini sizlarga kim o'rgatdi?

— Bismillo xolam o'rgatganlar, — dedi kattasi.

— Bismillo xolammi yaxshi ko'raman, — dedi kichkinasi.

Bismillo xolaning nomini eshitishi bilan Xojabekaning afti burishdi. O'zicha g'udirandi:

— He, Bismillo xolalaring o'lib, xolasiz qollaring...

Bekaning og'zidan shu so'zlar chiqishi bilan mo'jiza yuz berdi. Oldinda falokatlarni nari-beri supurib borayotgan farishta chaqmoq urgandek yo'q bo'ldi-qoldi.

— O'h, — dedi Shaytonvachcha ko'zlari g'ilay tortib, — pichoqning sopi o'zidan chiqib qoldi-ku... bu satang supurgining bir qarg'ishlik holi bor ekan-u. Ja «po'sht-po'sht»lab ko'chani o'ziniki qilib olgan edi... Ha, bekam, bo'sh kelmang, shunaqa qarg'ishlardan yana bir juft bo'lsin!

Bolalarning esligi onasining qarg'anganini eshitib qoldi. Jahli chiqdi. Yig'lamsirab dedi:

— Baribir Bismillo xolam yaxshilar...

— He, yaxshiliginiyam, yomonliginiyam Xudo ko'tarsin... Hammayoqni ostun-ustun qivordi. Ko'zing uchib turgan bo'lsa ko'rasan o'sha xolangni.

Bu kesatqlardan keyin boshqa farishtalar ham izsiz g'oyib bo'lishdi. Yetganda Shaytonvachcha niyatiga yetdi. U aka-ukalarning bo'yniga minib olib, qo'shiq ham kuylab yubordi:

*Umbila qidon-qidon-qidon,
Issiqqina qo'chog'idan.*

*Umbila qidon-qidon-qidon,
Ip o'tkazay qulog'idan.*

*Umbila qidon-qidon-qidon,
Chalay endi oyog'idan...*

Í ÈΒΟÍ ÈÍ Ā ΑΌÇÈÈÈØÈ

(,èè Øàéοί í àà÷÷àí èí ā ýí àè í àéðáí àèàðè)

Øàéοί í àà÷÷à øó çαμί òè æèèí áí è ³éää í èàè. Àè-ðèí ÷è á´èèá èè÷èèí οί èí è é´èääí óðàè:

— ¥í ā, í ²àéí è÷àèèø, ñáí àà í èì à á´èèè, áοί ÷à øàèèèðàéñáí? Ñáí è òáí èì àé ³í èääèì -éó. Áοί áì ³ ó ², áó ²èí ààà ³αδà-÷è, í αμί òèè áí í àè ñà³è÷èàðí è è´òì àýì ñáí? Í èääèðñáí ā-÷è, áèð ÷áí èèèàòèá ÷àéí à-øàéèèè...

— Í èè ñà³è÷, ñà³è÷ ÷àéí ààèì èääýì òè.

Ó øοί ààé ààá í èèñèí è ñà³è÷òóðóøèàð οί ì í í àà οί òð³èèèé áí øèààè. Øàéοί í àà÷÷à ýí àè èàòòàñèí è é´èääí óðàè:

— ¥í ā, í ²àéí è÷àèèø, í èì à á´èèè... æà í èèì ñó-í óðàè á´á ³í ì ñáí ì è, ³é-áé, ýðàøñà ´èàé àààð... Áí í àè øèðèí èèèèàðí è ³αδà, í èääèðñáí ā-÷è áèð ø-ì èøàéèèè...

— Í èè, ø-ì èéèèääí èí í òàò...

Óí æαάéαí èí ā è´çèαðè μαéðαòαáí áèð α²ααðèèèá òóøàè:

— Í èì à áàèí ñáí èàðí è øàéοί í é´èääí óðàèì è? ¥í çèðàèí à í οί ì à-í í çáí ààè èääè òóááèèèàðèí ā-éó?!

— ¥á-μá-μá... — àáy ýéðαá éóèèè Øàéοί í àà÷÷à,— àáí ì è ³αδáí àèàð, øàéοί í ÷àèèèì è-ì èø... Øó í ààì áí èàèàðè ο´í àì áàòàééí, òóμì àò÷è á´èàðèαí -àà, ³èè-²èèèèí è ´çèαðè ³èèèá, ýí à áéçàà ò´í èàøààè. ¥à ò´í èàì áé á´çαοί èí ā ´÷í ²èää ò´í èà á´èαóð-á... Øàé-οί í àà÷÷à áàòòàð èæèèèèèαòα òóøàè:

— Á´èα³í èèαðèí ā, áí α, í í àèαðèí ā μαì ,í èí è èα-èαøðèðýì òè, í èèá ááðàèè...

— Í èèæí í, ñà³è÷!..

— Èí í òàò!..

— Í ááðì àñáéç áí ²÷ààá áí òì èèì áí!..

Àèà-óèà Øàéοί í àà÷÷àí èí ā é´èèää þðèá í ò³ααα ³αδαá ³í ÷à áí øèàøàè.

— Áí é´èαé, — óýòááí í èì à ³èèèèøèí è áèèì àé ³í èàè Óí æαάéα, — ì áí è øαðì áí àà ³èèì àèαðèí ā, èèääðèèèèèè³à ì óé é´³ ì áí àà...

— Ýé, — ààèè Øàéοί í àà÷÷à Óí æαάéèααα à÷èí àáí

NIYATNING BUZILISHI

(yoki Shaytonvachchaning yangi nayranglari)

Shaytonvachcha shu zahoti jilovni qo'lga oldi. Birinchi bo'lib kichkintoyini yo'ldan urdi:

— Hov, og'aynichalish, senga nima bo'ldi, buncha shalviraysan? Seni tanimay qoldim-ku. Bundoq u yog', bu yog'ingga qara-chi, nahotki anovi saqichlarni ko'rmayapsan? Oldirsang-chi, bir chapillatib chaynashaylik...

— Oyi saqich, saqich chaynagim kelyapti.

U shunday deb oyisini saqichfuruslar tomonga tortqilay boshladi. Shaytonvachcha endi kattasini yo'ldan urdi:

— Hov, og'aynichalish, nima bo'ldi... ja oyim-supurgi bo'b qopsanmi, qo'y-ey, yarashsa o'lay agar... Anovi shirinliklarni qara, oldirsang-chi bir shimi-shaylik...

— Oyi, shimiydigan konfet...

Xojabekaning ko'zlari hayratdan bir ag'darilib tushdi:

— Nima balo senlarni shayton yo'ldan urdimi? Hozirgina nuppa-nozandek kelayotuvdilaring-ku?!

— He-he-he... — deya yayrab kuldi Shaytonvachcha,— gappi qaranglar, shayton chaldimi-mish... Shu odam bolalari ho'pam betayin, tuhmatchi bo'larkan-da, qilg'ilikni o'zlari qilib, yana bizga to'nkashadi. Ha to'nkamay do'zaxning o'chog'iga to'nka bo'lgur-a... Shaytonvachcha battar ijikilashga tushdi:

— Bo'laqollaring, ana, onalaring hamyonini kavlashtiryapti, olib beradi...

— Oyijon, saqich!..

— Konfet!..

— Obermasayz bog'chaga bormiyman!..

Aka-uka Shaytonvachchaning yo'liga yurib orqaga qarab qocha boshlashdi.

— Voy o'lay, — uyatdan nima qilishini bilmay qoldi Xojabeka, — meni sharmanda qilmalaring, ilgarigidaqa pul yo'q menda...

á'èèá, í óèèàðè é'³ á'èñá, mí çèðí³ áí ð³ èèàí èç-
àà...

Óó í àéò øèðèí èèè ñí òèá òèðááí òí òèí èàðááí
áèòòàñè ñàèèí í à-ñàèèí í à þðèø³ èèèá Óí æáááèáí èí á
í èàà èáèèè:

— ¥áé, ì áí èèì èàðí è è'ðèá òòðèáí áí -à, èèì -
èàðí è? Áñàèòí èèàð ííí³ á'èèá³ í èèøàèì è? Ñèç-
èàðñèç³ áí ÷áááí -³áí ÷à øèðèí èèèèèàð ñí òèèèá èàò-
àè-ý... Øóí ááé á'èñáýì òáàèøèèèèàðí è í á³'èááí ì áí ,
áñàèòí èèàð, ì áí à í èèì áèàð, í ø á'èñèí ...

— Áí é, í èì àèàð³ èèýí ñèç, í í àæí í , áóí à³á í áàì -
í è òèæí èàð³ èèì áí á, áèñèáà í èèá ì àì í èì óéáá
³í í òè... —³ èçàðèá-á'çàðèá èàòàè ááèá. Óí òèáá áó-
í à³á à ìáí èàà òóøì áááí ýáè.

— ¥á í óèèè ááí èðí áí á-áé, — áááè øèðàóóðèø
³'è ñèèòáá, — í óè'èñèí, ³'èèè èèðè. Áó áóí áá
í óè òí í èèááè, í ááì ááð÷èèèè òí í èèì áéáè. ðçè ááí è-
ñááá è'ðááí è áí ðí í³÷èèèèè, ³àèòááá é'èèì ý³èí
á'èèè, áéèáí áé.

Óí æáááèá áó òí òèí í èí á ó-áó í àðñáí è ááèí ðááí -
ááèí ðáá òè³èøòèðí áñèèáèí è, áèð òèèèí í èí á òñòè-
áá áòòè áóí àèàøèí è ýòøè áèèàðáè. Èáèèí í èí à³èè-
ñèí èè, øó òí ááá³ èè³ èèñ³á á'èèá òòðèááè. Áóí è
òñòèáá í í ðá í èì áñèèèèèá³ áñáí è÷èá³'èááí, ìà,
òáááá³ èèááí. Ýðè áóáí µ. Øóí ááí è, ð'í áðáñèáá òòð-
ááí òí òèí í èí á þçèáá òèè³ áðáé í èì áé, áðáá³ áðááè.
Áí ì í áí í áè òí òèí ñàèèí áèí à³óèí²èáá øèáèðèáá
Óí æáááèáí è áó í²èð ìáí èááí³ óóð³áðáè.

— ¥áí ì áñèí è ýøèòáèì, áéèáí áé, òáøèè³ óóèí³
ýøèòááè-áá, øó... í ì áéèèááí á'áñèçì è? Çáá³ èèá-
ñèç, èí èèí ì áí èèè òèèíááèèè, ³'è ó÷èáá... Áóí ááí
áó³²èáá áí èèàðèí áèçí è ýðèáèèèè è áí áá òáí ... ñèççè
áí èáèç ì áí è áí èàì, áéèáí áé. Áí ì í -èáèè è'í áèèí -
áèçáá èáèì áñèí-ó, áèð èèèèè èèè áí ááè ç'ðèááí í á-
³'èááí ì áí -áá.

Óí æáááèá ýð³ ýòèá à, èáá³ áðááè. È'çèàð-è'çèàðáá
òóøáè.

- Ááí èðí áðèí á, — áááè Óí æáááèá æèè àéèá.
- Áèòòá ì í í í áááðáí áí ð.
- Áí èáí èí á ì í í è á'èì áéáè... ì áí è áí èàì ñèç-
çèèè á'èááí áá, ñèççèèè ì àì ì áí èèè-áá, í í àæí í .

— Ey, — dedi Shaytonvachcha Xojabekaga achingan bo'lib, pullari yo'q bo'lsa, hoziroq bor qilamiz-da...

Shu payt shirinlik sotib o'tirgan xotinlardan bittasi sallona-sallona yurish qilib Xojabekaning yoniga keldi:

— Hay, men kimlarni ko'rib turibman-a, kimlarni? Asaltoylar opoq bo'lib qolishdimi? Sizlarsiz qanchadan qancha shirinliklar sotilib ketdi-ya... Shunday bo'lsayam tegishiylarni obqo'yganman, asaltoylar, mana olinglar, osh bo'lsin...

— Voy, nimalar qilyapsiz, opajon, bunaqa odamni xijolat qilmang, aksiga olib hamyonim uyda qopti...— qizarib-bo'zarib ketdi beka. Umrida bunaqa ahvolga tushmagan edi.

— He pulli gapirmang-ey, — dedi shirafurish qo'l siltab, — pul o'lsin, qo'lli kiri. Bu dunyoda pul topiladi, odamgarchilik topilmaydi. O'zi banisaga ko'rgani bormoqchiydim, qaytaga yo'lim yaqin bo'ldi, aylanay.

Xojabeka bu xotinning u-bu narsani bekordan bekorga tiqishtirmasligini, bir tiyinning ustida yetti dumalashini yaxshi bilardi. Lekin nima qilsinki, shu tobda qo'li qisqa bo'lib turibdi. Buni ustiga pora olmaslikka qasam ichib qo'ygan, ha, tavba qilgan. Eri guvoh. Shungami, ro'parasida turgan xotinning yuziga tik qaray olmay, yerga qaradi. Ammo anovi xotin sekingina qulog'iga shivirlab Xojabekani bu og'ir ahvoldan qutqardi.

— Hammasini eshitdim, aylanay, teshik quloq eshitadi-da, shu... omaydigan bo'bsizmi? Zab qilasiz, lokin meniki fiysabillo, qo'l uchida... Bundan bu yog'iga bolalaringizni erkaliği menga tan... sizni bolayz meni bolam, aylanay. Ammo-lekin ko'nglingizga kelmasin-u, bir kiyimlik anavi zo'ridan obqo'yganman-da.

Xojabeka yarq etib ayolga qaradi. Ko'zlar-ko'zlarga tushdi.

— Gapiroving, — dedi Xojabeka jilmayib.

— Bitta yomon nevaram bor.

— Bolaning yomoni bo'lmaydi... meni bolam sizziki bo'lganda, sizziki ham meniki-da, opajon.

— ¥â-µâ-µâ... — ýēðāā ēōēāē Ø àéōí í āà÷÷ā, — áó
 2è í ā÷÷ā ì oēāāí āā òòøāē, ýí àē? Èāñāì í èì à á'èā-
 àē, 3āñāì ? Òāāāā÷÷ē? Ōí æāāāēā Ōōāí í èí ā èì òēµí í è-
 āāí 'ōí èì āāē. Ýí àē ōōāāē áēçāā 'ōøāā Ōōāí í èí ā
 āāðāí µēāāí 3ōāēēāāē. Ø àéōí í āà÷÷ā øóí āāē āāā ōōð-
 ñāí āēēāēāāí øàéōí í 3í øē2èí à 2í èēāí í à áāēāí ā
 ē'òāðāē.

Ì AŌŌA ΕΠΕΕØ

(, èē Ø àéōí í āà÷÷āí èí ā èøēāðē ýí à
 ÷÷āí í à ēāðēøē)

Ø àéōí í āà÷÷ā 'çē àðēøāāí áó āāì èāðēí è ç'ð áāé-
 ðāì 3èēēā, ÷÷āí èēēāðēā ñā3è÷ ÷÷āéí āā, øēðēí èēē-
 èāðí è àēā-óēāēāð áēēāí áāðāāāð øèì èøēā áí 2÷÷āā
 3āðāā áí ðāāāðāē. Áó 3āā Ōí æāāāēā µāì ōōðñāí ā.
 Ōēēñāāēēēí µ āāā, áí ā è÷÷āā èø áēððāāēēāí ì è-
 æí çí èí ā í 3 í ñòēāāí ÷÷ē3ēā 3í èēøē÷÷ē...

Ōí æāāāēāí èí ā µç-é'çēāðēāā í ōōí á ÷÷āðā3ēāāāí è-
 í è ē'ðāāí Ø àéōí í āà÷÷ā 'çèí è- 'çè ē'ēēāðāā ē'òāðēā
 ì à3òāāē:

— ¥à, òà3āí µ-í àðµāçèí āēçāāí 'ðāēēāēì , áāēāì ,
 áēð çóí āā 3'èí è-3'í æèí è ò'ēāðēā 3'èēø ì áí à áó-
 í à3ā á'èāāē. Ó ÷'í òāēāāí áó ÷'í òāēēā, áó ÷'í òāēāāí
 ó ÷'í òāēēā-í èì āñē ÿì í í ? ßí à øàéōí í é'èēāā µð-
 ì áéí áí āāā í í ç 3èēēøēāðēāā 'ēāéí è? Í ì è ōéó2-
 ñóí ðāñē 3óðó2-āé.

Áó í ðāāā óēāð áí 2÷÷ā āāðāí çñēāāýì àðēā 3í èēøē.
 Øóí āā áēðāāí àēā-óēāēāð 3'èì à-3'è á'èēā ēāðēø-
 àē-µ. ¥à, ā'ì áēēēāāāí , ñ'ì áēēēāāāí í í àēāð ōōāāē
 áí èā ē'ðì āāāí āāē... óí èñē óí āí 3 3èēēā, áóí èñē áóí -
 āí 3 3èēēā áā2ðēāā áí ñāāí , òóðēē-ðóì áí øēðēí èēē-
 èāðí è ç'ðēāā 3'èēāðēāā òóōāāí , áēēāí èøāāí , 'ðāē-
 èēøāāí . ×'èí -÷'èí µçēāðēāāí 'í èøāāí . Áó ē'òāð-
 ē'òāðēāðāāí 2àøē ēāēāāí Ø àéōí í āà÷÷ā ōóðñāòāāí
 ōí ēāāēāí ēā í ó3øē òēēēā òèøēē í í àēāðí èí ā í 2çēāā
 èōēí ñ æí èéí è òóāðāē. Áēðāì ðí µāð 3èēāðāē, áóí 3-
 āā ēāēāāí āāí áāðē áóí à3ā ì àçà 3èèì āāāí ýāē. ¥à,
 áēð ýēðāāāí āāí , ì èí ā ýēðāì í 3āā ýāē...

— He-he-he... — yayrab kuldi Shaytonvachcha, — bu yog'i necha puldanga tushdi, endi? Qasam nima bo'ladi, qasam? Tavbachi? Xojabeka Xudoning imtihonidan o'tolmadi. Endi xuddi bizga o'xshab Xudoning dargohidan quviladi. Shaytonvachcha shunday deb xursandligidan shayton qoshig'ina g'olibona baland ko'tardi.

PAXTA QO'YISH

(yoki Shaytonvachchanning ishlari yana chappa ketishi)

Shaytonvachcha o'zi yetishgan bu damlarini zo'r bayram qilib, chapillatib saqich chaynab, shirinliklarni aka-ukalar bilan baravar shimishib bog'chaga qarab boraverdi. Bu yoqda Xojabeka ham xursand. Fiysabilloh deb, eng ichida ish bitiradigan mijozning oyoq ostidan chiqib qolishi-chi...

Xojabekaning yuz-ko'zlarida oftob charaqlaganini ko'rgan Shaytonvachcha o'zini-o'zi ko'klarga ko'tarib maqtadi:

— Ha, taqvo-yu parhezingsizdan o'rgildim, bekam, bir zumda qo'yni-qo'njini to'latib qo'yish mana bunaqa bo'ladi. U cho'ntakdan bu cho'ntakka, bu cho'ntakdan u cho'ntakka-nimasi yomon? Yana shayton yo'liga yurmayman deb noz qilishlariga o'laymi? Nomi ulug'-suprasi qurug'-ey.

Bu orada ular bog'cha darvozasigayam yetib qolishdi. Shunda birdan aka-ukalar qo'lma-qo'l bo'lib ketishdi-yu. Ha, do'mbillagan, so'mbillagan opalar xuddi bola ko'rmagandek... unisi undoq qilib, bunisi bundoq qilib bag'riga bosgan, turli-tuman shirinliklarni zo'rlab qo'llariga tutgan, aylanishgan, o'rgilishgan. Cho'lp-cho'lp yuzlaridan o'pishgan. Bu ko'tar-ko'tarlardan g'ashi kelgan Shaytonvachcha fursatdan foydalanib nuqul tilla tishli opalarning og'ziga iflos joyini tutardi. Biram rohat qilardi, dunyoga kelgandan beri bunaqa maza qilmagan edi. Ha, bir yayragandan, ming yayramoqda edi...

— μμ-μ'-'-... áí øèè³à ì àòòà ³éèø ì áí à áó-
í à³à á'èàèè, — ààá ³èè³èðèá þáí ðàè ì òèðè Ø àé-
òí í àà÷÷à.

Óó ì àèó μí àèèàà Àèñì èèèî òí èàí èí á ì áí çè áóì -
áèðèàá ³í èàè-éó. Àèðàáí μàì ì à,³ ñóá ³óéááí ààè
òèí ÷èèè-³í èàè.

— ¥à, òàñàááó³èàð, í èì à á'èàè, èí è áóçèèááí
àðèàáè ò'çèá ³í èèáñèçèàð, òèí ÷èèè è 'çè, — àààè
Àèñì èèèî òí èà.

Óí èàí èí á ì áí çèí è ýøèòááí àè-óèàèàð μàì àèð-
ááí ñàðáàè òí ðòèðèàè.

— Àèñì èèèî òí èàí ... — ì è÷èðèààè èáí æàñè.

— μçèì ì è òí èàæí í èì ... — àààè 'ðòáí ÷àñè.

— Áóèàð èèì ì è áí èàñèí è óèí ³-óèí ³ ³èèèøýí òè
àáñàì, ñèçèàððì èàèèàðèí á, áí é àñàèòí èèàðèí -áé, —
ààá òí èà áí èàèàðáà àà²ðèí è ì ÷àè.

— ¥àμ, — àààè Ø àèòí í àà÷÷à æàμèááí è'çèàðè
³èí èááí ÷è³èá, — ýí àè ì²çèì ìøàà àòááí àà áóð-
í èì í è ³í í àòàèí á-à, æí áóáàð. Øíøì àé òóð ñáí è,
áèð éóí è áóðí èí áí è øóí ààé ³í í àòàéèè...

Àèñì èèèî òí èà áí èàèàð àèèáí è'ðèøèá, óèàðí è
'çèàðè÷à ýðèàèàòèá á'èàà÷, èèæàéèøèá òóðááí áí²-
÷à ì ì àèàðáà ñàáí ³ ááðááí á'èàèèàð:

— Ì áí ñèçèàðáà ì èí á ì àòòà àèòáí áí òàñàááó³-
èàð, ì ì øóí í è áí èàñèàáýì, àááí í è áí èàñèàáýì àèð-
áàè á'èèí àèàð ááá. Í èì ááá ýí àè áó áí èàèàðèí í è
è'òàð-è'òàð ³èèýì ñèçèàð? Í èì à 'çèàðè ççááí ì è? Àè-
èí μí èí á μóçóðèáá μàì ì à àèðáàé. Ñèçèàðí èí á ì áí à
áóí ààé è'òàð-è'òàðèàðèí á μàèèòááí óèàðí è áóçààè.
Áó øàèòí í í èí á èøè-éó, òàñàááó³èàð. Ì áí à øóí à³à
³èèèá ì ááì èèì ì ñèç á'á ³í èààè. Ñèçèàð á'èñà,
³àðáá òóðèá áóí ì μàá áí òàñèçèàð. Óýò, áí²÷à ò'èà
áí èà-þ, ñèçèàð ì óàèðáí è áí èàñèí è òí ðò-òí ðò ³èèèá
þðèáñèçèàð...

Àèñì èèèî òí èàí èí á áó ááí çí ðàèí à òáí ááμèàðèááí
áí²÷à ì ì àèàð ³èçàðèá-á'çàðèá 'ç òí í àèàðèáà òàð³à-
èèøèè.

— O‘h-ho‘-o‘-o‘... boshliqqa paxta qo‘yish mana bunaqa bo‘ladi, — deb qiyqirib yubordi oxiri Shaytonvachcha.

Shu payt hovlida Bismillo xolaning ovozi gumbirlab qoldi-ku. Birdan hammayoq suv quygandek tinchidi-qoldi.

— Ha, tasadduqlar, nima bo‘ldi, ini buzilgan aridek to‘zib qolibsizlar, tinchlikmi o‘zi, — dedi Bismillo xola.

Xolaning ovozini eshitgan aka-ukalar ham birdan sergak tortishdi.

— Bismillo xolam... — pichirladi kenjasi.

— O‘zimmi xolajanim... — dedi o‘rtanchasi.

— Bular kimmi bolasini uloq-uloq qilishyapti desam, sizlarmidilaring, voy asaltoylarim-ey, — deb xola bolalarga bag‘rini ochdi.

— Hah, — dedi Shaytonvachcha jahldan ko‘zlari qinidan chiqib, — endi og‘zim oshga yetganda burnimni qonatding-a, jodugar. Shoshmay tur seni, bir kuni burningni shunday qonatayki...

Bismillo xola bolalar bilan ko‘rishib, ularni o‘zlaricha erkalatib bo‘lgach, iljayishib turgan bog‘cha opalarga saboq bergan bo‘ldilar:

— Men sizlarga ming marta aytaman tasadduqlar, poshshoni bolasigayam, gadoni bolasigayam birdek bo‘linglar deb. Nimaga endi bu bolalarimni ko‘tar-ko‘tar qilyapsizlar? Nima o‘qlari o‘zganmi? Allohning huzurida hamma birday. Sizlarning mana bunday ko‘tar-ko‘tarlaring halitdan ularni buzadi. Bu shaytonning ishi-ku, tasadduqlar. Mana shunaqa qilib odam iymonsiz bo‘b qoladi. Sizlar bo‘lsa, qarab turib gunohga botasizlar. Uyat, bog‘cha to‘la bola-yu, sizlar mudirani bolasini tort-tort qilib yuribsizlar...

Bismillo xolaning bu beozorgina tanbehlaridan bog‘cha opalar qizarib-bo‘zarib o‘z xonalariga tarqalishdi.

ØÀÉØÍ Í Ì ÀÈÀÉÈ

(, èè Àèñì èèèî òî èà àñàèòí éèàðí è è÷èàðè áí øèàð
yèáí , àèðàáí é´çè óèàðí èí á ³´éí èèàðèàààè ä´íí à-
éèá òóðàáí øèðèí èèèèàðàà òóøàè-þ é´í àèèàà øó-
áµà î ðàèààè:

— Èáí è àñàèòí éèàð àèðèí àèàð-÷è, ì áí î àèèàðí è
ñèçèàðàà èèì ááðàè?

— Àèðàà yðøè òî èà ááðàè...

— Ýðòààá ýí à ááðàì áí ³èèèè...

— Í èèì èàð ì òèèì é´³-àà, àñàèàð µàì ...

— Ñèççè áí èàéç ì áí è áí èàì ³èèèè...

Òî èà µàì ì àñèí è òóøóí èá áòàè. Øàéòí í àà÷÷à àèà-
óèèèàð òí í à yðèèèèàá ý³éí èàøàáí àà ³´çè÷í ³í èí á áí -
èàñèààè î ðàèàðèèàá ñó³èèì î ³÷è è á´èèè. Àì ì î î ñòí í à-
àà áòàáí àà òî èà óèàðàáí ñ´ðààè:

— Ýñèàðèí ààáí ÷è³ì ààèì è, àñàèòí éèàð è÷èàðè-
àà í èì à ááá èèðèø èáðàè yàè?

— Àèñì èèèèèèè ðí µì áí èð ðí µèèì ...

— µí á î ³´ áèèáí èèðèèèèèè.

— Àáðàèèèèè, ´øáí àà í èì à á´èèèèè?

— Øàéòí í ì àèàéèèèè è´÷ààà ³íí èáòààè.

— Àáðàèèèèè, øóí àà î ñòí í à í èì à ááéèè?

— Í ñòí í àì í è î èòèí ³èèèèèí á, òóø é´ðàèì , æáí -
í àò áí ²èàðèí è ñáí àà òóø é´ðàèì ...

Øàéòí í àà÷÷à àèà-óèèèèèè èí á î ðàñèèàà èèðà î è-
ì ààà÷, yðèèí èí á òáí àñèí è ì ´èèèèèè àèèá òóðàáí
yàè, µàèèèè àáí èàðàáí èáéèí àçí á òàðèøòàèèèèèè
òáí èè áá, î ³´ î ñòèèè ÷àèí àè á´èèè òóøàè. Àèà-óèà
á´èñà òóáàè æáí í àò áí ²èàðèèèè èèðàáí ààè ³´è óøèà-
øèá è÷èàðè èèðèá èáðèøàè.

Øàéòí í àà÷÷à yðèè òààèèàá ááç á´èèá òóðàááðàè.
Çí ðà àèðí ðàà áí èà è÷èàðèèè àááèñì èèè èèðà-þ,
óí àà èèàøèá í á³àðèàðèèèè øáðèè á´èñà, àèð-àèðèè-
ðè áèèáí òðèøòèðèá, ´èèí ÷í ³èàðèí è òí ðòèá í èñà...
Èàéèà, áí èèèèè yðèè òààèèàá èáèèè àáí èáéèí àèð
çóí ò´òàá, íí èàáçàèèèèè è µ´è èàòàààá áððèøèá,
í ²èçèàðèí è ò´èèèèè, àèñì èèèµ àèðèá, è÷èàðè é´è
í èèèèèèè. Í òèðàè áí èà µàì èèðèá èáðàè. Øàéòí í -
àà÷÷àí èí á è÷èàðèèèè òí èèè óçèèèè.

SHAYTON MALAYI

(yoki Bismillo xolaning yaxshi «tashvish»lari)

Bismillo xola asaltoylarni ichkari boshlar ekan, birdan ko'zi ularning qo'ynilaridagi do'ppayib turgan shirinliklarga tushdi-yu ko'ngliga shubha oraladi:

— Qani asaltoylar aytinglar-chi, manovilarni sizlarga kim berdi?

— Bitta yaxshi xola berdi...

— Ertaga yana beraman qildi...

— Oyimlar pulim yo'q-da, desalar ham...

— Sizzi bolayz meni bolam qildi...

Xola hammasini tushunib yetdi. Shaytonvachcha aka-ukalar xona eshigiga yaqinlashganda qo'zichoqning bolasidek oralariga suqilmoqchi bo'ldi. Ammo ostonaga yetganda xola ulardan so'radi:

— Eslaringdan chiqmadimi, asaltoylar ichkariga nima deb kirish kerak edi?

— Bismillahir rohmanir rohiym...

— O'ng oyoq bilan kiriladi.

— Barakalla, o'shanda nima bo'ladi?

— Shayton malaylari ko'chada qop ketadi.

— Barakalla, shunda ostonaga nima deydi?

— Ostonamni oltin qilding, xush ko'rdim, jannat bog'larini senga tush ko'rdim...

Shaytonvachcha aka-ukalarning orasiga kira olmagach, eshikning tepasini mo'ljalga olib turgan edi, haligi gaplardan keyin azob farishtalaridan tepki yeb, oyoq ostiga chalpak bo'lib tushdi. Aka-uka bo'lsa xuddi jannat bog'lariga kirgandek qo'l ushlab ichkari kirib ketishdi.

Shaytonvachcha eshik tagida bez bo'lib turaverdi. Zora birorta bola ichkariga bebismillo kirsayu, unga ilashib ovqatlariga sherik bo'lsa, bir-birlari bilan urishtirib, o'yinchoqlarini tortib olsa... Qayda, bolalar eshik tagiga kelgandan keyin bir zum to'xtab, poyabzallarini ho'l lattaga artishib, og'izlarini to'ldirib, bismilloh aytib, ichkari yo'l olishardi. Oxirgi bola ham

Í μ, áó ì àéòää áí èàèäðää í í í óøà òí ðòèèà áí øè-
ääí yäè... Í â³àðèäðí èì á òóøá´é μèèääí Øàéòí í -
ää÷÷áí èì á ³í ðí è ³òèèèðää, àèð æí éää òóðí èì àé ³í è-
äè. Øàéòí í ³í øè²è òóääè ñí àòí èì á èàòèèðèääê ó
³ääí, áó ³³à áí ðèá èää àí øèääè. Õí ³aðè òí ³ á´èèè.
Í èì à ³èèèø èäðæ? Ýñèää èì ì yòèá, Õí æääáèà òóø-
äè.

— μμ, — äääè èàèèàñèí è èøèàðèá, — Õí æääáèà
³añàì èää òè, í àò ³èèèè è, ýí àè ´øáí èì á ì àéèääí
á´èàì áí .

Øàéòí í àà÷÷à èèì yòèá Õí æääáèáí èì á òí í àñèää
èèðäè. Ó è´÷÷ääèè ÷àé³í á÷÷è òí ðèí ³´yðää-³´èì àé
ñòì èàñèää òè³èøðèðèá ³´éääí øèðèí èèèèàð áèèáí
÷í é è÷èá´ òèðäðäè.

— ¥à, ³àèàéñèç ááèàì, μèèèyì áèç àéòääí é´èèð-
ää þðääðèí á, èàì á´èì àéñèç. ×àé³í á÷÷è òí ðèí àì ´çè-
ì èçääí, ñèðäyì èñèí è ÷è³àðí àéèè, — äää òóðääí
yäè, yøèè òà³èèèää ³í èèè.

— Áí à, — äääè Øàéòí í àà÷÷à, — á´ðèí è àáí èð-
ñàí á, ³òèí²è è´ðèí àèè ääèèøääè, μí èí àμí é, ÷àé-
³í á÷÷è òí ðèí í èì á ´çè èääí ³í èèè, a.

Àì ì í yòèè ì÷÷èèà èèì è´ðèí àè àáí á? Àèñì èè-
èì òí èà!

— Áí é, áí ä-áé, — äää þáí ðäè Øàéòí í àà÷÷à àç-
ääðí èè ÷èääì àé ³í èääí èääí, — øó æí äóääð´èì ààè
ì áí ³òóóèì ààèì, ì áí ³à, ³³à áí ðñàì, óyì øó, ³³à
áí ðääè-y!

Àèñì èèè òí èà ì ààðèäè á´éè÷÷à òí í àää èèðèø
áèèáí äóí àà ³´è ì÷÷èèàð. Áó ì àéòää Øàéòí í àà÷÷à
Õí æääáèàì èì á ì ì ì ì³³èí à áèèääèääí óøèää, ì ì ðà
ì èääèääí èàòèè è ³è÷÷èèá´ òèðääí yäè.

— Í ì èí, — äääè Àèñì èèè òí èà òóääè Øàéòí í -
àà÷÷áí è è´ðèá òóðääí ááè, — ³ääáì äòè áàèí äòì à-
ñèí, Í èèì μ áääáí í èì á ³´èèèääí øàéòí í òóðì àñèí .

Àèñì èèè òí èà øóí áàé ááèèøè áèèáí Øàéòí í -
àà÷÷à ýí à øèòòää òí ðòèèèè-³í èèè. Àçí á òàðèøðàè-
ðè ýí à ´ç èøèàðèí è ³èèèøèè.

— Áí é-áé, — ýí à ì áí è ³í çè³³à òí ðòèè-y, áó
øóì èàì ì èð. ¥à, òí ðòì àé òí ðòèèèèá´ èèòð. Ñáí è áí -
àèì áí è ³añàì ò´ð, òääääñèèà òàyí ì áääí Õí æääáèà ááð-
ñèí .

kirib ketdi. Shaytonvachchanning ichkaridan umidi uzildi.

Oh, bu paytda bolalarga nonusha tortila boshlagan edi... Ovqatlarning xushbo'y hididan Shaytonvachchanning qorni quldirab, bir joyda turolmay qoldi. Shayton qoshig'i xuddi soatning kafgiridek u yoqdan, bu yoqqa borib kela boshladi. Toqati toq bo'ldi. Nima qilish kerak? Esiga lop etib, Xojabeka tushdi.

— O'h, — dedi kallasini ishlatib, — Xojabeka qasamiga xiyonat qildimi, endi o'shaning payidan bo'laman.

Shaytonvachcha lip etib Xojabekaning xonasiga kirdi. U ko'chadagi chayqovchi xotin qo'yarda-qo'ymay sumkasiga tiqishtirib qo'ygan shirinliklar bilan choy ichib o'tirardi.

— Ha, qalaysiz bekam, haliyam biz aytgan yo'llarga yuravering, kam bo'lmaysiz. Chayqovchi xotinam o'zimizdan, sirayam isini chiqarmaydi, — deb turgan edi, eshik taqillab qoldi.

— Ana, — dedi Shaytonvachcha, — bo'rini gapirsang, qulog'i ko'rinadi deyishadi, hoynahoy, chayqovchi xotinning o'zi kep qoldiyov.

Ammo eshik ochilib kim ko'rindi deng? Bismillo xola!

— Voy, dod-ey, — deb yubordi Shaytonvachcha azbaroyi chidamay qolganidan, — shu jodugar o'lmadi men qutulmadim, men qayoqqa borsam, uyam shu yoqqa boradi-ya!

Bismillo xola odatlari bo'yicha xonaga kirish bilan duoga qo'l ochdilar. Bu paytda Shaytonvachcha Xojabekaning oppoqqina bilagidan ushlab, pora oladigan kaftini qichitib o'tirgan edi.

— Omin, — dedi Bismillo xola xuddi Shaytonvachchani ko'rib turgandek, — qadam yetdi balo yetmasin, Oloh deganning qo'lidan shayton tutmasin.

Bismillo xola shunday deyishi bilan Shaytonvachcha yana shiftga tortildi-qoldi. Azob farishtalari yana o'z ishlarini qilishdi.

— Voy-ey, — yana meni qoziqqa tortdi-ya, bu shum kampir. Ha, tortmay tortilib o'lgur. Seni

— Êâèèí ā, ōī èà, êâèèí ā, — āāàè áâèà òóøèà-
ì àéâèí à.

— Í áí à øóí è í á³éñáí àèç, — āāàè Áèñì èèèí
ōī èà áí ā ó÷èàà àèð í èì à óçàðàð ýèáí, — êâèèí áóí è
ñèç-ó, ì áí, Í èèí müáí áí ø³à mü÷ èèì áèèì àéàè. ¥à,
´ðòàì èçāāàè ì àµð-í³èáàð āāāáí āâè...

— Áí é-é-é... Í èì à áó? Ōí æāāāèà müèðíí á´èèá,
èàòòèèā³àðāàè. Í á è´ç áèèáí è´ðñèí èè, áèð ñè³èì
ì óè.

— Í óè! — āāàè Ōí æāāāèáí èí ā è´çèàðè ÿ í èá, —
ñèç ì áí āà ì óè ááðñèç?! Ōèèèà òèøèàðèí è ýèòèðà-
òèá, ýèðáá éóèèè Ōí æāāāèà. — Í áí ñèççè èèòèì í-
ñèí àèçí è áóñèç müì³èèèá ááðí áðàì áí, ³èçè³ì è-
ñèç...

— Í áí è mü÷³áí à³à èèòèì í ñèì é´³, òàñāāáó³...

— Óí āà... mü, óí āà ì óè í èì āāà?

— Ê´ðèá-áèèèá òòðèáí áí, ³í³èí àè³, í àµí òèè
ñàçì àñàì, òà³áí³èèèá í çàèí à ³èéí àèèá ³í èèèí àèç.
Áóí à³à ì àéòāà áèèèá òòðèá, ì´ì èí ì´ì èí āà ³àðàø-
ì àñà, ì´ì èí í èí ā òí í āáí è´çèāà áóððì àéàè, òàñāā-
áó³. Í èèí ā, áí èàì, ì áí ñà ì óèèì, èí èèí ³àðç ýì àñ,
òèéñāáèèèí!

— Í èì àèàð āāýì ñèç ōī èà, æà óí ÷àèèèì àñ-āà, øó
ñèççè ì áí ñèýí àèçāā ³àðāá ³í èì āāáí àèðì áí, áó éóí -
èàðàì´òàð-èáðàð...

— µòāàè, æí í èì áí èàì,´òāàè, øóí èí ā ó÷óí müì
èèðāèì -āà, ì áí è´ç í í áí àèçāāè è´ðèí ā. Áí ý áí èàèà-
ðèí àèçāà òè³èøòèðèèèáí øèðèí èèèèàðí èí ā mü³èí è
ò´èàá, müè³òì èí è òí çàèāá í èàèèèè.

— Áí é òāāāà-à-à... áóèàðí è ñèç ³àðòáí áèèà³í è-
àèí àèç, āàððí āāà?

— Ý, æóāāýì ñí āāáí è ñí āāāñèñèç-āà, òàñāāáó³,
ÿ ì í í éóí í è ýòøè á´èèāè āāñà èøí í èí ā, àì ì í ÿ ì í í
í āàì í è ýòøè á´èèāè āāñà èøí í í àí ā. µøà ñèççè
é´èāáí óðāáí ÷´èòì³ ñóí óðāè áóí āáí áèð müòòà í è-
àèí āáí òàð³àðāáí : í āāàðàì áèèáí ³èçèì ì è áèð éóí āà
áí²÷āāà æí èèāá ³ýì áí, æàçí ñè áèð ñè³èì øèðèí -
èèáó, áèð èèèèì èèè àðèāñ āāá. Ñèç óí āà èà³³à óó-
øèá´òèðèáñèç...

— Í ááí, — āāàè Ø àéòí í àà÷÷à müòñàèàñè ì èð
á´èèá, — ó ³èèèá, áó ³èèèá áó èøí èýì òāèèā ñóá
³óéàè-ý, áó æí áóāàð...

dodingni qasamho'r, tavbasiga tayanmagan Xojabeka bersin.

— Keling, xola, keling, — dedi beka xushlamaygina.

— Mana shuni obqo'ysangiz, — dedi Bismillo xola eng uchida bir nima uzatar ekan, — lekin buni siz-u, men, Oллоhdan boshqa hech kim bilmaydi. Ha, o'rtamizdagi mehr-oqibat degandek...

— Voy-y-y... nima bu? Xojabeka hayron bo'lib, kaftiga qaradi. Ne ko'z bilan ko'rsinki, bir siqim pul.

— Pul! — dedi Xojabekaning ko'zlari yonib, — siz menga pul berasiz?! Tilla tishlarini yaltiratib, yayrab kuldi Xojabeka. — Men sizni iltimosingizni busiz ham qilib berovraman, qiziqmisiz...

— Meni hech qanaqa iltimosim yo'q, tasadduq...

— Unda...ha, unda pul nimaga?

— Ko'rib-bilib turibman, qoqindi, nahotki sezmasam, taqvo qilib ozgina qiynalib qoldingiz. Bunaqa paytda bilib turib, mo'min mo'minga qarashmasa, mo'minning topgani o'ziga buyurmaydi, tasadduq. Oling, bolam, pensa pulim, lokin qarz emas, fiysabillo!

— Nimalar deyapsiz xola, ja unchalikmas-da, shu sizni pensiyangizga qarab qolmagandirman, bu kunlaram o'tar-ketar...

— O'tadi, jonim bolam, o'tadi, shuning uchun ham kirdim-da, meni o'z onangizdek ko'ring. Boya bolalaringizga tiqishtirilgan shirinliklarning haqini to'lab, halqumini tozalab olaylik.

— Voy tavba-a-a... bularni siz qattan bilaqoldingiz, darrovda?

— E, judayam soddani soddasisiz-da, tasadduq, yomon kunni yaxshi bo'ladi desa ishonning, ammo yomon odamni yaxshi bo'ladi desa ishonmang. O'sha sizni yo'ldan urgan cho'ltoq supurgi bundan bir hafta oldin gap tarqatgan: nevaram bilan qizimmi bir kunda bog'chaga joylab qo'yaman, jazosi bir siqim shirinligu, bir kiyimlik atlas deb. Siz unga laqqa tushib o'tiribsiz...

— Obbo, — dedi Shaytonvachcha hafsalasi pir bo'lib, — u qilib, bu qilib bu ishniyam tagiga suv quydi-ya, bu jodugar...

ÄϣΑΟΪ ΕΪ Ä ρΘÈ

(, èè òà, èì àðàñò î øì àç î ì à)

Ōî æàáâèà Áèñì èèèî òî èàí èí à ààì èàðèääí è ì ì óçàì á´èèá, òà, è ñòðèá òèðàáí ýàè, ýøèè î ÷-è-èèá, î ñòí í ààà î øì àç è ðèì àè. È èèè þçè ³èì -³èçèè, ñàì èçèèèèääí í ó³óè ì èøèèèèèèèè. Ø î øèáðì ³ ³í èää-í è ó-óí ì è, í à Ōî æàáâèèää, í à Áèñì èèèî òî èää òóçóè-³óðó³ ñàèì ì ááðàè.

— ¥à, èâè, — àääè Ōî æàáâèà áàì èñàì àèèè àè-èàì, — í èì à ààì ?

— Øó... Ōóâì àääáí èàðàáí ñèç-àà, î ì à, — àääè ó, èèèèá, — ìàèèèè è ÷àðàáí àèð ñàð, ² èâèì ààè-éó, ì àçàñè ìàèè-ìàì óç î ²èçàà ³í èääí, çàâó´çèì èç´øàì àáí î áèâèèè ààñàì àèç... ýí à, àèð ³í øè²èàà àèð ÷àèèè ñóá ³´øñàýì ì àçàñè ´çààðì àéàèèáí øàðààð áí ð-ó, óí àà-í àì èâèèè... àì é çàèðóí ì î èèì è àèðì àèñèçì è...

— Í è ÷ í ³ ìàì, ÷´ì è ÷ ìàì ² è ÷ èàà ààèì, — àây Ōî æàáâèà ð´ì àðàñèèà òèðàáí Áèñì èèèî òî èääà àð ì ñòèääí ñàèèì àèì à ³àðàá ³´èàè.

— Ñàèèì àèðàñèçì è, î ì à øó... ñàð, ²í è ì àðààðèì -àà, øàðààòì è áí ø³àñèèàà, çàèðóí ì î èèì è ì àðà ì î-éèàà àèì àøðèðñàì -àà, ³í èääí èì è áóì ³èèñàì, í èì à ààèèì àèç?

— Èá, — àääè Ø àèóí í àà÷÷áí èí à ýñè î ²èá, — áó òî ðèì í è ýñè æí èèààì è, áóí à³à ààì èàðì è áí î àè æí-àóààðì èì à î èèèèà ààì èðèá á´èààèì è, àì é áóì áóè-áé...

— È´ðàèì àèçì è, — àääè Ōî æàáâèà, è²í í ààèàì ìàñðàð ³èèèá, — î ààì í è ì áí à øóèàð é´èääí òðàèè. ¥à, áí ø-é´çèì í è àèèáí òèðèá þáì ðèøààè. Áóáóí áí ²-÷ààà èâèè, òàáí èì àà ìàì øóí à³à á´èàè-àà, òî èàæí í.

— Áì é, òèàì èàð á´èì áí à, î ì à, — àääè î øì àç áóðàèèá, — Áèèà÷è òî èàì èàðì èýì ýñèì àáí ÷è³àð-àáì èì é´³, á´øðì èì à ÷ó÷ààðàáí ì èääí î á ³´èääí -ì áí, áóì ³èèèá áéàèèàð...

— Áì é òà, èì àðàñò-àé, ³áí èèèè øóí áí ³ á´èñà, — àääè Ø àèóí í àà÷÷à ÷àì àè ÷àèèá, — ì èì à àòñòñèè, óí ààé á´èì àéàè-àà.

— ¥àé, ìàé, — àääè Áèñì èèèî òî èà òóáàè ýààè-àà ò èàòàáí ààè àèð àìáí èàà òóøèá, — áí èàèàðì è

DO'ZAXNING O'TI

(yoki xayolparast oshpaz opa)

Xojabeka Bismillo xolaning gaplaridan ko'p mulzam bo'lib, xayol surib o'tirgan edi, eshik ochilib, ostonada oshpaz ko'rindi. Ikki yuzi qip-qizil, semizligidan nuqul pishillaydi. Shoshibroq qolgani uchunmi, na Xojabekaga, na Bismillo xolaga tuzuk-quruq salom berdi.

— Ha, kel, — dedi Xojabeka bepisandlik bilan, — nima gap?

— Shu... Xudo deganlardansiz-da, opa, — dedi u yoyilib, — haligi chetdan bir saryog' kelovdi-ku, mazasi hali-hanuz og'izda qolgan, zavxo'zimiz o'shandan obkeldi desangiz... yana, bir qoshig'iga bir chelak suv qo'shsayam mazasi o'zgarmaydigan sharbat bor-u, undanam keldi... voy zaytun moyini aytmaysizmi...

— Pichoq ham, cho'mich ham yog' ichida degin,— deya Xojabeka ro'parasida o'tirgan Bismillo xolaga yer ostidan sekingina qarab qo'ydi.

— Sekin aytasizmi, opa shu... saryog'ni margaringa, sharbatni boshqasiga, zaytun moyini paxta moyiga almashtirsam-da, qolganini gum qilsam, nima dedingiz?

— Ie, — dedi Shaytonvachchaning esi og'ib, — bu xotinni esi joyidami, bunaqa gaplarni anovi jodugarning oldida gapirib bo'ladimi, voy dumbul-ey...

— Ko'rdingizmi, — dedi Xojabeka yolg'ondakam hasrat qilib, — odamni mana shular yo'ldan uradi. Ha, bosh-ko'zimni aylantirib yuborishadi. Bugun bog'chaga kelayotganimda ham shunaqa bo'ldi-da, xolajon.

— Voy, xijolat bo'lmang, opa, — dedi oshpaz buralib, — Allachi xolamlarniyam esimdan chiqarganim yo'q, go'shtning chuchvarabopidan ob qo'yganman, duo qilib yeydilar...

— Voy xayolparast-ey, qaniydi shundoq bo'lsa, — dedi Shaytonvachcha chapak chalib, — ming afsuski, unday bo'lmaydi-da.

— Hay, hay, — dedi Bismillo xola xuddi etagiga o't ketgandek bir ahvolga tushib, — bolalarni haqini-

μα³ει ε-ÿ, ´εεαά ααι εδÿι ηεçì ε, ³εçεì ? Αί εαεαδì ει α
μα³ει ε áεεø á çαοί ει á ´οει ε áεεø áεεαί ααδì ααδ-
à... Α çαοί ει á ´οει ι αί à áο αδì ε εοεάεδααε, — αά
οί εα ε´εδααεαά οδεά ³´εάε, — áο αδ εοεάαί ααι εα-
εει, ί ααι αα εει ί ί ³ί εααει ε...

— Ý, ³α ³αααε ααι εαδì ε áεοηεç-à, Αεεα-ε οί εα, —
αααε ί οί αç ει á áεδ οοεε ´çααδì áε, — εοεάεδñà
áεεα³α-αί ί ³, áεçεαδì ει á εοεει εç ε´εεα ηί áοδεεααί
ά´εαδαε, þðεαί εç-εο, áεα-áει ί εε... Ι áεεε, οί εα-
αει ί, á´øòà μοøει áεç á´ει αñà, ηαδ ²ααί áαδαι αί,
áεδ εο³ι αηει ε þòεά þαί δñαι áεç, ί αί çεαδει áεç ει áε-
ααε þì øαά, áεεαεαδει áεç áεδαι ÷εδì εεε ÷ε³ααε-
εε...

— Άαη, — αααε Οί ααααεα àι δì ί à, — áοί ααι áο
²εαα αί εαεαδì ει á μα³ει ε ί á εαδεø μαι ε´³, áá
εαδεø μαι ε´³...

— ¥à, οί δει áεçααί áαδαεα οί ι ει á, áεεαί áε ηεç-
ααί, áο αί ø³à ααι, — αααε Άεñì εεει οί εα, — εει μα,
εει ί ί ει áεç ηαει ί αδ á´εηει ...

Ó×ÐÀØÓÁ

(,εε ί øοί ί αααε μαι αί ι áεαδ)

Οί ααααεα ÷áε³ι á-ε οί οει áεεαί ί δαι ε ί ÷áε ³εε-
ααί ε ε´÷αα ³αδαά ε´ε ί εαε. Άεñì εεει οί εα αί εαεαδ
ί εαεαα øί øáε. Οί ααααεαααί ε´ί áεε ò´εεά, οοδñαι á
ά´εάε. Øáεοί ί áα-÷α áαδαι á á´εεά, øεòòααί áδαα
òóøáε. Í ÷εεεααί ³ί δì ε οçοί ααι -οçοί ³οεάεδααε. Εó-
ει ³εαδε øαι ²εεεαά εαδáε.

— Ýί áε ³α ³α αί δαει, — αααε αί øει ε ³αø-
εαά, — Οί ααααεααά εοί ί ααι ýαει, òáει ε ε´³ οί -
οει ýεαί. ¥áεε ó ³α ί ²εά εαδααε, μαεε áο ³α...
Í ααι μαι øοί à³á áαδáεει, ί ²ι á-ε á´εααει ε?

Οί áο³ι ει á οóøεαα òαδε³ εεδααε ααααί εαδεααε
Øáεοί ί áα-÷αί ει á ýñεαα μί çεδáει à Οί ααααεαααί ááε-
εε áá ÷ε³εά εαδααί ί οί αç οί οει οóøáε. Ε´³ι οααί
ί áδñαηει ε οί ι εά ί εααί ááε, ε´çεαδε εεεòεδαά, εα-
áει ε ýεαά ³´εάε.

Øáεοί ί áα-÷α áñòà ί øοί ί αί ει á ýøεáεααί ι´δà-
εααε. Ι´δáεααε-þ, ÷´÷εά οóøáε. ´´ι εδáε ε´δà, òαα-

ya, o'ylab gapiryapsizmi, qizim? Bolalarning haqini yeyish do'zaxning o'tini yeyish bilan barobar-a... Do'zaxning o'ti mana bu yerni kuydiradi, — deb xola ko'kragiga urib qo'ydi, — bu yer kuygandan keyin, odamda iymon qoladimi...

— E, qayoqdagi gaplarni aytasiz-a, Allachi xola, — dedi oshpazning bir tuki o'zgarmay, — kuydirsa allaqachanoq, bizlarning kulimiz ko'kka sovurilgan bo'lardi, yuribmiz-ku, bib-binoyi... Mayli, xolajon, go'shtga hushingiz bo'lmasa, saryog'dan beraman, bir luqmasini yutib yuborsangiz, ovozlaringiz ipakdek yumshab, allalaringiz biram chiroyli chiqadiki...

— Bas, — dedi Xojabeka amrona, — bundan bu yog'iga bolalarning haqini ob ketish ham yo'q, yeb ketish ham yo'q...

— Ha, umringizdan baraka toping, aylanay sizdan, bu boshqa gap, — dedi Bismillo xola, — iloha, iymoningiz salomat bo'lsin...

UCHRASHUV

(yoki oshxonadagi hangomalar)

Xojabeka chayqovchi xotin bilan orani ochdi qilgani ko'chaga qarab yo'l oldi. Bismillo xola bolalar oldiga shoshdi. Xojabekadan ko'ngli to'lib, xursand bo'ldi. Shaytonvachcha garang bo'lib, shiftdan yerga tushdi. Ochlikdan qorni uzundan uzun quldiradi. Quloqlari shang'illab ketdi.

— Endi qayoqqa bordim, — dedi boshini qashlab, — Xojabekaga ishongan edim, tayini yo'q xotin ekan. Hali u yoqqa og'ib ketadi, hali bu yoqqa... Odam ham shunaqa betayin, og'machi bo'ladimi?

Tovuqning tushiga tariq kiradi deganlaridek Shaytonvachchanning esiga hozirgina Xojabekadan dakki yeb chiqib ketgan oshpaz xotin tushdi. Yo'qotgan narsasini topib olgandek, ko'zlari yiltirab, labini yalab qo'ydi.

Shaytonvachcha asta oshxonaning eshigidan mo'raladi. Mo'raladi-yu, cho'chib tushdi. Yopiray ko'ra-yotganim nima o'zi? Ko'zlarini hayratdan yumdi-ochdi,

ochdi-yumdi, tushummi, o'ngimmi deb boshini bir-ikki chayqab ham qo'ydi. Nimaga deganda eshikning ro'parasida qorni naq to'yxonaning qozonidek, bir shayton o'tirgan ekan. Azbaroyi semirib ketganidan oyoq-qo'llari itbaliqning dumidek qiltillab ko'rinardi. Shaytonvachcha sal o'zini bosib olib, haligi maxluqqa rostmana tikildi.

— Voy bo'-o'-o'... bir arava-ku! — deb yubordi baralla.

— Ichkarida yalpayib o'tirgan xo'ppa semiz shayton ham Shaytonvachchaga tikilib qoldi. Uyam hayrati toshib shunday tikildiki, peshonasi ariq-ariq bo'lib, piyoladek ko'zlari irg'ib chiqdi.

— Ha, hov, — dedi Shaytonvachcha o'ziga boshdan oyoq qarab qo'yib, — nima umringda shayton ko'rmaganmisan?

— Heh-heh-heh, — qornini selkillatib kuldi xo'ppa semiz, — ko'rganman, shunaqalarini ko'rganmanki, naq odambashara shaytonlarniyam ko'rganman, ammo sendaqa och-arvoh, chillashirini endi ko'rib turibman. O'zingam puf-f-f desa osmonda uchib yursang kerak-a, heh-heh-heh...

— Bu yoqqa chiq, puflash qanaqa bo'lishini ko'rsatib qo'yaman senga, — bo'sh kelmadi Shaytonvachcha.

— Voy och arvoh-ey, nima balo ko'zdan qolganmisan, eshikka sig'sam shu yerda yotarmidim, dimiqib, sasib-bijib. Uni-buni qo'y, tashqarida nima gaplar?

— E, — dedi Shaytonvachcha tishlari orasidan chirt ettirib tupurib, — judayam befarosat ekansan, rang ko'r-hol so'r deganlar, ahvolimni ko'rib turib so'raysan-a? Qachon tuz totganim esimdayam yo'q. Hammayog'da ocharchilik...

— Ocharchilik degin?

— Shundoq, hamma shaytonlar tishini kirini so'rib yuribdi.

— Bu yoqqa kir bo'lmasa, shu desang ovqat desa ko'nglim ayniydigan bo'b qopti, qarashvorasan.

Shaytonvachcha ichkariga kirib bundoq qarasa, bir

31 çî í àà ø´ðàà, àèð 31 çî í àà á´ò³à, ýí à àèð 31 çî í àà àèèàí èì àààèí èàð àè³èðèàà ³àéí àà ùðàáí ì èø.

— µµ-µ´, áàðàáí ààýì ³´ø³´èèàá áàðàè-èó, — áààè Øàéòí í àà÷÷à Øàéòí í 31 øè²èí è ³´èàà í èèà àà àèò-òà 31 çî í àáí òàðèí èá è´ðàè. Í àòñè ³áí ÷àèèè ÷óèóè-èàí àñèí áàðèàèð ù³ì ààè. Àòðè áóðèèøèá, òóòèàá òàø-èààè. Èáéèí ´çèí è èèèèí ÷è 31 çî í àà òðàè. Í àì àèí á-àáí í à³ í²çè ´èèèèá òóøàé áààè.

— Ý, í àáì áí èàèàðèàà í àì àèí á ìàì è÷èðèá òó-ðèøàð ýèáí -àà, òààáà, — áàá ò´í´í à ñàì èçàà þçèáí -àè Øàéòí í àà÷÷à, — ì áí ñáí è ò´èèèàáí ñàì èðàáí áàñàì, í÷èèèàáí øèøèá ùèáñàí ýèáí -àà, áá÷í ðà. Øèøàà áí ñàèèàáí ìá÷ àà³ì é´³-èó, áó áðàà.

— Ñáí òàø³àðèèáí èèèáí ´èàðàèè àìí í³ ýèáí -ñáí, ´í á èèèáí èí è í²çèí áàà í èí áðàñáí ì è í àáì áí -èèèàðèèàà ´òøáá? Áèç øàéòí í èàð áóí ùà èèèèáí èç-èè, òáí ì èàðí èí á áóèè è áéí èç, áóèè è. Áóí á³à þàèí -àèèàðàà èóí èì èç 31 èèáí è é´³ ìàèè, ò³àèí àì è, ÷èè-èàñè ÷èðí³ è´ðì áàáí ?

— Ó³àèì, ó³àèì, — ààý í í èèí æ è´í ááí á´èàè Øàéòí í àà÷÷à.

— Ó³³áí á´èñàí á ì áí àà ³àðà, áí í àè è´è èèèø-í èí á 31 í 31²èí è è´ðàð.

— µ-´-´... ýðèðèèèáí ñàð ù²-èó, áàé-áàé áóí ÷à ìèè-èàðè ù³èì èè. Ýíçèð øóí ááí àèð ÷´ì è÷èí è áí í àè á´ò³ààà ³´øáí ðñáí, í²èçàà ýðèèèèáí í á³àð á´èààè-àà, — ààý ìáðàèèàòàà òóøèá 31 èèè Øàéòí í àà÷÷à.

— Áí é´³èì áàáí, àì ì àì í èí á áóçí²è-áé, á´ò³ààà ³´øèá í èì à³èèñáí, ñàð ù²í è ì àçàñèí è áóçèá, ´çè-í è òóøèðàáàðñáí á÷è, ´çèí è! ´´ òàøèá ÷è³ààèì è?

— Ò´ðè àéòàñáí, — áààè-þ, Øàéòí í àà÷÷à í à³ ñàð ù²í èí á è÷èàà èàèèà ³´èèè. Àì ì í ñàè ´òì àé í²çè-áóðí è 31 í -31 ðà 31 í á´èèá ³àéòèá ÷è³àè.

— Áí é í÷í´í àð-áé, — áààè ò´í´í à ñàì èç ìàí áó ì áí á á´èèá, — í àòñè ù´ì í ìàéèòàà ´èàð áàá, àèð çóí àà ì í ñí í àèàà àðèá áí ðàèí àì è?

— Ý, í í ñí í àèí á áí øèí áàáí 31 èñèí, í èì àéàè ó, òèøí è áàè-èó?

— Í øí àçèí èç áó áðàáí í èì áí è ´ì àðñà è÷èàà í í ñí í àè ñí á ³´ýàè, í í ñí í àè... Í í ñí í àè áàááí è áó í ààèé òí ø. Àèð èèè ´ì àðñà àèð èèèí èèè, ´í èèè

qozonda sho'rva, bir qozonda bo'tqa, yana bir qozonda allanimabalolar biqirlab qaynab yotganmish.

— O'h-ho', bergandayam qo'shqo'llab berdi-ku, — dedi Shaytonvachcha shayton qoshig'ini qo'lga olib va bitta qozondan tatinib ko'rdi. Nafsi qanchalik chukullamasin baribir yoqmadi. Afti burishib, tuflab tashladi. Keyin o'zini ikkinchi qozonga urdi. Namakobdan naq og'zi o'yilib tushay dedi.

— E, odam bolalariga namakob ham ichirib turishar ekan-da, tavba, — deb xo'ppa semizga yuzlandi Shaytonvachcha, — men seni to'qlikdan semirgan desam, ochlikdan shishib yotibsan ekan-da, bechora. Tishga bosadigan hech vaqo yo'q-ku, bu yerda.

— Sen tashqaridan kelgan o'lardek ahmoq ekansan, o'ng kelganini og'zingga olovrasanmi odam bolalariga o'xshab? Biz shaytonlar dunyoga kelibmizki, taomlarning gulini eymiz, gulini. Bunaqa yuvindilarga kunimiz qolgani yo'q hali, uqdingmi, chillasi chiroq ko'rmagan?

— Uqdim, uqdim, — deya noiloj ko'ngan bo'ldi Shaytonvachcha.

— Uqqan bo'lsang menga qara, anovi ko'k idishning qopqog'ini ko'tar.

— O'-o'-o'... eritilgan saryog'-ku, bay-bay buncha hidlari yoqimli. Hozir shundan bir cho'michini anovi bo'tqaga qo'shvorsam, og'izda eriydigan ovqat bo'ladi-da, — deya harakatga tushib qoldi Shaytonvachcha.

— Voy o'qimagan, ammamning buzog'i-ey, bo'tqaga qo'shib nima qilasan, saryog'ni mazasini buzib, o'zini tushiraversang-chi, o'zini! Yo teshib chiqadimi?

— To'g'ri aytasan, — dedi-yu, Shaytonvachcha naq saryog'ning ichiga kalla qo'ydi. Ammo sal o'tmay og'zi-burni qop-qora qon bo'lib qaytib chiqdi.

— Voy ochopat-ey, — dedi xo'ppa semiz hangu mang bo'lib, — nafsi yomon hayitda o'lar deb, bir zumda posongiga yetib bordingmi?

— E, posonging boshingdan qolsin, nimaydi u, tishni edi-ku?

— Oshpazimiz bu yerdan nimani o'marsa ichiga posongi sob qo'yadi, posongi... Posongi degani bu

Í àðñà í èèèí èèè òí ø ñí èèá ³ ýàè. Òàòðèø÷èèàð èåèèá òàèøèðèá ³í èñà ìèñí áàà ò´²ðè á´èèá òòðààè-àà, ñàáí àñèç. Ñàèí áàðèèáí í ò òòðèàèèáí øóí áí ³ ³í øè²èí á áí ð ýèáí , ´øà áèèáí àñáí á´èàñáí ì è, í÷í-ì ò?

— Í áí í àè çàèòóí ì í èèí èýì è÷èèà ì í ñí í àèñè áí ð ààèí ?

— Áí ð, èø³èèèá í àðñà á´èèèèáí í èí àèèè á´èñà, áàðèí è ì í ñí í àèñè áí ð...

— Í µ-µí , — àààè Øàèóí í àà÷÷à ³í øèàðèí è ó÷è-ðèá, — í ààì øàèóí í èàðí è è´ðàèì àààáí èí áàà ýí àè èøí í àèì , áóí àáí ÷è³àè í øè èàòòàèàðàà-þ, òí øè áí èèèàðàà ýèáí -àà...

ÒÀÁÁÁ

(,èè í øóí í áí è òàòðèø÷èèàð áí ñèøè)

— Øàèóí í àà÷÷à í àòñè áóçó³èèè ³èèèá òèøèí è ñèí àèðèá í èäáí àáí èáèèí , øàèóí í ³í øè²èí è èøàà ñí èèøàà ì àæáóð á´èèè. ¥à, øí øàáí ´ðààè ñóáàà ì àí áí øè áèèáí , ì àí àóí è áèèáí ø´í²èéàè àààáí èàðè-ààè àèð òí ðàà èáí øèè á´èèá ³í èèè. Àèèð áó áðàààè í ø-í á³àòèàðí è è´çàà è´ðèí ì àñ ì í ñí í àèèàð áí ñèá èàòòáí èí è ó³àòòáí áèèñèí ? Àì ì í áó ðí ì àò àà òàðí-²àòèàð òçí ³³à áí ðí ààè, òààè è´ðèí èá ³í èèè. Áèð ì àìàè í ð³àñèèáí èò ³óáááí ààè ì àð-ì àðí í á´èèá í ø-ì àç í í à èèðèá èáèèè. ¥àì èøà ì àí ì àáí ÷è³³áí ààè ³èí-³èçèè á´èèá þðààèèáí þçèàðè òààèðì í í àáí ÷è³-³áí ààè í í í í³ ýàè. Èàèèàðè ààçàðááí , è´çèàðè ááæí . Áàì èñí èè çàì í í í òèð á´èèáí ààè. Ó í øóí í ààà ó³ááí , áó³³à øí µ òàøèàá, ³´èè ³´èèàà òàáí àè ó÷è-éá þðèáàè. Á´ò³áàà ñàð² òàøèàááí , ø´ðàààà ì èøèí³ òàøèàááí , ýí à áèð ³í çí í àà ³àéí í³... Áóí è òñèèàà æà²è-æà²èàà òàáí àè Óóáí àà³ èáí ðà áí øèààè:

— Ý, Óóáí æí í , í á³èèàèèè í èèèí áàà áóí í ì èí ð-ì áí , ´çèí á áàðèí è áèèèá-è´ðèá òòðàóá÷è çí òñáí , óó ñàòàð ì áí í æèç ááí àáí áí è èá÷èð, øàðì áí àà-þ øàðì èñí ð³èèì à. Òàààà ³èèèèì , òàààà...

— ¥áè, — àààè Øàèóí í àà÷÷à ò´í í à ñáí èçí èí á í èí æèàà òè³èèèá, — í èí àèàð á´èèí òè´çè, í øí àç í èí áàà òààààñèàà òàýí èá ³í èèè?

oddiy tosh. Bir kilo o'marsa bir kilolik, o'n kilo o'marsa o'n kilolik tosh solib qo'yadi. Taftishchilar kelib tekshirib qolsa hisobga to'g'ri bo'lib turadi-da, savodsiz. Salobatidan ot hurkadigan shundoq qoshig'ing bor ekan, o'sha bilan yesang o'lasanmi, ochopat?

— Manovi zaytunmoyiniyam ichida posongisi bor degin?

— Bor, ishqilib o'marsa bo'ladigan nimaiki bo'lsa, barini posongisi bor...

— Oh-ho, — dedi Shaytonvachcha qoshlarini uchirib, — odam shaytonlarni ko'rdim deganingga endi ishondim, bundan chiqdi oshi kattalarga-yu, toshi bolalarga ekan-da...

TAVBA

(yoki oshxonani taftishchilar bosishi)

— Shaytonvachcha nafsi buzuqlik qilib tishini sindirib olgandan keyin, shayton qoshig'ini ishga solishga majbur bo'ldi. Ha, shoshgan o'rdak suvga ham boshi bilan, ham dumi bilan sho'ng'iydi deganlaridek bir umrga kemshik bo'lib qoldi. Axir bu yerdagi osh-ovqatlarni ko'zga ko'rinmas posongilar bosib ketganini u qattan bilsin? Ammo bu rohat va farog'atlar uzoqqa bormadi, tagi ko'rinib qoldi. Bir mahal orqasidan it quvgandek par-paron bo'lib oshpaz opa kirib keldi. Hamisha hammomdan chiqqandek qip-qizil bo'lib yuradigan yuzlari tegirmondan chiqqandek oppoq edi. Lablari gezargan, ko'zlari bejo. Bamisoli zamon oxir bo'lgandek. U oshxonada u yoqdan, bu yoqqa shoh tashlab, qo'li qo'luga tegmay uchib yuribdi. Bo'tqaga saryog' tashlagan, sho'rvaga pishloq tashlagan, yana bir qozonga qaymoq... Buni ustiga jag'i-jag'iga tegmay Xudoga yolbora boshladi:

— E, Xudojon, ne qilayki oldingda gunohkorman, o'zing barini bilib-ko'rib turguvchi zotsan, shu safar men ojiz bandangni kechir, sharmanda-yu sharmisor qilma. Tavba qildim, tavba...

— Hey, — dedi Shaytonvachcha xo'ppa semizning

— Í aḏāī ³èèì à, — āāāè ò´í´í à nāì èç ´í ā ´í è-
āāí, ÷āì ´í èāā ààç´ð à²āāðèèèā, — í āāāàòāāāè ´éèí
āí øèāí ýì òè, ´éèí!

Øó í àéò è÷èàðèāā Ōī æāāāèà āí øèè³ àèð ò´āā
ī āāì èàð èèðèā èāèèøàè. Ōèàð òāāāè āóèçī ðāā ´éèè-
āāí èāì àèèèèàðāāè, ī øōí í āāā ´éèèèā èāòèøàè. Àèðè
óí è òàuí èí è è´ðāāí, āí ø³āñè áóí è... àèðè í àðñā-
èàðí è òàðí çèāā ³´éāāí, āí ø³āñè ī èèā ³´éāāí ... Í ø-
í àç òí òèí Ōóāī āā èèðèæāí ³èèèā, òèí èì ñèç ´í è÷èð-
èāāāí ...

Í èµí ýò òàòðèø÷èèàð òàòðèøí è òóāāðèøàè. Ōī -
æāāāèà í èì òāāāññòì áèèāí «èøèàðèì èç ³àèèé» āā-
āāí āāè óèàðāā è´ç ³èðèí è òàøèāāè.

— Bðøè, ýðøè, — āāāè áèððāñè, āí ø èð²āā, —
áóí à³āñè èāì āāí -èāì á´èāāè.

— ¥àì ì āñè æí èèāā, ´ðí²āāí àì ò´ðè, — āāāè
èèèèí ÷èñè.

— Í ā³àòèàðāā āāì é´³, — āāāè ó÷èí ÷èñè, èāāè-
í è ýèāā.

— ¥à, — āāāè Ōī æāāāèà òññòì áó³āāè òí àèāí èā, —
ī øí àçāā ´è÷èāāí ì èç, ³´èè øèðèí, áóí è òñðèāā āí -
èèèàðí èí ā µà³èāāí ³´ð³āāè. Áāø āā³ò í àì ī ç ´³èé-
àè-āā...

— Øóí āí³, — āāāè ī øí àç µāì æèì òóðí èì àé, —
àèð éóí āā áāø ì àððà áóì àèāá òóðāì āí, ñèçèàðāā
àéòñāì āí èèèàðí èí ā µà³è æāí í àðí è... ý, é´²-ā ā´çāò-
í è ´òè áèèāí áàðí áàð-āā, ā´çāòí è ´òè áèèāí ...

— ¥à, òí ì ī³ éóéñà ÷àòí³, — āāāè áèððāñè.

— Øóí èí ā ó÷óí ñí āóðèā, èāèèí áèèø èāðāè, —
āāāè èèèèí ÷èñè.

— Èø³èèèā, á´èì àèèèāāí èø é´³ áó áóí ´āā,
é´èèí è òí´í ñā á´èāāè, — āāāè ó÷èí ÷èñè.

— Āī éāī ā! — āāā µāí ðāè Øàèóí í āā÷÷ā ýñòí í āñè
÷è³èā, — ³´èèā áàðñā áó í āāì āí èèèàðè á´çāòí èí ā
´òèí è µāì áèèøàāè-ý, ´ àèµàçàð...

pinjiga tiqilib, — nimalar bo'lyapti o'zi, oshpaz nimaga tavbasiga tayanib qoldi?

— Parvo qilma, — dedi xo'ppa semiz o'ng yonidan, chap yoniga bazo'r ag'darilib, — navbatdagi o'yin boshlanyapti, o'yin!

Shu payt ichkariga Xojabeka boshliq bir to'da odamlar kirib kelishdi. Ular xuddi gulzorga yoyilgan kapalaklardek, oshxonaga yoyilib ketishdi. Biri uni ta'mini ko'rgan, boshqasi buni... biri narsalarni taroziga qo'ygan, boshqasi olib qo'ygan... Oshpaz xotin Xudoga iltijo qilib, tinimsiz pichirlagan...

Nihoyat taftishchilar taftishni tugatishdi. Xojabeka nim tabassum bilan «ishlarimiz qalay» degandek ularga ko'z qirini tashladi.

— Yaxshi, yaxshi, — dedi bittasi, bosh irg'ab, — bunaqasi kamdan-kam bo'ladi.

— Hammasi joyida, o'rog'danam to'g'ri, — dedi ikkinchisi.

— Ovqatlarga gap yo'q, — dedi uchinchisi, labini yalab.

— Ha, — dedi Xojabeka tustovuqdek tovlanib, — oshpazga yolchiganmiz, qo'li shirin, buni ustiga bolalarning haqidan qo'rqadi. Besh vaqt namoz o'qiydi-da...

— Shundoq, — dedi oshpaz ham jim turolmay, — bir kunda besh marta dumalab turaman, sizlarga aytsam bolalarning haqi jannatni... e, yo'g'-e do'zaxni o'ti bilan barobar-da, do'zaxni o'ti bilan...

— Ha, tomoq kuysa chatoq, — dedi bittasi.

— Shuning uchun sovutib, keyin yeyish kerak, — dedi ikkinchisi.

— Ishqilib, bo'lmaydigan ish yo'q bu dunyoda, yo'lini topsa bo'ladi, — dedi uchinchisi.

— Voydod! — deb yubordi Shaytonvachcha esxonasi chiqib, — qo'yib bersa bu odam bolalari do'zaxning o'tini ham yeyishadi-ya, yo alhazar...

ΘΑΑΑΑΑΑ ΘΕ΄Ι ΑΘ

(, èè èèè΄ι ÷ àèàð æáí àè)

Ø àéοί ί àà÷÷à øοί ààé àäy àçáàðί èè 3΄ð33áí èääί òèððáá-3à3øàé áί øèääè. Õà, èèää ýί àè áó àðääί μáì 3óáèèääèääί ààè. Ç΄ð2à áó æí éί è òίί àáí àà, àòί áèè ί øί àç òàááà 3èèèá òèððèáàè. Ááø àà3ò ί àì ίç ΄3èè-ì àί àáá ,è2ίί μáì àáì èðáί ðàè. Ðί òòááί μáì ί àì ίç ΄3èøää òóøèá èàòñà-ÿ!..

— ¥à, — àääè ò΄ίί à ñáì èç Ø àéοί ί àà÷÷àί éί à èè3éί èää òóðòèá, — æà òàðàèί éί à ááðàèèääè òèððáá 3ί èèéί à, ί èì à ί ñì ίί óçèèèá àðáà òóøàèì è?

— Ý, 3àðáì àèñáí ì è, ί ó3óè ί 2çèì ί øää àðááί àà áóðί èì 3ί ί àèáè-ÿ, ί øί àçί éί à áèð òàáááááί ì èί à òàááà 3èèèøèää òèáèì è, ýί àè ί èì à á΄èääè?

— Ý, ñáí è à3èèί à æà ί ΄èà ýèáí -éó, òàááà 3èèñà 3èèί àèðñèί , ñáí àà ί èì à?

— Àèèð òàááà 3èèááί àáί èáééί ... áèèàñáί éó μáèί è ί àðñàèàð àèçáà áóððì àñèèáèί è...

— Í àáì áί èàèàðè çè øοί à3à, òàááàèàðè èøè áèòèá, ýøààè èί èááί òáóί ÷à, óί àáί èáééί øó çà-μί òè ýñèàðèèááί ÷è3àðèøààè, ì áί à è΄ðàñáí ...

Õóáàè óί éί à àáί éί è òàñàè3èáááί ààè, ί øοί ί áί éί à ýøèàè çàðá áèèáί ί ÷èèèá, ί ñòί ί ààà áί 2÷ à ί ί àèàð è΄ðèί èøàè. Æèμèááί àòò-áàøàðàèàðè áóðèøááί , ί à-øί ί àèàðè òèððèøááί , 3΄éèá ááðñà ί à3 ί øί àçί è ί , 3èàðè ί ñòèàà ί èàèèááί . Óèàð ί à3àòί è èèèί á-ì èèί -áè áèèáί ί øί àçáà 3àðáá 2èðèèèàðà áί øèàøàè. Áί μ-áί μèáá Ø àéοί ί àà÷÷à çèί è ÷àðàà ί èèè.

— ¥à 3àèàèñáí , — àääè ò΄ίί à ñáì èç Ø àéοί ί -àà÷÷àáà, — òί ί ί øáί è è΄ð, òί ί ί øáί è...

— Áèð àà3òèàð, — àáàè Ø àéοί ί àà÷÷à ì áί ί àáì áί èàèàðèèà 3ί øè3 ί òèèðòáàèì , áóèàð ò΄2ðèááί -ò΄2ðè èèèί á÷áááί áί øèáá 3ί èèøàè-ð... Ø ó àáñáί à òàø3à-ðèáà øàéοί ί ί éί à áèçááί μáì ç΄ððί 2è èáèèááί àà òøàé-àè.

— Ðί òò àéòàñáí , — àääè ò΄ίί à ñáì èç ñóá ò΄èà-òèèááί ì àøááè ÷àé3àèèá, — μá÷ áóί à3àñè á΄èì àááί ýàè, áί 3÷áì èç ì ί èà áί ñèèááί ààè æèì -æèð ýàè.

Í øί àç òί òèί øί øááί èááί « ί èì à àáì » ááá ί à3àð òàð3àðóá÷éί éί à , 3àñèááί ί èèè.

TAVBAGA XIYONAT

(yoki likopchalar jangi)

Shaytonvachcha shunday deya azbaroyi qo'rqqanidan titrab-qaqshay boshladi. Xayolida endi bu yerdan ham quviladigandek. Zo'rg'a bu joyni topganda, dumbil oshpaz tavba qilib o'tiribdi. Besh vaqt namoz o'qiyman deb yolg'on ham gapirvordi. Rostdan ham namoz o'qishga tushib ketsa-ya!..

— Ha, — dedi xo'ppa semiz Shaytonvachchanning biqiniga turtib, — ja terakning bargidek titrab qolding, nima osmon uzilib yerga tushdimi?

— E, qaramaysanmi, nuqul og'zim oshga yetganda burnim qonaydi-ya, oshpazning bir tavbadan ming tavba qilishiga o'laymi, endi nima bo'ladi?

— E, seni aqling ja po'la ekan-ku, tavba qilsa qilovirsin, senga nima?

— Axir tavba qilgandan keyin... bilasanku halol narsalar bizga buyurmasligini...

— Odam bolalari o'zi shunaqa, tavbalari ishi bitib, eshagi loydan o'tguncha, undan keyin shu zahoti eslaridan chiqarishadi, mana ko'rasan...

Xuddi uning gapini tasdiqlagandek, oshxonaning eshigi zarb bilan ochilib, ostonada bog'cha opalar ko'rinishdi. Jahldan aft-basharalari burishgan, peshonalari tirishgan, qo'yib bersa naq oshpazni oyoqlari ostiga oladigan. Ular ovqatni likob-pikobi bilan oshpazga qarab g'irillata boshlashdi. Voh-vohlab Shaytonvachcha o'zini chetga oldi.

— Ha qalaysan, — dedi xo'ppa semiz Shaytonvachchaga, — tomoshani ko'r, tomoshani...

— Bir vaqtlar, — dedi Shaytonvachcha men odam bolalariga qoshiq ottiruvdim, bular to'g'ridan to'g'ri likobchadan boshlab qolishdi-yu... Shu desang tashqariga shaytonning bizdan ham zo'rrog'i kelganga o'xshaydi.

— Rost aytasan, — dedi xo'ppa semiz suv to'latilgan meshdek chayqalib, — hech bunaqasi bo'lmagan edi, boqchamiz mola bosilgandek jim-jit edi.

— Ý, ³óðëá éàõñéí , — áääè ó ì è³èèèáá, — màì - ì àñè áí î àè àèèà÷è òí èàááí áí øèáí àè, — í èì àé- ì èø, áí èàèàð áèèáí ÿ ì à-ÿ í òèðëá, àèð ³í çí í ááí î á³àò áèèø ñóí í àò àì àèè ÿì èø. Ì áí óèàðáá ì èí á ì àðòà àéòàèì , ñèçèàðí èí á î á³àòèí àèç áí ø³à ³í çí í - àà, ìí çèð î áéáèàì áí ááá... Àòèð áí èàèàðí èí á î á³à- òèí è èòáá ááðñà èò àì àéäè-éó, áó áí ²÷à î ì àèàðí èí á î ²çèää ÿ³aðì èäè, áí ð àáì øó...

Áí ²÷à î ì àèàð ³´ç²æíí è òàððèøèá, î øí àçí èí á èí áóøéí è øó çáì ðè ò´ðèèèøäè. É´í ÷èèèè ÿèáí -àà î øí àç òí òèí ³áí ÷àèàð Õí æáááèääà ÿèèí èá-ÿáí ð- ì àñèí , è´çèàðèääáí áóá-áóá ÿ ø ò´èì àñèí èèí æè á´è- ì àäè. Õí æáááèà é´í ÷èèèèèè ÿ í áí ñèøää ì àæáóð á´èèè.

— Áí à, — áääè Àèñì èèèí òí èà áí ²÷à î ì àèàðáá òáí òáí à áèèáí ³aðáá, — ñóí í àòáá àì àè ³èèááí ÿðøè- àà. Ì àñàèà ààððí ááá ðááøáí èàøäè. Ýññèç áí èàèàð... Ñèçèàðí èí á î ²çèí àèçää ÿ³ì áááí á´ò³à, áí èàèàðáá ÿ³aðì èäè? Àòèð óèàð áóè-éó! Ýí àè áóí áí ³ òàñáááó³- èàð, áó áðáá ì àìàèèáí èí á î øí àçèí è î áéáèàì èç. ¥à, óçóèèà é´ç ³´éááí ááè á´èäèè, òàñáááó³èàð. Õí èí á ì áú- ðàèèèèèèè ì èøèðááí òáí ì èàðè-÷è... ì àçàñè àèð ì àò- òááá÷à î ²èçää ððáèè...

— ¥à, — áääè Ø àéòí í áà÷÷à ÷èääá òóðí èì àé, — ³àðòáí ´èèè ÷è³àð ÿèáí ó, òóáí èèñèí è áéí èç ááá í î éèáá ððèøááè, ìá í àòñèèèèèè ááá ´ò òóøñèí .

Àèñì èèèí òí èà î øòí í ááá èèðëá éáèèèèè áèèáí Ø àéòí í áà÷÷à áèèáí ò´í ì à ñáì èç øèòòáá òí ðòèèèè ³í èááí ÿàè. ß³èí ´ðòááá áóí à³à àçí áèàðí è é´ðí áááí ò´í ì à ñáì èç, àèð áí òì îí èí éááè èí ³èèèèèè-ñèí ³èè- èáá øèòòáá ÿ ì èøèá ÿàðäè. Í àéòááí Õí éááèáí èá, Ø àéòí í áà÷÷à áèð-èèèè ì ñèèèèè ³í ðí èáá òáí èá î èèá, áááè:

— ¥´, í èÿòèí á ³óðñèí , í èÿòèí ááá àòááèááí á´è- àèí á ñáí ááñ´í à³àé, àðááá.

— £áí à³à í èÿò ì à³èää ááí èðÿí ñáí , î ÿ²èí á ñèí - áóð?

— Æà, é´í áèèèèèè è´÷áí è òñáá ³í èóááè-éó... ìá, é´í áèèí ááá ³´ðèð æí ì àøí á. Ýøèèèèè ñè²ì àñì èøèàð, ÿí àè î øí àç èáèñèí , ÿøèèí èí á òèð³èøèääáí ´òèá

Oshpaz xotin shoshganidan «nima gap» deb ovqat tarqatuvchining yoqasidan oldi.

— E, qurib ketsin, — dedi u piqillab, — hammasi anovi allachi xoladan boshlandi, — nimaymish, bolalar bilan yonma-yon o'tirib, bir qozondan ovqat yeyish sunnat amali emish. Men ularga ming marta aytdim, sizlarning ovqatingiz boshqa qozonda, hozir obkelaman deb... Axir bolalarning ovqatini itga bersa it yemaydi-ku, bu bog'cha opalarning og'ziga yoqarmidi, bor gap shu...

Bog'cha opalar qo'zg'alon ko'tarishib, oshpazning kovushini shu zahoti to'g'rilashdi. Ko'pchilik ekan-da oshpaz xotin qanchalar Xojabekaga yalinib-yolvormasin, ko'zlaridan duv-duv yosh to'kmasin iloji bo'lmadi. Xojabeka ko'pchilikka yon bosishga majbur bo'ldi.

— Ana, — dedi Bismillo xola bog'cha opalarga tantana bilan qarab, — sunnatga amal qilgan yaxshida. Masala darrovda ravshanlashdi. Essiz bolalar... Sizlarning og'zingizga yoqmagan bo'tqa, bolalarga yoqarmidi? Axir ular gul-ku! Endi bundoq tasadduqlar, bu yerga mahallaning oshpazini obkelamiz. Ha, uzukka ko'z qo'ygandek bo'ladi, tasadduqlar. Uning ma'arakalarda pishirgan taomlari-chi... mazasi bir haftagacha og'izda yuradi...

— Ha, — dedi Shaytonvachcha chidab turolmay, — qattan o'lik chiqar ekanu, xudoyisini yeymiz deb poylab yurishadi, he nafsilaringga o't tushsin.

Bismillo xola oshxonaga kirib kelishi bilan Shaytonvachcha bilan xo'ppa semiz shiftga tortilib qolgan edi. Yaqin o'rtada bunaqa azoblarni ko'rmagan xo'ppa semiz, bir botmon loydek inqillab-sinqillab shiftga yopishib yotardi. Paytdan foydalanib, Shaytonvachcha bir-ikki osilgan qorniga tepib olib, dedi:

— Ho', niyating qursin, niyatingga yetadigan bo'lding sen beso'naqay, arava.

— Qanaqa niyat haqida gapiryapsan, oyog'ing singur?

— Ja, ko'ngillari ko'chani tusab qoluvdi-ku... he, ko'nglingga qo'tir jomashov. Eshikka sig'masmishlar,

éàòàðñáí . Á´í òè, ì áí éàòàèì , áó àðàà ì áí è èøèì
³í èì ààè.

— ¥ò...øòì í ,³, ñáí éàèàèí á-ó, ìáì ì à ,³ í ñòèí -
òñòóí á´á éàòàè... Øíøì àé òóð, ³´èèì àà òóøàðñáí ...

ÁÍ ÈÀÈÀÐ Í ÐÀÑÈÀÀ

(,èè Øàéòí í àà÷÷áí èí á èøèàðè òàì ì ì áí þðèøì àé
³í èèøè)

Í øòí í ààáí ³í÷èá ÷è³³áí Øàéòí í àà÷÷à ÷íð-àð-
ðí òàà àèàí àèàá, ìí àèè ò´èà áí èàèàðí è è´ðàè. Óèàð
æàì æàèñèç, ìíí³-÷áìí³ ì àççà ³èèèá´éí àøàðàè. Áèð-
áèðèàðèí èí á ³´èèàðèàáí ì áìð áèèáí óøèàááí , áèð-
áèðèàðèí è àð²èì ÷í³èàðàà ó÷èðèøááí ... Áàèí ñèí áà-
èàðí è í áàáàò áèèáí ì èì èøááí ... Øàááááèàð ìáì òóáàè
óèàð ó÷óí ÿñááí áàè, ñí÷èàðèí è ÿðèàèàá´éí áááí ...
Àððí òèàðèàà ³óøèàð ñàéðàááí ... Í ñì ì í àà ì òòí á í ìð-
èàááí ...

Øàéòí í àà÷÷áí èí á ²àøè èáèèá, áí èàèàðí èí á è÷èàà
´çèí è òðàè. ¥íçèðí³ ò´ñ-ò´ííèí í èí è ÷è³àðàì áí ááàè.
Ýñèè í àéðáí àèí è èøàà ñí èàè. Ð ááí øàèí à áèð áí-
èàí èí á , í èàà èáèèá:

— ¥í á áí èà, ñáí ìíèáí í ñáí -à? — ááàè.

— Í ìèáí í ì áí , — ááàè áí èáÿì áèðááí øèøè-
í èá.

— Áí í áè ÷èèèàøèð áí èà ñáí è áèòòà ÷àèèøàà
èè³èòàì áí , ááàè. Èøí í ì àñáí á´çèàáí ñ´ðà.

— ¥áé, — ááàè þááí øàèí à áí èà áèðááí ìí àèè-
³èá, — ñáí ì áí è ÷àèàñáí ì è?

— ×àèñàì ÷àèí áðàì áí ...

— ðçèí áí è ÷àèèá ³´éì èè...

Óèàð æ´æàð´ðíçèàðááè áèð-áèðè áèèáí òèèèàì à-
òèèèà á´èèá ³í èèøàè. Áóí è è´ðèá ³í èááí Áèñì èèèí
òí èà ááàèèàð:

— Áñàèòí èèàðèì , áóí à³à ì àéòàà í èì à áàèèø èá-
ðàè ÿàè?

Èèèèàà áí èà ìáì áèðááí ìóø,ð òí ðòèøàè àà ì áí ç-
èàðèí èí á áí ðè÷à:

— Áóçááèèèàìè, ì èí àø-øàéòí í èð ðí æèì , áèñ-
ì èèèèàìèð ðí ìí áí èð ðí ìèèí ...

Øó çàìí òè àçí á òàðèøàèàðè ì àéáí á´èèá, Øàé-

yangi oshpaz kelsin, eshikning tirqishidan o'tib ketarsan. Bo'пти, men ketdim, bu yerda meni ishim qolmadi.

— Hu...shumoyoq, sen kelding-u, hammayoq ostin-ustun bo'b ketdi... Shoshmay tur, qo'limga tusharsan...

BOLALAR ORASIDA

(yoki Shaytonvachchaning ishlari tamoman yurishmay qolishi)

Oshxonadan qochib chiqqan Shaytonvachcha chor-atrofga alanglab, hovli to'la bolalarni ko'rdi. Ular janjalsiz, opoq-chapoq mazza qilib o'ynashardi. Bir-birlarining qo'llaridan mehr bilan ushlagan, bir-birlarini arg'imchoqlarda uchirishgan... Velosipedlarni navbat bilan minishgan... Shabadalar ham xuddi ular uchun esgandek, sochlarini erkalab o'ynagan... Atroflarida qushlar sayragan... Osmonda oftob porlagan...

Shaytonvachchaning g'ashi kelib, bolalarning ichiga o'zini urdi. Hoziroq to's-to'polonini chiqaraman dedi. Eski nayrangini ishga soldi. Yuvvoshgina bir bolaning yoniga kelib:

— Hov bola, sen polvonsan-a? — dedi.

— Polvonman, — dedi bolayam birdan shishinib.

— Anovi chillashir bola seni bitta chalishda yiqitaman, dedi. Ishonmasang o'zidan so'ra.

— Hey, — dedi yuvvoshgina bola birdan hovliqib, — sen meni chalasanmi?

— Chalsam chalovraman...

— O'zingni chalib qo'ymiy...

Ular jo'jaxo'rozlardek bir-biri bilan tikkama-tikka bo'lib qolishdi. Buni ko'rib qolgan Bismillo xola dedilar:

— Asaltoylarim, bunaqa paytda nima deyish kerak edi?

Ikkala bola ham birdan hushyor tortishdi va ovozlarning boricha:

— Auzubillahi, minash-shaytonir rojim, bismillahir rohmanir rohiym...

Shu zahoti azob farishtalari paydo bo'lib, Shay-

oí í àà÷÷áí eí ā eāòèää øóí à³áí àè ´õøàòèá oái èøàè-
èè, ó ò÷:éá áí ðèá, áí ²÷:áí eí ā àèð ÷:áèèñèääè àòèàò
³òòèää òóøèè...

ΟΥΟΪ ΕΛΟΪΤ Ε ΑΕΪ Ι ΕΑΪ Θ

(, èè ýí à àèð ²àèàòè ñèð...)

Ø àéòí í àà÷÷:à àòèàò ³òòèää óçí ³ òì ààè. ´´oí eí àñ-
àè ìàì . Í á³àòèàðí eí ā ñàð³èòè àèì í²eí è ðèá, èø-
òàìñèí è ààòàð ³´ç²áá þáí ðàè. Oái ì èàðí eí ā áóèèää
´ðááí èá ³í èääí Ø àéòí í àà÷÷:à ýí àè í eí à ³èèèè ,
í àìí òèè áóí àáí áó ÷²èää ààéàè èòääè ñàð³èòèàðää
éóí eí ³í èñà ááá, òòðááí ýàè ÷ í èää àèð àðááà éáèèá
ò´òààè. Óí àáí àèð í ààì òóøèè-àà, ³òòè ÷ í èää òàðèá
³´èèèááí óçóí -³èñ³á, áà³àèí ³-ýí àèí ³ øèøàèàðí è
àðáááà í ðòà áí øèààè. Ø àéòí í àà÷÷:à àè³³àð ³èèñà
àðáááí è ²àèàòè àèð ì àòéó³ oí ðòèá þðàð ýèáí . Í àò-
éó³í eí ā ñáí àè³áàè áí øè, ááñ´í à³àé ³óèí ³èàðè,
÷èèèàøèð í ÷³èàðè, èø³èèèá áóáà é´í æí èè í í àñè-
àà ´õøáá éáòàðè. Ø àéòí í àà÷÷:à ³òòèí eí ā è÷:èááí
ì ´ðèèáá, óí è àñòí éàèè éóçàòà áí øèààè. Áááèèèää
í í àì øó àìáí èää òóøèá ³í èèè èèáí -à, ááá ´éèààè.
É´³, í í àñèí eí ā é´çè ´èèèááí ýàè. Áóí eí ā ç´èèèð-
áàè-ç´èèèðáàè é´çèàðè áí ð. Í àòéó³ òèì èðñèèáí éá,
áðááí àèð í eí àèàðí è oí´í èá àì í³÷:è á´èèè-þ, àèð-
ááí é´çè Ø àéòí í àà÷÷:ààà òóøèá ³í èèè. Øóí àà ²àèà-
òè áí ³áà þç ááðàè. Í àòéó³í eí ā ³´ð³³áí èááí , é´çè-
í eí ā ì àòàñè ÷:è³èá, ñáí àè³áàè áí øè í ð³áàà éáòèá,
í²çè ááí áááí èàððàèáàè í÷:èèèá, øóí à³áí àè øí á³eí
é´òàðèèèè... Ø àéòí í àà÷÷:áí eí ā ³óèí ²è áèòèá, þðáàè
áóè-áóè óðèá, ³òòèí eí ā è÷:èää ³àéòà èèðèá éáòàè.
Ýáàñè á´èñà:

— ¥á, ì àáàðèí ááà èàuí àò, æèì á´è-á, — ááá
³´èèááàè øèøà áèèáí áí øèáà àèð òóøèðàè. Í àòéó³
æèì á´á ³í èèè-þ, àì ì í ááçí àòà á´èèááðàè. Ø àé-
òí í àà÷÷:à ³èçè³èá, ýí à ³òòèááí áí øèí è ÷:è³áðàè. Óí è
é´ðèøè áèèáí ì àòéó³ ýí à áí ýàèáàè øí á³eí é´òàðè.
Ø àéòí í àà÷÷:à ýí à ááèèí àè... Ø àéòí í àà÷÷:à í í àñèää
´õøáá éáòàèèááí áó ì àòéó³ áèèáí ááèèí ì à÷:í ³ ´eí áá,
áà³èðòèðáááðàè.

tonvachchani ketiga shunaqangi o'xshatib tepishdiki, u uchib borib, bog'chani bir chekkasidagi axlat qutiga tushdi...

UZUNQULOQ JONIVOR

(yoki yana bir g'alati sir...)

Shaytonvachcha axlat qutida uzoq yotmadi. Yotolmasdi ham. Ovqatlarning sarqiti dimog'ini yorib, ishtahasini battar qo'zg'ab yubordi. Taomlarning guliga o'rganib qolgan Shaytonvachcha endi nima qildim, nahotki bundan bu yog'iga daydi itdek sarqitlarga kunim qolsa deb, turgan edi yoniga bir arava kelib to'xtadi. Undan bir odam tushdi-da, quti yoniga terib qo'yilgan uzun-qisqa, baqaloq-yapaloq shishalarni aravaga orta boshladi. Shaytonvachcha diqqat qilsa aravani g'alati bir maxluq tortib yurar ekan. Maxluqning sandiqdek boshi, beso'naqay quloqlari, chillashir oyoqlari, ishqilib juda ko'p joyi onasiga o'xshab ketardi. Shaytonvachcha qutining ichidan mo'ralab, uni astoydil kuzata boshladi. Avvaliga onam shu ahvolga tushib qoldimikan-a, deb o'yladi. Yo'q, onasining ko'zi o'yilgan edi. Buning zo'ldirdek-zo'ldirdek ko'zlari bor. Maxluq timirsklanib, yerdan bir nimalarni topib yemoqchi bo'ldi-yu, birdan ko'zi Shaytonvachchaga tushib qoldi. Shunda g'alati voqea yuz berdi. Maxluqning qo'rqqanidan, ko'zining paxtasi chiqib, sandiqdek boshi orqaga ketib, og'zi demagan karrakdek ochilib, shunaqangi shovqin ko'tardiki... Shaytonvachchani qulog'i bitib, yuragi duk-duk urib, qutining ichiga qayta kirib ketdi. Egasi bo'lsa:

— He, padaringga la'nat, jim bo'l-e, — deb qo'lidagi shisha bilan boshiga bir tushirdi. Maxluq jim bo'b qoldi-yu, ammo bezovta bo'laverdi. Shaytonvachcha qiziqib, yana qutidan boshini chiqardi. Uni ko'rishi bilan ma'luq yana boyagidek shovqin ko'tardi. Shaytonvachcha yana bekindi... Shaytonvachcha onasiga o'xshab ketadigan bu maxluq bilan bekinmachoq o'y-nab, baqirtiraverdi.

— ¥âµ-µâ-â-â, — äääè ´çèää-´çè Ø àéôi í àà÷÷à, —
áó àà³èðí³ í éí â ì óðääòè ì áí è ³´èèì äääèää ´òøæ-
èè, è´ðñà áà³èðääè, è´ðì àñà áà³èðì àéàè, áèð áà-
³èððèðèá òí ì î øañèì è è´ðæè...

Ø àéôi í àà÷÷à øóí äàé äää, øaðòòà ³òòèì éí â òñòè-
ää ÷è³èá, áâç á´èèá, ´ðèðèá î èèè. Ì àøéó³ á´èñà
øóí à³áí àè øí á³èí è´ðaðàèèè, áóí èñèì è î èèèää áí ÿ-
àè øí á³èí èàð µâ÷ í èì à á´èì àé ³í èèè. È´í ³ääòèè
áéí î èàðí éí â îñì à àéáí î èàðè òí ì î øà÷èèaðää ò´èèè.
×íð àððí òää ´éí áá þðääí áí èèèð µàì áóääà øó
òí ì î í àà ³aðää ÷í í èøèè. Øí øèá ³í èääí øaðà-áàðà-
÷è óçóí ³óèí³ í è òèì ÷èðàé äää, áí øèää ³àì ÷èì áè-
èáí òñòì à-òñò òóøèðèá ³í èèè. Æí í è î²ðèääí ì àøéó³
ðèñàðèèèè, àðääáí è àðè³³à òóøèðèá þáí ðæè. È÷è-
ääèè øèøàèàð æáí àèèèää, ÷èè-÷èè ñèì àè. Óçóí ³ó-
èí³ í éí â î èèèì àè î³ èèèè èèèèè á´èèá, áàèí ñèì áà
á´á èáòñàÿì øí á³èí ñí èääàðè. Ø àéôi í àà÷÷à óí éí â
ð´í àðañèää áâç á´èèá òóðääáðè. Èèì èóèääí, èèì
î áí çèì è´÷èð äää áà³èðääí. Áí èèèð á´èñà ´çèàðè÷à
ì àøéó³³à òà³èèè ³èèèá µàì àðàøàð ÿèè... Ø àðà-áàðà-
÷è òóí î á...

Øó í àéò µàè-µàéèää, Àèñì èèè òí èà èèèèá ³í è-
èèèð. Óèàð èèèèè èèèí ì àøéó³ æèì á´èèè-³í èèè.
Óí è æèì ³èèèèèè ì óðääòè Àèñì èèè òí èääà ÿèí .

— ¥àé, éí èì , — äääè Àèñì èèè òí èà øaðà-
áàðà÷èää ³aðää, — áó æí í èáí ðí è èøèàðääí äáí èá-
èèì, æèì ³èèèè è µàì áèèèì á-ää.

— Ý, áó æí í èáí ð «µèµ» áèèí «èø»ää áèèèèè,
òí èàæí í , — äääè øaðà-áàðà÷è. — ¥í çèð æèì òääè-
ì è, áèè àé ³í èèè ?

— Àèè àñáí àèç áèèèá ³´èèì â òí èèèèç ´ðæèèèè ,
áó óçóí ³óèí³ æí í èáí ðèàð á´èèð-á´èì àñàà øí á³èí
ñí èì àéàè. Ø àéôi í í è è´ðääí äääèì à øí á³èí ñí èèø-
àè. Ø àéôi í è èèèì óèàðí éí â è´çèää è´ðèì äàè-ää.
µøáí à³à ì àéòää «Áóçóáèèèèµè, ì éí àø-øàéôi í èð
ðí æèì , Àèñì èèèµèð ðí µì áí èð ðí µèì » äñáí àèç,
øàéôi í í éí â ³í ðañè´÷ààè-þ, æí í èáí ð òèì ÷èèèè
³í èèèè. Ñèç á´èñà, æí í éí è î²ðèðèá, óðèá ðèañèç.
Áéòèá ³´èè, æí í èáí ðèàðí è ááµóää èèèèèèèèè èÿì
ó áóí ÿà ñàáí è-æèè àè áí ð-à...

Àèñì èèè òí èáí éí â ì ó³ääääñ èèèè àñèääí èá-

— Heh-he-e-e, — dedi o'ziga-o'zi Shaytonvachcha, — bu baqiroqning murvati meni qo'limdagiga o'xshaydi, ko'rsa baqiradi, ko'rmasa baqirmaydi, bir baqirtirib tomoshasini ko'ray...

Shaytonvachcha shunday deb, shartta qutining ustiga chiqib, bez bo'lib, o'tirib oldi. Maxluq bo'lsa shunaqangi shovqin ko'tardiki, bunisini oldida boyagi shovqinlar hech nima bo'lmay qoldi. Ko'pqavatli binolarning osma ayvonlari tomoshachilarga to'ldi. Chor atrofdagi o'ynab yurgan bolalar ham duvva shu tomonga qarab chopishdi. Shoshib qolgan shara-barachi uzunquloqni tinchitay deb, boshiga qamchin bilan ustma-ust tushirib qoldi. Joni og'rikan maxluq tisarilib, aravani ariqqa tushirib yubordi. Ichidagi shishalar jangillab, chil-chil sindi. Uzunquloqning oldingi oyoqlari laylak bo'lib, velosiped bo'b ketsayam shovqin solaverdi. Shaytonvachcha uning ro'parasida bez bo'lib turaverdi. Kim kulgan, kim ovozini o'chir deb baqirgan. Bolalar bo'lsa o'zlaricha maxluqqa taqlid qilib hangrashar edi... Shara-barachi xunob...

Shu payt hay-haylab, Bismillo xola kelib qoldilar. Ular kelishi bilan maxluq jim bo'ldi-qoldi. Uni jim qiladigan murvati Bismillo xolada ekan.

— Hay, inim, — dedi Bismillo xola shara-barachiga qarab, — bu jonivorni ishlatgandan keyin, jim qilishni ham biling-da.

— E, bu jonivor «hih» bilan «ish»ga biladi, xola-jon,— dedi shara-barachi. — Hozir jin tegdimi, bilmay qoldim?

— Bilmasangiz bilib qo'ying xolayiz o'rgilsin, bu uzun quloq jonivorlar bo'lar-bo'lmasga shovqin solmaydi. Shaytonni ko'rgandagina shovqin solishadi. Shaytoni layin ularning ko'ziga ko'rinadi-da. O'shanaqa paytda «Auzubillahi, minash-shaytonir rojiym, Bismillahir rohmanir rohiym» desangiz, shaytonning qorasi o'chadi-yu, jonivor tinchiydi qoladi. Siz bo'lsa, jonini og'ritib, urib yotibsiz. Aytib qo'yay, jonivorlarni behuda kaltaklashniyam u dunyoda savol-javobi bor-a...

Bismillo xolaning muqaddas kalimasidan keyin,

ééí, àçí á òàðèøòàèàðèäái òái èè áá, ààðàòòàà ÷è-
³èá èáòái Øàéòí í àà÷÷à òòðái æí èèái òí èää àà²-
àà²à ³èèè:

— Ñái æí áóáàðí èí á ààñðèái áí á, màì ì à ñèðèà-
ðèì èçí è áèèääè-ÿ, ÿøèèèí à ´ééí ÷í³ òí í èá í èóá-
èèì, øóí èÿì è´í è´ðàè...

Øàéòí í àà÷÷à øóí ààé ááá, ááæí è´çèàðèí è í àñò-
àà òèèèái ÿàè, áí èàèàð í ðàñèàà àèà-óèèèàðí è è´ðèá
³í èèè. Óèàð Áèñì èèè òí èái èí á ÿàáèèái óøèá
í èèøái ÿàè. Áàèòòè, ð í í àñèí èí á àái èí è ÿñèàè:
«àèà-óèái èí á í àèèái á´è, óèàð ³àòòà á´èñà, ñái àì
´øàòòà á´è»!

— Èàòòà á´èñà ´øàòòà á´èèø, — í í ðí çè á´èèá
ò´í²èèèèèè Øàéòí í àà÷÷à, — àéðèøàà í ñí í, í àái
áí èàèàðè òí ìèèái æí èèää áí ðèøàèè, ì áí á´èñàì ...
må´ðàèèèè, áóí à³à mà, òàái ... Ýí àè í èí à ³èèèá
á´èñàÿì í í àì í èí á í èèèè áí ðèá í èàé. Øóí ÷à è´ðàí
è´ðàèèèèèèèè ààð. Áó àðèàðí è ÿí àè àèèái í èí á ÷-
³óðè è´ðñèí. Òøèñè, ´øà í èÿòèì í èÿò, èàòòà àèà
àèèái ì àèòàáàà áí ðái áí .

·Í Í Í ÁÁ ðÈÈÌ Éð£, ØΑÉΟÍ Í ÁÁ ¥ΑΙ ...

(,èè Òí æàááèái èí á áóí, ñè ³í ðí í²è á´èèái è)

Øàéòí í àà÷÷à ³í ðí è í ÷èá, èó÷è ³í ÷èá, ááái ð áèð
àíái èää àèà-óèái è èóðèá´ðèðàè. Èá÷ èèðèá, áí èàèàð
óé-óèèèèèè ààð³àé áí øèàøàè. Í òèðè è´èèèè àèà-
óèèèèè màì è´ðèí èøàè. Óèàð àðçái àà òí èàñè áèèái
ÿèá-þè³àøèá òàéðèàøèøàè. Òí æàááèái è´ðòàà
í èèá, è´èèà òòøèøàè.

— Áí à, — ááèè Øàéòí í àà÷÷à ´çè÷à òòðñái á
á´èèá, — òí èàæí í -òí èàæí í èáá ààðèáèð òàøèáá èàè-
ÿì ñái èàð-éó, mà ááààòí èàð. Ì èí á ³èèèái ààÿì òí èà-
èàðèí á ñái èàðàà ááái í á, ³àéí àñà ³í í è ³´øèèì àéèè,
må... ðçèì í è í àéèì àái á´èèèèè á, ´çèì í è... ÿí á àà-
òí áí ð á´ñèèèèè á´çèì á´èèì áí, ´çèì ...

Øàéòí í àà÷÷à àè³³àð ³èèñà Òí æàááèái èí á øàø-
ðè æóààÿì í àñò. Þðàéí è, þðí àéí è ááá áí ðÿì òè.
Øàéòí í àà÷÷ái èí á í àòñè ìàèàèèè í ðèá, ñàèèí ááèà-
í èí á ³´èèèèèè ñóì èààà áí ø ñó³àè.

— Ý, mà-à-à... — ááá þái ðàè ìàòñàèèèè ì èð á´-

azob farishtalaridan tepki yeb, daraxtga chiqib ketgan Shaytonvachcha turgan joyidan xolaga dag'-dag'a qildi:

— Sen jodugarning dastidan dod, hamma sirlarimizni biladi-ya, yaxshigina o'yinchoq topib oluvdim, shuniyam ko'p ko'rdi...

Shaytonvachcha shunday deb, bejo ko'zlarini pastga tikkan edi, bolalar orasida aka-ukalarni ko'rib qoldi. Ular Bismillo xolaning etagidan ushlab olishgan edi. Beixtiyor onasining gapini esladi: «aka-ukaning payidan bo'l, ular qatta bo'lsa, senam o'shatta bo'l!»!

— Qatta bo'lsa o'shatta bo'lish, — norozi bo'lib to'ng'illadi Shaytonvachcha, — aytishga oson, odam bolalari xohlagan joyiga borishadi, men bo'lsam... he o'rgildim, bunaqa hayotdan... Endi nima qilib bo'lsayam onamning oldiga borib olay. Shuncha ko'rgan ko'rgiliklarim yetar. Bu yerlarni endi yelkamning chuquri ko'rsin. Yaxshisi, o'sha niyatim niyat, katta aka bilan maktabga boraman.

YOMONGA O'LIM YO'Q, SHAYTONGA HAM...

(yoki Xojabekaning dunyosi qorong'i bo'lgani)

Shaytonvachcha qorni ochib, kuchi qochib, abgor bir ahvolda aka-ukani kutib o'tirdi. Kech kirib, bolalar uy-uylariga tarqay boshlashdi. Oxiri yo'lakda aka-ukalar ham ko'rinishdi. Ular arzanda xolasi bilan yalab-yulqashib xayrlashishdi. Xojabekani o'rtaga olib, yo'lga tushishdi.

— Ana, — dedi Shaytonvachcha o'zicha xursand bo'lib, — xolajon-xolajonlab baribir tashlab kelyapsanlar-ku, he bevaforlar. Ming qilgandayam xolalaring senlarga begona, qaynasa qoni qo'shilmaydi, ha... O'zimni payimdan bo'llaring, o'zimni... eng vafodor do'stlaring o'zim bo'laman, o'zim...

Shaytonvachcha diqqat qilsa Xojabekaning shashti judayam past. Yuraymi, yurmaymi deb boryapti. Shaytonvachchanning nafi hakalak otib, sekin bekaning qo'lidagi sumkaga bosh suqdi.

— E, ha-a-a... — deb yubordi hafsalasi pir bo'lib,—

èèá,— áó ñòì èàì àñ, ´²ðè óðàáí îì áíðí è ´çè-éó, µóàèèèàà òèààè! Øóí àà áàèàì í èí á øàøðèàðè í àñò ýèáí -àà. µçèàáí è ´ðñèí, áó èóí èàáí áàòòàð á´èñèí! Áàèí ðàà Õí æàñèí èí á ààì èàà èèðàè. ßèèà÷èí è æ´í à-òèá, ´ðí èàà àèèà÷èí è îèàè. Ýí àè á´èñà àèèà÷èí òà-ðàòèàø á´èèá, ààñòòðòí í ÷èí è îáéàèýí òè. ¥í á áà-èàì, è´çèí áí è î÷, ýí à ´çèí áí èýì áóì èí á òòàòèèá èàòì àñèí, à, èàááàè!

Øàéòí í àà÷÷à àèà-òèàèàðàà ýðààøèá, îèàèí µí á-èèàà èèðàè, èáèèí óéàà áí ø ñó³àè. Í í àñè òàèèàáí áóð÷àèèà àñòà è´ç òàøèààè. Í í àñèí èí á òñòèí è èñ áí ñèá, ´ðàèì ÷àèèàð òý ³óðèá, ò´ð ò´³èá òàøèàáàè.

— Õàéðèýò, — áààè Øàéòí í àà÷÷à ÷ó³òð í àòàñ îèèá, — áó µí áèèèàà ´çèì òíí — è´èàí èàì ì áèáí í á´á ³íí òè. Í í àì è´çèì í è ³àéòàðèá îèàì áí áàá òí ì-òàì à á´èèá ððòààè, ýí àè óí àà è´çí èýì èáðààè é´³. Õàéð-ì áóçòðí èýì í àñèý ³èèèá àñòàèàñí òèèèí áà æ´í áàì ðèáàè...

Øó í àéò îèàèí àè áàèèààèèààè ýí à ì ´úæèçà ðç áàðàè. Ý é´³, áà é´³, áóð÷àèèáí îáí ç èáì ³íèèè:

— Áí é áóì áèè-òáí òàè, îø³í áí ³ èàèèà-áé, í èì à-èàð áàá ààèèèðàýì ñáí ?

Øàéòí í àà÷÷à áí ý òçòí ³óèí ³àáí ³áí ÷àèàð ³´ð³³áí á´èñà, µí çèðàì µóáàè øóí ÷àèàð ³´ð³èá èáðàè. Áòèð ´èèèàà ÷è³àðèá ³´èááí îí àñèí èí á îáí çè áàèí í èí á ´³èèèè ýàè-àà!

— Ý-ý-ý... òèðèèí èñáí îí á, ì áí ñáí è ´èèá ³íí-ñáí ì è áàáì áí .

— Øàéòí í èàð îáàì èàðàà ´òøáá ´èèá ³íèí áéàè, ì áðí á. Áó òó² áóí òèèðàòàà÷à áèççèèè. Í áàì èàðàè-í à áó áóí áà ì àµì îí, èáèèèðí àðààè-èáðèèðí àðààè...

— Á´èèè-á, — áàá îí àñèèáí áàèàì á èáèèè Øàé-òí í àà÷÷à, — í ó³òè áó áóí ò àèççèèè, áèççèèè áàá æà²èí á òóøààè, í èì àñè áèççèèè, ì áí à ì áí áèð òáì ñà øèòòàà òèèèá òàì áí, áèð òáì ñà áòèàò ³óòèñèèàá áí ðèá òóøàì áí, áèð òáì ñà ³í÷èèèá æí é òíí îèì àè òáðàèí èí á ó÷èàà ÷è³èá èáòàì áí. £à÷íí ³àðàñà, ñè÷-³íí í èí á èí è ì èí á òáì áà á´á ððòààè, øóýì µà ò á´èèè-ð...

— Í áàì áí èàèàðèèàá ´òøáá µàááá í îèèèááðì à, í î-øóèð. Áàí í è ³èñ³à ³èè. Øàéòí í èñáí òáì èèì à, òáì !

bu sumkamas, o'g'ri urgan omborni o'zi-ku, huvillab yotibdi! Shunga bekamning shashtlari past ekan-da. O'zidan ko'rsin, bu kunidan battar bo'lsin! Bekorga Xojasining gapiga kirdi. Yallachini jo'natib, o'rniga allachini oldi. Endi bo'lsa allachi tarafkash bo'lib, dasturxonchini obkelyapti. Hov bekam, ko'zingni och, yana o'zingniyam duming tugulib ketmasin, a, labbay!

Shaytonvachcha aka-ukalarga ergashib, oldin hovliga kirdi, keyin uyga bosh suqdi. Onasi yotadigan burchakka asta ko'z tashladi. Onasining ustini is bosib, o'rgimchaklar uya qurib, to'r to'qib tashlabdi.

— Xayriyat, — dedi Shaytonvachcha chuqur nafas olib, — bu hovlida o'zim xon — ko'lankam maydon bo'b qopti. Onam ko'zimni qaytarib olaman deb xomtama bo'lib yuruvdi, endi unga ko'zniyam keragi yo'q. Xayr-ma'zurniyam nasiya qilib asfalasofilinga jo'navoribdi...

Shu payt oldingi galdagidek yana mo'jiza yuz berdi. E yo'q, be yo'q, burchakdan ovoz kep qoldi:

— Voy dumbil-tentak, oshqovoq kalla-ey, nimalar deb valdirayapsan?

Shaytonvachcha boya uzunquloqdan qanchalar qo'rqqan bo'lsa, hoziram xuddi shunchalar qo'rqib ketdi. Axir o'ldiga chiqarib qo'ygan onasining ovozi baloning o'qidek edi-da!

— E-e-e... tirikmisan ona, men seni o'lib qopsanmi debman.

— Shaytonlar odamlarga o'xshab o'lib qolmaydi, merov. Bu yorug' dunyo oxiratgacha bizziki. Odamlargina bu dunyoga mehmon, kelishovradi-ketishovradi...

— Bo'ldi-ye, — deb onasidan baland keldi Shaytonvachcha, — nuqul bu dunyo bizziki, bizziki deb jag'ing tushadi, nimasi bizziki, mana men bir tepsa shiftga yopishib yotaman, bir tepsa axlat qutisiga borib tushaman, bir tepsa qochishga joy topolmay terakning uchiga chiqib ketaman. Qachon qarasa, sichqonning ini ming tanga bo'b yuradi, shuyam hayot bo'ldi-yu...

— Odam bolalariga o'xshab hadeb noliyverma, noshukr. Gappi qisqa qil. Shaytonmisan tepilma, tep!

Àμ... øó î 3èaðèì òì ø 3ì òì àààí àà áí òì è, ñáí ýø-
øàì ààððàà òáì èø 3áì à3àèèèèè è è 3ðñàðèà 3 ýðàèì ...

— Ý, èè2èøðèð-á, øóí áí 2áì òáì èèí àðèá í ð3áì ÷à3à á´á èàðàè. Áóí áí 3 ááì àèí è 3ðèðèøàà ìàì çí ð-
ì áí. Í ð3áì áð èñèàì àé, æàç-æàç 3èèàè.

— Èá, í ð3áì á ìàèèýì ááçàà àèèáì ì àèè è, áí é
òì ì -áé...

— Áí é, á´-´-´... ìàèè áóí à3à ààì èàð ìàì áí ð àá-
àèì ?

— Áí ðàà! Áí à 3øàì àà èáéèì ì áí àì áí àáááì, ááç-
áàð, òáì ñà-òááðáì ì àñ øàéòí í á´èàñáí. Áó áèç ò÷-òí
í èèè ì à3í ì. Í ààì áí èàèàðè ááèí ðààì -ááèí ðàà «òáì -
èèèàð-ó òáì èèèàð, òáì èèèàðááì ýñ èèðàð» ááéèø-
ì àéèè.

— Ýá÷áì ´èì à-á, í í à. Ñáí þç òí èç ìà3ñáí. Øó
áóáóí áèððà òáì èè áèèáì àðèàð 3òðèàà áí ðèá òøøàèì
áááèí. ðøà áðàà áèððà áá3èðí 3 áèèáì òáì èøèá 3í è-
àèì, ááñáí á. Òáì èøèì í èì á 3ááðèàðèèèð ñáí àáýì
3øáá èáðàè. Áèðí 3, æà ááñ´í à3àé. Óí è èèèèòà 2í ÷-
í èì á í ðáñèàà ò´ðòà í 2èì è áðàà 3èèèá, ááèáá 3´èè-
øèááè. Øó ááñáí á àáááèèèè ì áí è è´ðèøè áèèáì òá-
í èøááì èì àáì óððñáì àì áí ááá áèð øí á3èí è 3ðàðèè...
Òì ì í øááá áóòóí øàìàð è´÷èá ÷è3àè. Æà 3èçè3, ì áí è
è´ðñà øí á3èí èàèèè, è´ðì àñà ì òì òèøèáá 3í èàèè.
Í μ, ýøøè ´èèí ÷í 3 òí ì èá í èàèì, óí è ì óðààðè ì áí àà
ýèáì ááá 3óáí í èá òððóááèì, áí í àè æí áóááð 3øà áðàà
ìàì èáèèá èøøè áóçàè. Áá3èðí 3 í 2áéí èì í èì á í áí çè
÷-àè-þ, ´çèì í è òáðàèí èì á ó÷èàà è´ðàèì.

— Áí é-áé, — ááá èìðáì àè í í à øàéòí í, — øó
í 3-3´èèì í èì á øí è á´á 3í èàáì è ì áí á ááðýì òè-àà,
áèèèá 3´é ì áí ñáí àáì áèððà øáì àèí 2-ó, èèèèòà òáì -
èè 3àðçáì ðì áí, ´çèì àà èáèèøèì áèèáì áèðàèàèèèè
í èàñáí.

— Bí à í èì à 3èèèá 3´éèèì ñáí àà, í í à?

— Á´ño áèèáì áóøì áí í è 3á÷í í àæðàòàèèèè á´èà-
ñáí -à, ñáí í àñàð. Áðèð ó í 2áéí èì ááááì èì á í ààì
áí èàèàðèí èì á í ðáì èçááè àé2í 3÷èñè-èó, ì áðí á. Áèç-
çè è´ðèøè áèèáì øí á3èí ñí èèá, «Ýáé í ààì èàð,
áí 2àà áèðááì áí ààì èàð, ìóø, ð á´èèí àèàð, í ðáì áèçáà
øàéòí í þðèááè» ááá òáááð ááðàè. Í ààì áí èàèàðè
ááððí ááá ýñ-ìóøèí è èè2èá, áèçí è èàuí àðèáá, Óóáí -

Ah... shu oyoqlarim tosh qotmaganda bormi, sen yashshamagurga tepish qanaqaligini ko'rsatib qo'yardim...

— E, yig'ishtir-e, shundog'am tepilovrib orqam chaqa bo'b ketdi. Bundoq bemalol o'tirishga ham zorman. Orqam yer iskamay, jaz-jaz qiladi.

— Ie, orqang haliyam bezga aylanmadimi, voy xom-ey...

— Voy, bo'-o'-o'... hali bunaqa gaplar ham bor degin?

— Borda! Ana o'shanda keyin manamen degan, bezbet, tepsa-tebranmas shayton bo'lasan. Bu biz uchun oliy maqom. Odam bolalari bekordan-bekorga «tepkilar-u tepkilar, tepkilardan es kirar» deyishmaydi.

— Hecham o'lma-e, ona. Sen yuz foiz haqsan. Shu bugun bitta tepki bilan axlat qutiga borib tushdim degin. O'sha yerda bitta baqiroq bilan tanishib qoldim, desang. Tanishimning qayerlaridir sengayam o'xshab ketadi. Biroq, ja beso'naqay. Uni ikkita yog'ochning orasiga to'rtta oyog'ini yerga qilib, belab qo'yishibdi. Shu desang avvaliga meni ko'rishi bilan tanishganimdan xursandman deb bir shovqin ko'tardi... Tomoshaga butun shahar ko'chib chiqdi. Ja qiziq, meni ko'rsa shovqinlaydi, ko'rmasa mum tishlab qoladi. Oh, yahshi o'yinchoq topib oldim, uni murvati menda ekan deb quvonib turuvdim, anovi jodugar o'sha yerga ham kelib ishshi buzdi. Baqiroq og'aynimning ovozi o'chdi-yu, o'zimni terakning uchida ko'rdim.

— Voy-ey, — deb ihrandi ona shayton, — shu oyoq-qo'limning shol bo'b qolgani pand beryapti-da, bilib qo'y men sendan bitta shapalog'-u, ikkita tepki qarzdorman, o'zimga kelishim bilan birakayiga olasan.

— Yana nima qilib qo'ydim senga, ona?

— Do'st bilan dushmani qachon ajratadigan bo'lasan-a, sen ovsar. Axir u og'aynim deganing odam bolalarining oramizdagi ayg'oqchisi-ku, merov. Bizzi ko'rishi bilan shovqin solib, «Hay odamlar, bog'da bitgan bodamlar, hushyor bo'linglar, orangizda shayton yuribdi» deb xabar beradi. Odam bolalari darrovda es-

aaí í aí í μ ñ ðaøaaè. Nái á 'eña óí è aà³eðòèðeá 'òe-ðeañaí ...

— Áí é á'-'-'... ä'ñoí eí ā èøeí è ³eèaí aí āāá, äóøí aí í eí ā èøeí è ³eèeá ³'éeaí aí -éó, ýí äè í èì à á'èaaè, í í à?

Øó í àeò ³'øí è õí í āāaí eāeāaí eè²è í aí ç ñóμ-āaòí eí ā aāèeāa òaí äè. Áó í aí çaaí í í à øaéõí í í eí ā àçí eè-āāāaí eāā ³í í þāóðāaí āāè á'èäè. Åèàøæ è á'èèá ³í eāaí í ³eāðè çèèèè. Éè²eí è Õí æaí eí ā áaèaí ā í aí çè aí ñeá eāðäè:

— ¥à, í èì à á'èäè aāèaí , áeðí í áðeí aèç í ²ðe-ýí òèì è?

— Í ²ðeøaí āaí ì è, þðaaèì òaðñ ³ðeèaé āāýí òèì!

— Èøõí í āāā áeð āaí á'èäèì è?

— Ý, ñ ðaí aí ā, ³ç²aèí í á'èäè, ³ç²aèí í !

— Áí èaèàðèè, ²aèa, í ³eèāaí á'èña, áó āāeí aí øeāðaí μa³-μó³øeí è òaí eá ³í èèøeāāè-āā, ā? Áó ýøøè āaí , áó òāāāð áeèaí ì aí è é'í õóðñaí ā ³èèèè aèç, áāèaí .

Õí æāāāèà èèè'í ÷à aí ³āñèí è, í øí açí eí ā μaé-āaèaí eí è, 'ðí eāā ì āμaèèā āañóðõí í ÷èñeí è èøāā òaèeí eāāaí eí è éóéèá-³í eá āaí èðeá áāðäè.

Áó μañðað-ó í āaí ì àðeāðí è ýøèøāaí í í à øaéõí í øí øeá ³í èèè:

— Øóí a³a á'èäèì è, ðí ñòí è? — āāā èøí í ³èðā-ì aé Øaéðí í āā÷÷āāaí ñ ðaèè.

— Á'èäè, í í à, á'èāaí āā ³aí āí ³, øóí āí ³ á'èäè-èè, μaí ì à ³ í ñòóí -òñðóí á'á eāðäè...

— Í èì āāā ýí à eāeðñeá óeāā eāí ³í eāeí ā āañaí ...

— ¥à, èø ÷aòí ³, í í à, aí ²÷÷āāā áeðòà ýèì í ²èç aí ð ýäè, μaø-í àø āāaóí ÷à øeāð èèèèèà á'á ³í èèøaè.

Í í à øaéõí í áeð í ç 'éèaí eá òóðäè-āā, āāèè:

— Ì aí í āaí aí èaèaðeí eí ā óáúeèí è ýøøè áeèa-ì aí , áó áèç ó÷óí ³í í èèèèèè àñ, ýøøèèèèèèè á'èäè, ì aí à è'ðañaí , ì aí è áeóaè āāèñaí ...

— Áóí āaí ÷è³aè āañóðõí í ÷è āāāaí eāðè 'çèì èç-āaí āāaéí ?

— Óí à³aí àñ āaèāāðñ, āañóðõí í ÷è āāāaí eāðè òà³-āí āā aí í aè æí aóāaðāaí 'òña, 'ðaaèèè, añeí ³í èèø-ì aéaè. μçè āañóðõí í ÷è á'èàðóðeá, ì áúðàèeāðāā óé-èāaí í í í í áeāèeá, āí ²ñóā è÷èá 'òeðāaè. Í èì àì èø,

hushini yig'ib, bizni la'natlab, Xudodan panoh so'rashadi. Sen bo'lsa uni baqirtirib o'tiribsan...

— Voy bo'-o'-o'... do'stning ishini qilaman deb, dushmaning ishini qilib qo'yibman-ku, endi nima bo'ladi, ona?

Shu payt qo'shni xonadan kelgan yig'i ovoz suhbatning beliga tepdi. Bu ovozdan ona shaytonning azoyi-badaniga qon yugurgandek bo'ldi. Akashak bo'lib qolgan oyoqlari yozildi. Yig'ini Xojaning baland ovozi bosib ketdi:

— Ha, nima bo'ldi bekam, biron yeringiz og'riyaptimi?

— Og'risham gapmi, yuragim tars yorilay deyapti!

— Ishxonada bir gap bo'ldimi?

— E, so'ramang, qo'zg'alon bo'ldi, qo'zg'alon!

— Bolalarki, g'alayon qilgan bo'lsa, bu deyman ularam haq-huquqini tanib qolishibdi-da, a? Bu yaxshi gap, bu xabar bilan meni ko'p xursand qildingiz, bekam.

Xojabeka likopcha voqeasini, oshpazning haydalganini, o'rniga mahalla dasturxonchisini ishga tayinlaganini kuyib-yonib gapirib berdi.

Bu hasrat-u nadomatlarni eshitgan ona shayton shoshib qoldi:

— Shunaqa bo'ldimi, rostmi? — deb ishonqiramay Shaytonvachchadan so'radi.

— Bo'ldi, ona, bo'lganda qandoq, shundoq bo'ldiki, hammayoq ostun-ustun bo'b ketdi...

— Nimaga yana ivirsib uyga kep qolding desam...

— Ha, ish chatoq, ona, bog'chada bitta yalmog'iz bor edi, hash-pash deguncha ular ikkita bo'b qolishdi.

Ona shayton biroz o'ylanib turdi-da, dedi:

— Men odam bolalarining fe'lini yaxshi bilaman, bu biz uchun yomonlikkamas, yaxshilikka bo'ladi, mana ko'rasan, meni aytdi deysan...

— Bundan chiqdi dasturxonchi deganlari o'zimizdan degin?

— Unaqamas galvars, dasturxonchi deganlari taqvoda anovi jodugardan o'tsa, o'tadiki, aslo qolishmaydi. O'zi dasturxonchi bo'laturib, ma'raalarda uyidan non

μὰι ἰ ἀ ³αὸί ὀε ἀñà ἰ ἀμὶ ἀὸε ἀααί εᾶᾶ ÷à³εἰἔεᾶ, ñααί ἀ-
 ἀαί ³οῶ³ ³ί εᾶῶι εὐ. Ἰ ἀί ἀ ε´ῶñαί, εῶᾶᾶῖ ἰ ἰί
 ³´εὸε³εᾶᾶ ἀί ὀᾶᾶε. Ἰ ἀαί ἀί, ἰ ἀ³αὸί εἰ ᾶ ὀῶεἰ ε ε´ῶ-
 ᾶεᾶἰ ἀ´εñᾶῖ ὀῶῶᾶᾶ ὀᾶῶᾶᾶε. Ἀί εᾶᾶῶἰ εἰ ᾶ μᾶ³εᾶἰ
 ³´ῶ³ᾶᾶε. Ὁ ὀἰ ὀεἰ ἰ εἰ ᾶ ὀᾶἔῶἰ ἰ ε ᾶεᾶ³ᾶ÷ἰ ἰ εᾶῶ ὀᾶῶ-
 ἔᾶᾶ εᾶῶᾶἰ ...

— Ὀοί ÷ᾶἔἔε ῖεᾶἰ, ἰ εἰ ᾶᾶ ᾶεῶᾶ ῖῶῶε ἀ´εᾶᾶε
 ᾶᾶ ὀἰ ἰ ὀᾶἰ ἀ ἀ´εῖῖ ἡἰ, ἰ ἰ ἀ?

— Ἰ ᾶἰ ἀί εᾶᾶῶᾶ ὀῶᾶᾶ, ε´ἰ ἰ ἀμὶ ᾶἰ ἰ ἀ ἀ´εἰ ἀ,
 εᾶἔἰ ᾶἔᾶᾶἰ ...

Ἰ ἰ ἰ Ὀῶῶ ὈἈἔῶἰ ἰ ἈἈἰ

(,εἔ εἔἔἔ ὀἰ εἰ ᾶ ἰ ὀᾶñε...)

Ἰ εἰ ᾶᾶᾶἔῶ Ὀἰ ᾶᾶᾶᾶᾶ ἀῶᾶἰ εὐῶἔἔἰ ᾶᾶἰ ᾶᾶ ῶᾶῶ
 ὀἰ εἰ ε ἀ´εᾶε ἡἰ εᾶᾶ. Ἰ ἀῦῶἰ ἀ´εᾶἔἔἔ Ὀἰ ᾶᾶ ᾶἔᾶἰ
 ³ᾶῶἔᾶ³ ᾶῶᾶῶᾶᾶᾶ. Ἐᾶᾶῶᾶᾶᾶ μὰι ἀί ὀᾶἔ-εᾶἔᾶᾶ ᾶἰ -
 εᾶῶ ἀ´εᾶῶᾶ-ᾶ, ἰ ἰ ἰ ᾶἰ εᾶῶᾶᾶ εἔἔἰ-ᾶἔἔἰ ἀ´εᾶἔ
 ἀ´εἰ ᾶñᾶἔ. Ἀῶ μἰ εᾶἰ ἰ ἰ ᾶ ὀᾶἔῶἰ ἰ ἰ εἰ ᾶ ³ἰ ³ῶἰ ³ ³´εᾶᾶ-
 ὀᾶᾶ ᾶἰ ἰ ᾶἔῶᾶ, ³ᾶῶᾶᾶ ÷ᾶἔᾶ ᾶἰ ὀᾶᾶ. ῖᾶ, ὀῶἰ ε
 ³´εἔῶᾶᾶ ᾶἰ ε ὀἰ ἰ ἰ εἰ ᾶ ε ³ἰ εᾶᾶ. Ἐῶἰ ἰ ÷ᾶἰ ὀῶἰ ε ὀ-
 ὀἰ εἰ ᾶ ε ᾶᾶᾶᾶ:

— Ἰ μ-ᾶἰ μ-ᾶἔ... ἰ ἀί ἀῶἰ ᾶᾶἔ ἰ ὀῶἰ ᾶᾶῶῶῶ εῶἰ ἰ ε ᾶἔῶ
 ὀἰ ὀ εῶῶᾶἔ -ᾶ, ῖᾶ ᾶἔ ὀῶἰ ᾶᾶἰ ε´ῶ Ὀἰ ᾶᾶ! Ἰ εἰ ᾶ ὀᾶ³ᾶἰ
 ³ἔᾶᾶἰ εἰ ᾶ ᾶἔᾶἰ ᾶᾶῶᾶἔῶ ἰ ᾶἰ ἡἰ, ὀᾶῶῶῶᾶ ῖᾶ ᾶñ-
 ἡἰ. ῖᾶ ᾶἔ ᾶᾶᾶἰ ᾶ ³´εἰ εἰ ᾶᾶ ³ᾶἔῶᾶ εἔῶῶᾶ ἀ´ἰ ὀἔ. Ὀἔ-
 ὀἔἔ ῖεᾶἰ ἰ ᾶἰ ἀῶἰ ᾶᾶ μᾶ÷ ³ᾶ÷ἰ ἰ ε´ἔ ³´εἰ ᾶἔἰ ᾶἰ. Ἰ ᾶἔῶ
 ᾶᾶ μᾶἔᾶᾶῶῶἔἰ ἰ εἰ ᾶ εῶῶᾶἰ ε ῖᾶ ᾶἔ ε´ῶñᾶἰ ... Ἀἔῶ ῖᾶἰ ᾶ-
 ἰ ε ὀᾶñᾶῶᾶᾶ ³ἔᾶἰ ὀᾶἔ. Ἀᾶμ-ᾶᾶμ-ᾶᾶμ...

Ἰ ἰ ᾶ ὀᾶἔῶἰ ἰ ὀἰ ᾶᾶἔ ᾶᾶ ᾶñῶᾶ Ὀἰ ᾶᾶᾶᾶᾶἰ εἰ ᾶ ἀἰ -
 ὀᾶᾶᾶ ἀί ὀᾶἔ. Ἀᾶᾶ ᾶñᾶᾶἔἔ ᾶἔῶ μἰ εᾶᾶ, ὀῶᾶᾶ ῶᾶῶᾶᾶ.
 Ἀἔῶ ἰ εἰ ᾶᾶῶ ᾶᾶᾶ εἰ ᾶῶᾶἰ ᾶῶ, μᾶἔἔ ὀ ³³ᾶ, μᾶἔἔ ᾶῶ
 ³³ᾶ ᾶ²ᾶᾶῶῶῶᾶ, ᾶἔῶ ὀ´ὀᾶἔ ἀ´ἔᾶᾶ ὀ´ἔ²ᾶἰ ᾶῶᾶᾶ. Ὀᾶἔ-
 ὀἰ ἰ Ὀἰ ᾶᾶᾶᾶᾶᾶἰ εἰ ᾶ ἔᾶᾶ εᾶῶᾶἰ ἰ ἰ ᾶñἔἰ εἰ ᾶ ὀῶñᾶᾶ
 εἔῶῶᾶ, ἰ ὀἔἰ εἔἰ εἔἔ ᾶἔᾶἰ ᾶᾶᾶᾶ:

— Ἀῶ ἰ εἰ ᾶ ῶᾶῶ, ᾶἰ ἰ εἰ ᾶἰ εᾶἰ ... εññἔ³ ὀἰ εἰ ᾶ-
 ἰ ε ἡἰ ᾶῶῶᾶᾶ-ᾶ?

— Ἐññἔ³ ὀῶἰ ἰ ε ᾶἰ εῶñᾶἔῶ, ᾶῶᾶᾶἔἰ ἰ ὀῶᾶᾶ
 ἀ´ἔᾶᾶ-ἔῶ, ἰ ἰ ᾶᾶἰ ἰ, ᾶῶᾶᾶἔἰ! Ὀῶ εῶᾶἔἰ ᾶἔῶἰ ε ε´ῶᾶῶ-
 ᾶᾶ ε´ῶἔἰ ε´³!

obkelib, dog'suv ichib o'tiradi. Nimamish, hamma qatori esa mehnati yeganiga chaqilib, savobdan quruq qolarmish. Mana ko'rasan, ishgayam non qo'ltiqqlab boradi. Mabodo, ovqatning tuzini ko'radigan bo'lsayam tuflab tashlaydi. Bolalarning haqidan qo'rqadi. U xotinning shaytoni allaqachonlar tashlab ketgan...

— Shunchalik ekan, nimaga bizga yaxshi bo'ladi deb xomtama bo'lyapsan, ona?

— Odam bolalariga o'xshab, ko'p mahmadona bo'lma, keyin bilasan...

YOMON TUSH SHAYTONDAN

(yoki ikki o'tning orasi...)

Nimagadir Xojabeka bugun kutilmaganda yotar o'rnini bo'lak soldi. Ma'lum bo'ldiki Xoja bilan qattiq arazlashgan. Ilgarilari ham bordi-keldi gaplar bo'lardiyu, ammo joylari illo-billo bo'lak bo'lmasdi. Bu holdan ona shaytonning qoqshoq qo'llariga jon bitib, qarsak chalib yubordi. Ha, o'zini qo'yishga joy topolmay qoldi. Quvonchdan o'zini tutolmay dedi:

— Oh-voh-ey... men bunday murodbaxsh kunni bir umr kutdim-a, endi o'zingdan ko'r Xoja! Ming taqvo qilganing bilan baribir odamsan, farishta emassan. Endi bekang qo'yningga qayta kirib bo'pti. Tirik ekanman bunga hech qachon yo'l qo'ymayman. Makr va hiylalarimning kuchini andi ko'rasan... Bir esingni teskari qilvoray. Vah-vah-vah...

Ona shayton shunday deb asta Xojabekaning boshiga bordi. Beka asabiy bir holda, uxlab yotardi. Bir nimalar deb ingranar, hali u yoqqa, hali bu yoqqa ag'darilib, bir to'shak bo'lib to'lg'anardi. Shayton Xojabekaning o'lib ketgan onasining tusiga kirib, muloyimlik bilan dedi:

— Bu nima yotish, jonim bolam... issiq o'rningni sovutib-a?

— Issiq o'rinni gapirasiz, yuragim muzlab bo'ldiku, onajon, yuragim! Shu kuyovingizni ko'rarga ko'zim yo'q!

— Óí ààé ààì à, áí èàæí í èì , óí ààé ààì à-ÿ. Òà²eí òàðèðàèàð ìì eí ààáì òì àñeí . Í èì à á´eààì ààÿì , ó-òà áí eàì áí è ì òàñè-ÿ! Ø àeóí í àà ìàé ááð, áí èàæí í èì ...

— Ý, ì òàñè, ì òàñè ààÿááðeá, ñí ÿñeàà è´òí à-à ñí èàááðeá, ñeç óí è øóí à³à ³eèeá ³´eàeí àeç. Òí òò-ààí àà àçí áeí è ì áí òí òòÿì ì áí . ì òèðñàì ´í ì³ì áí , òòð-ñàì ñ´í ì³ì áí ! Áó áð óeí àñ, ³àì àññè ´çè á´á ³í eàe. ¥à çeí áí í áóí ààí ÿøe. Áó eáðeðàà ì áí à è´ðàñeç, ´çeì ì è-´çeì áeð í èì à ³eèeá ³´ÿì áí ... ¥à, ³eçeí -àeçààì àæðáá ³í eàñeç, ì í àæí í . Áí²eì àà èe²eàá ì òà-ñeç. Æí í èì ààí ò´eéá eáðàeì . Àeèàì áí , ì áí ààí eá-ééí áí èàèàðeì ì àì èe²eàá-ñe³òáá áeð eóí eí è è´ðeá eáðàe. Áó èeøeì ì àì áeòòàñeí è ì eáí eèá, ÿðàeáá-ðààe... Èáðààì àà ÿø æí í èì eáðààe, ì í àæí í ...

Òí ààááeá ì e³eèeáá, èe²eae áí øeààe. Í í à øàe-òí í àà øóí eñe eáðàe ÿàe. Áàððí ààà ò´í eí è òàñeàðe èeéàe:

— Èe²eàì à, áí eàì , èe²eàì à... Ñàò³àe è´ç ÿøeí à eáðñeí . Ñáí ààe áeð ì àðe-ì àeéàðí è ³í í eí ààà òàøí à ³eèeá ³´eèáàeì è ó eéàèò ´eáðð, óí ààÿì ¥óáí í eí à áeð áí ³³áí áàeí ñe áí ðàeð. ì çeí áí è òòð. Í èì à ñáí ³´eèááí áeð èø eáeì àeéèááí ì àñàðì eàeí á? Í òí eí à eáèeàñeààe àeí eí ì eí à á´eñà, ì áð´eéí à ì àì ÿðeí à-í eèeàáí ´í eàèeà áàeáí à á´eñà áí ðeè, eàì ÿì àñ...

— Áí e ì í àæí í , øó ààí eàðí è ñeç àeóÿì ñeçì è? Ýøeðeá ³óeí ³eàðeì àà èøí ì àe ³í eàeì . Í ó³òe eó, -àeí àeç òàðàò á´eàðàeí àeç-eó!

— Í èì à ³eèeáé, áí èàæí í èì , áàðeí è è´ðeá-àe-èeá ì òeáí áí . Áàðàeì è-èì àà. Ñáí áeð ÿçeèááí àà ì áí ì òøòeì àðàeí à ì eí à ÿçeèàì áí . ì ðààeì çàðáí ààà ò´eààe. Æeààðeì ààí ì àeáí á´eàáí ñáí -àà, ì eí à ³eè-ñà ì àì , áí èàæí í èì ! Áàèí ðàà «eó, á-, á» ààeèøì ààáí ÿeáí !

— Í èì à ³eè, ààeñeç, ì àñeàì ààðeí à, ì í àæí í ?

— Æí eéí áí è á´eàe ³eèeá, ààáá ³eèeáeí à. Ýí àe áó ÿ²eàà á´øàøì à. ¥à, ì àìeàì òòð. Í ðòe³ ÿðeí áí è ì ÿ²eí eí à òààeàà àeí àòàe á´eì à. Áeð òààáàñeàà òàÿ-í eá, òàúçeðeí è àñeí ó ñ´òòàñe ñí áó³...

Òí ààááeá óe³óááí ÷áí òí ì ì í è áeèáí óe²í í àe. xè-ðí eèe, eáðáí ðàáí ì çeàðe òóí òàeááí , ì àøøà ³´í ñà ñeð²àeèá òóøààeááí ñeèeè³ ñí ÷eàðe òòðí àeááí ...

— Unday dema, bolajonim, unday dema-ya. Tag'in farishtalar omin devormasin. Nima bo'lgandayam, uchta bolangni otasi-ya! Shaytonga hay ber, bolajonim...

— E, otasi, otasi deyaverib, soyasiga ko'rpacha solaverib, siz uni shunaqa qilib qo'ydingiz. Tortganda azobini men tortyapman. O'tirsam o'poqman, tursam so'poqman! Bu yer uymas, qapassi o'zi bo'b qoldi. Ha zindon bundan yaxshi. Bu ketishda mana ko'rasiz, o'zimmi-o'zim bir nima qilib qo'yaman... Ha, qizingizdan ajrab qolasiz, onajon. Dog'imda yig'lab yurasiz. Jonimdan to'yib ketdim. Bilaman, mendan keyin bolalarim ham yig'lab-siqtab bir kunini ko'rib ketadi. Bu kishim ham bittasini olvolib, yashayveradi... Ketganda yosh jonim ketadi, onajon...

Xojabeka hiqillab, yig'lay boshladi. Ona shaytonga shunisi kerak edi. Darrovda to'nini teskari kiydi:

— Yig'lama, bolam, yig'lama... Satqai ko'z yoshing ketsin. Sendek bir pari-paykarni qoningga tashna qilib qo'yibdimi u yigit o'lgur, ungayam Xudoning bir boqqan balosi bordir. O'zingni tut. Nima sen qo'lidan bir ish kelmaydigan ovsarmiding? Otning kallasiday diploming bo'lsa, obro'ying ham eringnikidan o'n kalla baland bo'lsa borki, kam emas...

— Voy onajon, shu gaplarni siz aytyapsizmi? Eshitib quloqlarimga ishonmay qoldim. Nuqul kuyovingiz taraf bo'lardingiz-ku!

— Nima qilay, bolajonim, barini ko'rib-bilib yuribman. Dardim ichimda. Sen bir ezilganda men mushtipargina ming ezilaman. Yuragim zardobga to'ladi. Jigarimdan paydo bo'lgansan-da, ming qilsa ham, bolajonim! Bekorga «kuyov-yov» deyishmagan ekan!

— Nima qil, deysiz, maslahat bering, onajon?

— Joyingni bo'lak qilib, ajab qilding. Endi bu yog'iga bo'shshma. Ha, mahkam tur. Ortiq eringni oyog'ining tagida elpatak bo'lma. Bir tavbasiga tayanib, ta'zirini yesin u so'xtasi sovuq...

Xojabeka uyqudan chap tomoni bilan uyg'ondi. Chiroyli, ketvorgan yuzlari tumtaygan, pashsha qo'nsa

Ýøèèèàðí è øaðà³èàðèá í ÷èá, ³aðñèèèèàðèá ÿí àáí ...
í øõí í àààè èèèø-ðàáí ³èàð áèð-áèðèää òðèèääí ...
Èèääðèèàðè Õí æàáèèà óéää þðña, þðñáí è áèèèí ì à-
ñèèè. Õèí àðää òøaðäè. Ýí àè á'èñà, í óóèè ò'ðòí ³-
èè ì àøè³àáè àððñèèèèèèèè. Áóèàðí èí á ààðè Õí æàáà
´÷èèèøääí áí ø³à í àðña ýí àñ. ¥àðòí ýðèää ýðàèèèèèèè
³àðç ñàèí ì èí è ìàí áàðí ààè. Áóí àáí í í à øàèòí í
ìóçòðèáí èá, ñàí èðääí àáí -ñàí èðàð, èó÷èää-èó÷ ³'øè-
èèá, èèµí ì è æ'øááí àáí -æ'øàð ýàè:

— Áµ, µ-à-à-à... ³èèèèèèè ýí àè, Õí æàí . Áàèè àáí
ðí çè á'èàñèç ýí àè. Áà÷í ðààèí à èèèè ò'ðòàñèèè ³èè-
í àèèá þðóáèè... Ì áí à, í èµí ýð áèð ³èè á'èèá í èèè-
èàð. Áóí àáí áó ²èää øàèòí í èàðí èí á øí í -øaðàð è'èè
áàèè àà ì óáí ðàè á'èñèí . Í ò àèèáí èá ³í çè²èí è òí í à-
àè, àáááí èàðè øó-àà, à, èàáááé!

Áàèè èí á òàððè-ìàðàèèèèèèè è çèí àáí èóçàðèá
òèðàáí Õí æà òààæóáááá í øèí ðà «àñðà²òèðòèè µ»
ááá ³'ýðäè. Í í à øàèòí í áàèáí è áàððàð ³àèðàá ñí-
èàðäè:

— Á'ø èàèí à, áàèè , í ²èí ááà òèç ÷'èí àñà,
ìèñí àí àñ...

Õí æà ´çè÷à ààçèýðí è þí øàðí í³÷è á'èèá, òí ì í³
³èðèá ááàè:

— Áð³í ²èí è è'ðèá — á'çèí è íè, í í àñèí è è'ðèá
— ³èçèí è íè, áàèèèèèè ýàè. Áóáóí ðàµí àðèèè ³àè-
í í í àí àà áèð òóèèç ìàí òøàí àè ³í èèè-èó, áàèè ?

— Áí µ-áí µ... — ááá ýèðàá èóèèè í í à øàèòí í , —
áóáóí àáí áí øèáá ³àèí í í àèàðè áèç á'èàí èç, áèç à,
èàáááé! µçèàðèèè øàèòí í ³àèí í í à ì óáí ðàè á'èñèí !

Õí æà òí ðèí èää ³í ÷èðèí ³èèèèèèè àááí ì ýðäè:

— Ýðàèèèèè ³àðç ñàèí ì í è ìàí í àñèý ³èáí ðàèí -
áèç, ìà÷ á'èí àñà, áèççèèèè è í á ³'èèí á æí í èääí :
Áññàèí ì ó àèàèèè àà ðàµí àðòèèè ìè àà áàðí èàðóìó...

— Áèðèí ÷èääí , ñàèí ì èí àèçí è í èøèðèá áí á, èè-
èèí ÷èääí , í í àí í è ðèí ÷ ³'èèí á...

— ¥àèèýí , áèð í àðña àáýí ì áí ì è? Æí èèàðè æáí -
í àðááí á'èñèí !

— Áèè àñáí àèç áèèèá ³'èèí á, í í àí èàð ñèçàáí
ðí çèí àñèàð, ñèççè ñ'òðáí àèç ñí áó³ ýèáí . Í í àæí í èí
øóí à³à ááàèèèèè.

— Í èí à?!

sirg'alib tushadigan silliq sochlari hurpaygan... Eshiklarni sharaqlatib ochib, qarsillatib yopgan... oshxonadagi idish-tavoqlar bir-biriga urilgan... Ilgarilari Xojabeka uyda yursa, yurgani bilinmasidi. Ukparga o'xshardi. Endi bo'lsa, nuqul to'rtoyoqli maxluqdek gursillaydi. Bularning bari Xojaga o'chakishdan boshqa narsa emas. Hatto eriga ertalabki qarz salomini ham bermadi. Bundan ona shayton huzurlanib, semirgandan-semirar, kuchiga-kuch qo'shilib, ilhomi jo'shgandan-jo'shar zdi:

— Ah, h-a-a-a... qalaysiz endi, Xojam. Bekamdan rozi bo'lasiz endi. Bechoragina ikki o't o'rtasida qiynalib yuruvdi... Mana, nihoyat bir yoqli bo'lib oldilar. Bundan bu yog'iga shaytonlarning shon-sharaf yo'li bekamga muborak bo'lsin. Ot aylanib qozig'ini topadi, deganlari shu-da, a, labbay!

Bekaning xatti-harakatlarini zimdan kuzatib o'tirgan Xoja taajjubda oshkora «astag'firulloh» deb qo'yardi. Ona shayton bekani battar qayrab solardi:

— Bo'sh kelma, bekam, oyog'ingga tiz cho'kmasa, hisobmas...

Xoja o'zicha vaziyatni yumshatmoqchi bo'lib, tomoq qirib dedi:

— Arqog'ini ko'rib — bo'zini ol, onasini ko'rib — qizini ol, deyishgan edi. Bugun rahmatlik qaynonamga bir tukiz ham o'xshamay qoldi-ku, bekam?

— Voh-voh... — deb yayrab kuldi ona shayton, — bugundan boshlab qaynonalari biz bo'lamiz, biz a, labbay! O'zlariga shayton qaynona muborak bo'lsin!

Xoja xotiniga qochirim qilishda davom etdi:

— Ertalabki qarz salomni ham nasiya qivordingiz, hech bo'lmasa, bizzikini ob qo'ying jonidan: Assalomu alaykum va rahmatullohi va barokatuhu...

— Birinchidan, salomingizni pishirib yeng, ikkinchidan, onamni tinch qo'ying...

— Haliyam, bir narsa deyapmanmi? Joylari jannatdan bo'lsin!

— Bilmasangiz bilib qo'ying, onamlar sizdan rozimaslar, sizni so'xtangiz sovuq ekan. Onajonim shunaqa dedilar.

— Ýøèòààí èí àèç...

Í í à øàéòíí Õí æááâèà «í í àì èàð» ááèèøè áèèáí àèð ýèðáááí ááí ì èí á ýèðáá èáòàè:

— Ýà í í àì ááááí òèèèàðèí áááí í í áí á ´ðáèèñèí -à, á´éèàðèí ááá ³í ³èí àè³. Ýàèè ì áí ñáí è øóí áí ³ í í à-èèè ì àµðèí áèèáí ñèèèáèèè... µµ-µ-´´... òó³³áí í í áí -áááí è´ðì áááí èàðí è ì áí à ì áí ááí è´ðàñáí ...

— Áó ááéì áí , — áááè Õí æà ñáðááè òì ðòèá, — ááí èí àèçí è ì àçì óí èááí òóø è´ðááí áá ´øàéñèç. Áèè-ì àñáí àèç áèèèá ³´éèí á, ýøøè òóø Ðàµì í í ááí , ÿì í í òóø øàéòíí ááí ááèèøááè...

— Í á-á-á... — ááá þáí ðáè í í à øàéòíí èàì àèááè ó÷èá, — òóø ì áí ááí ýèáí èí è Õí æà ³óðáóð áèèèá ³í èäè-èó, µà, áèèì àé áèèááí áá èáðèóð, áó ÿ²è í á÷-à ì óèáá òóøááè ýí àè?..

£¤E ÒÀØÉÀØ

(ÿèè øàéòíí áá÷÷áí èí á ýí à áí²÷ááà ³àéðèøè)

Í í à øàéòíí í í èí á «áó ÿ²è í á÷-à ì óèáá òóøááè, ýí àè» ááá èàì àèááè ó÷-ááí ýáè, ýøøèèè µá÷ í èì à á´èì ááè. Õí æááâèà ýðèí èí á «ýøøè òóø Ðàµì í í ááí , ÿì í í òóø øàéòíí ááí » ááááí ááøí ðáðòèáá áí øèí èýì ³í òèðèá ´ðèðì ááè. Òóø òàúáèðèí èí á áóí á³à òì ì í í -èàðèí è áèèì àñà èáðáè-áá! Óí èí á èèì í í -èòòè ðèí è í í à øàéòíí í èèá óèáóðááí , ýðèáá ³áðøè ò´í èí è òáñèáðè èèèèá í èááí ýáè. Ýáððí ýðòáèááèè í í í óøòá-í èýì àðáèèáá áááèñì èèèí ááè. Áóí ááí í í à øàéòíí øóí ááè ýèðááèèèè, í á³ í²çè ÿèèèèá, ³óèí²èáá áòáè.

— Ýáé-µáé... áóí ÷áýì ýøøè-ý, áó ááèàñè òóøì à-áóð, æà ì áú³óè òí ðèí -áá, èø³èèèá è´ç òááí àñèí , è´ç! £à÷-í í , í èì à áááí èì µáì ýñèì ááí ÷è³èá èáðòá-áè. £áí è, í èñèí èàð ñèç ó òáðáòááí , áèç áó òáðáò-ááí ... Áóí ááí áó ÿ²èáá òáí ì èàðí èí á áóèèí è áèð ñèç áí á-ó, áèð ì áí !..

Áì ì í àèà-óèàèàðí è é´èááí óðí èì áááí Øàéòíí -áá÷÷à ³óðó³ ³í øè²èí è ýèáá, í ó³óè áí èáèàð áððí Òè-áá áèðáè-èáì àèáè á´èàð, í í àñèí è è´ðèá ááðèèèèèè èáèáðáè. Í òèðè ´çèí è òóòèá òóðí èì áé áááè:

— Nima?!

— Eshitganingiz...

Ona shayton Xojabeka «onamlar» deyishi bilan bir yayragandan ming yayrab ketdi:

— Ha onam degan tillaringdan onang o'rgilsin-a, bo'ylaringga qoqindi. Hali men seni shundoq onalik mehrim bilan siylayki... O'h-h-o'-o'... tuqqan onangdan ko'rmaganlarni mana mendan ko'rasan...

— Bu deyman, — dedi Xoja sergak tortib, — gapingizni mazmunidan tush ko'rganga o'xshaysiz. Bilmasangiz bilib qo'ying, yaxshi tush Rahmondan, yomon tush shaytondan deyishadi...

— Ov-v-v... — deb yubordi ona shayton kapalagi uchib, — tush mendan ekanini Xoja qurgur bilib qoldiku, ha, bilmay bilganda ketkur, bu yog'i necha pulga tushadi endi?..

QO'L TASHLASH

(yoki Shaytonvachchanning yana bog'chaga qaytishi)

Ona shaytonning «bu yog'i necha pulga tushadi, endi» deb kapalagi uchgan edi, yaxshiki hech nima bo'lmadi. Xojabeka erining «yaxshi tush Rahmondan, yomon tush shaytondan» degan bashoratiga boshiniyam qotirib o'tirmadi. Tush tabirining bunaqa tomonlarini bilmasa kerak-da! Uning iymon-ixtiyorini ona shayton olib ulgurgan, eriga qarshi to'nini teskari kiyib olgan edi. Hatto ertalabki nonushtaniyam ataylab bebismillo yedi. Bundan ona shayton shunday yayradiki, naq og'zi yoyilib, qulog'iga yetdi.

— Hay-hay... bunchayam yaxshi-ya, bu bekasi tushmagur, ja ma'qul xotin-da, ishqilib ko'z tegmasin, ko'z! Qachon, nima yeganim ham esimdan chiqib ketuvdi. Qani, olsinlar siz u tarafdin, biz bu tarafdin... Bundan bu yog'iga taomlarning gulini bir siz eng-u, bir men!..

Ammo aka-ukalarni yo'ldan urolmagan Shaytonvachcha quruq qoshig'ini yalab, nuqul bolalar atrofida girdikapalak bo'lar, onasini ko'rib baxilligi kelardi. Oxiri o'zini tutib turolmay dedi:

— Í í à, ààèì áí é´çèì é´³ ààá í í èèì àñáí ā màì á´èàðèáí, ì áí è é´çèì á´èàðóðèá áèð èø ÷è³àðí è- ì àé´òèðèáí áí, ³í èèè...

— Æèì á´è, ñó³àðí é´èáóð, èèì í áí ā èèðààè-ÿ... Í á³àò áèèøàà é´ç èáðàèì àñ, øóí áí²àì ³´èèì ā´ðà- ààè í²çèí áí è òí´ì ààè. Øàèòí í àà é´ç í ààì áí èàèàðè- í è é´èááí òðóø ó÷óí èáðàè. Ñáí ààààèá èáóðàà é´çèàð màì òàéò...

— Á´í òè-á´í òè, é´í ààèñàéáàðì à, øóí áí²àì è÷èì àà mà÷ àà³í èèðì àé, é´çèàðèì òèì èá èáðÿí òè...

— Øóí ÷à í àðñáí è é´ðèá òóðèá, áÿ í èì ààáí àáí èáèè ³èèè-àà. ß³èì ðí³ èáèñáí ā í øàðèá ³´ÿðì è- àèì !..

— ¥à, ³ì àé èáðñèì, áèèàì áí ñáí è³áí ààé³èèèá í øàðèøèì áí è... Í²çè-áóðí èì í è³í í³èèì í³÷èì èñáí ! Áèèèá³´é, áóí àáí áó³²èàà ñáí àà áóì èì í èÿì òóó³àçì èèì áí ...

— ¥á áóì èì ā áí øèì ààáí ³í èñèì, ñàññè³...

Í í à øàèòí áí èàñè áèèáí àà màì àèè æáí ā³èèèá òóðàáí àà Õí æà màì ³í èàáí´í óé ÷è³àðèá, ááèáí èì ā ³í èàà³´éàè.

— ¥à, ³à÷í í àáí ááðè, æà? — màì í í òáì ààáí èáèèá øáí²èèèààè ááèà.

— ðçèì àèç àéðàèì àèç-èó...

— Ñààèèáé, í èì à àáí´ì áí?

— Áí²÷ààà²èà³, í á´èàè, ÿí àè í øí àç í èèèì ààá...

— Áàñáí´í èì à?

— Ì áí ó í øí àçì è ÿøè áèèàì áí. Èàì ñó³óì, òà³- áí èè òí òèì. Áí èàèàðí èì ā mà³èì è´çèÿì áì àéàè, áè- ðí àáÿì áàèðì áéàè. Øóí àà, é´èááí èèèèòà èññè³ í í í í èáí èèì ā àáÿì´ì áí-àà, á´èì àñà, áóáóí´í ÷³í èà- ñèç.

— Óí à³à òà³áí áí ð´í øí àçì è´ì áí àà èáðààè é´³, ´çè òà³áí áí ðèàðàáí´ì àøóí áí³ á´èàèì, — ààá ááèá³´èèì è òí´ì í²èàà áððà³èèèè, — áí ðàì áí-ó, èññè²è- àà áóì èì è òóáàì áí.

— ×àèèè³èèàñèç, ³àéòààà³óèì²èì àèç òèì ÷ á´èà- àè, áí èàèàðí èì ā ààáí-è÷ááí è è÷èèà òóøààè, òàè- øèð-òàèøèðèáðàáí màì³óóóèàñèç...

— Ýí àè´ì áí èì ā èøèàðèì àà áðàèàøì áí ā, í èì à³èèèøèì´ì è´çèì áèèàì áí ...

— Ona, deyman ko'zim yo'q deb nolimasang ham bo'larkan, meni ko'zim bo'laturib bir ish chiqarolmay o'tiribman, qoyil...

— Jim bo'l, suqatoy o'lgur, kinnang kiradi-ya... Ovqat yeyishga ko'z kerakmas, shundog'am qo'ling o'radek og'zingni topadi. Shaytonga ko'z odam bolalarini yo'ldan urush uchun kerak. Sen dabdala o'lgurga ko'zlar ham xayf...

— Bo'pti-bo'pti, ko'p vaysayverma, shundog'am ichimga hech vaqo kirmay, ko'zlarim tinib ketyapti...

— Shuncha narsani ko'rib turib, yeya olmagandan keyin qiyin-da. Yaqinroq kelsang oshatib qo'yarmidim!..

— Ha, yoqmay ketsin, bilaman seni qanday qilib oshatishingni... Og'zi-burnimni qon qilmoqchimisani! Bilib qo'y, bundan bu yog'iga senga dumimniyam tutqazmayman...

— He duming boshingdan qolsin, sassiq...

Ona shayton bolasi bilan dahanaki jang qilib turganda Xoja hamyonidan pul chiqarib, bekaning yoniga qo'ydi.

— Ha, qachondan beri, ja? — hamon tepadan kelib shang'illadi beka.

— O'zingiz aytdingiz-ku...

— Saviley, nima depman?

— Bog'chada g'alayon bo'ldi, yangi oshpaz oldim deb...

— Desam nima?

— Men u oshpazni yaxshi bilaman. Kamsuqum, taqvoli xotin. Bolalarning haqini o'ziam yemaydi, birovgayam yedirmaydi. Shunga, yo'ldan ikkita issiq non olvoling deyapman-da, bo'lmasa, bugun och qolasiz.

— Unaqa taqvodor oshpazni menga keragi yo'q, o'zi taqvodordlardan mashundoq bo'ldim, — deb beka qo'lini tomog'iga arra qildi, — boraman-u, issig'ida dumini tugaman.

— Chakki qilasiz, qaytaga qulog'ingiz tinch bo'ladi, bolalarning yegan-ichgani ichiga tushadi, tekshir-tekshirlardan ham qutulasiz...

— Endi mening ishlarimga aralashmang, nima qilishimni o'zim bilaman...

— Åðàèàøàì áí , í èì ààà àðàèàøì àñ ýèáí ì áí , ýð-
ôí òèí ³´øµ´èèç àáá ³´éèáàèèàð, ´ððààà áí èàèàð áí ð,
àøèð!..

— Åí é-âí -âé... ýí à µàì äó, ñáí î... Ôí ì èç èâðèá
³í èääí ´çè ñèçí è. Ýí àè àáí í èí á ì ´ño-èàèèàñè áóí -
ääé, áóáóí àáí ò´øääèì èç á´èàè á´èàèì è, àáñ, é´èè-
ì èç µàì , òòòèì èì èç µàì á´èàè. Åáí òáì îì , àáññá-
èì ì !..

— Áí à, ýøáí á! — àáá ááèáí è î è³èøèääè î í à
øàèòí í , — ´ððààààè àð³í í í è óçèø ì áí à áóí à³à á´èà-
èè, ³í èèè, í î ì àðá á´á òòðèá ì àðáí èí á èøèí è ³èè-
àèí àèç, î òàðèí !

Áó ³ää Ø àèòí í àà÷÷à ´ç ààðàèää æèèèèèääè:

— Åí ²÷ààààè à²ààð-ò´í òàðèàðí è ´ç ³òèí ²èí á àè-
èáí ýøèðàèí á-à, î í à. Àèèèá ³´é ýí àè ì áí ó ³³à
áí ðì àèí áí , èàððà àèà àèèáí ì àèðàáàà áí ðàì áí .

— Ì óèèá á´èàèèàðè èàèèá ³í èàèì è, áí é òààèý-
âé... Áó æí í ñàðàèèèèèèèèè èèì ó÷óí , í í í è´ð! Í ààì èàð
´ç áí èàèàðèí è ´èèáááí àà, ì áí í èì ààà ñáí è ´èèá-
ì àñèèàèì èáðàè. µéèàèì áí , èá÷-à-µ, èóí äóç ´èèáè-
ì áí ... Áó ³³à èá ì áòí í áí àááí àèð ´í èá ³´ýé, çí ðà
òí èàèí á èóèèá ³í èñà...
— Àèèèá òòðèáí áí , ì áòí í áí àáí ààð÷à î ÷èá
³´èí î³÷èñáí , æà àé, ðñáí -à, î í à!

— Øóí è àèèàð ýèáí ñáí í èì ààà ýí à «ì àèðàáàà
áí ðàì áí »èàá ³í èàèì á òí ì èàèèá?

— Ì áí òí ì èàèèá á´èñáí , ñáí è´ð èàèèáñáí , ýí àè
ì áí èýì èøèàðèì àà àðàèàøì à, àèççèýì é´èèì èç, òó-
òèì èì èç á´èàè, àèèàèí àì è?

— Àèèì ààèì ...
— Ý, àèèì àñáí á, àèèì à-á, ñáí ´çè ì áí è ³à÷í í
àèèí ààèí á?..

— Øóí ààé ³èèèá, é´èèì , òòòèì èì á´èàè àááèí ?
— Á´èàè...
— Í í áí àááí àì àí í î ðí ³ á´á èáðàèí àì è?
— Àèèà³à÷í í ...
— Ò´ðò òí ì î í èí á ³èáèàì è?
— ¥à, òí µèáááí áðèì àà áí ðàì áí !
— Ì ááí áí áóðí èí áí è òí ðòèá, î èàèì àà áí ø òðèá
èáèñáí á÷èè?

— Éáèì àèì áí !

— Éáèì àèì áí !

— Éáèì àèì áí !

— Éáèì àèì áí !

— Éáèì àèì áí !

— Éáèì àèì áí !

— Aralashaman, nimaga aralashmas ekanman, er-xotin qo'shho'kiz deb qo'yibdilar, o'rtada bolalar bor, axirl!..

— Voy-vo-ey... yana hamdu, sano... Tomiz ketib qolgan o'zi sizni. Endi gapning po'st-kallasi bunday, bugundan to'shagimiz bo'lak bo'ldimi, bas, yo'limiz ham, tutimimiz ham bo'lak. Gap tamom, vassalom!..

— Ana, yashang! — deb bekani olqishladi ona shayton, — o'rtadagi arqonni uzish mana bunaqa bo'ladi, qoyil, nomard bo'b turib mardning ishini qildingiz, ofarin!

Bu yoqda Shaytonvachcha o'z dardida jikilladi:

— Bog'chadagi ag'dar-to'ntarlarni o'z qulog'ing bilan eshitding-a, ona. Bilib qo'y endi men u yoqqa bormayman, katta aka bilan maktabga boraman.

— Mulla bo'lgilari kelib qoldimi, voy taviya-ey... Bu jonsarakliklar kim uchun, nonko'r! Odamlar o'z bolalarini o'ylaganda, men nimaga seni o'ylamasligim kerak. O'ylayman, kecha-yu, kunduz o'ylayman... Bu yoqqa ke peshonangdan bir o'pib qo'yay, zora toleing kulib qolsa...

— Bilib turibman, peshonamdan darcha ochib qo'ymoqchisan, ja ayyorsan-a, ona!

— Shuni bilar ekansan nimaga yana «maktabga boraman»lab qolding xomkalla?

— Men xomkalla bo'lsam, sen ko'r kallasan, endi meniyan ishlarimga aralashma, bizziyam yo'limiz, tutimimiz bo'lak, bildingmi?

— Bilmadim...

— E, bilmasang, bilma-ye, sen o'zi meni qachon bilovding?..

— Shunday qilib, yo'lim, tutimim bo'lak degin?

— Bo'lak...

— Onangdanam donoroq bo'b ketdingmi?

— Allaqachon...

— To'rt tomoning qiblami?

— Ha, xohlagan yerimga boraman!

— Mabodo burningni tortib, oldimga bosh urib kelsang-chi?

— Kelmayman!

- Êâēñàí à í èì à ³èèàé?
- Áèèàáí èí áí è...
- Êâèèøäèèì è?
- Êâèèøäèè!
- Ê´èèè òàøèà, á´èì àñà...
- Ì áí à...

Øàéòí í àà÷÷à í í àñèí èí à ³´èèàà ³àðñèèèèàðèá èàò-òèí è òàøèààè-þ, ³´èèà òóøàè. Í í à øàéòí í óí è í ²èí èí à í ñòèàà í èèá, ì àéààèàá ðí ñà ýçàè. Áí í àè ³àðçèàðèí èýì ýòøèèàá óçàè. Òààààñèàà òàýí òèðèá àààè:

— Õí æàááèáí è ñáí è ááá é´èèáí óðàèì , ààáààèà. ðøàí èí à ì àéèàáí á´è ýí àè. Ì àèòàááá áí ðàðì èø-èàð... Øí øì àñàí à, áí ðàñàí ... ´çèì èçí èýì øóí áí ³ ì àè-òàáèàðèì èç, áí ðóèòóí óí èàðèì èç áí ðèè, ý, ìà-à-à... áóí ²í è òèððàðàèè, áóí ²í è... Õà³àò ó àðèàðàá áí ðèø-àà ñáí ìí çèð÷à òí ì èèè ³èèàñáí ...

ÈÈÈÈ ÁÍ Í À Í Í Í

(,èè ýí àè í øí àçí èí à ýí àè÷÷à ààðñèàðè)

Íí àè í øí àç Õí æà àéòàáí ààè èøàà èèèèòà í í í í è í àì í èèøèí ðí í à ³´èèè²èèàà ³èñòèðèá èáèèè. ¥à, áí-ø³àèàð è´ðñèí ááá øóí ààé ³èèèè. Óí è ðí ñòáí ìàì è´í ÷èèèè è´ðàè. Áéí è³ñà, çàáòí çí èí à ýñè í ²èá ³í èàè àààè. «Òàááà, ´ðí í í àà ´òèí è´òàðèá èáèèáí í ààì í è ýí àè è´ðèøèì », àáá ²óàèðáí èá ³´èèè. Õí æàááèà á´èñà «ìàèè è´ðàì èç, ñèí àì àááí í óí èí à ñèðòèèááí ´òí à àá-ááí èàð» àáá ³í øèàðèí è ÷èì èðàè. Êí ðí áóé ý²èðè ÷è³-³áí à´í í èñèí è ³´èèèàà í èèá, óçí ³ ìèèèèèè...

Íí àè í øí àç çàáòí çááí ì àñàèèè³èàðí è òàðí çèàà òí ðèèá í èà áí øèààè.

— Ý, — àáàè çàáòí ç çàðààñè ³àéí áá, — áóí à³à òí ðèèá í èèøèí àèçàà ì áí è òí í àààèðí í ³èèàñèç-éó, òí èàæí í ?

— Ì áí àà ì áí í àè ³í ²í çàáàèñèí è ááð, áí èàì , áí-ø³àñè àèèáí èøèì é´³...

— Áí ø³àñèì èø, áí ø³àñèí è ýàèèàðè áí ð, ýàèèà-ðè, áèèèèí àèçí è?.. Èèèí àèì èç áóí áí -í -í ³ èáèèèèè èøèàì àñàè á´èì àéèèè...

- Kelsang nima qilay?
- Bilganingni...
- Kelishdikmi?
- Kelishdik!
- Qo'lli tashla, bo'lmasa...
- Mana...

Shaytonvachcha onasining qo'lga qarsillatib kaftini tashladi-yu, qo'lga tushdi. Ona shayton uni oyog'ining ostiga olib, maydalab rosa ezdi. Anovi qarzariniyam yaxshilab uzdi. Tavbasiga tayantirib dedi:

— Xojabekani seni deb yo'ldan urdim, dabdala. O'shaning payidan bo'l endi. Maktabga borarmishlar... Shoshmasang, borasan... o'zimizniyam shundoq maktablarimiz, dorulfununlarimiz borki, e, ha-a-a... dunyoni titratadi, dunyoni... Faqat u erlarga borishga sen hozircha xomlik qilasan...

IKKI DONA NON

(yoki yangi oshpazning yangicha darslari)

Yangi oshpaz Xoja aytgandek ishga ikkita nonni namoyishkorona qo'ltig'iga qistirib keldi. Ha, boshqalar ko'rsin deb shunday qildi. Uni rostan ham ko'pchilik ko'rdi. Ayniqsa, zavxozning esi og'ib qolay dedi. «Tavba, o'rmonga o'tin ko'tarib kelgan odamni endi ko'rishim», deb g'udiraniy qo'ydi. Xojabeka bo'lsa «hali ko'ramiz, sinamagan otning sirtidan o'tma deganlar» deb qoshlarini chimirdi. Qorovul yag'iri chiqqan do'ppisini qo'lga olib, uzoq hidladi...

Yangi oshpaz zavxozdan masalliq'larni tarozida tortib ola boshladi.

— E, — dedi zavxoz zardasi qaynab, — bunaqa tortib olishingizda meni xonavayron qilasiz-ku, xolajon?

— Menga manovi qog'ozdagisini ber, bolam, boshqasi bilan ishim yo'q...

— Boshqasimish, boshqasini egalari bor, egalari, bildingizmi?.. Ikkovimiz bundo-o-oq kelishib ishlamasak bo'lmaydi...

— Í î èèì à-á, éàèèøèø áóí àáí î ðòè³ á´éàèèì è, áí èàèàðàà áèð ñè³èì, áèð ñè³èì ³´øèá þáí ð, ñà-áí á á´èààè àáì àyì ì áí -èó...

— Ý-y-y, ìàèè ³´øèá þáí ðèøèì ìàì áí ðì è, î è-à? Áó àáì -ñ´çèàðí è ýøèðèá òððááí Õí æàááèáí èì á òèèè ³è÷èèè:

— Áó àáèì áí, òí èàæí í, î øí àçèèè àèì èì ì èí àèç áí ðì èàè? Áó òí ì í í èàðèì è ñ´ðáá-ñóðèøòèðì áé èøàà î èáí ðàèè ñèççè.

Í øí àç ýøèðèà ìàì ýøèðì àááí àà î èèá, èøèí è àááí ì ýòèðèàááðàè. Õaðí çè òñòèàà àáì àà òòðèøèàðè-í è ì í í è´ðáðàè. Áòèð ýí àèèøèá èáðèø ì òí èèì -àà. Õí ø-òaðí çè àáá ³´éèáàèèàð áóí è. Í òèððàòàà æàáí áé áí ð.

— Áí øèè²èì èç ñèçááí àáì ñ´ðáýì òèèàð, ³óèí²-ááí î á ³´éááí ì è? — ááàè çàáðí çàà æí í áèðèá.

— Ýá, ì áí è ÷àè²èòì áí àèàð, áóí à³à î áéóàà ³óèí²-èì àà î áòòà òè³èá í èàì áí. Áí èàèàðí èì á ìà³èàà òè, í àò á´á ³í èì àñèì -àà, áéèáí áé, øàèàððááí òí ðòèí á...

Õí æàááèáí èì á ³í í è ì èyñèàà òðàè. Õó í áéóàà÷à ò´çèàà í èñáàðáí áóí à³à ááí èñáí àèèèèà áó÷ èáèì àááí ýàè. Í à èèí æ, òèøí è-òèøàà áí ñèøàà ì àæáóð. Ë´í ÷è-èèèí èì á òí ìèøè... Í øí àç èì ààì ààèì è, àáì àè àèì -èì ì è è´³. Ëññè²èàà èì áóøèí è ò´ðèèèàá ³´yì áí, è´í àèèàáí ´òèàçè Õí æàááèà.

Í øí àç ì àñàèèè³èàðí è î èèá, òí òèððàì á´èèá î è-àà÷, Õí æàááèàà þçèáí àè:

- Àèì èì ì ñ´ðáàèì àèçì è, òí èáí àèç ´ðàèèñèí ?
- Õóí àáé, áèçàà àèì èì ì ñèç èøèáá á´èì áéàè.
- Áí ð-àà, áéèáí áé, á´éááí àà ³áí áí³, áèð ýí àñ èèèèòà. Í èàèí ò÷èèèøèñèí è áèðèððááí ì áí, èáèèí òáðí èè´ì èí è. Áí èàèàð ³ááðàà á´èñà ´øà æí èèàðàà áááðì í í èøèàááí ì áí. Õó ááñáí àèç ì áí ì èøèðááí î á³àòèàðí è áááí áí èàèàð ì í èáí í -ì í èáí í á´èèá, ìí èè-ì ó, ààçèð á´èèá èøèàøyì òè, ÷áì ì èí í áí èñ÷èèàðè ³áí ÷à, ´µ-µ´´´´...

Áó àáì èàðí è ýøèðèá òððááí Õàéóí í àà÷÷à àñòí é-àèè ²èæèì èá ááàè:

— Ñáí èàì ì èðøí ýððààèì áí è áí ðèá èàòòà òí èáí -ááá áéò, áí èàèàð ì í èáí í, ì í èáí í á´èàðì èø? Àèç÷è, áèç øàèòí í èàð÷è, Õí æàááèà÷è, çàáðí ç÷è, ³í ðí áòè-÷è, áó ³àà ³áí ÷à á´ì áèèèáááí, ñ´ì áèèèáááí ì í à-

— Nolima-ye, kelishish bundan ortiq bo'ladimi, bolalarga bir siqim, bir siqim qo'shib yubor, savob bo'ladi demayapman-ku...

— E-e-e, hali qo'shib yuborishim ham bormi, ol-a?

Bu gap-so'zlarni eshitib turgan Xojabekaning tili qichidi:

— Bu deyman, xolajon, oshpazlik diplomingiz bormidi? Bu tomonlarini so'rab-surishtirmay ishga olvordik sizzi.

Oshpaz eshitsu ham eshitmaganga olib, ishini davom ettiraverdi. Tarozi ustida gapga tutishlarini yomon ko'rardi. Axir yanglishib ketish mumkin-da. Tosh-tarozi deb qo'yibdilar buni. Oxiratda javobi bor.

— Boshlig'imiz sizdan gap so'rayaptilar, yo qulog'dan ob qo'yganmi? — dedi zavxozga jon bitib.

— Ha, meni chalg'itmanglar, bunaqa paytda qulog'imga paxta tiqib olaman. Bolalarning haqiga xiyonat bo'b qolmasin-da, aylanay, shakardan torting...

Xojabekaning qoni miyasiga urdi. Shu paytgacha u o'ziga nisbatan bunaqa bepisandlikka duch kelmagan edi. Na iloj, tishni-tishga bosishga majbur. Ko'pchilikning xohishi... Oshpaz indamadimi, demak diplomi yo'q. Issig'ida kovushini to'g'rilab qo'yaman, ko'nglidan o'tkazdi Xojabeka.

Oshpaz masalliq'larni olib, xotirjam bo'lib olgach, Xojabekaga yuzlandi:

— Diplom so'radingizmi, xolangiz o'rgilsin?

— Shunday, bizda diplomsiz ishlab bo'lmaydi.

— Bor-da, aylanay, bo'lganda qandoq, bir emas ikkita. Oldin uchilishisini bitirganman, keyin texniko'mini. Bolalar qayerda bo'lsa o'sha joylarda bearmon ishlaganman. Shu desangiz men pishirgan ovqatlarni yegan bolalar polvon-polvon bo'lib, hokimu, vazir bo'lib ishlashyapti, chempion bokschilari qancha, o'h-ho'-o'-o'...

Bu gaplarni eshitib turgan Shaytonvachcha astoydil g'ijini dedi:

— Sen kampirsho ertagingni borib katta xolangga ayt, bolalar polvon, polvon bo'larmish? Bizchi, biz shaytonlarchi, Xojabekachi, zavxozchi, qorovulchi, bu

èàð... Òèàðí è í àòñè é³ì è? Í èàèí í è÷í³ è ´çèí ààà óð, èáéèí áèðí ààà...

— Í èì ààà ´ðà ÷²èè³ æí éèàðàà èøèí áóðí ààèí - àèç, òí èàæí í? — ààá èàì í èðí èí á æè²èàà òààì í³÷è á´èèè çàáóí ç.

— Èøèí áðàðàèì, òí èàí á ´ðàèèñèí, èøèí áðàð- àèì, øó ààñàí á øàéòí í è ç´ð çàáó´çèàð áèèáí ìá÷ ÷è³èøí èì ààèì -àà. Òè³èèèá ´èáóðèàð, Òóáí ààí³´ð³èøí àñ ýàè-àà. Áí èàí è ìá³èì è, áòèì ì è ìá³èì è, àñèððè ìá³èì è, óèàðàà áàðèáèð...Ñèç òí à³àì àññèç øáèèèèè, áí èàì, áí é á´èèàðèí àèçàà àèðàèòòí í ...

Çàáó´ç áèèáí Òí æàááèà «ìá»ýì, «é²»àì ààì àé, òàñèàðè³àðàá, ÷è³èá èáðèøàè.

ÕÍ ΑΑÁΑΕΑ ΟΘΝΑÍ Á

(÷èè Àèñì èèèí òí èàí èí á èáðèøè)

Õí æàááèà ýì àè í øí àçí èí á í èèèàáí ìàòñàèàñè í èð á´èèá ÷è³àè. Þ ðààè ñè³èèèá òí í àñèàà èèðàèñè èáè- ì ààè. Àñàáèè áèð àìáí èàà ìí àèèí è àèèáí ààí á´èèè. Òàððí øí èí á èøèàáí èøèàè òí í èá, àèàì èàáí ÷è³- ì í³÷è ýàè, àèñèàà í èèá ìàì ì à³ ÷² òóøñà ýèàáóáèè, ñàðí ì æí í -ñàðèøòà ýèáí. Øàéòí í àà÷÷à ìàì òí àáí àæ- ðàì àé áèðí í í àðñàí è è´çèàà í èàá´æè³èèèá è´ðñàð- ì í³÷è á´èèè-þ, óàààñèèàáí ÷è³í èì ààè. ìçè Àèñì èè- èí òí èà áí ø ñó³³áí æí éàà øàéòí í èàðí èí á í³-³´èè áí²èáí àðàè. ìí ìí ì è ýòøè, ýòøèí è ÷ì ìí³ èèèá è´ðñàðèøà í èì àñàè. Øàéòí í àà÷÷áí èí á è÷è³óèèèðà- àè. Í ø³í çí í è´èáóð ìàð áí èì àèááè áèð í èì à ñ´ðáá áí í á óðýì ðè. Ò í èì à³èèèèøèí è áèèì àé àñòà ááèà- í èí á³í ðí èàà³óèí³ ñí èàè. Ááèáí èýì³í ðí è ááçí àòà á´èèá, ³óèèèðàá ááðàè. Øàéòí í àà÷÷à ´çè÷à èøøàé- àè. Bí àýì³óèèèðàí àñèí ì è, ýðòàèèááèè ìí ìí óøòáí è ì à³³í ñ ì í àñè òóøèðàè-éó. Ááèà ýðèàà æàìè³èèèø- àáí í àðèàà ´òí ààè. Áá÷í ðààèí á, áèð áà³òèàð áááí è- ýì í èèèàà, àì áááí èýì í èèèàà òóðàáí. Ýí àè á´èñà, òí è ìàð òí ì í í ááí ñè³èá³´èèèøàè. Áòèð óýì í ááì - éó, òàðèøòàì àñ. Áóí è óñòèàà ÷ø, èàððà-èàððà áá, è÷èèñè, ´èí áá-éóèèñè èáèèàè... Èèèàðè ìàð èóí è áó

yoqda qancha do'mbillagan, so'mbillagan opalar... Ularni nafsi yo'qmi? Oldin pichoqni o'zingga ur, keyin birovg'a...

— Nimaga o'sha yog'liq joylarda ishlovurmadingiz, xolajon? — deb kampirning jig'iga tegmoqchi bo'ldi zavhoz.

— Ishlovrardim, xolang o'rgilsin, ishlovrardim, shu desang shaytoni zo'r zavxo'zlar bilan hech chiqisholmadim-da. Tiqilib o'lgurlar, Xudodan qo'rqishmas edi-da. Bolani haqimi, yetimmi haqimi, yesirri haqimi, ularga baribir... Siz unaqamassiz shekilli, bolam, voy bo'ylaringizga girgitton...

Zavxo'z bilan Xojabeka «ha»yam, «yo'g'»am demay, teskari qarab, chiqib ketishdi.

XOJABEKA XURSAND

(yoki Bismillo xolaning ketishi)

Xojabeka yangi oshpazning oldidan xafsalasi pir bo'lib chiqdi. Yuragi siqilib xonasiga kirgisi kelmadi. Asabiy bir ahvolda hovlini aylangan bo'ldi. Farroshning ishidan ishkal topib, alamidani chiqmoqchi edi, aksiga olib hammayoq yog' tushsa yalagudek, saromjon-sarishta ekan. Shaytonvachcha ham undan ajramay biron narsani ko'ziga olabo'ji qilib ko'rsatmoqchi bo'ldi-yu, uddasidan chiqolmadi. O'zi Bismillo xola bosh suqqan joyda shaytonlarning oyoq-qo'li bog'lanardi. Yomonni yaxshi, yaxshini yomon qilib ko'rsatisha olmasdi. Shaytonvachchaning ichi quldiradi. Oshqozoni o'lgur har doimgidek bir nima so'rab bong uryapti. U nima qilishini bilmay asta bekaning qorniga quloq soldi. Bekaniyam qorni bezovta bo'lib, quldirab berdi. Shaytonvachcha o'zicha ishshaydi. Yanayam quldiramasinmi, ertalabki nonushtani paqqos onasi tushirdi-ku. Beka eriga jahl qilishdan nariga o'tmadi. Bechoragina, bir vaqtlar yeganiyam oldida, yemaganiyam oldida turgan. Endi bo'lsa, uni har tomondan siqib qo'yishdi. Axir uyam odam-ku, farishtamas. Buni ustiga yosh, katta-katta eb, ichkisi,

í àéòàà óí è øí mí í à ààñòòðí í éòàðäè. Øóí è ýñèáá, Øàéòí í àà÷÷à ááèàí èí ā ³óèí²èàà àñàð øèàèðèààè:

— Ááèàí , òí í áí àèççàà èèðèí ā , òí í áí àèççàà , èñ-
ñè³ , æèççàèè í í í áèèàí ³àèí í³ éóòèá ³í èàè , ìà!

Óí æàááèàí èí ā ÷èðí èè ì ÷èèèèè. Í àìí òèè øóí ààè á´èñà? Áóí à³à ì àìðèàí í ÷èèèèèèèð ì øí àç áèèàí çà-
òí çí èí ā ³´èèààí èàèàðäè. ¥à , áèðè ³àèí í³ í èèá
èáèñà , áèðè æèççàèè í í í í èèá èàèàðäè. Bí àè ì ø-
í àççàí -éó òí èà é´³. Ó ³í òàáí í í í í èýì ðàáí é´ðí àé-
àè. ¥àèèè çí çàáòí çèì ì áí àà ñí àè³. Óí æàááèà Øàé-
òí í àà÷÷àí èí ā ààñààñàñèàà ó÷èá , øèðèí òà èèàð áè-
èàí òí í àñèàà èèðäè. Èèðäè-ð , òàððáóçè ³´èèè²èàáí
òóøàè. Æèìèè ÷è³èá , çàáòí çí èí ā á´ðèàà ²èòò ³àèàè
èàðäè: — «Ááááòí , çè³í à ´èáóð... ì øí àç-éó òà³áí ñè-
í è áàìí í à ³èèààè , ñáí -÷è? Ñáí , í èì áí áí è áàìí í à
³èèàñáí , òí ì ñààèí à òí ì àèðààèèàáí ³óðòí ñí³. Øí ø-
í àé òóð , øó ³èèàáí èí ààà ñáí èýì áóì èí áí è òóàà-
ì áí ...

Øàéòí í àà÷÷à ýí àè ááèààà ³àðøè òóæòí àà ´òàè:

— ìçèì àèççàýì àéá áí ð , ááèàí , ýðàà áèèàí Óí -
æàí àèç çàððáí ì óèí è ì èèáí èí àèççàà ì áí à ìí çèð èè-
èèòà ñ´è³èèáí³ í í í áèèàí áí ²ñóá ìàì òàøèá ÷è³í à-
ñèàè! Øóí à³à , áááí í à àðàçèàñà ò´ðààñèàà çàðàð ááé-
àèèàð...

— ¥à÷ ³à÷íí , — ááàè Óí æàááèà ³óèèèðà , òàáí
³í ðí èí è ÷áí ààèèáá , — ì ÷èì àáí ´èñàí ´èàí áí èè ,
ýí àè ó ñ´òààñè ñí áó³³à ³óè á´èì àèì áí ...

Ááèàí è ìàð òàðàòááí è´çàà è´ðèí ì àñ áèð éó÷
ýçàðäè. Óí í ààà ñè²í àé , ýí à òàø³àðèàà ³àðáá ððàè.
Àì ì ì ñòí í àááí ÷è³í à , ³ Áèñí èèèí òí èààà é´èè³àè.

— Áññàèí ò àèàééòí àà ðàìí àòóèèí ìó àà áàðí èà-
òóìó , — ááý ááèàááí ì èèèí ñàèí ì ááðäè ó. Ááèà ç´ðí à-
ç´ðàèè æèèì àéàè.

— Èáèèí ā òí èà...

— Õèçðí è é´³èàñàí á´èàð ýèáí , ³àðáí ā , øáðàà
ýèáí ñèç , ³í ³èí àè³...

— ¥à , ýí àè ñèççè áóí èàðèí àèç áèèàí Õèçð á´ñàè-
á´áí èç-àà , — èáñàðàè Óí æàááèà.

— Á´èèí ā , èèí èèì , á´èèí ā , ´çè áí èàèàð áèèàí
èøèàéèèáí èàð ýðèì Õèçð á´èèá ³í èèøààè. Áí èàèàð

o'ynab-kulgisi keladi... Ilgari har kuni bu paytda uni shoxona dasturxon kutardi. Shuni eslab, Shaytonvachcha bekaning qulog'iga asta shivirladi:

— Bekam, xonangizga kiring, xonangizga, issiq, jizzali non bilan qaymoq kutib qoldi, ha!

Xojabekaning chiroyi ochildi. Nahotki shunday bo'lsa? Bunaqa mehribonchiliklar oshpaz bilan zavxozning qo'lidan kelardi. Ha, biri qaymoq olib kelsa, biri jizzali non olib kelardi. Yangi oshpazdan-ku umid yo'q. U qotgan nonniyam ravo ko'rmaydi. Haliyam zavxozim menga sodiq. Xojabeka Shaytonvachchanning vasvasasiga uchib, shirin xayollar bilan xonasiga kirdi. Kirdi-yu, tarvuzi qo'ltig'idan tushdi. Jahli chiqib, zavxozning go'riga g'isht qalay ketdi: — «Bevafo, ziqna o'lgur... oshpaz-ku taqvosini bahona qiladi, sen-chi? Sen, nimangni bahona qilasan, tomsagina tomdiradigan qurumsoq. Shoshmay tur, shu qilganingga seniyam dumingni tugaman...

Shaytonvachcha endi bekaga qarshi hujumga o'tdi:

— O'zingizdayam ayb bor, bekam, erta bilan Xojangiz bergan pulni olganingizda mana hozir ikkita so'lqildoq non bilan dog'suv ham teshib chiqmasidi! Shunaqa, devona arazlasa to'rvasiga zarar deydilar...

— Hech qachon, — dedi Xojabeka quldirayotgan qornini changallab, — ochimdan o'lsam o'lamanki, endi u so'xtasi sovuqqa qul bo'lmayman...

Bekani har tarafdin ko'zga ko'rinmas bir kuch ezardi. Xonaga sig'may, yana tashqariga qarab yurdi. Ammo ostonadan chiqmayoq Bismillo xolaga yo'liqdi.

— Assalomu alaykum va rahmatullohu va barokatuhu, — deya bekadan oldin salom berdi u. Beka zo'rma-zo'raki jilmaydi.

— Keling xola...

— Xizrni yo'qlasam bo'lar ekan, qarang, shetta ekansiz, qoqindi...

— Ha, endi sizzi duolaringiz bilan Xizr bo'sak-bo'bmiz-da, — kesatdi Xojabeka.

— Bo'ling, iloyim, bo'ling, o'zi bolalar bilan ishlaydiganlar yarim Xizr bo'lib qolishadi. Bolalar bu...

áó... 'μ-μ-'-' , μαçèèàèàì ì è... óèað èèì μεé óðó²èèè!
Óèað áóí , àà èàèì àé ³'èñà çàì í í à í òèð á'èàèè-ý...

Áó ààì èaðàáí áàèáí èí á ýí ñàñè ³í òàè. ×ó³óð ýñ-
í àá, òí èàì èí á ààì èí è á'èèè:

— Ì áí àà èøèí àèç áí òì èàè?

— Øó... — àây Áèñì èèèì òí èà Òí æàááèààà áí ø-
ààì -í , ³ ³aðàá ³'èèè, — èàòì í ³÷èì áí , æàáí á ááð-
ñàì àèç.

Òí æàááèà áèðàáí áí àèè òí òèèá èáòàè. ¥àèèàáí
ááðè óí è ýçèá òòðàáì è'ðèí ì àñ ³'èèàð ³'èèá þáí ð-
àáì ààè á'èèè.

— Áí é ³à÷í í ? — èòèèèì ààáì àà í áí çèàðè æàðáí á-
èèá èáòàè áàèáí èí á.

— Øó áóáóí , þí çèðð, àéèàì àé... ¥à, ñàòàðèì ³àðè-
èè...

— ¥àé-μαé, — àáá þáí ðàè Ø'àéòì í àà÷÷à ñóþí àà-
í èàáí , — áóí ààé μóøòàááðàá ³'è ñ'èáí ðèø èáðàè,
áàèàì , ³'è. — Áí é-áé, áèççèýì è'÷-àì èçàà áàèðàì
á'èàð ýèáí -éó, í èμí ýò. μéèáá 'òèðì àñàáí æàáí áéí è
ááðèí á-à, áàèàì ààò á'èñèí -à!

Áàèà òí èàáá çèì àáí ³aðàá òèè , ²èàì àèèè ³èèì à , ò-
àáì èí è ñàçàá÷, 'çè òèè , ²èàì àèèèèèà 'òàè:

— Áèèñàè á'èàèèì è, áèççèàðí è àòèì ³èèèá,
³à , ³èàðàà èáòýì ñèç?

— Áí çí ðàá...

— Ì í çí ðàá? — þàéðí í á'èèè Òí æàááèà, —
³'èèì á-á...

— Ì í çí ðàáì àñ áí çí ðàá... àéðèøààèèó, í òàí á áí -
çí ð, í í áí á áí çí ð ááá, 'øà , ³³à ÷³èðèøàýì òè.

Òí æàááèáí èí á ³óèí ²è òààèàà èáèèá Ø'àéòì í àà÷÷à
æèèèèèààè:

— Ýé-é-é, áóí ÷à ÷àéí àèàñàí , áàèàì , áí çí ðàáì è,
í ÷è³ ì í çí ðàáì è, í èì à òàð³è áí ð, áó áðàáí ààò
á'èñà á'èèè-àà, ááðèáèð òí òèí èèèèì ááá áí ðàñàí -àà,
áàèàì , ñí ÷èí á óçóí à³èèì á ³èñ³à...

— Áí é áí çí ðàá í èì à áí ð ñèçàà, øó , øèí àèçàà
í èèàñì òàðèèè ³èèèèè è?

— ¥à é'-'-'... áí çí ð³'ì ááðàèà òí'í áóðð, æóààýì
þàèí è, òà³áí èè í àáì , 'øà ÷³èðýì òè. Áéðèøè÷, áí -
çí ðàá òí òèí -òàèàæ è'í àéèá, òàððèá, èí òèçí ì áóçè-
èèá èáòàáì ì èø, øóí è é'èèá ñí èèá ááðèí á àâyì òè.

o'h-h-o'-o', hazilakammi... ular ilohiy urug'lik! Ular dunyoga kelmay qo'ysa zamona oxir bo'ladi-ya...

Bu gaplardan bekaning ensasi qotdi. Chuqur esnab, xolaning gapini bo'ldi:

— Menda ishingiz bormidi?

— Shu... — deya Bismillo xola Xojabekaga boshdan-oyoq qarab qo'ydi, — ketmoqchiman, javob bersangiz.

Xojabeka birdan engil tortib ketdi. Halidan beri uni ezib turgan ko'rinmas qo'llar qo'yib yuborgandek bo'ldi.

— Voy qachon? — kutilmaganda ovozlari jaranglab ketdi bekaning.

— Shu bugun, hozir, aylanay... Ha, safarim qaridi...

— Hay-hay, — deb yubordi Shaytonvachcha suyunganidan, — bunday hushxabarga qo'y so'yvorish kerak, bekam, qo'y. — Voy-ey, bizziyam ko'chamizda bayram bo'lar ekan-ku, nihoyat. O'ylab o'tirmasdan javobini bering-a, bekam daf bo'lsin-a!

Beka xolaga zimdan qarab tilyog'lamalik qilmayotganini sezgach, o'zi tilyog'lamalikka o'tdi:

— Bilsak bo'ladimi, bizlarni yetim qilib, qayoqlarga ketyapsiz?

— Bozorga...

— Mozorga? — hayron bo'ldi Xojabeka, — qo'ying-e...

— Mozorgamas bozorga... aytishadiku, otang bozor, onang bozor deb, o'sha yoqqa chaqirishayapti.

Xojabekaning qulog'i tagiga kelib Shaytonvachcha jikilladi:

— Ey-y-y, buncha chaynalasan, bekam, bozorgami, ochiq mozorgami, nima farqi bor, bu yerdan daf bo'lsa bo'ldi-da, baribir xotinligingga borasan-da, bekam, soching uzun aqling qisqa...

— Voy bozorda nima bor sizga, shu yoshingizda olibsotarlik qilasizmi?

— Ha yo'-o'-o'... bozorqo'm baraka topgur, judayam halol, taqvoli odam, o'sha chaqiryapti. Aytishicha, bozorda xotin-xalaj ko'payib, tartib, intizom buzilib ketganmish, shuni yo'lga solib bering deyapti.

— Āī é ʒī àé èàòñéí , — àààè ÿñàì à éóèèá Ōī æà-
áâèà, — áèççè èøèàðèì èç í èì à á´èààè?

— Āī çī ð àààáì èàðè-÷è, áí èàì , ààð ʒ è àçèì , óí -
ääì ýµ-µ-â-â-â... ì èì äèàá î ààì èàð ñóâ è-÷ààè-ÿ, óí è
ñóàè áóé²áì ñà áí ðì è, µàé-µàé... Ōóáì ñà³èañéí -à...
Øó ó-óí áí èàì , µí çèð-à ó àð çàðóððî³. Ēáééí òà³-
áí èè î øí àçí è î áéàèèá î èàèì àèç, Ōóáì òí µèañà áó
âðàáì é´í äèè ò´³...

— ¥àé, ì àéèè, í èì àÿì ààðàèè òí èàæàí í , çí ðè-
ì èç áí ð, ç´ðèì èç é´³.

— ßøè-ʒ ì í í àáì èàðàà óçð, ðí çè á´èèí á, áí èàì .

— Ì èì ààáì -ì èì á ðí çèì áí .

Ì AÇÀÈÈ ÒÁÍ Ì

(ʒ èè Ø àèòí í àà-÷-áí èí á ÿí à òí ðó çí ðèèèèèà ó-ðàøè)

Āí èàèàð áóáóí áí ø³à-÷-à çàì -çàì à áèèáí òóøèèè
³èèà áí øèàøàè.

— Ì áí èèè øèðèí ...

— Ì áí èèèÿì -àà.

— Àèààì à.

— Àèàáì àÿì ì áí .

— Áá é´ðàé-÷è?

— Ōī -î -î ...

Āí èàèàð áí ø³à éóí èàðè î á³àòí è òóààòí èì àé, í àðè
ñóðèøàðàè. Āàèèàðè èàèì añàè. Í î àèàðè î á³àòèí áí è
â, áí à î èàá´æè èàèÿì òè, ì áí à, î èàá´æè èàèÿì òè,
ààá ³´ð³èðèøàðàè. Áóáóí óí à³à ³´ð³èðèøèàð á´èì ààè.
Í èèè áí èàèàð î á³àòèí è áá, ³í øè²èí è ÿèàá´ðèðèá-
àè, áèð òèèèàðè òóàáá ³í èèøèàáì ³´ð³èá, ì àéààèáá
´ðèðèøèáàè. Ø àèòí í àà-÷-à î á³àòí èí á òóø á´èèàðè-
àáì ì àñ ò á´èèá, àèà-òèàèàðí èí á ʒ í èàà èáèèè:

— Ñàèí ì añàèòí èèàð, ³àèàèñèçèàð? Ąèà ³í ðèí
ò´èèá èáèèðèøèá, áó³à-÷-àààè ñàì èðèøèá´ðèðèá-
ñèçèàððì è? Ēá, áí î àè áí èàì è, ³óðó³ ³í øè³í è ÿèàá
´ðèðèáàè-ÿ, óí àáì é´ðà ʒ í èí àààèí è ì áøí í añèàà áèð
òóøèð, î á³àòèí è áèèøáí ðàì èç. Āà-à-à... ì áí î àè áí -
èàì è ³àðáí àèàð, ÷-àðè ó-÷-ááì èí ñààà î á³àò àÿì òè. ¥í á,
ñáí áí èà, í èì ààà ì î èáààà òóøèá ³í èàèí á, ñáí è æí -
èèí á ò´ðàà-éó...

— Voy yoqmay ketsin, — dedi yasama kulib Xojabeka, — bizzini ishlarimiz nima bo'ladi?

— Bozor deganlari-chi, bolam, daryoi azim, undan eh-h-e-e-e... minglab odamlar suv ichadi-ya, uni suvi bulg'ansa bormi, hay-hay... Xudo saqlasin-a... Shu uchun bolam, hozircha u yer zarurroq. Keyin taqvoli oshpazni obkelib oldingiz, Xudo xohlasa bu yerdan ko'nglim to'q...

— Hay, mayli, nimayam derdik xolajaon, zorimiz bor, zo'rimiz yo'q.

— Yaxshi-yomon gaplarga uzr, rozi bo'ling, bolam.

— Mingdan ming roziman.

MAZALI TAOM

(yoki Shaytonvachchaning yana xoru zorlikka uchrashi)

Bolalar bugun boshqacha zam-zama bilan tushlik qila boshlashdi.

— Meniki shirin...

— Menikiyam-da.

— Aldama.

— Aldamayapman.

— Eb ko'ray-chi?

— Ho-o-o...

Bolalar boshqa kunlari ovqatni tugatolmay, nari surishardi. Egilari kelmasdi. Opalari ovqatingni e, ana olabo'ji kelyapti, mana, olabo'ji kelyapti, deb qo'rqitishardi. Bugun unaqa qo'rqitishlar bo'lmadi. Oldi bolalar ovqatini yeb, qoshig'ini yalab o'tiribdi, bir xillari tugab qolishidan qo'rqib, maydalab o'tirishibdi. Shaytonvachcha ovqatning hush bo'ylaridan mast bo'lib, aka-ukalarning yoniga keldi:

— Salom asaltoylar, qalaysizlar? Ja qorin to'yib kekirishib, buqachadek semirishib o'tiribsizlarmi? Ie, anovi bolani, quruq qoshiqni yalab o'tiribdi-ya, undan ko'ra yoningdagini peshonasiga bir tushir, ovqatini eyishvoramiz. Va-a-a... manovi bolani qaranglar, cheti uchgan kosada ovqat eyapti. Hov, sen bola, nimaga poygaga tushib qolding, seni joying to'rda-ku...

Ø àéοί í àà÷÷à οί αί³ 3èèèá μαι é´ðàè, áοί αί³ 3èèèá μαι ... Áàðèáèð, æái æàè ÷è³àðà í èì ààè. Óðó-
í èøèàðè ááèí ð èàòàè. Í ÷-í μί ð 3í èàè.

ΒÍ ÆÈ×Α ΟΟØÈÈÈ

(, èè 3οðó³ ίίί áèèáí αί²ñοáí èí á àñàèááè
òàðèá èáðèøè)

£´èè øèðèí íøí àçèì èç áèçèàðí è í èì à áèèáí
ñèèèáð ýèáí ááá, ίí àèàð áèðèí -èàðèí íøοί í ááá èè-
ðèá èáèèøàè.

— Áó ááèí αί , — ááàè οί èà ίí àèàðí èí á ðáí ááè-
ð´èèáá 3àðáá, — 3í ðí èèèáð μαι ί÷èá èáòááí àèð-à,
ñèçèàðí è áèð çè,òàð 3èèèáè...

Í øí àç οί èà çàì çàì à áèèáí ààñοóðοί ί ,çàè. μðòà-
άà ýðòà áèèáí ίèèá èáèááí èèèèòà ίάè ίίί ί è 3´έàè.
Èáèèí ÷í èí áèèá αί²ñοá 3οέèá èáèèè. Í ί àèàð àáì
ààñοóðοί ί áá, ááì áèð-áèðèáðèèáá μáèðí ί á´èèá 3àðà-
øàðàè. Áοί è èóçàðèá òòðááí Οί æáááèá è÷èáá «áó èοί -
èàðèí áááí áàðòàð á´èèáðèí á, 2àèá,ί è´òàðèø 3áí à3á
á´èàðèáí ?» ááá 3´έàè.

— Í èì ááá ýí àè αί²ñοá è÷áì èç, 3οðó³ ÷í è é´3í è,
οί èàæí ί ? — ááy ί ί ðí çè á´èèè ίí àèàðááí áèðè.

— Áί² ñοá è÷èøί è èèèèòà ñááááè αί ð, áèèáí áé...

— Áί é, 3´έèí á-á, øοί ááyì ñááááí è?

— ¥à, áèðèí ÷èááí ÷í è αί èàèàðí èèè... Óèàðí èí á
ðèç³èí è òóý 3èèèá á´èì áéáè. Áèèèí è 3í ðà 3èèèá
3´ýàè. £í ðà-3òðèì è àñòà-ñáèèí ί ááì ί èí á |ç-é´çáà
μαι òðááè, òοί èáè ÷è³éá, ááí àðèøòà á´á 3í èááè...

— Áί é á´-´-´... ààmøàð-éó, οί èàæí ί , ààmøàð-éó...

— Øοί αί³, αί èàæí ί èàðèì , øοί αί³... ýí àè èè-
èèí ÷è ñááááèí è ñèçèàððáà áéðñàì ...

— Áéòèí á-à, οί èàæí ί , áéòèí á!

— Áί²ñοá 3ί ί ί è οί çàèáéáè, ί ááì ί è òóøñòðàò
3èèááè. Οί ðèí èèøèí èí á á´èè÷èááá´òøáá ί ί ί 33è-
ί à á´èèá |ðááí èáá ί èì à áòñèí , , ááì èì ί ί ð´ðèì è,
áèèáí áèèáð?

— Í èí á ì áðòà ò´ðè, οί èàæí ί , ì èèèèí ί ì áðòà
ò´ðè, áοί ááí èáèèí ί à3àð αί²ñοá è÷áì èç-à, 3èç-
èàð?

Shaytonvachcha undoq qilib ham ko'rdi, bundoq qilib ham... Baribir, janjal chiqara olmadi. Urunishlari bekor ketdi. Och-nahor qoldi.

YANGICHA TUSHLIK

(yoki quruq non bilan dog'suvning asaldek tatib ketishi)

Qo'li shirin oshpazimiz bizlarni nima bilan siylar ekan deb, opalar birin-ketin oshxonaga kirib kelishdi.

— Bu deyman, — dedi xola opalarning ranggi-ro'yiga qarab, — qorniylar ham ochib ketgandir-a, sizlarni bir ziyofat qilay...

Oshpaz xola zamzama bilan dasturxon yozdi. O'rtaga erta bilan olib kelgan ikkita obi nonni qo'ydi. Keyin choynakka dog'suv quyib keldi. Opalar dam dasturxonga, dam bir-birlariga hayron bo'lib qarashardi. Buni kuzatib turgan Xojabeka ichida «bu kunlaringdan battar bo'llaring, g'alayon ko'tarish qanaqa bo'larkan?» deb qo'ydi.

— Nimaga endi dog'suv ichamiz, quruq choy yo'qmi, xolajon? — deya norozi bo'ldi opalardan biri.

— Dog' suv ichishni ikkita sababi bor, aylanay...

— Voy, qo'ying-e, shungayam sababmi?

— Ha, birinchidan choy bolalarniki... Ularning rizqini tuya qilib bo'lmaydi. Dilini qora qilib qo'yadi. Qora-qurimi asta-sekin odamning yuz-ko'zga ham uradi, hunigi chiqib, beparishta bo'b qoladi...

— Voy bo'-o'-o'... dahshat-ku, xolajon, dahshat-ku...

— Shundoq, bolajonlarim, shundoq... endi ikkinchi sababini sizlarga aytsam...

— Ayting-a, xolajon, ayting!

— Dog'suv qonni tozalaydi, odamni hushsurat qiladi. Xotin kishining bo'lichkaga o'xshab oppoqqina bo'lib yurganiga nima yetsin, yo gapim noto'g'rimi, aylanaylar?

— Ming marta to'g'ri, xolajon, million marta to'g'ri, bundan keyin paqat dog'suv ichamiz-a, qizlar?

— ¥à, ³aðè àèèàáí í è, í àðè àèèì àéàè àààáí èàðè
øó-àà, ýøáí ā ōí èàæí í !

— Ààðàèàèèà, ³èçèàðèì , ààðàèàèèà, ààí í è ààí èð
ó³³àí àà, æííí è-æíí àà ñó³³àí àà, àààáí èàð ì àøí é-
èòèàð. £áí è, í í í àà ³aðáí àèàð...

Áó ààí èàðàáí Ōí æàááèáí èí ā ýí ñàñè ³í òèá, í í í -
àà àòàèèáá ááàèñì èèèí ³´è òðàè. Øó àòðí òàà èñèà-
èáí èá þðàáí Ø àèòí í àà÷÷ààà æí í áèðàè:

— Βøáí ā-á, Ōí æàááèáí , ñèç ´çè áí ø³à÷àñèç-àà.
Óí ÷-ì òí ÷ààà èà³èèèàèèèàáí èà³ì àèàðàáí ì àññèç.
Í èí àðèí ā, áí òèèáá ààðàèà ýí àè, ³óðó³ í í í á´èñàýì ,
òàøèá ÷è³ì àéàè, ÷àéí ààáí èç ñèççèèè, þðàáí èí àèç
ì áí èèè...

— Ōí èàæí í , — àààè ì ì àèàðàáí áèðè þòèí èá, —
ì ÷è³³àí àà ³óðó³ í í í áèèáí áí²ñóá ìàì àñàèááè òà-
òèá èáðàð ýèáí -à?

— Àèèì ààèì , àéèáí àé, èáèèí ìàèí è òáì ì áí èì ì
øèðèí òàðèøèí è ýøèðàáí èì áí ð.

— Ý, — àààè ì ì àèàðàáí áèðòàñè í í òí çè á´èèá,
— þçðà ñèç-áèçàáí , áèðòà æèç-áèç ´ðàááðñèí .

Ōí æàááèà ýð³ ýòèá òí àà ³aðààè: «È ÷èì ýèáí ñáí -
èó!»

Í øí áç òí èà ààñòóðóí í àà áóáí ´³èá òóðàáí ýàè,
ì ñòí í ààà áèð òàèèé òóóòí è´ðàðèá çàáòí ç è´ðèí àè.

— ¥àé-ìàé, ò´òòáí ā-ò´òòáí ā, àéèáí àé, í èì à
³èèýì ñèç, — ààá òí è ì ñòí í ààà,³ ò´òòàðàè ì øí áç.
Í èì ààààèð òí èáí èí ā æàìèè ÷è³èá èáðàè.

— Ì óçèàðèèè÷-àà ñè²ì ààè, ñèççèèèèàà ³´èèá òóðàé,
— ÷àéí àèàè çàáòí ç.

— Øó àìáí èàà-ý, é-´´´´... ì èàèí ñí ààèè ñóáàà
þàèí ā, ³óðó³ èàðòà áèèáí àðòèí ā, òí çàèáí ā, áí à òí -
àáí èáèèí áí ø³à ààí . Ì óçèàðèèè÷-àà í á-í á ì ì èèçà
ì àñàèèè²èàð òóðèááè-ý!

— Ý-ý-ý, — àààè çàáòí ç Ōí æàááèààà ³aðàá, —
´èàè àààð, ì áí áó ì øí áçèí àèç áèèáí èøèí èì èèí áí .

— Êáèèøèí àèàð, èáèèøèí àèàð, — àààè Ōí æàáá-
èà àèæ-àèæèàááí áàè òèðæàéèá.

Ōóóòí í è ñí ààèè ñóáàà þàèø?! Í ì àèàð áèð-áèðè-
àà ì áuí ì èè ³aðàá ³´èèøàè. Ñ´ðàøàà á´èì ààè, òóø-
èèè àà³ðè òóáàááí ýàè.

— ¥àò, æí áóááð ´èáðð-à, — àààè Ø àèòí í àà÷÷à

— Ha, qari bilganni, pari bilmaydi deganlari shu-da, yashang xolajon!

— Barakalla, qizlarim, barakalla, gapni gapir uqqanga, jonni-jonga suqqanga, deganlar mashoyihlar. Qani, nonga qaranglar...

Bu gaplardan Xojabekaning ensasi qotib, nonga ataylab bebismillo qo'l urdi. Shu atrofda iskanib yurgan Shaytonvachchaga jon bitdi:

— Yashang-e, Xojabekam, siz o'zi boshqachasiz-da. Uncha-munchaga laqillaydigan laqmalardanmassiz. Olovring, boriga baraka endi, quruq non bo'lsayam, teshib chiqmaydi, chaynaganiz sizziki, yutganingiz meniki...

— Xolajon, — dedi opalardan biri yutinib, — ochiqqanda quruq non bilan dog'suv ham asaldek tatib ketar ekan-a?

— Bilmadim, aylanay, lekin halol taom doimo shirin tatishini eshitganim bor.

— E, — dedi opalardan bittasi norozi bo'lib, — yuzta siz-bizdan, bitta jiz-biz o'taversin.

Xojabeka yarq etib unga qaradi: «Ichim ekansanku!»

Oshpaz xola dasturxonga duvo o'qib turgan edi, ostonada bir talay tuxum ko'tarib zavxoz ko'rindi.

— Hay-hay, to'xtang-to'xtang, aylanay, nima qilyapsiz, — deb uni ostonadayoq to'xtatdi oshpaz. Nimagadir xolaning jahli chiqib ketdi.

— Muzlatkichga sig'madi, sizzikiga qo'yib turay, — chaynaldi zavxoz.

— Shu ahvolda-ya, y-o'-o'-o'... oldin sodali suvda yuving, quruq latta bilan arting, tozalang, ana undan keyin boshqa gap. Muzlatkichda ne-ne pokiza masallig'lar turibdi-ya!

— E-e-e, — dedi zavxoz Xojabekaga qarab, — o'lay agar, men bu oshpazingiz bilan ishlolmiyman.

— Kelishinglar, kelishinglar, — dedi Xojabeka gij-gijlagandek tirjayib.

Tuxumni sodali suvda yuvish?! Opalar bir-biriga ma'noli qarab qo'yishdi. So'rashga bo'lmadi, tushlik vaqti tugagan edi.

àèð ò´è²àí èá, — øóí áí³ èøí èí ā ááèèàà òáí àèí ā-à.
æèèè àààð, áóí èí ā òà³áí ñè í à³ òí²í è òàè³í í ³èèà-
àè-ÿ, òí²í è!

Ì ÁÍ ÒÈ

(,èè ÿñèè îøí àçí èí ā í àèðáí àèàðè)

Ýðàñèèàà òèàð ÿí à ³óðó³ ííí -÷í é òñðèàà ó÷ðà-
øèøàè. Øóí àà íí àèàðáí àèðè èá÷àè òóóóí áí³àà-
ñèí è òí èààà ÿñèàðèá ³í èèè.

— ¥à, òí è, — áààè òí èà éóèèá, — çàáóí çèí èç
´çè ÿøøè, éóéáè-í èøðè, èáèèí àèèí àááí àáí èáéèí
³èèèí -àà, ³èçèàðèí. Í áí ì òí èèí ÿí àñèèèè è àé-
ðèá ááðóáàèí, áá÷í ðáí è ³´ð³óáááí í à³ è´çèàðè ì á-
øí í àñèàà ÷è³èá èáðàè... Èí àáí àñáí óèèàà áí ðèá òí-
ðèí èí è á´ííí ñèàéèèááí. ´´ííí -àà, ÿð áá÷í ðà èàèà-
ì óøáàè òàøí àèàéááðñà, òàøí àèàéááðñà-àà, ó ³áà
òí ðèí àáí àááí òàðíí -òàððèøí èí ā òàð³èèà áí ðí àé,
áàðàèáí è í ñí í í àà ó÷ðàááðñà, àèàí ³èèààè-àà...

— Áí é òí èàæí í, òóóóí í è ñí ààèè ñóáàà þàèøí è
ì áí àí àèðèí ÷è ì àðòà ÿøèðèøèí, ´èàé áààð, þàè
³èçèàð, ÿ ñèçèàð áèèàñèçèàðì è?

— Ý, ³èçè³ àáí èáðí è àéòàñèç-à, òí èàæí í, ñí àà-
í è óáí è ³èèèá çàðèè èáí ðèí è, òàèí í ñí òóðààè-ÿ?

— Í áí à áó áðèí àèç-÷è, àéèáí àé, — ááÿ òí èà
è´èñèèàà óðèá ñ´ðààè, — áó áðèí àèç í á÷à ì í óé òóðà-
àè?

— Áí é... àèèí ààèí, — ááÿ þàèèàè à ÿ è àèðáí
øàðà³èáá éóèèá þáí ðàè... Óí àà áí ø³àèàð þáí ³´øèè-
àè.

Óí èà þáí ³í òèá-³í òèá éóèèèèàð-àà:

— Í ó³óè ì áí áí²ááí èáèñàí, ñèçèàð òí²ááí èá-
èàñèçèàð-à, — áààè. Ýøèðèí ā, áó áí ðààà Áèèí þèí
í èí à ááááí: «Í áí µ á´èèí áèèí! Áèáàðòà æàñàááá áèð
ì áð÷à á´øò áí ðàèð. Èà÷í í ó ñí èèµ á´èñà, æàñàáí èí ā
þáí ì àñè ñí èèµ á´éóð. Èà÷í í ó áóçó³ á´èñà, æàñàá-
í èí ā þáí ì àñè áóçó³ á´éóð. Í áí µ á´èèí áèèí! µøá
í áðñà ³àèááèð». Í áí è´èðàèèà èøí ðà ³èèááí àà Áè-
èí þèí àéòà, òááí ´øà ³àèáí è è´çàà òóóÿí ì áí ³èçèà-

— Hah, jodugar o'lgur-a, — dedi Shaytonvachcha bir to'lg'anib, — shundoq ishning beliga tepding-a. O'lay agar, buning taqvosi naq tog'ni talqon qiladi-ya, tog'ni!

MANTI

(yoki eski oshpazning nayranglari)

Ertasiga ular yana quruq non-choy ustida uchrashishdi. Shunda opalardan biri kechagi tuxum voqeasini xolaga eslatib qoldi.

— Ha, umi, — dedi xola kulib, — zavxozimiz o'zi yaxshi, kuydi-pishtti, lekin bilmagandan keyin qiyinda, qizlarim. Men mumkin emasligini aytib beruvdim, bechorani qo'rquvdan naq ko'zlari peshonasiga chiqib ketdi... Indamasam uyiga borib xotinini do'pposlaydigan. Yomon-da, er bechora kalamushdek tashmalayversa, tashmalayversa-da, u yoqda xotin demagan xarom-xarishning farqiga bormay, barakani osmonga uchraversa, alam qiladi-da...

— Voy xolajon, tuxumni sodali suvda yuvishni menam birinchi marta eshitishim, o'lay agar, hay qizlar, yo sizlar bilasizlarmi?

— E, qiziq gaplarni aytasiz-a, xolajon, sodani uvol qilib zaril keptimi, falon so'm turadi-ya?

— Mana bu yeringiz-chi, aylanay, — deya xola ko'ksiga urib so'radi, — bu yeringiz necha pul turadi?

— Voy... bilmadim, — deya haligi ayol birdan sharaqlab kulib yubordi... Unga boshqalar ham qo'shildi.

Xola ham qotib-qotib kuldilar-da:

— Nuqul men bog'dan kelsam, sizlar tog'dan kelasizlar-a, — dedi. Eshiting, bu borada Allohim nima degan: «Ogoh bo'lingkim! Albatta jasadda bir parcha go'sht bordir. Qachon u solih bo'lsa, jasadning hammasi solih bo'lur. Qachon u buzuq bo'lsa, jasadning hammasi buzuq bo'lur. Ogoh bo'lingkim! O'sha narsa qalbdir». Men ko'krakka ishora qilganda Allohim aytayotgan o'sha qalbni ko'zda tutyapman qizlarim.

ðei . Àèèàì aí , màì ì aí àèçí eí ā óéèí àèçàà àèèéóð ³aí -
àèèèàðèí àèç aí ð. ¥àòòààà àèð àððèà óóðì añaí àèç
é´í àèèí àèç æí éèàà óóðì àéàè, , aai eí í î ò´ðèí è?—
ààè.

— xai ā `òèðààè-àà, oí èàæíí éáéèí øèøàaai
òað³è ³í èí àéàè...

— ¥à ýøaí ā, `èí aí ā, aí í î ³èçèì , î àaì çí aí eí ā
³àéáèyì óóààè `øà àèèéóðàà `òøàaai á´èàè. Óí àa-
yì «÷aí ā» `òèðààè. Àòñòñèè, ó ÷aí aí è þì øí³ í àòòà
áèèaí àððèá, oí çàèàá á´èí àéàè. Èàéá òaì ì áèèaí
èèðèaí aàè. Ñèç óóóòí í è øoí aí²aí oí çà aáá´éèaé-
ñèç. Óí ÷àèèè yì añ añaè ³èçèàðèì . Àè³³àð ³èèñaí àèç
³íí èçèàðèí è è´ðañèç. Èííí è Àèèµ aai aañèàà òa-
ðí ì ³èèàaí . Èííí eí ā aí òì íí èyì µaðí ì , çaððañèyì
µaðí ì . Óóóòí í è þaí añaai ì oçèaòèè÷àà ³´ènaí àèç,
áèèèí àèè, è÷èàà í èí àèèè á´èña, áàðèàà èaðí µaðè
óðààè. ¥aðí ì ³èèí añaýì ì àèðóm ³èèèá ³´yàè. Ì àè-
ðóm aáaai è µaèí è áèèaí µaðí ì í eí ā´ðòañè aáaai è.
Èàðàañèçèè, óí è aáaí eí àèçáaí éáéèí ³àéáèí àèç èèð-
èaí èá aí ðàaáðààè, aí ðàaáðààè... Èàéaí eí ā è´çè áá-
èèèèá, øaéoíí ³óð²óð ³a,³³a àòàèèaña, î àaì øó
³³a þðààèèaai á´èèá ³í èàèè.

— Áí é oí èàæíí , ñèç aai èðyì ñèç-ó, ì aí ³´ð³éá
èàðyì ì aí ...

— Ýé, — àààè þçòà ñèç-àèçáaí , àèòòà æèç-àèç
ýòøè, aáaai oí ðèí yí ñañè ³í ðèá, — øoí ÷àèèè ýèaí ,
óóóòí í è àì àé ³´y³í èaí èç-àà. Øoí àayì î òà ā´ðè ³í çè-
oí í àì è?

— É´´³, æí í èí aí èaí , — àààè oí èà ñàðààè
oí ðèèá, — óóóòí aai aí ø³à aai èað µaì aí ð. Ì aí à,
ì añaèaí , ÷í é aai èaá óóðèá ÷í eí aèí è ³íí ³í²èí è oñ-
oí è oñòèàà þçè áèèaí ³´éàèí àèçì è, òaì î ì áèð ÷í é-
í àè ÷í é ì àèðóm á´èèá ³í èàè. xoí èè ñèç ³íí ³í³í è
³´éaai æí éàà, àèáàòòà, øaéoíí ´èáóð àòàéèaá á´øà-
í éá ³´éaai á´èaàè. Óí eí ā àòèaòè ³íí ³í³³a èèaøèá
÷í eí àèàààè ÷í éàà óóøààè. Óí è ³aí ÷a í àaì è÷ña, áà-
ðèí è ³àéáè èèðèaí aàè. ``èè á´èí añaí , ³íçííí eí ā
³íí ³í²èí è í èèá è´ðèí ā, óí èyì þçè áèèaí ³´éèá,
yí à´í ñaí àèç... òaì î ì ... Óí oí aí , í èaai aà, ³íí ³í³èè
í àðñàèaðí è í èèá ³´éaai àà í ð³à òàðàòè áèèaí ³´èèø
èáðàè. ¥à þçè òaí aáà ³aðàá óóðñèí ...

Bilaman, hammangizning uyingizda billur qandillaringiz bor. Haftada bir artib turmasangiz ko'nglingiz joyiga tushmaydi, yo gapim noto'g'rimi? — dedi.

— Chang o'tiradi-da, xolajon keyin shishadan farqi qolmaydi...

— Ha yashang, o'lmang, dono qizim, odamzodning qalbiyam xuddi o'sha billurga o'hshagan bo'ladi. Ungayam «chang» o'tiradi. Afsuski, u changni yumshoq paxta bilan artib, tozalab bo'lmaydi. Qalb taom bilan kirlanadi. Siz tuxumni shundog'am toza deb o'ylaysiz. Unchalik emas asal qizlarim. Diqqat qilsangiz qon izlarini ko'rasiz. Qonni Alloh bandasiga harom qilgan. Qonning botmoniyam harom, zarrasiyam harom. Tuxumni yuvmasdan muzlatkichga qo'ysangiz, bilingki, ichida nimaiki bo'lsa, bariga karohati uradi. Harom qilmasayam makruh qilib qo'yadi. Makruh degani halol bilan haromning o'rtasi degani. Qarabsizki, uni eganingizdan keyin qalbingiz kirlanib boraveradi, boraveradi... Qalbning ko'zi bekilib, shayton qurg'ur qayoqqa etaklasa, odam shu yoqqa yuradigan bo'lib qoladi.

— Voy xolajon, siz gapiryapsiz-u, men qo'rqib ketyapman...

— Ey, — dedi yuzta siz-bizdan, bitta jiz-biz yahshi, degan xotin ensasi qotib, — shunchalik ekan, tuxumni yemay qo'yaqolamiz-da. Shungayam ota go'ri qozixonami?

— Yo'-o'q, jonim bolam, — dedi xola sergak tortib,— tuxumdan boshqa gaplar ham bor. Mana, masalan, choy damlab turib choynakni qopqog'ini ustol ustiga yuzi bilan qo'ydingizmi, tamom bir choynak choy makruh bo'lib qoldi. Chunki siz qopqoqni qo'ygan joyga, albatta, shayton o'lgur ataylab bo'shanib qo'ygan bo'ladi. Uning axlati qopqoqqa ilashib choynakdagi choyga tushadi. Uni qancha odam ichsa, barini qalbi kirlanadi. Yoki bo'lmasam, qozonning qopqog'ini olib ko'ring, uniyam yuzi bilan qo'yib, yana yopsangiz... tamom... Umuman, olganda, qopqoqli narsalarni olib qo'yganda orqa tarafi bilan qo'yish kerak. Ha yuzi tepaga qarab tursin...

— Āī é-áé, yðàøí è æà ³èèèí ³èái ðàèí àèç-éó, òí èàæí í .

— Ī áí àéòāáí èàðí è ³èèñáí àèç yðàøèí àèç Òà³àò ĩ ñí í èàøāàè, àéèáí àé, æí í èì áí èàì ...

— Áóāóí āà àòāàè òí èàæí í , àèç ñí ÷ è óçóí à³èè ³èñ³àèàðí è æà í èèì ³èèèá þáí ðí áí ā, áí øèí àèçāā ààèí á´èàì èç, — āāàè æèç-àèçí è óóø é´ðāàèāáí òí òèí .

Øó í àéò ĩ ñòí í āāà èèèè ³´èè é´èñèāā yñèè ĩ ø-í àç ĩ àéáí á´èèá ³í èàè. Āī é óí è é´ðèá Øàéóí í āà÷÷-àí èí ā yéðāá èāòāáí èàðè. É´çèāā ĩ èí āāàè, èññè³ áí-ñèèèè-àà.

— Āññæí ì ó àèàééóí , yðøèèàð, — āāàè ĩ øí àç èèèè áóèèèèá, — yāèèāáí áí øí è ³èèè÷ èāñì āñ, āā-āáí yéáí èàð ĩ àøí èèøèàð, — āāy ó òáí áí í ĩ òèá éóè-àè. — Éáéèí ĩ àøí èèøèàð yí à àéòāáí yéáí èè, àèð éóí òóç è÷āáí æí éāā ³èð³ éóí ñæí ì āāá, øó ñèç yðøèèàðí è ñí ²èí èá, é´ðāáí è èāèèè . Øóí ÷ à éèè èøèāàèì , èø³èèèá ÿ ĩ í á´èì ààèì . Í āñèāáì óçèè-āáí yéáí , èāòāèì . Yí àè ´ðāāāāè ĩ ĩ à-ñèí àèèèèèèè èç é´³í èì āñèí . Ī èàèí āà ³óāā-áí āà÷èèèè āāāáí āáí èàð áí ð . Ò´é-ò´èè èàðāā òóí òàéèøèá þðí àéèèè . Þðàø ĩ øèāā áèð òí ²í ðā àóí āàèè ĩ áí òè ³èèèá èāèóāāèì . Í èì à āáèñèçèàð, ñèí àèèæí í èàð, èāòāèì è?

— Éāðèøàì āáì ì è, í à³ ³èçèá óóðāáí òí øāā ñóā ñáí āáí āāè āáí -éó, — āāàè Øàéóí í āà÷÷ à í àðñè ÷ó-èèèèāā, — ìà³è³àò áí ð yéáí -ó, áóí áí ³ .

— Éèð³ éóí ñæí ì āāàèí àèçí è? — àòàéèāá ñ´ðā-àè æèç-àèçí è óóø é´ðāàèāáí òí òèí .

— Øóí áí ³, æí í èāáí .

— Āī é á´´´´... ³èð³ éóí -à, ³èð³ éóí yðàø ĩ øè áðèáí ĩ èç-āā, à, ìí ā ³èçèàð! — āāàè ó òáí òáí à àéèáí .

— Āī ø óñòèāā, àòñà ĩ í èèì , àòì āñà æí í èì ...

— Óóáí ááðáí áí āāñà ´çèāā ĩ ñí í yéáí -āā.

— Ī ì, ³áí áí ³ yðøè-y — āāàè Øàéóí í āà÷÷ à āáí -ñ´çèàðāáí yéðāá, — áó ĩ āáí áí èàèàðè Ðàì ĩ í èé çè, Òàð áèèáí øàéóí í èè çè, Òàðí èí ā óí ÷àèèè Òàð-³èāā áí ðèøí àéàè. Ñí áè³ ĩ øí àçí èí ā øàéóí í è ĩ í àì -āáí ìàì ç´ð yéáí , é´èè è òí ĩ èáāè, ³áí àèí è óðñèí . Āéí áóāàðí èí ā āáí èàðèāáí , ³óðó³ ³í øè³ ĩ ²èç èèððàð

— Voy-ey, yashashni ja qiyin qivordingiz-ku, xolajon.

— Men aytganlarni qilsangiz yashashingiz faqat osonlashadi, aylanay, jonim bolam...

— Bugunga yetadi xolajon, biz sochi uzun aqli qisqalarni ja olim qilib yubormang, boshingizga balo bo'lamiz, — dedi jiz-bizni xush ko'radigan xotin.

Shu payt ostonada ikki qo'li ko'ksida eski oshpaz paydo bo'lib qoldi. Voy uni ko'rib Shaytonvachchanning yayrab ketganlari. Ko'ziga olovdek, issiq bosildi-da.

— Assalomu alaykum, yaxshilar, — dedi oshpaz ikki bukilib, — egilgan boshni qilich kesmas, degan ekanlar mashoyihlar, — deya u xandon otib kuldi. — Keyin mashoyixlar yana aytgan ekanki, bir kun tuz ichgan joyga qirq kun salom deb, shu siz yaxshilarni sog'inib, ko'rgani keldim. Shuncha yil ishladim, ishqilib yomon bo'lmadim. Nasibam uzilgan ekan, ketdim. Endi o'rtadagi opa-singilligimiz yo'qolmasin. Oldinda quda-andachilik degan gaplar bor. To'y-to'kinlarda tumtayishib yurmaylik. Yarash oshiga bir tog'ora dumbali manti qilib keluvdim. Nima deysizlar, singiljonlar, ketadimi?

— Ketisham gapmi, naq qizib turgan toshga suv sepgandek gap-ku, — dedi Shaytonvachcha nafsi chukillab, — haqiqat bor ekan-u, bundoq.

— Qirq kun salom dedingizmi? — ataylab so'radi jiz-bizni hush ko'radigan xotin.

— Shundoq, jonidan.

— Voy bo'-o'-o'... qirq kun-a, qirq kun yarash oshi erkanmiz-da, a, hov qizlar! — dedi u tantana bilan.

— Bosh ustiga, etsa molim, etmasa jonim...

— Xudo beraman desa o'ziga oson ekan-da.

— Oh, qandoq yaxshi-ya-dedi Shaytonvachcha gap-so'zlardan yayrab, — bu odam bolalari Rahmoniy ziyofat bilan shaytoniy ziyofatning unchalik farqiga borishmaydi. Sobiq oshpazning shaytoni onamdan ham zo'r ekan, yo'lini topibdi, qandini ursin. Jodugarning gaplaridan, quruq qoshiq og'iz yirtar deb, opalar esnab o'tirishuvdi, xo'pam temirni qizig'ida bosdi-da.

ááá, í í àèàð ýní áá ´òèðèøóáàè, ò ´í àì òàì èðí è ³èç-
èèà áí ñàè-àà.

Í áí òèí è Òí æáááèàááí áí øèàá màì ì àèàðè ì à³-
òàá-ì à³òáá áéèøäè. Òà³àð í øí àç òí èà í ²çèàà í èì à-
äè. Ø àèòí í àà÷÷à-éó Òí æáááèà áèòòáí è òóøèðááí àà
ó èèèèòáí è òóøèðèá òóðäè. Í øí àç òí òèí «òàì ì èà-
ðèì í è ñí ²éí èá ³í í ñèç» ááá í ðááà ì òéí çàì àð màì
³èèèá ³´éèè.

— ¥à òèì èç æà øí ì í à á´á èáòýí òèì è, ³èçèàð, —
ááàè í í àèàðááí áèðè í ²çéí è ÷áì èèèàðèá, — áèð
²àà øèðèí -øèðèí ááí èàð, áèð ²àà ì áí à áóí áàè
øèðèí -øèðèí òàì ì èàð. Èø³èèèá è´ç òááì àñéí -àà,
è´ç!

— Òí èàì èçí èí á í àñèìàðèàðèèà ááì é´²ó, àì ì í -
èáèéí ì áí òè ç´ð á´áðè-àà, ³èçèàð, ì áí òè, — ááàè
æèç-áèç÷è!..

Ì Í ÐÀ

(, èè Òí æáááèà áèèáí ñí àè³ í øí àçí èí á
òèè áèðèèòèðèøèàðè)

Ñí àè³ í øí àç òí ²àðàñéí è è´òàðèá, Òí æáááèáí èí á
²í èàà èèðäè. Áó í àèòáà Òí æáááèà í øí àçí èí á ìèì ì à-
òèàáí ´çè÷à òóðñáí á á´èèá, èá÷áàè áí ðèèì ì í í éóí -
èàðèí è ýñèáá ´ðèðááí ýäè. Óí è è´ðèøè áèèáí ÷è-
ðí èè ýí àýì í ÷èèèá èáðäè:

— Èáèèí á, èáèèí á, — ááý ááèòòè, ð´ðí èááí
òóðèá èáðäè.

— Èàèáé, ááèàì, áó èøèì ñèçàà ì áú³óè á´èèè-
ì è, èø³èèèá?

— Ñáèèí àèòàñèçì è, — éóèèè ááèà, — çáá ³èè-
àèí áèç-àà, áí í àè òí òèí òèàðí è èèèè éóí ááí ááðèèà
³í ³ í í í áèèáí áí ² ñóááà ´ð³àçèá ³´éááí ýäè. Í ááì
áèèáí í ááì í èí á òàð³è øóí à³ááà áèèèí áàè-àà. Ñèç-
àà èá÷à èèèí ì ÷à í òááí èàðí èí á ì áìðè áóáóí ðç ÷áí -
áí í í øèá èáðäè.

— Óí áà ýðòááà øó í àèòáà ³óèèí á´ðáèèñéí ... ³àçè-
èè í í ðèí á´èñà... í èì à ááàéí áèç?

Òí æáááèà áí áàè ´éèáí èá ³í èèè. Áóí ááí òí èáà-
èáí ááí Ø àèòí í àà÷÷à ³óéí ²èàà øèáèðèèáè:

Mantini Xojabekadan boshlab hammalari maqtab-maqtab yeyishdi. Faqat oshpaz xola og'ziga olmadi. Shaytonvachcha-ku Xojabeka bittani tushirganda u ikkitani tushirib turdi. Oshpaz xotin «taomlarimni sog'inib qopsiz» deb orada mulozamat ham qilib qo'ydi.

— Hayotimiz ja shohona bo'b ketyaptimi, qizlar, — dedi opalardan biri og'zini chapillatib, — bir yog'da shirin-shirin gaplar, bir yog'da mana bunday shirin-shirin taomlar. Ishqilib ko'z tegmasin-da, ko'z!

— Xolamizning nasihatlariga gap yo'g'u, ammo lekin manti zo'r bo'bti-da, qizlar, manti, — dedi jiz-bizchi!..

PORA

(yoki Xojabeka bilan sobiq oshpazning til biriktirishlari)

Sobiq oshpaz tog'arasini ko'tarib, Xojabekaning yoniga kirdi. Bu paytda Xojabeka oshpazning himmatidan o'zicha xursand bo'lib, kechagi dorilomon kunlarini eslab o'tirgan edi. Uni ko'rishi bilan chiroyi yanayam ochilib ketdi:

— Keling, keling, — deya beixtiyor o'rnidan turib ketdi.

— Qalay, bekam, bu ishim sizga ma'qul bo'ldimi, ishqilib?

— Sekin aytasizmi, — kuldi beka, — zab qildingiz-da, anovi xotin ularni ikki kundan beriga qoq non bilan dog' suvga o'tqazib qo'ygan edi. Odam bilan odamning farqi shunaqada bilinadi-da. Sizga kecha likopcha otganlarning mehri bugun yuz chandon oshib ketdi.

— Unda ertaga shu paytda quling o'rgilsin... qazili norin bo'lsa... nima dedingiz?

Xojabeka andak o'ylanib qoldi. Bundan foydalangan Shaytonvachcha qulog'iga shivirladi:

— Shoshmang bekam, shoshmang, kampir anovilarni yana ikki kun qantarib, tavbasiga tayantirsin,

— Øíøì áí ā áâèàì , øíøì áí ā , èàì ì èð áí î àè-
èàðí è ýí à èèèè éóí ³áí òàðèá , òàááàñèàà òàýí òèð-
ñèì , áí à óí àáì éâééí é´ðañèç òíì îøáí è . Í î í òè-
í èí ā yáañèí è àèèááà àçèç , ò´ðáááà ì ààèç ³èèèá ,
èççàò-èéðíì áèèáí ´çèàðè áí øèàá éâèèøààè . ¥à ,
ì áí è àéòàè áâéñèç...

— É´³ , — ááàè Õí æàáâèà îøí àçàà ³àðàá , —
áóèàðí è îðòè³+à òàèòàéòèðí áí ā , àðçèì àéàè , màì
²´ðáí è , màì ø´ðáí è óðèøì àñèí ... àì ì î æí èéí àèçàà
áóáóí á´èì àñà ýðòàáà , àèááòòà , ³àéòèá éâèañèç...

— Í ²çèì àèçàà øàèàð áâèàì , í ²çèì àèçàà øàèàð-à ,
ì áí àà ´çè øó ñ´çèì àèç éâðààèèè , — ááá øí øááí è÷à
é´èðáàè ì ñòèàà ³´è þáí ðàè-àà , í÷è³ òóðááí ²àèà-
áí í àà «ò´ì» ýòðèðèá áèð í èì áí è òàøèààè , — í á
³´ééí ā , òàì èð ó÷èááí ì àèèð...

Õí æàáâèà ì áuí î èè æèè àéàè . Áóáóàèàà éó÷-³óá-
ààò þáðèá , àèèè ýéðáàè . Çàèááí í í è ì àµð áèèáí
ýí àýì ´çèàà òí ðòàè...

— Á-í à-à-à , — ááá þáí ðàè Ø àéóí í àà÷÷à áèð
ýéðáááí àáí ì èí ā ýéðáá , — áèççè àáí àà èèðèá òóð-
ñáí àèç èàì á´ì àéñèç , áâèàì , èàì èí áí è-éó ³ýáá-
ðèí á!..

ØÁÉÒÍ Í ÅÅ××À ÕÓÐÑÁÍ Ä

(,èè îøí àç òí èà áàùçè ñèðèàðí è ýí à í÷èá ³´éááí è)

Í ááááòááàè òóøèè í í í ò´ðèèèèà ì ì àèàð øí øà-
í èøà æàì á´èèøàè . Áèð éóí î èàéí øóí ààé àáí òàð-
³àèááí ýàè . Í èì àéì èø , îøí àç òí èà ì ì è ì ì ÷àðí èø .
Í ì àèàðááí áèðèí èí ā ýðè í ó³óè òóðáí èèá , á´í í ñ-
èáááí è-à´í í ñèáááí ýèáí . Èèèè àáí í è áèðèèàà áí èàì
ì áí èèè àñ áàð ýèáí . Á´èì àñà áí èàñè òóáàè ³óéèá
³´éááí áàè îðàñèàà ´øàðí èø . Áéáí æàè áí èàí èí ā ³´èè
ýáðèèèèèèèèèè ÷è³àð ýèáí . Áí èà ì òàñèí èí ā ÷´í òààèàà
òóøàðèáí . Í í àñèí èí ā màì , í èí è màì òàç-òàç «òàì ì è-
èàðèá» òóðàðèáí . Óí èí ā ààñòèááí ì àµì í í -èçèí ì màì
÷àðáà ³í èì àñ ýèáí . Í òàñèí èí ā àáí è÷à , áàéí àèàà èè-
ñí áóð çí òè é´³ ýèáí . Í í àýì màéðí í ì èø . Ó màì àñè-
çí àà ì èèàèàðááí ýèáí . Øóí ààé á´èèáá÷ , èèñí áóð áí èà
³áí áí ³ òó²óèèá , ³í èààè? Áí èà màèè è´÷àáà ÷è³èøáà
óèáóðí áááí á´èñà? Èèçè³-àà!

ana undan keyin ko'rasiz tomoshani. Montining egasini allada aziz, to'rvada magiz qilib, izzat-ikrom bilan o'zlari boshlab kelishadi. Ha, meni aytdi deysiz...

— Yo'q, — dedi Xojabeka oshpazga qarab, — bularni ortiqcha taltaytirmang, arzimaydi, ham g'o'rani, ham sho'rani urishmasin... ammo joyingizga bugun bo'lmasa ertaga, albatta, qaytib kelasiz...

— Og'zingizga shakar bekam, og'zingizga shakar-a, menga o'zi shu so'zingiz keragidi, — deb shoshganicha ko'kragi ostiga qo'l yubordi-da, ochiq turgan g'aladonga «to'p» ettirib bir nimani tashladi, — ob qo'ying, xamir uchidan patir...

Xojabeka ma'noli jilmaydi. Vujudiga kuch-quvvat yugurib, dili yayradi. G'aladonni mehr bilan yanayam o'ziga tortdi...

— A-na-a-a, — deb yubordi Shaytonvachcha bir yayragandan ming yayrab, — bizzi gapka kirib tursangiz kam bo'maysiz, bekam, kaminani-ku qo'yavering!..

SHAYTONVACHCHA XURSAND

(yoki oshpaz xola ba'zi sirlarni yana ochib qo'ygani)

Navbatdagi tushki nonxo'rlikka opalar shosha-pisha jam bo'lishdi. Bir kun oldin shunday gap tarqalgan edi. Nimaymish, oshpaz xola pol ocharmish. Opalardan birining eri nuqul tutvolib, do'pposlagani-do'pposlagan ekan. Ikki gapni birida bolam menikimas der ekan. Bo'lmasa bolasi xuddi quyib qo'ygandek otasiga o'xsharmish. Janjal bolaning qo'li egriligidan chiqar ekan. Bola otasining cho'ntagiga tusharkan. Onasining hamyonini ham tez-tez «shamollatib» turarkan. Uning dastidan mehmon-izlom ham chetda qolmas ekan. Otasining gapicha, avlodida kisovur zoti yo'q ekan. Onayam hayronmish. U ham aslzoda oilalardan ekan. Shunday bo'lgach, kisovur bola qandoq tug'ulib, qoladi? Bola hali ko'chaga chiqishga ulgurmagan bo'lsa? Qiziq-da!

Áóí è ýøèòääí î øí aç ôí èà, áí èàí èí ā î òañè èèì - èèàèí è ì áí àèðèá ááðà î èàì áí äääáí ì èø. Øóí ää î í àèàð æàì á´èèøèá, î²èçèàðè í î í äàþ, ³øèí ³èàðè ôí èàää ýàè.

Ôí èà á´èñàèàð ì è, èàääàè äí² ñóáí è ìóçóð ³èèèá ñèì èðàèèàð-ää, óçí ³ääáí àèð ðèáí ýò áí øèää ³í èàè:

— Øó äññáí àèàð àèð øàðàðää è´ç è´ðèá, ³øèí ³ ýøèòì äääáí àèð äí ³ää á´í òè, àèèáí èà èàðàéèàð. Ýí - àèàèí à è´èaa èèðääí, `ò-í èí á àèð áí èàèàé è´÷ääáí `ðèá áí ðà, òääí è´èí á÷èää ³aðää «ðóò» äääàè. Ó á´èñà áóí ää æaaí ááí «må, måðí ì è» äääàè. Áí èàí èí ā î òañè øó ý³èí `ðòääá þðääí ýèáí. ¥àèèàè î äàì í èí ā àèðè-áí í èääáí ì àðèáí óøèáá, ³íçè èàèí í í è î èèèää ñóá-ðää áí ðèääè. «Áí èàì í èí ā måðí ì èèèàèí è á´éí èää ³´èèá ááðñèí » äáí òè, äàðøàðää óóøèá. Áøèð áó må³í ðàò î òà ó÷óí ì àçèèèèèè ì è? ¥àèí è áí èàñèí è àè-ðí á måðí ì è äää òóðñà-ý. Óí ää ôí ðèí è áóçó³ á´á ÷è-³ääè-ää, àèèáí àèèàð?

— Áí é-é-é...øóí ää øóí ÷àì è?

— Øóí è àèðèí ā-à, — ÷óàèèèèèèè èí ø³àèàð.

— Áàòòää ³aðøè ì àèèàè è´èí á÷è áó øàðàðèèè ýì àñ ýèáí, ³èçèàðèì. Çèðò ì óñí òèð ýèáí. «Áó èòèí ñ ñ´ç ³áí äàé ³èèèá òèèèì ää èáèèá ³í èàè, ´çèì ì àì ì àèðí í í áí » äää àèèà ³èñèá òóðääí ì èø. Øó ñ´çè ó÷óí óí èýì æóää î²èð æàçí èàð èóòà, òääí ýèáí. Ýí ā áí àèè æàçí òèèè èáñèèèèè èáðàè ýèáí ... Èíçèí èí ā ðí ñà áí øè ³í òèääè. Èíçè è´í í è è´ðääí, èèì èè î äàì ýèáí.

— Òääää, — äääàè ³íçèèèèí í äàúáí äàð àèèáí æaaðèáí óá÷èää ì àñèàðò ñí èääáí äàè ³aðää, — àèðèí - àèç øó áðèèè, àèðèí àèç áí ø³a áðèèè á´èñáí àèç, àèð-àèðèí àèçí è òáí èì àññáí àèç, áóí è óñðèää áí í àè èóðàèää òóðí àéàèääí äáí? Èáèèí àèàð øàèòí í ää ì àé ááðèá, áó áí ³ääääáí àèð ì èèì àð ³èèèèèè è´ðàéèèè. Áääí ð î ³³a òèèáí èèðí äääáí èääè, òèè ì àì áääí ð èàèèì äää èáèì àéàè. Ô´´´´-ø...´²èè÷è è ýøè í á÷÷-à-ää? Í òà ýøèí è àèðèääè. Èíçèèèèí í òà, èää òí èèääè. Èáèèí àèðääí ´éèàðè ýðèøèá, äääàè:

— Ôí ðèí èí àèçí èí ā áóæóàèää óàèí í èèèè, òà-èí í î èää áóí î í à á´èääáí ... Òøèèèáá ýñèáá è´ðàéèèè, ´øà èèèè ³í ð ³àèèí òóøääí ýàèì è?

Buni eshitgan oshpaz xola, bolaning otasi kimligini men aytib bera olaman deganmish. Shunga opalar jam bo'lishib, og'izlari nondayu, quloqlari xolada edi.

Xola bo'lsalar piyoladigi dog' suvni huzur qilib simirdilar-da, uzoqdan bir rivoyat boshlab qoldi:

— Shu desanglar bir shaharda ko'z ko'rib, quloq zshitmagan bir voqea bo'пти, aylanib ketaylar. Endigina yo'lga kirgan, o't-olov bir bolakay ko'chadan o'tib borayotgan yo'lovchiga qarab «tuf» debdi. U bo'lsa bunga javoban «he, haromi» debdi. Bolaning otasi shu yaqin o'rtada yurgan ekan. Haligi odamning giribonidan mahkam ushlab, qozi kalonni oldiga sudrab boribdi. «Bolaning haromiligini bo'yniga qo'yib bersin» deпти, dahshatga tushib. Axir bu haqorat ota uchun hazilakammi? Halol bolasini birov haromi deb tursa-ya. Unda xotini buzuq bo'b chiqadi-da, aylanaylar?

— Voy-y-y...shunga shunchami?

— Shuni ayting-a, — chuvillasdi boshqalar.

— Baxtga qarshi haligi yo'lovchi bu shaharlik emas ekan, qizlarim. G'irt musofir ekan. «Bu iflos so'z qanday qilib tilimga kelib qoldi, o'zim ham hayronman» deb yelka qisib turganmish. Shu so'zi uchun uniyam juda og'ir jazolar kutayotgan ekan. Eng yengil jazo tili kesilishi kerak ekan... Qozining rosa boshi qotibdi. Qozi ko'pni ko'rgan, ilmi odam ekan.

— Tavba, — debdi qozikalon da'vogar bilan jabrlanuvchiga maslahat solgandek qarab, — biringiz shu yerlik, biringiz boshqa yerlik bo'lsangiz, bir-biringizni tanimasangiz, buni ustiga anovi kurakda turmaydigan gap? Kelinglar shaytonga hay berib, bu voqeadan bir hikmat qidirib ko'raylik. Beamr oyoqqa tikan kirmaganidek, til ham beamr kalimaga kelmaydi. Xo'-o'-o'-sh... o'g'ilchani yoshi nechchada? Ota yoshini aytibdi. Qozikalon xayolga tolibdi. Keyin birdan o'ylari yorishib, debdi:

— Xotiningizning vujudida falon yili, falon oyda gumona bo'lgan... Yaxshilab eslab ko'raylik, o'sha yili qor qalin tushgan edimi?

— Øóí ààé, òà³ñèð, — òañàè³èàààè î òà àèç ýí àè èâèèí -éó, â á´èäáí ýàèè ´øáí àà, ýñèààèì .

— Ñí áó³ ìàì æóàà ³àððè³ á´èäáí ýàè-à?

— Á´²í òàà ì òñè÷àèàð ì òçèàá ³í èäáí è ýñèì àà.

— Í ààì èàð ì èøèðáóèèè òí ì ñà, èóéàèðáèèèè òí - ì ì èì àé, ´ðèí í èí á, è´ì èðí èí á áàìí ñè òèèèà áàìí - ñèàà ÷è³èá èâððáàè, øóí ààé ýì àñì è?

— ¥à, òà³ñèð, ìà... — àáàðè-þ, àèðááí î òáí èí á ààçí èè ´çààðèá, ì òñí òèðí èí á î ²èàà èè³èèèáàè.

— Áí é, í èì à á´èäáí ýèáí, òí èà? — ÷àéí à, òááí èó³ì àèàðè á´²çèàà ³í èèá, ÷óáèèèàøàè òí òèí èàð.

— Áéóàà ²í ì èø á´èäáí ýèáí -àà, àèèáí àèèàð... Àèð èóí è ²ø èâèèí àèèáí èó, â ³´é ²è, ³´é á´øðè- àà îø ³èèèá ààèèàðè èâèèá ³í ì òè. Éó, àð´ðà ´ðèí èçèàá áí çí ðáà÷à áí ðèáàè. Éâèèí ì îøøà ñí áó³àáí àèð- àèð ³àèðèðáá, òè³ ýòñà ýøèèèà ³àðáá ´ðèðááí ýèáí . Ýðèí èí á á´ø ³´è àèèáí èèðèá èâèèáí èí è è´ðèá, èè²èàá þáí ðèáàè. Ýð ìí àèèàà ÷è³èá, àèðí í àèð òñ- òóí í è è´èðñàì ì èèáí àáá ó ³-áó ³³à àèáí àèàáàè. Øóí àà è´çè ³´øí èñèí èí á á´²í òèäáí ìí àèèñèàà ÷è- ³èá òóðááí àèð ³óéí ÷ ò´ñèí àà òóøèáàè. Éó, àð´ðáí è øàéóí í é´èäáí òðèáàè.

Øàéóí í àà÷à áó ìèè ýòí è æà ááðèèèá òèí àèàá ´ðèðááí ýàè, ´çèàà òí ø î òèèàà÷ ÷èààé í èì àé ³í èàè:

— Áàí àà ³àðáí àèàð, áóí à³à ì àéðàà ààððí ààà àèç è´èäáí òðáí èç, í àòñè÷è, í àòñè? Í ààì áí èàèàðè í àòñè é´èèàà ´èèì àà òèè áí ðèøààèþ áóí ÷à ³óéí ³³à èà²ì ì í ì ñí àñà áó îøí àç?!

— Éâèèí í èì à á´í òè, òí èàæí í ?

— ð²ðèí ÷à ìàèèàè ´ðèí í è àðàèáá í èèáàè, òí òè- í è îø ààì èàáàè, ²ø èâèèí -éó, â ì àçà ³èèèá áèè- øèáàè. Àèáàððà, áó ò´³èèèí èí á ø´ðèèèèè ìàì á´í òè. Áí èà ´øà ´²èðèèè ´ðèí àà ì èøááí îøááí á´á ³í èäáí ýèáí .

— Áí é-é-é, ø´ðèì ...

— Éàðáí á-à...

— «Ýé èèì ì í èâèèèðááí èàð! Áèèì ñèçàà ìàèí è ³èèèáí í àðñàèàðí è ìàðí ì ³èèì áí àèç!» — àáéàè ýðàò- ááí Ýááì . Éèàèð òóøí àáðð í èì à ³èèèá ³´èèè. ð²ðè- èèè ´ðèí àèèáí ì ì è-ì ì èèçà òáí ì í è ìàðí ì ³èèèá

— Shunday, taqdir, — tasdiqlabdi ota biz yangi kelin-kuyov bo'lgan edik o'shanda, esladim.

— Sovuq ham juda qattiq bo'lgan edi-a?

— Bo'g'otda musichalar muzlab qolgani esimda.

— Odamlar pishirgulik topsa, kuydirgilik topolmay, o'tinning, ko'mirning bahosi tilla bahosiga chiqib ketuvdi, shunday emasmi?

— Ha, taqdir, ha... — debti-yu, birdan otaning avzoyi o'zgarib, musofirning oyog'iga yiqilibdi.

— Voy, nima bo'lgan ekan, xola? — chaynayotgan luqmalari bo'g'zida qolib, chuvillashdi xotinlar.

— Juda yomon ish bo'lgan ekan-da, aylanaylar... Bir kuni yosh kelin bilan kuyov qo'y yog'i, qo'y go'shtiga osh qilib yegilari kelib qopti. Kuyovto'ra o'tin izlab bozorgacha boribdi. Kelinposhsha sovuqdan dir-dir qaltirab, tiq etsa eshikka qarab o'tirgan ekan. Erining bo'sh qo'l bilan kirib kelganini ko'rib, yig'lab yuboribdi. Er hovliga chiqib, biron bir ustunni ko'chirsammikan deb u yoq-bu yoqqa alanglabdi. Shunda ko'zi qo'shnisining bo'g'otidan hovlisiga chiqib turgan bir quloch to'singa tushibdi. Kuyovto'rani shayton yo'ldan uribdi.

Shaytonvachcha bu hikoyatni ja berilib tinglab o'tirgan edi, o'ziga tosh otilgach chiday olmay qoldi:

— Gapga qaranglar, bunaqa paytda darrovda biz yo'ldan uramiz, nafsichi, nafsi? Odam bolalari nafsi yo'lida o'limga tik borishadiyu buncha quloqqa lag'mon osmasa bu oshpaz?!

— Keyin nima bo'пти, xolajon?

— O'g'rincha haligi o'tinni aralab olibdi, xotini osh damlabdi, yosh kelin-kuyov maza qilib yeyishibdi. Albatta, bu to'qlikning sho'hligi ham bo'пти. Bola o'sha o'g'irlik o'tinga pishgan oshdan bo'b qolgan ekan.

— Voy-y-y, sho'rim...

— Qarang-a...

— «Ey iymon keltirganlar! Alloh sizga halol qilgan narsalarni harom qilmangiz!» — deydi yaratgan Egam. Yigit tushmagur nima qilib qo'ydi. O'g'irlik o'tin bilan pok-pokiza taomni harom qilib qo'ydi. Uning kasri

3´eàè. Óí eí ā eāñðè çòððè, àèāā óðàè. Í eēī μ ì óñī -
òèðí eí ā àèèèāā ñī èèá, í òèðè áó èøí è òí ø 3èèèè.
Ì óñī òèð āāāāí èì èç Í eēī μāā àòèøéá 3í eāāí áèð āā-
èè, ýàè?

— ¥-à-à... — āāāè Ø àèòí í āà÷÷áí eí ā é´çèàðè 2èèàé
òí ðòéá, — áó í øí àçì àí āāāāí èàðè ì áí áèèì àéàè-
āāí áèð ñèðí è í÷èá 3´eàè-éó. Í ààì áí èàèàðèí è áèð-
áèðèāā òóí èðòèðèøí eí ā é´èè áó 3āā ýèáí -éó, μā-
à-à... áèèèá í èèèì ç´ð ýèáí . Āāì èðí áèðñèí èàð, í í áí -
àèç āāì āā òó33áí ýèáí ´çè ñèççè...

Øó ì àèò òí èáí eí ā àāì è í2çèāā 3í eàè, áí èàì -
í eí ā 3´èè ýáðè āāāāí áí2÷à íí à ´çèí è òí èáí eí ā
í 3èàðè òàèèāā òàì í à òàøèāāè-þ, μ´í āðāá èè2èāá
þáí ðàè. Òí èà ÷´÷èá òóøàè. Áí ø3èàð áí āðàéāāí è÷à
3í eàè. Ø àèòí í āà÷÷à áàòòàð μóø, ð òí ðòàè.

— Òí èàèí í , ì áí è èā÷èðèí ā, àñèèāā àéá ì áí āāí
´òāāí ýèáí ...

— É´´´3, àéèàí àé é´3... èā÷èðèì í è ì áí āāí ì àñ,
ýðàòāāí Ýāāì āāí ñ´ðāí ā, àéáéí àèçí è á´éí eí àèçāā
í èèá, àñòí éàèè òāāāā 3èèñāí àèç, èā÷èðāāè, ´çèāā
ì ñí í ...

— Āí é-é-é... í èì à 3èèèá 3´éóāāèèç? — 3èñòí āāā
í èèøàè òí ðèí èàð.

— Áí ø3í ðí í 2è á´èāāí èì āā òèèèā āà3ò 3í çí í āāāè
æàçāāí ´2ðèí ÷à áá þðāāí àèì ... ¥í eí àμí é øóí è èāñ-
ðè áó.

Òí èà òóðāāí èàðāā «ñèçèàð μàì øó Òèèðāāì èñèç-
èàð» āāāāí āāè áèð-áèð 3àðāá í èèèèàð-āā:

— Ì áí óí āàé āāì āāāí á´èàðàèì , àéāāí ð áí ø3à
èèøè, — āāāèèàð.

¥àì ì à «ýð3» ýòéá òí èāāā 3àðāāè. Āæāāí , áí ø3à
èèøè èèì á´èèøè ì òí èèí ?

— Ñèçí è μí è-æí í eí àèçāā 3´éì àé, æàç ´2èðèàðèá
āàèðāāí μàì ´øà 3í ðí eí àèçāāāè áí èàí àèç á´èāāè.

— Āí é, μàèè òó2óèì āāāí , æø áí èà-ý, 3´éèí ā-ā, —
3´ð3óāāāí é´çèàðè ´éí áá èàòàè μàèèèè òí ðèí í eí ā.

— Àèèèá 3´éèí àèàð, í í àèàðí è áóæóāè áāì èñí èè
øóāāí ðèáí āāí áð. Í òà áāì èñí èè āāμ3í í . Ó μàèí è-í í è
óðó2 ýèñà, ò´í -ò´í -à... Ì áí èì ÷à, ýðèí àèç áèèèáí è,
áèèì àñāāí ì è, ´2ðèí èì è, èèñí áóðí èì è, 3àðí 3÷èí è-

zurriyodiga urdi. Olloh musofirning diliga solib, oxiri bu ishni fosh qildi. Musofir deganimiz Ollohga etishib qolgan bir avliyo edi?

— H-a-a... — dedi Shaytonvachchanning ko'zlari g'ilay tortib, — bu oshpazman deganlari men bilmaydigan bir sirni ochib qo'ydi-ku. Odam bolalarini bir-biriga tupirtirishning yo'li bu yoqda ekan-ku, ha-a-a... bilib oldim zo'r ekan. Gapirovirsinlar, onangiz gapga tuqqan ekan o'zi sizzi...

Shu payt xolaning gapi og'zida qoldi, bolamning qo'li egri degan boqcha opa o'zini xolaning oyoqlari tagiga tappa tashladi-yu, ho'ngrab yig'lab yubordi. Xola cho'chib tushdi. Boshqalar angrayganicha qoldi. Shaytonvachcha battar hushyor tortdi.

— Xolajon, meni kechiring, aslida ayb mendan o'tgan ekan...

— Yo'-o'-q, aylanay yo'q... kechirimni mendanmas, yaratgan Egamdan so'rang, aybingizni bo'yingizga olib, astoydil tavba qilsangiz, kechiradi, o'ziga oson...

— Voy-y-y... nima qilib qo'yuvdiyiz? — qistovga olishdi xotinlar.

— Boshqorong'i bo'lganimda hiyla vaqt qozondagi jazdan o'g'rincha yeb yurgandim... Hoynahoy shuni kasri bu.

Xola turganlarga «sizlar ham shu fikrdamisizlar» degandek bir-bir qarab oldilar-da:

— Men unday demagan bo'lardim, aybdor boshqa kishi, — dedilar.

Hamma «yarq» etib xolaga qaradi. Ajabo, boshqa kishi kim bo'lishi mumkin?

— Sizni hol-joningizga qo'ymay, jaz o'g'irilatib yedirgan ham o'sha qorningizdagi bolangiz bo'ladi.

— Voy, hali tug'ulmagan, jish bola-ya, qo'ying-e, — qo'rquvdan ko'zlari o'ynab ketdi haligi xotinning.

— Bilib qo'yinglar, onalarni vujudi bamisoli shudgorlangan yer. Ota bamisoli dehqon. U halol-pok urug' eksa, xo'p-xo'p-a... Menimcha, eringiz bilibmi, bilmasdanmi, o'g'rinimi, kisovurnimi, qaroqchinimi ishqilib bittasining ziyofatini eb qo'ygan. Bola o'shaning

ì è èø³èèèá àèòòàñèí èí ā çè, òàòèí è áá ³´éääí . Áí èà
´øáí èí ā ì ááàñè. Ó áí øèí àèç ³í ðí í ²è á´éääí éóí -
èàðääí í ³ ´ç µóí àðèí è áí øèääí ...

— Áí à òàèí ñ, — ááá þáí ðèøàè òí ðèí èàð µàéðàò-
àà òóøéá.

— Í èøàè àèèí ñ, — ááàè ÷àí àè ÷àèèá Øàéòí í -
àà÷÷à, — áí à øóí à³à çè, òàðèàðää àñòè ì àí àí áí áá-
ääí òà³áí áí ðèàðí è íèèá áí ðèø éáðàè ýèáí . Èèñí -
áóðääí èèñí áóð òó²èèääè ááá þðñàè, èèñí áóðí èí ā
çè, òàðèääí µàì èèñí áóð òó²èèàð ýèáí -à, ³óäðà-
ðèí áááí !

Ì ÁÍ ÈÍ Ā Í ÀÕÑÈÌ ÁÀÈÌ ÄÈÐ...

(,èè íøíàç òíèà áèèáí òàéðèàøóá)

Óóøèèè ààñòóðòí í è òàèè ,çèè àááí , íøíàç òíèà
÷í èí àèèà áí ²ñóá ³óéèá óéáóðí áááí ýàè. Í ñòí í àáà æà-
ðáí ááí ð, òáí èø í áí ç ýí áðáá ³í èèè:

— Áññàèí ì ó àèàééòí , ýøøèèàð, ì ááí áí ì áí áá
é´çèèàð ó÷èá òóðí í ááèí è?

— Áóé-é-é-é...

— È-è-è...

Óí í à ÷àí àèáí çèèáó ³èé³èðè³³à ò´èèá éàðàè. Áó
òí ²í ðà é´ðàðääí ñí áè³ íøíàç ýàè. Óí æáááèàí èí ā
µóòèý ³´í ²èðí ²èääí éáéèí òáì èðí è ýí à ³èçè²èää
áí ñááí è éáèääí ýàè.

— Í àñèí æí í èàðèí í èí ā é´í àèèèàðè í èí àèàðí è
òóñà, òááí ýèáí , — ááý áóðàèèá ýðèàèáí àè.

— Ý, — ááàè æèç-áèçí è òóø é´ðàèèääí òí ðèí , —
àñòè ñ´ðáí áí ā, ñ´ðáá àèèè èçí è áí ²èàí áí ā, ì óèèá
ì èí ááí ýøàèääè, ³í òááí í í í ó áí ² ñóááàýì ðí çè á´á
³í èääí ì èç, øóí à³à...

— Óí áá í í ðèí áèèáí èè²èää é´ðèøàðèáí ñèçèàð-
ää...

— Èàçèñè áèèáí ì è?

— Á´èì àñà-÷è!

— Áóé-é-é... áóí ÷à ýøøè, áóí ÷à ,³èí èèñèç?..

Óí ðèí èàð ýðèí ì àñááí ñí áè³ íøíàçí èí ā ó þçèþ,
áó þçèääí ÷´èí èèèàðèá ´í èá ÷è³èøàè. Óí æáááèà áó

mevasi. U boshingiz qorong'i bo'lgan kunlardan o'z hunarini boshlagan...

— Ana xalos, — deb yuborishdi xotinlar hayratga tushib.

— Pishdi gilos, — dedi chapak chalib Shaytonvachcha, — ana shunaqa ziyofatlarga asti mana men degan taqvodorlarni olib borish kerak ekan. Kisovurdan kisovur tug'iladi deb yursak, kisovurning ziyofatidan ham kisovur tug'ular ekan-a, yo qudra-tingdan!

MENING NAFSIM BALODIR...

(yoki oshpaz xola bilan xayrlashuv)

Tushlik dasturxonini hali yozilmagan, oshpaz xola choynakka dog'suv quyib ulgurmagan edi. Ostonada jarangdor, tanish ovoz yangrab qoldi:

— Assalomu alaykum, yaxshilar, mabodo menga ko'zilar uchib turmovdimi?

— Vuy-y-y-y...

— I-i-i...

Xona chapakvozlighu qiyqiriqqa to'lib ketdi. Bu tog'ora ko'targan sobiq oshpaz edi. Xojabekaning hufiya qo'ng'irog'idan keyin temirni yana qizig'ida bosgani kelgan edi.

— Ovsinjonlarimning ko'ngillari nimalarni tusa-yotgan ekan, — deya buralib erkalandi.

— E, — dedi jiz-bizni xush ko'radigan xotin, — asti so'ramang, so'rab dilimizni dog'lamang, mulla mingan eshakdek, qotgan nonu dog' suvgayam rozi bo'b qolganmiz, shunaqa...

— Unda norin bilan yig'lab ko'risharkansizlar-da...

— Qazisi bilanmi?

— Bo'lmasa-chi!

— Vuy-y-y... buncha yaxshi, buncha yoqimlisiz?..

Xotinlar erinmasdan sobiq oshpazning u yuziyu, bu yuzidan cho'lpillatib o'pib chiqishdi. Xojabeka bu opoq-chapoqlikni maza qilib tomosha qilardi. Shaytonvachcha bo'lsa:

î î î³-÷ à î î³èèèî è ì àçà³èèèá òî ì î øà³èèèàðäè. Ø àé-
òî í àà÷÷à á´èñà:

— Òàááàñèèà òàÿí òèðèø ì áí à áóí à³á á´èààè, ìá
2àèà₂í è´òàðì àé ìàð í àðñà á´èèàðèí á, í àòèñ³óèèà-
ðè, — ááá í îðèí èè òí²ðáí èí á àððí òèèà àèðàè-
èàí àèè á´èàðäè. Áèèèèèè, òàí ì áááèñì èèèí òàé₂ð-
èàí ááí. Óóáèèèè, òí áà áóððèðèðèèèáí ááè.

Í ò á´òèèà á´èááí³àçèèè í îðèí òí òèí èàðí èí á
òèè-æà²èí è ì÷èá³´èèè. Óí èñè ó ááèè, áóí èñè áó,
èø³èèèá ÿí àè ì øí àçí èí á ì²çèí è ì÷èðèøì áèè. Óí-
æááèèà ì èèèí ááí ì èøèðèá³´èááí ì è, æèç-áèçí è òóø
è´ðàèèèáí òí òèí ááá-áóðòíðàáí :

— Èàðøè á´èì àñàí àèàð ì áí áà áèð òàèèèò áí ð, —
ááá³í èèè.

— Ýøèòàèèèèè-÷è, — ááèè Óí æááèèà³í øèàðèí è
ó÷èðèá.

— Øó... ÿí àè òí èàí èçàà æááí á ááðñàè... àì ì î-èá-
èèí áèçàà è´í í àðñà´ðáàðàèèèàð, à, ÷èçàðð?

— ¥à, í àñèìàðèàðèèà ì àøóí áí³ á´èèèè, — ááá
òèèàðáí áèòòàñè òí ì ì²èèà àððà òí òèèá è´ðñàðàè.

— Øó ÿøèòàáí èàðèí èçàì ´èà-´èáóí ÷à áòàèè.

— Ðí òò, áí ø³àñè ÿí àè èàèèàì èçàà ñè²í áèèè.

— Áí é ì áí èèè òàðñ₂ðèèàé ààÿí òè...

— Óí áà ì áí çàà³´ÿí áí, — ááèè Óí æááèèà æèèí á-
í è³´èèà ì èèá, — èèí èè ÿñèè ì øí àçèí èç æí èèèà
òèèèáí ñèí ááñà, ÷´èèí è è´òàðñèí. ¥à, ì øèí ðàèèè
3í í óí -3í èèèèèàð øóí è òàèèá³èèèèè.

¥àì ì à ááðàáàðèèà³´è è´òàðäè. Áèðí³ Óí æááèèà
3´èèí è è´òàðì ááè. Áóí ááí øí øèá³í èèèí ñí áè³ í ø-
í àç Óí æááèèáí è òí èèèí ð³èèèá, á´í ì àèèá òóðááí
ñèèí àñèí èí á òàèèèà³´è þáí ðäè. Í îðà ááðàì áí ááá,
ñàè á´èì àñà è´í ÷èèèè ì èèèèà³í áóí òóøèðàé ááèè.

— Í áí è³´è è´òàðì áááí èì áà ìàèðí í á´èÿí ñèç-
èàðì è? — ààÿ æèèí àèááí è÷à ñ´ðáá³í èèè Óí æááèèà.
— Í èì ááà ááááí áà, ì áí ´øáí ààÿí áó èèøèí èí á
èàðèøèèà³àðøè ÿàèí. Áó èèøèí ì áí ó÷óí ìàèèÿí
èøááí á´øàì áááí ...

Ááèáí èí á áó ááí èàðè³àðñàèèèàð áèèáí èóðèá í èèí -
àè. Ñí áè³ í øí àç á´í áèèèèáááí è÷à èáèèá ááèàñèí èí á
þçèááí í àì í èèøèí ðí í à ó÷ ì àðà ÷´èí èèèàðèá´í èè.
Àà ñàèèí ááí ó÷èðì à³èèèèè:

— Tavbasiga tayantirish mana bunaqa bo'ladi, he g'alayon ko'tarmay har narsa bo'llaring, nafis qullari, — deb norinli tog'oraning atrofida girdi-kapalak bo'lardi. Bildiki, taom bebismillo tayyorlangan. Xuddiki, unga buyurtirilgandek.

Ot go'shtiga bo'lgan qazili norin xotinlarning til-jag'ini ochib qo'ydi. Unisi u dedi, bunisi bu, ishqilib yangi oshpazning og'zini ochirishmadi. Xojabeka oldindan pishitib qo'yganmi, jiz-bizni xush ko'radigan xotin dab-durustdan:

— Qarshi bo'lmasanglar menda bir taklif bor, — deb qoldi.

— Eshitaylik-chi, — dedi Xojabeka qoshlarini uchirib.

— Shu... yangi xolamizga javob bersak... ammo- lekin bizga ko'p narsa o'rgatdilar, a, qizlar?

— Ha, nasihatlariga mashundoq bo'ldik, — deb ulardan bittasi tomog'iga arra tortib ko'rsatdi.

— Shu eshitganlarimizam o'la-o'lguncha yetadi.

— Rost, boshqasi endi kallamizga sig'maydi.

— Voy meniki tars yorilay deyapti...

— Unda ovozga qo'yaman, — dedi Xojabeka jilovni qo'lga olib, — kimki eski oshpazimiz joyiga tiklansin desa, qo'lini ko'tarsin. Ha, oshkoralik qonun-qoidalar shuni talab qiladi.

Hamma baravariga qo'l ko'tardi. Biroq Xojabeka qo'lini ko'tarmadi. Bundan shoshib qolgan sobiq oshpaz Xojabekani umidvor qilib, do'ppayib turgan siynasining tagiga qo'l yubordi. Pora beraman deb, sal bo'lmasa ko'pchilik oldida qovun tushiray dedi.

— Meni qo'l ko'tarmaganimga hayron bo'lyapsizlarmi? — deya jilmayganicha so'rab qoldi Xojabeka. — Nimaga deganda, men o'shandayam bu kishining ketishiga qarshi edim. Bu kishim men uchun haliyam ishdan bo'shamagan...

Bekaning bu gaplari qarsaklar bilan kutib olindi. Sobiq oshpaz do'mbillaganicha kelib bekasining yuzidan namoyishkorona uch marta cho'lpillatib o'pdi. Va sekin gap uchirma qildi:

— Ƴèì ì àòèí àèçààí è´èðàèèàðèì ñóòàà ò´èèá èàò-
èè...

— Ñí ²àááðèí à ²àèàáí í ÷è³ àáy, — Øàðà³èàá
éóèè Òí æàáàèà.

Øóí ààé ³èèèá Øàéòí í àà÷÷àí èí à è´÷àñèàà ýí à
ààèðàì á´á ³í èèè. Ó áó ²àèàáàèàðí è ñóðí ÷èèàø ò÷óí
í í àñèí èí à ³í èàà øí øèèèè.

AÓ ÑÁÍ Ì È?

(,èè Øàéòí í àà÷÷à ýí à í í àñèí è òàí èì àé ³í èèøè)

Øàéòí í àà÷÷à óéàà èàèèá ìàèðí í ó èí è á´èèá ³í è-
èè. Í í àñè ìà÷÷à ³àèñè áóð÷àèèà è´³. Í í àì ³àèñè á´ðàà
èàðàèéèèí àáá à²ðàéèá òóðàáí ýàè, ìí àèè òàðàòàáí
³í òì àááí èàèááí, óçóí á´éèè, óçóí è´éèàè èèèááí,
³àáðèàðèèèð Òí æàáàèèàà òøàá èàòàèèàáí áèòòàñè
èèðèá èàèèè. Èàèèí è´çèàðè áàæí, Øàéòí í èàðí èèè-
àà òøàéèè. Í í àì ààñà í í àñèí èí à è´çèàðè è´ð ýàè.
Áóí è áèá-áèí í èè è´çè áí ð. Èèì á´èèè ýèáí? ò Òí-
æàáàèèí èí à í í àñè òèðèèèèá èàèèá ³í èèè èèáí? ò
àðáí ìì èèáí? Øàéòí í àà÷÷à áí øàáí -í ³ òèèèèèèá, óçóí
è´éèàè òàèèááí ÷è³èá òóðàáí çàðáí à òó,³àáí òàí èá
³í èèè:

— Áí é í í à, áó ñáí ì è?

— Á´í àñàì ÷è!

— È´çèàðèí à ³óðèó² á´ñèí, áèðàì ýðàøèáàèèèè...

— ñçèì ì èèè á´èèáí àáí èàèèí ýðàøàè-àà, ààè-
ààðñ.

— Èøèàðèí à ððèøèá èàòàáí àà òøàéèè è?

— È´ðèá òóðàáí èí àáèè, — àáá áé³³èàáè ³àáàè-
áàñðèí è è´ç-è´ç ³èèèá, ÷èðí èèè ò´è²áí àè í í à Øàé-
òí í, — ´çèí àáá í èì à àáí èàð?

— Ç´ð, — àáá Øàéòí í àà÷÷à ìàì í í àñèèàà òøàá
³èèí èèèáí í³÷è á´èèè-ð, òøàòà í èì ààè, — ýí àè
í øí àçí èí à éóí è áèðèè, ýñèèñè ³àèðèá èàèèè...

— ÷àèèè àññáí, èàèá³í è ì óéí Òí òèàà áí øèí à-
àáí àèð ñóá´àèðèá è÷àé...

— Ý-ý-ý... áí øèì í è òèí ÷³´é, í í à, áèèñáí à ì áí

- Himmatingizdan ko'kraklarim sutga to'lib ketdi...
- Sog'avering g'aladon ochiq deya, — sharaqlab kuldi Xojabeka.

Shunday qilib Shaytonvachchaning ko'chasida yana bayram bo'b qoldi. U bu g'alabalarni suyunchilash uchun onasining yoniga shoshildi.

BU SENMI?

(yoki Shaytonvachcha yana onasini tanimay qolishi)

Shaytonvachcha uyga kelib hayronu lol bo'lib qoldi. Onasi hech qaysi burchakda yo'q. Onam qaysi go'rga ketdiykin deb ag'rayib turgan edi, hovli tarafdan qotmadan kelgan, uzun bo'yli, uzun ko'ylak kiygan, qayerlaridir Xojabekaga o'hshab ketadigan bittasi kirib keldi. Lekin ko'zlari bejo, shaytonlarnikiga o'xshaydi. Onam desa onasining ko'zlari ko'r zdi. Buni bib-binoyi ko'zi bor. Kim bo'ldi ekan? Yo Xojabekaning onasi tirilib kelib qoldimikan? Yo arvohmikan? Shaytonvachcha boshdan-oyoq tikilib, uzun ko'ylak tagidan chiqib turgan zarang tuyoqdan tanib qoldi:

- Voy ona, bu senmi?
- Bo'masam-chi!
- Ko'zlaring qutlug' bo'sin, biram yarashibdiki...
- O'zimmiki bo'lgandan keyin yarashadi-da, galvars.
- Ishlaring yurishib ketganga o'hshaydimi?
- Ko'rib turganingdek, — deb biqqidek qaddi-bastini ko'z-ko'z qilib, chiroyli to'lg'andi ona shayton, — o'zingda nima gaplar?
- Zo'r, — deb Shaytonvachcha ham onasiga o'xshab qilpillamoqchi bo'ldi-yu, o'xshata olmadi, — yangi oshpazning kuni bitti, eskisi qaytib keldi...
- Chakkimassan, kelaqol mukofotiga boshingdan bir suv o'girib ichay...
- E-e-e... boshimni tinch qo'y, ona, bilsang men sen bilan yuzko'rmas bo'lib, xayrlashgani keldim. Endi bog'chaning oshxonasidan chiqmayman, xo'ppa

nái aèeái ðçè´ðì añ á´èeá, màèðeàøaaí è eáèeèì .
Ýí àè áí ÷÷áí èí á í øoí í añèääí ÷÷è³ì àeì áí , ò´í´í à ñá-
ì èç á´èeá áá ÷, òaì áí . É´ðaeí á eáèna, ´çeí á áí ðað-
ñái ...

— Í àaì áí eàèaðèeà òøáá àaððí áaa í àÒà³aaà
÷÷è³eá í eàì áí àääèí ?

— Øoí à³à... í eì à, í àaì áí eàèaðè è í àÒà³aaà ÷÷è³-
³aí àà àèç ÷÷è³ì àeì èçì è?

— Áó ÷³aaàè èøeàðí è èèì ÷èèaaè, ýøøaì aaóð?

— Ý, èøeàðeí á áí øeí áaaí ÷í èñèì ...

— Ñái màèè ²´ðñái ...

— Ááèí ð àeðeáñái , í èøaaí ì áí . Ýaðòì í àaì áí eà-
eàðeí è ³aí aaé ÷èèeá àèð-àèðeí eí á ðçeaa oóí oððe-
ðèøeí è màì áèèeá í eèèì .

— Áaðeáèð oí ì ñái ...

— Í èøaaí ì áí . Øoí áí ÷ í èøaaí ì áí èè, màðòì , ³aí -
aaé ÷èèeá ´²ðè, èèññaáoðeàðí è áí eàèaðeá, è´í àe-
ðèðèøí è màì áèèeá áí .

— Óí ì èèeí áí è èñái ò ÷èèeéì è?

— Èèèè³í è.

— Èñái ò ÷èèèì , aóì eí áí è oóó³açañái ì è?

— É´³.

— Í ð³aí áí è ñèèàòañái ì è?

— É´³.

— Áí øeí áí è-÷÷è?

— É´³.

— Óí àà àà³ðè eáèeéá, ì áí àà òøáá è´ð á´èeá
³í èñái á, ìí èèì áaa áí é! Í àìí òèè è´çèì í è ³aí ààè
³èèeá ÷àeòaðeá í eaaí eì í è áèèeéí á eáèì à, òaí
á´èñà, àaaaàèà ´eáóð. Ýá, àðçeì áaaí ðòó³eàð í eèèeà
ýñái eèðái àé ´è, í àaì áí eàèaðèeà òøáá.

Øàeòí í àà÷÷à ðí ñòaaí màì aóí áí ÷ ´eèeá è´ðñà,
í í añè ì³. «´ðñái , oí ì ñái , àaaaàeañái » àaaí è÷÷
áí ð. Àðèð í í añè è´çñèç í á èoéèaðàà òòøàè, í á-í á
açí áeàðí è oí ðòàè. Áèð ìí aó÷ í eai añ ñóýeèa aéèái eá
³í eèè-èó. É´çeí è ÷àeðeá í eaaí aái eáèeí øoí à³aí -
àè è´ìèèe á´á eáðeáàèèè. Ñaè á´eì añà í í añeí è òà-
í eì àé màì ÷í eèè. É´çeí è ó ì í eí àðàñð ÷´øí è øàé-
oí í aái ÷àeòaðeá í eèøí eí á ´çè á´eì aaaí àèð. Áèèeá
³´eñái , í í àì àeòaaí aàè àèð ÷, í í eóí eì àà ýðaa
³í eàð...

semiz bo'lib eb yotaman. Ko'rging kelsa, o'zing borarsan...

— Odam bolalariga o'xshab darrovda nafaqaga chiqib olaman degin?

— Shunaqa... nima, odam bolalari nafaqaga chiqqanda biz chiqmaymizmi?

— Bu yoqdagi ishlarni kim qiladi, yashshamagur?

— E, ishlaring boshingdan qolsin...

— Sen hali g'o'rsan...

— Bekor aytibsan, pishganman. Hatto odam bolalarini qanday qilib bir-birining yuziga tupurtirishini ham bilib oldim.

— Baribir xomsan...

— Pishganman. Shundoq pishganmanki, hatto, qanday qilib o'g'ri, kissavurlarni bolalatib, ko'paytirishni ham bilaman.

— Homligingni isbot qilaymi?

— Qilaqol.

— Isbot qilsam, dumingni tutqazasanmi?

— Yo'q.

— Orqangni silatasanmi?

— Yo'q.

— Boshingni-chi?

— Yo'q.

— Unda vaqti kelib, menga o'xshab ko'r bo'lib qolsang, holingga voy! Nahotki ko'zimni qanday qilib qaytarib olganimni bilging kelmayotgan bo'lsa, dabdala o'lgur. He, arzimagan yutuqlar oldida esankiramay o'l, odam bolalariga o'xshab.

Shaytonvachcha rostdan ham bundoq o'ylab ko'rsa, onasi haq. «G'o'rsan, xomsan, dabdalasan» deganicha bor. Ahir onasi ko'zsiz ne kuylarga tushdi, ne-ne azoblarni tortdi. Bir hovuch olapes suyakka aylanib qoldi-ku. Ko'zini qaytib olgandan keyin shunaqangi ko'hlik bo'b ketibdiki. Sal bo'lmasa onasini tanimay ham qoldi. Ko'zini u molparast qo'shni shaytondan qaytarib olishning o'zi bo'lmagandir. Bilib qo'ysam, onam aytgandek bir yomon kunimga yarab qolar...

— Ona, — dedi Shaytonvachcha boshini egib, —

— Í í à, — ààè Ø àèòí í àà÷÷à áí øeí è yàeá, — ñáí ìà³ñáí, ì áí ² òí áí, ì áí òí ì ì áí, ì áí ààààèà- ì áí, èø³èèèá í èì à àññáí á ´øàì áí ... Áéò øóí áí³ ÷èðí éèè è ´çèàðèí áí è ³áí áí³ ³èèèá ³àéòàðèá í è- àèí á?

— Áéòeá ááðñáí àóí èí áí è òòò³açañáí ì è?

— Òòò³açàì áí ...

— Í ð³áí áí è ñèèàòañáí ì è?

— Ñèèàòàì áí ...

— Áí øeí áí è-÷è?

— Áí øeì í èyì .

— Ýøèò á ´èì àñà áí³ àà áóí ààé á ´èäè. Òí æà áèèáí Òí æàááèáí è òðèøðèðèá ³ ´éááí èì àáí èáéèí òéàð æí éèí è áí ø³à ³èèèá í èèøàè. Óí èñè ó ³àà, áóí èñè áó ³àà òààè áááèí . Í µ, ýð-òí òeí í è í ðañèí è áóçø ³áí ÷àèàð ðí ìàðèèèèè è áèèñáí á yàè? Ýð-òí òeí áèð èóí òðèøñà, óéááí ³èð³ èóí áàðàèà è ´ðàðèèèè ááí èáéèí, ó ²èí è ´çèí á áèèàáóð... µøà èóí èàð ì áí àá í à³ í éäèí èá÷àèàðí è yñèàòàè. È ´çèí áí ð í àéòèàðàá í éäèí èá÷àèàðà ñáí àèðí ²èáá ððèøí è ýøø è ´ðàð- àèí . Áéí è³ñà èøèí ððèøeá, è ´í áèèí ÷í² á ´èäèí í àéòèàðàá. Ø ó àññáí á ìàð èá÷à àà³òèí ÷í², è ´í áèèí òí² á ´èèá, óéáà ñè²í àé, µí áèè àéèáí àì áí áááèí . Áóí è ³ ´óí èì, ò ´ðèè ´çèè è èèòòà èóçàðeá ððááí yéáí, àáí òàøèáá ³í èäè:

— ¥à, µí á è ´çèí á á ´èì àñáyì æà-à-à, èá÷àèàðè ðèáóç ñáí àá ³í èäèí á, òeí ÷èèè è? — ááá òñòèí ááí èóèèè.

— Óéáà ì áí àá òèøàà æí é ³í èì ààè, — áááèí æ ´ðààá.

— Í èì àáà ýí àè? — ìàéðí í á ´èäè ò.

— Ì áí è òí í àì àà Òí æàááèà è ´÷èá ÷è³³áí, øóí - áà.

— Òí æà-÷è? — øí øeá ñ ´ðààè ó.

— Òí æà ´çèí è òí í àñèàà òèááè. Ì áí óeàðí è áèð òí ðàà ðçè ´ðí àñ ³èèèá ðáí ðàèí, — áááèí ÷áí àè ÷àèèá, — áí à øóí à³à àáí èàð...

— Øóí áí³ Òí ìèð-çóµðáí è-y, ³ ´é-á, àèááí à. Æà èá³èèèèè ì³÷è á ´èañáí -àà! Ò ´ðèè ´çèè áí éáó÷à á ´èà òòðeá, ì áí è ³ ´èèí ááí èáèí áyì òè-éó áóí à³à èøèàð, ñáí è ´ðàà é ´è á ´èñèí, — áááè ó ýí à òñòèí ááí èó- èèá.

sen haqsan, men g'o'rman, men xomman, men dabdalaman, ishqilib nima desang o'shaman... Ayt shundoq chiroyli ko'zlaringni qandoq qilib qaytarib olding?

— Aytib bersam dumingni tutqazasanmi?

— Tutqazaman...

— Orqangni silatasanmi?

— Silataman...

— Boshingni-chi?

— Boshimniyam.

— Eshit bo'lmasa voqea bunday bo'ldi. Xoja bilan Xojabekani urishtirib qo'yganimdan keyin ular joyini boshqa qilib olishdi. Unisi u yoqda, bunisi bu yoqda yotadi degin. Oh, er-xotinni orasini buzish qanchalar rohatligini bilsang edi? Er-xotin bir kun urishsa, uydan qirq kun baraka ko'tarilgandan keyin, u yog'ini o'zing bilavur... O'sha kunlar menga naq oydin kechalarni eslatdi. Ko'zim bor paytlarda oydin kechalarda sandirog'lab yurishni yahshi ko'rardim. Ayniqsa ishim yurishib, ko'nglim chog' bo'lgan paytlarda. Shu desang har kecha vaqtim chog', ko'nglim tog' bo'lib, uyga sig'may, hovli aylanaman degin. Buni qo'shnim, to'rtko'zlik olifta kuzatib yurgan ekan, gap tashlab qoldi:

— Ha, hov ko'zing bo'lmasayam ja-a-a, kechalari yulduz sanab qolding, tinchlikmi? — deb ustimdan kuldi.

— Uyda menga yotishga joy qolmadi, — dedim jo'rtaga.

— Nimaga endi? — hayron bo'ldi u.

— Meni xonamga Xojabeka ko'chib chiqqan, shunga.

— Xoja-chi? — shoshib so'radi u.

— Xoja o'zini xonasida yotibdi. Men ularni bir umrga yuzko'rmas qilib yubordim, — dedim chapak chalib, — ana shunaqa gaplar...

— Shundoq Tohir-Zuhrani-ya, qo'y-e, aldama. Ja laqillatmoqchi bo'lasan-da! To'rtko'zli boyvuchcha bo'la turib, meni qo'limdan kelmayapti-ku bunaqa ishlar, sen ko'rga yo'l bo'lsin, — dedi u yana ustimdan kulib.

— Aóí à³à èøèàðàà è´çàì àñ, èàèèà èáðàé, èàèèà, ñáí èí à èàèèàí à í èì àð, í ø³í áí³ í èì à. Í ø³í áí³ èàè-èààà ýññèçàéí à ò´ðòà è´ç, èøí í ì àñáí à áí à, èèðéá è´ð.

— Àèàñáí à÷è?

— Ì áí è ààðí ààà òèèàèèàáí áí ø³à è´çèì é´³, — àààèì .

— Áí é í î èàñ-áé, — àààè ó ì î èì àðàñò, — î²çèí à-àà òòèç èèèèòà òèøéí à áí ð-éó, àèàñáí à òóààè´øá-í è³í³èá í èàì áí .

— Óí àà´çèí ààáí è´ð, ì áí ñáí èèéí è³í³èá í èà-ì áí, òí èàà è´çèì í èyì³´øéá ááðàñáí, èáèèøàèè-ì è? — àààèì øóí áí³ òóðñàóí è áí é ááðí àé.

— Èáèèøàèè, èáèèí áèð éóí ì àñ,³àòí ðàñèèà ááø éóí ÷è³èá ñèí àéí áí, — àààè ó.

— Ááèîðèàðí è àèðèáñáí, èèèè éóí, — àààèì ì áí .

— Ò´ðò éóí, — àààè ó.

Í òèðè ó÷ éóí àà èáèèøàèè. Ó ðò³àçàè.

— Ý-y-y... — ààá ðáí ðàè Ø àéóí í àà÷÷à è´çèàðè èèèèèðàá, — á´éí èí ààààè ì àðæí í ì è ááñáí ...³´øí è øàéóí í í è òèøèðèè èàè, ýí àè ó í èì à³èèààè, í í à?

— Í èì à³èèàðàè í òèðèàòàà÷÷à áèðí ðòà øàéóí í àá í î í ÷àéí àðéá áá ððààè. Áèçàà ì î èì àðàñò, àáí ààñà-èàðí è áí à øóí à³à³èèèá æaçí èàéáèèàð. Ñáí áóí àèè-òáí òàè á´èñáí à òí ðèí ààà áèðòà ýð-óí òèí í è îðàñèí è áóçí àé òóðèá, áèðí áí èí à è´çèí è´èéá, òèøéí è³í³èá í èì àé òóðèá í àòà³ààà ÷è³àì áí ààá ððèáñáí .
ñáí èyì òèøéí áí è³í³èá í èàéí è à, ýøøàì àáóð!

— É-´´´... é-´´´... ààì èì í è³àèðèá í èèèì, í àòà-³ààà ÷è³í èéí áí .

— Áí î àè òí øí è î áéáèèá ááð á´èì àñà...

— Òèøí è³í³áí èèø é´²-à?..

— É´³...

Ø àéóí í àà÷÷à òí øí è î èèá èáèèá ááðàáí ýàè, í í àñè òí øí è î èèá Ø àéóí í àà÷÷áí èí à áí øèàà øóí -ààé òóøèðàè-èè... Ø àéóí í àà÷÷à´çèàáí èáðéá, øèè³ ýòéá èè³èèèè. Èáèèí î í à øàéóí í óí èí à îð³àñèí è ñèèáá-ñèèáá, áóí èí è á÷èè àéáèááí³èèèá, òóàèá³´éáè. Ø àéóí í àà÷÷à ðí ñà ó÷ éóí ààááí àà´çèàà èáè-àè.

— Bunaqa ishlarga ko'zamas, kalla kerak, kalla, sening kallang nimayu, oshqovoq nima. Oshqovoq kallaga essizgina to'rtta ko'z, ishonmasang ana, kirib ko'r.

— Aldasang-chi?

— Meni garovga tikadigan boshqa ko'zim yo'q, — dedim.

— Voy nokas-ey, — dedi u molparast, — og'zingda o'ttiz ikkita tishing bor-ku, aldasang huddi o'shani qoqib olaman.

— Unda o'zingdan ko'r, men senikini qoqib olaman, yoniga ko'zimniyam qo'shib berasan, kelishdikmi? — dedim shundoq fursatni boy bermay.

— Kelishdik, lekin bir kunmas, qatorasiga besh kun chiqib sinayman, — dedi u.

— Bekorlarni aytibsan, ikki kun, — dedim men.

— To'rt kun, — dedi u.

Oxiri uch kunga kelishdik. U yutqazdi.

— E-e-e... — deb yubordi Shaytonvachcha ko'zlari yiltirab, — bo'yningdagi marjonmi desam... qo'shni shaytonni tishlarimidi, endi u nima qiladi, ona?

— Nima qilardi ohiratgacha birorta shaytonga non chaynatib eb yuradi. Bizda molparast, dangasalarni ana shunaqa qilib jazolaydilar. Sen dumbil-tentak bo'lsang umringda bitta er-xotinni orasini buzmay turib, birovning ko'zini o'yib, tishini qoqib olmay turib nafaqaga chiqaman deb yuribsan. Yo seniyam tishingni qoqib olaymi a, yashshamagur!

— Y-o'-o'... y-o'-o'... gapimni qaytib oldim, nafaqaga chiqmiyman.

— Anovi toshni obkelib ber bo'lmasa...

— Tishni qoqqolish yo'g'-a?..

— Yo'q...

Shaytonvachcha toshni olib kelib bergan edi, onasi toshni olib Shaytonvachchanning boshiga shunday tushirdi-ki... Shaytonvachcha o'zidan ketib, shilq etib yiqildi. Keyin ona shayton uning orqasini silab-silab, dumini echilmaydigan qilib, tugib qo'ydi. Shaytonvachcha rosa uch kun deganda o'ziga keldi.

— Áó í èì à ³èèääí èí ā, í í à? — ááá í ´èà á ´èääí áí øèí è óøèää, í í ðí çè á ´èäè ó.

— É´í í í èèì à, í ààì áí èàèàðèää ´òøää...èðèì è øóí à³à á ´èääè ´çè. Òí ø áèèái óðāái èì áí øèí ā òí ø-āái á ´èñèí áāāái èì .

— Áóì èì í è í èì āāā óóāāèí ā óí āā?

— Ýí àè áèèèá ³´é, µā, áó æí éèàðāái áèð óí ðāā áóí èí ā óóáóèè, òí èäèí áí è óç. Í áí ñái è øàèòí í -èàð ´³èéèèääí ì ààðñāāā æ´í àòàì áí . Á´èì āñā ñái áóí áèè-òái óaè µàì ì áí è ³´èèá í ààì áí èàèàðè ´³èé-èèāái ì áèòāāāā éàòì í ³÷è á ´èèá þðèñāí . Í ààðñā-ì èçāā ì áí àì áí áāāái óñóí çèàðèì èçāái ààðñ í èñāí . Í ààì áí èàèàðè ì óñí Òèð á ´èì ááóí ÷à ì óñóèì í í á ´èì àèäè, ááéäè. Áèç á ´èñā ì ààðñā è ´ðì ááóí ÷à øàé-òí í á ´èì àèì èç.

— µçèì ā í áí ðèá, ñóýäè ì áí èèè, ýòè ñèçèàðí èèè ³èèèá éáèñāí ì è?

— É´³, Òí æāāā ýðāàøèá áí ðāñái . Òí æà òèðèè÷è-èèè òí øāái ³àòòè³ ýèái āāā, ´çèí è áí çí ðāā óðäè. Òèðèè÷èèèèè ´øà ³āái µí çèð.

— Í è-à-à... áí çí ðāā ÷è³èá éàòäèì è-à, øóí áí ³ í ààì -à?

— Æèì á ´è, áàòòàð á ´èñèí .

— Óóøóí ì ààèì í í à, ì áí ³à³³à áí ðái áí ´çè, áí çí ðāāì è, ì ààðñāāāì è?

— Áí é èàèèàì ³óðñèí , áó ²èí è àèòì àái áí -éó... ¥à, ´í ā ³óèí³, ñ´è ³óèí²èí ā áèèái ýøèðèá í è, áèç øàéòí í èàðí èí ā ì āñ÷èðèì èç µàì , ì ààðñāì èç µàì áèòòā æí éää. Ó µàì á ´èñā áí çí ð á ´èèè! Óóái èèì -í èí ā áóþðāái è øóí ààé á ´èāái , ó³äèí áì è èàèèàā-ðai ?

— Ó³äèì ...

— Éā ýí àè, óaéðèàøàéèèèè.

— ¥à÷-àì àà... µā, óaéðèàøèøèí ā ³óðñèí ñái è... áóí èì í è óóèèái èí ā èàì ì èäè, áí øèì í è í ´èà ³èè-āái èí ā-÷è?

— Àai -ñ´çèàðèì ā áàèí í èí ā ´³èääè, µóø_ðñái , óçí ³āái óòðèá óaéðèàøai èç á ´èì āñā, àèèèái ...

— Bu nima qilganing, ona? — deb po'la bo'lgan boshini ushlab, norozi bo'ldi u.

— Ko'p nolima, odam bolalariga o'xshab...irimi shunaqa bo'ladi o'zi. Tosh bilan urganim boshing toshdan bo'lsin deganim.

— Dumimni nimaga tugding unda?

— Endi bilib qo'y, ha, bu joylardan bir umrga duming tuguldi, umidingni uz. Men seni shaytonlar o'qiydigan madrasaga jo'nataman. Bo'lmasa sen dumbil-tentak hammani qo'yib odam bolalari o'qiydigan maktabga ketmoqchi bo'lib yuribsan. Madrasamizda manamen degan ustozlarimizdan dars olasan. Odam bolalari musofir bo'lmaguncha musulmon bo'lmaydi, deydi. Biz bo'lsa madrasa ko'rmaguncha shayton bo'lmaymiz.

— O'zing oborib, suyagi meniki, eti sizlarniki qilib kelasanmi?

— Yo'q, Xojaga ergashib borasan. Xoja tirikchilik toshdan qattiq ekan deb, o'zini bozorga urdi. Tirikchiligi o'sha yoqdan hozir.

— Ol-a-a... bozorga chiqib ketdimi-a, shundoq odam-a?

— Jim bo'l, battar bo'lsin.

— Tushunmadim ona, men qaqqqa boraman o'zi, bozorgami, madrasagami?

— Voy kallam qursin, bu yog'ini aytmabman-ku... Ha, o'ng quloq, so'l qulog'ing bilan eshitib ol, biz shaytonlarning maschitimiz ham, madrasamiz ham bitta joyda. U ham bo'lsa bozor bo'ladi! Xudoyimning buyurgani shunday bo'lgan, uqdingmi kallavaram?

— Uqdim...

— Ke endi, xayrlashaylik.

— Hechamda... he, xayrlashishing qursin seni... dumimni tukkaning kammidi, boshimni po'la qilganing-chi?

— Gap-so'zlaring baloning o'qidek, hushyorsan, uzoqdan turib xayrlashamiz bo'lmasa, alvido...

ÀÓÌ È ÒÓÃÈÈÈÀÐ Ì ÀÀÐÀÑÀÑÈ

(,èè Øàéòí í àà÷÷àí èí à òóí àí³ ò'èà-ò'èèñ
áí çí ðàà í ÷-í àµí ð³ í èäáí è)

Øàéòí í àà÷÷à Òí æáí èí à³ í ðàñèí è óçí³ àáí í èèá, é'èàà òóøàè. Óí àà áóí àáí í ðòè³ ÿ³ èí èàøà í èí àñ, Òí æáí èí à òàðèøòàèàðè è'è ááðí àñèàè. Òáí èè òó-øèá³ í èèøèááí³ ð³ àðàè. Øàéòí í àà÷÷à Òí æáí è áí-çí ð ààðáí çàñè í èèèàà è'çí òàè. Áó áð àðèí èí à èí èàà 'òøàðàè. Àèðí á èèðááí, àèðí á ÷è³³ áí, àèðí á àðàáà òí ðòááí, àèðí á³ í è'òàðááí. ¥á÷ èèí áèèáí µá÷ èèí í èí à èøè è'ç. Áí øè ááí á á'á³ í èááí Øàéòí í - àà÷÷à í èí à á'èñà á'èàè ááá çèí è è÷èàðè òðàè. Í èà-ì í í è÷èááí ó³, áó³³ à àèáí àèáá Òí æáí è³ èàèðàè. Øó í àéò èèí àèð³ óèí² èááí ì àµèáí òóèààè. Èàðáá, ³ð³ èá èáòàè. Àáááí àèðááè øàéòí í óí àà³ àðáá òó-ðàðàè. Í ààðàñáí èí à èàòòàñè øó á'èñà èáðàè ááá, ààððí ááá ì òèèááá÷÷àèàðááè³ óèèó³ èèèàè. Á'èí àñà ááááí àèð³ óèí² èí è í à³ óçèá í èàèèááí. Àáááí àèð Øàé-òí í àà÷÷àí èí à òóàèèááí áóí èí è, í'èà á'èááí áí øè-í è, á'èè-ááñòèí è è'çááí èá÷èðàè-àà:

— Í èèèèí í àèðèí ÷è, ì èèèèí í í àèðèí ÷è!.. — ááá ÷í ð àððí òáà æàð ñí èàè. Áí çí ð áóí ááçèàðè í ñòèàà áí ÷ááá÷à «ì èèèèí í àèðèí ÷è» ááááí òèòí á àèñ-ñááí ááðèá òóðàè-àà, èáéèí áí çí ð² àèà-2í áóðèáá ñèí àèá èáòàè. Àáááí àèð Øàéòí í àà÷÷àí èí à áóí èí èí à òààèáá àèð øáí àðè òóøèðàè-àà, «áí ðàááð» ááá³ 'èèá µáí ð-àè.

— Èà³³ à áí ðàé? — øí øèá ñ'ðààè Øàéòí í àà÷÷à.

Àáááí àèð ÿøèòí áááí ááè 'ç èøè áèèáí 'çè í áí ðà á'èèá èáòàè. Øó í àéò Øàéòí í àà÷÷àí èí à³ í èàà òóá-àè 'çèááè àèòòàñè áàéáí á'èàè. Óí èÿí áóí è òóàèè. Ó Øàéòí í àà÷÷àáá µáááñèáí èá³ àðáá òóðàè-àà:

- Ñáí ááòòèè òàèááá ÿéáí ñáí, — áááè.
- Í èí à, ó áð, áó áðèí áá øóí à³ à ááá³ çèá³ 'èèá-àèí è? — ñ'ðààè Øàéòí í àà÷÷à.
- Èñí èí áí è áéòÿí ì áí, èñí èí áí è! Í èèèèí í àè-ðèí ÷è òàèááá!.. Èàðà³ áí à³ à æàðáí àèàéàè. Øó, ñáí áá àèð ááí áí ðáá 'òøàéàè... Í áí èèè-÷è? Áí é-áé, àéò-

DUMI TUGIKLAR MADRASASI

(yoki Shaytonvachchaning shundoq to'la-to'kis bozorda och-nahor qolgani)

Shaytonvachcha Xojaning qorasini uzoqdan olib, yo'lga tushdi. Unga bundan ortiq yaqinlasha olmas, Xojaning farishtalari yo'l bermasidi. Tepki tushib qolishidan qo'rqardi. Shaytonvachcha Xojani bozor darvozasi oldida yo'qotdi. Bu yer arining iniga o'xshardi. Birov kirgan, birov chiqqan, birov arava tortgan, birov qop ko'targan. Hech kim bilan hech kimning ishi yo'q. Boshi vang bo'b qolgan Shaytonvachcha nima bo'lsa bo'ldi deb o'zini ichkari urdi. Olamon ichidan u yoq, bu yoqqa alanglab Xojani qidirdi. Shu payt kimdir qulog'idan mahkam ushladi. Qarab, qo'rqib ketdi. Davangirdek shayton unga qarab turardi. Madrasaning kattasi shu bo'lsa kerak deb, darrovda mullavachchalardek qulluq qildi. Bo'lmasa davangir qulog'ini naq uzib oladigan. Davangir Shaytonvachchaning tugilgan dumini, po'la bo'lgan boshini, bo'yi-bastini ko'zdan kechirdi-da:

— Million birinchi, millinon birinchi!.. — deb chor atrofga jar soldi. Bozor gumbazlari ostida anchagacha «million birinchi» degan xitob aks-sado berib turdi-da, keyin bozor g'ala-g'ovuriga singib ketdi. Davangir Shaytonvachchaning dumining tagiga bir shapati tushirdi-da, «boraver» deb qo'yib yubordi.

— Qayoqqa boray? — shoshib so'radi Shaytonvachcha.

Davangir eshitmagandek o'z ishi bilan o'zi ovora bo'lib ketdi. Shu payt Shaytonvachchaning yonida xuddi o'zidek bittasi baydo bo'ldi. Uniyam tumi tugik. U Shaytonvachchaga havaslanib qarab turdi-da:

— Sen baxtli talaba ekansan, — dedi.

— Nima, u yer, bu yerimga shunaqa deb yozib qo'yibdimi? — so'radi Shaytonvachcha.

— Ismingni aytyapman, ismingni! Million birinchi talaba!.. Qara qanaqa jaranglaydi. Shu, senda bir gap borgan o'xshaydi... Meniki-chi? Voy-ey, aytguncha

áóí ÷à í àòañeí ā í ²çeí āāā òè³èèèá ³í èāāè... Ò´³³èç
þç ò´³ñí í ò´³³èç ì eí ā ò´³ñí í ò´³³èçeí ÷è òàèāāā.
Í áí āáí eáèeí eáèāáí òàèāāā Í èèèèí í eí ÷è, ´çeyí
ì èèèèí í èàðè áí ðāāè, æā èáðèèèá þðāāè.

— Áó āðāā èñì èàð ðà³àì áèèáí áéðèèāāèì è?

— Øóí à³à.

— Í áí āā ³í èñā nái è ³èeí àèèá þðì āñāáí áèðèáì
ì èèèèí í āāāáí á´èàðāèì, ³àèāé?

— Ç´ð, æóāāyí ç´ð! Áéóāèì -éó nái āā áèð āáí
áí ð āāá, áóí à³à òèèð áó āðāāāèèāðí eí ā èàèèāñèā
èāèāðí èāè, í ó³óè ³í ðeí í è í áèèāáí á´èèðāāè.

— Í áí āā ³àðā Áèðèáì ì èèèèí í ´³èð ³àéāā, ÷èð
³àéāā, áàðeí è óóóóí ðèð ì áí āā.

— ²³èðàì ðàéāā, ÷èðàì ðàéāā, áàðè ðàéāā.
Èñì eí ā ì āāðāñáí eí ā áóí áaçèāā áèðèá ³´èèèāè. Éā-
ðàè á´á ³í èñáí ā «Ì èèèèí í áèðeí ÷è» āāá áóí áèðèāā
í áí ç áāðāāè, áðí è òāāèāā á´èñáí ā þáì èāòòāèāðí eí ā
óóçóðèāā ³áí áí ³ ó÷èá áí ðāáí eí áí è ´çeí āāì áèèì áé
³í èāñáí. Óèāð áóí áaçí eí ā í áðóí ³èāā þàð áèð ³āāā-
ì èì èçí è éóçàðèá ´ðèðèðāāè. Óí āáí òàð³àðè í ðā-
ì èçāā ÷à³èì ÷èèàðèyí è´í. ×à³èðèá ³í èèðñā ´èāèì
āāyāāð. ×à³èðèðì āñā áèèèèè èè, áāþí èèí ā «áāð»!

— Áí āāè í ð³áì āā ðáì àðè óðāáí āāāáí áèð èèì
á´èāāè?

— ²-´-´... óì è, ó ³āáóè èí ì èññèyñeí è áí øèè²è.
Áóí è yðøè óáèèì āāáí, áí øè í ´èà á´èì āāáí óí ì -
èāðí è í áóí í āñèāā øóí áí ³ ÷áðòāāèèèè, áèð óí ð āæè-
í à øàì í èāā áèèáí èá, òāñ-òāðāāó, áðèàðèèāðí è òèðèá
þðāāè. Á´èāāèāáí èāðí è ì óáí ðāè ³´èèāðè áèèáí áó-
ì eí è òāāèāā áèðòà øáì àðèèāá ³´yāè. ¥àì ì àì èç øà-
í àðè āāáí èāðāáí ì èç. Áó áèç øáéóí í óí èèáèāð ó÷óí
èàðòà ì àðòāāā, áèèñáí ā.

— Áóí āáí ÷è³àè áāòòāāèèāðí eí ā, þáì ì āñeí è áóí è
óáèèèāáí, āāāeí?

— Áāāeí āāāáí eí ā í èì āñè, ì āāðāñáí èçí eí ā í ì è
øóí à³à-éó. «Áóí è óáèèèèāð ì āāðāñāñè» áèèì āñáí ā,
áèèáí è!

— Ý, — āāāè Ø áéóí í āā÷÷à í í ðí çè á´èèá, — áó
áðāāāèèāð í ì ì óí í èðāā í ´í í ³ yèáí ...

— Bí àè èáèāáí èì āā ì áí þáì øóí à³à ´èèāðāèì .
Éáèeí áèèñáí ...

nafasing og'zingga tiqilib qoladi... To'qqiz yuz to'qson to'qqiz ming to'qson to'qqizinchi talaba. Mendan keyin kelgan talaba Millioninchi, o'ziyam millionlari bordek, ja kerilib yuradi.

— Bu yerda ismlar raqam bilan aytiladimi?

— Shunaqa.

— Menga qolsa seni qiynalib yurmasdan birkam million degan bo'lardim, qalay?

— Zo'r, judayam zo'r! Aytdim-ku senda bir gap bor deb, bunaqa fikr bu yerdagilarning kallasiga kelarmidi, nuqul qorinni payidan bo'lishadi.

— Menga qara Birkam million o'qish qayda, yotish qayda, barini tushuntir menga.

— O'qisham shayda, yotisham shayda, bari shayda. Isming madrasaning gumbaziga bitib qo'yildi. Kerak bo'b qolsang «Million birinchi» deb gumbirlab ovoz beradi, yerni tagida bo'lsang ham kattalarning huzuriga qandoq uchib borganingni o'zingam bilmay qolasan. Ular gumbazning peshtoqida har bir qadamimizni kuzatib o'tirishadi. Undan tashqari oramizda chaqimchilariyam ko'p. Chaqirib qolishsa o'ldim deyaver. Chaqirishmasa bilginki, bahoying «besh»!

— Anavi orqamga shapati urgan davangir kim bo'ladi?

— O'-o'-o'... umi, u qabul komissiyasini boshlig'i. Dumi yahshi tugilmagan, boshi po'la bo'lmagan xomlarni peshonasiga shundoq chertadiki, bir umr ajina shamolga aylanib, has-hashagu, axlatlarni titib yuradi. Bo'ladiganlarni muborak qo'llari bilan dumini tagiga bitta shapatilab qo'yadi. Hammamiz shapati yeganlardanmiz. Bu biz shayton toliblar uchun katta martaba, bilsang.

— Bundan chiqdi bettagilarning, hammasini dumi tugilgan, degin?

— Degin deganing nimasi, madrasamizning nomi shunaqa-ku. «Dumi tugiklar madrasasi» bilmasang, bilvol!

— E, — dedi Shaytonvachcha norozi bo'lib, — bu yerdagilar nom topishga no'noq ekan...

— Ō´ø?

— Áó í îî î òà ì áðîñ ýêáí , Ōóáí áèçí è Æáí í àò-
ääí ááááèé áóì èì èçí è óóèéáí èáá èøí ðà ýêáí .

— Í áí äà ³áðà áèðêàì ì èèèèíí , øóí à³à ³èèèá
èà³èèèàøèá óóðí áðàì èçí è?

— Áó í èì à ááááí èí á ì èèèíí áèðèí ÷è, àðèð ì áí
ñáí äà äàðñ ´oyí ì áí , ñáí ´³eyí ñáí , ýí à í èì à èáðè
ñáí äà?

— Ý-ý-ý... áó ìàèè äàðñì è?

— ¥à-ää, «Áóì è óóáèèèáð ì ääðàñàñè»ää òàððèá
øóí à³à, áèç áèð-áèðèì èçáá äàðñ ááðàì èç, áèð-áè-
ðèì èçáá ´ðáàðàì èç. Í ááí áí òàòí ³èèèá ³´éñáè þ³í ðè-
ää ÷³èðèðáè. Óí áí í ááí ì àððóì ³èèèøáèè...

— Ñáí è óí áí í èì á í èì à?

— ¥í çèð÷à áðàè÷è øàéóí í .

— Êáéèí ÷è, êáéèí óí áí í èí á í èì à á´èáèè?

— Øàéóí í ´³èðóá÷è.

— Êáéèí --è?

— Êàðà øàéóí í ´³èðóá÷è.

— Óí äáí êáéèí --è?

— Øàéóí í ì óáàððèñ...

— Øó áðàà ò´òà áèðêàì ì èèèèíí ... ó´´ø, òàòà
á´èì à-þ, ò´ðèñèíí è áéòàì áí , ñáí æà ì áéáá ááí ,
²àè÷à ýêáí ñáí . Áí øèì í è à÷èðáí ðáèí á. Í áí è ´ç ìí èèì -
ää ³´é, ì èí á ì áðà ýøèòááí ááí , áèð ì áðà è´ðááí
ýøè.

— Áó ááí èí á ìàì ò´ðè, ì áí òèðèè÷èèèáèì ááí
³í èì àé á´èì àñà...

— Áí ð òí øèí áí è òáð...

ÄÄÐÄÍ ÇÀ Á«ÑÀÇÄÑÈÄÄÄÈ ÑÈÐ

(,èè Øàéóí í äà÷÷àí èí á èèì è ýí à áèððááá ì ðèèèè)

Øàéóí í äà÷÷à «Áóì è óóáèèèáð ì ääðàñàñè»í èí á
áðèí èí á óýñèááè ²óáèèèáá óóðááí ááðáí çàñèáá ýúðè-
áí ðèí è ³áðàðáè. Ääðáí çáí èí á ÷áí òàðàòèää øàéóí í -
èáð áèð-áèðèää í ááááð ááðì áé ñàò òí ðòááí . Ääðáí çà-
ääí èèðááí í äàì áí ðèè áèèáñèää ì èí áí èèá, áèð ³´èè
áèèáí è´çèí è ááðèèèèé, áèð ³´èè áèèáí ³óèí ²èááí

— Yangi kelganimda men ham shunaqa o'ylardim. Keyin bilsam...

— Xo'sh?

— Bu nom ota meros ekan, Xudo bizni Jannatdan abadiy dumimizni tukkaniga ishora ekan.

— Menga qara birkam million, shunaqa qilib laqillashib turovramizmi?

— Bu nima deganing millon birinchi, axir men senga dars o'tyapman, sen o'qiyapsan, yana nima kerak senga?

— E-e-e... bu hali darsmi?

— Ha-da, «Dumi tugiklar madrasasi»da tartib shunaqa, biz bir-birimizga dars beramiz, bir-birimizga o'rgatamiz. Mabodo xato qilib qo'ysak yuqoriga chaqirishadi. Unvondan mahrum qilishadi...

— Seni unvoning nima?

— Hozircha yetakchi shayton.

— Keyinchi, keyin unvoning nima bo'ladi?

— Shayton o'qituvchi.

— Keyin-chi?

— Katta shayton o'qituvchi.

— Undan keyin-chi?

— Shayton mudarris...

— Shu yerda to'xta birkam million... xo'-o'sh, xafa bo'lma-yu, to'g'risini aytaman, sen ja mayda gap, g'alcha ekansan. Boshimni achitvording. Meni o'z holimga qo'y, ming marta eshitgandan, bir marta ko'rgan yahshi.

— Bu gaping ham to'g'ri, men tirikchiligimdan qolmay bo'lmasa...

— Bor toshingni ter...

DARVOZA BO'SAG'ASIDAGI SIR

(yoki Shaytonvachchanning ilmi yana bittaga ortishi)

Shaytonvachcha «Dumi tugiklar madrasasi»ning arining uyasidek g'uvillab turgan darvozasiga e'tiborini qaratdi. Darvozaning chap tarafida shaytonlar bir-biriga navbat bermay saf tortgan. Darvozadan kirgan odam

÷´çèá áí çí ð è÷èaððèñèää áí øèaðäè. Àaðáí çáí èí á ´í á òaðàòèää mí á àèðää Øàéòí í àà÷÷áí è àèà-òéàèàðää ý³èí èàøòèðì áááí òáí èø òàððèøòàèàð ñàò òí ðòááí ýäè. Óèàð ìáí èèì èàðí èàèð ì óí òàçèð á´èèá éòòè-øað, àì ì í òèàðí èí á èáèòá÷-èèàðè èàì ýäè. Øàéòí í -èàðí èèè ´í òà á´èñà òèàðí èèè àèòòááà ò´ðè èáèàðäè. Í èì ááà óí à³á á´èýì òè ýèáí? ¥àðòí í àì íç ´èéè-ááí, òà³áí áí ðèàð ìáí àèèàñèí è øàéòí í èàðää øóí -áí³ òòòèá ááðèøýì òè. Ñèð í èì ááà? Øàéòí í àà÷÷à àèðèàì ì èè,´í í è ìàéááá ñí èááí èáà ì òøàéì í í á´èèè. Àððí òáà àèáí àèáá óí è³èàèðèá³ í èèè. Áóí áí³ àðàñà àèðèàì ì èèèèí í³ í øèàðè òáðèèááí, ààæàèáí ð àèð òí òèí í èí á àèèàñèää à´ì àèèèáá èáòèá áí ðýì òè.

— Ò´òòà mí á, à³á³á?

— Ì àèèøàòáá.

— Áàì áí ðèàè ñáí áà.

— Éòòèá òóð, ì àèèøàòááí èáéèí ááí èàøàì èç, — ááá ÷-èðí èèè òí òèí í èí á è´çèí è ááðèèèèá, ÷áí³óèí -²èí è ÷´çááí ýäè, ó ÷áí áà³àðáá é´ð²àèáá èáòàè.

Øàéòí í àà÷÷à àèðèàì ì èèèèí í í è áí ÷à éòòèá³ í è-èè. Áí ø³á øàéòí í èàð óí áà³èðèèèá ìáí³ àðàøì áàè. Øóí ááí àèèèèèè, àèðèàì ì èèèèí í óí èí á àòàè÷-èñè.

Í èìí ýò ì ðáááí áí ÷à òóðñàð´òááí áà ìàèèèè àà-æàèáí ð òí òèí è´ðèí àè. Èèèè³ èèèáá çèè-çáì àèè àèð í àðñàèàð. Í èááí í àðñàèàðè ááðè èðèááí, ÷èðèááí, ³óðò áááí ... Áóí è òñòèáá ÷àð÷-áááí, mí èááí òí èááí. ¥àèè ìáí àèðèàì ì èèèèí í óí èí á àèèàñèää ýèì àèèá´ðè-ðèááè. Àèðèàì ì èèèèí í ààæàèáí ð òí òèí í è àaðáí çà-áà÷à éóçàòèá³´èáè-áà, Øàéòí í àà÷÷áí èí á´í èáà ì àé-áí á´èèè.

— ¥à, ýí à èà³èèèàøàì èçì è?

— ¥à, èà³èèèàøèá òóðì àñàè á´èì àéáèááí áà´òøàéèè.

— Áàì èð.

— Ì áí áà áí í àè àaðáí çáí èí á´í èèèáááè àìáí èí è òóøóí òèðèá ááðñáí á.

— Áàì áóí áí³ ì èèèèí í àèðèí ÷è, ì ààðàñàááí òàø-³àðèáááè øàéòí í èàðää áó´³ááí øóí áí³ òàðì í èèø á´èááí, áí çí ðáà èèðèá èáèà,òááí ìáð àèð í ááì í è í èì à³èèèá á´èñà ìáí ÷-àè²èòèèñèí. Òí èè òèàð ááð-

boriki yelkasiga minvolib, bir qo'li bilan ko'zini berkitib, bir qo'li bilan qulog'idan cho'zib bozor ichkarisiga boshlardi. Darvozaning o'ng tarafida hov birda Shaytonvachchani aka-ukalarga yaqinlashtirmagan tanish farishtalar saf tortgan edi. Ular ham kimlarnidir muntazir bo'lib kutishar, ammo ularning keluvchilari kam edi. Shaytonlarniki o'nta bo'lsa ularniki bittaga to'g'ri kelardi. Nimaga unaqa bo'lyapti ekan? Hatto namoz o'qiydigan, taqvodorlar ham yelkasini shaytonlarga shundoq tutib berishyapti. Sir nimada? Shaytonvachcha birkam milyonni haydab solganiga pushaymon bo'ldi. Atrofga alanglab uni qidirib qoldi. Bundoq qarasa birkam million qoshlari terilgan, gajakdor bir xotinning yelkasida do'mbillab ketib boryapti.

— To'xta hov, qayoqqa?

— Mayishatga.

— Gap boridi senga.

— Kutib tur, mayishatdan keyin gaplashamiz, — deb chiroyli xotinning ko'zini berkitib, chap qulog'ini cho'zgan edi, u chapga qarab yo'rg'alab ketdi.

Shaytonvachcha birkam millionni ancha kutib qoldi. Boshqa shaytonlar unga qayrilib ham qarashmadi. Shundan bildiki, birkam million uning yetakchisi.

Nihoyat oradan ancha fursat o'tganda haligi gajakdor xotin ko'rindi. Ikki qo'lida zil-zambil bir narsalar. Olgan narsalari bari irigan, chirigan, qurt egan... Buni ustiga charchagan, holdan toygan. Hali ham birkam million uning yelkasida yalpayib o'tiribdi. Birkam million gajakdor xotinni darvozagacha kuzatib qo'ydi-da, Shaytonvachchanning yonida paydo bo'ldi.

— Ha, yana laqillashamizmi?

— Ha, laqillashib turmasak bo'lmaydiganga o'hshaydi.

— Gapisir.

— Menga anovi darvozaning oldidagi ahvolni tushuntirib bersang.

— Gap bundoq million birinchi, madrasadan tashqaridagi shaytonlarga bu yoqdan shundoq farmoyish

āī çāāī Āēēī μī ēī ā ēñī ēī è àéōī àé, ÷āī ī³ àēēāī è÷èàðè èèðèøñēī . Øóí āāāēī à óèàð è÷èàðèāāāè øàé-
ōī í èàð òóçī²ēāā òóøāāè. Ā´ēī āñà óèàðī è Āēēī μī ēī ā
òàðèøòàèàðè èēēā ēàðāāè.

— Èēēā ēàðēā, ÷ā³ā ī āī ðāāè?

— Óí èñēī è ´ç ē´çēī ā àēēāī ē´ðī āāóí ÷à èøī í -
ì àēñāī . ¥à èøèà, áóí āī³ āī ø³àèàðāā ´òøāā, æī í í è
ēī èèò, ì èēēēī í àèðēī ÷è.

Øàéōī í āà÷÷à ààðāī çà òāāèāā ñàð²àéēā, òóðēā³ ē-
āè. Āī çī ðāā áóððà-áóððà ī āāī èàð èèðāāè. ¥āì ì āñè-
í ēī ā ààðāè àèòòà, àèðī àè ì í èèì í è³ēì ì àððī³ ñī -
òàðī èēāī ì āí , èø³èēēā āí éáó÷÷à-þ, ē´çè ē´ð òàðè-
āī ð ò÷ðāñēī -āā, āāñà āí ø³āñè²èððī ì ÷àé³ī ā÷èāā
ó÷ðāā³ ēì àé-āā, ýí à ø´ðèì í è³óðèòì āñēī āāā æī í è
μàēāè. Ì ààðāñà òī èèàèàðè Øàéōī í āà÷÷àèàðī ēī ā èàòè
āð èñēāì àéāè. Àèðēī è āí çī ðāāī éóçàðèā³´èēā, èè-
èēī ÷èñēī è āí çī ðāā ì ēī éā èèðýì òè. Í āāāòè àēēāī
òāāèðì í í òī øèāāè áóāèèèāā àèēāī èā òóðèøèāāè. Āē-
ēī μī ēī ā Òàðèøòàèàðè òñòèāāī ī øēī ðà éóèēā μāì
³´èèøāāè. Òàðèøòàèàð á´ēñà ñāàð-òí³àò àèēāī ààð-
āī çāāā ē´ç òèèēēāī . Ì ´ì ēī -ì òñóèì í í , òà³āī èè èèøè-
èàðī è éòèøýì òè. Øó í àéò àèð í āāī ī øēī ðà Āēñ-
ì èēēī àèòèā, ´í ā ī²ēī è āí ñèā, ààðāī çāāāī èèðēā
éāēāè. Āàððī āāā èèèè Òàðèøòà ó èèøèāā í āøāī ç
÷è³èā, ³´è³ī āóøòèðèā è÷èàðè āí øèāāè. Āēēī μī ēī ā
ēñī ēī è àèòèā, èèðāāī è ó÷óí øàéōī í āà÷÷àèàð óí è
é´èāāī òðī èì àé³í èèøàè. Í èì à³èèèøàð ýēāī āāā
Øàéōī í āà÷÷à óèàðāā ýðāāøàè. ¥à áóøì āí í ēī ā ñèð-
òèāā á´èāóí ÷à è÷èāā á´è, ³āàèèèāā èø òóòàè. Óèàð
ā´òð ðāñòāñèāā āí ðèøàè. μμ-μ´´´... ā´øèàððāāī Òà-
ðèøòàèàð āí øèāā þðāāī ī āāī í ēī ā è´çèàðè³āì àøàè.
Èàé àèðè³´é ā´øðè-þ, ³àé àèðè ý÷èè ā´øðè, ³àé
àèðè ì ò ā´øðè-þ, ³àé àèðè ýøàè ā´øðè àæðàðèø
³èèèí ýāè. Èèèèèí ēī ā èàèèāñēī è³´èēā, ñàðēāī è
ā´øðèī è ì óèèàøýì òè. ¥āì ì āñēī ēī ā ī²çèāā àèòòà āāì :
ēāī³í èèì ā, ø ì í è, øí ēī èāā æī èè, ³ī ðà ³´÷³ī ð-
í ēī ā²è, ³ī ðà ³´÷³ī ðī ēī ā ā´øðè.

Āàðè²ī í , ´çè ñ´ēī āāāī -āā, øóí āā³āí à³ā μàé-
āī í í ēī ā ā´øðè ýēāī ēī è μāì àèèì àéāè.

Òàðèøòàèàð μàèèèè í āāī í è è´ì ñàðñī í³èèèèø-

bo'lgan, bozorga kirib kelayotgan har bir odamni nima qilib bo'lsa ham chalg'itilsin. Toki ular darvozadan Allohning ismini aytmay, chap oyoq bilan ichkari kirishsin. Shundagina ular ichkaridagi shaytonlar tuzog'iga tushadi. Bo'lmasa ularni Allohning farishtalari ilib ketadi.

— Ilib ketib, qayoqqa oboradi?

— Unisini o'z ko'zing bilan ko'rmaguncha ishonmaysan. Ha ishla, bundoq boshqalarga o'hshab, jonni koyit, million birinchi.

Shaytonvachcha darvoza tagida sarg'ayib, turib qoldi. Bozorga gurra-gurra odamlar kiradi. Hammasining dardi bitta, birovi molimni qimmatroq sotarmikanman, ishqilib boyvuchcha-yu, ko'zi ko'r xaridor uchrasin-da, desa boshqasi g'irrom chayqovchiga uchrab qolmayda, yana sho'rimni quritmasin deb joni halak. Madrasa toliblari Shaytonvachchalarning keti yer iskamaydi. Birini bozordan kuzatib qo'yib, ikkinchisini bozorga minib kiryapti. Navbati bilan tegirmon toshidek guvillab aylanib turishibdi. Allohning farishtalari ustidan oshkora kulib ham qo'yishadi. Farishtalar bo'lsa sabr-toqat bilan darvozaga ko'z tikkan. Mo'min-musulmon, taqvoli kishilarni kutishyapti. Shu payt bir odam oshkora Bismillo aytib, o'ng oyog'ini bosib, darvozadan kirib keldi. Darrovda ikki farishta u kishiga peshvoz chiqib, qo'l qovushtirib ichkari boshladi. Allohning ismini aytib, kirgani uchun shaytonvachchalar uni yo'ldan urolmay qolishdi. Nima qilishar ekan deb Shaytonvachcha ularga ergashdi. Ha dushmanning sirtida bo'lguncha ichida bo'l, qabilida ish tutdi. Ular go'sht rastasiga borishdi. O'h-ho'-o'-o'... go'shtlardan farishtalar boshlab yurgan odamning ko'zlari qamashdi. Qay biri qo'y go'shti-yu, qay biri zchki go'shti, qay biri ot go'shti-yu, qay biri eshak go'shti ajratish qiyin edi. Kiyikning kallasini qo'yib, serkani go'shtini pullashyapti. Hammasining og'zida bitta gap: kep qoling, yosh mol, shokolad joyi, qora qo'chqorning yog'i, qora qo'chqorning go'shti.

Bari yolg'on, o'zi so'ymagan-da, shunga qanaqa hayvonning go'shti ekanini ham bilmaydi.

Farishtalar haligi odamni ko'p sarson qilishmadi,

ì ààè, òà³aí èè ³aññí ááá, í î èèçà á´øòàà ð´í àðà
 ³èèèøàè. Ó àðàáí àòðèí ÷ ðañòàñèää ³àðàá þðèøàè.
 Áó àðàà ìàì àìáí è øó. ¥á÷ èèì ì î èèí è ì î í í àáì àé-
 àè. ¥àì ì àñè ç´ð, øèòí éí èèèí è òí ðàçì í èèè ááá í øé-
 èàøààè, Áèðì à ááááí ááàèàòí éí á àòðó÷éí è èàçáð ááá
 èà³èèèàðèøààè. Í øàà ááá ñí èááí àòðè÷éí á øààèàáá
 àéèáí éá ³í èààè. Þðèì è í èøñà, ýðèì è í èøì àéèè.
 ¥àì ì àñèí éí á ì à³òí àè àèòòà: ñóá è´òàðàð, ³í çí í áó-
 çáð... Àì ì î Áèñì èèèí àèòèá, ´í á î ³ àèèáí èèðááí
 èèøè ýí àèèøì àéèè. Óí àá Áèèí ìí éí á òàðèøòàèàðè
 ìàì ðí µ. Óàðèáí ðí è ò´²ðè ìàèí è-í î è ááµ³í í áá ð´í àðà
 ³èèààè. Øí èèñèí è ´çè ýéèáí, ´çè ýí ÷ááí, ³aí ÷à ñóá
 è´òàðèøèàá÷à àéèààè.

Óóèèáñ, ìàèèàè í àáì áí çí ðàà óçí ³ ³í èèá éáðì à-
 àè, ³aí áàéáèð ÷í ðàè ñí àòàà èøè àèòèá, òàðèøòà-
 èàð éóçàðóáèèàà ààðáí çàááí ÷è³èá éáðàè.

— ¥àµ, — ááàè Ø àéòí í àá÷÷à í àáì áí èèàðèí éí á
 óñðèááí éóèèá, — áóí ÷à áóèáð ´çèàðèèáá-´çèàðè æááð
 ³èèèøì àñà-ý. Áèèí ìí éí á èñì éí è ááàøðèðèá, ´í á î ³
 ³àéñè, ÷àì î ³ ³àéñè, øóí èýì òàð³èàà áí ðèøì à-
 ñà-ý... Áèð í²èç ñ´ç-ó, àèòòà ýúòèáí ð àèèáí í èàì
 áóèèòòí í ýèáí -éó... Þí à áóèáð Áèáí í àòí è áàúáí ³èèè-
 øààè-ý. Ñóóá...

ÓNÒÍ Ç Ê×ÐÌ ÁÁÁÍ ØÍ ÆÈÐÄ

(,èè Ø àéòí í àá÷÷àí éí á ì áí á áá ³í èèøè)

Ø àéòí í àá÷÷à ´çè÷à í àáì èàð óñðèááí éóèèá òòð-
 ááí ýàè, áí çí ð ààðáí çàñèàà ìàèèàè æèç-áèçí è óóø
 è´ðààèèááí í í à è´ðèí éá ³í èèè. Ó áí áàèð-ñí áàèð
 ³èèèá, áí çí ðàà Áèñì èèèí àéòí àé, ÷àì î ²è àèèáí
 èèðèá éáèè. Ø àéòí í àá÷÷à óí éí á àòí àèè-ðáí òàè
 ³èèè³èàðè áá í èµí ýò ýí àè í øí áçí éí á àòí éí è óó-
 àèøàáàè øèçì àèèáðèí è ýòøè è´ðèá ³í èááí ýàè. Óí áá
 ´çèí èçí èèè ááá, àèð ááì éí í àò ìèçì àò ³èèèèè èá-
 èèá ³í èèè. Ø àðòòà áèèáñèèà ì éí àè-àà, è´í áèèàà ³´è
 ñí èèè. Í áúéòí á´èèøè÷à, ó ìàì í øí éí á ì àñàèèè²è-
 áá òóøááí ýèáí. Ø àéòí í àá÷÷à ³àðàñà æèç-áèç÷è ìàèè
 óí áá, ìàèè áóí áá àèáµñèá éáòýí òè. Áèðèáí ì èèèè í -

taqvoli qassobga, pokiza go'shtga ro'para qilishdi. U yerdan gurinch rastasiga qarab yurishdi. Bu yerda ham ahvol shu. Hech kim molini yomon demaydi. Hammasi zo'r, xitoynikini xorazmniki deb pullashadi, Birma degan davlatning guruchini lazer deb laqillatishadi. Oshga deb solgan guriching shavlaga aylanib qoladi. Yarimi pishsa, yarimi pishmaydi. Hammasining maqtovi bitta: suv ko'tarar, qozon buzar... Ammo Bismillo aytib, o'ng oyoq bilan kirgan kishi yangilishmaydi. Unga Allohning farishtalari hamroh. Xaridorni to'g'ri halol-pok dehqonga ro'para qiladi. Sholisini o'zi ekkan, o'zi yanchgan, qancha suv ko'tarishigacha biladi.

Xullas, haligi odam bozorda uzoq qolib ketmadi, qandaydir chorak soatda ishi bitib, farishtalar kuzatuvida darvozadan chiqib ketdi.

— Hah, — dedi Shaytonvachcha odam bolalarining ustidan kulib, — buncha bular o'zlariga-o'zlari jabr qilishmasa-ya. Allohning ismini adashtirib, o'ng oyoq qaysi, chap oyoq qaysi, shuniyam farqiga borishmasa-ya... Bir og'iz so'z-u, bitta e'tibor bilan olam guliston ekan-ku... Yana bular Jannatni da'vo qilishadi-ya. Sufe...

USTOZ KO'RMAGAN SHOGIRD

(yoki Shaytonvachchanning pand yeb qolishi)

Shaytonvachcha o'zicha odamlar ustidan kulib turgan edi, bozor darvozasida haligi jiz-bizni hush ko'radigan opa ko'rinib qoldi. U dovdir-sovdur qilib, bozorga Bismillo aytmay, chap oyog'i bilan kirib keldi. Shaytonvachcha uning dumbil-tentak qiliqlari va nihoyat yangi oshpazning dumini tugishdagi xizmatlarini yaxshi ko'rib qolgan edi. Unga o'zimizniki deb, bir beminnat xizmat qilgisi kelib qoldi. Shartta elkasiga mindi-da, ko'ngliga qo'l soldi. Ma'lum bo'lishicha, u ham oshning masallig'iga tushgan ekan. Shaytonvachcha qarasa jiz-bizchi hali unga, hali bunga alahsib ketyapti. Birkam millionga o'xshab, shartta bir

àà 'òøàá, øàðòòà àèð ³'èè àèèáí è'çèí è ááðèèòàè-
àà, èèèèí ÷è ³'èè àèèáí ³óèí²èàáí ÷'çèá á'øò ðàñ-
òàñèàà áí øèàá ³í èäè. Áí²÷à íí à óóøì ááóð màèè màðí ì
'èàáí ³'èí èí á á'øðèàà, màèè ý÷èèí èèèàà ÿí èøààè.
È÷è ò'èà ááç, ÷áí àèð, 'í èà, èàèèà á'øòè ³'øèèàáí
³èèí à íèñáí ì èèáí, áàéàèí è-áé... Øàéòí í àà÷÷à óí è
áí ýàè òà³áí áí ð ³àññí áàà ð'í àðà ³èèáóí ÷à ÷àð÷áá,
á'èàðè-á'èèè.

— Á'øèèç ýòøèì è? — ñ'ðààè ó ³àññí áááí .

— ¥à, íííí³ ³èçèì, 'çèì màèí è ííè ³èèèá
ñ'èàáí ì áí .

— Áèàáí èññèì è?

— Óóáí ááí ³'ð³áí áí, àèàáááí è ³èçèì .

— Áí é, ì áí ÷÷è í òà, øàéòí í ááí ³'ð³áí áí .

— Ò'ðè ³èèàñèç, óí ááí, àèààòòà, ³'ð³èø èá-
ðàè, 'øààà màì ì à ÿ³í è í ñòèí -òñòèí ³èèàèèàáí . Àì ì í,
èàèèí øàéòí í è èàèèí í è ááá ³èèèøí è é'èèàðè æóáá
è'í, ³èçèì . Í á÷÷à èèèí òí ðòàé...

— Ááá ³èèèøí è 'çèì áì àèèàì áí, áí²÷àì èçàà
àèòòà óí èà èáèí áàè, 'øà òí èà 'ðààòàáí èàð. ¥à, í á÷-
÷è èèèí òí ðòàé áááèí àèçì è? Èèèè èèèí ... é'³, áèð
ýðèì ... mà ì àéèè àèð èèèí !

— Áí é, áóí àèè-òáí òàááé, áóí àà³à øí èí èàà á'øòàà
àòèøèøí è 'çè á'èàáèí è, áèð ñí í èí è í èñáí á-÷è,
ì àçà ³èèèá áèñáí, í óèèí á 'çèí á àèèáí èáòààè-ý, —
³óèí²èàà øèàèðèààè Øàéòí í àà÷÷à.

— ¥'í, áèð èèèí ááí èèèèòà òí ðòèí á.

— Èàòèàáí á'ñèí, ³èçèì, àè³èí ì è, ñí í ì è? —
æèèí àéàè ³àññí á.

— ¥àì ì à æí èèàáí á'èàááðñèí ...

— ¥'-'ø, ³èçèì, — ááàè ³àññí á á'øòí è màì ì à
æí èèàáí èáñèá-èáñèá, òàðí çèàà ³'ýð ýèáí, — 'øà
òí èáí àèç í èì à ááá 'ðààòòàèèèàð? Èàññí á màì í èì à-
ááàèð àáí èàðè í í èèí òàð-ñí èèí òàð ²àèàòè òàðèáí ðè-
í è àáí àà ñí èáèñè èáèèá ³í èäè.

— πøà òí èàì ì è, 'øà òí èàì : «Øàéòí í ààñààñà
³èèèá ýð÷àéèàð àèèáí, ³àéí í í àéèàð àèèáí óðèø-
òèðì í³÷è á'èñà ààððí áàà áó-ó-ó-çó-ó-ó àèèèàìè ì è-
í àø-øàéòí í èð ðí æèì ááñàéèàð, 'øáí àà øàéòí í øà-
òàèí ³ í òèá ³í ÷èá ³í èààè» ááááí èàð.

qo'li bilan ko'zini berkitdi-da, ikkinchi qo'li bilan qulog'idan cho'zib go'sht rastasiga boshlab qoldi. Bog'cha opa tushmagur hali harom o'lgan qo'ying go'shtiga, hali echkinikiga yopishadi. Ichi to'la bez, chandir, o'pka, kalla go'shti qo'shilgan qiyma olsammikan, deydimi-ey... Shaytonvachcha uni boyagi taqvodor qassobga ro'para qilguncha charchab, bo'lari-bo'ldi.

— Go'shiyz yaxshimi? — so'radi u qassobdan.

— Ha, oppoq qizim, o'zim halol pok qilib so'yganman.

— Aldamissimi?

— Xudodan qo'rqaman, aldagani qizim.

— Voy, men-chi ota, shaytondan qo'rqaman.

— To'g'ri qilasiz, undan, albatta, qo'rqish kerak, o'shada hamma yoqni ostin-ustin qiladigan. Ammo, lekin shaytoni layinni dab qilishni yo'llari juda ko'p, qizim. Nechcha kilo tortay...

— Dab qilishni o'zimam bilaman, bog'chamizga bitta xola kelovdi, o'sha xola o'rgatganlar. Ha, nechchi kilo tortay dedingizmi? Ikki kilo... yo'q, bir yarim...ha mayli bir kilo!

— Voy, dumbil-tentagey, bundaqa shokolad go'shtga etishishni o'zi bo'ladimi, bir sonini olsang-chi, maza qilib eysan, puling o'zing bilan ketadi-ya, — qulog'iga shivirladi Shaytonvachcha.

— Xo'p, bir kilodan ikkita torting.

— Qatidan bo'sin, qizim, biqinmi, sonmi? — jilmaydi qassob.

— Hamma joyidan bo'laversin...

— Xo'-o'sh, qizim, — dedi qassob go'shtni hamma joyidan kesib-kesib, taroziga qo'yar ekan, — o'sha xolangiz nima deb o'rgatuvdilar? Qassob ham nimagadir gaplari poyintar-soyintar g'alati xaridorini gapga solgisi kelib qoldi.

— O'sha xolammi, o'sha xolam: «Shayton vasvasa qilib erchaylar bilan, qaynonaylar bilan urishtirmoqchi bo'lsa darrovda au-u-u-zu-u-u billahi minash-shaytonir rojim desaylar, o'shanda shayton shataloq otib qochib qoladi» deganlar.

Ó àççà-ààççà øóí ààé ààéèøè àèèáí Ø àéóí í àà÷÷-÷÷ à àèð í àð÷÷ à ááçáàé á´øð ðàñðàí èí á øèøðèèà ÿí èø-ðè, ³í èàè.

— Áí é, áí é-áé, — ááá þáí ðàè Ø àéóí í àà÷÷÷÷ ðè-í èð÷÷èèáá, — mà, ´ç òí èáàñèí è àèèí áááí í àñàð, ñáí - àà³à àóí àèè-ðáí ðàèèà ÿøèèèèè ³èèèøèí í èí á áó áí øè àà í òèðè á´èñèí -à. ¥áí ñáí èí è, æèç-áèç÷-è, áèððàí àñ-áèððàá ÿí à áí çí ðàà òóøàðñáí ! ðøáí àà èó-í èí áí è é´ðñàðàí áí , ñáí è...

Ø àéóí í àà÷÷÷÷ øó èóí è øèøðàà ÿí èøááí è áèð ñàðè-þ, í÷÷-í àµí ð ìáí ³í èèá èáðàè. Á´èí àñà áí çí ð ò´èà í á³àð. Ó í ààí áí èáñèèà òí èèñ òèçí ðð ³èèáí áí ááá áí à øóí ààé æàçí àà òí ðòèèèèè.

— Ñáí í èèèèí í áèðèí ÷-è æóááÿí ´çáí øèí ÷-à ÿèáí - ñáí , — áááè áèðèáí í èèèèí í èí ²èðèáá, — í èáèí í ààðñáí èí á í àñò-áàèáí àèí è àèèáí ñáí á á´èàðí èàè! Áèðèá ³´ÿé, øóí ÷-à í á³àðí èí á è÷-èàà òóðèá, ÿí à èèèè í àððà øóí à³à í÷÷ ³í èñáí á, «,² è÷-èàà ÿèðáí ààè» ááá í èáèí ³óèí ²èí áí è, èáèèí àóí èí áí è èáñèá, í ààðà-ñààáí ìàéààøààè. Áí à óí àáí èáèèí òó³áí í í áí á ìáí òáí èí àéàèááí á´á ³í èáñáí .

— ðçèí áèó, «í í èí á æàððáí ááí ð, ñáí àà áèð ááí áí ð» ááá ìí áèè³èððáí , — ò´í ²èèèááè øàéóí í àà÷÷÷÷, — ó òí ðèí ìáí áááí í àí àñ, ´çèí èçááí èèè.

— ðçèí èçááí á´èñà í èí ááá óí è òà³áí èè á´øðàà í èèá áí ðàèí á, óí è áá òà³áí áí ð á´á ³í èñà í èí à á´èà-àè?

— Ý, mà, áó òàððàøèí è ´èèáí àí ì áí . ðèáé ààðð... áóí è òñòí ç è´ðí áááí øí àèððà ìáð ì à³í ì àà é´ð²àèáð, ááéàèèèðð. Á´í ðè ÿððàáááí áí øèáá ì áí ñáí èí á ³óèèí á-ì áí ... Áèèèá ³´é, ÿòèí ñáí èèè, ñóÿàèí ´çèí í èèè...

ÒÁÍ ÈØÓÁ

(,èè «Áóí è òóáèèèèèðð» í ààððàñáñèí èí á áèèáí ì à é´èèáðè)

Áèðèáí í èèèèí í òí í á ñàðàðááí Ø àéóí í àà÷÷÷÷áí è ÿðààøèðèèá, í ààððàñà á´èèáá é´èèáá òóøàè.

— Ñáí í èèèèí í áèðèí ÷-è ÿí á ááááè áí çí ðàááè

U azza-bazza shunday deyishi bilan Shaytonvachcha bir parcha bezdek go'sht rastaning shiftiga yopishti, qoldi.

— Voy, voy-ey, — deb yubordi Shaytonvachcha tipirchilab, — ha, o'z foydasini bilmagan ovsar, sendaqa dumbil-tentakka yahshilik qilishimning bu boshi va ohiri bo'lsin-a. Hap senimi, jiz-bizchi, birdamas-birda yana bozorga tusharsan! O'shanda kuningni ko'rsa-taman, seni...

Shaytonvachcha shu kuni shiftga yopishgani bir sari-yu, och-nahor ham qolib ketdi. Bo'lmasa bozor to'la ovqat. U odam bolasiga holis hizmat qilaman deb ana shunday jazoga tortildi.

— Sen million birinchi judayam o'zboshimcha ekansan, — dedi birkam million ming'irlab, — oldin madrasaning past-balandini bilvosang bo'larmidi! Aytib qo'yay, shuncha ovqatning ichida turib, yana ikki marta shunaqa och qolsang, «yog' ichida yayramadi» deb oldin qulog'ingni, keyin dumingni kesib, madrasadan haydashadi. Ana undan keyin tuqqan onang ham tanimaydigan bo'b qolasan.

— O'zingku, «noming jarangdor, senda bir gap bor» deb hovliqtirgan, — to'ng'illadi shaytonvachcha, — u xotin ham begonamas, o'zimizdanidi.

— O'zimizdan bo'lsa nimaga uni taqvoli go'shtga olib bording, uni eb taqvodor bo'b qolsa nima bo'ladi?

— E, ha, bu tarafini o'ylamapman. O'lay agar... buni ustoz ko'rmagan shogird har maqomga yo'rg'alar, deydilar. Bo'pti ertadan boshlab men sening qulingman... Bilib qo'y, etim seniki, suyagim o'zumniki...

TANISHUV

(yoki «Dumi tugiklar» madrasasining
aylanma yo'llari)

Birkam million tong sahardan Shaytonvachchani ergashtirib, madrasa bo'ylab yo'lga tushdi.

àéèàí ì à é´èèàðí è áâø ³´èääè àèèèá îèèøéí à èá-
ðàè. Óèàð òòääè ´ðàèì ÷àéí èí à ò´ðèää ´òøàéèè. Óçì-
²èyì áí ð, ý³èí èyì áí ð. Ì áí à øó æí éääí á´øò ðañ-
òàñè àèèàí ààðí áí çàí èí à î ðàñèí è è´ð, óçì ³ì è,
ý³èí ì è?

— Β³èí , áèð μóøòàè ÷àèèøèèè é´è.

— ¥í à áí í àè é´èèèääí þðèá, ÷àé³í à áí çí ðè,
èàòòà áí çí ðè, ì àðàèèí ð áí çí ðèí è àéèàí èá èâñà-
÷è?

— πμ-μ´, óí àà ì èí à μóøòàèèèè é´è á´èààè. Èàé-
ñè àμì í³ ñáí àéòääí é´èääí þðààè, ý³èí é´è òòð-
ääí àà.

— Åàμì èèí à «2»! Ýññèçàèí à ñáí àà ì èèèèí í àè-
ðèí ÷è àääáí í ì ì .

— Ý, øí øí à-á, áóí ÷à áàμì àà òàñèññáí . Εóðòì -
ñí³...

— Åòèð í ààí áí èèèðè áí çí ðàà ³áí ÷à òáí òèðàñà,
øóí ÷à à³èääí í çààè ì èèèèí í àèðèí ÷è! Óààèí ààà
òàé_ð òàèñáí à á´èàòòðèá, ³à_³³à øí øàñáí . ¥í èääí
òí èèá, ááí çèí è òòààá, áàèí í è ðèèèá, òòòàá èàòòóí -
÷à ì èí ì àèñáí ì è áó í ààí áí èèèðí è? Èàèèí òñòèí à-
ääí þ³í ðèää òèèí yò μàì òòøèøè ì òí èèí , áóí à³à-
àà.

— Èèì ààí ?

— Èèì ààí á´èèðàè? Áí çí ðàààè èèññààóðèàðääí ,
³èí í ðáí çèàðääí , òí àèàì à÷èèðääí , ì í èáóí èàðääí ...
Àèð μóøòàèèèè é´èèà, ÷´í òàèèà òòøèá á´èààèí è?
Ì èæí çí è àèääá á´èààèí è? Àèèí àñáí à àèèèá ³´é,
øèèí yò÷èèàð μàì ´çèí èçááí . Βí à ³áí ÷àñèí è àéòì à-
àèì . Ñáí àéòääí ý³èí é´èääí Àèèí μí èí à òàðèøòà-
èàðè þðààè, òà³áí áí ðèàð àèèàí àòàèèàøá-áá. Òà³-
áí áí ðèàð í èààèääí èí è í èèá, ñí òààèääí èí è ñí òèá,
ì ààðàñáí èçááí òáçðí³ ààá á´èèøè èáðàè. Óèàð ³áí ÷à
èàèðñèá þðñà, àèçàà øóí ÷à ³èèèí á´èààè... Ààðñè-
ì èçáà òàèà³èò ³èèààè.

— Õí òèðèí à æàì á´èñèí àèðèèàì ì èèèèí í , —
àààè Ø àéòí í àà÷÷áí èí à ²àèðàðè ³´çèá, — ì áí à é´ðà-
ñáí , ³´èèì àà òòøääí èí è ñí² á´èñà æèí í è ³èèàì áí ,
æèí í è á´èñà ñí² ³èèèá, áí çí ðàáí ÷è³àðáí ðàì áí .

— Æèí í è ³èèääí èí à-éó, yòøè, ñí² ³èèääí èí à
í èí àñè? Æèí í èèèèè÷à ³í èààáðñèí .

— Sen million birinchi eng avval bozordagi aylanma yo'llarni besh qo'ldek bilib olishing kerak. Ular xuddi o'rgimchakning to'riga o'xshaydi. Uzog'iyam bor, yaqiniyam bor. Mana shu joydan go'sht rastasi bilan darovozaning orasini ko'r, uzoqmi, yaqinmi?

— Yaqin, bir hushtak chalishlik yo'l.

— Hov anovi yo'lakdan yurib, chayqov bozori, latta bozori, mardikor bozorini aylanib kelsa-chi?

— O'h-ho', unda ming hushtaklik yo'l bo'ladi. Qaysi ahmoq sen aytgan yo'ldan yuradi, yaqin yo'l turganda.

— Bahoying «2»! Essizgina senga million birinchi degan nom.

— E, shoshma-e, buncha bahoga xasissan. Qurumsoq...

— Axir odam bolalari bozorda qancha tentirasa, shuncha aqldan ozadi million birinchi! Tagingda tayyor taksang bo'laturib, qayoqqa shoshasan. Holdan toyib, benzini tugab, baloni yorilib, tutab ketguncha minmaysanmi bu odam bolalarni? Keyin ustingdan yuqoriga shikoyat ham tushishi mumkin, bunaqada.

— Kimdan?

— Kimdan bo'lardi? Bozordagi kissavurlardan, qimorvozlardan, tovlamachilardan, polvunlardan... Bir hushtaklik yo'lda, cho'ntakka tushib bo'ladimi? Mijozni aldab bo'ladimi? Bilmasang bilib qo'y, shikoyatchilar ham o'zimizdan. Yana qanchasini aytmadim. Sen aytgan yaqin yo'ldan Allohning farishtalari yuradi, taqvodorlar bilan yetaklashe-eb. Taqvodorlar oladiganini olib, sotadiganini sotib, madrasamizdan tezroq dab bo'lishi kerak. Ular qancha ivirsib yursa, bizga shuncha qiyin bo'ladi... Darsimizga xalaqit qiladi.

— Xotiring jam bo'lsin birikam million, — dedi Shaytonvachchanning g'ayrati qo'zib, — mana ko'rasan, qo'limga tushganini sog' bo'lsa jinni qilaman, jinni bo'lsa sog' qilib, bozordan chiqarvoraman.

— Jinni qilganing-ku, yahshi, sog' qilganing nimasi? Jinniligicha qolaversin.

— Bahong «2» hisob tenglashdi, Birkam million, — dedi Shaytonvachcha tantana bilan, — nahotki

— Ààµí í ā «2» µèñí á òáí àèàøàè, Àèðèàì ì èèèè-
í í, — äääè Øàéòí í àà÷÷à òáí òáí à áéèáí, — í µí ò-
èè øóí ÷ääà àòááí à³èèí ā øóí àà àòì àñà, òàø³àðèääí
æèí í èèàðí è é´í èää áí øèää éåèèøääè-éó, øèòí ñè
áó ÷³ää ýèáí äää, ³àèòääà ì ààðàñàì èçí è í áð´ñè í ø-
ì áéàèì è?

— ¥èì -ì -ì ... — äää áèðèàì ì èèèèíí áèð çòì
æèì ³í èàè-ää, µàéðí í á´èèá ñ´ðaaè, — æèí í èí è
³áí áí ³ èèèèá ñí² ³èèì í ³÷-èñáí, ì èèèèíí áèðèí ÷è?

— Bí à ááµí éèí ā «2» áèðèàì ì èèèèíí, µèñí á ì áí è
òí éääì àà èèèèää áèð á´èèè, ýñèí ààà òóðñèí .

— Á´í òè-á...

— Àòèð áó èèèè èàððà èèèè ò´ðò áääáí ááè ààì -
éó, èàèèääàðàì . Ñáí í ààì áí èàèàðèí è ÷áì àà àéèáí -
òèðí áðèá, ÷áì àà àéèáí òèðí áðèá æèí í è ³èèàñáí,
ò´ðèì è?

— Ò´ðè!

— Ì áí óí è ´í áää ³àðàá àéèáí òèðí áðàì áí, àé-
èáí òèðí áðàì áí ... ×áì àà ÷óáàèääí èí í è ´í áää ÷óáàðñà
á÷èèääèì è... ààññàèí í ?

— Ñáí àà áèð ààì áí ð ì èèèèíí áèðèí ÷è, — äääè
áèðèàì ì èèèèíí í èí ā áí øè à÷èá, — ì áí áó òàðàò-
èàðèí è ´èèàì àáí áí . Éåèè áèèèá ³´é, áèçàà ´í áää
é´è é´³. µçáí øèì ÷àèèè ³èèì à. Éèèè ´ðòáàà ³óèí-
²èí ā áèèáí àóì èí áääáí àæðáá ³í èì à, òà²èí ! Ì áí èýì
´èèààèí àà àòèð, èøèàè ÷è³àðñáí ā ì áí àì æàçí àà òí ð-
òèèàì áí !

— Ñáí è í èì à ³èèèèøèàðè ì óì èèí ?

— Àòàè÷èèèèääí òàèàáàèèèèèà òóøèðèá ³´èèøèà-
ðè ì óì èèí .

— Æà é´í àèèì àààèääè á´èàðèáí -àà. Øó, áèð òèè
í àèòää ì èýí è øóí à³áí àè ñóéèèèèèðáí ðàñáí èè, ³óñ-
áí ðáé àáèì áí .

— Í èì à-í èì à?

— Ýøèòááí èí ā .

— Øàéòí í èèè ³èèì áé ³´ý³í è ì èèèèíí áèðèí -
÷è, é´í àèèì ā ì áí àà àéí èì àéèè .

— Í èì áää á´èì àñà?

— Èí ðí èí ā í ÷, øóí àà .

— ¥à, áó áí ø³à ààì . Áí à ýí àè àòàè÷èèèè ´òøààèí ā .

shunchaga etgan aqling shunga etmasa, tashqaridan jinnilarni ko'plab boshlab kelishadi-ku, shifosi bu yoqda ekan deb, qaytaga madrasamizni obro'si oshmaydimi?

— Him-m-m... — deb birkam million bir zum jim qoldi-da, hayron bo'lib so'radi, — jinnini qandoq qilib sog' qilmoqchisan, million birinchi?

— Yana bahoying «2» birkam million, hisob meni foydamga ikkiga bir bo'ldi, esingda tursin.

— Bo'pti-ye...

— Axir bu ikki karra ikki to'rt degandek gap-ku, kallavaram. Sen odam bolalarini chapga aylantirovrib, chapga aylantirovrib jinni qilasan, to'g'rimi?

— To'g'ri!

— Men uni o'ngga qarab aylantirovraman, aylantirovraman... Chapga chuvalgan ipni o'ngga chuvatsa echiladimi... vassalom?

— Senda bir gap bor million birinchi, — dedi birkam millionning boshi achib, — men bu taraflarini o'ylamabman. Lekin bilib qo'y, bizga o'ngga yo'l yo'q. O'zboshimchalik qilma. Ikki o'rtada qulog'ing bilan dumingdan ajrab qolma, tag'in! Meniyam o'ylaginda axir, ishkal chiqarsang menam jazoga tortilaman!

— Seni nima qilishlari mumkin?

— Yetakchilikdan talabalikka tushirib qo'yishlari mumkin.

— Ja ko'nglimdagidek bo'larkan-da. Shu, bir hil paytda miyani shunaqangi suyiltirvorasanki, qusvoray deyman.

— Nima-nima?

— Eshitganing.

— Shaytonlik qilmay qo'yaqol million birinchi, ko'ngling menga aynimaydi.

— Nimaga bo'lmasa?

— Qorning och, shunga.

— Ha, bu boshqa gap. Ana endi yetakchiga o'xshading. Och qoringa qo'shiq na hojat degan maqolni eshitganmisan?

Í ÷ ³î ðèí àà ³´øè³ í à µí æàð àààáí ì à³î éí è ýøè-
àáí ì èñáí ?

- Þ ð éàðàèè...
- «Ñáí æá, ì áí æá»ààì è?
- ¥à...

ÝØÆÈ Ì ÈÍ ÆÈ

(,èè Øàéòí í àà÷÷àí éí á ³áí áí³ ³èèèá í áàà ÷è³³áí è)

Øàéòí í àà÷÷à áèðèàì ì èèèèí í ì áí è áèðí ðòà í ø-
òí í ààà í èèá áí ðñà éàðàè ààá ´èèàè. Á´éí èàààè áá-
ñ´í à³àé ³î øè²èí è ó ³, áó ³³à ñòðèá ³´èèè. Àì ì í
óèàð àéèáí éá þðèá, ýí à ààðáí çáí éí á í èèèàáí ÷è-
³èá ³î èèøèè.

— Í áéàèáí æí èèí áí è ³àðà, — àààè Øàéòí í -
àà÷÷à òàòñàèàñè ì èð á´èèá, — áó áðàà í èì à ³èèà-
ì èç?

— Áéòàèí á-éó, é´í àèèì àéí èýí ðè ààá, í á ³èèà-
ì èç.

— Ý, þð áèðòà í øòí í áí è òí ì áèèèè, ì áí ³áí áí³
³èèèá ³î ðèí ò´éàèðèøí è áèèàì áí .

— Ñáí ì èèèèí í áèðèí ÷è æòàà òí ì ñáí . Áèèèá
³´é, áí èà÷÷à í áèðáí àèàðèí á áó áðàà éàðì áéàè. Óèàð-
í è ýñááí ÷è³àð. Áó æí éí éí á ´ç ³î í óí -³î èàèèàðè áí ð.
Èøèààáí ðèøèàéàè, èøèàì ààáí ñáí àà ´òøáá, í ÷
³î èèá, éà÷÷àñè áèèáí ñí áó³³à ³î ðèá, èèøí áá ÷è³à-
èè.

— Í í àì µàì øóí à³à ààð ýàè, — àààè Øàéòí í -
àà÷÷à òí ì óø òí ðèà.

— Í èì à ààðàè?

— Õí ì ñáí , ààðàè. Ñáí áèðèàì ì èèèèí í æòàà
é´í àèèí á á´ø, èàðòà ýèáí ñáí . Õí ì ñáí ààáóí ÷à æí -
í èì í è à÷èèá, áóí áí³ óðèá òóðàà. Èí éí è ðáí ì àñáí á
³àðòáí ì èøàèè, àì ì àì í éí á áóçí²è.

— Ñáí áéòàáí í àðñàèàð áó áðàà òà³è³èáí ááí .
Øàéòí í èàð ì ààðñààà µèèèà-þ, í áèðáí àèàð áèèáí
ì èøàèè. ¥óø,ð á´è, í ààáàðèì èç éáí ³î èèè. ¥í çèð
ààðáí çàááí èèì Áèèí µí éí á èñì éí è áéòì áé ÷áí í ²è
áèèáí èèðèá éáèñà ´øà áèççè ´èæàì èç á´èèè. Í è-
àèí ì áí óí è áèèàñèàà ì èí àì áí , ñáí á´èñà ì áí éí á
áèèàì àà ì èí àñáí .

- Yur ketdik...
- «Sen je, men je»gami?
- Ha...

ESHAK MINDI

(yoki Shaytonvachchaning qandoq qilib ovga chiqqani)

Shaytonvachcha birkam million meni birorta oshxonaga olib borsa kerak deb o'yladi. Bo'ynidagi beso'naqay qoshig'ini u yoq, bu yoqqa surib qo'ydi. Ammo ular aylanib yurib, yana darvozaning oldidan chiqib qolishdi.

— Obkelgan joyingni qara, — dedi Shaytonvachcha hafsalasi pir bo'lib, — bu erda nima qilamiz?

— Ayt ding-ku, ko'nglim ayniyapti deb, ov qilamiz.

— E, yur bitta oshhonani topaylik, men qandoq qilib qorin to'ydirishni bilaman.

— Sen million birinchi juda homsan. Bilib qo'y, bolacha nayranglaring bu erda ketmaydi. Ularni esdan chiqar. Bu joyning o'z qonun-qoidalari bor. Ishlagan tishlaydi, ishlamagan senga o'hshab, och qolib, kechasi bilan sovuqqa qotib, kishnab chiqadi.

— Onam ham shunaqa der edi, — dedi Shaytonvachcha xomush tortib.

— Nima derdi?

— Xomsan, derdi. Sen birkam million juda ko'ngling bo'sh, latta ekansan. Homsan deguncha jonimni achitib, bundoq urib turda. Loyni tepmasang qattan pishadi, ammamning buzog'i.

— Sen aytgan narsalar bu yerda taqiqlangan. Shaytonlar madrasada hiyla-yu, nayranglar bilan pishadi. Hushyor bo'l, navbatimiz kep qoldi. Hozir darvozadan kim Allohning ismini aytmay chap oyog'i bilan kirib kelsa o'sha bizzi o'ljamiz bo'ladi. Oldin men uni elkasiga minaman, sen bo'lsa mening elkamga minasan.

— Ola, sen uni, men seni, bundan chiqdi eshak mindi o'ynarkanmiz-da?

— Í èà, nái óí è, ì áí nái è, áóí àái ÷è³àè ýøàè ì èí àè ´éí àðèàí ì èç-àà?

— Æèì á´è, àéóàái èì í è ³èè.

— Æà í í ³´èàé-àà nái è ì èí èø, áóí è óñòèàà àòàè-÷è àààí í ì èí á áí ð. Èà ³´é, nái ì áí è ì èí à³í è.

— Á´ènaí à-÷è, ³óèí²éí á áèèáí àòì èí ààáí òì è-àèì á áí ðì è, òái ààáí ³àðàá òòðèøèáàè àòèð áéçàà.

— Áí ð-á, ì èí àái èì á´ènéí. Àì ì í-èáèèí áèðèàì ì èèèèí í àà í ðè³nái àà, í ð³ái è ÷à³à ³èèèø é´³.

— Nái àì ì èèèèí í áèðèí ÷è, í àòàñ í èàñáí -ó, ÷è-³àðì àèñáí ...

Øàéòí í àà÷÷à áóí áí ³ ³àðàñà, ì èí èá í èàáí èàðè µí á áèðàáàè øàéòí í è ç´ð ààððì µ àì àèè ýì èø.

— Ýáé áèðèàì ì èèèèí í òí'í àái í àái èí áí è ³àðà, òóøá áóí èí á áèèàñèàái ... Àòèð áó ´çèì èçàái -éó, áà-í èñáí èí á ààððì µè. Áèð éóí àà ´í òààái áèðòàñèí è òó-çàòèá, ò´³³èçòàñèí è àñòàèàñí Òèèèí àà æ´í àòèá òó-ðààè, ÷è²í í àái èðñái ´èàé àààð, ì óñàèèàñí èí á µèàè-àái áèèèá ³í èàèì .

— Áéçàà í øí à-í²àéí èààð÷èèèè èàòì àéàè. Ààì'í è é´í àéòèðì áé ³´éí èàà ³´è ñí è-÷è, ì à³nààè í èì à ýèáí , — àààè áèðèàì ì èèèèí í .

— Ý, µá÷- í èì à àái àýì òè, ì à³nààè ýñèàái ÷è-³èá, áái èñààà ³í'í èáòàái àà ´øàéàè.

— Ýáé nái , ì èèèèí í áèðèí ÷è ³´èèí áí è ³à, ³³à ñó³ýì nái -à, ³à, ³³à?

— Èà, ³³à á´èàðàè, ÷´í òàèèà-àà. Í èýò µàì ´í àà ³àðàá á´èàèì è, àòèð. Ýàì ´í è á´ì -á´ø, ´²ðè óðàái -ààé á´á ÷èààè. Áàèèè èèññàáóðèèè ³èèàái è èáèàái -áóð-à, í èì à àààèì á áèðèàì ì èèèèí í ?

— Áóí è áèèèø ó÷óí ³´éí èàà ³´è ñí èèø èáðàè, ÷´í òàèèàì àñ. Í µ, òàððèá-³í èàà àààái àái èàð á´èì à-àái àà áí ðì è, nái àà µí çèð é´ðñàòèá ³´ýðàèì ì èèèè-í í áèðèí ÷è.

— Nái ì èí á èàððà µà³nái , áó áðí è òàððèá-³í èààèàðè Òà³àò ³í ðèí í è àái ³èèààè. Nái áèðèàì ì èèèèí í é´í àààðàéààðì à í àái áí èàèàðèàà ´øàá, ì áí à, àéóàái èí àààè ³èèèá, ³´èèì í è ³´éí èàà ñí è-àèì , áó áðàà µàì µá÷- àái é´³, µà, ´èàé àààð, µá÷-àà³í ...

— Ýáé nái , ì èèèèí í áèðèí ÷è àà µèò ³èáí ð-àèí á-éó, à? — àààè òàòà á´èèá áèðèàì ì èèèèí í .

— Jim bo'l, aytganimni qil.

— Ja noqo'lay-da seni minish, buni ustiga yetakchi degan noming bor. Ke qo'y, sen meni minaqol.

— Bo'lsang-chi, qulog'ing bilan dumingdan umiding bormi, tepadan qarab turishibdi axir bizga.

— Bor-e, minganim bo'lsin. Ammo-lekin birkam million ja oriqsanda, orqani chaqa qilish yo'q.

— Senam million birinchi, nafas olasan-u, chiqarmaysan...

Shaytonvachcha bundoq qarasa, minib olganlari hov birdagi shaytoni zo'r jarroh amaki emish.

— Hey birkam million topgan odamingni qara, tushe buning yelkasidan... Axir bu o'zimizdan-ku, banisaning jarrohi. Bir kunda o'ntadan bittasini tuzatib, to'qqiztasini asfalasofilinga jo'natib turadi, yolg'on gapirsam o'lay agar, musallasning hididan bilib qoldim.

— Bizda oshna-og'aynigarchilik ketmaydi. Gappi ko'paytirmay qo'yniga qo'l solchi, maqsadi nima ekan, — dedi birkam million.

— E, hech nima demayapti, maqsadi esidan chiqib, banisada qop ketganga o'hshaydi.

— Hey sen, million birinchi qo'lingni qayoqqa suqyapsan-a, qayoqqa?

— Qayoqqa bo'lardi, cho'ntakka-da. Niyat hamyonga qarab bo'ladimi, axir. Hamyoni bo'm-bo'sh, o'g'ri urganday bo'b yotibdi. Balki kissavurlik qilgani kelgandur-a, nima deding birkam million?

— Buni bilish uchun qo'yniga qo'l solish kerak, cho'ntakkamas. Oh, tartib-qoida degan gaplar bo'lmaganda bormi, senga hozir ko'rsatib qo'yardim million birinchi.

— Sen ming karra haqsan, bu yerni tartib-qoidalari faqat qorinni dam qiladi. Sen birkam million ko'p javrayverma odam bolalariga o'xshab, mana, aytgandingdek qilib, qo'limni qo'yniga soldim, bu yerda ham hech gap yo'q, ha, o'lay agar, hech vaqo...

— Hey sen, million birinchi ja xit qivording-ku, a? — dedi xafa bo'lib birkam million.

— Halitdan shogirdingni boshingga chiqarvoldingmi, endi o'zingdan ko'r, dod dema.

— ¥àèèààí øí àèðàèí áí è áí øèí ààà ÷è³àðáí è-
àèí àí è, ýí àè ´çèí ààáí è ´ð, àí à àáí à.

— Í èí ààà í àáí áí èàèàðèàà ´ðøàá ´í ààà òè³èèà-
àáðàñáí -à, þðàè ÷àí òí ì í í àà-éó!

— ¥à-y, ààðáí ³á... π-´-´... áèèèèì , áèèèèì àèð-
èàí ì èèèèí í , òà³ñèðèì áí ðèøí í ààà áí ðàðèáí èàð...
Òàààà ´çè áí ðèøí í ààáí èáèýí òè-éó...áóçí ³í è þáðð-
ááí è ñí ì í í òí í ààà÷à àáá, ýí à áí ðèøí í ààà í èí à ³èèà-
àè, áó? ¥í éí àµí é áó èèèèèè èçí èýì èà³èèèèèè òè,
áèðèáí ì èèèèí í .

— Ó ²è áèèáí èøèí á á´èí àñèí , ´í á ³´èèí á áè-
èáí è´çèí è ááèèð, ÷àí ³´èèí á áèèáí ÷àí ³óèí ²èàáí
òí ðò... Ý, í èí à ³èèèèí ñáí , ì áí è è´çèí í èí àñ óí è
è´çèí è ááðèèð, ì áí è ³óèí ²èí í èí àñ óí è ³óèí ²èí è
÷´ç, ààèààðñ...

— ¥í, ì áí ñáí è ì èí èá òððèáí áí ì è, ñáí èèè ³ó-
èàé-àà, ñáí èèè è ÷´çàí áí , ñáí óí èèè è... Èáðàáñáí -
èè, ýðàè ì èí àèí è òñòèàà, ³óèí ³÷´çí à µàí á´èààè.

— Àéòááí èí í è ³èè ì èèèèí í áèðèí ÷è!

Óèàð ýðàè ì èí àè ³èèèá ðí ñà áí çí ð èáçèøàè.
Øàéòí í àà÷÷à í í í í ³ òàèàòí è èèèèá í èèá, ³àèè³ àà
ñòòòóðóøèàðàà àáí ááðèá ´ðèðááí Àèñí èèèí òí èáí è
è´ðàè, òððèè-òóí áí áí èàèàð ´éèí ÷í ³èàððèí è ñí òèá
´ðèðááí Òí æààà è´çè òóøàè. Óçí ³-y³èí òà ³èèàðàà áá-
ðèèèè. Øàéòí í è ç´ð àí àèè ³àèñè áí ðèøí í ààà èèðí à-
ñèí èøè þðèøí ààè. Í òèðè þí øí ³ðí ³ áèð áí ðè÷è
òí òèí áèèáí ì óðí ñàñè èáèèøááí ààè á´èèè. Ñóí èáñè-
àà áí ÷à-ì óí ÷à ³èí ì àòááµí áí ðèèàð áí ð ýèáí , ´øà-
èàðí è þí øí ³³èí à òí òèí àà óçàðàè.

— È´ðàèí àí è, — àààè Øàéòí í àà÷÷à áèðèáí ì èè-
èèí í àà, — áóí à³à ÷àí à³àé æàððí µ øàµàðàà áèòòà,
àéòàèí -éó èáñàèèàððèí èí á ´í òààáí ò´³³èçðàñè àñòà-
èáñí òèèèí àà èáòààè àáá. Óèàðááí ³í èááí áí ðè-ààð-
ì í í èàðí è óáí è á´èí àñèí àáá, áí ðèøí í àèàðàà í èèá
èáèàð ýèáí -àà, ááðàèà òí í éóð.

Øàéòí í è ç´ð àí àèè áí ðè-ààðí í í í èí á òñòèàà í ç-
ðí ³ òí ðèèøèá ³í èèè.

— È´í ááðáí ðàèí , — àáá þí øí ³ à ³ è í í ðí çè
á´èèè.

— Òí òèðèí àèç æàí á´èñèí , ì óèèí àèç ´çèí àèç áè-
èáí ³í èààè, èñí èðòòè ç ç´ðèàáí áí ðí è? — àáàè øàé-
òí í è ç´ð àí àèè è´çèàðè ´éí áá.

— Nimaga odam bolalariga o'xshab o'ngga tiq-laverasan-a, yurak chap tomonda-ku!

— Ha-ya, darvoqe... O'-o'-o'... bildim, bildim birkam million, taqsim dorixonaga borarkanlar... Tavba o'zi dorixonadan kelyapti-ku... buzoqni yugurgani so-monxonagacha deb, yana dorixonada nima qiladi, bu? Hoynahoy bu ikkalamizniyam laqillatyapti, birkam million.

— U yog'i bilan ishing bo'lmasin, o'ng qo'ling bilan ko'zini bekit, chap qo'ling bilan chap qulog'idan tort... E, nima qilyapsan, meni ko'zimnimas uni ko'zini berkit, meni qulog'imnimas uni qulog'ini cho'z, gal-vars...

— Ho, men seni minib turibmanmi, seniki qulay-da, senikini cho'zaman, sen unikini... Qarabsanki, eshak mindini ustida, quloqcho'zma ham bo'ladi.

— Aytganimni qil million birinchi!

Ular eshak mindi qilib rosa bozor kezishdi. Shaytonvachcha oppoq xalatni kiyib olib, qatiq va sutfurushlarga gap berib o'tirgan Bismillo xolani ko'rdi, turli-tuman bolalar o'yinchoqlarini sotib o'tirgan Xojaga ko'zi tushdi. Uzoq-yaqin xayollarga berildi. Shaytoni zo'r amaki qaysi dorixonaga kirmasin ishi yurishmadi. Ohiri yumshoqroq bir dorichi xotin bilan murosasi kelishgandek bo'ldi. Sumkasida ancha-muncha qimmatbaho dorilar bor ekan, o'shalarni yumshoqqina xotinga uzatdi.

— Ko'rdingmi, — dedi Shaytonvachcha birkam millionga, — bunaqa chapaqay jarroh shaharda bitta, aytdim-ku kasallarining o'ntadan to'qqiztasi asfala-sofilinga ketadi deb. Ulardan qolgan dori-darmonlarni uvol bo'lmasin deb, dorixonalarga olib kelar ekan-da, baraka topkur.

Shaytoni zo'r amaki dori-darmonning ustida ozroq tortishib qoldi.

— Ko'p bervordim, — deb yumshoq ayol norozi bo'ldi.

— Xotiringiz jam bo'lsin, pulingiz o'zingiz bilan qoladi, ispiritni zo'ridan bormi? — dedi shaytoni zo'r amaki ko'zlari o'ynab.

— Áí ð-àà, á´èääí àà ³áí áí³, — ñóèéí eá eáðàè à,è.

Øàéòí í è ç´ð àì àèè ì óèèí eí á ÷´²èää ³aðàääí àà èèèè µèññà è´ì ñí èðð ñ´ðààè. Êáééí ì óéí è à,èää ááðàè. À,è:

— Áó ì óèèç î ç, — áääè í î ðí çè á´èèá.

— Ý, ñèç ³áí áí³ òí ðèí ñèç, ì áí àà øó ì óéí è ááðàáí àà è´ì áääèí àèç, î èèøàà eáèèáí àà î ç ááýí ñèç. Ê´ì ááá ááðàèí àèçì è, è´ì ááá î èèí á-àà. Ì áí ì ó-èèí àèçáà òàèèáí èì é´³, ³áí áí³ á´èñà øóí áí³ ³áé-òàðýí ì áí.

— Êá÷èðàñèç, — áääè ÷àèèàøeá eáðàáí à,è, ³èçàðèé-á´çàðèéá.

Øàéòí í è ç´ð àì àèè àèð µèññà ì óèèè èèèè µèññà ñí èððí è î èèá, ò´²ðè øaðà-ááðà÷èèáðí eí á î èèèè áí ð-àè. Ó áðàáí ´í òà ³í ì ³í³èè øèøà ñí ðeá î èèè. Áèð î øòí í ááà èèðeá ñí èððí è øèøàèáðàà òà³ñèí eáàè. Êí èääí eí è ñóá áeèáí ò´èèèðàè. Êáééí óí è áí çí ðàà-àè èèääðèääí òáí èø á´á ³í èääí ì èæí çèàðèèää ñí ðeá ÷è³àè. Æaððí µ á´èääí àáí eáééí óí eí á ñí èððè òí çà á´èí àé èèí í èèè òí çà á´èñèí? Øóí èèèí è î èèèèèè-àà!

— Êàèàé, — áääè Øàéòí í àà÷÷à áèðèáí ì èèèè-í í àà ³aðàá.

— Êí èèè-á, — è´çèàðè ²èèàé òí ðèèá eáðàè áèð-èáí ì èèèèí í í è, — òàèèí í áðñáí è áèð µèññàáá ñí ò-àè, eáééí óí àà áí î àè òí ðèí í è áí ø-è´çèí è àeèáí -òèðeá èèèè µèññà ì î è î èèè, óí àà ñóá ³´øeá eèèèð-ì à µèññà ³èèèá ñí òàè. Áóí à³àñèí è áèðèí ÷è ì áððà è´ðeá òòðeáí áí. ´´ àèµàçàð! Í èì à ³èèàé, àáí eí è ÷è³aðáí ðàéí è? — áääè áèðèáí ì èèèèí í Øàéòí í -àà÷÷àà.

— É´³, — áääè Øàéòí í àà÷÷à ³aðóúeé.

— Óóóóí eí è ÷è³aðáí ðàéí è?

— É´³.

— Í èì à ³èè ááèñáí?

— Òàè ³´é. µç µóí àðè áeèáí áèð ýí àñ, èèèèèèàà øàéòí í í è áà³à ³èèèá ³´eáèè è, ³áí àèí è òðñèí ...

— Bor-da, bo'lganda qandoq, — suyinib ketdi ayol.

Shaytoni zo'r amaki pulining cho'g'iga qaraganda ikki hissa ko'p spirt so'radi. Keyin pulni ayolga berdi. Ayol:

— Bu puliz oz, — dedi norozi bo'lib.

— E, siz qandoq xotinsiz, menga shu pulni berganda ko'p dedingiz, olishga kelganda oz deyapsiz. Ko'p deb berdingizmi, ko'p deb oling-da. Men pulingizga tekkanim yo'q, qandoq bo'lsa shundoq qaytaryapman.

— Kechirasiz, — dedi chalkashib ketgan ayol, qizarib-bo'zarib.

Shaytoni zo'r amaki bir hissa pulga ikki hissa spirtni olib, to'g'ri shara-barachilarning oldiga bordi. U yerdan o'nta qopqoqli shisha sotib oldi. Bir oshxonaga kirib spirtni shishalarga taqsimladi. Qolganini suv bilan to'ldirdi. Keyin uni bozordagi ilgaridan tanish bo'b qolgan mijozlariga sotib chiqdi. Jarroh bo'lgandan keyin uning spirti toza bo'lmay kimniki toza bo'lsin? Shunikini olishadi-da!

— Qalay, — dedi Shaytonvachcha birkam millionga qarab.

— Qoyil-e, — ko'zlari g'ilay tortib ketdi birkam millionni, — tekin narsani bir hissaga sotdi, keyin unga anovi xotinni bosh-ko'zini aylantirib ikki hissa mol oldi, unga suv qo'shib yigirma hissa qilib sotdi. Bunaqasini birinchi marta ko'rib turibman. Yo alhazar! Nima qilay, damini chiqarvoraymi? — dedi birkam million Shaytonvachchaga.

— Yo'q, — dedi Shaytonvachcha qat'iy.

— Tutunini chiqarvoraymi?

— Yo'q.

— Nima qil deysan?

— Tek qo'y. O'z hunari bilan bir emas, ikkita shaytonni baqa qilib qo'ydimi, qandini ursin...

«ŌÈŌÍ À»

(, èè øàéŌÍ Í Ì àèàéèàðèí èí ā èèí ÍÍ āā èāèèøè)

— ¥àé, èèññàáŌð áí èàì , óyèì èñàí Ì è-à, á´èèí ā-í è ³àðà?

Áó Áèñì èèèî òí èàí èí ā î âí çè ýàè. Èèññì áŌð òí èà-àà áí øääáí -î ³ ³àðáá, òèðæàéèè:

— Èèññì áŌðää óyò á´èääèì è, ÍÍ à, óyòè á´èñà èèññàáŌðèèè ³èèääèì è, æà î øèðáí ðàèç-éŌ.

Èàì ì èð ÷Ō³Ōð ò´ðñèí àè, ´çèää ááçðàéèá òèèèèèá òŌðááí èèàèŌàá ÍÍ àèàð÷à Ì àµð áèèáí áääè:

— Āàí èí ā ðí ñò, áí èàì , í ààì çí áää èèí ÍÍ áèèáí óyò àèðáá ððáàè. Èì ÍÍ ñèçàà óyò, óyòñèçàà èèí ÍÍ á´èí àéèè...

— Åè, ààððí áää èèí ÍÍ ñèçàà ÷è³àðèá ³´èí áí ā, ÍÍ à, àèçàì ŌŌáíí è áèèáí èç.

— Āí é ŌŌáíí è áèèáí èç áääáí òèèèí áääáí î èèí ā´ðàèèñèí -à! Āí é ³î ³èí àè²-à... ŌŌáíí è øàéŌÍÍ ìáí áèèääè, áí èàæíí èì . ŌŌáíí è áèèáí áí áâ-áá, øàé-ŌÍÍÍ èí ā àéŌááí èí è ³èèèá ððááí èí ā ÷àŌí ³-ää, áí -èàì .

— Ááèí ð àèðèáñèç, Ì áí áí øèè²èì í è àéŌááí èí è ³èèáí áí , øàéŌÍÍÍ è ýì àñ, — èáðèøí èí ā ì àéèääáí á´èèá, ,í -ááðèää àèáí àèääè èèññàáŌð áí èà.

— Āí é æàáàèðáááí è´çèàðèí áää ÍÍ áí ā ³î ³èí àè³, ñáí è. Āí øèè²èí áí è ´çè ²èðò øàéŌÍÍ á´èñà-÷è, áí -èàì ?

Èáðèøáá øàéèáí èá òŌðááí èèññàáŌð áí èà àèðááí á´øàøèá òŌøàè. Í ³-³´èèàðè ³àèòèðáá, ´ðèðèá ³í è-àè-àà, áí øèí è èàŌðèàðè Ì ðàñèää Í èèá, ì è³èèèáá èè²èáá ðáí ðàè. Øíøèá ³í èááí òí èà ´ç áí èàñèáè àèèèèèèè è ñèèáá, ýðèàèè èáðàè:

— Èááðèí ā Ì²ðèá ³í èèè áí èàì , àéŌí áŌð òí ðèí -ì à?

— Ì àøáðèì , — ááá ó ÷áí è´èðááèí èí ā òñðèää ³´èèí è áí ñàè.

Ōí è ý³èí ´ðŌááá ìá÷ èèì áŌí ÷àèèè áí èàì -á´ðáí ³èèèá ððááèí è ýçì áääáí ýàè. æèèá èáðááí ÍÍ àñè ýñè-áà òŌøèá, è´í àèè á´øàøèè. Þðááèèáá ñáí ÷è³ èèðèá èáðàè.

— Èàñáèí ā ,ì ÍÍ -àà, áí èàì , èàñáèí ā ³Ōðñèí ...

(yoki shayton malaylarining iymonga kelishi)

— Hay, kissavur bolam, uyalmisanmi-a, bo'yingni qara?

Bu Bismillo xolaning ovozi edi. Kissovur xolaga boshdan oyoq qarab, tirjaydi:

— Kissovurda uyat bo'ladimi, ona, uyati bo'lsa kissavurlik qiladimi, ja oshirvordiz-ku.

Kampir chuqur ho'rsindi, o'ziga bezrayib tikilib turgan yigitga onalarcha mehr bilan dedi:

— Gaping rost, bolam, odamzodda iymon bilan uyat birga yuradi. Imonsizda uyat, uyatsizda iymon bo'lmaydi...

— Ja, darrovda iymonsizga chiqarib qo'ymang, ona, bizam Xudoni bilamiz.

— Voy Xudoni bilamiz degan tilingdan oying o'rgilsin-a! Voy qoqindig'-a... Xudoni shayton ham biladi, bolajonim. Xudoni bilaman de-eb, shaytonning aytganini qilib yurganing chatoq-da, bolam.

— Bekor aytibsiz, men boshlig'imni aytganini qilaman, shaytonni emas, — ketishning payidan bo'lib, yon-veriga alangladi kissavur bola.

— Voy javdiragan ko'zlaringga onang qoqindiq, seni. Boshlig'ingni o'zi g'irt shayton bo'lsa-chi, bolam?

Ketishga shaylanib turgan kissavur bola birdan bo'shshib tushdi. Oyoq-qo'llari qaltirab, o'tirib qoldida, boshini kaftlari orasiga olib, piqillab yig'lab yubordi. Shoshib qolgan xola o'z bolasidek elkalarini silab, erkalay ketdi:

— Qayering og'rib qoldi bolam, aytohur tortinma?

— Mashetim, — deb u chap ko'kraging ustiga qo'lini bosdi.

Uni yaqin o'rtada hech kim bunchalik bolam-bo'tam qilib yuragini ezmagan edi. O'lib ketgan onasi esiga tushib, ko'ngli bo'shshadi. Yuragiga sanchiq kirib ketdi.

— Kasbing yomon-da, bolam, kasbing qursin... yurak o'ynog'i... tashla bu ishni, oying o'rgilsin sandan.

þðæ ́éí î ²è... òàøèà áó èøí è, î ééí ā ́ðæèñéí ñáí -
ääí .

— Òàøéí èì èéí áí , î í àæí í , òàøéí èì èéí áí , î ð-
³ääà é ´é é ´³. Áí øèè²èì àèðääí ì øèèì è î èèá áí ðì à-
ñàì ́øà çàµí òè î ñàèè...

Óí èà ́éèáí èá ³í èèè. Èèññí áóð ́ì àðääí ì øèèì è
àñòà òí èààà óçàðàè:

— Ì áí è èá÷èðèí ā , î í àæí í , î á ³´èèí ā ì øèèí -
àèçí è, ì áí à...

Óí èà øí øèá, óí èí ā ³´èèí è ³àèðàðàè:

— Ì øè ́çèí āāà ³í èñéí , øó ì øè áí í àè ææèí ā
áí øèè²èì āāà àðààèì è, àðì àñà àèð áí èàì , ýí à ³´øà-
ì áí . Áóáóí ÷à áí ø³à ²èðèèè ³èèì àé òóðà³í è, þðæ-
æéí ā øóí áí ²àì ñáí ÷èá òóðèáàè.

— Ý, ñèç ́çèç ³áí à³àñèç? Ó è ´çèàðèí è èàðòà-
èàðòà î ÷èá òí èààà òèèèèèè: — Òàááà, øóí à³àñèýì
á´èààèì è?

— ¥à, ì áí ́çè øóí à³àðí ³ì áí , áí èàì , — ääý
èàì ì èðí èí ā þç-é´çèàðè ÷àðà³èáá èàðàè, — µí çèð
èàèèàì āà àèð òèèð èáèèè... ó øóí ààé òèèðèè, àñðè
³´ýáðàñáí , àèðàèèì ì è?

— Áèðèø èáðàè á´èñà, àèðèí ā!

— Øó áóáóí āáí áí øèáá èèññàáóðèèè ³èèì àéñáí ,
òàì î ì , ààññàèí ì . Áí øèè²èì ā àèðääí ì øéí è ì áí à ì áí -
ääí î èèá òóðàñáí ...

— Ñèçääí ? Áí é òàááà-áé, ³à÷íí àà÷à?

— Áèèí µ òí µèáááí è÷à.

— Áó ñèç àèðääí ́øà Øàéòí í í èí ā òáàèðì î í èàà
ñóá ³óéèø á´èì àéàèì è, î í àæí í ?

— Áèèì ààèì , áí èàì , àèèí èì ààèì , ó ²èàà Xóáí
ì î øøí ... Èø³èèèá èàèèàì āà øó òèèð èáèèá ³í èèè-
ää, áí èàì , àéááà áóþðì àéñáí . Èá, èèèèèè èç í í à-
áí èà á´èèá áí ð ááðàèà ³èèáèèèè!

— Á´í òè, áí ð ááðàèà! — äáá èèññàáóð Áèñí èèèí
òí èàí èí ā ́çèàà ÷´çèèááí ³´èèì è î èèá, ´í àè?

— Áááàè áí øè Óóáí , ³í èàááðñà áó èèèí àèì èç-
í èí ā ñèðèì èç, àèðí á àèèì àñéí , ááí øáðòà ³í èñéí -à,
³í ³èí àè³?

— £í èàè.

Áó ²àèàðè ñàááí í èí ā óñòèáà Øàéòí í àà÷à àèèáí
àèðèàì ì èèèèí ì µáí áí ð ýáèèáð. Áñèèáà èèññàáóð-

— Tashlolmiyman, onajon, tashlolmiyman, orqaga yo'l yo'q. Boshlig'im aytgan pulini olib bormasam o'sha zahoti osadi...

Xola o'ylanib qoldi. Kissovur o'margan pulini asta xolaga uzatdi:

— Meni kechiring, onajon, ob qo'ying pulingizni, mana...

Xola shoshib, uning qo'lini qaytardi:

— Pul o'zingda qolsin, shu pul anovi jallod boshlig'ingga yetadimi, yetmasa ayt bolam, yana qo'shaman. Buguncha boshqa o'g'irlik qilmay turaqol, yuraging shundog'am sanchib turibdi.

— E, siz o'ziz qanaqasiz? U ko'zlarini katta-katta ochib xolaga tikildi: — Tavba, shunaqasiyam bo'ladimi?

— Ha, men o'zi shunaqaroqman, bolam, — deya kampirning yuz-ko'zlari charaqlab ketdi, — hozir kallamga bir fikr keldi... u shunday fikrki, asti qo'yaverasan, aytayinmi?

— Aytish kerak bo'lsa, ayting!

— Shu bugundan boshlab kissavurlik qilmaysan, tamom, vassalom. Boshlig'ing aytgan pulni mana mendan olib turasan...

— Sizdan? Voy tavba-ey, qachongacha?

— Alloh xohlaganicha.

— Bu siz aytgan o'sha Shaytonning tegirmoniga suv quyish bo'lmaydimi, onajon?

— Bilmadim, bolam, bilolmadim, u yog'iga Xudo poshsho... Ishqilib kallamga shu fikr kelib qoldi-da, bolam, aybga buyurmaysan. Ke, ikkalamiz ona-bola bo'lib bor baraka qilaylik!

— Bo'пти, bor baraka! — deb kissavur Bismillo xolaning o'ziga cho'zilgan qo'lini olib, o'pdi?

— Avval boshi Xudo, qolaversa bu ikkovimizning sirimiz, birov bilmasin, gap shetta qolsin-a, qoqindiq?

— Qoldi.

Bu g'alati savdoning ustida Shaytonvachcha bilan birkam million ham bor edilar. Aslida kissavurni kampirning hamyoniga ataylab shular tezlashgan edi. Ish bunaqasiga aylanib ketdi.

Í è èàì ì èðí èí ā màì , í èàà àòàéèàá øóèàð òàçèàøàáí
yàè. Èø áóí à³àñèàà àéèàí èá èàðàè.

— Òàààà, — àààè àèðèàì ì èèèèíí é´çèàðè ì á-
øí í àñèàà ÷è³èá, — èèññàáóðàà ì í ðà ááðàáí í ààì
áí èàñèí è ýí àè é´ðèøèì . Øóí à³àñè màì á´èàð ýèáí -
àà, à?

— Í èì ààà màèðíí á´èàñáí , àèçàì í ààì áí èàèà-
ðèí è é´èàáí òðàéèèè àáá í èì àèàð ³èèì àèì èç. Í á-
í á áí øè ááðè é´÷àèðàà áí ø ñó³àì èç. Þ ðèøì àè
³í èàáí èøèàðèí è þðààçáí ðàì èç, ³èàèðèá þðàáí
í àðñàèàðèí è é´³ æí èàáí òí ì èá ááðàì èç. Áó æí áóáàð
èàì ì èð màì ´çèàáí , ì òèèàáí èá÷èá, øóí à³à é´èèí è
³èèýí òè-àà!

— Æíí ³èéí àèì àñà, æíí íí à ³àèàà, àáàèí ?

— ðèì à, «áèð áàèí ñè á´èì àñà, øóááí ðàà ³óéðó³
í à ³èèóð» àáàáí , ì à³í èí è ýñàà í èñàè, áó áðàà, àè-
áàðòà, áèð ààí áí ð! ¥à, ì àéèè, ì í ááááí í èàèí ÷áí á
÷è³àðì àéèèè. È´ðàéèèè-÷è, èàì ì èðøí í èí ā ì í òàì -
òí èèèèè ³áàðàà÷à áí ðàðèèí ?

Øó éóí è «Áóí è òóàèèèàð» ì ààðàñàñèàà òóøòàáàð
òàð³àèè. Í èì à ýí èø èèññàáóðèàðàáí àèðè øàéòí í -
èàðí èí ā àøàáàèé áóøì áí è á´èàáí Áèñì èèèí òí èà
àáááí «æí áóáàð» í èí ā à³÷àñèí è ì àðèáàè. ¥àðòì , èàì -
í èðøí í èí ā ì áí àì áí ááááí ³í ðí áóè òàðèøòàèàðè màì
èèññàáóðí èí ā òñòàì í í èèèè í èàèàà èì ýóí èì àé ³í èè-
øèáàè. Ýðòàñèàà øóí àà ´òøàø ýí à áèð ààí òàð³àè-
àè: «Èá÷àè èèññàáóð áóáóí ýí à áèð áí ø³à òà³áí -
áí ðí è ø´ðèí è ³óðèðèáàè». Òóèèàñ, «èèññàáóð áí -
èàì » èèèè ñèàðà, ó÷ ñèàðà òàðèøòàèàð áèèáí ì èì í ý-
èàì àáí , ñàááí ñèàáí ì àð áí èì òàèð-ýìñí í ³èèèá òó-
ðààèàáí , çàèí òèí è áà³òèàà, í ðòè²è áèèáí ááðèá òó-
ðààèàáí òà³áí áí ðèàðí è éóí àáí -éóí «³à³øàðàáàðèá-
àè». Áóí ààé ´²èðèèè «áóí è òóàèèèàð» ì ààðàñàñè ó÷óí
èàðòà ì àðòàáà yàè. Áìèè òà³áí áí ðèàðàà ý³èí èàøèø-
í èí ā ´çè á´èì àñ ýèáí -àà. Èèèáí ýìñí í èàðè, çàèí ò-
èàðè ì í èí è màì , ´çèí è màì øàéòí í ´èèí èàðèàáí
àñðàøàà èàòòí ðàò ýèáí . Í àðèæà í èì à áèèáí òóááá-
àè, ´²ðèáí øèí è á´øàðèø-ó, ´ðí èàà «èèññàáóð áí -
èàì » í è ³´èèø áèèáí òóáááàè. Ç´ðàáí -ç´ð ÷è³³áí àáí
èáèéí ³èèèí ýèáí -àà!

«²ðèáí à áí èàì » í èí ā èàèèàñè òàðñ , ðèèèé ááá
Áèñì èèèí òí èàáà ð´ààð´ á´èàè.

— Tavba, — dedi birkam million ko'zlari peshonasiga chiqib, — kissavurga pora bergan odam bolasini endi ko'rishim. Shunaqasi ham bo'lar ekan-da, a?

— Nimaga hayron bo'lasan, bizam odam bolalarini yo'ldan uraylik deb nimalar qilmaymiz. Ne-ne boshi berk ko'chalarga bosh suqamiz. Yurishmay qolgan ishlarini yurgazvoramiz, qidirib yurgan narsalarini yo'q joydan topib beramiz. Bu jodugar kampir ham o'zidan, pulidan kechib, shunaqa yo'lini qilyapti-da!

— Jon qiynalmasa, jonona qayda, degin?

— O'lma, «bir balosi bo'lmasa, shudgorda quyruq na qilur» degan, maqolni esga olsak, bu yerda, albatta, bir gap bor! Ha, mayli, podadan oldin chang chiqarmaylik. Ko'raylik-chi, kampirshoning hotam-toyligi qayergacha borarkin?

Shu kuni «Dumi tugiklar» madrasasida xushxabar tarqaldi. Nima emish kissavurlardan biri shaytonlarning ashaddiy dushmani bo'lgan Bismillo xola degan «jodugar»ning aqchasini o'maribdi. Hatto, kampirshoning manamen degan qorovul farishtalari ham kissavurning ustamonligi oldida ip esholmay qolishibdi. Ertasiga shunga o'xshash yana bir gap tarqaldi: «Kechagi kissavur bugun yana bir boshqa taqvodorni sho'rini quritibdi». Xullas, «kissavur bolam» ikki sidra, uch sidra farishtalar bilan himoyalangan, savdosidan har doim xayr-ehson qilib turadigan, zakotini vaqtida, ortig'i bilan berib turadigan taqvodorlarni kundan-kun «qaqshataveribdi». Bunday o'g'irlik «dumi tugiklar» madrasasi uchun katta martaba edi. Ahli taqvodorlarga yaqinlashishning o'zi bo'lmas ekan-da. Oilgan ehsonlari, zakotlari molni ham, o'zini ham shayton o'yinlaridan asrashga kafforat ekan. Natija nima bilan tugabdi, o'g'riboshini bo'shatish-u, o'rniga «kissavur bolam»ni qo'yish bilan tugabdi. Zo'rdan-zo'r chiqqandan keyin qiyin ekan-da!

«O'g'rigina bolam»ning kallasi tars yorilay deb Bismillo xolaga ro'baro' bo'ldi.

— Meni nima qilib qo'ydingiz, onajon. Qordan qochib, yomg'irga tutildim-ku. Men o'g'ri boshi

— Ì áí è í èì à ³èèèá ³'éàèí àèç, í í àæí í . Ëí ðàáí ³í ÷èá, ÿ ÷èðàà òòèèèèèì -éó. Ì áí '²ðè áí øè á'éñàì - à, áí é á'-'-'... Ñèçààÿì èøí í ì áé ³í èàèì , í í àæí í ...

— Āí é-é-é, — ð'í í èèì èí ā ó÷:èì è í²çèàà áí ñèà éóèèè òí èà, — áó ÿøøèèèèèè àí èàì , mà, ÿøøèèèèèè. Áó òà³àò Āèèì µèì í èì ā àèçàà á'éàáí ì āµðèáí í ÷èèè-āèàáí áí ø³à í àðñà ÿì ññ, mà óéó² í áùì àòì èì ā óñðèàà òóðèáñàì , áí èàì ...

— Ý-ý-ý... '²ðèáí øèèèè²-à? Ë'èèì ā-ā...

— ¥à, áí èàì , mà... Ñáí í èàèí ààì àà ³óèí ³ ñí è. ¥à, øí øì à, í²èð á'é. Áóí à³à µí àèñí òèàð è'íí á'éàáí . Ë'µí à áóí ÿ àáá ³'éèèèèèèèèè, áóí è. Àèð òèè ððèèèèèèè àáááè ³àáì è ì óñóèì í í á'éàáí , èáèè ³àðàáñàì -èè, í í øøí ñè. Àèð òèè ððèèèèèèè àáááè í í øøí ñè ì óñóè-ì í í á'éàáí , èáèè ³àáì è. Ñáí èèè èáèèè àèñèàáí . Ñá-í àì µí çèð 'ç ³àáì èí áí è í í øøí ñèñàì . µðèð àáñàì ā, 'òèðèøààè, òóð àáñàì ā òóðèøààè. Àèðòà òàðì í í è í èèè áèèáí µàì ì à ³í è í ñòèì -óñòóí ³èáí ðèøèí ā ì óì èèí , ò'²ðèì è, æí í èì áí èàì ? Áóí èí ā ó÷:óí ÿí ā àáááèí ³àáì èí ā í èàèàà 'çèí ā òàááà ³èèèèèèè èí ā, 'çèí ā èèì í í àà èáèèèèèè èí ā èáðàè. Ëèññí áóðèèèè øàéòí í é'èè ÿèáí èèèè èí èí èèèèèè ð'éè-ðí ñò àéòèèè èí ā èáðàè ... Ëà-ðàáñàì èè, í èàì áóèèñòí í á'éèá òóðèèèè-àà. Ë'ð³ì à ñáí øàéòí í é'èèèè ÷è³èá, Āèèì µ é'èèè èèðÿì -ñàì , Òðààðáí í èí ā 'çè ñáí è ³'éèèèèèèèèè...

Ýðòàñèèè «Áóí è òàáóèèèè» ì ààðàñàñèèè àáì èñí èè á'òí í òóðàè. Í ñí í í óçèèèè ááðàà òóøàè. Ì ààðàñà áóí -áàçèàðè ó ³àáí , áó ³³à áí ðèá èáèèá òóðàè. ¥àì ì à í àðñà í ñòèì -óñòèí á'á èáðàè. ¥à, í èàì øóì óé áí ³àà ñí àèð á'éèè. Ëèññí áóðèèè, '²ðèèèèè, ³àðì ³÷èèèè áí ø-èè³èèèè èí ā é'èèèè ððèá, Āèèì µàà òàááà ³èèèèèèè, èèì í í àà èáèèèèèè. Òèæí ðàð÷-è-ð, òáææí ðèàð òèí ÷èá, áí çì ðàà áèð éóí àà òàéç èèðàè-³í èèè.

— Í µ, — àááè áèðèàì ì èèèèí í Òàéòí í àà÷÷-à í èí ā µè³èèèí²èèèí í èèá, — 'èàè àáàð áèçàáí øàé-òí í ÷è³ì áéàè, áó òèòí áí è áèèèá òóðèá, í èèè è í èí èì ààèè...

— Òèñ-ñ-ñ, — àááè Òàéòí í àà÷÷-à ààðì í²èí è èà-áèè áí ñèá, — àáì øàðòà ³í èñèí , µà÷ èèì áèèì à-ñèí !..

bo'lsam-a, voy bo'-o'-o'... Sizgayam ishonmay qoldim, onajon...

— Voy-y-y, — ro'molining uchini og'ziga bosib kuldi xola, — bu yaxshilikka bolam, ha, yaxshilikka. Bu faqat Allohning bizga bo'lgan mehribonchiligidan boshqa narsa emas, ha ulug' ne'matning ustida turibsan, bolam...

— E-e-e... o'g'riboshilig'-a? Qo'ying-e...

— Ha, bolam, ha... Sen oldin gapga quloq sol. Ha, shoshma, og'ir bo'l. Bunaqa hodisotlar ko'p bo'lgan. Ko'hna dunyo deb qo'yibdilar, buni. Bir xil yurtlarda avval qavmi musulmon bo'lgan, keyin qarabsan-ki, poshshosi. Bir xil yurtlarda avval poshshosi musulmon bo'lgan, keyin qavmi. Seniki keyingisidan. Senam hozir o'z qavmingni poshshosisan. O'tir desang, o'tirishadi, tur desang turishadi. Bitta farmoni oliy bilan hamma yoqni ostin-ustun qivorishing mumkin, to'g'rimi, jonim bolam? Buning uchun eng avvalo qavming oldida o'zing tavba qilishing, o'zing iymonga kelishing kerak. Kissovorlik shayton yo'li ekanligini ularga ro'yi-rost aytishing kerak ...Qarabsanki, olam guliston bo'lib turibdi-da. Qo'rqma sen shayton yo'lidan chiqib, Alloh yo'liga kiryapsan, Yaratganning o'zi seni qo'llaydi...

Ertasiga «Dumi tuguklar» madrasasida bamisoli bo'ron turdi. Osmon uzilib yerga tushdi. Madrasa gumbazlari u yoqdan, bu yoqqa borib kelib turdi. Hamma narsa ostin-ustun bo'b ketdi. Ha, olamshumul voqea sodir bo'ldi. Kissovorlar, o'g'rilar, qaroqchilar boshliqlarining yo'liga yurib, Allohga tavba qilishdi, iymonga kelishdi. Tijoratchi-yu, tujjorlar tinchib, bozorga bir kunda fayz kirdi-qoldi.

— Oh, — dedi birkam million Shaytonvachchaning hiqildog'idan olib, — o'lay agar bizdan shayton chiqmaydi, bu fitnani bilib turib, oldini ololmadik...

— Tis-s-s, — dedi Shaytonvachcha barmog'ini labiga bosib, — gap shetta qolsin, hech kim bilmasin!..

ÔADÌ Í Í È Í ÈÈÈ

(,èè òàðì í í àà Ø àéòí í àà÷÷àí eí ā áèðeí ÷èèàðāáí
á´èèá ààāí á áàðèøè)

Áí çî ðí eí ā áèðāáí èāā ñóā ñāí āáí āāè òàðòèāāā èā-
èèá ³í èèøè, í í ðí çèèèèèàðí eí ā ì àñāéèøè «Áóí è
òóāèèèàð» ì àäðāñāñèí eí ā òàèāāāñè-þ, ³èòóā÷è,
ì óāàðèçñèàðèèā÷÷à òàøāèøāā ñí èèá ³´éāè. Áéí è ì áé-
òāā áó «³´í í ðóā÷èèèè» èøè í āāì áí èāèàðè òí ì í í è-
āáí àóāā óñòàì í í èèè áèèáí óþøðèðèèāáí èèāè āā
áóí āā àóāā èàòòà ì áāèà² òàøèáí āáí èèāè ì àúéòí á´èèá
³í èèè. ¥àì ì àñè ìóø ðèèèéí eí ā é´³í èāáí è-þ, øàé-
òí í èàðí eí ā ´ç ààì í àèàðè øí í -øàðàòeí è ýì àñ, áàè-
èè ´ç ìāáí èè-í àòñèàðèí è ´èèāá èāòāáí èàðèāā áí ðeá
òà³àèèè. Øóí ààé ³èèèá, «Áóí è òóāèèèàð» ì àäðāñāñè
óøáó áí ³āāāáí ààìøàòāā òóøeá, òàðì í í è í èèè ýúeí í
³èèèè. Ó ³óéèāāèèèàð ýāè:

1. Áèçāā áòøì áí á´èāáí í āāì áí èāèàðè í ðāñèāā
àé²í ³÷èèèè èøèàðè ýí āāā éó÷÷àéòèðèèñèí !

2. Áé²í ³÷èèèè èøèàðèāā áèçāā ðāāì áàðèøè ì òí -
èèí á´èāáí (øàéòí í ì àèāéèàðè) í āāì áí èāèàðèí è
è´í ðí ³ àèèá ³èèèø ì àñāèèèèèè ´èèāá é´ðèèñèí !

3. Ì àäðāñāāā (áí çî ðāā) «Ýí ā í è²èð èèññāáóð»,
«Ýí ā ááçāāð òí àèàì à÷è», «Ýí ā àøāāèèè ³àðí ³÷è»,
«Ó÷èāā ÷è³áí í í ðāó´ð» ì óñí áā³àèàðè ´òèàçèèñèí !

4. Óøáó òàðì í í è í èèèéí è áāàðèøèāā òāí è á´èāáí
øàéòí í èàð ì òí í ñèá òà³àèðèáí èá áí ðèèñèí ! Ì áāèà²
àýèì àñèí !

Òàðì í í è í èèè ýøeí òàçèèèèèāā ÷í ð-àððí òāā òàð-
³àèèè. Øàéòí í èàð ´çèàðèí è è´ðñāðeá ³í èèø ò÷óí
øí øeá ³í èèøèè. Áé²í ³÷èèèè èøèàðèí è í èèá áí -
ðèø ò÷óí áí ø³àèàð áèòòāāáí í āāì òāí èāāáí āā, Øàé-
òí í àā÷÷à áèðāáí èāā èèèè èèøeí è òāí èāāè. Áèðè ýñèè
³āàðāí í è, ì èñì è³ Óí àà á´èñā, èèèèí ÷èñè àí áóāāð
Áèñì èèèí òí èā ýāè. Øàéòí í àā÷÷à ýí àè áèðeí ÷è éóí -
èàðāāèèèè àðàè÷èñè áèèáí ýøàèì eí àè ´eí àì àñ, ´çè
ì óñòà³èè èøèàð, í ðā-÷í ðā áòāè÷èñèí è ìāì ýñèāá
³´ýðāè. Ó ìāì ìāì ì à ³àòí ðè í áí è ààðāí çà í èèèèáí
áí øèàð, ÷áèèāā èèì òóøñā ³í øāáí -³í áí ³ ³àéòāð-

FARMONI OLIY

(yoki farmonga Shaytonvachchaning birinchilardan bo'lib javob berishi)

Bozorning birdaniga suv sepgandek tartibga kelib qolishi, noroziliklarning pasayishi «Dumi tugiklar» madrasasining talabasi-yu, o'qituvchi, mudarrislarigacha tashvishga solib qo'ydi. Ayni paytda bu «qo'poruvchilik» ishi odam bolalari tomonidan juda ustamonlik bilan uyushtirilganligi va bunga juda katta mablag' tashlanganligi ma'lum bo'lib qoldi. Hammasi hushyorlikning yo'qolgani-yu, shaytonlarning o'z jamoalari shon-sharafini emas, balki o'z havoyi-nafslarini o'ylab ketganlariga borib taqaldi. Shunday qilib, «Dumi tugiklar» madrasasi ushbu voqeadan dahshatga tushib, farmoni oliy e'lon qildi. U quyidagilar edi:

1. Bizga dushman bo'lgan odam bolalari orasida ayg'oqchilik ishlari yanada kuchaytirilsin!

2. Ayg'oqchilik ishlarida bizga yordam berishi mumkin bo'lgan (shayton malaylari) odam bolalarini ko'proq jalb qilish masalalari o'ylab ko'rilsin!

3. Madrasada (bozorda) «Eng olg'ir kissavur», «Eng bezbet tovlamachi», «Eng ashaddiy qaroqchi», «Uchiga chiqqan poraho'r» musobaqalari o'tkazilsin!

4. Ushbu farmoni oliyni bajarishda faol bo'lgan shaytonlar munosib taqdirlanib borilsin! Mablag' ayalmasin!

Farmoni oliy yashin tezligida chor-atrofga tarqaldi. Shaytonlar o'zlarini ko'rsatib qolish uchun shoshib qolishdi. Ayg'oqchilik ishlarini olib borish uchun boshqalar bittadan odam tanlaganda, Shaytonvachcha birdaniga ikki kishini tanladi. Biri eski qadrdoni, pismiq Xoja bo'lsa, ikkinchisi jodugar Bismillo xola edi. Shaytonvachcha endi birinchi kunlardagidek yetakchisi bilan eshakmindi o'ynamas, o'zi mustaqil ishlar, ora-chora yetakchisini ham eslab qo'yardi. U ham hamma qatori ovni darvoza oldidan boshlar, chekiga kim tushsa qoshdan-qovoq qaytarmay odam bolalarini yo'ldan urib,

Í áé í ääí áí èàèàðèí è é´èäáí óðèá, è÷èàðè áí øèàð-
 äè. Òàääà áí ³ääñèääí èáééí «áóøí áí » òàðàóí èí á èø-
 èàðè þðèøèá èáðááí ýäè. Ëèääðè áèñí èèéí áéðèá,
 ´í á í ³ áèèáí áí çí ðää èèðääèääí èàð ´í òääáí áèòà
 á´èñà, ýí àè ò´ðòà... ááøòääà ò´²ðè èáèè_òááí ýäè.
 Áðèð èèññàáóðñèç áí çí ð á´èääè-þ, áí çí ð÷èèàð èá-
 èèøí àéàèì è. ÁÉÍ áää èáèèøàð, ýí à áóí à³à áí çí ðää
 í ääí áí èàèàðèí èí á ýí á òà³áí áí ðèàðè èáèàðè. «Ëèñ-
 ñí áóðñèç áí çí ð» áääáí ñ´ç óóääè áóéóðñèç èóí àà áóí -
 áèðèääáí ì ì ì à³áèèèðí ³ááè ÷í ð àððí Óää áèñ-ñááí áá-
 ðà_òááí ýäè. Ë´í èàð èøí í ì áñ, «èèññàáóðñèç áí çí ð
 ðáí á´èàð ýèáí ì è, èèññàáóð ðáí áí çí ðí èí á ðóñí è,
 ´øàèàð áí ðèè ñàè ´çéí áí è èé²èøðèðèá, þðáñáí,
 á´èì áñà èàòòà óí èáí áí è óéèää þðááí ááè_èèèèá èá-
 òáñáí. ¥à, á´ðè ñáµðí áà, áéè³ ´ðí í í áà, ááèè³ ááð_áà
 ³áí áí ³ ýðàøñà èèññàáóð ðáí áí çí ðää øóí áí ³ ýðà-
 øääè» ááèèèèáí èàòòà í²èç øàéóí í ì áèàèèèèè ðáí
 é´³ ýí áñ ýäè. Í à èèí æ, è´í ÷èèèè è´èääí ááí èáééí,
 è´í í è í²çèää ýèèè óóðèá á´èì áñ ýèáí -ää.

Øàéóí í áà÷÷à øàéóí í á´èàðððèá í ääí áí èàèàðè-
 í èí á áéòòà Óáúèèää ðá÷÷áí óóøóí à í èì áñàè. Áèéí µ-
 í èí á èñí èí è áéðèá, áí çí ðää ´í á í ³ áèèáí èèðèá
 èáèèø øóí ÷èèàð ³èèéí ì è? Áóí ÷à ³áèñàð áóèàð?!
 Áóí ááè í áéòää Øàéóí í áà÷÷à ´ç áí áí èáèí í è Áçí çèè-
 í èí á ðáí ³áèñàð á´èääí èèáè_èèää óóøàðè-þ, øàé-
 óí í á´èñà ðáí èèèè þçè óýðááí ³èçàðèá èáðàðè.
 µøáí áà áí áí èáèí í è òàðèøòàèàð í ðáñèää Áçí çèè
 í ì è áéèáí ì àøµð ýäè. Óàðèøòàèàð ðáððí óí ááí
 ááðñ í èèøàðè. Áèéí µ áð þçèää ðáèèòà ³èèèá Í ääí -
 í è ýðàðàè áà æáí èèè ì ááæóáí òää Í ääí áà ñáèää
 ³èèèøí è áóþðàè. Ááð÷áñè ñáèää ³èèèèèèè, àì ðí è
 ñ´çñèç áàæí èáèðèðèèèèè. Áí ì í Áçí çèè èéáððááí
 ³èèèè, ì áí í èí áááí ýðàèääí ì áí, ³í ðà ááè÷è²ááí
 ýðàèääí ì áðéó³³à ñáèää ³èèè èéí áí, ááèè. Øó áè-
 èáí ðáí ì à í áðñáááí ì áµðóí á´èèè, Áèéí µí èí á ðóçð-
 èääí ³óáèèèè. Øàéóí í è èáééí áääáí í ì í èèè. Á´çàð
 áµèèääí á´èèè. Í ääí óóðàèèè øó èóéää óóøááí øàé-
 óí í í ääí í è é´èääí óðáí áí ááá Áèéí µáà èáááí ³èè-
 äè. «Áó ááí áàí í èí á èéí í í èää áí²èè³, èéí í í è áóó
 á´èñà ðáðàèç é´èääí óðí èì áèñáí, èéí í í è ñóñò á´èñà

ichkari boshlardi. Tavba voqeasidan keyin «dushman» tarafning ishlari yurishib ketgan edi. Ilgari bismillo aytib, o'ng oyoq bilan bozorga kiradiganlar o'ntadan bitta bo'lsa, endi to'rtta... beshtaga to'g'ri kelayotgan edi. Axir kissavursiz bozor bo'ladi-yu, bozorchilar kelishmaydimi. Jon deb kelishar, yana bunaqa bozorga odam bolalarining eng taqvodorlari kelardi. «Kissovorsiz bozor» degan so'z xuddi bulutsiz kunda gumbirlagan momaqaldiroqdek chor atrofda aks-sado berayotgan edi. Ko'plar ishonmas, «kissavursiz bozor ham bo'lar ekanmi, kissavur ham bozorning husni, o'shalar borki sal o'zingni yig'ishtirib, yurasan, bo'lmasa katta xolangni uyida yurgandek yoyilib ketasan. Ha, bo'ri sahroga, ayiq o'rmonga, baliq daryoga qandoq yarashsa kissavur ham bozorga shundoq yarashadi» deydigan katta og'iz shayton malaylari ham yo'q emas edi. Na iloj, ko'pchilik bo'lgandan keyin, ko'pni og'ziga elak tutib bo'lmas ekan-da.

Shaytonvachcha shayton bo'laturib odam bolalarining bitta fe'liga hecham tushuna olmasdi. Allohning ismini aytib, bozorga o'ng oyoq bilan kirib kelish shunchalar qiyinmi? Buncha qaysar bular?! Bunday paytda Shaytonvachcha o'z bobokaloni Azozilning ham qaysar bo'lganligi yodiga tushardi-yu, shayton bo'lsa ham ikki yuzi uyatdan qizarib ketardi. O'shanda bobokaloni farishtalar orasida Azozil nomi bilan mashhur edi. Farishtalar hatto undan dars olishardi. Alloh yer yuziga halifa qilib Odamni yaratdi va jamiki mavjudotga Odamga sajda qilishni buyurdi. Barchasi sajda qildilar, amrni so'zsiz bajo keltirdilar. Ammo Azozil kibruhavo qildi, men olovdan yaralganman, qora balchig'dan yaralgan maxluqqa sajda qilmayman, dedi. Shu bilan hamma narsadan mahrum bo'ldi, Allohning huzuridan quvildi. Shaytoni layin degan nom oldi. Do'zax ahlidan bo'ldi. Odam tufayli shu kuyga tushgan shayton odamni yo'ldan uraman deb Allohga iddao qildi. «Bu bandamning iymoniga bog'liq, iymoni but bo'lsa hargiz yo'ldan urolmaysan, iymoni sust bo'lsa unda u ham shunga yarasha jazosini

óí àà ó màì øóí àà ýðàøà æàçí ñèí è í èààè» àààáí ,
 æàáí á á ´èàè. Ø àèòí í è èàééí ýí à àààè: «Ýé Òàí à-
 ðèí Ñáí í ààì áí èàèàðèàà ì àñ-èòèàðí è èáí ààòòí í à
 ³èèèá ááðàèí á, ì ààðàñàèàðí è èèí òí í à ³èèèá ááð-
 àèí á, óééí á Èàààòóèèí µí è òààáí Õáí µ ³èèèá ááðàèí á,
 ì áí àà ì áí èí á çòððè ÿèàðèí í èí á ì ààðàñàè, ì àñ-
 æèàè ³àé áð?» àààè. Ñáí èí á ì àñæèàèí á àà ì ààðà-
 ñàí á áí çí ðàèð, àààáí æàáí á á ´èàè.

Ì áí à, í à-à ì èí á èèèàèðèè, áí çí ð øàèòí í èàð-
 í èí á ì àñæèàè, ì ààðàñàè á ´èèá èàèààè. Áóí è ýðøè
 áèèááí í ààì áí èàèàðè áí çí ð àààáí àà áí ÷à µóø ð òí ð-
 òèá ³í èèøààè. Í èàè-ñí òòè èøèàðè áí çí ðñèç áèò-
 ì àéàè-àà. Øóí àà é ´ðà í òàí á áí çí ð, í í áí á áí çí ð áá-
 èèøààè. Ì í èí èí á í áðòè ì èøñà màì øó áí çí ðàà ì è-
 øààè, áóçòèñà màì øó áí çí ðàà áóçóèààè. Ì í è µàèí è
 á ´èñà màì øó áðàà µàèí è á ´èààè, µàðí ì á ´èñà màì
 øó áðàà µàðí ì á ´èààè. Èì í í èèèàðàà áí çí ð áàì èñí èè
 µí æàðààðí ð á ´øà. Èì í í è ñóñòèàðàà-÷è áóí í µè àçèì -
 í èí á óýñè. Í ààì áí èàèàðè è ´í ðí ³ í èàè-ñí òòèàà, áí -
 çí ðèàðàà ñèí àèààè. Áèð ³àðàñàí á áí çí ð ì ó³àààñ æí é-
 àà ´øàèàè, áèð ³àðàñàí á øàèòí í í èí á óýñè...

Ì ÀÀÐÀÑÀÀÀ ÁÁÉÐÀÌ

(ÿèè í èèè òàðí í í àà Ø àèòí í àà-÷-áí èí á «èàáààèè»)

Áó ààè Ø àèòí í àà-÷-ààà é ´ðèí èøàáí ³èøèí ³èðí ³,
 àì ì í µí àèè³ ì ðí ³ í ààì áí èàè è ´èè³àè. Ø àèòí í -
 àà-÷-à óí èí á áèèàèèàà ì èí áí èèá, ³ ´éí èàà ³ ´è ñí è-
 ñà, áí çí ðàà óí èí á ³èèààèàáí èøè é ´³ ýèáí. Ýðàà
 áèèáí ì í è áí çí ðàà í í à-áí èà ñèàèðí è ì óèèáá, ýðèè-
 í èí á ³ ´í æèàà màì ÿí í è æí èèáá, ýðèì òà áèèáí í ²èç-
 í è ì í èèáá, àààøèá áí çí ðàà èèðèá ³í èááí æí èè ýèáí .
 Øóí ÷-àèè é ´è-é ´èàèàé òí ì í øà àààáí èàðèààè... Ýòèè
 ³ ´í æèàààè ì óè ´èèèàà àòàèáí, ó áó èèè ´³èøàà
 èèðèøè èáðàè.

— Õí ì í øà á ´èñà, òí ì í øà-àà, — àààè Ø àèòí í -
 àà-÷-à óí è é ´èàà áí øèàá, — é ´í àèèèàðè í èí áí è òí µ-
 èàèè, áí é àèà, èàèéí àèòèá ³ ´ýè, áèççè ààðáí µàà

oladi» degan, javob bo'ldi. Shaytoni layin yana dedi: «Ey Tangrim Sen odam bolalariga maschitlarni ibodathona qilib berding, madrasalarni ilmhona qilib berding, uying Kabatullohni tavvofgoh qilib berding, men va mening zurriyodlarimning madrasasi, masjidi qay yer?» dedi. Sening masjidning va madrasang bozordir, degan javob bo'ldi.

Mana, necha ming yildirki, bozor shaytonlarning masjidi, madrasasi bo'lib keladi. Buni yaxshi bilgan odam bolalari bozor deganda ancha hushyor tortib qolishadi. Oldi-sotti ishlari bozorsiz bitmaydi-da. Shunga ko'ra otang bozor, onang bozor deyishadi. Molning narhi pishsa ham shu bozorda pishadi, buzulsa ham shu bozorda buzuladi. Mol halol bo'lsa ham shu yerda halol bo'ladi, harom bo'lsa ham shu yerda harom bo'ladi. Imonlilarga bozor bamisoli hojatbaror go'sha. Imoni sustlarga-chi gunohi azimning uyasi. Odam bolalari ko'proq oldi-sottida, bozorlarda sinaladi. Bir qarasang bozor muqaddas joyga o'xshaydi, bir qarasang shaytonning uyasi...

MADRASADA BAYRAM

(yoki oliy farmonga Shaytonvachchanning «labbayi»)

Bu gal Shaytonvachchaga ko'rinishdan qishloqiroq, ammo hovliqmaroq odam bolasi yo'liqdi. Shaytonvachcha uning yelkasiga minvolib, qo'yniga qo'l solsa, bozorda uning qiladigan ishi yo'q ekan. Erta bilan mol bozorda ona-bola sigirni pullab, etikning qo'njiga hamyonni joylab, yarimta bilan og'izni moylab, adashib bozorga kirib qolgan joyi ekan. Shunchaki yo'l-yo'lakay tomosha deganlaridek... Etik qo'njidagi pul o'g'ilga atalgan, u bu yil o'qishga kirishi kerak.

— Tomosha bo'lsa, tomosha-da, — dedi Shaytonvachcha uni yo'lga boshlab, — ko'ngillari nimani hohlaydi, boy aka, lekin aytib qo'yay, bizzi dargohda tekin tomoshaning o'zi yo'q. Bor deydiganlar

oàèèí òì ì î òàí èí à ´çè é´³. Áî ð àáéàèàáí èàð ÷ó÷àà-
ðàí è µí ì ñàí àøèáàè. Èáí àáé ³èèèá µàì ´í èí àèç
á´øáá ³í èàáí èí è µàèè ´çèí àèç µàì áèèì àé ³í èàñèç,
à, èàááàé!

Øàéòí í àà÷÷à ´ç ì èæí çèí è áéè³ ´éí àòóá÷èèàð
î èèèàà î èèá áí ðàè. Áó àðàà ááèí ð÷è òì ì î òàðàèàáèàð
áí ÷ààéí à ýàè. Áéè³ è´ðèí ì àñ, µí èí àµí é áí î àè ì àð-
àáí èí à î ð³àñèèàà á´èñà èáðàè. Òì ì î òà áí øèáí èøè-
àáí î èàèí «Áèçí è áéè³í î èáí í óí áí ³ òì ì î òà è´ðñà-
ðààè, áóí áí ³ òì ì î òà è´ðñàðààè, è´ðèá µ³à óøèà-
ì àñáí àèç µèñí áí àñ» ááá áèòòàñè ì óè èé²èá î èàè. Áí é
àèà µàì ³èçè³èá ³í èèá, ì óè óçàðàè.

À³÷àñèí è ò´èàááí òì ì î òàðàèàáèàð «óí áí ³ ³èáí -
ðààèàáí, áóí áí ³ ³èáí ðààèàáí» áéè³ ì î èáí í í è è´çèà-
ðè ò´ðò á´èèá èòòà áí øèàøàè. Áèð ì àµàè ì àðàà ì ÷è-
èèá, áèð ì àðñà ²èèèèðàá ÷è³èá èáèèè. Í èµí ýò, ó
ò´òòáá, î ð³à î µ³èàðèàà òòðèá, ì àµí î ³ ³´èèàðè áè-
èáí ÷áí àè ÷àèèè. Òì ì î òàðàèàáèàð è´ç î èèèàà èòááí
èàòòáðí³, ý÷èèááí èè÷èèðí³ áéè³ áí èàñè òòðáðàè.
Áéè³ áí èàñè òóáàè î ààì àà´òøáá ó µ³à ñàèðààè, áó
µ³à ñàèðààè, ì ááèí³ î òàè, èø³èèèá µ³à óøèáá
«´í ì èðàè» áááòá÷èèàð è´í á´èèè. Øó ì àèò òì ì î òà-
áèí èàð áàòòáð áá³à á´á ³í èèøàè. Áéè³áí èáí èí à ò´í è
á÷èèèá, è÷èèáí ñàí-ñàðè³ áèð áí èàèèé ÷è³èá èáè-
àè.

— Óòòá, — ááá þáí ðàè Øàéòí í àà÷÷à µàì, — áó
î àáí áí èàèàðè áèð-áèðèí èí à ì óèèí è øèèèøàà áèç-
í è µàì ýðèì é´èèà ³í èèèðèá èáðèøàè.

Øàéòí í àà÷÷à Áí é àèàñèí è ýí àè èèí í ´éí àòóá-
÷èèàð î èèèàà àðàèèáá áí ðàè. Áó àðàà áí àáóí ààè
è´çá´ýí à÷èèèèèàð á´èí áéáè. µµ-µ´´´... ÷èí ááí µàì
áó àðàà µà³è³èè òì ì î òà áí ðàðàè. ßðèì ýèáí ²í ÷,
èáòáí ðàáí áèð æóáí í á´èèááí ó÷-ò´ðò ááðí ááð óçóí
á´èèáí á´²í à èèí í áèèáí î èèøàðàè. Èèí í óí è ³áàðè-
ááí ³èññà´øà áðèí è á´øàòáð, áá÷í ðà òí ðèí òáðèáá-
í èøèá èáòááí ýàè. Áí é àèà èèí í ááí ³´ð³áð ýèáí ì è,
ñàñèáí èá, òáðáøàááè ³í òèá ³í èèè. Áá÷í ðà à µ³èà ÷èí
àèèááí à÷èí à µ³ááí è þç-é´çèàðèèááí øóí áí ³ ñàçèèèá
òòðáðàè. Øó ì àèò áèð î àáí ýòàè òòðèá:

— Èèçèì èçí è áó ááèí ááí ³òòòèèøèí è òí µèàñáí -
áèç ýµñí í ³èèèí á, ýµñí í — ááá ýòàè òòðèá ó µ³ááí,

chuchvarani xom sanashibdi. Qanday qilib hamyoningiz bo'shab qolganini hali o'zingiz ham bilmay qolasiz, a, labbay!

Shaytonvachcha o'z mijozini ayiq o'ynatuvchilar oldiga olib bordi. Bu yerda bekorchi tomoshatalablar anchagina edi. Ayiq ko'rinmas, hoynahoy anovi pardaning orqasida bo'lsa kerak. Tomosha boshlanishidan oldin «Bizni ayiqpolvon undoq tomosha ko'rsatadi, bundoq tomosha ko'rsatadi, ko'rib yoqa ushlamasangiz hisobmas» deb bittasi pul yig'ib oldi. Boy aka ham qiziqib qolib, pul uzatdi.

Aqchasini to'lagan tomoshatalablar «undoq qivoradigan, bundoq qivoradigan» ayiq polvonni ko'zlari to'rt bo'lib kuta boshlashdi. Bir mahal parda ochilib, bir narsa g'ildirab chiqib keldi. Nihoyat, u to'xtab, orqa oyoqlarida turib, pahmoq qo'llari bilan chapak chaldi. Tomoshatalablar ko'z oldida itdan kattaroq, echkidan kichikroq ayiq bolasi turardi. Ayiq bolasi xuddi odamga o'xshab u yoqqa sakradi, bu yoqqa sakradi, o'mbaloq oshdi, ishqilib yoqa ushlab «yoppiray» deguvchilar ko'p bo'ldi. Shu payt tomoshabinlar battar baqa bo'b qolishdi. Ayiqbolaning to'ni echilib, ichidan sap-sariq bir bolakay chiqib keldi.

— Tufe, — deb yubordi Shaytonvachcha ham, — bu odam bolalari bir-birining pulini shilishda bizni ham yarim yo'lda qoldirib ketishdi.

Shaytonvachcha Boy akasini endi ilon o'ynatuvchilar oldiga yetaklab bordi. Bu yerda anavunday ko'zbo'yamachiliklar bo'lmaydi. O'h-ho'-o'-o'... chindan ham bu yerda haqiqiy tomosha borardi. Yarim yalang'och, ketvorgan bir juvon bo'yidan uch-to'rt barobar uzun bo'lgan bo'g'ma ilon bilan olishardi. Ilon uni qayeridan qissa o'sha yerini bo'shatar, bechora xotin terlab-pishib ketgan zdi. Boy aka ilondan qo'rqar ekanmi, seskanib, tarashadek qotib qoldi. Bechora ayolga chin dildan achinayotgani yuz-ko'zlaridan shundoq sezilib turardi. Shu payt bir odam etak tutib:

— Qizimizni bu balodan qutulishini xohlasangiz ehson qiling, ehson — deb etak tutib u yoqdan, bu

áó 33à þðà áí øèääè, — ñàää3à ðàääè ààèí, àèðí -
ääðèað, ðàääè áàèí...

Í ààí èað ðí øéá-í èøéá í óè òàøèáé áí øèaðè.
Óèaðí èí á óèéðè 3 àè ÷èðí éèè, éaðáí ðááí à 3 èää-þ,
óí èí á òàðáí á, ñèèèè3 áääáí èää ñèð2àèà 3 òááí áàµáé-
àò èèí í àà ýàè.

— Í áí è óýèðèðí áí á, áí é àèà, — ááá Ø àéòí í -
àà÷÷à 3 ç ì èæí çèí èí á 3 óèí 2èää øèáèðèääè, — àèð
ì àðäèèè 3 èèèí á, µà!

Øí øéá 3 í èääí Áí é àèà ÷ í òàáèää 3 áí ÷ à í óèè
á í èñà áàðèí è òàøèääè. Áí ì í òááí òèðèáí éá ýòèáè-
í èí á 3 3 í æèí è óøèáá 3 3 éáè.

— Óí òèðæáí á 3 èñèí èað, — áääè Ø àéòí í àà÷÷à
óí áà, — áó áí çí ðí èí á ÷ í òàèèáñàðèaðè, éá÷ááèí à
òáááá 3 èèèøéá, 3 àñàí è÷èøááí. Èèèèí ÷ è áó é 3 éää
èèðí àéèèääí á 3 èèøááí.

Ó 3 3 àà éaðáí ðááí à 3 è èèáí áàµáéáò èèí í 3 ðà-
ñèää í èèøóá áááí ì ýòàð ýéáí, Ø àéòí í àà÷÷à áí ááè
òà 3 èää ááðèèääè. Í ààí ì òà, ì ì ì à 3 ááí, Èèí í áà áí -
áí èàèí í è 3 ðàñèèääè 3 ááèí àè òàðèøèé ðèáí ýòí è ýñ-
èää éáðàè. µøáí áà áí áí èàèí í è Í ààí ì òááà ñàæää
3 èèí áááí ááí éáéèí Áèáí í àòááí Áðáà óóøàè. Ó Í ààí
ì òà áèèáí ì ì ì ì 3 áááí í è µàí óóääè 3 çèääè Áèáí í àò-
ááí 3 óáèèèèøèí è æóáá-æóáá òí µèaðàè. 3 à, 3 áí ááè
3 èèèá á 3 èí àñèí 3 ÷ í èèøí è 3 èèaðàè. Áóí èí á ó÷-
óí Áèáí í àòáá 3 àéòèá èèðèøè éáðàè ýàè. Èèðí èñà 3 ááñ.
Ó 3 2èää í èí à 3 èèèøí è 3 çè áèèääè. Áèáí í àòáá Áèèí µ
óèàðáá áéèøí è ì áí 3 èèááí áèð ì ááá áí ð. µøáí è ó
3 èèèá, áó 3 èèèá ááèðà í èñà 3 ááñ, ì óðí àèää áòááè.
Ø àéòí í è èàéèí øó í èýòáá Áèáí í àòí èí á ýøèèèèðè
í 2 çèää 3 ðàèàøéá þðáááðàè. Éóí èàðááí áèð éóí øàé-
òí í ýøèè í 2 çèää èèí í í è é 3 ðèá 3 í èääè. Èèí í ì ì ì ì
3 áááí í èí á ýí á ý3 èí áóáí í àñè ýàè. Ó æóááýì ÷ èðí é-
èè, èñòàðàèè µí çèðáèèääè ñóáðàèèéá ýí áñ, èèèè ì 3 3 àà
ñí èèáí éá, ñí èèáí éá þðáðàè. Áááááøàðà, ñí áó3 ááí -
ñí áó3 ýí áñ ýàè. Ø àéòí í èèí í ááí í èí à 3 èèèá á 3 èñà
µàí Áèáí í àòáá í èèá èèðèá éáðèøí è èèðèí ì ñ 3 èèèè.
3 à, ðí ñà ýèèí àè.

— É 3, — áääè èèí í, — ñáí Áèáí í àòááí 3 óáèè-
ááí ñáí, ó 3 3 à ñáí áà é 3 é 3 3 ...

yoqqa yura boshladi, — sadaqa raddi balo, birodarlar, raddi balo...

Odamlar shoshib-pishib pul tashlay boshlashdi. Ularning fikri yodi chiroyli, ketvorgan ayolda-yu, uning tarang, silliq badanida sirg'alayotgan bahaybat ilonda edi.

— Meni uyaltirmang, boy aka, — deb Shaytonvachcha o'z mijozining qulog'iga shivirladi, — bir mardlik qiling, ha!

Shoshib qolgan Boy aka cho'ntagida qancha puli bo'lsa barini tashladi. Ammo xavotirlanib etigining qo'njini ushlab qo'ydi.

— Xotirjam bo'lsinlar, — dedi Shaytonvachcha unga, — bu bozorning cho'ntakkesarlari, kechagina tavba qilishib, qasam ichishgan. Ikkinchi bu yo'lga kirmaydigan bo'lishgan.

U yoqda ketvorgan ayol bilan bahaybat ilon o'rtasida olishuv davom etar ekan, Shaytonvachcha andek xayolga berildi. Odam ota, moma Havo, Ilon va bobokaloni o'rtasidagi qadimgi tarixiy rivoyatni eslab ketdi. O'shanda bobokaloni Odam otaga sajda qilmagandan keyin Jannatdan Yerga tushdi. U Odam ota bilan momo Havvoni ham xuddi o'zidek Jannatdan quvilishini juda-juda xohlardi. Ha, qanday qilib bo'lmasin o'ch olishni o'ylardi. Buning uchun Jannatga qaytib kirishi kerak edi. Kirolsayoq bas. U yog'iga nima qilishni o'zi biladi. Jannatda Alloh ularga yeyishni man qilgan bir meva bor. O'shani u qilib, bu qilib yedira olsayoq bas, murodiga yetadi. Shaytoni layin shu niyatda Jannatning eshiklari og'zida o'ralashib yuraverdi. Kunlardan bir kun shayton eshik og'zida ilonni ko'rib qoldi. Ilon momo Havvoning eng yaqin dugonasi edi. U judayam chiroyli, istarali hozirgidek sudralib emas, ikki oyoqda sollanib, sollanib yurardi. Badbashara, sovuqdan-sovuq emas edi. Shayton ilondan nima qilib bo'lsa ham Jannatga olib kirib ketishni iltimos qildi. Ha, rosa yalindi.

— Yo'q, — dedi ilon, — sen Jannatdan quvilgansan, u yoqqa senga yo'l yo'q...

— Í ²çèí ááááè í èì à ó, — ñ´ðààè øàéòíí èèííí è ÷àè²èðéá?

— ¥á÷ í èì à.

— Í ²çèí ááà í èì ààèð áí ð, ì áí àáí ýøèðýí ñáí ?

— Ì áí à é´ð, ìá÷ í àðñà é´³ — ááà èèíí í²çèí è ì ÷àè.

Øàéòíí àà øóàèí à éàðàè ýàè. Ó àèð áóí àèààè-àà ÷èàèí àà àéèáí éá, èèíííí èí á òèèèí è òààèàà èèðéá í èàè. Èèíí áó ìèéèáí è àèèí àé ³íèàè ÷èè àèèñà ìàí àèèí àñèèèèà í èàè. Ñàéðó ñà ìàðàáí éáéèí èèíí áó-áíí àñè ì ìíí ¥áááíí èí á ÷í èàà áí ðèøèí è øàéòíí àèèàðàè. Øóí ààé ìàí á´éàè. Ì ìí à ¥áááí áóáíí àñè èèíí ááí ³àèèàðàà á´èááí èí è ñ´ðààè. Øóí àà øàéòíí èèíííí èí á òèèèàáí àáí èðà áí øèààè:

— Æáí í àð ààðáí çàèàðèàáí àèðèí èí á í²çèàà øàé-òíííí è ó÷ðàðèá ³íèàèì. Ó ñáí àà Í ààí í èí á ý³èí èóí èàðàà Æáí í àðááí ³óàèèèøèàðèí áí è òàáàðèí è àéòàè. Ááàðàà Àèèí ì áí ³èèááí ´øà ì áááí è àñàèà-ðèí á Æáí í àðàà ì áí áó ³íèèøèàðèí á ì óí èèí ýèáí ... Á´èì àñà, ìí èèí àèàðàà áí é...

Ì ìíí ¥áááí áóáíí àí ì áí àà ñí àè³, ðí ñò àáí è-ðýí òè ááá ´éèààè. Øàéòíí àáí èðà òàáí èí è òà ÷èèàà ìàí éàèðèðì ààè. Í ààí í òààà ìàí àéòíí àñàáí øí øéá, ì áááí è áá ³´éàè. Áó èøááí Í àáí í òà é´í àðñóñ ÷àèè. Èàèèí ýí àè éá÷ á´èááí ýàè. Í øèðè Í àáí í òà ìàí àéèøàà ì àèáóð á´éàè. Àèèí ì áí ³èèááí í àðñà-í è èòèèð ³èèááí èàðè ó÷óí óèàð ìàí Æáí í àðááí ÷è³àðèèàèèàð. Øó ³àòí ðè áóí àà ñàááá÷è á´èèá ³íè-ááí èèíí ìàí. Èèíí áó ³èèááí àéáè ó÷óí á çàè àèð ì àèø³ááí, ðáí àè ñí áó³, ñóáðàèèá òðóá÷èàà àéèáí - àè àà í àáí áí èàèàðè é´çèááí í àðè òðààèàáí á´éàè.

Áí í àè òí ðèí àèèáí èèíí ´ðààñèàááè í èèøóá ´øà ´òí èøáááè çàðí áóøí áí èèèí èí á àèð é´ðèí èøèàà ´òøàðàè. Áó òáí àñèç éóðàøàà í èìí ýò à ÷è áí áàè. Àà-ìàéáàð èèíí áí àèèááí èí è òáí í èèá àèáí àèèáí áðàà ò´è²áí à áí øèààè. Èàðñàèèàð ýí áðáá éáðàè. Í àáí áí - èàèàðè áó òí ì í øààà ³íèèè ³íèèèèàð. Áí é àèáí èç ìàí .

Øàéòíí àà÷÷à Áí é àèàñèí è áí ðáí çèàð, ³´èð÷í³-áí çèàð, é´çá´ýí à÷èèàðàà ð´ááð´ ³èèèá, é´í àèèí è ýí àýí ÷í² ³èèèè. Í øèðè øàéòíí ì àèàèèàðèàáí á´èááí é´èè òí èáóí àà òçì à-òç ³èèèè.

— Og'zingdagi nima u, — so'radi shayton ilonni chalg'itib?

— Hech nima.

— Og'zingda nimadir bor, mendan yashiryapsan?

— Mana ko'r, hech narsa yo'q — deb ilon og'zini ochdi.

Shaytonga shugina kerak edi. U bir dumaladi-da chivinga aylanib, ilonning tilini tagiga kirib oldi. Ilon bu hiylani bilmay qoldi yoki bilsa ham bilmaslikka oldi. Sayru sayohatdan keyin ilon dugonasi momo Havvoning yoniga borishini shayton bilardi. Shunday ham bo'ldi. Moma Havvo dugonasi ilondan qaylarda bo'lganini so'radi. Shunda shayton ilonning tilidan gapira boshladi:

— Jannat darvozalaridan birining og'zida shaytonni uchratib goldim. U sen va Odamning yaqin kunlarda Jannatdan quvilishlaringni xabarini aytdi. Agarda Alloh man qilgan o'sha mevani yesalaring Jannatda mangu qolishlaring mumkin ekan... Bo'lmasa, xolinglarga voy...

Momo Havvo dugonam menga sodiq, rost gapiryapti deb o'yladi. Shayton gapirayotganini xayoliga ham keltirmadi. Odam otaga ham aytmasdan shoshib, mevani yeb qo'ydi. Bu ishdan Odam ota ko'p afsus chekdi. Lekin endi kech bo'lgan edi. Oxiri Odam ota ham yeyishga majbur bo'ldi. Alloh man qilgan narsani ixtiyor qilganlari uchun ular ham Jannatdan chiqarildilar. Shu qatori bunga sababchi bo'lib qolgan ilon ham. Ilon bu qilgan aybi uchun go'zal bir maxluqdan, rangi sovuq, sudralib yuruvchiga aylandi va odam bolalari ko'zidan nari yuradigan bo'ldi.

Anovi xotin bilan ilon o'rtasidagi olishuv o'sha o'tmishdagi o'zaro dushmanlikning bir ko'rinishiga o'hshardi. Bu tengsiz kurashda nihoyat ayol yengdi. Bahaybat ilon yengilganini tan olib alam bilan yerda to'lg'ana boshladi. Qarsaklar yangrab ketdi. Odam bolalari bu tomoshaga qoyil qoldilar. Boy akamiz ham.

Shaytonvachcha Boy akasini dorbozlar, qo'g'irchoq-bozlar, ko'zbo'yamachilarga ro'baro' qilib, ko'nglini yanayam chog' qildi. Oxiri shayton malaylaridan bo'lgan lo'li folbunga yuzma-yuz qildi.

— Aaòòèí àèçààí î ÷ àéí ó, î èà ðàèñ, òaòòèí àèç-
ààí ì ó, — àáá àèàí èí ā ³ èèàà ÿ ì èøàè òí èáóí .

Àèáí èí ā òí èáóí èàðàà àçàèàáí μóø è ´³ ÿàè. Óèàð-
í è ²èðò àèààì ÷ è, òí àèàì à ÷ è àáá áèèàðàè. Èèøèí ³àà
í àéáí á ´èèá, ààðáí çáí è òà³èèèàðèøñà, èòèí è ³ ´éáí -
ðèá, òí ì î øàñèí è è ´ðàðàè. Àí ì î òí èáóí í èí ā «í èà
ðàèñ» àáèèøè ÿ ²ááè ÿ ³éá èàðàè. ¥à, ³àèñè ðàèñàáí
èàì ì áí , àáááí àáè ÿòèàèí èí ā ³ ´í æèàà óðèá ³ ´éàè.
Øó áèèáí áèðàà òí èáóí àà èèæàéèá μàì ³ ´éàè.

— Á´ø èàèì à, — àáàè Ø àèòí í àà ÷ ÷ à òí èáóí àà àà
î èà ðàèñ μà³èàà áèèàáí èàðèí è óí èí ā ³ óèí ²èàà øèí -
øèàè.

— Í á, — àáàè òí èáóí è ´³í òèá ³ ´éááí ÿñèè ³ààð-
áí í èí è òí ì èá í èááí àáè, — í í à-áí èà ñèàèðí è ç ´ð
í óèèááñèç, ÿòø è èáðèááè, ì ì ààèí àèçí è ááðñóí ...

— Ý, ñáí òí òèí ì î è áí çí ðèààì èàèí ā? — øí øèá
ñ´ðààè áí é àèà.

— Ì áí ì î è áí çí ð ³ àèàà, áèèì àéáó. Ì áí øàèàà
´òèðàáó, μàì ì à í àðñáí è øàèàà è ´ðàáó. ¥à, ÿòèí èí ā
³ ´í æèàà í èí à ÷ èèè áí ð óí è μàì áèèááó, — àáá
òí èáóí ³ àμ-³ àμ î òèá éóèàè.

— Áí é, æí áóáàðáé...

— Ýòèí èí ā ³ ´í æèààè ÷ èèè áá ÷ àí èí ā ´³èøèàà
í î ðà, óí è μàì áèèááó, — àáÿ ÿí à éóèàè ó.

— Ý, ñáí áí ðèá óóðááí àáèè ÿ ì èñáí , àáèí áí ?

— Ñèçí ó ì áí áóí èèèè èàñ í àðóáà èà-à-à-òà áàò-
òèí ó-òàòòèí ó éóðèá óóðààè, óí è μàì áèèááó.

— Áàòò àáèñáí ì è àáèèí àò, ³ áí à³à áàòò, áí é
òèèí ááà øàèàð-áé?

— Áàòò-èè... ´-´-´... ÿóóèí è ñí èóá, ñóþí ÷ èí è ÷ ´çóí ā
î èà ðàèñ.

— Ì à... î è, ààì èð, áí é ñáí è-áé!

— Ñèç óèè ì óáí ðàèèà ñáí àè´òàà áí ðàáó.

— Ý, áèçàà ñáí àè ÿ ò áí ðí àéàè.

— Óí àà ì î èèçàà áí ðàáó.

— Í î èèçàì áí ðí àéàè.

— Óí áí øóí àáè áèð ÷ èèèí ì áí àèàèè ÿð³èðàááí
óèí ááà, î èà ðàèñ á´-èè-èá áí ðàáó.

— Ý á´èàè, ó ÿ ²èí è óóøóí àèì , àáèè ÿ. Áóí áí ³
áèççè ³èøèí ³èàðááÿì á´ðèá óóð, á´àòèí è? Ì à î è,
μààèí áááí î øì à, àéðááí èí ā á´èñáí è, óóáàè áí øèí ā-
àáí çàð ñí ÷ àí áí ...

— Baxtingizdan ochaymu, oka rais, tahtingizdanmu,— deb akaning qo'liga yopishdi folbun.

Akaning folbunlarga azaldan hushi yo'q edi. Ularni g'irt aldamchi, tovlamachi deb bilardi. Qishloqda paydo bo'lib, darvozani taqillatishsa, itini qo'yvorib, tomoshasini ko'rardi. Ammo folbunning «oka rais» deyishi yog'dek yoqib ketdi. Ha, qaysi raisdan kamman, degandek etigining qo'njiga urib qo'ydi. Shu bilan birga folbunga iljayib ham qo'ydi.

— Bo'sh kelma, — dedi Shaytonvachcha folbunga va oka rais haqida bilganlarini uning qulog'iga shipshidi.

— Ov, — dedi folbun yo'qotib qo'ygan eski qadrdonini topib olgandek, — ona-bola sigirni zo'r pullabsiz, yaxshi ketibdi, omadingizni bersun...

— E, sen xotin mol bozoridamiding? — shoshib so'radi boy aka.

— Men mol bozor qayda, bilmaydu. Men shayda o'tiradu, hamma narsani shayda ko'radu. Ha, etikning qo'njida nima chikin bor uni ham biladu, — deb folbun qah-qah otib kuldi.

— Voy, jodugarey...

— Etikning qo'njidagi chikin bachaning o'qishiga pora, uni ham biladu, — deya yana kuldi u.

— E, sen borib turgan avliyomisan, deyman?

— Siznu mandun ikki kas naruda ka-a-a-ta baxtim-u taxtim-u kutib turadi, uni ham biladu.

— Baxt deysanmi vallomat, qanaqa baxt, voy tilingga shakar-ey?

— Baht-ki... o'-o'-o'... etukni solub, suyunchini cho'zung oka rais.

— Ma... ol, gapir, voy seni-ey!

— Siz uyi muborakka samalo'tda boradu.

— E, bizga samalyot bormaydi.

— Unda poyizda boradu.

— Poyizam bormaydi.

— Undo shunday bir chikin manglayi yarqiragan ulovda, oka rais bo'-li-ib boradu.

— E bo'ldi, u yog'ini tushundim, avliyo. Bundoq bizzi qishloqlargayam bo'rib tur, bo'btimi? Ma ol, hadingdan oshma, aytganing bo'lsami, xuddi boshingdan zar sochaman...

Øàéòí í àà÷÷à òí éáóí í éí ā «øóí ààé àèð ÷èèéí í àí àèàéè ýð³èðààáí óéí ààà» àààáí èàáí éàééí í éí ðàèñí è éí òí ðàý ´éí í à÷÷èàðàà ð´í àðà ³èèàè. Í éí ðàèñ í í øéí à þòàð ýéáí ì áí , òí éáóí ààøí ðàò ³èèàè ààá, ñàèàà áí ð áóðéí è áí é ááðàè. Ñàðè³ ÷à³añèyì ³í èì à-àè. Áó í àéòàà éóí óò³³à í²èá, áí çí ð óóààá áí ðàðàè.

Øàéòí í àà÷÷à ìí çèððàèí à áèð ³àðàñà Áí é àèà, áèð ³àðàñà í éí ðàèñ á´á óððàáí í ààì áí èàñéí éí ā áèð í àñòà àèè ÷è³³áí ì óòàèèàè øàèèèðàá ³í èàáí éí è é´ðèá, óñòèàáí ðí ñà éóèàè. Í éí ðàèñ áèðí ðòà òà-í èø-í áí èø ó÷ðàá ³í èàðì èèáí , é´èèèðà í èñàì ààá, ³í àòðí òàà ì ´èòèðàá ³àðàé áí øèààè. Áèðàáí óí àà Øàéòí í àà÷÷áí éí ā ðàìí è éàèèá éàðàè. ðçè áó Øàéòí í àà÷÷áí éí ā òí ì èèàè ìàì øàéòí í àà ´òøàì ààáí é´í àèè÷áí àèèèèàà ýàè. Áí øèàà ³èèàèèàáí ìàì ì à àà-éí èàð ìàì øóí àáí ýàè.

Øàéòí í àà÷÷à ñàèéí àéí à í èà ðàèñàáí ñ´ðààè:

- Í èà ðàèñ, èèññàáóð÷÷èèèèèà ³àèàéñèç?
- Áí èàèèèàà á´èàáí , ìàì ààèàé-í áí ààèàé...ààáí -ààè.

— Øóí ààé àáí ā, óí àà þðéí ā ³í áóí ÷èèàðí éí ā í èèèàà áí ðàì èç.

Éí áóí í óðóøèàðí éí ā í ðàñèàà áèððàñè áí ð ýàè. Ñí -òèøàà ³í èàáí àà óñòàñè òàðáí ā ýàè-þ, àì ì í ì óé ñà-í àøàà ³í èàáí àà, ì óéí éí ā ìèàèàà ³è÷èì àì áí ð, ààá áèðí ààà ñáí àòàðàè. Ýí çèðð áéí è ì óé ñáí àéàèèáí ì àè-èà. Ýàì ì à ´çè áèèáí ´çè í áí ðà. Øàéòí í àà÷÷à óçí ³àá-í í³ ìèèèàè í ààì í è òáí èàè. Áòðí òàà àèààèðàá, ´çèàà ì áó³óéðí³ í ààì ³èàèðýì òè. Í éí ðàèñí è ó áèèáí þçí à-þç ³èèàè.

— Ýí ā áèðí ààð ³í áóí í èì í³÷èì èñáí ? — ì óðí -àèàð ³èèàè ó í éí ðàèñàà.

— Ýà, é´´´´... ´çèì ³í áóí í è è÷èàáí éàèàáí ì áí , é´ðèá óððèáñèç-ó...

— Óí àà ñáí àà èøí í ñà á´èàð ýéáí , ´çèì èçàáí ýéáí ñáí , áó ³³à ´ð, àéí ààè þì óø áí ð...

Í éí ðàèñ ³í áóí ÷éí éí ā ³í èàà ´òàè-àà, óí éí ā í²è òààèàà óððàáí áèð òàèòà ì óéí è é´ðèá, þçéí è ÷áòàá áóðàè. Ýðèè ³í àèàààè ì óéèàð é´ç í èèèàà éàèèá, þðààè à÷èøéá éàðàè.

— Ýà, ñáí èyì ì óéàáí ³è÷èì à èàñàèéí ā áí ðì è, — áèðí ààð.

Shaytonvachcha folbunning «shunday bir chikin manglayi yarqiragan ulovda» deganidan keyin oko raisni lotoreya o'ynovchilarga ro'para qildi. Oko rais moshina yutar ekanman, folbun bashorat qildi deb, salda bor butini boy berdi. Sariq chaqasiyam qolmadi. Bu paytda kun ufqqa og'ib, bozor tugab borardi.

Shaytonvacha hozirgina bir qarasa Boy aka, bir qarasa oko rais bo'b turgan odam bolasining bir pasta eli chiqqan pufakdek shalvirab qolganini ko'rib, ustidan rosa kuldi. Oko rais birorta tanish-panish uchrab qolarmikan, yo'lkira olsam deb, yon atrofga mo'ltirab qaray boshladi. Birdan unga Shaytonvachchani rahmi kelib ketdi. O'zi bu Shaytonvachchani xomligi ham shaytonga o'xshamagan ko'ngilchangligida edi. Boshiga yog'iladigan hamma balolar ham shundan edi.

Shaytonvachcha sekingina oka raisdan so'radi:

— Oka rais, kissavurchilikka qalaysiz?

— Bolalikda bo'lgan, handalak-pandalak... degandek.

— Shunday deng, unda yuring qovunchilarning oldiga boramiz.

Qovunpurushlarning orasida bittasi bor edi. Sotishga qolganda ustasi farang edi-yu, ammo pul sanashga qolganda, pulning hidiga qichimam bor, deb birovga sanatardi. Hozir ayni pul sanaydigan palla. Hamma o'zi bilan o'zi ovora. Shaytonvachcha uzoqdanoq haligi odamni tanidi. Atrofga javdirab, o'ziga ma'qulroq odam qidiraypti. Oko raisni u bilan yuzma-yuz qildi.

— Hov birodar qovun olmoqchimisan? — murojaat qildi u oko raisga.

— Ha, yo'-o'-o'... o'zim qovunni ichidan kelganman, ko'rib turibsiz-u...

— Unda senga ishonsa bo'lar ekan, o'zimizdan ekansan, bu yoqqa o't, jindek yumush bor...

Oko rais qovunchining yoniga o'tdi-da, uning oyog'i tagida turgan bir halta pulni ko'rib, yuzini chetga burdi. Etik qo'njidagi pullar ko'z oldiga kelib, yuragi achishib ketdi.

— Ha, seniyam puldan qichima kasaling bormi, — birodar.

— ¥à, é'-'³, — aī aäèðaaè î èà ðaèñ.

— Á'î añà, øó î óèèè ðañèì èì è ðañèì eàà ò'²ðè-
eàá ñaì àøaì ðañáì , ³'ð³ì à ÷'òàèèì aì è î èañáì ...

Î èà ðaèñ æíí aáá î óéí èí á óñòèàà ÷'éäè. Ø àé-
oí í àà÷÷à áóí à³à î àéóàà í èì à ³èèèøí è yøø è àèèað-
àè. Êî áóí î òðèø, òèì èð÷èèáá ³í èäè.

— Êaðà-y, îøí à, — áääè ó oí ³aðñèçèáì eá, —
í ó³øè øóí à³à ³àèòèñ î àéòàà çàµað òaì á ³èèèá ³í èà-
àè-àà, yí à µí æàòoí í à ³aéàà áääèì , µí á oóí èáì è òà-
àèàà. Åñòè óí à³à í aðñàèàð ³í áóí -òàðáoç áí çí ðèàà y³èí
³óðèèì àeáèì è? Í á... è÷èì áóðèá ³í èäè-éó... ñaì øí ø-
ì añááì ñaì àeááð î²àéí è, ì áí µí çèð...

Î èà ðaèñ áèð î óèàà, áèð ÷'í î eá eáòà, òááì ³í áóí -
óóðóøàà ³àðáá áí ³aéèá ³í èäè.

— ¥í á, î èà ðaèñ — áääè Ø àéoí í àà÷÷à óí è 'çèàà
èäèèèèèá, — î óéí è ³èøèì ³³à î áí ðèá ñaì añàyì á'èà-
àè, oí èáóí àéoááì áèð í èì à ÷èèèì øó á'èààè,
á'øàøì áí á, µá àì ì àì í è áóçí ²è...

Î èà ðaèñ oàèòáì è ³'èòè³³à óðàè-þ, ³ó, í í èí á
ðañì èì è ÷èçàè...

Øó éoí è «Áoí è óáèèèèáð» î ááðañañèàà áaéðáì
á'á eáðàè, áaéðáì . Êaðí àé-ñóðí àèèáð ÷aèèì àè. Çè, -
òàòèáð ááðèèèè. Í èì à yí èø, áí çí ðáà yí àèòoáì èèñ-
ñááóð î àeáí á'èááì ì èø...

ØÀÐÀÔ ÒÍ ÆÈ

(, èè Ø àéoí í àà÷÷áì èí á óí è èèèì áááì è µà³èàà)

Ø àéoí í àà÷÷áì èí á î ááì áí èàèaðèèà ³èèááì áó áàè-
àè è'í àèè÷áì èèèè óí àà î ì àà î èèá èáèèè. Óí è 'ðòáàà
÷è³aðèá î è³èøèàøì î³÷è, áí øèàà ì ááðañáì èí á øà-
ðàò oí æèì è èèèèèèðì î³÷è á'èèèèèè. Àì ì î Ø àéoí í -
àà÷÷à óí àì áàè.

— Î áí áó èøí è î è³èø ó÷oí ³èèì áàèì , øàé-
oí í èèè áàçèòáì , áóð÷èì ááá ³èèèèè . Ø àðàò oí æè-
í è èèèèèèèè áàèè ,øèèè ³èèèì áí , — áääè.

Óí èí á áó èáì òaðèèèèè î áð'ñèí è yí ayì î øèðèá
þáí ðàè. ¥à, èáì òaðàà èáì î è ááááì èáðè øó á'èñà
èáðàè-àà. Êáòòàèáðí è µaéðí í ³í èáðèè ááðàæáàà èí è

— Ha, yo'-o'q, — dovdirdi oka rais.

— Bo'masa, shu pulli rasimini rasimiga to'g'rilab sanashvorasan, qo'rqma cho'talingni olasan...

Oka rais jon deb pulning ustiga cho'kdi. Shaytonvachcha bunaqa paytda nima qilishni yahshi bilardi. Qovunpurish, tipirchilab qoldi.

— Qara-ya, oshna, — dedi u toqatsizlanib, — nuqul shunaqa qaltis paytda zahar tang qilib qoladi-da, yana hojathona qayda degin, hov tupkani tagida. Asti unaqa narsalar qovun-tarvuz bozoriga yaqin qurilmaydimi? Ov... ichim burib qoldi-ku... sen shoshmasdan sanayver og'ayni, men hozir...

Oka rais bir pulga, bir chopib ketayotgan qovunfurushga qarab anqayib qoldi.

— Hov, oka rais — dedi Shaytonvachcha uni o'ziga keltirib, — pulni qishloqqa oborib sanasayam bo'ladi, folbun aytgan bir nima chikin shu bo'ladi, bo'shshamang, he ammamni buzog'i...

Oka rais xaltani qo'litiqqa urdi-yu, quyonning rasmini chizdi...

Shu kuni «Dumi tugiklar» madrasasida bayram bo'b ketdi, bayram. Karnay-surnaylar chalindi. Ziyofatlar berildi. Nima emish, bozorda yangittan kissavur paydo bo'lganmish...

SHARAF TOJI

(yoki Shaytonvachchanning uni kiymagani haqida)

Shaytonvachchanning odam bolalariga qilgan bu galgi ko'ngilchanligi unga omad olib keldi. Uni o'rtaga chiqarib olqishlashmoqchi, boshiga madrasaning sharaf tojini kiydirmoqchi bo'lishdi. Ammo Shaytonvachcha unamadi.

— Men bu ishni olqish uchun qilmadim, shaytonlik vazifam, burchim deb qildim. Sharaf tojini kiyishga hali yoshlik qilaman, — dedi.

Uning bu kamtarligi obro'sini yanayam oshirib yubordi. Ha, kamtarga kamol deganlari shu bo'lsa

3ī ēāēðāē. Bī a oí eí ā øāuí ēāā maì áó nāí ī ēāð àēðēē-
āē:

— Áāðāēāēēā, ĩ ēēēēī í àēðēí ÷ē, æàì ī àì èçí eí ā
ōī æēāñē maì øoí āā... Nāí áóð÷, āāçèōā ma³ēāā āā-
ī ēðāēí ā... Ý, μ-ā-ā... áó ĩ ó³āāāāñ n´çēāð ĩ āāðāñā-
ī èçāā áóāoí ³óðó³ ñāōñāòā á´á 3ī ēāē, ñāōñāòā. Āñ-
ēēāā-÷ē, òā³àò ´çèì èçí è, ´ç í àōñēì èçí è ´ēēāé-
ī èç... Āāðāā maì ĩ àì èç nāí āā ´ōøāāāì èì èçāā áí ðì è,
ī āāðāñāì èç òāāēāā áoí ÷āēēē ñōā ēāòì āāáí á´ēāðāē...

Øàéoí í āā÷÷ā «Øāðāō òī æē»āāì øoí ÷āēē ī ēēō-
òāāāð÷ēēēēēā áí ç ēā÷ì āāē. É´³, ó ´çēí eí ā oí ĩ ēēāē-
āāì ³´ð³āē. Ýðāā-ēí àēí 3ī āoí òóøēðēá 3´éñā, í èì à
á´ēāāē? Øāðì àí āā-þ, øāðì èñī ð á´ēāāēì è?! Óí āāí
ē´ðā ĩ à³ēð èēøē ĩ àí āāā á´ēāāì è ýøøē.

Øàéoí í āā÷÷ā øoēāðí è ´ēēāā, àēð ñāē³ēí æí eí è
oí í ēá øāāāāāēāā ´ðēðāāí ýāē, àēðēāì ĩ ēēēēī í ēā-
ēēā 3ī ēāē.

— Èāēāē, ýí àē ĩ à³oí āēāðāāí áí øēí ā àēēāí ēá,
ē´çēí ā òēí ēá ēāòì āýì òēì è? — āāāē í èì āāāēð
þ³ī ðēāāí ēāēēā, — ēāì eí àí è ³oðēāā ³´é, àòāē÷ē-
ēēēāāí ´³èðóā÷ēēēēēā ē´òāðēēāēì .

— Éòèó² á´ñēí !

— πçēí āāā ³oēēó³, áóýì ñāí è ī ð³áí āāāí . Áēoí ī ā-
āēì ĩ è, ñāí āā àēð āāì áí ð āāá. Èāāāì eí ā ³oðēó² ēāē-
āē. Òāāāā... ĩ áí ñāí āā ýøøē àòāē÷ēēēē ³ēēāāí ýì èø-
ì àí ... Èāēēí òāí ī ēēā àēðēø ēāðāē, ñāí àēēāí èø-
ēāø ³èçè³. ĩ áí í èì à āāñā «μ´ī» āāá ³´é 3ī áóøðē-
ðēá òóðāāēāāí ĩ oēēāāā÷÷āēāðí è ³ðēðì àēì áí . Óí à-
³āēāð àēēāí oñoí ç maì ´ñì àēāē, øí àēðā maì . Āì ĩ ī ...

Áēðēāì ĩ ēēēēī í øoí āāē āāā Øàéoí í āā÷÷āāā àō-
ñōñēāí āāí āāē ³aðāāē. Áoí è èē²āāāí Øàéoí í āā÷÷ā ñāð-
āāē òī ðāē.

— Í èì āāā ò´òāā 3ī ēāēí ā, āāì èð!

— Áē²ī ³÷ēēēēāā, ī āāì áí ēāēāðēí è òāí ēāøāā ñāē
øí øāēí ā-āā. Áí ī āē Ōí æāí áí è àēēì āāēì -eó, àì ĩ ī
áí ī āē æí áóāāð ēāì ĩ èðāā áāñ ēāēí èì āññāí ī ā...

— Nāí Áēðēāì ĩ ēēēēī í ýí àē ēāòā ´³èðóā÷ē
á´ēēøēí áí è àēēí áóð. Ó eóí ēāðāā maì ý³ēí 3ī ēāē. Áó
²ēí è ĩ áí āā ³´ēēā áāð. ĩ áí è óēāð àēēāí àēí μēāā
μēñī á-ēēòí áēāðēì áí ð.

— ¥ā, ýñēí āāā òóðñēí ĩ ēēēēī í àēðēí ÷ē, ēāòāā

kerak-da. Kattalarni hayron qolarli darajada lol qoldirdi. Yana uning sha'niga hamdu sanolar aytili:

— Barakalla, Million birinchi, jamoamizning fojiasi ham shunda... Sen burch, vazifa haqida gapirding... E, h-a-a... bu muqaddas so'zlar madrasamizda bugun quruq safsata bo'b qoldi, safsata. Aslida-chi, faqat o'zimizni, o'z nafsimizni o'ylaymiz... Agarda ham-mamiz senga o'xshaganimizda bormi, madrasamiz tagiga bunchalik suv ketmagan bo'lardi...

Shaytonvachcha «Sharaf toji»dan shunchaki oliftagarchilikka voz kechmadi. Yo'q, u o'zining homligidan qo'rqdi. Erta-indin qovun tushirib qo'ysa, nima bo'ladi? Sharmanda-yu, sharmisor bo'ladimi?! Undan ko'ra paqir kishi panada bo'lgani yaxshi.

Shaytonvachcha shularni o'ylab, bir salqin joyni topib shabadalab o'tirgan edi, birkam million kelib qoldi.

— Qalay, endi maqtovlardan boshing aylanib, ko'zing tinib ketmayaptimi? — dedi nimagadir yuqoridan kelib, — kaminani qutlab qo'y, yetakchilikdan o'qituvchilikka ko'tarildim.

— Qutlug' bo'sin!

— O'zingga qulluq, buyam seni orqangdan. Aytmovdimmi, senda bir gap bor deb. Qadaming qutlug' keldi. Tavba... men senga yaxshi yetakchilik qilgan emishman... Lekin tan olib aytish kerak, sen bilan ishlash qiziq. Men nima desa «xo'p» deb qo'l qovushtirib turadigan mullavachchalarni yoqtirmayman. Unaqalar bilan ustoz ham o'smaydi, shogird ham. Ammo...

Birkam million shunday deb Shaytonvachchaga afsuslangandek qaradi. Buni ilg'agan Shaytonvachcha sergak tortdi.

— Nimaga to'xtab qolding, gapir!

— Ayg'oqchilikda, odam bolalarini tanlashda sal shoshding-da. Anovi Xojangni bilmadim-ku, ammo anovi jodugar kampirga bas kelolmassanov...

— Sen Birkam million endi katta o'qituvchi bo'lishingni bilovur. U kunlarga ham yaqin qoldi. Bu yog'ini menga qo'yib ber. Meni ular bilan alohida hisob-kitoblarim bor.

´³èòóá÷è á´èèøèì ñáí èí ā mēñí á-èèòí áèàðèí ááá áí²-
èè³. Áí ø³à òì èä é´³.

Øàéòí í àà÷÷áí èí ā áèðááí æàµèè ÷è³èá èàòàè.

— Ñáí ó÷èää ÷è³³áí àµì í³ñáí Áèðèàì ì èèèèí í, —
ááàè òèèèää ýðè ááðèá.

— Æà ´çèí áááí èàòì à, ´³èòóá÷è ááááí í ì èì
áí ð àòèð... áóí áí³ µóðì àð-í òðì àð ááááí ááè...

— Õòí òðàèì µóðì àðèí ááá. Ì áí ñáí èí ā ´ðí èí ááá
á´èááí èì àà áí ðèá ´øà æí áóáàðááí ààðñ í èàðàèì . ¥à,
áóøì áí í è ñèððèèää á´èáóí ÷à è÷èèää á´è ááááí ì à-
øí èèøèàð.

— Áàðñ í è ááèñáí ì è, ´øà æí áóáàðááí -à? ¥àé-
ðàèàáí áèðèàì ì èèèèí í í èí ā é´çèàðè ì áøí í àñèää
÷è³èá èàòàè.

— Á³èí è àèð àµì í³ááí, àèð à³èèèèááí ´ðááí áá-
ááí ì àøí èèøèàð. Ñáí á´èñà í àáì áí èàèàðèèää ´ðøáá
í ó³òè áèðí áí èí ā í ð³àñèèááí àì àèää ì èí ì í³÷è á´èá-
ñáí ... Ì áí è í ð³àí àà ì èøèðèá³ ´èèááèì è, ñáí áá. Í ð-
³àí ì è òèí ÷³´è...

— Í à èèí æ, á´ñò à÷èðèá ááí èðáàè ááèèøààè,
ááí èí ááá æí í áí ðáá ´òøàéàè, ì èèèèí í áèðèí ÷è. Áèò-
àèì -éò ñáí áèèáí èøèàø³ èçè³ ááá... ¥à, áí èì µóø_ð
ððàñáí, ì óàðàì àèñáí ... Èàðàèè á´èì àñà, áàðñ í èáá-
í è...

— Í èñàè í èèáì èçàà, áèçàáí í èì à èàòàè.

Í £ÈÈ£Í ÈÍ Ā ÈØÈ £ÈÈÈÍ

(,èè Øàéòí í àà÷÷à áèèáí áèðèàì ì èèèèí í í èí ā
µàèðààáí ,³à óøèáá³ í èááí èàðè)

Í³èè²èàð ðàñòàñè ýðàèèááèè è èàè-ñí òèèèàðááí ñàè
òèí ÷èá, ýðèèí í àòàñ í èàð, Áèñí èèèí òí èà í í í í³
òàèàðèàð, í í í í³ ð´í í èèàð ´ðáá, (áó òàððèá Áèñí èè-
èí òí èà ðàñòàáà èàéáí í è á´èèá èàèááí ááí èáéèí é´èää
³´èèèááí ýàè) Óàðèèøàááè á´èèá ´òèðááí í í àèàðáá
ááí ááðàðàè:

— Í³èè²í è èøè³èèè,³í³èí àè³èàð... µà, æóáá
³èèèí ... Ááèí ðáá í³èè²-ðó²èè³ ááì áááí ì àøí èèøèàð.
Ýµòè_ð á´èì àñáí àèàð ñàèää ááí òàðí è³í ðá³èèèá,
÷àì àèí è ÷í èèá³ í èèø µá÷ ááì ì àñ...

— Áí é, ááí òàð ááá ýðøè ýñàà ñí èàèí àèç, òí èà-

— Ha, esingda tursin Million birinchi, katta o'qituvchi bo'lishim sening hisob-kitoblaringga bog'liq. Boshqa umid yo'q.

Shaytonvachchaning birdan jahli chiqib ketdi.

— Sen uchiga chiqqan ahmoqsan Birkam million, — dedi tiliga erk berib.

— Ja o'zingdan ketma, o'qituvchi degan nomim bor axir... bundoq hurmat-purmat degandek...

— Tupurdim hurmatingga. Men sening o'rningda bo'lganimda borib o'sha jodugardan dars olardim. Ha, dushmani sirtida bo'lguncha ichida bo'l degan mashoyihlar.

— Dars ol deysanmi, o'sha jodugardan-a? Hayratdan birkam millionning ko'zlari peshonasiga chiqib ketdi.

— Aqlni bir ahmoqdan, bir aqllidan o'rgan degan mashoyihlar. Sen bo'lsa odam bolalariga o'xshab nuqul birovning orqasidan amalga minmoqchi bo'lasan... Meni orqamda pishirib qo'yibdimi, senga. Orqammi tinch qo'y...

— Na iloj, do'st achitib gapiradi deyishadi, gapingda jon borga o'hshaydi, million birinchi. Aytdim-ku sen bilan ishlash qiziq deb... Ha, doim hushyor yurasan, mudramaysan...Ketdik bo'lmasa, dars olgani...

— Olsak olibmizda, bizdan nima ketdi.

OQLIQNING ISHI QIYIN

(yoki Shaytonvachcha bilan birkam millionning hayratdan yoqa ushlab qolganlari)

Oqlig'lar rastasi ertalabki oldi-sottilardan sal tinchib, erkin nafas olar, Bismillo xola oppoq xalatlar, oppoq ro'mollar o'rab, (bu tartib Bismillo xola rastaga kayvoni bo'lib kelgandan keyin yo'lga qo'yilgan edi) farishtadek bo'lib o'tirgan opalarga gap berardi:

— Oqlig'ni ishi qiyin, qoqindiqlar... ha, juda qiyin... Bekorga oqlig'-yorug'liq demagan mashoyihlar. Ehtiyot bo'lmasanglar salga daptarni qora qilib, chapakni cholib qolish hech gapmas...

— Voy, daptar deb yaxshi esga soldingiz, xolajon,

æí í , áí èàèàðèì àà ààì òàð ì ì àí ì áí -éó... ɾ³èóóá÷èñè
«2» ³´éèá, í à³ ³í ðà ³èèèá ³´yæ-y. Þ áóðèá áí ðèá
í áéèèà³í èàè...

— ɾçèàðèí èyì ààì òàðèàðè ýñààí ÷è³ì àñèí ,
³í ³èí àè³, — ááá àì àè ààòòàðèàà èøí ðà ³èèèá,
éóèèè òí èà. — Í òèðàòàà ááí ààñè ààòòàðèì ³æñè
òàðàòèì àáí ááðèèàðèèí ááá ³´ð³óáááì ìàì ì à í áð-
ñáí è òí òòèá ³´yðèáí . ¥àòòí ³´ð³óáááí yðèàð áèð
òí ð ýøáá ´òááí òí ðèí èàðèí è, òí ðèí èàð yðèàðèí è,
òó³³áí áí èàèàðèí è ìàì òí òòèá ³´èèøàð ýèáí , ³í ³èí -
àè³èàð.

— Ý, áó òí ðèí àà í ì ì àè àì àè ááá ì èí á ì àðòà
àáí èðèí á, ááðèáèð ì àèòáá àáí òàðèàáí áí ø³àñèí è
òóøóí ì áéèè. ɾçèyì øó í áøòàòòáí èí á òàáèàà òó²èè-
ááí -ó, òñòèàà èàòòà á´ááí . Í òèyì Áèðí í òí í . Áèç ìàçèè-
èàøèá ¥áèðí í òí í ááèí èç. Í í àñè ðàì ì àðèèè áèðí í
ñí òàðàè-àà. Í ³èèè ñí òèø í í à èáñá-ó, ñèàèðí è yì -
÷áàè í á÷-òàèèèè è áèèì áéèè.

— Ì àèèè, ³í ³èí àè³, áèèì àñà, áèèàèðàì èç, ì ó-
ñóèì í í ÷èèèè àñòà-ñáèèí ÷èèèè. Ì áí àà ³³áí è æóáá-
yì áí èàæí í òí ðèí ýèáí . Áí èàì ááá ÷í í èá èáòàè-þ...
Áí èàì ááááí èàð Óóáí àà ³áèè...

— ¥í, à÷-éá ³í èèè, ñèàèðí è í á÷-òà yì ÷áàè áí ðèè-
áèí è ´çèàðè áèèààèèàðí è? — éóèèè ³´èáááè òí ðèí , —
æà áóáí í àæí í èì í è í ð³àñèàáí ³ç²èðèá, í ì èàà ÷è³à-
ðèá ³´éyí ñèç.

— Áèèàì áí , í èì ááá áèèì àñ ýèáí ì áí , æà áóáí -
í áí áèçáá ´òøáá í²çèí á ³áí è ááñà, ³óèí²èí è é´ðñà-
òáàèááí èàðááí ì àñí áí , — æèèèèèèáá ááðàè ó.

— Ááí ááááí è áàèèè, èñáí ðè áèèáí á´èñèí -àà,
í àñèí æí í , ³áí è, áèèñàèàð áéòñèí èàð, ³óèí²èí èç
ñèçáá?

— Áí é-áí -áé, æà ³´ð³èòáí ðàèç-éó, ýøèèè á
á´èì àñà: ý÷-èèí èèè èèèèòà á´èááè, ³´éí èèè ó÷-òà,
ñèàèðí èèè ò´ðòà, í òí èèè... é´³ í òí èèè è áèèì àñà-
èáí ì áí , àòèð í òí è ³àòè³-ñóòèí è ñí òì àèí èç-àà... ì´-
´ø, ýí à ³æñèí èñè ³í èèè, ìà, òóyí èèè ááøòà, òèè-
í èèè í èòèòà...

— Ýðèááèí èèè÷-è yðèááèí èèè?

— Áèòòáááí á´èááè-àà, æà...

Óí ðèí èàð òáí áí í í ðèá éóèèá þáí ðèøàè...

— Éóèí áí áèàð, í àáí í è òñòèàáí — ááàè ìàèèèè

bolalarimga daptar omapman-ku... O'qituvchisi «2» qo'yib, naq qora qilib qo'yadi-ya. Yugurib borib obkelaqolay...

— O'zlariniyam daptarlari esdan chiqmasin, qoqindiqliq, — deb amal daftariga ishora qilib, kuldi xola. — Oxiratda bandasi daftarim qaysi tarafimdan berilarkin deb qo'rquvdan hamma narsani unutilib qo'yarkan. Hatto qo'rquvdan erlar bir umr yashab o'tgan xotinlarini, xotinlar erlarini, tuqqan bolalarini ham unutilib qo'yishar ekan, qoqindiqlar.

— E, bu xotinga nomai amal deb ming marta gapiring, baribir maktab daptaridan boshqasini tushunmaydi. O'ziyam shu peshtaxtaning tagida tug'ilgan-u, ustida katta bo'gan. Otiyam Ayraxon. Biz hazillashib Hayraxon deymiz. Onasi rahmatlik ayron sotardi-da. Oqlik sotish ona kasb-u, sigirni emchagi nechtaligini bilmaydi.

— Mayli, qoqindiqliq, bilmasa, bildiramiz, musulmonchilik asta-sekinchilik. Menga yoqqani judayam bolajon xotin ekan. Bolam deb chopib ketdi-yu... Bolam deganlar Xudoga yoqadi...

— Ho, achib qoliqliq, sigirni nechta emchagi borligini o'zlari biladilarmi? — kuldi yonidagi xotin, — ja dugonajonimni orqasidan yozg'irib, omiga chiqarib qo'yyapsiz.

— Bilaman, nimaga bilmas ekanman, ja dugonangizga o'xshab og'zing qani desa, qulog'ini ko'rsatadiganlardanmasman, — jikillab berdi u.

— Gap degani dalil, isboti bilan bo'lsin-da, ovsinjon, qani, bilsalar aytsinlar, qulog'imiz sizda?

— Voy-vo-ey, ja qo'rqitvordiz-ku, eshiting bo'lmasa: echkiniki ikkita bo'ladi, qo'yniki uchta, sigirniki to'rtta, otniki... yo'q otnikini bilmasakanman, axir otni qatitqutini sotmaymiz-da... xo'-o'sh, yana qaysinisi qoldi, ha, tuyaniki beshta, filniki oltita...

— Erkaginiki-chi erkaginiki?

— Bittadan bo'ladi-da, ja...

Xotinlar xandon otib kulib yuborishdi...

— Kulmanglar, odamni ustidan — dedi haligi xotin

oī òeī òàòà á´èèá, — í eī à á´aaí ààyi àeç èèèeī ÷è
3´eī eç-àà.

— Ó÷eī ÷è 3´è, àái ā, àeéai àé, — òóçàòàè oī èà, —
àèðeī ÷è 3´è nī 2èá ááðààè, èèèeī ÷è 3´è nèçàà í á-
éàèèá ááðààè...

— Èàðai ā-à, àèòà nèàèð ó÷òà ð´ç2í ðí è áí 3aaè-ÿ...

— Áí 3èøàà áí 3aaè-ÿ, øó èâééí àè ì àèòàà 3àé-
ì î2è — nòòàà, nòòè — nòáàà, 3àðè2è — àèðí í àà
àééai éá áí ðà, òàai è ÷àòí 3 á´èÿi òè-àà, í àñeī æí í -
èàð...

— ¥à ´eī ai ā, — ààè oī èà ò´ðñeī éá, — áóí à3à
á´èèøèàà áí àì óøèàðí eī ā çè2èð÷àÿi àéáè é´3, —
´çèì eçí è Óóai óðèá 3´éaaí, ´çèì eçí è. Æí í èai ð-
èàð òèèñèç ì àèó3 á´èñà màì ßðàðai í eī ā ÷èçai
÷èçè2èaaí ÷è3ì àéàè. ×èçè2aaí ÷è3èøàà àèçàà òà-
ðàò é´3, àèðí ai eī ā mà3èaaí 3´ð3ì àeī eç. Àèè µ ÿðàò-
aaí í ó3ðàaaè ì îèèçà í àui àèèàðí è í àòñèì eç é´èèàà
òàðí ì -òàðèø 3èèèá 3´ÿì eç. Èí øèè ð3ñà, mà÷ai
ð3ì àéàè-àà. Àèð éóéaaí í àai àèòaaí ýeai «nóai èèè
èàòàè nòáàà, 3àðè3í eī ā ì óèè 3í èàè ÿ áà» àáá.

— Øó àai ì è æóàà è´ì ÿøèòai áí, oī èàæí í, í eī à
àáaaí è ´çè áó?

— Èàèè àà àèòàà í àai á´aaí ýeai, — ààÿ Áèñ-
ì èèè oī èà á÷èèèá èàòàèèàð, — øà í àai nèçèàðàè
í 3èè2 nī òèá éóí è´ðàð ýeai. Àì ì î 2èðò èì ì í ñèç
ýeai. Nòòàà òai ài à-òai ā nòá 3´øàð ýeai -àà, àéáèì
ì ÷èèèá 3í eī àñeī àáá, 3àðè3 3èèèá nī òàðèai .

— Áí é-é-é...

— Øóí ààé 3èèèá, ààñai àèàð màèèàè 3àðè3÷è áí -
èèá èàðèàèè.

— Áí é, áí éèààèì è?

— Øàéóí í 3óðáóð, áí ø3àèàðí èÿì îð3àñèaaí ÿð-
ààøèðñèì àáá àèòàà, èèèèòàñèàà 3àðàøai ðaaè-àà,
3í 3eī àè3èàð. Èâèè áí éèaaí è àèèai æóàà òàñèñ ýeai .
Èai àà2èèaaí ÷è33ai áí é òàñèñ á´èaaè-àà! Àéòèøà-
àè-éó è´ðì àaaí í è è´ðaaí è 3óðñeī àáá. Áóí è òñòèàà
ñ´33aaí ø màì ýeai . Í èòeī èàðeī è áðó è´èèà èòí í -
ì àñ ýeai . Óàèòàà nī èèá áàèèàà òóàéá ððàðèai . È´ðaaí
í àai óí è øóí ÷à í èòeī è áí ð àáá ´èèàì àñ ýeai . Àèð
éóí è í òóí á ðí ñà 3èçàèðèáàè. ¥ai ì à ´çeī è nī ÿ-ñàè-
3eī àà, ààð, á´èèàðèèàà óðèáàè. Èàðè3÷è éóí 3àèòèá
3í èàð àáá àèð éóí ÷èààààè, èèèè éóí ÷èààààè. Í òè-

xafa bo'lib, — nima bo'gandayam biz ikkinchi qo'lmizda.

— Uchinchi qo'l, deng, aylanay, — tuzatdi xola, — birinchi qo'l sog'ib beradi, ikkinchi qo'l sizga obkelib beradi...

— Qarang-a, bitta sigir uchta ro'zg'orni boqadi-ya...

— Boqishga boqadi-ya, shu keyingi paytda qaymog'i — sutga, suti — suvga, qatig'i — ayronga aylanib borayotgani chatoq bo'lyapti-da, ovsinjonlar...

— Ha o'lmang, — dedi xola xo'rsinib, — bunaqa bo'lishida govmushlarning zig'irchayam aybi yo'q, — o'zimizni Xudo urib qo'ygan, o'zimizni. Jonivorlar tilsiz mahluq bo'lsa ham Yaratganning chizgan chizig'idan chiqmaydi. Chizig'dan chiqishga bizga taraf yo'q, birovning haqidan qo'rqmaymiz. Alloh yaratgan nuqradek pokiza ne'matlarni nafsimiz yo'lida harom-xarish qilib qo'yamiz. Koshki yuqsa, hecham yuqmaydi-da. Bir kuygan odam aytgan ekan «suvniki ketdi suvga, qatiqning puli qoldi yonga» deb.

— Shu gappi juda ko'p eshitaman, xolajon, nima degani o'zi bu?

— Qadimda bitta odam bo'gan ekan, — deya Bismillo xola yechilib ketdilar, — o'sha odam sizlardek oqlig' sotib kun ko'rar ekan. Ammo g'irt imonsiz ekan. Sutga tengma-teng suv qo'shar ekan-da, aybim ochilib qolmasin deb, qatiq qilib sotarkan.

— Voy-y-y...

— Shunday qilib, desanglar haligi qatiqchi boyib ketibdi.

— Voy, boyibdimi?

— Shayton qurgur, boshqalarniyam orqasidan ergashtirsin deb bitta, ikkitasiga qarashvoradi-da, qoqindiqlar. Lekin boyigani bilan juda xasis ekan. Kambag'aldan chiqqan boy xasis bo'ladi-da! Aytishadi-ku ko'rmaganni ko'rgani qursin deb. Buni ustiga so'qqabosh ham ekan. Oltinlarini yer-u ko'kka ishonmas ekan. Xaltaga solib beliga tugib yurarkan. Ko'rgan odam uni shuncha oltini bor deb o'ylamas ekan. Bir kuni oftob rosa qizdiribdi. Hamma o'zini soya-salqinga, daryo bo'ylariga uribdi. Qatiqchi kun qaytib qolar deb

ðe á ì àì òè. Ó μαì ääð, í eí ā á´eèää áí ðeáäè-ää, ³oì -
 í è èääèää, μαì , í eí è ê´ì èääè. Óñòèää èèèèì èäðeí è
 ò´øää, ÷´ì èèääí è òóøeáää. Øó ì àeð ³aèääí àeð
 ì àeí óí ì àeáí á´eèääè-ää, μαì , í í è èääèää í èèá,
 ääð, á´eèääè àαμeáääò ääðäòðí eí ā óñòèää ÷è³eá
 èäòeáää. Èäòè³÷è í èì à ³eèäðeí è àeèì àé, ÷àì äàeí è
 ÷àèääí ÷à ì àñòää ³ì èäääðeáää. Ì àeí óí àeð àeðeää
 æí èèàøeá í èèá, àñòà μαì , í í è í÷èääè. È÷èääí àeð-
 òà òèèèáí è í èèá, è´çeää ý³eí í èèá áí ðeáääè-ää, ó
 ,³, áó ,²eää ³aðäáää. Áá á´eäðì èeáí äää òeøeää
 áí ñeáääè, òeøe´òì àì òè. Áeð, èèèè ýeää μαì è´ðeá-
 àè, ì àçà-ì àððà äääáí í äðñà é´³ ýì èø. Èáéèí áó
 á´ì ääòð í äðñàéèáí äää ñóääà ³aðää í òeá þáí ðeáääè.
 Èäòè³÷è ñóääàì àñ, ì áí äà í ò, ì áí äà äää ì àñòää òó-
 ðeá, ³è÷³èðäðì èø. Èáéèí àeñeí è μäðòóáøé ³aðè³÷è-
 äà ³aðää í òeáääè. Øoí äàé ³èèèá ì àeí óí ääðäòð óñòè-
 äà àeðòà í èðeí í è ñóääà, àeðòà í èðeí í è ³aðè³÷èää
 í òeá, ýðì àè ³èèèá´eí äá´òèðeáääè. Èäòè³÷è μeñí á-
 èañà èèèè þçòà í èðeí òàí àañè á´eääí ýeáí. Õáí ā
 ýðeí è ñóääà èäòeá, òáí ā ýðì eää ýää á´ì òè. Øoí äà
 ñóääà ³´øääí ñóáèäðè ,àèää òóøeáääè-ää, ì àøí í àñè-
 äà àeð óðeá: «Ñóáí èèè èäòè ñóääà, ³aðè³í è ì óèè
 ³ì èèè , í äà» äääáí ýeáí .

— Èäðáí ā-à, àeð eóí ì àñ àeð eóí áäðeáeð òàøeá
 ÷è³äð ýeáí äà-à, òí èääæí í ?

— Õí èääæí í , áí í àè ³óøää àeèèáí eá ³ì èääí í äàì
 μαì øoí à³à á´ääí ì è?

— ¥à, óýì ñóääà ñóá ³´øeá ì óèèèääáí äáí èáéèí
 Àeèí μ oí è æaçí eääáí . Ì òèðäòää÷à Àeèí μää òääää ³èèèá
 «ñòò í³», «ñòò í³», «ì áí í í μ³», «ì áí í í μ³» äää
 ´òääè ýí àè.

— Áí é, òí èääæí í , Õóáí èèì òàí èí øó eóí èäðää
 í äàì èäðí è øoí à³à ì àððáí äà-þ, ääððáí äääà àeèáí -
 òèðeá ³´eñà, áí ðì è?..

— Áí é, óí äà àeðeí ÷è á´eèá´çeäðe-à, òó-ó-ó...
 ³áí í ò ³í³eá... — Í ñì í í äà èøí ðà ³èèèè òí òeí èäðääí
 àeðòàñè, — áó ,³ää áí èàèäðeí àeç í í àì ³áí è äää
 ÷èð³èèèää, ýðeí àeçí eí ā è´çeäðè í ñì í í -ó Õàèàèèè
 àeðeá «èèøò ³´í äí²eí ā áó ,³ää» äää í ð³áí àeçääí
 ³óàeá þðäðì èèè.

bir kun chidabdi, ikki kun chidabdi. Oxiri bo'mapti. U ham daryoning bo'yiga boribdi-da, qumni kavlab, hamyonini ko'mibdi. Ustiga kiyimlarini to'shab, cho'milgani tushibdi. Shu payt qaydandir maymun paydo bo'libdi-da, hamyonni kavlab olib, daryo bo'yidagi bahaybat daraxtning ustiga chiqib ketibdi. Qatiqchi nima qilarini bilmay, chapagini chalgancha pastda qolaveribdi. Maymun bir ayriga joylashib olib, asta hamyonni ochibdi. Ichidan bitta tillani olib, ko'ziga yaqin olib boribdi-da, u yoq, bu yog'iga qarabdi. Yeb bo'larmikan deb tishiga bosibdi, tishi o'tmapti. Bir, ikki yalab ham ko'ribdi, maza-matra degan narsa yo'q emish. Keyin bu bo'magur narsaykan deb suvga qarab otib yuboribdi. Qatiqchi suvgamas, menga ot, menga deb pastda turib, qichqirarmish. Keyingisini hartugul qatiqchiga qarab otibdi. Shunday qilib maymun daraxt ustida bitta oltinni suvga, bitta oltinni qatiqchiga otib, ermak qilib o'ynab o'tiribdi. Qatiqchi hisoblasa ikki yuzta oltin tangasi bo'lgan ekan. Teng yarimi suvga ketib, teng yarmiga ega bo'пти. Shunda sutga qo'shgan suvlari yodiga tushibdi-da, peshonasiga bir urib: «Suvniki ketti suvga, qatiqni puli qoldi yonga» degan ekan.

— Qarang-a, bir kunmas bir kun baribir teshib chiqar ekanda-a, xolajon?

— Xolajon, anovi qushga aylanib qolgan odam ham shunaqa bo'ganmi?

— Ha, uyam sutga suv qo'shib pullagandan keyin Alloh uni jazolagan. Oxiratgacha Allohga tavba qilib «sut oq», «sut oq», «men nohaq», «men nohaq» deb o'tadi endi.

— Voy, xolajon, Xudoyim taolo shu kunlarda odamlarni shunaqa parranda-yu, darrandaga aylantirib qo'ysa, bormi?..

— Voy, unda birinchi bo'lib o'zlari-a, hu-u-u... qanot qoqib... — osmonga ishora qildi xotinlardan bittasi, — bu yoqda bolalaringiz onam qani deb chirqillab, eringizning ko'zlari osmon-u falakka bitib «kisht qo'ndog'ing bu yoqda» deb orqangizdan quvib yurarmidi.

— ¥á÷àì -àà, óí à³à á ì àéàè, ì áí ì èæì çèàðèì ì áéâèèá áàðááí èí è ñí òàì áí . Εὐὸ ἀ´εῖνὰ ᾿σαεᾶð ἀ´εῖ - áóðñèí .

— Óí ààèì àñ-àà àéèáí àé, — ààèè òí èà, — ñèç ñí òì àñáí àèç òèàð ³àòòáí ì áéâèèá áàðèðààè... ñí òà- ñèçèè ì áéâèèèðààè. Ø óí ààé á´εᾶáí ááí èáéèí òí μ- èàéñèçì è, òí μèàì àéñèçì è, áóí ì μèàà áàá-áàðàáàð ðá- ðèèñèç, ³í ³èí àè³. Ýðèðèí á, ³ààèì áà áèð áí èí èí á ì èí àðà ³´èè á´εᾶáí ýèáí . ×´ííí áá÷ì ðà òèàðí è èá÷- áà÷-à áí ³èá, áóí è òñòèáà áèð ì áð ³èèèá ñòòèí è μàì ñí ²èá ì áéâèèá áàðàðèáí . Áí é á´εῖνὰ, áèð ì áð ñóòáà áèð ì áð ñóá ³´ðèá, èèèè ì áð ³èèàðèáí -àà ÷´ííí áà áí ð ñí òèá èáè áàð ýèáí . ×´ííí áó í èì à ³èèááí èí á, Óóáí ááí ³´ð³ì àéñáí ì è áññà, èðèí á á´εῖì àñèí áàð ýèáí . Êóí èàðááí áèð èóí ÷´ííí ýéèí áááí ñ´ííí àéèá áèð ´çè ³àéðèá èáèèáàè. «¥á, — ááí òè áí é, — ³´εèàð ³áí è, ñóò ³áí è?» «Ñóòáà ³´ðèá ñí òááí ñóáèàðèí á áóéóòáà àéèáí èá, ñáè á´εᾶè-àà, ³´εèàðèí áí è áèðòà ³´èì àé ì ³èçèá èáðàè» ááí òè ÷´ííí àòñòñ áà ì ááí - ì àò áèèáí . Ø óí ààé ³èèèá áí é ³´éñèç, ì ááí èàð á´ðòñèç, ñóòñèç, ÷´ííí á´εῖνὰ, èðñèç ³í èááí ýèáí . Ø óí à³à ³í ³èí àè³èàð, ø óí à³à áó èðí èí á ì òèðè áí é, èáñðè áèðòááà ýì àñ, μàì ì áàà òðáàè-ý... Êèèè ´ðàáà è´ííí èí á ðèç³è ³èð³èèáàè. μçèéèàðí è ò´²ðèèáéèàð, àéèáí àé ³èçèàðèì , ´çèéèàðí è ò´²ðèèáéèàð. Í ì ì í óé- ááè-ì ì ì í óéááè Òàðçáí àèí áèàð áí ð, òèàðí è μàè³óí è- ì è μàðí ì ³èèèá ³´èì áí áèàð, ýðòááà ´çèàðèí ááà ³èé- èí á´εᾶèè. ¥àè³óí è èèðèáí ááí áí èàèàð μà, òáà ³àé- ñàð, áàòáà ÷´ííí àð, ´æàð á´εèá ´ñààè...

— Áí é-é-é, ì áí è ³èçèì òòøì áàðð μàèèðááí òá- àè ø óí à³à, òí èàæí í . Ááí èñí èè ³èçèá òóðááí ², ÷àð- ñèèèáéèè. Εάðáí á-à èáñàèí èí á áí ø è áó ³áà ýèáí -éó. Εèç áí èà áèðí áí èí á òáñì è, òçàðñáí ó ²è ì èì à á´εàð- èèí ááá æí í èì μàèèè...

— Í μ, — áààè áèðèáí ì èèèèíí ì áðí ì áñèáà áèð òðèá, — áó æí áóááð èáí ì èð ì èñèèèáðèá ýí à áèð èáðòáèíí èðí è áèçáà ³àðàðà áí øèáyí òè. Áàðàøèí è ³àðà-ý, óí è, áàðàøèí è, óí ÷-à-ì óí ÷-à øàéòí í èí ýðí èì àéèè-ý... μèáé ááàð áó æí áóááðí è ², øàéòí í òó³³áí , μàì ì à øàéòí í èàðí è øó òó³³áí .

— Hecham-da, unaqa bo‘maydi, men mijozlarim obkelib berganini sotaman. Qush bo‘lsa o‘shalar bo‘lovursin.

— Undaymas-da aylanay, — dedi xola, — siz sotmasangiz ular qattan obkelib berishadi... sotasizki obkelishadi. Shunday bo‘lgandan keyin xohlaysizmi, xohlamaysizmi, gunohiga bab-baravar sheriksiz, qoqindiqliq. Eshiting, qadimda bir boyning mingta qo‘yi bo‘lgan ekan. Cho‘pon bechora ularni kechgacha boqib, buni ustiga bir mesh qilib sutini ham sog‘ib obkelib berarkan. Boy bo‘lsa, bir mesh sutga bir mesh suv qo‘shib, ikki mesh qilarkan-da cho‘ponga bor sotib kel der ekan. Cho‘pon bu nima qilganing, Xudodan qo‘rqmaysanmi desa, ishing bo‘lmasin der ekan. Kunlardan bir kun cho‘pon yaylovdan so‘ppayib bir o‘zi qaytib kelibdi. «Ha, — deпти boy, — qo‘ylar qani, sut qani?» «Sutga qo‘shib sotgan suvlaring bulutga aylanib, sel bo‘ldi-da, qo‘ylaringni bitta qo‘ymay oqizib ketdi» deпти cho‘pon afsus va nadomat bilan. Shunday qilib boy qo‘ysiz, odamlar go‘shtsiz, sutsiz, cho‘pon bo‘lsa, ishsiz qolgan ekan. Shunaqa qoqindiqlar, shunaqa bu ishning oxiri voy, kasri bittaga emas, hammaga uradi-ya... Ikki o‘rtada ko‘pning rizqi qirg‘iladi. O‘ziylarni to‘g‘rilaylar, aylanay qizlarim, o‘ziylarni to‘g‘rilaylar. Popukdek-popukdek farzandinglar bor, ularni halqumini harom qilib qo‘ymanglar, ertaga o‘zlaringga qiyin bo‘ladi. Halqumi kirlangan bolalar hayotda qaysar, betga chopar, o‘jar bo‘lib o‘sadi...

— Voy-y-y, meni qizim tushmagur halitdan xuddi shunaqa, xolajon. Bamisoli qizib turgan yog‘, charsillaydi. Qarang-a kasalning boshi bu yoqda ekan-ku. Qiz bola birovning hasmi, uzatsam u yog‘i nima bo‘larkin deb jonim halak...

— Oh, — dedi birkam million peshonasiga bir urib, — bu jodugar kampir pisillatib yana bir kattakon ishni bizga qarata boshlayapti. Avrashini qara-ya, uni, avrashini, uncha-muncha shayton ip esholmaydi-ya... O‘lay agar bu jodugarni yo shayton tuqqan, yo hamma shaytonlarni shu tuqqan.

— Æà óí ÷àèèèì àñàèðí à, — àààè Øàèòí í àà÷÷à æ´ðààà ñì í³÷èèá.

— Àøèð ó ì à ñèð-àñðí ðèàðèì èçí è ì èðèááí - ñèðèàà÷à àèçàáí ýøøè àèèàè-àà... òàááá!

ÒÀÆÃÎ ÐÀÑÒÀÑÈ

(,èè øàèòí í èàðí èí à ýí à ñàðí ñèì ààà òóøèá ³í èèøè...)

Øóí ààé ³èèèá, àèðèàì ì èèèèíí ìà³ á´èèá ÷è³- àè. Áí çí ðàà ýí à àèð ²àèàðè áí ³àà ñí àèð á´èèè. Í ³èè³- èàð ðàñðàñèí èí à òáì àñèàà Æèñì èèèí òí èàí èí à òàè- èèòè àèèáí «Òà³áí ðàñðàñè» ààááí ,çóá í àèáí á´èèè. Øàèòí í àà÷÷à áó ,çóáí è è´ðèá, í ààì áí èàèàðèì èí à òñðèááí èóèà áí øèààè:

— Áí é, òà ,èì àðàñðèàð-àé... áí é ³í áí ³ èàèèèèèð- áé... òí í àáí àáí èàðèí è ³àðà, «Òà³áí ðàñðàñè»ì èø, áóí ÷à ààèáí àì àðáí ç á´èè àñà áó í ààì áí èàèàðè, áó- í à³à øèí ðèàð àèèáí èø àèòàáí àà, àèçàà èø ³í èàð- ì èèè áó áóí ,àà, ³óèí ³èàðèèàà÷à áóí í ìàà áí ðèá ,ðè- øèáàè-èó, ýí à òà³áí í è àáúáí ³èèèøààè áóèàð, ìà ´ðàèèèè ñáí èàðááí , è´ðàì èç ìàèè...

Áì ì í, «Áóì è òóàèèèèèèð» ì ààðàñàñèàà «Òà³áí» àá- ááí ñ´çí èí à í àèáí á´èèèèèè èí à ´çè ,³ øàèòí í èàðí è ñàðí ñèì ààà ñí èèá ³´èèè. Áó øèí ð áí çí ðàà í ³èè³ í èèá èàèèèèèè èàðó óí è ñí ðèá í óè ³èèèèèèè èàðáà÷à øí- øèðèá ³´èèè. Àèðèàì ÷è çàðáááà ààáàèí, «èèèèè ÷è ³´è» àáá í ì ì í èááí èàð ò÷ðàèè.

— Í í í àñè, ì í èèí àèç òà³áí ì è, òà³áí á´ñà, í á ³í èàì áí, á´ì àñà é´³, — àààè «ó÷èí ÷è ³´è» í í à, æèààèé.

— Áí é áó í èì à àáááí èí àèç, í í à, àèèáí àé, ìàð èóí àè ì í è-àà, — àáá «èèèèè ÷è ³´è» í í à ì óøèàðè- í è ááèèàà òèðàá, àèèàñèí è ´éí àðàè. — Í èì à áó òà³- áí àáááí èí àèç èèñáí çèýì è?

— Áó àáááí èì, ñóðí èí à ³àéí í²è í èèí ì àááí ì è, ³àðè³³à ñóá ³´øèèì àááí ì è, àáááí èì.

— Èèààðè áóí à³à àáí èàð á´èè àñèèè-ð, í í à, àé- èáí àé? — ÷èèèèèèèè «èèèèè ÷è ³´è» í í à.

— Ja unchalikmasdirov, — dedi Shaytonvachcha jo'rtaga o'smoqchilab.

— Ahir u hamma sir-asrorlarimizni miridan-sirigacha bizdan yahshi biladi-da... yo tavba!

TAQVO RASTASI

(yoki shaytonlarning yana sarosimaga tushib qolishi...)

Shunday qilib, birkam million haq bo'lib chiqdi. Bozorda yana bir g'alati voqea sodir bo'ldi. Oqliqlar rastasining tepasida Bismillo xolaning taklifi bilan «Taqvo rastasi» degan yozuv paydo bo'ldi. Shaytonvachcha bu yozuvni ko'rib, odam bolalarining ustidan kula boshladi:

— Voy, xayolparastlar-ey... voy qovoq kallalar-ey... topgan gaplarini qara, «Taqvo rastasi»mish, buncha balandparvoz bo'lmasa bu odam bolalari, bunaqa shiorlar bilan ish bitganda, bizga ish qolarmidi bu dunyoda, quloqlarigacha gunohga botib yotishibdi-ku, yana taqvoni da'vo qilishadi bular, he o'rgildim senlardan, ko'ramiz hali...

Ammo, «Dumi tugiklar» madrasasida «Taqvo» degan so'zning paydo bo'lishining o'ziyoq shaytonlarni sarosimaga solib qo'ydi. Bu shior bozorga oqliq olib keladiganlaru uni sotib pul qiladiganlargacha shoshirib qo'ydi. Birlamchi zarbaga avvalo, «ikkinchi qo'l» deb nom olganlar uchradi.

— Oповsi, molingiz taqvomi, taqvo bo'sa, ob qolaman, bo'masa yo'q, — dedi «uchinchi qo'l» opa, jiddiy.

— Voy bu nima deganingiz, opa, aylanay, har kungi mol-da, — deb «ikkinchi qo'l» opa mushtlarini beliga tirab, yelkasini o'ynatdi. — Nima bu taqvo deganingiz lisenziyami?

— Bu deganim, sutning qaymog'i olinmaganmi, qatiqqa suv qo'shilmaganmi, deganim.

— Ilgari bunaqa gaplar bo'lmasidi-yu, opa, aylanay? — chiyirildi «ikkinchi qo'l» opa.

— Ýí àè á´èààè îîîâñè, è´ì ÷èèèðèèì áí ā, ì áí áóí ààí áó ²èàà áóí îµèàðèí àèçàà øáðèè á´èí èì èé-
ì áí .

— Àààðàà ì îèèì µàèèàè... í èì àéàè, µà ýñèààèì ,
òà³áí ààñàì í á ³îèàñèçì è, îî à àéèáí àé?

— ¥â÷àì -àà, ³óðó³àáí -³óðó³ àáí àà èøíí ààèàáí
çàì îîî è µí çèðð?..

— Í èì à ³èè ààèñèç, á´èì ààà? Æà, µàààèí àèàð-
àáí îøàèí àèàðèó-à, áí çí ðí è ´çèéèàðí èèè ³èèáí èèá.
Àèçàì áðàáí ÷è³ì ààáí ì èç... — ààèáí à èáèà áí øèààè
èèèè ÷è ³´è îî à.

— Àèðèí ÷èàáí îîîâñè, òà³áí æí èèàà øí á³èí èà-
ì àéàèèàð, èèèè ÷èàáí øó ì àéóàà÷à àéóàáí èí àèçààè
µàààèì èçàáí øóí à³áí àè îøèá èáðàáí ýèáí ì èçèè,
Óóáí àáí µàì ³´ð³ì àé ³´éàáí ýèáí ì èç. Àèð òààáá-
àáí , ì èí ā òààáà ³èèèá, Óóáí òí µèàñà Óóáí àà ³àéó-
àèè. Ó÷èí ÷èàáí µí á áí îàè òí èáí è è´ðýí ñèçì è, ðàñ-
òáí è áí -î -øèàà ´ðèðèáàèèàð, Àèñí èèèí òí èà á´èà-
àèèàð, ´øèàððàà áí ðèá øóí áí³ ðáí ā è´ð, µí è ñ´ð
³èèñáí àèç á´èèè, îèàì áóèèñííí . Ì îèèí àèçàà ´çèí -
àèç àéóàáí ààè èèñáí çèý ááðààèèàð.

— Í èì à-à?.. ¥àèè ó òí ðèí àà ì îðàýì ááðáí áí ì è,
µâ÷àì -àà, ì óèèì è´÷ààà ³îèàáí è è´³!

— Áí é ì áí îàè òí ðèí í è, ì îðàèèç áí øèçàáí ³îè-
ñèí , øóí áí³ áí øàáí -î ³ ³àðàèéèèàððó ì îèèí àèç
³áí à³àèèèè è àéòèá ááðààèèàð, øó... Ì áí àà ³àðáá,
îèà³î è ³èçèì , ààñàèàð áàñ...

— Ì îèèì ì è è´ðààèì è, ´çèì ì èì è, òààáá?

— Óàð³è è´³.

— Áí é í èì àèàð á´èýí òè ´çè áó áí çí ðàà? Í èèí ā
áí à, ì îèèì òà³áí èè ÷è³ì ààè àáéèèè, èáèè í èì à
á´èààè?

— Í èì à á´èàðàè, àðè³³à î³èçèèààè, ààñàèí ì .
¥óçóðèí è áàèè³èàð è´ðààè...

— µµ-µ´-´-´... øóí à³à àáí ā, — è´çèàðè ´éí áá
èáðàè «èèèè ÷è ³´è» îîáí èí ā, — óí ààé á´èñà ì áí
áí ø³à áí çí ð ³èàèðà ³îèàé-à, îî à àéèáí àé?

— Èòèè ðèí àèç, îîîâñè...

Øóí àáí èáèè í³èè³ ðàñòàñèàà ááì èñí èè íóð
èèðàè. Óàðèáí ðèàðí èí ā î²çè ³óèí ²èàà. Èàðè³-ñóðèàð-
àà áéí îèèààè ì àçà-ì àððà èèðèá ³îí òè, ³àéí î³èàð-
³àéí î³³à ´òøà, òàáí ì èø... ðàñòà áí ðàáí ñàðè ààá-

— Endi bo'ladi opovsi, ko'p chiyirilmang, men bundan bu yog'iga gunohlaringizga sherik bo'lolmiman.

— Agarda molim haligi... nimaydi, ha esladim, taqvo desam ob qolasizmi, opa aylanay?

— Hecham-da, quruqdan-quruq gapga ishonadigan zamonmi hozir?..

— Nima qil deysiz, bo'lmasa? Ja, haddinglardan oshdinglarku-a, bozorni o'ziylarniki qilvolib. Bizam yerdan chiqmaganmiz... — baland kela boshladi ikkinchi qo'l opa.

— Birinchidan opovsi, taqvo joyida shovqinlamaydilar, ikkinchidan shu paytgacha aytganingizdek haddimizdan shunaqangi oshib ketgan ekanmizki, Xudodan ham qo'rqmay qo'ygan ekanmiz. Bir tavbadan, ming tavba qilib, Xudo oohlasa Xudoga qaytdik. Uchinchidan hov anovi xolani ko'ryapsizmi, rastani bo-o-shida o'tiribdilar, Bismillo xola bo'ladilar, o'shalariga borib shundoq rang ko'r, hol so'r qilsangiz bo'ldi, olam guliston. Molingizga o'zingiz aytgandek lisenziya beradilar.

— Nima-a?.. Hali u xotinga porayam beramanmi, hecham-da, pulim ko'chada qolgani yo'q!

— Voy manovi xotinni, porayiz boshizdan qolsin, shundoq boshdan oyoq qaraydilaru molingiz qanaqaligini aytib beradilar, shu... Menga qarab, olaqol qizim, desalar bas...

— Molimmi ko'radimi, o'zimmimi, tavba?

— Farqi yo'q.

— Voy nimalar bo'lyapti o'zi bu bozorda? Oling ana, molim taqvoli chiqmadi deylik, keyin nima bo'ladi?

— Nima bo'lardi, ariqqa oqiziladi, vassalom. Huzurini baliqlar ko'radi...

— O'h-ho'-o'-o'... shunaqa deng, — ko'zlari o'ynab ketdi «ikkinchi qo'l» opaning, — unday bo'lsa men boshqa bozor qidira qolay-a, opa aylanay?

— Ixtiyoringiz, opovsi...

Shundan keyin oqliq rastasiga bamisoli nur kirdi. Xaridorlarning og'zi qulog'ida. Qatiq-sutlarga binoyidek maza-matra kirib qopti, qaymoqlar-qaymoqqa

æoí èàøeá, ýí àè-ýí àè ì èæí çèað àèeáí ò´èèá-òí øað ýæè. Øàµað èàððàèaðè áó ýòøè èøí è áí ø³à áí çí ð-èàðàà µàì ³´èèàø é´èèaðèí è´èèáá ³í èèøàè. Èæèí í à èèí æèè î ààì í èí á ðç-é´çèàà ³aðàá, ì î èèí èí á ³áí à³àèèæèí è ààí ààè àéòèá ááðàèèááí ààèè ì àò Áèñ-ì èèèí òí èàèað è´í ýì àñ, µí çèð÷à àèòòà ýæè.

Øóí ààì è, «ó÷èí ÷è ³´è» îí àèaðí èí á òí èñè ó ááá, áóí è áó ááá, Áèñì èèèí òí èáí è ñàè á´èí àñà ààèè µà ÷è³aðèá ³´èèøàè.

— Óí à³à ààì áí àèað-àà, ³í ³èí àè³èað, ì áí àì Òó-áí í èí á àèð î æèç áàí ààñèì áí, — ááàè òí èà òèæí èàò á´èèá.

— Èàì òàðèèè ³èèì áí á, òí èàæí í Ñèç áí ðèá òòð-áàí ààèè ñèç. Ñèççè ñ´çèaðèí àèç ñáµðèè ááá ððñàè, é´çèaðèí àèç µàì ñáµðèè ýèáí. Èàðè³-ñòò÷èèaðàà ³aðàá òòðèá, óèàðí è áà³à ³èá ³´ýñèç-à... Ñèçàà óèàðí è òà³-áí ì è, òà³áí ì àñèèæèí è Òóáí èèí í èí á ´çè áèèèèðà-àè-à, òí èàæí í ?

— Í ààì çí áí èí á ðç-é´çèí è-÷è ³èçèaðèì, Òóáí -èèì òàí èí áàì èñí èè è´çáó ³èèèá ýðàðàáí. Áèèèá ³´èèí àèað, µaðí ì í àðñàèèðàáí î ààì í èí á ì áí í àè áðè ³í ðàèñà, — ááá è´èñèí è óøèààè òí èà, — ðçèýì ³í ðàýæè. ¥à, ´ðè ´÷ááí ´÷í ³³à ´øàá ³í èààè ðç áá-ááí è. Í ààì àà èñòàðà ³í èí áéàè. È´çèaðè-÷è, é´çèaðè æàáàèðàá, ýààñèàà á´éñóí ì áé óí à³àí àñ, áóí à³à ááá òí ñò áàí í è àéòèá òòðààè. Áóí à³à î ààì í èí á ñ´çèàáýì, ì î èèááýì èøí í èá á´èí áéàè. ¥àèí è, ì î è í ààì í èí á ðç-é´çèaðèýì èóèèá òòðààè. Áèðí á è´ðñà, «áí é, áóí -÷áýì Òàðèøðàèè ýèáí -à» ááá ááµí ñèí è ááðèá ³´ý³í èààè. µçèèèèðàì áèð è´çáóáà ³aðàá ³´èèí àèað, èáèèí àè ì àéòàà áèðàì òóøð´é, òóøñòðàò á´èèá èàð-ááí ñèçèaðèè, î ààì í è ñó³è èèðààè-ý, ñó³è...

— Áí é-é-é...

«Ó÷èí ÷è ³´è» îí àèað áó ì à³òí àèàðàáí èèèèá èóèèøàè. Óèàðàáí áèðè àçáàðí èè ýèðàá èàðàáí èááí è´í áèèèá èáèèáí áàí í è ýøèðà î èì ààè:

— Ðí ñòèì è àéòñàì, òí èàæí í, î èèèí èàà ñèççè ì î í è´ðèá ððàèì ... Ýí àè á´èñà, øóí à³áí àè ýòøè è´ðèá èàðýì ì áí èè... Ñèççè áàí èí àèç áèèáí, ì óèèì ááýì, óèèì ááýì ááðàèà èèðàè, ááñáí àèç. Èèààðèèèðèýì ì î í òí ì àñèèè, áèðí ³, ááðàèèàñè é´³ ýæè-àà, àà-ðàèèàñè.

o'xshayotganmish... Rasta borgan sari gavjumlashib, yangi-yangi mijozlar bilan to'lib-toshar edi. Shahar kattalari bu yaxshi ishni boshqa bozorlarda ham qo'llash yo'llarini o'ylab qolishdi. Lekin na ilojki odamning yuz-ko'ziga qarab, molining qanaqaligini dangal aytib beradigan vallomat Bismillo xolalar ko'p emas, hozircha bitta edi.

Shungami, «uchinchi qo'l» opalarning unisi u deb, buni bu deb, Bismillo xolani sal bo'lmasa avliyoga chiqarib qo'yishdi.

— Unaqa demanglar-da, qoqindiqlar, menam Xudoning bir ojiz bandasiman, — dedi xola xijolat bo'lib.

— Kamtarlik qilmang, xolajon Siz borib turgan avliyosiz. Sizzi so'zlaringiz sehrli deb yursak, ko'zlaringiz ham sehrli ekan. Qatiq-sutchilarga qarab turib, ularni baqa qib qo'yasiz-a... Sizga ularni taqvomi, taqvomasligini Xudoyimning o'zi bildiradi-a, xolajon?

— Odamzodning yuz-ko'zini-chi qizlarim, Xudoyim taolo bamisoli ko'zgu qilib yaratgan. Bilib qo'yinglar, harom narsalardan odamning manovi yeri qoraysa, — deb ko'ksini ushladi xola, — yuziyam qorayadi. Ha, o'ti o'chgan o'choqqa o'xshab qoladi yuz degani. Odam-da istara qolmaydi. Ko'zlari-chi, ko'zlari javdirab, egasiga bo'ysunmay unaqamas, bunaqa deb rost gapni aytib turadi. Bunaqa odamning so'zigayam, moligayam ishonib bo'lmaydi. Halol, pok odamning yuz-ko'zlariyam kulib turadi. Birov ko'rsa, «voy, bunchayam farishtali ekan-a» deb bahosini berib qo'yaqoladi. O'ziylaram bir ko'zguga qarab qo'yinglar, keyingi paytda biram o'ush-ro'y, o'ushsurat bo'lib ketgansizlarki, odamni suqi kiradi-ya, suqi...

— Voy-y-y...

«Uchinchi qo'l» opalar bu maqtovlardan yoyilib kulishdi. Ulardan biri azbaroyi yayrab ketganidan ko'ngliga kelgan gapni yashira olmadi:

— Rostini aytsam, xolajon, oldiniga sizzi yomon ko'rib yurdim... Endi bo'lsa, shunaqangi yaxshi ko'rib ketyapmanki... Sizzi gapingiz bilan, pulimgayam, uyimgayam baraka kirdi, desangiz. Ilgarilariyam yomon topmasidim, biroq, barakasi yo'q edi-da, barakasi.

— ¥æi̇ë-ííê í ãññæãðãã øàéõíí òõí øóóí è òè-
3í èì àéæè, 3í 3éí àè³, áãðãèà ´øáí àáí ...

— ¥à, — áãæè Øàéõíí àã÷÷à òè²íí è òàèæ á´-
èèá, — æí áóããð áó áðããÿì ÿñèè 3´øè³æãðèí è áí øèããè.

— Øàéõíí èàèèàì èçí è èøèãðàéèèè, — áãæè àèð-
èàì ì èèèèíí æèèèèèèèá, — á´èì àñà, èã÷÷àè í á-
ð´èãð àèð í óè á´èããè-ÿ. Í áí è ÿí à áðãè÷÷èèèèèà òó-
øèðèá 3´éèøãè.

— Óí è 3àðãÿ, — áãæè Øàéõíí àã÷÷à àèðèàì ì èè-
èèíí í èí á òñðèããí èóèèá, — ÿ÷èèãã æíí 3àé²õñè,
3ãññí áãã ² 3àé²õñè ÿèáí -ãã... ¥æé, ì àéèè, ñáí èèè-
ÿì ò´ðè. Áèç í àáì áí èàèãðèí è ´çèãðè é´ðì àéèèããí
õí ì í í àáí é´ðáì èç áà ÿðòããã, àèããòòà, ²àòèãòãã 3í è-
àèðáì èç, ì áí à é´ðãñáí .

ÐÀÑÒÀÃÃ ØÀÉÕÍ Í Î ÐÀÈÃÈ

(,èè ì óè-ì óèí è áóçèøè ì ã³èãã)

Øàéõíí àã÷÷à «Òà³áí ðãñòãñèí è» 3áí ààé 3èèèá
ñèí àèðèø, é´3í òèøí è èã÷÷àñè áèèáí ´éèãã ÷è³æè.
Èàèèããñèãã 3í èèèì à³íì àèð øàéõíí èè òèèð èáèì à-
àè. Øó áðãã íí àñèí èí á 3ããðè ´ðàè. Àì ì í ÿí àè íí à-
ñèí èí á í èèèãã áí ðì èì àéæè. Áí µ à÷÷è³, áí µ ÷ó÷èè
ããðñèãðèí è í èí èì àéæè. Í í àñè òó²èèèá í ñáí óèèããí
áõí èí è ÿøèèèãã òóããí ðããí . ¥à, òóèèããí àãÿì , àãçí í è
óðããí àãè 3èáí ðããí . Áãèèè íí àñè ÿí à àèòòà Øàéõíí -
àã÷÷àí è òó²áí èèá, óí è èã÷÷àñè-ð, èóí áóçè øàéõíí
3èèèø àèèáí í áí ðããèð. Óí èÿì óðèá-óðèá ÿòèí è,
ñ´èèá-ñ´èèá áãðèí è 3í òèðã, òããí àèð. ñçè Øàéõíí -
àã÷÷àí èí á áí øèãã ²èèããèèããí ì àì ì à áàèí èãð òèèè-
ããí èãèãðãè. Áõí àèèèèè 3èèèá àèð í èì àèãð áãã 3´ÿð-
èè. ÿ´ ì ðòè³÷à ì à³òáí èá, ´çèããí èãðãðãè.

— Ñáí , ÿøøàì áãóð, — áãæè íí à øàéõíí àèð
éóí è, — ìãããã í àáì áí èàèãðèí èí á ì è³èèáí ²èãã ÿí è-
øí áóðì à... æí í è ´øãòòà á´èããè-ÿ, óèãðí è, ´èàèðèá
3´èèá, õí áí í èãã 3í èèá ððì à òà²èí , æí í í è Ýãñè
áí ð-à!

— Èèì ÿãñè, — áèèèá òóðèá æ´ðòòããã ñ´ðããáí
ÿàè Øàéõíí àã÷÷à.

— Áãðã, «èèì » ÿí èø! Èèì á´èãðãè, ÿðãòããí

— Halol-pok narsalarga shayton tumshug'uni tiqolmaydi, qoqindiq, baraka o'shandan...

— Ha, — dedi Shaytonvachcha fig'oni falak bo'lib, — jodugar bu yerdayam eski qo'shiqlarini boshladi.

— Shayton kallamizni ishlataylik, — dedi birkam million jikkillab, — bo'lmasa, kechagi obro'lar bir pul bo'ladi-ya. Meni yana yetakchilikka tushirib qo'yishadi.

— Uni qaraya, — dedi Shaytonvachcha birkam millionning ustidan kulib, — echkiga jon qayg'usi, qassobga yog' qayg'usi ekan-da... Hay, mayli, senikiyam to'g'ri. Biz odam bolalarini o'zlari ko'rmaydigan tomondan ko'ramiz va ertaga, albatta, g'aflatda qoldiramiz, mana ko'rasan.

RASTAGA SHAYTON ORALADI

(yoki pul-pulni buzishi haqida)

Shaytonvachcha «Taqvo rastasini» qanday qilib sindirish, yo'qotishni kechasi bilan o'ylab chiqdi. Kallasiga qoyilmaqom bir shaytoniy fikr kelmadi. Shu yerda onasining qadri o'tdi. Ammo endi onasining oldiga borolmaydi. Goh achchiq, goh chuchuk darslarini ololmaydi. Onasi tug'ilib o'sgan uyidan dumini yaxshilab tugvorgan. Ha, tukgandayam, dazmol urgandek qivorgan. Balki onasi yana bitta Shaytonvachchani tug'volib, uni kechasi-yu, kunduzi shayton qilish bilan ovoradir. Uniyam urib-urib etini, so'kib-so'kib betini qotirayotgandir. O'zi Shaytonvachchanning boshiga yog'iladigan hamma balolar tilidan kelardi. Dumbillik qilib bir nimalar deb qo'yardi. Yo ortiqcha maqtanib, o'zidan ketardi.

— Sen, yashshamagur, — dedi ona shayton bir kuni, — hadeb odam bolalarining hiqildog'iga yopishovurma... joni o'shatta bo'ladi-ya, ularni, o'ldirib qo'yib, tovoniga qolib yurma tag'in, jonni Egasi bor-a!

— Kim egasi, — bilib turib jo'rttaga so'ragan edi Shaytonvachcha.

— Dard, «kim» amish! Kim bo'lardi, yaratgan

Yāai -āa, ì āđī ā. Áóí āí³ ʒí āí³ èàèèáí áí è èøèàòñáí ā-
éó, æí í èí è ì èàèèāáí áí ø³à æí í æí éèàðèí è òí í èá
í èāñáí -à.

Ø àéòí í àà÷÷à øó òí áāā «Òà³áí ðañòañè» í èí ā ´øà
æí í æí éèí è ç´ð ááðèá³ èàèðàðäè. Òóáóèāáí áóí è
āí µ´í āāā, āí µ÷āí āā áí ðèá éèèàð, ì áóí í³ áí øèí è
ðèí èì ñèç³ àøèàð, áá´òøí ā ʒí øè²èí è āñāáéé í àðè-
ááðèāā ñóðàðäè. É´çñí³³ èàèðè áāæí á´èèá, áèðè ÷āí āā
èàòñà, áèðè´í āāā èàðàðäè.

— ¥à, — āāāè Ø àéòí í àà÷÷áí è màèèāáí ááðèāā
áèð÷áèèāāā éóçàðèá òóðāáí Áèðèáí ì èèèèíí màèðí í
á´èèá, — áèð í èì áí áí è é´ʒí òàèí āí è Ì èèèèíí áè-
ðèí ÷è?

— É´ʒí òàèí, òí í èøáí ðañáí ì è? — āāy æàµè áè-
èáí è´çèàðèí è óí āā è´³ ʒèèèè Ø àéòí í àà÷÷à.

— Í èì áí è, áèð, ʒ´èèáí èāèñà áāæí í èèèè?

— Éàèèáí í è...

— Ý-y-y... óí èì è? — Ø àéòí í àà÷÷āā ÷÷èí èá èàò-
àè áèðèáí ì èèèèíí, — màèèòāáí «òí ì »āáí àæðáá
ʒí èèèè āāáèí, ì èèèèíí áèðèí ÷è. Áèèáí āāā òóðāáí
í èì à ó, èàèèá á´èí àé, í ø³í āí³ è?

— Òí ðèí āāáí ááðàèà òí í, ðí ñò āáí èðàèí ā, áó
èàèèáí āñ, ðí ñòāáí µàí í ø³í āí³, í èāñáí ì è, ñí òà-
í áí àðçí í āàđí ā...

— Ý, ´çèí ì èèèèāáí ááçí ðí áí -éó, ñí òí áóð áí çí -
ðèí áí è ááðñèí, — āāāè-þ, áèðèáí ì èèèèíí òðà
æ´í áá³í èèèè.

Áí ì í øó ì àéò Ø àéòí í àà÷÷áí èí ā èàèèañè ñí òáí -
ðāāè āāá ʒ´ð³àèí è, èøèāá èāðàè. µçèyí āā³òèāā
èøèāá èàðàè-āā, á´èí āñà, áí çí ð÷èèèè ñí òèèèá èā-
òàðí èàè! Èøèāá èàðèøèāā Áèðèáí ì èèèèíí í èí ā áèð
í²èç «áí çí ðèí áí è ááðàèañèí è ááðñèí» āāāáí èāñà-
òè²è áāµí í à-þ, ñāāāá á´èèè. Ø óí āáí èáéèí Ø àé-
òí í àà÷÷à´èèāá òóðèá òà³áí ðañòañèāáí ááðàèáí è
é´òàðèø ðāæañèí è òóçàè. Éā÷āā áí áóð µàðí ì -òàðèø,
ááòàµí ðàð, ì í ðàò´ð, ì āñò-àèañò ì èæí çèàðí è áí ø-
é´çèí è áéèáí òèðèá, ðañòāāā áí øèāá èèèèāáðäè. «Ì áí
áó í³èè²èàð ðañòañèāā í èì à ʒèèèá þðèáí áí » āāy
´çèàðèèāáí -´çèàðè màèðí í á´èèèèèè èèèè. Ø àéòí í -
àà÷÷à´ç ì èæí çèàðèí èí ā ʒóèí²èāā āñòà øèàèðèáð
yàè:

— Áéí í èí àèçāā ʒañàèí àèç áí ðí è, áāāèí, óí ÷à-

Egam-da, merov. Bundoq qovoq kallangni ishlatsangku, jonini oladigan boshqa jon joylarini topib olasan-a.

Shaytonvachcha shu tobda «Taqvo rastasi»ning o'sha jon joyini zo'r berib qidirardi. Tugulgan dumi goh o'ngga, goh chapga borib kelar, pahmoq boshini tinimsiz qashlar, beo'xshov qoshig'ini asabiy nari-beriga surardi. Ko'zsoqqalari bejo bo'lib, biri chapga ketsa, biri o'ngga ketardi.

— Ha, — dedi Shaytonvachchani halidan beriga bir chekkada kuzatib turgan Birkam million hayron bo'lib, — bir nimangni yo'qotdingmi Million birinchi?

— Yo'qotdim, topishvorasanmi? — deya jahl bilan ko'zlarini unga lo'q qildi Shaytonvachcha.

— Nimani, ayt, qo'ldan kelsa bajonidil?

— Kallamni...

— E-e-e... unimi? — Shaytonvachchaga achinib ketdi birkam million, — halitdan «tom»dan ajrab qoldim degin, million birinchi. Yelkangda turgan nima u, kalla bo'lmay, oshqovoqmi?

— Umringdan baraka top, rost gapirding, bu kallamas, rostdan ham oshqovoq, olasanmi, sotaman arzon garov...

— E, o'zimmikidan bezorman-ku, sotovur bozoringni bersin, — dedi-yu, birkam million ura jo'nab qoldi.

Ammo shu payt Shaytonvachchanning kallasi sotvoradi deb qo'rqdimi, ishlab ketdi. O'ziyam vaqtida ishlab ketdi-da, bo'lmasa, bozorchilik sotilib ketarmidi! Ishlab ketishiga Birkam millionning bir og'iz «bozoringni barakasini bersin» degan kesatig'i bahonayu, sabab bo'ldi. Shundan keyin Shaytonvachcha o'ylab turib taqvo rastasidan barakani ko'tarish rejasini tuzdi. Kechga dovur harom-xarish, betahorat, poraxo'r, mastalast mijozlarni bosh-ko'zini aylantirib, rastaga boshlab kelaverdi. «Men bu oqlig'lar rastasida nima qilib yuribman» deya o'zlaridan-o'zlari hayron bo'lishardi ular. Shaytonvachcha o'z mijozlarining qulog'iga asta shivirlar edi:

— Joningizda qasdingiz bormi, begim, unchamuncha oqlig' degan narsalardan ham «otib» turish

Ì óí ÷ à ì³èè² ääääí í aðñàèàðäáí ìàì «í òèá» òòðèø èáðäè. Áóyì èñòàèáí äà ñí òèèèá, èñòàèáí äà «í òèèà»- àè, ìà... — äáý ì óèí çàì àò ìàì³ èèèá òòðäè.

Áóí è è´ðèá³ í èäáí àèðèàì ì èèèíí¹ ´³èòóá÷-è- èèèäáí òì èäèí è óçèá, æèí í è á´èà, çàè. Áòèð ´ç ì àèàéèàðè á´èäáí áóí à³à í äáì áí èàèàðèí è òà³áí èè æí èáà³ àèñè ÿñèí è äááí øàéòí í ð´í aðà³ èèäàè? Òà³- áí èè í aðñàèàð óèàðí èí á³ í èäà èèðñà ó² è í èì à á´èäàè? Ì èèèèíí àèðèí ÷ èí èí á í àèí í í àñè ò´èäáí äà ´òøàéèè. Ýí àè óí è ó÷èí ÷ è ì aðòà³ áóí òóøèðèø- è í è èòòèá ´òèðèøí àéèè. Ëóèí² è àèèáí áóí èí è øàðò- òà èáñèá, ì äàðñàäáí³ óàèá íáí ðèøàèè. Ë´ð ìàññà- ñèí è àèð ì aðòà í èàèðäàè, äáèèøàèè. Ì èèèèíí àè- ðèí ÷ è á´èñà ìí á áí øèäà³ èèäáí òàðí í è áóáóí ýí à³ àéòàðèá ´òèèäàè... Ýñèçàèí à ì èèèèíí àèðèí ÷ è, ää- äáí í ì ì. Ñáí äà àèð äáì áí ð äáá ì à³òáá íðèéäè-ÿ óí è. Ýñèçàèí à ì à³òí àèàð-ó, í è³èøèàð. Òóyí èí á³ òí à- èí² è ìàì é´³ ýèáí óí äà...

Ýðòàñèäà ýðòà àèèáí ì èø-ì èø òàð³àèèè. Í èì àé- ì èø ì äàðñà äàñòóðòí í èäà «Òà³áí ðàñòàñè»äáí øàé- òí í èè í àñèäàèàð áí ðááí ì èø. Áí ÷ äááí ááðè áó ðàñ- òáááí í àñèäà óçóèèá³ í èäáí ýèáí, àèí í èèäàè àèí³ à òèèèáí èäàè. Íí à òèèèàðäà ì èèè¹ àèðèí ÷ èí èí á í ì è. Ó á´èñà ýí à «øàðàò òí æè» í è èèèèøäáí áí ø òí ðò- äáí. Øàéòí í èè áóð÷èí, äàçèòáì äáá èàòòàèàð í èàè- äà ýí à ì ó²àì àèðí í à³ ´è³ áóøðèðäáí. Ì äàðñà èàò- òàèàðè øó í àéòáá÷à øàéòí í ì àèàéèàðèäà òà³áí èè í áúì àðèàðí è äàèðèá á´èì àéèè, äáá òàðí³ èèèèøäáí ýèáí. Ì èèèèíí àèðèí ÷ è á´èèøèèèè è èñáí òèäááè. Á´èäáí äà ìàì òóäàè èò òàèèáí äáè á´èàð ýèáí.

Áó í aðñà ´ç-´çèäáí «ó÷èí ÷ è³ ´è» í í àèàðí è òàø- àèøäà ñí èèá³ ´èèè. Óèàð ÷ óááí ñ ñí èèá, òí èáí è ´ðòááá ì èèøàè:

— Óí èàæí í àèð èèí æèí è³ èèèí á, í èì äááäèð ñàá- áí äáí äàðäèà èáòàè.

— Ëá÷-ääè òóøòí í è ìà÷- ñáí í èì àñàì á´èäàèè è? Í ó³óè³ ´èèí òáðäèí è äàðäèäàè òèðèðäèéè äáí á, í óè ýí àñ òóäàè ÷² óøèäááí äáè á´èàì áí ...

— Áí é ì áí è àéòí àèñèçí è, í óèí èí á ñàññè²èäà òóèí èì äàèì, òí èàæí í. ¥à ýøèè, äàðàçàèàðí è í ÷ èá¹ òàèì ...

kerak. Buyam istakanda sotilib, istakanda «otila»di, ha... — deya mulozamat ham qilib turdi.

Buni ko'rib qolgan birkam million o'qituvchilikdan umidini uzib, jinni bo'layozdi. Axir o'z malaylari bo'lgan bunaqa odam bolalarini taqvoli joyga qaysi esini yegan shayton ro'para qiladi? Taqvoli narsalar ularning qoniga kirsam u yog'i nima bo'ladi? Million birinchining paymonasi to'lganga o'xshaydi. Endi uni uchinchi marta qovun tushirishini kutib o'tirishmaydi. Qulog'i bilan dumini shartta kesib, madrasadan quvib yuborishadi. Ko'r hassasini bir marta oldiradi, deyishadi. Million birinchi bo'lsa hov boshida qilgan xatoni bugun yana qaytarib o'tribdi... Esizgina million birinchi, degan nom. Senda bir gap bor deb maqtab yuribdi-ya uni. Esizgina maqtovlar-u, olqishlar. Tuyaning qumalog'i ham yo'q ekan unda...

Ertasiga erta bilan mish-mish tarqaldi. Nimaymish madrasa dasturhoniga «Taqvo rastasi»dan shaytoniy nasibalar borganmish. Anchadan beri bu rastadan nasiba uzulib qolgan ekan, binoyidek aloqa tiklanibdi. Yana tillarda millyon birinchining nomi. U bo'lsa yana «sharaf toji»ni kiyishdan bosh tortgan. Shaytoniy burchim, vazifam deb kattalar oldida yana mug'ambirona qo'l qovushtirgan. Madrasa kattalari shu paytgacha shayton malaylariga taqvoli ne'matlarni yedirib bo'lmaydi, deb xato qilishgan ekan. Million birinchi bo'lishligini isbotlabdi. Bo'lganda ham xuddi it tekkandek bo'lar ekan.

Bu narsa o'z-o'zidan «uchinchi qo'l» opalarni tashvishga solib qo'ydi. Ular chuvvos solib, xolani o'rtaga olishdi:

— Xolajon bir ilojini qiling, nimagadir savdodan baraka ketdi.

— Kechagi tushumni hech sanolmasam bo'ladimi? Nuqul qo'lim terakni bargidek titiraydi deng, pul emas xuddi cho'g' ushlagandek bo'laman...

— Voy meni aytmay sizmi, pulning sassig'iga uxlolmadim, xolajon. Ha eshik, derazalarni ochib yotdim...

— Í áí óóøèì àà í ó³òé áí ñèðéí ³èðáá àæéí àèàð-
í è é´ðèá ÷è³àèì .

— Óyì ì àñ, áóyì ì àñ ðàñoàì èçàà é´ç òááàè, á...

— Èñèðè³ óóòàòáí ðñàèì èèéí -à?

— ¥à, èñèðè³ màì óóòàòáì èç éáééí òí èàæí í èì
áóí ´³èá, ààì màì ñí èèá ³´yàèèàð-à?..

— π-´-´... — ááàè Áèñì èèéí òí èà áí øéí è ñàðàè-
ñàðàè ³èèèá «Ó÷éí ÷è ³´è» Í ì àèàðáá áí øááí í, ³ òè-
èèèàðèáí, — øóí ÷àèèèèà àðèáñèçèàðì è, áèèéí áèè,
òà³áí àà àðèèèáñèçèàð. Í áí à áó àðéí àèàð, — ááá òí èà
é´èðááéí èí á òñòèáá ³´èé è ³´éàè, — áèèèóð èàèø-
áàè yð³èðáá éàòèáàè, áàðàèà òí ì éí àèàð, Áèéí μ òí çè
á´èñéí ñèçèàðááí . Í áí è æóáá òóðñáí á ³èáí ðàéí àèàð.
Èèáàðè áóí à³à í àðñàèàðí èí á Òàð³èáá áí ðèø ³àèáá
yàè... Áèéí μ ñáçàèðñà, áèèèá óóðèáí áí, ðàñoàì èçàà
øàéòí í Ìðàèááí è áí è³, mà áó òàøáèøèàð ´øáí è
èøè.

— Áí é-é-é... yí àè í èì à ³èèáì èç, òí èàæí í ?

— Øàéòí í ááí yí àè ³óóóèèè ááááí yàèè-éó.

— Æà ´èàðááè ñóð á´èàðèáí -àà óyì ...

Áó ààì èàðí è yøèòááí Øàéòí í áà÷÷à áó ³àá
Áèðèáí ì èèèèíí áèèáí í²èçèàðè ³óéí ³èàðèáá, ÷à-
í àè ÷àèèøàðàè. Áèðèáí ì èèèèíí yí àè èàòòà ´³èòòá-
÷è èàáí çèì èáá ì èí áí èááí, Øàéòí í áà÷÷áí èí á áèè-
ñèí è ñèèáá, yðèàèáá ´ðèðàðàè...

— Áèòì áàèì ì è, — ááàè Øàéòí í áà÷÷à ì í ø ðò-
ááí ò´òí çáàè ááðááéèá, — áèç øàéòí í èàð ñáí èàðí è
´çèàðèí á é´òí áááí òí ì í í èàðèí áááí é´ðáì èç. Áí àèà-
ðèí áí è yí àè øàðòè èàòèá, ì àðòè ³í èááí áí í àè èàì -
í èðáá àèòááðèàðèí á.

Óó ì áéò Øàéòí í áà÷÷à áèèáí Áèðèáí ì èèèèíí
í èì áááàèð áèð ÷´÷èá óóøèøàè. Áèðí á òàèèàðèáá òà-
èà÷´í ñó³³áí áàè á´èàè. Øí øèá Áèñì èèéí òí èááá ðç-
èáí èøàè. Áèñì èèéí òí èà ááàè:

— Áó áóí áá á´èì áèáèááí èø é´³, ³í ³éí àè³èàð,
ì áí ñèçèàðáá àéòñáì ...

— Áèðéí á, òí èàæí í, àéòéí á, — màð òàðàòááí
æè²èèèàøàè «Ó÷éí ÷è ³´è» Í ì àèàð.

— Øàéòí í èàð áí ðèòááí áó áàðá áááááí yí àñ,
³í ³éí àè³èàð, áááí ñè áí ð. Èèèàð ñèçèàð ´èèáááí ÷à-
èèè ñí òà, òááí ì í èáá yí àñ ì óèáá.

— Í óèáá?! Áí é á÷èá ³í èèé, ì óèááyì èèèàð á´èà-

— Men tushimda nuqul bosiringirab ajinalarni ko'rib chiqdim.

— Uyammas, buyammas rastamizga ko'z tegdiyov...

— Isiriq tutatvorsakmikin-a?

— Ha, isiriq ham tutatamiz keyin xolajonim duo o'qib, dam ham solib qo'yadilar-a?..

— O'-o'-o'... — dedi Bismillo xola boshini sarak-sarak qilib «uchinchi qo'l» opalarga boshdan oyoq tikilarkan, — shunchalikka yetibsizlarmi, bilingki, taqvoda yetilibsizlar. Mana bu yeringlar, — deb xola ko'kraginging ustiga qo'lini qo'ydi, — billur idishdek yarqirab ketibdi, baraka topinglar, Alloh rozi bo'lsin sizlardan. Meni juda xursand qivordinglar. Ilgari bunaqa narsalarning farqiga borish qayda edi... Alloh sezdirsa, bilib turibman, rastamizga shayton oralagani aniq, ha bu tashvishlar o'shani ishi.

— Voy-y-y... endi nima qilamiz, xolajon?

— Shaytondan endi qutuldik degan edik-ku.

— Ja o'lardek sur bo'larkan-da uyam...

Bu gaplarni eshitgan Shaytonvachcha bu yoqda Birkam million bilan og'izlari quloqlarida, chapak chalishardi. Birkam million endi katta o'qituvchi lavozimiga minvolgan, Shaytonvachchani yelkasini silab, erkalab o'tirardi...

— Aytmadimmi, — dedi Shaytonvachcha mosh yutgan xo'rozdek gerdayib, — biz shaytonlar senlarni o'zlaring ko'rmagan tomonlaringdan ko'ramiz. Dodlaringni endi sharti ketib, parti qolgan anovi kampirga aytaverlaring.

Shu payt Shaytonvachcha bilan Birkam million nimagadir bir cho'chib tushishdi. Birov taglariga xalacho'p suqqandek bo'ldi. Shoshib Bismillo xolaga yuzlanishdi. Bismillo xola dedi:

— Bu dunyoda bo'lmaydigan ish yo'q, qoqindiqlar, men sizlarga aytsam...

— Ayting, xolajon, ayting, — har tarafdin jig'illashdi «Uchinchi qo'l» opalar.

— Shaytonlar doritgan bu dard bedavo emas, qoqindiqlar, davosi bor. Illat sizlar o'ylaganchalik sotayotgan molda emas pulda.

àèì è, òí èàæí í, ³´éèí à-à, — é´çèàðè øí èí ñàààé á´èèè ìí àèàðàí àèðéí èí à.

— Á´èàèè, á´èàáí àà ³áí áí ³. Ì áí à ñèçèàð ì³èè²-í è ³áí à³àèèàéí è àèèàñèçèàð, àì ìí òàðèàí ðí èí à ì óèè ³áí à³àèèàéí è ³àðòáí àèèàñèçèàð? Áàèèè ó ìí ðàò´ðàèð, áàèèè àòèì í èí à ìà³èàáí óðèá ³í èàáí àèð, ´ðèèèè, ì óòòàìàì àèð, ì èýì èñòààèð... ¥à, áèèèøèì ÷à ñí àáí àà ´øàèàðí èí à ì óèè àðàèàøàáí. Áí ø³à ìàèì è ì óèèàðàà ìàì ´øàì èí à èàðí ìàðè óðàáí. Øóí ààé ³èèèá ñààáí í èí à áàðàèàñè ì ñí ìí -ó Òàèèèèà ó÷àáí -àà, ³í ³èí àè³èàð.

— Áóòòèð á´á èàðéí à-à, òàøòèñí è æóàà ´ðí è-´÷í²èàà ³´éèèí àèç-àà òí èàæí í, èáéèí àè ì àéòàà ´øá-í à³à øàéòí í ñèòàò ì èæí çèàð é´í àéèá èàðàáí èí è è´í àèè ñàçóààè-ý.

— Éòðèá èàðñèí, ýí àè ´øáì à³àèàðàà ì³èè²í è ñí òì àéèèè-à, òí èàæí í?

— É´³, óí áí ³ ³èèèá á´èì àéàè, çèì ìí ð-áàçèí -ìí ð, ´ðàààà æáí æàè ÷è³ààè-ý. Áí çí ð òàðòèàè áóçè-èààè. Áóí è òàì èðàáí ³èè ñó²èðàáí ààé áí ø³à é´èèà-ðè áí ð.

Øàéòí í àà÷÷à àèèáí Áèðèàì ì èèèèí í í èí à áóæòá-èàðè ³óèí ³³à àéèáí àè. Í ááí áó æí áóáàð èàì ì èð øàé-òí í èàðàà ³àðøè ýí à ³áí à³à ìðèø ³èèàðèèí?

— É´èè øóèè, èí áàð ³èçèàðèì, èóí ààèèè ñààáí -í è ñáí àøàáí í èàèí é´çí è ÷èðò ì ñí àñèç-àà, Áèèí ì ó÷-óí àáá àèòòà ñ´èèàáí èí è ì èèá, é´çàáí í àðè ³´ýñèç. Èáéèí «òèðì ìí àà áàðàèà» ààéñèç-ó, óóøòí í è ñá-í àéááðàñèç... ðøà ì èèá ³´éàáí ñ´èèàáí èéí àèç ñààà³à á´èààè, ñààáí ì óèèí àèçí è ìàèì èèàá, áàðàèà èèðè-òèá áàðààè.

— Ñààà³à-ðàààè ààèí àáí à, òí èàæí í?

— Øóí áí ³.

— «Òèðì ìí àà áàðàèà!» àáááí èàðè÷÷à áí ð ýèáí -àà!

— Øóí áí ³ ³í ³èí àè³èàð, øóí áí ³! Áàì³í í èàð ìàì èóçàà áðàáí í èì àèèè è´ðàðñàèàð ìàð´í èèèí ñèàáí àèð èèèí, ìç èèèí ñèàáí´í èèèí, ì èí à èèèí ñèàáí ìç èèèí áááá-áá÷÷í ðàèàðàà èàòñáí ááðèøààè, øóí àà óèàðí èýì ààì³í ì ÷èèèèèàà ýðàðàáí Ýááí áàðàèà èè-ðèòèá áàðààè. Ñèçèàðí èèèýì øóí à³à. Áòèð ñèçí èí à ýìñí í èí àèç àèèáí àèð áá÷÷í ðáí èí à ³í çí í è ³àéí àñà, áóí ³èèì àéàèì è, àèðèí ààà ì èí à áàðñèí àáá...

— Pulda?! Voy achib qoliy, puldayam illat bo'ladimi, xolajon, qo'ying-e, — ko'zlari shokosaday bo'ldi opalardan birining.

— Bo'ladi, bo'lganda qandoq. Mana sizlar oqlig'ni qanaqaligini bilasizlar, ammo xaridorning puli qanaqaligini qattan bilasizlar? Balki u poraxo'rdir, balki yetimning haqidan urib qolgandir, o'g'ridir, mutahamdir, piyanistadir... Ha, bilishimcha sovdoga o'shalarining puli aralashgan. Boshqa halol pullarga ham o'shaning karohati urgan. Shunday qilib savdoning barakasi osmon-u falakka uchgan-da, qoqindiqlar.

— Do'xtir bo'b keting-e, tashxisni juda o'rni-o'chog'ida qo'ydingiz-da xolajon, keyingi paytda o'shanaqa shaytonsifat mijozlar ko'payib ketganini ko'nglim sezuvdi-ya.

— Qurib ketsin, endi o'shanaqalarga oqlig'ni sotmaylik-a, xolajon?

— Yo'q, undoq qilib bo'lmaydi, zinhor-bazinhor, o'rtada janjal chiqadi-ya. Bozor tartibi buziladi. Buni xamirdan qil sug'irgandek boshqa yo'llari bor.

Shaytonvachcha bilan Birkam millionning vujudlari quloqqa aylandi. Obbo bu jodugar kampir shaytonlarga qarshi yana qanaqa yurish qilarkin?

— Yo'li shuki, lozar qizlarim, kundalik savdoni sanashdan oldin ko'zni chirt yumasiz-da, Alloh uchun deb bitta so'lkavoyni olib, ko'zdan nari qo'yasiz. Keyin «xirmonga baraka» deysiz-u, tushumni sanayverasiz... O'sha olib qo'ygan so'lkavoyingiz sadaqa bo'ladi, savdo pulingizni halollab, baraka kiritib beradi.

— Sadaqa-raddi balo deng, xolajon?

— Shundoq.

— «Xirmonga baraka!» deganlaricha bor ekan-da!

— Shundoq qoqindiqlar, shundoq! Dehqonlar ham kuzda yerdan nimaiki ko'tarsalar har o'n kilosidan bir kilo, yuz kilosidan o'n kilo, ming kilosidan yuz kilo beva-bechoralarga kafsan berishadi, shunda ularniyam dehqonchiligiga yaratgan Egam baraka kiritib beradi. Sizlarnikiyam shunaqa. Axir sizning ehsoningiz bilan bir bechoraning qozoni qaynasa, duo qilmaydimi, biringga ming bersin deb...

— Ì áí àèòà æí èèàà ñàè òóøóí ì àé ³í èèèì , òí - èàæí í . Ñ´èèàáí éí è òèðì í í àáí í èì ààà é´çèì èçí è ÷èðò þì èá í èèøèì èç èáðàè-à? É´çèì èçí è èàòà ì ÷èá í èí áóðñàè á´èì àéèèì è?

— Àèèí ìèì ýìíí í í è ÷èí è´í àèèàáí , òí èèñ á´èè- øèí è ýøøè è´ðààè. Øóí ààé ³èèñáí àèç ñ´èèàáí éí è èàòàñè ÷è³èá ³í èèè «íì» àáá í²ðèí ì àéñèç , ì àéàà- ñè ÷è³èá ³í èñà «áí é» àáá òèæí èàð á´èì àéñèç. Æ´èèà Àèèí ìí èí á áóððàáí è èèèí ààè-àà... Øóí ààé ³èèèá , ñààà³à áèèáí ì í è ìàì , áí à òí ààé èàðí ìàðèè ì òèèàð ìàì ì í èèáí ààè , ³í ³èí àè³èàð.

— Áí é á´´´-é , — àààè Øàéóí í àà÷÷à ìàòñàèàñè ì èð á´èèá , — áó æí áóááð áèçàá ³aðøè ì í í þðèø ³èèèè-þ , ýðòààà ì àáðàñáí éí á ààñòóðòí í è ýí à í ³èè²- ñèç ³í èàèèáí á´èèè...

— Èàòà òàéóí í ´³èòá÷èèèè í èì à á´èèèè ýí àè? — àààè áèðèáí ì èèèèí í Øàéóí í àà÷÷áí éí á áèèèè è ñèèàøááí ò´òàá.

— Í èì à á´èèèè , ñàáèè ³í èèèè , ñáí ýøøèñè áó- í à³à ì ì í í àð , þðàè ´éí í²è àì àèèàðááí áí ç èá÷.

— Õí -í -í ... ñáí àà àèðèøàà ì ñí í , àì àè àáá ³´èèá- àèèàð áóí è. Áí ç èá÷èèè èø-à , òóøèì áí è ñóáàà àèð.

— Á´í òè , àì àèèí á áèèáí ³´øí í çí ð á´è , áó òà³- áí ðàñòàñèèà ì áí ³èèèèèè èø ³í èì ààè èáðàèì .

— Æà ³³à , ìí á ì èèèèí í áèðèí ÷è?

— Õóðòààà...

ÑÀÉÍ Ì ÁÀÐÀÈÈ, ÕÍ ÆÁÌ

(,èè Øàéóí í àà÷÷áí éí á ýñèè ³àáðáí í è Õí æáí éí á èøèàðèèà àðàèàøì í³÷è á´èèáí è)

Õí æà áí çí ðí éí á ýí á àààæóì æí èèàà òèæí ðàð èøèàðèí è áí øèáá þáí ðááí ýàè. Áàààèèèà ó èøí è í èì àááí áí øèàñàì ýèáí àáá é´í áí ø ³í òèðàè. Í ³ èèèèè èèáí ì è , áí ø èèèèè èèáí ì è , ,èè áèðàèèèèè àðàèàø-³óðàèèèèèè ì è?

— Ñèç èèøè ýí èáì àéèèèè èèáí áí øèèèèèè á , þò³àçì àéñèç , — ì àñèàìàð ááðàè Áèñì èèèí òí èà.

Õí æà áí çí ðí è áèèáí èá è´ðñà , ìàì ì à í àðñà áí ð

— Men bitta joyiga sal tushunmay qoldim, xolajon. So'lkavoyini xirmondan nimaga ko'zimizni chirt yumib olishimiz kerak-a? Ko'zimizni katta ochib olovursak bo'lmaydimi?

— Allohim ehsonni chin ko'ngildan, xolis bo'lishini yaxshi ko'radi. Shunday qilsangiz so'lkavoyini kattasi chiqib qoldi «oh» deb og'rinmaysiz, maydasi chiqib qolsa «voy» deb xijolat bo'lmaysiz. Qo'lga Allohning buyurgani ilinadi-da... Shunday qilib, sadaqa bilan mol ham, ana unday karohatli pullar ham poklanadi, qoqindiqlar.

— Voy bo'-o'-o'-y, — dedi Shaytonvachcha hafsalasi pir bo'lib, — bu jodugar bizga qarshi yomon yurish qildi-yu, ertaga madrasaning dasturxonini yana oqlig'siz qoladigan bo'ldi...

— Katta shayton o'qituvchilik nima bo'ladi endi? — dedi birkam million Shaytonvachchani yelkasini silashdan to'xtab.

— Nima bo'lardi, sabil qoladi, sen yaxshisi bunaqa omonat, yurak o'ynog'i amallardan voz kech.

— Ho-o-o... senga aytishga oson, amal deb qo'yibdilar buni. Voz kechishmish-a, tushingni suvga ayt.

— Bo'пти, amaling bilan qo'shmozor bo'l, bu taqvo rastasida men qiladigan ish qolmadi ketdim.

— Qayoqqa, hov million birinchi?

— Xuttaga...

SALOM BERDIK, XOJAM

(yoki Shaytonvachchani eski qadrdoni Xojaning ishlariga aralashmoqchi bo'lgani)

Xoja bozorning eng gavjum joyida tijorat ishlarini boshlab yuborgan edi. Avvaliga u ishni nimadan boshlasam ekan deb ko'p bosh qotirdi. Oyoq kiyimidanmi, bosh kiyimidanmi, yoki birakayiga aralash-quralashidanmi?

— Siz kishi eplamaydiganidan boshlayvering, yutqazmaysiz, — maslahat berdi Bismillo xola.

yéaí -ó, aí èàèàðàá ´ééí ÷í³ é´³ yéaí . ¥à òèæí ðàò÷è-
 èàð èàòòà ì í èèàðàá ´çèàðéí è óðèá, aí èàèàðí è yñèà-
 ðèàáí ÷è³àðèá ³´éèøèááè. Ó màì yè ³àóí ðè ÷àòáá
 ÷è³èá, aí ð ñàðì ì yñèàà òóðèè-òóì aí aí èàèàð ´ééí -
 ÷í³èàðéí è í èèá ³àéòàè. ¥à, Àèèí màá òàáàèèàè ³èè-
 àè. Ààòòèàà áóí à³à ì í èäáí aí æ í èèí ì añ, í èèí ñà
 màì í ì èááàèí à í èèí àð yéaí . Àñòà-ñàèèí èøèàðè
 þðèøèá èáðàè. Óí æà èí ñí òèè yàè. Ì í èèàà øàðèé
 í àðò ³´yð, ááø ³´èèí è í²çèàà òè³í àñàè.

Øàéóí í àà÷÷à yí àè Àèñì èèèí òí èäááí àèð èø
 ÷è³àðà í èì ááá÷, Óí æááá ³àðáá í²àè. Ó é´í ááí Óí æà-
 í èí á àðçí í óóðòøèèàèí è áèèàð, «aí é, òà³áí áí ð ààè-
 èí ì àò-á, ñáí èì è, øí øí àé òóð» ááá çèì ááí òèøéí è
³àèðáá, þðàðàè. Í èäèí ááí ðáæà òóçèá, àèð øóì -
 èèèí èyì ´éèáá ³´éááí yàè. Àèñèáá í èèá áèèàñèáá
 ì èí àèðàáèááí òàðèáí ðèàð í ðàñèàà aí èàì áà ´ééí ÷í³
 í èàì aí ááááí èàðè ñèðà ó÷ðàì à òááí yàè. Ààòòèàá áó-
 áóí øóí à³àñè ó÷ðáá ³í èàè. Èøè þðèøì àé òóðááí àà
 òóááè í ñí í í ááí òóøááí ááè á´èàè. ðçèyì ááááí àèð-
 ááè, ÷àì aí è yðèàè yéaí . ¥í éí àµí é ´ééí ÷í³èàðí è
 ááøèèò´éèáá í èì í³÷è. Øàéóí í àà÷÷à ááááí àèí è ÷àí -
 ááí aí øèáá, ²èðò ÷àè³í à÷è àèð ´ééí ÷í³óóðòøáá
 ð´í àðà ³èèàè.

— ðèááí í òàééççè òóí èí èyì ³´øáí ðàèçì è, ì óí ÷à
 áó çàµàðááí màì ³èì ì àò? — ááy á´ðèèèááè òàðèáí ð
³í áí³-òóì øó³ ³èèèá.

Áóí áá³à ³´í í è òàðèáí ð í èàèàà, àèááòòà, ñí òóá÷è
 í àñò òóøááè, ì í èèí è ñí òì àñàyì òàçðí³ é´çááí ááá
 á´èñèí ááá ´çè÷à àèð í èì àèàðí è ì èí ²èðèáááí á´èà-
 àè:

— Ý, àèà øóí è ááá ³àéááí -³àéèàðáá aí ðàì èç,
 àèð ²è ì òñí òèð þðòèàð, ááé ñáí àì í ààì ì èñáí áá-
 èèøì àéàè í ì ì àðàèàð, é´èèàðí è á´èñà ´çèí àèç áè-
 èàñèç, ñàè á´èì àñà òàðèí àèçáá÷à øèèáí èàé ááèèøà-
 àè í í èí ñí òèàð, øóí ááyì áèçáá ³í èñà-³í èááè, ³í è-
 ì àñà é´³. Ñ´ðí àðéí á, ñèçáá èàì è aí ð, àèà...

Øàéóí í àà÷÷à yúòèáí ð ³èèñà, ñí òóá÷è aí ð-é´²è
 øàéóí í èèè ³èèyì òè ááááí àèð òàðèáí ð á´èñà óí áá
 èà³à èøí í yì òè. Ðàµì è èáèááí èááí ðáí àè-ð´éè ´çáá-
 ðèá, áááááè í ààì màì ì aí èí á é´çè í èèèàà èè÷ðàèèá
 aí ðyì òè. Óàðèáí ð òóøì ááóð aí øéí è áá²áá²à áèèáí

Xoja bozorni aylanib ko'rsa, hamma narsa bor ekan-u, bolalarga o'yinchoq yo'q ekan. Ha tijoratchilar katta mollarga o'zlarini urib, bolalarni eslaridan chiqarib qo'yishibdi. U ham el qatori chetga chiqib, bor sarmoyasiga turli-tuman bolalar o'yinchoqlarini olib qaytdi. Ha, Allohga tavakkal qildi. Baxtiga bunaqa moldan boj olinmas, olinsa ham nomigagina olinar ekan. Asta-sekin ishlari yurishib ketdi. Xoja insofli edi. Moliga shariy narx qo'yar, besh qo'lini og'ziga tiqmasdi.

Shaytonvachcha endi Bismillo xoladan bir ish chiqara olmagach, Xojaga qarab og'di. U ko'pdan Xojaning arzonfurusligini bilar, «voy, taqvodor vallomat-e, senimi, shoshmay tur» deb zimdan tishini qayrab, yurardi. Oldindan reja tuzib, bir shumlikniyam o'ylab qo'ygan edi. Aksiga olib yelkasiga mindiradigan xaridorlar orasida bolamga o'yinchoq olaman deganlari sira uchramayotgan edi. Baxtiga bugun shunaqasi uchrab qoldi. Ishi yurishmay turganda xuddi osmondan tushgandek bo'ldi. O'ziyam davangirdek, chapani erkak ekan. Hoynahoy o'yinchoqlarni beshikto'yiga olmoqchi. Shaytonvachcha davangini chapdan boshlab, g'irt chayqovchi bir o'yinchoqfurusga ro'para qildi.

— O'lgan otayizzi xuniniyam qo'shvordizmi, muncha bu zahardan ham qimmat? — deya do'rilladi xaridor qovoq-tumshuq qilib.

Bundaqa qo'pol xaridor oldida, albatta, sotuvchi past tushadi, molini sotmasayam tezroq ko'zdan dab bo'lsin deb o'zicha bir nimalarni ming'irlagan bo'ladi:

— E, aka shuni deb qaydan-qaylarga boramiz, bir yog'i musofir yurtlar, vey senam odammisan deyishmaydi nomardlar, yo'llarni bo'lsa o'zingiz bilasiz, sal bo'lmasa teringizgacha shilvolay deyishadi noinsoflar, shundayam bizga qolsa-qoladi, qolmasa yo'q. So'rov-ring, sizga kami bor, aka...

Shaytonvachcha e'tibor qilsa, sotuvchi bor-yo'g'i shaytonlik qilyapti davangir xaridor bo'lsa unga laqqa ishonyapti. Rahmi kelganidan rangi-ro'yi o'zgarib, devdek odam hammaning ko'zi oldida kichrayib boryapti. Xaridor tushmagur boshini dag'dag'a bilan

áí øèààèþ, î òèðèàà «í óô» ýòèá ààì è ÷è³èá èáòàè. Óí àà ³î èñà î èààèáí .

— É´³, — ààéàè Ø àéòí í àà÷÷à, ààááí àèðí èí á ³òèí²èááí ÷´çèá áóí è ì î èè á´èì àéàè, ýðèì ì óèèàà ááðñàýì ìà³èí àèç èáòààè, áàðè òóòòà, ñèðòè ýèðè-ðí³ è÷è ³àèòèðí³ ´èèí ÷í³èàð, — ááá ðí ñòèí è àèò-àè. Õàðèáí ð ì î èááí àéí èá, ³´è ñèèòààè.

Ø àéòí í àà÷÷à ýí àè óí è î é áñà þçè, èóí áñà è´çè áí ð áèð á´çàè æóáí í í èí á î èèèàà î èèá áí ðàè. É´í èí ÷à òàðèáí ðèàð ñí òóá÷èí èí á ìóñí è-ì àéí ìàðèàà ò´èèá î èèá, èáéèí ì î èèàà òàðèáí ð á´èèøàðàè. ìçè ´èèí ÷í³èàðèááí, ´èèí ÷í³èàðè ´çèááè ÷èðí èèè ýàè. Ø óí èí á ó÷óí áó æóáí í ì î èèàà ³´ð³ì àé áàèáí á í áðð òðàááðàðàè. Ááááí àèð áó áðàáýì î ñí î í ááí èáèè:

— ìì-ì´´´... í áððè ´çèí àèç áèèáí ì è?..

— Î èèèí ´èèí ÷í³èàðí è ñàááí ñèí è ì èøèðàéèèè, ì áí èèèí è èáéèí ðí³... — ááá èøáá ³èèèè æóáí í .

Ááááí àèð ýð³ ýòèá, æóáí í àà ³àðààè. Ó òèèèà òèø-èàðèí è é´ðñàðèá, èøøàéèá òóðàðàè. Ááááí àèðí è è´í àèèàà ì î í ááí èáèè. É´çèàðè î èà-éóèá á´èèá:

— Õýòèç, — ááàè.

— Ñàèí ì èí àèçáà ýðàøà àèèè î èàèè-àà, áí èáó÷÷à àèà... áó áðí è áí çí ð ááá ³´éèááèèèèð... àéááà áóþð-ì àéñèç, — òáí áí í î òèá éóèèè æóáí í .

Ááááí àèð ´èèí ÷í³ óòèáááí ³´èèí è ³î ³èá-ñó³èá, áó áðàáí òàçðí³ èáòèøí èí á ì àéèááí á´á ³í èèè.

Ø àéòí í àà÷÷áí èí á ááááí àèðí è áó ´èèí ÷í³ Õóððóø-èàðàà é´èè³ðèðèøááí ì à³ñààè òí ì î áí áí ø³à ýàè. Í èýòèáà áèð ì óí ÷à ýðèøàè ìàì . Áóí è òñòèàà ááááí -àèð áàèí áàè òà³áí áí ð ìàì ýèáí . Áí î àè òí òèí ááí òà³-áí ³èèèè-éó. Õà³áí áí ðí è é´èááí óðèø ìàì àéí è ì óá-ááí, óçóèèà è´ç ³´éááí áàè. Ø àéòí í àà÷÷à î òèðè óí è Õí æááà ð´í áðà ³èèèè.

— Õ´´´ø... àèà áèçáà áí òàì àòááí è´ðñàðèí á?

— Óí à³àñè áèçáà é´èèè-ý, àèðí áàð...

— Î óèèí î ò÷è, ì óèèí î ò, ´÷èá-ì áàèèááí èááí áí ð-ì è?

— Õýì ... — áðáá ³áðáàè Õí æà.

— Õí î î î ì ì ÷à÷è, òí î î î ì ì ÷à?

«É´³» ááááí áàè áí ø ÷àè³áá éóèèè Õí æà, èáéèí ³´øèá ³´èèè:

— Éáèèí á àèà, áí èàèàðèì èç ìàèèòòáí áèð-áèðèà-

boshladi-yu, oxirida «puf» etib dami chiqib ketdi. Unga qolsa oladigan.

— Yo'q, — deydi Shaytonvachcha, davangirning qulog'idan cho'zib buni moli bo'lmaydi, yarim puliga bersayam haqingiz ketadi, bari tufta, sirti yaltiroq ichi qaltiroq o'yinchoqlar, — deb rostini aytdi. Xaridor moldan aynib, qo'l siltadi.

Shaytonvachcha endi uni oy desa yuzi, kun desa ko'zi bor bir go'zal juvonning oldiga olib bordi. Ko'pincha xaridorlar sotuvchining husni-malohatiga to'yib olib, keyin moliga xaridor bo'lishardi. O'zi o'yinchoqlaridan, o'yinchoqlari o'zidek chiroyli edi. Shuning uchun bu juvon moliga qo'rqmay baland narx uraverardi. Davangir bu yerdayam osmondan keldi:

— O'h-ho'-o'... narxi o'zingiz bilanmi?..

— Oldin o'yinchoqlarni savdosini pishiraylik, me-nikini keyinroq... — deb ishva qildi juvon.

Davangir yarq etib, juvonga qaradi. U tilla tishlarini ko'rsatib, ishshayib turardi. Davangirni ko'ngliga yomon gap keldi. Ko'zlari ola-kula bo'lib:

— Uyatsiz, — dedi.

— Salomingizga yarasha alik oldik-da, boyvuchcha aka... bu yerni bozor deb qo'yibdilar... aybga buyur-maysiz, — xandon otib kuldi juvon.

Davangir o'yinchoq ushlagan qo'lini qoqib-suqib, bu yerdan tezroq ketishning payidan bo'b qoldi.

Shaytonvachchanning davangirni bu o'yinchoqfu-rushlarga yo'liqtirishdan maqsadi tomoman boshqa edi. Niyatiga bir muncha erishdi ham. Buni ustiga davangir balodek taqvodor ham ekan. Anovi xotindan taqvo qildi-ku. Taqvodorni yo'ldan urish ham ayni muddao, uzukka ko'z qo'ygandek. Shaytonvachcha oxiri uni Xojaga ro'para qildi.

— Xo'-o'sh... aka bizga aptamatdan ko'rsating?

— Unaqasi bizda yo'g'idi-ya, birodar...

— Pulimot-chi, pulimot, o'chib-yonadiganidan bormi?

— Uyam... — erga qaradi Xoja.

— Topponcha-chi, topponcha?

«Yo'q» degandek bosh chayqab kuldi Xoja, keyin qo'shib qo'ydi:

ðeí è «í òèøì àñeí », oéaðí è øó áàeí áaí í àðe ³èèèá òóðàeéèè. Øóí áí ²àì ýñòðeì eñòeàð è ´í àéèá eáðýì - òè...

— Ý, — áààè áàááí àèð áí øeí è í ð³ááà òàøeáá, — øóí áí ³ èàèèà áèèáí áí çí ðàà í èì à ³èèèá ´òeðeá- ñeç, ì àèòàááá áí ðeí á, ì àèòàááá, í ²àeí è...

— Áó áð ³àeñè ì àèòàáááí èàì, áàeñeç — éoéäè Õí æà, — ýí á èàòòà ì àèòàá øó áð-éó, àèà! Ñeçáà àéòñàì, ³ààèì áà æàµí í àèðeàð, àèð ððòí è áí ñeá í è- ì í ³÷è á ´eñà áí çí ðeí è ´ðaaí àð ýeáí. Í áàì èàðè í èàè- ñí òàè-àà àèð-àèðeí è í èàèèà ì àòí è ñí èà òááí á ´eñà, áàñ òàì òí ðòì àé áí ñòeðeá èàèááððàð ýeáí. Í èì áààèè áóí à³à í áàì èàð ððòeáá ìàì, ì í øøí ñeáá ìàì òè, í àð ³èèèøè ì òí èeí ýeáí -àà...

Ááááí àèð Õí æaí eí á ð ´í àðàñeáá áí ³àeááí è÷à òó- ðeá ³í èàè. Óí eí á òòì áàè èàèèàñè áó òàááí ð áàì èàð- í è ³ááóè ³eèí èì àé áaí á ýäè. ¥à, áààè ó è÷eáá, áóýì áí í àè ì ´eòí í èèàðí eí á áeòòàñè-àà, ó ááá, áó ááá èà³èèèàòeá, ì í èeí è ì oèèàì í ³÷è!

— Òøøè, — áààè ó àèðááí ´çeáá èáèèá, — eí - ñí ò áèèáí àeòeí á÷è, ì áí í àè ´eèí ÷í ²èì àeç í á÷à ì oè?

Õí æà í àðòeí è àeòeá:

— Ñ ´ðaeááðeí á, ³aí ÷à ñàááí èàøñàì àeç øóí ÷à ýðøè, — ááá ìàì ³ ´eàè.

— Í èì à?! ¥aeðàòááí ááááí àèðí eí á è ´çeàðè èð- ²eá ÷è³àè. Øàeòí í áà÷÷ááá òóáàè øó èáðàè ýäè. Ëó- áí í áaí èááí ÷àì àè ÷àèèá ðaí ðàè. — Ì áí è òñòeì áaí èoèýì ñeçì è? — ´àà²aeèáàè ááááí àèð Õí æaáá ³aðáá.

— Óóáí ñà³eàñeí, àèà, ³ ´eèí á-á... ñeçáàé í áàì í è òñòeááí éoèèá á ´eàð ýeáí ì è?

— Áòeð òóáàè øóí à³à ´eèí ÷í ³í è áí í àè áðáá òà- eí í ááá ´òeðeáàè-éó, ñeç á ´eñà óí è ýðèì í àðòeí è- ýì àeòì àýì ñeç. Øí øì àé òóðeí á ì áí µí çèð oèaðí è ýñeí è èàèèàñeáà èèðeòeá èáèàì áí ...

— Ë ´eèí á µí á àèà, óí à³à ³èèì áí á, áí çí ð ááá ³ ´eèáàèèàð áó áðí è, — ááý Õí æà ááááí àèðí eí á í ð³àñeááí áà³eðeá ³í èàè. Ááááí àèð ³oèí ³ ñí èì áàè.

Àèðí àñàà ò ´ñ-ò ´í àeí í áí øeàì àè. Øàeòí í áà÷÷à í èýðeáá áòàè. Õí æà àðçí í óóðeøèèè ³èèèá, éóí áaí - éóí í áð ´eè í øeá, è ´çáà òàøeáí eá áí ðà òááí ýäè. Ì áí à ýí àè ó ñàááá á ´eèá áí í àè æí í í í eí á á ´eí è-

— Keling aka, bolalarimiz halittan bir-birlarini «otishmasin», ularni shu balodan nari qilib turaylik. Shundog'am ekstrimistlar ko'payib ketyapti...

— E, — dedi davangir boshini orqaga tashlab, — shundoq kalla bilan bozorda nima qilib o'tiribsiz, maktabga boring, maktabga, og'ayni...

— Bu yer qaysi maktabdan kam, deysiz — kuldi Xoja, — eng katta maktab shu yer-ku, aka! Sizga aytsam, qadimda jahongirlar, bir yurtni bosib olmoqchi bo'lsa bozorini o'rganar ekan. Odamlari oldi-sotdi-da bir-birini oldiga pahal solayotgan bo'lsa, bas tap tortmay bostirib kelaverar ekan. Nimagaki bunaqa odamlar yurtiga ham, poshshosiga ham xiyonat qilishi mumkin ekan-da...

Davangir Xojaning ro'parasida anqayganicha turib qoldi. Uning xumdek kallasi bu tagdor gaplarni qabul qilolmay vang edi. Ha, dedi u ichida, buyam anovi mo'ltonilarning bittasi-da, u deb, bu deb laqillatib, molini pullamoqchi!

— Yaxshi, — dedi u birdan o'ziga kelib, — insof bilan aytingchi, manovi o'yinchog'ingiz necha pul?

Xoja narxini aytib:

— So'rayvering, qancha savdolashsangiz shuncha yaxshi, — deb ham qo'ydi.

— Nima?! Hayratdan davangirning ko'zlari irg'ib chiqdi. Shaytonvachchaga xuddi shu kerak edi. Quvonganidan chapak chalib yubordi. — Meni ustimdan kulyapsizmi? — o'dag'ayladi davangir Xojaga qarab.

— Xudo saqlasin, aka, qo'ying-e... sizday odamni ustidan kulib bo'lar ekanmi?

— Axir xuddi shunaqa o'yinchoqni anovi yerda falon deb o'tiribdi-ku, siz bo'lsa uni yarim narxiniyam aytmayapsiz. Shoshmay turing men hozir ularni esini kallasiga kiritib kelaman...

— Qo'ying hov aka, unaqa qilmang, bozor deb qo'yibdilar bu yerni, — deya Xoja davangirning orqasidan baqirib qoldi. Davangir quloq solmadi.

Birpasda to's-to'palon boshlandi. Shaytonvachcha niyatiga yetdi. Xoja arzonfurishlik qilib, kundan-kun

àààè òèèèà çàí æèðè òçèèèá é´³í èäè, ì áí î áèí èñèí è ì áðí í àñè ²òððà á´èäè. «Áóí è òòáòèèäð» ì àäðàñàñèäà ýñà òóðñàí à÷èèèèááí ýí à èàðí àé-ñóðí àéèàð ÷àèè-í èá ³í èäè. Òí à ìàì áó ñàí î... Òðàñèí Ì èèèèíí áè-ðèí ÷è!

ÇÀÈÀÒÈ ÒÀÀÒÐ

(,èè Áèñì èèèí òí èàí èí á Òí æààà
³àððè àéá ³´èèøè)

Áí çí ð ì àèèñàñè òàððèá áóçàáí èèäè ò÷-òí áí î áè ì óøòèì è ç´ð àààáí àèðí èýì, ´èèí ÷í ³Òóððòèèàðí è-ýì òí í àñèäà ì èèá èèðèá èáðäè... Àì ì î èèì àà í èì à àáá àéá ³´èèøí è áèèì àé ðí ñà áí øè ³í òàè. Ëèì ì àð-òóððòèèäð «ì áí èèèèì ÷è, ò÷-èí ÷è ³´è á´èñàì, í èì à ³èèèøèì èáðäè, áóí ááí àðçí í ñí òí èì àéí áí » àáá òð-ðèøèááè. Òí æà á´èñà «ì áí ³´è-í´ èí è áèèì àéí áí, ´çèì í áéáèèá, ´çèì ñí òàì áí, øóí àà ì áí èèè àðçí í » àáéäè. Áàááí àèð á´èñà «áó èí ñí Òñèç ÷àé³í à÷èèàðí è ì áí àà ´òøàááí òàððèáí ðèàð ýñèí è èèðèðèá ³´èí àñà, ñèçèàð ì èèèñàì àñ, àì ì àì í è áóçí ²èñèçèàð» àáá ì óø-òèì è á´èàéèá òóððèááè...

Øó ì àéò òí í ààà øí øááí è÷à áèð áí èàèàéí è áòàè-èàá, Áèñì èèèí òí èà èèðèá ³í èäèèèäð:

— ¥àé ì èèèñà, áí èàì, ìà á´èèàðèí ààà ³í ³èí -àè³, øàì èàèàðèí á áèðàì ´çèí ààà ýðàøààèèè, ì áí î áè áí èà÷à é´³í èèá ³í ì òè àáñàí á, ìàé... Ì òèì á í èì àé-àè, àèðàèòòí í? ¥à, ìà... Øàáèàò àááàèí á-à, ýñèì ³óðñèí. Øóí è áí î áè áí çí ð áèèáí àáì èàøààèèáí èí á-àà àéòáí ð. Í í àñè áá÷í ðà çèð òáòðèá òðááí àèð. ¥àèè áó òí è÷í³ é´³í èèá ³í èááí èí è ìàì áèèì àéäè. Èàððà-èí í ò´éòí í ààà èáí ³í ì í áí, èáèèí ³àððà àáá òðèá-àè... ¥à æàáàèðàááí è´çèàðèí ààà ì í áí á ³í ³èí àè³... ìí çèð ì í áí áí è òí ì àì èç...

Ì èèèñà èéáèð ðàáèí ìð³àèè ýúèíí ááðàà÷, øí-øèá òí èààà òçèáí àè:

— Èáòèá ³í èì áí á, òí èàæí í!

— Èøèì -éó, áí øèì àáí ì øèá-òí øèá òèááè-ý, èáèèí áí î áè áí èàì ì è è´ðèá, ì ³-³´èèì áí ²èáí èá ³í èäè. Ò èèøèì í èì à ³èèèá ´ðèðèááè áó áðàà? — àáá Òí æààà èøí ðà ³èèàèèäð òí èà.

obro'yi oshib, ko'zga tashlanib borayotgan edi. Mana endi u sabab bo'lib anovi jononning bo'ynidagi tilla zanjiri uzilib yo'qoldi, manovinisini peshonasi g'urra bo'ldi. «Dumi tuguklar» madrasasida esa xursandchilikdan yana karnay-surnaylar chalinib qoldi. Yana hamdu sano... Yashasin Million birinchi!

G'ALATI TEATR

(yoki Bismillo xolaning Xojaga qarshi ayb qo'yishi)

Bozor melisasi tartib buzganligi uchun anovi mushtimi zo'r davangirniyam, o'yinchoqfurushlarniyam xonasiga olib kirib ketdi... Ammo kimga nima deb ayb qo'yishni bilmay rosa boshi qotdi. Qimmatfurushlar «men ikkinchi, uchinchi qo'l bo'lsam, nima qilishim kerak, bundan arzon sotolmayman» deb turishibdi. Xoja bo'lsa «men qo'l-po'lni bilmayman, o'zim obkelib, o'zim sotaman, shunga meniki arzon» deydi. Davangir bo'lsa «bu insofsiz chayqovchilarni menga o'xshagan haridorlar esini kiritib qo'ymasa, sizlar milisamas, ammamni buzog'isizlar» deb mushtini do'layib turibdi...

Shu payt xonaga shoshganicha bir bolakayni yetaklab, Bismillo xola kirib qoldilar:

— Hay milisa, bolam, ha bo'ylaringga qoqindiq, shapkalarining biram o'zingga yarashadiki, manovi bolacha yo'qolib qopti desang, hay... oting nimaydi, girgitton? Ha, ha... Shavkat devding-a, esim qursin. Shuni anovi bozor bilan gaplashadiganingda aytvor. Onasi bechora zir yugurib yurgandir. Hali bu toychoq yo'qolib qolganini ham bilmaydi. Kattakon to'yxonaga kep qopman, kelin qatta deb yuribdi... Ha javdiragan ko'zlaringga onang qoqindiq... hozir onangni topamiz...

Milisa yigit radio orqali e'lon bergach, shoshib xolaga yuzlandi:

— Ketib qolmang, xolajon!

— Ishim-ku, boshimdan oshib-toshib yotibdi-ya, lekin anovi bolammi ko'rib, oyoq-qo'lim bog'lanib qoldi. U kishim nima qilib o'tiribdi bu yerda? — deb Xojaga ishora qildilar xola.

— Òaí èøì èñèçèàð? — ñ´ðaaè ì àèèña.

— Òaí èøàì ààì ì è, ýñèèòààí ³ààðáí í ì èç, í í à-áí èààáè á´á èàòàáí ì èç.

— Êañàèí è óóçàèèèè èáèña, òàáèá ´ç í ²è áèèáí èáèàð ààááí èàðèááè, çàá èáèèèí àèç-àà, òí èàæí í . Áèççà ñèçí è Óóáí àðèàçàè.

— Ó´¹ø... í èì à ààì , ³í ³èí àè³, — µóø,ð òí ðòàè òí èà.

— Øó àañàí àèç, òí èàæí í , èàòòàèí í áèð æòì -áí ³³à áí òèá ´òèðèáí èç, ñèç µðààì ááðì àñàí àèç, á´ì àéàè, — àáá áí ³ááí è ì àèèña é´í àááèí à ³èèèá óóøóí òèðèá ááðàè. Êáèèí òí èàááí ñ´ðaaè:

— Ó´ø, òí èàæí í ñèç ì áí è ´ðí èì àà á´èááí èí -áèççà í èì à ³èèááí á´èàðàèí àèç, µóèì í è èèì àà ÷è-³àðàðàèí àèç?

— Êèì àà á´èàðàè, ì áí áèèáí í í à-áí èàááè á´á ³í èááí , áí í àè áí èàì àà-àà.

— É´²-á... ó èèøèí è ³àéòàáà òà³àèðèàø èáðàè, ì í èèí è àðçí í ñí òààè... Bí à ³ààðáí í èí àèç á´èña...

— É´³, ³í ³èí àè³, µà³ é´èèàà àì ì à-òí èàì , ³ààð-áí í èì àáèèèì àéàè. Óóáí àáí ³´ð³èø èáðàè...

— Áèòàèí -éó, — àáá ÷áí àè ÷àèèá þáí ðàè ÷è-ðí èèè æóáí í . — Þøáí á, òí èàæí í , è÷èì ýèáí ñèç, áóáóí àáí ñèççà øí àèðá óóøááí èì á´èñèí ...

Í áøí í àñè ²óððà á´èááí ´èèí ÷í ³Óóðóø, áí øèí è áðááí é´òàðèá, òí èàáà áèð ³àðàá ³´éàè. Óí èáí èí á óóèì èááí èáèèí óí è µàì þðáàèèà ÷èðí ³ µí àáí àáè á´èèè. Òà³àò àáááí àè òàðèáí ð èàì ì èðáà µá ³àðàø ³èèèè-þ, áèð ñ´ç àáì ààè.

— Ó èèøèì ñàááí òàðòèáèí è áóçááí èàð, áí çí ðàà í àðò-í àáí ´éí áá èáòàáí , í àðèæàáà í í ðí çèèèè á´èááí , æáí æàè ÷è³³áí .

— Àèèð... — àáá Óí æà ´çèí è í ³èàì í ³÷è á´èèè.

— Í èì à àáì í ³÷èèèáèí àèçí è ñàçèá óððèáí áí , áí -èàì . Áéòì í ³÷èèèèè, ³´èááí í àðòèì ì áí ó÷óí µàèí è, í øè²è µàðí ì àáì í ³÷èèèè, øóí ààèí è?..

— Øóí àáè, — òañàè³èààè Óí æà.

— Áóí àáè ì àèòàà ñèç ´çèí àèççà áóþðèèááí èí è í èàñèç, á´èèè...

— Êí èááí è-÷è, óí è í èì à ³èèàì áí ?

— Êí èááí èì è, ³í èááí è áááà-áá÷í ðàèàðí è µà³è. Áàèèè ³àðèí áí ø-óðó², ý³èí èèøèèàðèí àèç, ³´í è-

— Tanishmisizlar? — so'radi melisa.

— Tanisham gapmi, eskitdan qadrdonmiz, ona-boladek bo'b ketganmiz.

— Kasalni tuzalgisi kelsa, tabib o'z oyog'i bilan kelar deganlaridek, zab keldingiz-da, xolajon. Bizga sizni Xudo yetkazdi.

— Xo'-o'sh... nima gap, qoqindiq, — hushyor tortdi xola.

— Shu desangiz, xolajon, kattakon bir jumboqqa botib o'tiribmiz, siz yordam bermasangiz, bo'maydi, — deb voqeani melisa lo'ndagina qilib tushuntirib berdi. Keyin xoladan so'radi:

— Xo'sh, xolajon siz meni o'rnimda bo'lganingizda nima qilgan bo'lardingiz, hukmni kimga chiqarardingiz?

— Kimga bo'lardi, men bilan ona-boladek bo'b qolgan, anovi bolamga-da.

— Yo'g'-e... u kishini qaytaga taqdirlash kerak, molini arzon sotadi... Yana qadrdoningiz bo'lsa...

— Yo'q, qoqindiq, haq yo'lida amma-xolam, qadrdonim deyilmaydi. Xudodan qo'rqish kerak...

— Aytdim-ku, — deb chapak chalib yubordi chiroyli juvon. — Yashang, xolajon, ichim ekansiz, bugundan sizga shogird tushganim bo'lsin...

Peshonasi g'urra bo'lgan o'yinchoqfurush, boshini yerdan ko'tarib, xolaga bir qarab qo'ydi. Xolaning hukmidan keyin uni ham yuragida chiroq yongandek bo'ldi. Faqat davangi xaridor kampirga yov qarash qildi-yu, bir so'z demadi.

— U kishim savdo tartibini buzganlar, bozorda narx-navo o'ynab ketgan, natijada norozilik bo'gan, janjal chiqqan.

— Axir... — deb Xoja o'zini oqlamoqchi bo'ldi.

— Nima demoqchiligingizni sezib turibman, bolam. Aytmoqchisizki, qo'ygan narxim men uchun halol, oshig'i harom demoqchisiz, shundaymi?..

— Shunday, — tasdiqladi Xoja.

— Bunday paytda siz o'zingizga buyurilganini olasiz, bo'ldi...

— Qolgani-chi, uni nima qilaman?

3´∅í èèàð í ðañèää 3´èè èàèòàèàð, 3aðçáí ðèàð, áá-
 í í ðèàð, í óní òèðèàð áí ðàèð... Ó 2èää ´çèí àèçääí
 3í èàð àáí é´3... Ñèçáí òèæí ðàòää ýí àèñèç-ää, áí-
 èàí, àèèí àááí ñèç. Í áí à ýí àè àèèèá í èàèí àèç, áí ∅-
 3àèàð µàí àèèèá í èñèí ... Èèí èè í àðóí è ´éí àòáí ðñà,
 æáí æàè ÷è3ààè, í áí àéòááí èàðää àí àè 3èèí àñà, òè-
 æí ðàðè ýðòà èóí àà ñèí ààè. Àèèí µ òàí èí ááí ààèàðè-
 í èí á ðèç3èí è àèð-àèðèí èí á 3´èèää ñí ÷èá 3´èääí .
 ∅óí èí á ó÷óí µàí Àèèí µ ááðóá÷è 3´èí è ýðøè è´ðà-
 àè.

— Óí èàæí í, í áí è òðí ñèí í è èèí ò´èàéàè ýí àè,
 áó 2èí èýì àæðèí 3èèèá ááðèí á, èèòèí íñ, ´çèí
 ñèççè ýðøèèää óðñáí à 3èèàí áí .

— Óðí ñèí àèç Óóáí òí µèàñà òí í èèääè, áí èàí . ¥óá
 àèðää 3í áóí òóðó∅í è í òèèí è ´í àðèá èáòááí ´2ðè
 áí ðèàè-éó, ´∅à í áéèèèá ááðèáàè, áí ý3è∅. Áá èàò-
 ááí è Àèèí µááí 3´ð3èáàè. Óóáí àà ∅óèð áí çí ðèí èçääí
 ´2ðè-í òòòàµàí èàð é´3í èàè, òà3áí ðañòàèàðè í ÷èèèè,
 èí èèí µàèè 3èèääèèáí è∅èàðèí èç è´í ó, µàð µí èää
 áí çí ðèí èçí è áí áðó2è èóí àáí -éóí àà ò´ðò òí í í í àà èáò-
 ýí òè. È∅3èèèá é´ç òááí àñèí . Çáí æèðèí àèç àèð í ´í èí
 í óñóèí í í í è 3´èèää òó∅ááí á´èñà í áéèèèá ááðààè,
 í áí à í áí è àéòàè, ààñèç. Í ááí áí òí í èèí àñà, æáí -
 æàèää ñàááá á´èääí áí èàí í èèá ááðààè, àáí ∅ó...

Óí æà «µ´í á´èààè» ááááí áàè ´ðí èàáí òóðèá ´òèð-
 àè.

— Áí à, — ááàè ÷èðí èèè òí òèí Óí æààà 3àðáá, —
 í ðòè3÷àñèí è í èí à 3èèàí áí ááááí Óí èääááí í ááðà-
 3í èàñèç...

— Èèèí -àèèèí, — ááàè òí èà µàè3èðáóááè á´èèá, —
 ó Óí éää áááá-áá÷í ðàèàðí è µà3è-ý, ñèç 3èçèí òèàð
 ñèðañèää èèðí àéñèç. Áèèñáí àèç ñèç çáí æèð òà3ààè-
 ááí áí éáó÷÷àèàð ñèðañèää èèðañèç. Áááðää áó ´2èèí
 ñèç àéòááí áàè 3èèñà áí ðí è, óí àà òýì, ñèçáí áááá-
 áá÷í ðàèàðí èí á µà3èí è áááí á´èañèçèàð, í à3 àèðí ð
 áðèí àèçääí òà∅éá ÷è3ààè-ý!

— É´-é´-´... Óóáí ñà3èàñèí -à, çáí æèð í ááðí àñà-
 èàðàí á´ðáà...

— Í ááðààè, ´çèí è µàèí è òèæí ðàðèèááí í ááðààè.
 Ñèçàáyì æàáð á´í àñèí, 3èçèí ...

— Qolganimi, qolgani beva-bechoralarni haqi. Balki qarindosh-urugʻ, yaqin kishilaringiz, qoʻni-qoʻshnilar orasida qoʻli kaltalar, qarzdorlar, bemorlar, musofirlar bordir... U yogʻiga oʻzingizdan qolar gap yoʻq... Sizam tijoratda yangisiz-da, bolam, bilmagansiz. Mana endi bilib oldingiz, boshqalar ham bilib olsin... Kimki narxni oʻynatvorsa, janjal chiqadi, men aytganlarga amal qilmasa, tijorati erta kunda sinadi. Alloh taolo bandalarining rizqini bir-birining qoʻliga sochib qoʻygan. Shuning uchun ham Alloh beruvchi qoʻlni yaxshi koʻradi.

— Xolajon, meni trosimmi kim toʻlaydi endi, bu-yogʻiniyam ajrim qilib bering, iltimos, oʻzim sizni yaxshilab xursand qilaman.

— Trosingiz Xudo xohlasa topiladi, bolam. Huv birda qovunfurushni pulini oʻmarib ketgan oʻgʻri boridiku, oʻsha obkelib beribdi, boyaqish. Yeb ketgani Allohdan qoʻrqibdi. Xudoga shukr bozorimizdan oʻgʻri-muttahamlar yoʻqoldi, taqvo rastalari ochildi, lokin hali qiladigan ishlarimiz koʻpu, har holda bozorimizni dovrugʻi kundan kunga toʻrt tomonga ketyapti. Ishqilib koʻz tegmasin. Zanjiringiz bir moʻmin musulmonni qoʻliga tushgan boʻlsa obkelib beradi, mana meni aytdi, deysiz. Mabodo topilmasa, janjalga sabab boʻlgan bolam olib beradi, gap shu...

Xoja «hoʻp boʻladi» degandek oʻrnidan turib oʻtirdi.

— Ana, — dedi chiroyli xotin Xojaga qarab, — ortiqchasini nima qilaman degan foydadan oberoqolasiz...

— Illo-billo, — dedi xola hayqirgudek boʻlib, — u foyda beva-bechoralarni haqi-ya, siz qizim ular sirasiga kirmaysiz. Billsangiz siz zanjir taqadigan boyvuchchalar sirasiga kirasiz. Agarda bu oʻgʻlim siz aytgandek qilsa bormi, unda uyam, sizam beva-bechoralarning haqini yegan boʻlasizlar, naq biror yeringizdan teshib chiqadi-ya!

— Yoʻ-yoʻ-oʻ... Xudo saqlasin-a, zanjir obermasalaram goʻrga...

— Oberadi, oʻzini halol tijoratidan oberadi. Sizgayam javr boʻmasin, qizim...

— Í áí è áí øèì ÷è? — ääy 2oððañeí è é´ðñàòàè ´éèí ÷í 3oóðóø, — áóí àà í èì à ääéñèç?

— Ñèççè èøèí àèç í ñí í áí èàì , ð´í í è÷áí è µ´èèáá í óçääè-ì óçääè 3èèèá, èèèè-ó÷ áí ññáí àèç, ´ðí èää èáí 3í èääè. Í ò òáí èèñèí è í ò é´ðàðääè, Óóáí ó÷óí èá÷è-ðèá 3´y3í èèí á oí èáí á ´ðáóèñèí . Éá÷èðèì èè á´èèí á-èàð äääáí èàð µàçðàðè Í áé2àì áàðèì èç. Í èí á 3èèääí - ääyì ñèç áèèáí áèç áí çí ðää ´ðèðáì èç-ää, áí èàì ... Øóí ààé á´èää÷ ñèç áèèáí áèç ì áçáí í µóèì èääì èç. Í áµì í í àèàì èàéó óñòèää áèð yðèàèèè 3èèàè-ää, äää 3´y3í èañèç-ää, 3í 3èí àè3...

— ¥í á oí èà, ì áí è÷ì áéí áí , — ääy á´ðèèèääè äääáí áèð æáµèè ÷è3èá.

— Áí é è÷ì áéí áí äääáí òèèèàðèí äää øàèàð-à, øóí èí á ó÷óí µàì áó áí èàì ñáí è èá÷èðääè. Éá÷èðá-ñèç-à, àèèáí áé. ¥à, yøøè èá÷èðèì èè í ààì í è Í èèµ µàí èà µàì óí ÷à-ì óí ÷à áóí í µèàðè á´èña èá÷èðáí ðääè, µà!

Øó í àéó áèð oí òèí oí í äää øí øèá-ì èøèá èèðèá èääèè-ää:

— Ðàäèí äáí ì áí í àè òðí ñ µà3èää ñèçèàð äáí èð-àèèèàðì è? — äääè. É÷èàðèää ´ðèðááí èàð µàèðí í á´èèá à´èää 3àðàøàè. — Áóí è ì áí oí´í èá í èóáàèì , ì áí . Óàéðèyò-áé yáañè oí´í èèèá 3í èàè äää yøèòàèí -ó, áó 33à ÷í´í àèì ...

— Ý, — äääè ì èèèñáí èí á èáí àèääè ó÷èá, — ðà-àèí í ÷è3 3í´í òè-éó. Ðañáí á´èèèì . Áó áðääáè äáí èàð é´÷ääà ÷è3èá èáðèáàè-éó...

— Áí é áóóóí áí çí ð ç´ð òààðð á´èyì òè äää, yøè-òèá ´ðèðèáàè-µ, — äääè çáí æèð é´òàðèá èèðááí oí òèí , — áó òààððì àñì èàè µàèè?..

— Àèèí µ í øèí ð 3èèàì áí äáñà ´çèää í ñí í , àèèá-í áèèàð, — äääè Áèñì èèèí oí èà, — áèð µèñí áää yøøèyì á´áðè... Óì óì áí ÷è, ì èèèñà áí èàì áó àá-í èðáè÷èí äääí oí éääèáí èá òóðñàè , í í í á´í àñàèáí , í èì à äääèí á?

— Èàèääì í á, èí èèí ì áí àì µí çèð øóí è ´èèää òóðóáàèì , oí èàæí í ...

Áó í àèòää «Áóí è èañèèèàð» ì äàðañañèää èàð-í áé-ñóðí áèèàð í áí çè ÷èá, ì í òàì èóèèàðè ÷àèèí á áí øèääáí yàè. Áòèð «ääí èðáè÷è» µàì 3´èääí èáðááí yàè-ää...

— Meni boshimchi? — deya g'urrasini ko'rsatdi o'yinchoqfurush, — bunga nima deysiz?

— Sizzi ishingiz oson bolam, ro'molchani ho'llab muzdek-muzdek qilib, ikki-uch bossangiz, o'rniga kep qoladi. Ot tepkisini ot ko'taradi, Xudo uchun kechirib qo'yaqoling xolang o'rgulsin. Kechirimli bo'linglar deganlar hazrati Payg'ambarimiz. Ming qilgandayam siz bilan biz bozorda o'tiramiz-da, bolam... Shunday bo'lgach siz bilan biz mezbon hukmidamiz. Mehmon akam kayf ustida bir erkalik qildi-da, deb qo'yaqolasiz-da, qoqindiq...

— Hov xola, men ichmayman, — deya do'rilladi davangir jahli chiqib.

— Voy ichmayman degan tillaringga shakar-a, shuning uchun ham bu bolam seni kechiradi. Kechirasiz-a, aylanay. Ha, yaxshi kechirimli odamni Oллоh taola ham uncha-muncha gunohlari bo'lsa kechirvoradi, ha!

Shu payt bir xotin xonaga shoshib-pishib kirib keldi-da:

— Radiodan manovi tros haqida sizlar gapirdiy-larmi? — dedi. Ichkarida o'tirganlar hayron bo'lib ayolga qarashdi. — Buni men topib oluvdim, men. Hayriyat-ey egasi topilib qoldi deb eshitdim-u, bu yoqqa chopdim...

— E, — dedi milisaniing kapalagi uchib, — radio ochiq qopti-ku. Rasvo bo'ldim. Bu yerdagi gaplar ko'chaga chiqib ketibdi-ku...

— Voy butun bozor zo'r teatr bo'lyapti deb, eshitib o'tiribdi-yu, — dedi zanjir ko'tarib kirgan xotin, — bu teatrmasmidi hali?..

— Alloh oshkor qilaman desa o'ziga oson, aylanaylar, — dedi Bismillo xola, — bir hisobda yaxshiyam bo'bti... Umuman-chi, milisa bolam bu gapirgichingdan foydalanib tursak yomon bo'masakan, nima deding?

— Qaydamov, lokin menam hozir shuni o'ylab turuvdim, xolajon...

Bu paytda «Dumi kesiklar» madrasasida karnay-surnaylar ovozi o'chib, motam kuylari chalina boshlagan edi. Axir «gapirgich» ham qo'ldan ketgan edi-da...

ÒÀÀÒÐÍ ÈÍ Ã ÄÄÄÎ Î È

(,èè Àèñì èèèî òí èàí èí á òíòì à-òíò òàì èðí èí á ³èç-
²èää áí ñèøè)

Àèñì èèèî òí èà áèèàí áí çí ð èí ñí áèòí ðè ´ðèí èà-
ðèääáí òòðí à ³, «àðçèì èç áí ðèèè» äää òí í äää áèð-
áèðèää ò´ì ðàéèøèá, èèèè èèøè èèðèá èáèèøèè.
Øàéòí í äà÷÷à òèàðí è òàì èäè. Èá÷à èèèè í ²àéí èí è
í ²èç-áóðòí ´í èøòèðèá, áèð èøèàè ÷è³àðàáí ýàè.
Èàðàáñèçèè, áóáóí ,èèàøèá, àðçàà èáèèøèáèè.

— ¥á í ààì á´èì áé èáòèàðèí á, — äääè Øàéòí í -
ää÷÷à òíòèèàðèèääí èóèèá, — Òí èää á´èñà äàððí äää
í ²èç-áóðèí ´í èøàèè, ñàèèè à áèð-áèðèää ´òèøèá
³í èñà, äàððí äää áèð-áèðèí èí á ³àñèää ´í èøàèè...
Ðçèí äää è´çèí á áí ðí è, äàì áéèè-ý, áó í ààì áí èèà-
ðè?

— Àðçèèèèð ì áí ààì àñàèð-í á, áí èèèàðèí ? — ääý
òí èà èáòèøää ÷í ²èáí àè.

— Ñèçàà-ää, òí èà ñèçàà á´ì áé èèì äà á´èàðèè, —
ääá è´çèàðèí è è´³ èèèè èèòòàñè.

Òí èà áèð çòì ´èèáí èá òòðàè-ää, èí ñí áèòí ðàà
³àðàèè:

— Í áèèñà áí èàì , áí í àè ààì èðàè÷èí áí è òàáàè-
èèè ³èèèá ³àñáí ì è, è´í áèèì ñàçèá òòðèääè, í àçà-
ðèì äà ìàì ì ááí´í ààì á´èääèääí äà ´òøàéèè. — ´´ ñèç-
èàð áóí äà ³àðøèì èñèçèàð, ³í ³èí àè³èàð? — àðçè-
á´èèàðàáí ñ´ðàèè òí èà.

— É´³, ì áí ³àðøèì àñì áí , — äääè áèòòàñè.

— Èàéòàää ýòøè á´èääè, — äääè èèèèí ÷èñè, —
ì áí í àè àèàì èàðí èí á èèì èèàèí è áí çí ðàáàèèèð ìàì
áèèèá ³´èèøñèí .

— Í áí è èèì èèàèì í è´í èñáí äà ³èèì àñáí àèç ìàì
á´èääè, ì áí ñèçàà ´òøàá, òóò äää òóòèèèí è ³àèòà
í ²çèää í èääèääí èàðàáí ì àñì áí .

— Èáèèøèá í èàéèèè, áí èàæí í èàðèì , — äääè òí èà
òèàðí è ì òðí ñàää ÷à³èðèá, — áó áðàà í èì à í èýòàà
èáèèèèèèè á, ìà³è³àòí è áèèääí èì è´?.. Ñòøè, òí äà
í áí á ñà³èáí áèàð.

Èí ñí áèòí ð ààì èðí àðèí á äääáí äàè òí èàáà èì ³í ³àè.

— Àèñì èèèàìèð ðí ìì áí èð ðí ìèèì ... Àññàèí ì ò
àèàéèòí äà ðàìì àòóèèì ìè äà äàðí èàòóì, àìèè áí çí ð.

TEATRNING DAVOMI

(yoki Bismillo xolaning ustma-ust temirning qizig'ida bosishi)

Bismillo xola bilan bozor inspektori o'rinlaridan turmayoq, «arzimiz boridi» deb xonaga bir-biriga xo'mrayishib, ikki kishi kirib kelishdi. Shaytonvachcha ularni tanidi. Kecha ikki og'aynini og'iz-burun o'pishtirib, bir ishkal chiqargan edi. Qarabsizki, bugun yovlashib, arzga kelishibdi.

— He odam bo'may ketlaring, — dedi Shaytonvachcha ustilaridan kulib, — foyda bo'lsa darrovda og'iz-burin o'pishadi, salgina bir-biriga o'tishib qolsa, darrovda bir-birining yoqasiga yopishadi... Yuzingda ko'zing bormi, demaydi-ya, bu odam bolalari?

— Arziylar mengamasdir-ov, bolalarim? — deya xola ketishga chog'landi.

— Sizga-da, xola sizga bo'may kimga bo'lardi, — deb ko'zlarini lo'q qildi bittasi.

Xola bir zum o'ylanib turdi-da, inspektorga qaradi:

— Melisa bolam, anovi gapirgichingni tavakkal qilib yoqasanmi, ko'nglim sezib turibdi, nazarimda ham-mabop gap bo'ladiganga o'xshaydi. — Yo sizlar bunga qarshimisizlar, qoqindiqlar? — arziyo'ylardan so'radi xola.

— Yo'q, men qarshimasman, — dedi bittasi.

— Qaytaga yaxshi bo'ladi, — dedi ikkinchisi, — manovi akamlarning kimligini bozordagilar ham bilib qo'yishsin.

— Meni kimligimni pisanda qilmasangiz ham bo'ladi, men sizga o'xshab, tuf deb tufigini qayta og'ziga oladiganlardanmasman.

— Kelishib olaylik, bolajonlarim, — dedi xola ularni murosaga chaqirib, — bu yerga nima niyatda keldilaring, haqiqatni bilganimi yo?.. Yaxshi, unda odob saqlanglar.

Inspektor gapirovring degandek xolaga im qoqdi.

— Bismillahir rohmanir rohiym... Assalomu alaykum va rahmatullohi va barokatuhu, ahli bozor. Bizzi

Àeççè ýøèòyi ñeçëaðì è, àeç ì àèèna áí èàì ì è òí í à-
ñèààí ààì èðyi ì èç. Ð´í àðàì èçàà èèèè àðçëá´é áí èàì
´òèðèøéààè, µí éí àµí é í èàè-ñí òàèàà èøèàðèàà øàé-
òí í àðàèàøààí è´ðèí ààè. Ðóèí³ ááðèí àèàð, èèí µà
ýøèòààí èàð ì òðí àèàà àòñèí ...Èáí è ´í á òàðàòàà ´òèð-
ààí áí èàì, ñeçààí áí øèàèì èç, ààì èðèí á, µàì ì à-
í èí á³ óèí^{2è} ñeçàà, ³í³ èí àè³?

— Ì áí ÷àòààí ààçèàì à-ì àòí èàð í áéáèèá ñí òàì áí,
òí èàæí í. Èá÷à ýí àè ì í è í áéáèóáàèì. Ì áí çàðóð èø
áèèáí áèð³³ à èàòóáàèì. Ì í è òñòèàà øáðèàèì áí ð
ýàè. Áó èèøè, ´çèàà ì àú³ óè á´èàáí áèð ò´í ì í èí è
òàì èàáàèèàð-àà, òñòèàà ò´í èàðèí è òàøèàá, áó ì í è
ì áí èèè á´èàè, í óèèí è èá÷èè ì àèð ààì èàøàì èç, ááá
èáðèáàèèàð.

— Ø ó áðàà ò´òàáí á, áí èàì, áí ààè áí è³èàá í èè-
øèì èç èáðàè á´èèá³ í èàè... Õ´-´ø-ø... Áèð ò´í ì í è
µàçèèàèàì ì è... ´è÷àá è´ðèá, øóí ààé³ èí òèèàðì è?

— µè÷àá è´ðì ààáí èàð, áèèèøèì ÷à, ì àòí í èí á òàí -
àè³³ áí áó èèøèàà. µçèyi áóí à³ àñè áí ð-é´^{2è} áèð
ò´í àèí à ýàè. Æà àèèàì áàèí ñèàáí. µè÷í áèàà èáèñàè,
´è÷í áèàà ààì é´³, òí èàæí í, ì í è ýàèàðè áèð ñáí òè-
ì èàà µàì òè´í àò³ èèèøì áéàè... Øóí ààé³ èèèá, èá÷-
àà ý³ èí ì í èí è í èèá èáðèá, ýðàà áèèáí µà é´³, áá
é´³, æáí æàèí è èàòàñèí è áí øèààèèàð-àà. Ì í èí èí á
àð³ í^{2è} àà³ óñòè áí ð ýèáí. Áè÷è³ ÷èñè-µ, òèéóá÷è-
ñè øó ì áí èí á èàñðèí àà áèð éóí èøñèç³ í èàáí ì èø.
Áí çí ðè ´èàáí ì èø. Ýí àè ´øàèàðì èyi çàðàðèí è³ í í -
èàðì èøì áí. Øóí èñè ì áí àà í àøúá³ èèyi òè-àè, òí -
èàæí í. Ì í èí è áí ð áàðàèà³ èèèá í èàèì è, òàì ì ì,
ì áí áó í ààì í è òàì èì àèí áí, ààññàèí ì. Áèðàáí èí àèç-
ààè í èèòààààð÷èèèè³ èèì àñàáí ´è÷àá, è´ðèá í èñèí
ýàè.

— Èá÷èðàñèç, áí èàæí í èì òí æèðèèè ñeçàà í òà
èàñáì è?

— ¥à é´³, í òàì áèð òí ð áàçààà³ í ðí áóè á´èàáí -
èàð...

— Óóøóí àðèè, áí èàæí í èì, ´ðàààà øàéòí í áí ð-
àà, ñàááí èøèàà øàéòí í àðàèàøàèì è, òàì ì ì, µàì ì à
í àðñà á´èèøè ì òí èèí ...

— Í µ, — ááàè Øàéòí í àà÷÷à òèì èð÷èèàá, — í òà-
áí áí ì èçàáí³ í èàáí øàéòí í èè í àèðàí àèàðèì èçí è ó
³èèèá, áó³ èèèá àñòà-ñàèèí áí çí ðàà í èèá èèðà, òàáí

eshityapsizlarmi, biz melisa bolammi xonasidan gapiryapmiz. Ro'paramizda ikki arzigo'y bolam o'tirishibdi, hoynahoy oldi-sotdida ishlariga shayton aralashgan ko'rinadi. Quloq beringlar, iloha eshitganlar murodiga yetsin... Qani o'ng tarafda o'tirgan bolam, sizdan boshlaymiz, gapiring, hammaning qulog'i sizda, qoqindiq?

— Men chetdan gazlama-matolar obkelib sotaman, xolajon. Kecha yangi mol obkeluvidim. Men zarur ish bilan bir yoqqa ketuvidim. Mol ustida sherigim bor edi. Bu kishi, o'ziga ma'qul bo'lgan bir to'p molni tanlabdilar-da, ustiga to'nlarini tashlab, bu mol meniki bo'ldi, pulini kechki payt gaplashamiz, deb ketibdilar.

— Shu yerda to'xtang, bolam, andak aniqlab olishimiz kerak bo'lib qoldi... Xo'-o'sh-sh... Bir to'p mol hazilakammi... o'lchab ko'rib, shunday qiptilarmi?

— O'lchab ko'rmaganlar, bilishimcha, matoning rangi yoqqan bu kishiga. O'ziyam bunaqasi bor-yo'g'i bir to'pgina edi. Ja allambalosidan. O'lchoviga kelsak, o'lchoviga gap yo'q, xolajon, mol egalari bir santimiga ham xiyonat qilishmaydi... Shunday qilib, kechga yaqin molni olib ketib, erta bilan he yo'q, be yo'q, janjalni kattasini boshladilar-da. Molning arqog'ida qusuri bor ekan. Bichiqchisi-yu, tikuvchisi shu mening kasrimga bir kun ishsiz qolganmish. Bozori o'lganmish. Endi o'shalarniyam zararini qoplarmishman. Shunisi menga nash'a qilyapti-di, xolajon. Molni bor baraka qilib oldimi, tamom, men bu odamni tanimayman, vassalom. Aytganingizdek oliftagarchilik qilmasdan o'lchab, ko'rib olsin edi.

— Kechirasiz, bolajonim tojirlik sizga ota kasbmi?

— Ha yo'q, otam bir umr bazada qorovul bo'lganlar...

— Tushunarli, bolajonim, o'rtada shayton bor-da, savdo ishiga shayton aralashdimi, tamom, hamma narsa bo'lishi mumkin...

— Oh, — dedi Shaytonvachcha tipirchilab, — otabobomizdan qolgan shaytoniy nayranglarimizni u qilib, bu qilib asta-sekin bozorga olib kirayotgan edik, shuni sezib qoldi-yov, bu jodugar... qani oxiri nima bo'larkin?

yäèè, øóí è ñàçéá ³í èäè-ä, áó æí äóääð... ³áí è í òè-
ðè í èì à á´èàðèèí ?

— Ñèç í èì à äáéñèç, áí èàì ? — äää óí èà ääuíí -
ääðää þçèáí äèèäð.

— Í áí í í èèää èøí í èá, áè÷è³÷è-þ, òèéóá÷è-
èàðí è èá÷èè èñí áí äà èøää ÷á³èðäèì . Ýðòà áèèáí
ñí òóääà ýí äè í í è ÷è³àðí í³÷èéäèì , àµáí è áóí à³à
á´á ÷è³äè. É´ðèá òóðèáñèç, í áí è ñàðí í ýí í óçèääè,
èøèàì äàè µèñí á. Øóí äàé á´èää÷, ááèí ðääí ááèí ðää
çàðäðää `òèðèá ³í èí áðàì áí í è? Èèì áó èèøèää áó-
í à³à ñèòàðñèç í í è í áéáñèí , äáí òè. Øóí è æàçí ñèää
í áí èí á èàì í í àòèì í è ò´èàéäè, ò´èàì áé è´ðñèí -÷è?!

— Éá÷èðáñèç áí èàì , ñèçääí µàì ñ´ðàøää í àæ-
áóðí áí , ááèí áèí áèçää òèæí ðàò÷èèäð á´èääí í è?

— É´³, í èì áéäè?

— Áèðèì á÷è, ñèç áó èøää ´çèí áèçí è í çäèí à
á´èñáýí áéáèì áí ð äää áèèáñèçí è?

— Øóí äáí èáèèí á, óí èàæí í , — äääè í í è ýääñè
æí í èàì èá.

— Èçè³ äáí ³èèäèí áèç-éó, óí èàæí í , µàì çàðäð
é´ðáé, µàì áéááí ð µàì á´èàéí è? Í áí áó í äàì í èí á
í í èèää èøí í äèì -ää. Áèð-áèðèì èçää èøí í ì áñàè èø
á´èääèì è, áó äóí äà?

— Í áí µàì ó ³ääí í í è í èä, òääí äà, ´çèì äà èøí í -
ääí äàé èøí í äáí ýäèì , — äääè í í è ýääñè µàì ´çèí è
í³èää.

— Áàðèáèð á´èì áí òè-éó, èøèàðèì á µá÷àì ´òøà-
í áí òè-éó, áí èàæí í èàðèì ! Ñèççè èøí í ÷èì áèçí è ó
³ääáèèäð í³èàì áí òè, áó èèøèí èí á èøí í ÷èì è ñèç
í³èàì áí ñèç, áó ²è í á÷à í óèääí äà òóøäè, ýí äè? Ò´ðè
òèæí ðàòää èøí í ÷ äääáí è æóää èàòòà äáí ! µçè òèæí -
ðàðí è µóñí è-í áí áèýí òó-ää. Áèðí³ èøí í ÷ í èí á µàì
´çèää ýðàøà ³àòòè³ øàðòèèäè áí ð, ³í í óí -³í èääèàðè
áí ð áèèñáí áèç. Ñääáí äà é´ç áèèáí è´ðèø-ó, ³´è áè-
èáí óøèàðí èí á ´çè èàì èèè ³èèääè. Í í èí è é´í áèè
óí òèðæáí á´èääèääí ³èèèá, µà, ó ³-áó ²èí è ýðøè-
èää ³àðàø èáðáé. µè÷áí äàèääí á´èñà ýðèí í áé´è÷àø
èáðáé. Áàçí í è äääáí è äàç áèèáí ´è÷áá ñí òèèääèääí
í í è. Òàðí çèää óí ðòèèääèääí í í è á´èñà, àèääòòà óí ð-
òèá í èèø èáðáé. Áéáèääí í áðñà á´èñà í àçáñèí è òàðèá
é´ðèø èáðáé. Áí à óí äáí èáèèí í í è èøí í ÷èè á´èääè.
Áí à óí äáí èáèèí ñèç èøí í ÷ää èèðáñèç. Èáðáí á, áàç-

— Siz nima deysiz, bolam? — deb xola da'vogarga yuzlandilar.

— Men moliga ishonib, bichiqchi-yu, tikuvchilarni kechki ismenga ishga chaqirdim. Erta bilan sotuvga yangi mol chiqarmoqchiydim, ahvol bunaqa bo' b chiqdi. Ko'rib turibsiz, meni sarmoyam muzladi, ishlamadi hisob. Shunday bo'lgach, bekordan bekorga zararga o'tirib qolovramanmi? Kim bu kishiga bunaqa sifatsiz mol obkesin, deпти. Shuni jazosiga mening kamomatimni to'laydi, to'lamay ko'rsin-chi?!

— Kechirasiz bolam, sizdan ham so'rashga majburman, avlodingizda tijoratchilar bo'lganmi?

— Yo'q, nimaydi?

— Ayting-chi, siz bu ishda o'zingizni ozgina bo'lsayam aybim bor deb bilasizmi?

— Shundan keling, xolajon, — dedi mol egasi jonlanib.

— Qiziq gap qildingiz-ku, xolajon, ham zarar ko'ray, ham aybdor ham bo'laymi? Men bu odamning moliga ishondim-da. Bir-birimizga ishonmasak ish bo'ladimi, bu dunyoda?

— Men ham u yoqdan mol olayotganda, o'zimga ishonganday ishongan edim, — dedi mol egasi ham o'zini oqlab.

— Baribir bo'lmapti-ku, ishlaring hecham o'xshamapti-ku, bolajonlarim! Sizzi ishonchingizni u yoqdagilar oqlamapti, bu kishining ishonchini siz oqlamapsiz, bu yog'i necha puldanga tushdi, endi? To'g'ri tijoratda ishonch degani juda katta gap! O'zi tijoratni husni-odobiyam shu-da. Biroq ishonchning ham o'ziga yarasha qattiq shartlari bor, qonun-qoidalari bor bilsangiz. Savdoda ko'z bilan ko'rish-u, qo'l bilan ushlashning o'zi kamlik qiladi. Molni ko'ngil xotirjam bo'ladigan qilib, ha, u yoq-bu yog'ini yaxshilab qarash kerak. O'lchanadigan bo'lsa erinmay o'lchash kerak. Gazmol degani gaz bilan o'lchab sotiladigan mol. Tarozida tortiladigan mol bo'lsa, albatta tortib olish kerak. Yeydigan narsa bo'lsa mazasini tatib ko'rish kerak. Ana undan keyin mol ishonchli bo'ladi. Ana undan keyin siz ishonchga kirasiz. Qarang, gazlama

èàì à ó÷òà ³éääáí òñà-þ, í òèð-í ³èääò, ó÷àèà òèæí -
ðàð÷è μαì áèð-áèðí àèää èøíí ÷èí è é³í òèá òèðñà?
Õ´ - `ø... Ýí àè ì à³ñàääà òñàé. Í èì àää øó èàñí Õàò èø
ð´é ááðääí èí è áóí áí ³òàí àèèàðää `éèáá è òàèí àèàð-
ì è, ì áí èí á òí æèð áí èàèàðèì? Ì áí ááèí ðää èèèí -
áèí àèçääí àì ááèí àèèàðää òí æèðèàð á´èääí ì è ááá
ñ´ðàí ààèì. Á´èääí àà òèàð, àéääòðà, òèçèàðí è áóí à³à
ñàääí ³èèèøääí ³àèòàðääí á´èàðàèèàð. Í èì àääèè
áóí à³à òàääí àáí Ì àé²àì ááðèì èç òí èèí èèí μó àèèèμè
àà òàèèàì òí ì àòèàðèí è ³àèòàðääí èàð-àà. È ààèì àè
æí μèèèγò áàáðèàðèèää «Ì òèíì àñà» ááääí òàääí í àé-
ðàí àèàðè á´èääí. Ì òèíì àñà ááääí è — ì ì èí è òøèàá
é´ðèø ááääí è. Õàðèàí ð áèðí áí èí á ì ì èí è ááòí òàáí
òøèàá é´ðàèì è, òí ì ì ì ì è γàñè ààððí àáà òí èí á
³áñèää ì èøääí. È´èèí á ì ì èèì àá òáääèì è ýí àè áóí è
í èñàì á μαì í èàñàí, í èì àñàí á μαì í èàñàí ááá òòðèá
í èääí. Øóí àà òøàø ýí à áèð áí ø³à í àèðàí á á´èääí.
Óí è «Ì òí í ááçà» ááèèøääí. Ì òí í ááçà — «èð²èðèø»
ááääí è. Áóí àà áèð ì àáì èèèè èí è á÷èá, áèðí áí èí á
ì ì èèí è òñòèää èð²èðääí -àà, áó ì ì è ì áí èèè á´èàè,
ì áí àà òí òñàí á μαì òí òàñàí, òí òì àñàí á μαì òí òàñàí
ááá ç´ðèèè ³èèääí. È´ðýì òèçì è, «Ì òèíì àñà»àà òàððè-
áí ðää òà æàáð á´èýì òè. «Ì òí í ááçà»àá á´èñà òí òòá-
÷èää òà æàáð á´èýì òè. Áí ðèá òòðàáí ²èððí ì èèèì àñ-
ì è, áó? Èèèè ì èàì òòèòí è μαçðàðè Ì àé²àì ááðèì èç
øóí èí á ò÷óí μαì «Ì òèíì àñà»ääí μαì, «Ì òí í ááçà»-
ääí μαì àèçèàðí è ³àèòàðääí èàð. Áóí àáì ì òòí à òàääí -
í èí á μàèí è àà ì ì è á´èèèè, èèèè òàðàòí èí á ðí çè-
ðèçì ÷èèèèèèèèè. Áàðàèà øóí àà. Òèçèàðí èí á èøèí àèç-
àá «Ì òèíì àñà» μαì «Ì òí í ááçà» μαì, òí òí áí òàääí àà
àèí ³áñè á´èí àääí í àðñàèàð àðàèàøèá þðèáàè. Ì áí
òèçèàðí è áèèèá òòðèá áèð-áèðèí àèçàà çòèì ³èèääí -
òèçèàð ááèèèèèèèè óçí ³áí, áí èàæí í èàðèì. Áó èøèàð
áèèì àñèèèèèè! Òàääí èøè æòááγì ì ì çèè èø. Óí è
èèòí àèàðèí è ³èá, áèèèá ì èèè èàðàé á´èèèè, ì èè
á´èí àñàì àèèèí èàðääí òí ðèè ì àé ò´ðàø èàðàé á´èà-
èè. Áèèèá ³éèí àèàð èèì í èèè òàääí èøèèà òñòí çè
á´èí àñà òí àà øàèòí òñòí çèèè ³èèààè. ¥í çèðàè òè-
æí ðàð÷èèèèè èç «òòçèø»í è áèèì àé òòðèá òàääí «àà-
ð, òè»àá çèàðèí è í òèá, ááèí ðääí -ááèí ð ²àð³ á´èèá
èáðèèèèèè èè. Õèàðää øóí à³áí àè è÷èì ò÷èèèèèè, μàé-
μàé...

uchta qo'ldan o'tsa-yu, oxir-oqibat, uchala tijoratchi ham bir-biroviga ishonchini yo'qotib o'tirsa? Xo'-o'sh... Endi maqsadga o'tsak. Nimaga shu kasofat ish ro'y berganini bundoq tanaylarga o'ylab ko'rdinglarmi, mening tojir bolalarim? Men bekorga ikkovingizdanam avlodlarda tojirlar bo'lganmi deb so'ramadim. Bo'lganda ular, albatta, sizlarni bunaqa savdo qilishdan qaytargan bo'lardilar. Nimagaki bunaqa savdodan Payg'ambarimiz sollallohu alayhi va sallam ummatlarini qaytarganlar-da. Qadimgi johiliyat davrlarida «Mulomasa» degan savdo nayranglari bo'lgan. Mulomasa degani — molni ushlab ko'rish degani. Xaridor birovning molni bexosdan ushlab ko'rdimi, tomom mol egasi darrovda uning yoqasiga yopishgan. Qo'ling molimga tegdimi endi buni olsang ham olasan, olmasang ham olasan deb turib olgan. Shunga o'xshash yana bir boshqa nayrang bo'lgan. Uni «Munobaza» deyishgan. Munobaza — «irg'itish» degani. Bunda bir odam kiyimini yechib, birovning molini ustiga irg'itgan-da, bu mol meniki bo'ldi, menga sotsang ham sotasan, sotmasang ham sotasan deb zo'rlik qilgan. Ko'ryapsizmi, «Mulomasa»da xaridorga o'ta javr bo'lyapti. «Munobaza»da bo'lsa sotuvchiga o'ta javr bo'lyapti. Borib turgan g'irromlikmasmi, bu? Ikki olam sultoni hazrati Payg'ambarimiz shuning uchun ham «Mulomasa»dan ham, «Munobaza»dan ham bizlarni qaytarganlar. Bundan murod savdoning halol va pok bo'lishi, ikki tarafning rozi-rizochiligidir. Baraka shunda. Sizlarning ishingizga «Mulomasa» ham «Munobaza» ham, umuman savdogaloqasi bo'lmagan narsalar aralashib yuribdi. Men sizlarni bilib turib bir-biringizga zulm qilgansizlar deyishdan uzoqman, bolajonlarim. Bu ishlar bilmaslikdan! Savdo ishi judayam nozik ish. Uni kitoblarini o'qib, bilib olish kerak bo'ladi, yoki bo'lmasam bilganlardan tortinmay so'rash kerak bo'ladi. Bilib qo'yinglar kimniki savdo ishida ustoz bo'lmasa unga shayton ustozlik qiladi. Hozirgi tijoratchilarimiz «suzish»ni bilmay turib savdo «daryosi»ga o'zlarini otib, bekordan-bekor g'arq bo'lib ketishyapti. Ularga shunaqangi ichim achiydiki, hay-hay...

— Ōī ēāæī í , — āāāē ēī nī āēōī ð ōī ³āðē-ōī² á´ēēá , —
áó ēēēī āēāðēāā ³āí āāē µōēī á´ēāāē , yí āē?

— ¥ōēī Bðāðāāī āāí , á´ōāī , áēç áó ì āñāēāāā
ī æēçī ēç , ēēēī āēāðēyī nāāāī āā āāī ēñāī ā ³āðāá , ´çēā-
ðēāā-´çēāðē çōēī ³ēēāāī ēāð . Áēç nēç áēēāí ì ā³āð
ì āñēāµāð áāðēøēī ēç ì ōī ēēí . µōī āñ ì îēí è ðēæī-
ðāð÷ē áí ēāī ´ðāāēāāī ēāā āēī āøēāá ēāēāōí ÷ , áó
ēēøē nāāð ³ēēāāēēāðī è , é´³ī è ´çēāðē áēēāāēēāð .
Āēī āøēāá ēāēāāī āāī ēāēēī ōī µēāñāēāð ì îēí è îēā-
āēēāð , ōī µēāī āñāēāð nāðī îyí è . Áí îāóí āāē «ōí āāē
á´ēñā áóí āāē á´ēāðāē» āāāāī āāúāī ēāð , «áí ð áāðāēā
á´ēāēī è , yí āē áó îāāī í è ðāí ēī āēī áí » āāēēøēāð
āóí îµ ōñðēāā áóí îµ . Āāāðāā ēēēī āēāðē µāī áēð-áēð-
ēāðēí è ēā÷ēðñāēāð , Āēēī µ µāī ōēāðí ēí ā áēēēā-áēē-
ì áē ³ēēāāī āóí îµēāðēí è ēā÷ēðāāē , áóí āāī ēāēēī āē
yí ā øōí āāē ³ī ³ēēēøēāðāāī Bðāðāāī í ēī ā ´çē āñ-
ðāēāē... Áí ø³ā í ēī āyī āāðāēē áí ēāī ...

— Á´ēāē ōī ēāæī í , á´ēāē , ðāāāā ³ēēāēī , — āāāē
ì îē yāāñē ì ōøāēī îí á´ēēá , — ì áí áóēāðāā µí çēðí ³
ñāðī îyēāðēí è áāðāī áí , áí yāē ´ðēí nēç āāī ēī í è ³āē-
ðēā îēāēī , áēðí āāðēī ì áí è ēā÷ēðñēí ēāð .

— Nēç µāī ì áí è ēā÷ēðēí ā , áēðí āāð , áó ²ē ōñ-
ōíç ē´ðī āāāī øōí āēðā µāð ì ā³ī ì āā é´ð²āēāð á´í ðē ,
áāðāēā ōī îñēí ōī ēāī , ì áí ēyī è´çēī í è î÷āēēāð...

— Èāí āī³ yōøē èø á´ēāē-y , yé yðāðāāī Yāāī , —
āāāē ōī ēā nāāēí ēā , — ēēí y ōī ðēēēāðāāī áāðāēā ōī-
ì ēēēāð , nēçēāðí ēí ā ōçð-ì āuçōðēēēāðāāī ēāēēí áí-
çí ðēī ēçāā ³āí ÷āēāð í ōð ēēðāāī ēí è áēēñāí āēç yāē .
Øāēōí í ēāðí ēí ā āāñðē ēāñēēēá , ³āí ÷āēēē ðāēāāñāāā
ðōøēā ³ī ēāāī ēí è áēēñāí āēç yāē...

— Āí é yēī î²ēç-āé , — āāāē Øāēōí í āā÷÷ā ēí ā-
ðāøāā ç´ð²ā ēō÷ ōí í ēā , — áēççē ðēí ÷ ³´é yí āē , áó
²ēāā á´ēāðēī ēç µāī á´á ³ī ēāē... Øōí āī²āī «Ī ōēī-
ì āñā» áēēāí «Ī ōí îāçā» ēçí ēí ā áí øēāā āðāēī ā . Í áē-
ðāí āēāðēī ēç yí āē ōōí ³´ēēá , ì āēāē çā ðāāī yāē-y .
Ōyī þēāōç é´ðī áē æí í áāðāē... Øíøí áē ðōð , µā
æí áōāāð , nāí āāyī í āōñ āāēí ñē áí ð-ēō , ōāðēøðā
yī āññāí -ēō!.. Í āōñēí āāāí áēð ēēēí ðēðāē...

— Xolajon, — dedi inspektor toqati-tog' bo'lib, — bu ikkovlariga qanday hukm bo'ladi, endi?

— Hukm Yaratgandan, bo'tam, biz bu masalada ojizmiz, ikkovlariyam savdoga bepisand qarab, o'zlariga-o'zlari zulm qilganlar. Biz siz bilan paqat maslahat berishimiz mumkin. O'tmas molni tijoratchi bolam o'tadiganiga almashlab kelguncha, bu kishi sabr qiladilarmi, yo'qmi o'zlari biladilar. Almashlab kelgandan keyin xohlasalar molni oladilar, xohlamasalar sarmoyani. Anovunday «unday bo'lsa bunday bo'lardi» degan da'volar, «bor baraka bo'ldimi, endi bu odamni tanimayman» deyishlar gunoh ustiga gunoh. Agarda ikkovlari ham bir-birlarini kechirsalar, Alloh ham ularning bilib-bilmay qilgan guohlarini kechiradi, bundan keyingi yana shunday qoqilishlardan Yaratganning o'zi asraydi... Boshqa nimayam derdik bolam...

— Bo'ldi xolajon, bo'ldi, tavba qildim, — dedi mol egasi pushaymon bo'lib, — men bularga hoziroq sarmoyalarini beraman, boyagi o'rinsiz gapimni qaytib oldim, birodarim meni kechirsinlar.

— Siz ham meni kechiring, birodar, bu yog'i ustoz ko'rmagan shogird har maqomga yo'rg'alar bo'пти, baraka topsin xolam, meniyam ko'zimni ochdilar...

— Qandoq yaxshi ish bo'ldi-ya, ey yaratgan Egam, — dedi xola sevinib, — iloya umriylardan baraka topiylar, sizlarning uzr-ma'zuriylardan keyin bozorimizga qanchalar nur kirganini bilsangiz edi. Shaytonlarning dasti kesilib, qanchalik talvasaga tushib qolganini bilsangiz edi...

— Voy yalmog'iz-ey, — dedi Shaytonvachcha ingrashga zo'rg'a kuch topib, — bizzi tinch qo'y endi, bu yog'iga bo'larimiz ham bo'b qoldi... Shundog'am «Mulomasa» bilan «Munobaza»mizning boshiga yetding. Nayranglarimiz endi tup qo'yib, palak yoza-yotgan edi-ya. Uyam yulduz ko'rmay jon berdi... Shoshmay tur, ha jodugar, sendayam nafs balosi bor-ku, farishta emassan-ku!.. Nafsingdan bir ilintiray...

Ì ÓÉÌ ÒÌ Ò

(, èè Ø àéòí í àà÷÷áí eí ā yí ā ³í áóí
òóøèðāáí èàðè...)

Áí çí ðí eí ā øàµaðāā yí ā òà³áí èè, yí ā òàðòèáèè, yí ā eí ñí Òèè-àè, í àòèè áí çí ð āáá, í ñí è ÷è³á áí ø-èààè. Áó, àèáàðòà, áí çí ðí eí ā óñòèàáí òóðāáí èàòòà-èàðeí è ááÒàð³ ³í èàèðì ààè. Óèað áèð áòðóm áí çí ð òèçì àð÷èèàðeí è òà³àèðèàøāā ³àðí ð ááðèøàè.

Ì óéí òí ò yāàèàðeí è áí çí ð āáí èðàè÷èāáí yúeí í ³èèèá ³í èèøàè. «Áí çí ðāā ²í yòāā òóøì óí ñí àèàèèè áè-èāí ³í èèè à³í ñí òàðòèá āā eí òèçì ñí òí àòāáí Òà-èí í -Òàèí í ñí èèèèèè òèçì àð÷èèàðèāā, ³ó, ø ÷è³í ñí-āáí µàì ñí à, ³í è ÷èí í è÷èðí ³ ³èèā, òāáí Òàèí í -Òà-èí í Òàððí øèàðāā, èá÷àèàðè ÷èàðèāā óé³eí è µàðí ñí ³èèèá, ñàððí Òèað ñí èèè è ³ ðè³èā, òāáí ³í ðí áóè-èàðāā, µàèí è èøèā, òāáí ñí àòòà÷èèàðāā, òàùí èðeí á÷è-èàðāā» āáá ñí óéí òí òeáí āáí èàð ñí ñí è ÷èèèèèèè.

Àèðāáí ñí òóá÷è-ð, í eóá÷èèèè ñí ðāñèāā ²àèà-²í áóð áí øeáí eá ³í èèè. ¥àì ñí à Àèñí èèèí òí eáí eí ā ñí ñí è ÷è³í āāáí èèèèèèèè òàòà. Á, áí çí ðāā Àèñí èèèí òí èà é³áàè. Èí à³àè ³óðó³ á´èñà yí ñí ñí eí è òèèèèè ñí èèá ³´èèèè òèèè. Ø àéòí í àà÷÷à áó ñí ñí ÷èèèèèèè è àèáí āāā ñí èèèèèè. Í āáí èàðí eí ā àèèèèèèèèè è òèèèèèèè ÷è³áðàè:

— Áó áí ðeá òóðāáí āáí èàðñèçèèèè...

— ¥à, ñóā èáèèèèèèèè òí ð-çí ðó, è´çà ñèí àèðāáí àçèç á´èèè è?..

— ¥àéāāø èáðàè áó áí çí ð èàòòàèàðeí è...

Ø àéòí í àà÷÷áí eí ā áàòòàð èàèèèèèèè è òàðèèèèèè. Èàðāñā ñí àáí áí èàèèèè è óí eí ā é´èèèèèè ððèø yí òè. Ó æèèèèèèèèè: «¥àé, ñí àáí áí èàèèèèèè, è´çèàðèí áí è ñí ÷èí á-èàð, µàì ñí à, ³āā āáí èàðñèçèèèè, ²àèèèèèè ³í èí áí à-èàð...» āáá ó, ³āáí, áó, ³³ā ÷í ñí à áí øèāāè. Àeáí æè-í è øó ñí óéí òí òí eí ā ÷èèèèè ÷è³áðí ñí ÷èí é´èèèè. ¥à, Ø àéòí í àà÷÷à áèð áóí àèāá āáí èàðí àðāāð á´èèèè ñí èèèè.

— ¥àé, — āāāè áèðèèè ñí èèè, í Ø àéòí í àà÷÷áí eí ā é´èè è ò´ñèá, — yñèí ā æí èèèèè è, èèè āā æí-í eí ā à÷è yí òè? Èèí āā èáðàè ñáí eí ā āáí èàðeí á?

— Ý, é´èèèè ³í ÷, áèðèèè ñí èèèèèí í, ñáí ò´³ ðð-í ñí ÷èí èñáí, óí āā òàè ððāāāð. ñí áí àèèè èøeí ā

MUKOFOT

(yoki Shaytonvachchaning yana qovun tushirganlari...)

Bozorning shaharda eng taqvoli, eng tartibli, eng insofli-diyonatli bozor deb, nomi chiqa boshladi. Bu, albatta, bozorning ustidan turgan kattalarini befarq qoldirmadi. Ular bir guruh bozor xizmatchilarini taqdirlashga qaror berishdi.

Mukofot egalarini bozor gapirgichidan e'lon qilib qolishdi. «Bozorda g'oyatda xushmuomalalik bilan qoyilmaqom tartib va intizom o'rnatgan falon-falon militsiya xizmatchilariga, quyosh chiqmasdan hamma-yoqni chinni-chiroq qilayotgan falon-falon farroshlarga, kechalari o'zlariga uyqini harom qilib, sarroflar molini qo'riqlayotgan qorovullarga, halol ishlayotgan patta-chilarga, ta'mirlovchilarga» deb mukofotlanganlar nomi o'qildi.

Birdan sotuvchi-yu, oluvchilar orasida g'ala-g'ovur boshlanib qoldi. Hamma Bismillo xolaning nomi chiqmaganligidan xafa. Go'yo bozorda Bismillo xola yo'qdek. Loaqal quruq bo'lsayam nomini tilga olib qo'yishmadi. Shaytonvachcha bu norozilikni alangga oldirdi. Odamlarning dilidagini tilga chiqardi:

— Bu borib turgan adolatsizlik...

— Ha, suv keltirgan xor-zoru, ko'za sindirgan aziz bo'ldimi?..

— Haydash kerak bu bozor kattalarini...

Shaytonvachchaning battar kayfiyati ko'tarildi. Qarasa odam bolalari uning yo'lga yurishyapti. U jikkilab: «Hay, odam bolalari, ko'zlaringni ochinglar, hamma yoqda adolatsizlik, g'aflatda qolmanglar...» deb u yoqdan, bu yoqqa chopa boshladi. Janjalni shu mukofotning o'zidan chiqarmoqchi bo'ldi. Ha, Shaytonvachcha bir dumalab adolatparvar bo'lib oldi.

— Hey, — dedi birkam millyon Shaytonvachchaning yo'lini to'sib, — esing joyidami, kimga joning achiyapti? Kimga kerak sening adolating?

— E, yo'ldan qoch, birkam million, sen to'q

á'èi àñèí . Àèèèá ³'é, ààí èàòñèçèèè á'èààí æí éàà
ì áí òàè òóðí èì àéì áí . ¥à, áóí ,àà ñè²ì àé ³ì èàì áí .
Ì áí è á'èààí -òóðàáí èì øó. ¥àé, í ààì áí èàèàðè, áó
òí èà áááàµí èí ñí í , áóí à³àñè µàèèááðè áí ø³à òó²èè-
ì àéàè. Èàäð-³èì ì àòèí è ´ðí èàà ³'èèí àèàð! Õí èààà
ààí èàð ³èèì ààáí èàðí è áí çí ðàáí ³óàèí á, òí èáí è áí -
çí ð³'ì ³èèèí á! Æøàñèí , ýí àè áí çí ð³'ì !..

— ¥àµ, — ááàè àèðèàì ì èèèèí í Øàéòí í àà÷÷à-
í èí á ààì èàðèààí çàðààñè ³àéí áá, — èàì í èðí è é´ðàð-
àà é´çè é´³ ýàè-þ, ýí àè ó òàðàòàà ´òèá ³í'í òè. ¥í é-
í àµí é ýí à àèð áàèí í è áí øèàýí òè ,á... Èø³èèèá, ýò-
øèèèèèá á'èñèí -àà...

Øàéòí í èàðí èí á ³óó³óñè àèèáí áí çí ð æòí áóøàà
èáèà áí øèàèè. Áòèð ààí èàðèè áí çí ðàà ààí èàòñèçèèè
ð´é ááðñà èèì µàì æèì òóðà í èàðàè, ááéñèç?! Æí à
èèì ñàí , ààí èàð í áðàñè Àèñì èèèí òí èààà ààí èàòñèç-
èèè ³èèèøñà-ý. Õóýí è øàì í è ó÷èðñà, ý÷èèí è í ñ-
ì í í àà é´ð ááá áí ø³àèàðí è òí èè í èì à èá÷àèè, áó
èàðèøàà. Áàí èàðí è òèì í ý ³í èèèøàà øí øèèèí á. Á'èì à-
ñà ýí à ýñèè µàì ì ì ì , ýñèè òí ñ á'èèá ³í èí áðààè...
Æøàñèí , ààí èàð!

Áí çí ð àµèè áí çí ð³'ì èáí ðàñè òí ì í í áí ñòèðèá
áí ðà áí øèàèè. Áó ò´í àèí í àáí «Áóí è òóàèèèàð» ì àà-
ðàñàñèàà èàðí àé-ñóðí àéèàð ÷àèèí èá èáðàè.

— Æøàñèí ì èèèèí í àèðèí ÷è!

— Æøàñèí ì èèèèí í àèðèí ÷èí èí á áòàè÷èñè àèð-
èàì ì èèèèí í !

— Èàèàéñàí ? — ááàè Øàéòí í àà÷÷à àèðèàì
ì èèèèí í àà ³í øèí è ³í ³èá.

— Ñàí àà ààì é´³, àèòòà í àèðáí á àèèáí ´çèí áí è-
ýì , ì áí èýì ýí à í ñí í í è òàèàèèà í á÷è³èá ³'èàèí á.
Ýµ, ³áí è ýí àè áó µóðí àð ñóí àñèàáí ³àèðèá òóøì à-
ñàí á... Ñàé ´òí àñàáí ýí à í ,³ í ñòèàà òóøèá òóðèøèí á
³'í í -àà!

— É´èèí è ³èèááí øàéòí í èèèè í øàð ááéàè,
é´èèí è ³èè, àòèð ñàí µàì øàéòí í ñàí -éó, — ááàè
Øàéòí í àà÷÷à.

— Í èì à ³èè, ááéñàí ì èèèèí í àèðèí ÷è, ààí èð!
Áéòàáí èí áí è ³èèì ààáí í ì ì àðá!

— Í èì à ³èèàðàèí á, í ààì áí èàèàðèí è ³óóèðòèð,
áà³èðòèð-÷à³èðòèð, áí çí ðàà ´ò ³'èàèð! Á'è òàç-
ðí ³!..

yurmoqchimisan, unda tek yuraver. Men bilan ishing bo'lsin. Bilib qo'y, adolatsizlik bo'lgan joyda men tek turolmayman. Ha, dunyoga sig'may qolaman. Meni bo'lgan-turganim shu. Hay, odam bolalari, bu xola bebaho inson, bunaqasi haliveri boshqa tug'ilmaydi. Qadr-qimmatini o'rniga qo'yinglar! Xolaga adolat qilmaganlarni bozordan quving, xolani bozorqo'm qiling! Yashasin, yangi bozorqo'm!..

— Hah, — dedi birkam million Shaytonvachchaning gaplaridan zardasi qaynab, — kampirni ko'rarga ko'zi yo'q edi-yu, endi u tarafga o'tib qopti. Hoynahoy yana bir baloni boshlayaptiyov... Ishqilib, yaxshilikka bo'lsin-da...

Shaytonlarning qutqusi bilan bozor jumbushga kela boshladi. Axir adolatli bozorda adolatsizlik ro'y bersa kim ham jim tura olardi, deysiz?! Yana kimsan, adolat peshasi Bismillo xolaga adolatsizlik qilishsa-ya. Tuyani shamol uchirsa, echkini osmonda ko'r deb boshqalarni holi nima kechadi, bu ketishda. Adolatni himoya qolishga shoshiling. Bo'lmasa yana eski hammom, eski tos bo'lib qolovradi... Yashasin, adolat!

Bozor ahli bozorqo'm idorasi tomon bostirib bora boshladi. Bu to'palondan «Dumi tugiklar» madrasasida karnay-surnaylar chalinib ketdi.

— Yashasin million birinchi!

— Yashasin million birinchining yetakchisi birkam million!

— Qalaysan? — dedi Shaytonvachcha birkam millionga qoshini qoqib.

— Senga gap yo'q, bitta nayrang bilan o'zingniyam, meniyan yana osmoni falakka obchiqib qo'yding. Eh, qani endi bu hurmat supasidan qaytib tushmasang... Sal o'tmasdan yana oyoq ostiga tushib turishing yomon-da!

— Yo'lini qilgan shayton ikki oshar deydi, yo'lini qil, axir sen ham shaytonsan-ku, — dedi Shaytonvachcha.

— Nima qil, deysan million birinchi, gapir! Aytganingni qilmagan nomard!

— Nima qilarding, odam bolalarini qutirtir, baqirtir-chaqirtir, bozorga o't qo'ydir! Bo'l tezroq!..

Ø àéòí í àà÷÷à áèèáí áèðèáí ì èèèèí í èá÷³í èèø-
àè, éóðèèì ààáí àà áí çí ð ààì èðãè÷÷è òèèàà èèðèá³í è-
àè:

— Áèñì èèèàμèð ðí μì áí èð ðí μèéì , Áññàéí ì ó
àèàééóì ðàμì àòéèí μè àà áàðí èàòóμó... àμèè áí çí ð
²èè-³èçèàðèì , ì áí è ýøèòýì ñèçèàðì è, ³í ³èí àè³-
èàð?

Áó í áí çí è ýøèòèá, í ààì èàð òà³³à ò´òòàøàè.
Áèð-áèðèàà³àðàá ààì ì àú³óèèàé èáðèøàè:

— Í μ, ³áí ÷àèàð³èì èè, ððàèèà ì àèμàì áó í áí ç.
Áèð çòì àà èí í í -èòòè_ðèí áí è í èèá³ýàè-ý. Ð´í à-
ðáí ààà í í àèçí ðèí á òóðàáí ààè á´èààè-ý, áí é áàðàèà
òí í éóð-áé...

— ¥à, ààì ààì èðèøí è Áèñì èèèí òí èààà ÷è³àð-
àáí -àà... Áèñì èèèí òí èààà!

— Áí é í èì àñèí è áèðàñèç... ñ´çèàðè ²èæ-²èæ μèè-
ì àò...

— Áóéáóè á´, í áí çèí àèçí è ýøèòýì ì èç, òí èàæí í ,
àèç ñèç òàðàòì èç, á´ø èáèì áí á!..

— Βøàñèí , Áèñì èèèí òí èà!

— Βøàñèí ààì èàò!

— Èèí μà ì áí è ýøèòàáí èàð, ì óðí àèàðèàà àòñèí -
èàð, — àáy òí èà áèð çòì ñ´èèø í èèèèàð-àà, èáéèí
ñ´çèàðèàà ààáí ì ýòàèèàð, — àáí áóí áí³, ì áí èí á
àáí èàòì áøà áí èàèàðèì , ì áí ñèçàà áèðñàì , áí çí ð èàò-
òàèàðèí èí á à³èèàà, òàðí ñàòèàà ááø èáòàèì . Áóí à³à-
ñè èàì àáí èàì á´èààè. Ì áí àà ñèç àáúáí³èèà_òàáí
ì óèí òí ð í èì ààà èáðàè ´çè? Áèèí μ ðèç³èì í è é´í
³àòì ðè ááðèá òóðàáí á´èñà, μàèí è-í í è í àòà³àì
á´èñà...

— Áí é, òí èàñè òóòì àáóð-áé, èáñàòèøí èýì æà
´ðí èàà³ýàèèàð-àà! . ¥à, á´øàòì à, àèáí áí è òí èà-
ñè...

— Èáí èéàè, — àààè Ø àéòí í àà÷÷à òì èà áèèáí , —
èàì ì èðøí í èí á èáñàòè²è èáñàè á´èèá, ì áí è´çèàááí
ì ´èæèèàà òáñà, áí ðèá òí èáí èí á ì áøí í àñèàáí ´í àð-
àèì .

— μçè-÷è áí èàèàðèì , — àáy àáí èàà ààáí ì ýòàè
òí èà òí ðèðæàì , — ó àáá, áó àáá áí çí ð çàòèðàñèàáí
áèð í èì à òí èàáí ð á´èèø ýòøèì àñ, μà ó³óèí³, áó
³óèí ²èí àèàð áèèáí ýøèòèá í èèí àèàð, áí èàèàðèì . Áí-
çí ð ñàááí æí èè. Áó áðàà μàì ì à í àðñà èèèè òàðàò-

Shaytonvachcha bilan birkam million kech qolishdi, kutilmaganda bozor gapirgichi tilga kirib qoldi:

— Bismillahir rohmahir rohiym, Assalomu alaykum rahmatullohi va barokatuhu... ahli bozor o'g'il-qizlarim, meni eshityapsizlarmi, qoqindiqlar?

Bu ovozni eshitib, odamlar taqqa to'xtashdi. Bir-biriga qarab gap ma'qullay ketishdi:

— Oh, qanchalar yoqimli, yurakka malham bu ovoz. Bir zumda inon-ixtiyoringni olib qo'yadi-ya. Ro'parangda onaizoring turgandek bo'ladi-ya, voy baraka topkur-ey...

— Ha, gap gapirishni Bismillo xolaga chiqarganda... Bismillo xolaga!

— Voy nimasini aytasiz... so'zlari g'ij-g'ij hikmat...

— Bulbul go'yo ovozingizni eshityapmiz, xolajon, biz siz tarafmiz, bo'sh kelmang!..

— Yashasin, Bismillo xola!

— Yashasin adolat!

— Iloha meni eshitganlar, murodlariga yetsinlar, — deya xola bir zum so'lish oldilar-da, keyin so'zlarida davom etdilar, — gap bundoq, mening adolatpesha bolalarim, men sizga aytsam, bozor kattalarining aqliga, farosatiga besh ketdim. Bunaqasi kamdan kam bo'ladi. Menga siz da'vo qilayotgan mukofot nimaga kerak o'zi? Alloh rizqimni ko'p qatori berib turgan bo'lsa, halol-pok nafaqam bo'lsa...

— Voy, xolasi tushmagur-ey, kesatishniyam ja o'rniga qo'yadilar-da!. Ha, bo'shshma, akangni xolasi...

— Qaniydi, — dedi Shaytonvachcha umid bilan, — kampirshoning kesatig'i kesak bo'lib, men ko'zlagan mo'ljalga tegsa, borib xolaning peshonasidan o'pardim.

— O'zi-chi bolalarim, — deya gapida davom etdi xola xotirjam, — u deb, bu deb bozor zaxirasidan bir nima umidvor bo'lish yaxshimas, ha u quloq, bu qulog'inglar bilan eshitib olinglar, bolalarim. Bozor savdo joyi. Bu yerda hamma narsa ikki tarafning «bor baraka»si bilan halol bo'ladi. Sizlar adolat qilmoqchi bo'lgan mukofot men uchun halol emas, ha! Axir pattadan, tarozidan tushadigan pul qandoq qilib menga halol bo'lsin. Patta puli — joy puli degani. Joy

í eí á «áí ð áaðàèà»ñè áèèáí µàéí è á´èààè. Ñèçèað
 àáí èàð ³èèì í ³÷è á´èàáí ì óéí òí ò ì áí ó÷óí µàéí è
 ýì àñ, µà! Àòèð í àòòàááí, òàðí çèááí óóøàèèááí ì óé
 ³áí áí ³ ³èèèá ì áí àà µàéí è á´èñèí. Í àòòà ì óèè —
 æí é ì óèè ááááí è. Æí é ì áí èèèì è? ¥à÷àì -àà! Áí çí ð-
 ááàè òí øó, òàðí çèèàð÷è? Óèaðàáýì àéí ³áí é´³. Óà-
 ðí çèàà áí çí ð òàðí çèááí í èàðè æááí á ááðèøààè. Í áí
 ³áí áàé ³èèèá í àòòà÷è-þ, òàðí çèááí í èàðí eí á í àñèáá-
 ñèàà øáðèè á´èàé? Øóí àà àèòýì ì áí -àà, ³í ³èí àè³-
 èàð, ì áí àà ì óéí òí ò ááðí àé ááí èàð ³èèèøàè, ááá.
 Áèñáí àèç, áí çí ðí è Áèè µ áóþðááí ´ç áí ³èí áí áàèà-
 ðè áí ð. Áí çí ð áí çí ð á´í òèèè, øóí áàé á´á èàèááí.
 Áí ³èí áí áàèàðè èèì èàð ýèáí ááèñèçì è, àçèçèàðèì ?
 Þí à´í á ³óéí ³, ñ´è ³óéí ²èí áèàð áèèáí ýøèðèá í èèí -
 áèàð. ¥àèèàè... óóçàèì àñ ýí á ì àðàç èàñàèèàð á´èààè-
 èó, àèðèøááýì òèèè á áí ðí àéàè: ì ì òí á, ì àñ, ñèè,
 òàèáà, óí ááí èáèèí í òàñèýì, í í àñèýì ´èèá, ²èðð
 àòèì á´á ³í èááí ñà²èðèàð, ³àðí á÷èñèç ³í èááí ³àðè-
 ýèàð, óóè òí òèí èàð, óí ááí èáèèí -÷è, áí çí ðí eí á µèç-
 ì àò÷èèàðè... Áí çí ðí eí á µàð eóí èèè óóøèì è´øàèàð
 ´ðòàñèàà òà³ñèì èáí èøè èáðàé. Áí çí ð µèçì àò÷èèàðèáá:
 ì àòòà÷èèàð, òàðí çèááí í èàð, òàððí øèàð, ³í ðí áóèèàð,
 ì èðøááèàð, òàùì èðèí á÷èèàð èèðààè. ¥àòòí áí çí ð
 í ³ñí ³í èè µàì áó ³àðí ðáà èèðì àéàè. Èáàèì áà ýí á ó÷èáá
 ÷è³³áí ³àðí ³÷èèàð µàì, áí ñ³èí ÷èèàð µàì áí çí ð ì óé-
 èèáà é´ç í èàèòèðì áááí. Ááðàà é´ç í èàèòèðñàèàð óàç
 eóí áà ì ì òí áí eí á, ì àñí eí á, òàèááí eí á µí èèáà óóøèá
 ³í èááí èàð. Áðàè áááááí áàðàèàðáà ÷àèèí eá, ýðòà
 eóí áà áí èàèàðè àòèì, òí òèí èàðè óóè ³í èááí. Áí á
 øóí à³à, áí çí ðí eí á ì óèèè óàç çàì òèáà í eóá÷èèèð. Áí -
 çí ðí eí á áàðí ì áàè´øà ì áí àèòèá ááðááí èàðááí áí -
 ø³àèàðáà µà÷àì áóþðí àéàè. Áèµàçàð, óí ááí í àðè
 þðèø èáðàé. Áàùçáí ³óéí ³³à ÷àèèí eá ³í èáàè, «í è-
 ì àéì èø, òàèí í ÷è òàèí í ÷èáàè÷è ì àòòà ì óèèááí ì óí -
 ÷àñèí è óóý é´ðàèí áí è, é´³ ³èèèá èáðèááè, òàèí í ÷è
 òàèí í ÷èáàè÷è eí á ò´èèáááè àñè í àðñàèàðí è áí çí ð³´í
 é´ðàðááí ì èø, ÷àèèàðèáà ì óí ÷à òí ²àðà, ì óí ÷à ì àèáð
 ³èèèá ááðááí ì èø, ³èì àéì áí ááá é´ðñèí ÷è, áí çí ð³´í
 ´çèí è ³àòòà é´ðàðèèèí » ááááí ááí èàð... Èì í í èì
 eí ì èèèè, áí èàèàðèì´øàèàð ì áí àèòà òááí µóèì -
 èàðí è áèèèøì àéàè. Áòèð ³àèñè à³èè ðàñí í ááì
 ì ì òí á áèèáí òàèááí eí á, àòèì áèèáí ááááí eí á òí áí -

menikimi? Hecham-da! Bozordagi toshu, tarozilar-chi? Ulargayam aloqam yo'q. Taroziga bozor tarozibonlari javob berishadi. Men qanday qilib pattachi-yu, tarozibonlarning nasibasiga sherik bo'lay? Shunga aytyapman-da, qoqindiqlar, menga mukofot bermay adolat qilishdi, deb. Bilsangiz, bozorni Alloh buyurgan o'z boqimandalari bor. Bozor bozor bo'ptiki, shunday bo'b kelgan. Boqimandalari kimlar ekan deysizmi, azizlarim? Yana o'ng quloq, so'l qulog'inglar bilan eshitib olinglar. Haligi... tuzalmas eng maraz kasallar bo'ladi-ku, aytishgayam tiling bormaydi: mohov, pes, sil, telba, undan keyin otasiyam, onasiyam o'lib, g'irt yetim bo'b qolgan sag'irlar, qarovchisiz qolgan qariyalar, tul xotinlar, undan keyin-chi, bozorning xizmatchilari... Bozorning har kunlik tushimi o'shalar o'rtasida taqsimlanishi kerak. Bozor xizmatchilariga: pattachilar, tarozibonlar, farroshlar, qorovullar, mirshablar, ta'mirlovchilar kiradi. Hatto bozor oqsoqoli ham bu qatorga kirmaydi. Qadimda eng uchiga chiqqan qaroqchilar ham, bosqinchilar ham bozor mulkiga ko'z olaytirmagan. Agarda ko'z olaytirsalar tez kunda moxovning, pesning, telbaning holiga tushib qolganlar. Dardi bedavo dardlarga chalinib, erta kunda bolalari yetim, xotinlari tul qolgan. Ana shunaqa, bozorning mulki tez zaptiga oluvchidir. Bozorning daromadi o'sha men aytib berganlardan boshqalarga hecham buyurmaydi. Alhazar, undan nari yurish kerak. Ba'zan quloqqa chalinib qoladi, «nimaymish, falonchi falonchiyevich patta pulidan munchasini tuya ko'rdingmi, yo'q qilib ketibdi, falonchi falonchiyevichning to'yidagi asl narsalarni bozorqo'm ko'targanmish, challariga muncha tog'ara, muncha paket qilib berganmish, qimayman deb ko'rsinchi, bozorqo'm o'zini qatta ko'rarin» degan gaplar... Imonim komilki, bolalarim o'shalar men aytayotgan hukmlarni bilishmaydi. Axir qaysi aqli raso odam moxov bilan telbaning, yetim bilan bevaning tovog'iga qo'l uradi? Yana qaytarib aytaman ular bilishmaydi. Bilmaganlarga bildirib qo'yish bizning vazifamiz. Ertaga

2èaa 3´è óðaaè? BÍ à 3àéòàðèá àéòàì áí óèàð àèèèø-
ì àéàè. Àèèì ààáì èàðàà àèèèèðèá 3´èèø àèçì èì ā àà-
çèòàì èç. Ýðòààà ñàáì è-æaáì á á´èaáì àà ì áí àà àèèèè-
ðèøì ààè àáá àèçèàðàáì ààì í í àèð á´èèøì àñèì -àà!..

Ýí àè ñèçèàð àèðèøèì àèç ì òì èèì , ñèç àéòàáì
áí í áóí ààé ààðàèñàð èàñàèèàð é´3í èèá èàòàáì , µí çèð
çàì í í áí ø³à àáá. É´3 áí èaæì í èàðèì , áó ààì àà 3´øèèèá
á´èì àéàè. Àéòèì ā-÷è, èñì èà, í àðèì ì áí , ì èyì èñòà
àáááì ààèì èàð 3àèñè ì í òì àááì èàì . Óí àà³àèàðàà àà-
èàð àèì µèàà øèòì òì í àèàð ì ÷-èá 3´èèì òè-éó! Æèì -
í èòì í àèàð, àðèì òì í àèàð, 3àðèyèàð óéèàðè-÷è? Áí á
´øàèàð áí çì ðì èì ā áí 3èì áí ààèàðè, áí à ´øàèàð áí -
çì ðì èì ā ì áðì ñò´ðèàðè... áí ø³à µá÷ èèì , ààññàèì ì !

— Áí é á´-´-´... — àäy àèðèàì ì èèèèì í Øàéòì í -
àà÷÷ààà çàµðèì è ñì ÷-àè, — ñáì ì èèèèì í àèðèì ÷-è
í ó³èè 3í ø 3´yì áí àáá, é´ç ÷-è³àðèá ððàñáì . — Áó
àáì èàðì è í ààì áí èaèàðè àèèì àé 2àðèàòàà ððááì è
yòøè ýàè-éó...

— Ý, ààì èðì à, — àáàè Øàéòì í àà÷÷à áí øèì è
÷-áí ààèèáá, — ì áí 3à, 33à ððì àé, ð´ì àðàì àáì øó
æì áóááð ÷-è³èá, é´èèì í è ò´ñà í èì à 3èèèé?

— Óµ, — àäy àèðèàì ì èèèèì í òáì ààà èøì ðà 3èè-
àè.

«Áóì è óáèèèèàð» ì ààðàñàñèàà ýí à ì í òàì éóéèà-
ðè ÷-àèèì à áí øèàááì ýàè...

BÍ À BÍ ÆÈ ÀÐÇÈÃÆÉÈÀÐ

(,èè áí çì ð ààì èðàè÷-èì èì ā áí çì ðè ÷-à³³í í á´èaáì è)

Øóí ààé 3èèèá, Àèñì èèèì òì èà ñ´çèàðèì è àà-
èàì ā ì àðààèèàðàà ì óðàñàð 3èèèá, ´ðèì èàðèàáì óðð-
ì í³÷-è ýàèèàð, òì í ààà ò´ì -ò´ì á´èèá ýí à, ýí àè àð-
çèá´èèàð èèðèá èàèà áí øèàøàè. Óèàð àèð-àèðèèà
ààè ááðì àé àðçè-áí ā 3èèèèøàðàè:

— Ì áí èyì ààðàèì í è ýøèðèì ā òì èaæì í , ððàèèè-
ðèì 3í í á´á èàòàáì , 3í í , áí é-áí é-áé...

— Ì áí è àéòì àèñèçì è, òàì ì ì á´èaáì ì áí , µà òà-
ì ì ì , ñòðàðèì àèì à 3í èaáì ...

— Óì èaæì í , í èì ààà ì áí è àèðèì µá÷-àì èèèè
á´ì àéàè-y? ´´ é´ç-ì´ç òàèèáì ì èèáì -à? Ñèç í èì à ààé-
ñèç?

savol-javob bo'lganda menga bildirishmadi deb bizlardan damongir bo'lishmasin-da!..

Endi sizlar aytishingiz mumkin, siz aytgan anovunday dardisar kasallar yo'qolib ketgan, hozir zamon boshqa deb. Yo'q bolajonlarim, bu gapga qo'shilib bo'lmaydi. Ayting-chi, ispid, narkoman, piyanista degan balolar qaysi moxovdan kam. Undaqalarga davlat alohida shifoxonalar ochib qo'yiptiku! Jinnixonalar, yetimxonalar, qariyalar uylari-chi? Ana o'shalar bozorning boqimandalari, ana o'shalar bozorning merosxo'rlari... boshqa hech kim, vassalom!

— Voy bo'-o'-o'... — deya birkam million Shaytonvachchaga zahrini sochdi, — sen million birinchi nuqul qosh qo'yaman deb, ko'z chiqarib yurasan. — Bu gaplarni odam bolalari bilmay g'aflatda yurgani yaxshi edi-ku...

— E, gapirma, — dedi Shaytonvachcha boshini changallab, — men qayoqqa yurmay, ro'paramdan shu jodugar chiqib, yo'limni to'ssa nima qilay?

— Uh, — deya birkam million tepaga ishora qildi.

«Dumi tugiklar» madrasasida yana motam kuylari chalina boshlagan edi...

YANA YANGI ARZIGO'YLAR

(yoki bozor gapirgichining bozori chaqqon bo'lgani)

Shunday qilib, Bismillo xola so'zlarini baland pardalarda muhtasar qilib, o'rinlaridan turmoqchi edilar, honaga to'p-to'p bo'lib yana, yangi arzigo'ylar kirib kela boshlashdi. Ular bir-biriga gal bermay arzi-dod qilishardi:

— Meniyam dardimni eshiting xolajon, yuraklarim qon bo'b ketgan, qon, voy-voy-ey...

— Meni aytmaysizmi, tamom bo'lganman, ha tamom, suratimgina qolgan...

— Xolajon, nimaga meni birim hecham ikki bo'maydi-ya? Yo ko'z-po'z tekkanmikan-a? Siz nima deysiz?

— Âî é oî èàæí í -áé, áí èàì -á´òàì èàá øóí áí ²àì í ààì í èí á æí í èí è í èèá ³ ýñèçèè... øóí èí àèçàà áí ð-í áí -àà, èèí ý ´èì áí á, ì èí á èèè ýøáí á...

— Âî é ýðòà èóí àà à÷-èá ³í èèé, ñèçààýì ààì ³í ì-òèì è, ì áí àà ³í èñà ñèçàà³à ñóáó´ðèàðí è í à³ ì áøí-í àñèàáí í òàðäèì ...

— Âî é, ìàèè ñáí ì èñòàì óðèøàà ààì ³í ì-òèì è, è´òàð-á... Óóáí óðàè-èáðàè...

— ¥áé-ìàé, — àààè Áèñì èèèì oî èà èèðááí èàðí è òèí ÷-èòèá, — áó áð áí çí ðì àñ ³í ³èí àè³èàð, áó áð ì èèèñà áí èàì ì è òàððèáóí í àñè, òàððèáóí í ààà òàððèá ñà³èáí àèàð-à, òàððèá... Í òèè èàèèàñèàáé æàðèì ààà òóø-è-è-á´òèðì áí àèàð òà²èí ... à, ì èèèñà áí èàì ... ýøøè! È´ì ààì ýøàèèà ìê... Ëáí è, ì à³ñàààà´òàé-èèè... Í á òàðàóáààè ³èçèì ààì èðèí á, í èì à ààì, ñèç-àáí áí øèàéì èç?

— Áèç ò´é ³èèèá áèðí àááí ³àðçáí ð á´á ³í èááí-ì èç. Áàðàèà oî ì èóð, áèð ì óáààòàà÷-à èí ààì àé óðàè-àà, èáéèí èàà áí ðèá í èèàà óàèí í ñ´ì àáí óí èèç ò´èàé-ñèç ááá øàðò ³´èáè. Øó àáñáí àèç oî ì àáí èì èç óí-èèçàà èáðýì òè àáí á, ³àðç ááí àááí ááèí oî ²áàé á´èèá àèèáì èçàà òóðèááè, í èì à ³èèèøàà ìàèðí ì ì èç.

— Âî é ³í ³èí àè³, ì áí ñèçàà àéòñáì, ´øà í ààì áó èø áóí í ìè àçèì èèáèí è àèèì àéáè. Áèèááí àà áó-í à³à ³èèì àááí á´èàðàè. Óí è ìí èí àìí é øàéòí í é´èááí óðááí. Áèèì ì òàí èí ´ç èàèí ì è Ëóðúí í è Èàðèì àà ñà-áí-ñí òè³í è ìàèí è ³èèèá, ñóáó´ðèèèí è ìàðí ì ³èè-ááí. Óí èç í èèø ìàì ñóáó´ðèèèèà, èèðáàè-ý, áí èàì.

— Áí à, ýøèòèá ³´èèí á, — àààè ì èñòàóóðóø òèè-²èáì àèèè ³èèááí oî òèí àà ³àðáá, — ìà, èèèèàà ³óèí-²èí àèç áèèáí ýøèòèá ³´èèí á. Í áí àéòñáì í ó³óè «áà-òèè»àà, «é´ðí èì àñ»àà ÷-è³àèì ...

— Ýøèòýì ì áí, ýøèòýì ì áí, — àààè ó ààì è ÷-è³-³áí áèð àìáí èàà.

— Í áé²áì áàðèì èç ñóèèáèèí ìó àèàéìè àáñàèèáì áèð èóí è òóø é´ðèááèèàð, — àáý ñ´çèàðèèàà àááí ì ýòàèèàð oî èà, — òóøèàðèèàà ³í í ààð, ñè í ³èá òááí-ì èø. Óí èí á´ðòàñèàà áèð í ààì áí ðì èø-àà, ó ³í í ààð, ñèááí øó ÷-è³áì áí ááá ³èð²í ³³à ³àðáá èí òèèàð-ì èø. Áèðí ³ ³èð²í ³áà´òèðááí áèð í ààì óí èí á í²çèáà oí ø í òèá, ààð, ´ðòàñèàà ³àéòàðàðì èø. Ó ýí à-ýí à ³èð²í ³³à ³àðáá ñóçàðì èø, ýí à oí ø èáèèá òáááð-

— Voy xolajon-ey, bolam-bo'tamlab shundog'am odamning jonini olib qo'yasizki... shuningizga bormanda, iloya o'lmang, ming yil yashang...

— Voy erta kunda achib qoliy, sizgayam gap qoptimi, menga qolsa sizdaqa sudxo'rlarni naq peshonasidan otardim...

— Voy, hali sen pistapurishga gap qoptimi, ko'tare... Xudo urdi-ketdi...

— Hay-hay, — dedi Bismillo xola kirganlarni tinchitib, — bu yer bozormas qoqindiqlar, bu yer milisa bolammi tartibxonasi, tartibxonada tartib saqlanglar-a, tartib... otti kallasidek jarimaga tushi-i-i-b o'tirmanglar tag'in... a, milisa bolam... yaxshi! Ko'p gap eshakka yuk... Qani, maqsadga o'taylik... o'ng tarafdagi qizim gapiring, nima gap, sizdan boshlaymiz?

— Biz to'y qilib birovdan qarzdor bo'b qolganmiz. Baraka topkur, bir muddatgacha indamay turdi-da, keyiniga borib oyiga falon so'mdan foyiz to'laysiz deb shart qo'ydi. Shu desangiz topganimiz foyizga ketyapti deng, qarz demagan balo tog'day bo'lib yelkamizda turibdi, nima qilishga hayronmiz.

— Voy qoqindiq, men sizga aytsam, o'sha odam bu ish gunohi azimligini bilmaydi. Bilganda bunaqa qilmagan bo'lardi. Uni hoynahoy shayton yo'ldan urgan. Alloh taolo o'z kalomi Qur'oni Karimda savdosotiqni halol qilib, sudxo'rlikni harom qilgan. Foiz olish ham sudxo'rlikka, kiradi-ya, bolam.

— Ana, eshitib qo'ying, — dedi pistafurush tilyog'lamalik qilgan xotinga qarab, — ha, ikkala qulog'ingiz bilan eshitib qo'ying. Men aytsam nuqul «baxil»ga, «ko'rolmas»ga chiqdim...

— Eshityapman, eshityapman, — dedi u dami chiqqan bir ahvolda.

— Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam bir kuni tush ko'ribdilar, — deya so'zlarida davom etdilar xola, — tushlarida qon daryosi oqib yotganmish. Uning o'rtasida bir odam bormish-da, u qon daryosidan shu chiqaman deb qirg'oqqa qarab intilarmish. Biroq qirg'oqda o'tirgan bir odam uning og'ziga tosh otib, daryo o'rtasiga qaytararmish. U yana-yana qirg'oqqa

ì èø... Áó açí á ò´oóí añeç áaái ì yòaðì èø... Àèēnai -
āeç ´òà ³íí ääð,ñèää ²að³ á´èà,òāái îāài ñóāó´ð
yéai . Èaðái ā, óí eí ā áó áóí ,āā îēāái òí eçèaðè oí ø
á´èēá îðèēēá, ³íí ääð,ñèāái ÷è³aðì añ yéai .

— Ì áí ³āðāái áèēáé, oí èāæí í , — āāè àðç
³èēà,òāái oí òeí , — ó èèøè mí æè Í òà á´ēñāèð...
— Èèì eāā àì æè ³èèì āāái óí à³à oí æè îðāèðí è
ì óøóé añeí ... Í eí ayì ³èēā îēāðāèē áí eài , áāø ³´è
āàðí āàð yì añ. Ó ²è Àèēí mãà mãái èā... Èāèeí ñeç òí eç
áāðèøí è ò´oòāðeí ā. Þ ðð÷èèèè, āāðāeí āeçāā ì àèµàì
á´èāèēāái áèðí ðòà mí æàðāððí ð oí ì eèēá ³í èāð. Ó´
´ø, ñeç í eí à āāéñeç, áí eài , — āāá oí èā ,øāeí à
éèāèòāā þçēai àè.

— Ó´òðái ā, oí èāæí í ì áí è áèð ²èèè ³èèèì ā,
òèài øí øì áé oóðāð, — āāāè òèè,²èài àèèè ³èèèái
oí òeí è´çèàðè îēā-éóēā á´èēá, — ñóāó´ðèèeí è áóí -
÷àèèè á´èèøeí è áèēñài ´eāé āāāð. Ì áí āā ³aðái ā,
oí èāæí í , yí æè ì áí áèð oí ð µāèèæè, ³íí ääð,ñèää
³í èēá éāðài áí ì è-à, oí èāæí í , ³í èēá éāðài áí ì è? Áí é
ø´ðèì āā ø´ðāā ò´èèèè-ā-ā-ā... Óí eçèàðèì oí ø á´èēá
áí øèì í è ,ðāèè āái ā...

— Ø oí āí ³ ³í ³eí àè³, ø oí āí ³... í à èèì æ... àòèð
ì èñòàòóðóø ³eçèì , áó é´èāái í àµèé ³èì òè-éó, í è-
ì āāā ³aéoi āāeí āeç, æí í eí áí eài ?

— Ý, ì áí áó oí òeí í è øó éoí āā÷à è´ðāái è è´çèì ,
îōāái è ´³eí é´³ yāè, ì áí è è´ðí eí áeāè, ²ai eí eí
āāā þðāðāèì ... Ýí àè áèēñài , āāeí í è áèèèðèai . Ø
āðāayì ì áí è ³´yðāā-³´eí áé øó îáéāāái ... Ì áí à îðè-
ðè í èyòèāā àðāè, è´çèì í è î÷àè, óí āāí ó áóí ,þ, áó
áóí , ³āðçái ðì áí ... èèì mã àāðāèā oí ì ñeí . Àì ì î ì áí è
èøèì ÷àòí ³āā-à, oí èāæí í , yí æè... µµ-µ´´´... ì áí
îēāái òí eçèàð...

À, è àèài eāái , açāāðí èè óá oí ðòèá èè²èāā þái ð-
àè...

Áóí āāé ì àèèèèèðāā Àeñì èèèì oí eái eí ā þçèàðè
ðèøèá, áèð æµí í á´èēá éāðāðāèèèèè. ¥í çèð µài
áí î àè oí òeí çí ð-çí ð èè²èāyì òè-þ, oí eái eí ā ÷āµðā-
ñè áai eñì èè áóeçí ð, yéðāá ´òèðèáāèèèèè. Àòèð í eí à-
āā yéðài añeí èāð, āāàøāái áèð áái āā ÷eí àèèèái
ì óøāeí í í ³èèèá oóðñā, øaéoi í é´èèāái ÷è³èá, Ðµµ-
ì î í é´èèāā þç áóðñā... Ì ´ì eí îāài āā áóí āái îðèè³
ðí µàð áí ðì è?!

qarab suzarmish, yana tosh kelib tegarmish... Bu azob to'xtovsiz davom etarmish... Bilsangiz o'sha qon daryosida g'arq bo'layotgan odam sudxo'r ekan. Qarang, uning bu dunyoda olgan foizlari tosh bo'lib otilib, qon daryosidan chiqarmas ekan.

— Men qayerdan bilay, xolajon, — dedi arz qilayotgan xotin, — u kishi hoji ota bo'lsalar...

— Ilmiga amal qilmagan unaqa hoji otalarni mushuk yesin... Nimayam qila olardik bolam, besh qo'l barobar emas. U yog'i Allohga havola... Lekin siz foiz berishni to'xtating. Yurtchilik, dardingizga malham bo'ladigan birorta hojatbaror topilib qolar. Xo'-o'sh, siz nima deysiz, bolam, — deb xola yoshgina yigitga yuzlandi.

— To'xtang, xolajon meni bir yog'lik qiling, ukam shoshmay turar, — dedi tilyog'lamalik qilgan xotin ko'zlari ola-kula bo'lib, — sudxo'rlikni bunchalik bo'lishini bilsam o'lay agar. Menga qarang, xolajon, endi men bir umr haligi, qon daryosida qolib ketamanmi-a, xolajon, qolib ketamanmi? Voy sho'rimga sho'rva to'kild-e-e-e... Foizlarim tosh bo'lib boshimni yoradi deng...

— Shundoq qoqindiq, shundoq... na iloj... axir pistafurush qizim, bu yo'ldan nahiy qipti-ku, nimaga qaytmadingiz, jonim bolam?

— E, men bu xotinni shu kungacha ko'rgani ko'zim, otgani o'qim yo'q edi, meni ko'rolmaydi, g'animim deb yurardim... Endi bilsam, baloni bilarkan. Shu yerga-yam meni qo'yarda-qo'ymay shu obkegan... Mana oxiri niyatiga yetdi, ko'zimni ochdi, undan u dunyo-yu, bu dunyo qarzdorman... iloha baraka topsin. Ammo meni ishim chatoqda-a, xolajon, endi... O'h-ho'-o'-o'... men olgan foizlar...

Ayol alamidan, azbaroyi uv tortib yig'lab yubordi...

Bunday pallalarda Bismillo xolaning yuzlari yorishib, bir jahon bo'lib ketardilar. Hozir ham anovi xotin zor-zor yig'layapti-yu, xolaning chehrasi bamisoli gulzor, yayrab o'tiribdilar. Axir nimaga yayramasinlar, adashgan bir banda chin dildan pushaymon qilib tursa, shayton yo'lidan chiqib, Rahmon yo'luga yuz bursa... Mo'min odamga bundan ortiq rohat bormi?!

— Ƴaé, áeéaí áé aí èàèàðèì , — ààèèàð òí èà, Ƴí èèá áèð î ìaí ààà — ìaí èøà-ìàí ð´ç ì áí í èì à ààá èóééá-í èøàì áí ... ýí à ³aéòà-³aéòà áeòàì áí , í àaì èàð áèèì àeáè, áèèñà áóí à³à øàeòí í è´÷-àèàðèàà èèð-ì àeáè, ààá. Ì áí à ñeçèàðàà àaèèè-ó, ì áí à ñeçàà èñ-áí ðè... È´éèí ā, áí èàì , èè²èàì áí ā, — ààèèàð òí èà à, èí è ìí àòeá, — ÷-éí àèèàáí í óøaéí í í èèaéí àeçí è ìç-é´çèí àeçàáí. Àèèí µ àèèèèðñà àèèèá óððeáì áí , æí í èì áí èàì . Òaááà ³èèèí ā, àeç òaáááí àeçàà áóáí µ á´èàéèèè, Àèèí µ òàí èí í èí ā ààðáí µè èáí ā, ñeçààè àààøaáí ááí àaèàðèí è èá÷-èðààè.

— Áèð òaáááááí , ì èí ā òaááà ³èèèè . Ýí àè áó-í à³à é´èèàðàà í ÷-èì àaí ´èñàì ìaí èèðì àeì áí . Ýí àè áóí àaí áó ²èàà í àaì èàðí è, Òà³àò, ì óøéóèè è ññí í ³èèàì áí , ì áí à è´ðañeç. Õóáí òí ð ááðñà áóí í µèàðèì - í è ìáàì áí ... Ñ´çèí -ñ´ç! ´´èƳí áaì èðà, òááí á´èñàì , øó áðàà,³ òèè òí òòì àé ³í èaé...

— Áó áí ø³à àaí , — ààèèàð òí èà èaéòèyòèàðè ýí àyì ÷í² á´èèá, — áóí í µèaðí è ì à²òèðàò ³èèèø Àèèí µàà íñí í , ì óøéóèèàðí è ññí í ³èèèø ìaí ... Ì áí à ìí çèðàéí à òí èçñèç ³aðç ááðààèaáí ì ì èí -ì óñóèí í í - í è ³èèèèèá óððááí ýaèè, ³aðáí àèàð, Àèèí µèì í èí ā ´çè ñí í èí è ´çèaáí ÷-è³aðàè-³´eàè...

— Áí í èì áèèáí , Òèèñàáèèèí µ ìaí ááðáí ðí áðà-ì áí , — àààè ìaèèaè òí òèí ñaòèèèèèèè èòòèá.

— Áaðàèaèèè... Èèí µà òaááà ³èèèá, òaááàñèàà àì àè ³èèèáí èàð áóí ì í òèðàòàà í èyòèaðèèà àòeá ìðñèí -èàð... Áó èøèì èç æóáàyì ñàáí á èø á´èèè, ó´-´ø, áí èaæí í èì í àaáàò ýí àè ñeçàà èáèèè, ³aí àaé àðçèa-ðè áí ð ýaè? — ààá òí èà ìaèèèèè ø èèèèèèà ìççèáí àè.

— Øó ááñáí àeç, òí èaæí í , àeç èèèè èèøè àèòòà í í ááí èí èí ā í í í èí è ñí òàì èç, — àáy øí øeá-í èøeá àaí áí øeáàè èèèèè. Øáðèaéí øóí à³aí àè øóí , àé-ðèè, àèòeá àáí³ ³èèèá á´èì àeáè. Ì áí áèð ñààò í í í ñí òaáí àà, ó èèèè ñàaàò ñí òaàè. Øóí àà í í ááí è ó³óáéí ā é´³, í í í ñí òèøí è áèèì àeñáí ààá ì áí è ìaé-ààì í³÷è.

— Ðí ñòááí àì ó³óáéí àeç é´³aèð-àà, áí èàì ? Òà-ðèáí ðeáðí è è´í àèèì è òí í èø íñí í ì àñ...

— Óí à³àì àñ òí èaæí í , øáðèaèì ³èèèáí èøí è ì áí ³èèí èì àeì áí . Õóáí àáí ³´ð³aí áí . Ó Õóáí í è´ðòááà

— Hay, aylanay bolalarim, — dedilar xola, g'olib bir ohangda — hamisha-hamro'z men nima deb kuyib-pishaman... yana qayta-qayta aytaman, odamlar bilmaydi, bilsa bunaqa shayton ko'chalariga kirmaydi, deb. Mana sizlarga dalil-u, mana sizga isboti... Qo'ying, bolam, yig'lamang, — dedilar xola ayolni yupatib, — chin dildan pushaymonligingizni yuz-ko'zingizdan Alloh bildirsa bilib turibman, jonim bolam. Tavba qiling, biz tavbangizga guvoh bo'laylik, Alloh taoloning dargohi keng, sizdek adashgan bandalarini kechiradi.

— Bir tavbadan, ming tavba qildim. Endi bunaqa yo'llarga ochimdan o'lsam ham kirmayman. Endi bundan bu yog'iga odamlarni, faqat, mushkulini oson qilaman, mana ko'rasiz. Xudo umr bersa gunohlarimni yuvaman... So'zim-so'z! Yolg'on gapirayotgan bo'lsam, shu yerdayoq til tortmay qolay...

— Bu boshqa gap, — dedilar xola kayfiyatlari yanayam chog' bo'lib, — gunohlarni mag'firat qilish Allohga oson, mushkullarni oson qilish ham... Mana hozirgina foizsiz qarz beradigan mo'min-musulmonni qidirib turgan edik, qaranglar, Allohimning o'zi sopini o'zidan chiqardi-qo'ydi...

— Jonim bilan, fiysabilloh ham berverovraman, — dedi haligi xotin saxiyligi tutib.

— Barakalla... Iloha tavba qilib, tavbasiga amal qilganlar dunyo-yu oxiratda niyatlariga yetib yursinlar... Bu ishimiz judayam savob ish bo'ldi, xo'-o'sh, bolajonim navbat endi sizga keldi, qanday arzlari bor edi? — deb xola haligi yosh yigitga yuzlandi.

— Shu desangiz, xolajon, biz ikki kishi bitta novvoyning nonini sotamiz, — deya shoshib-pishib gap boshladi yigit. Sherigim shunaqangi shum, ayyorki, aytib adoq qilib bo'lmaydi. Men bir savat non sotganda, u ikki savat sotadi. Shunga novvoy uquving yo'q, non sotishni bilmaysan deb meni haydamoqchi.

— Rostdanam uquvingiz yo'qdir-da, bolam? Xaridorlarni ko'nglini topish osonmas...

— Unaqamas xolajon, sherigim qilgan ishni men qilolmayman. Xudodan qo'rqaman. U Xudoni o'rtaga

3´eèá 2éíí ààì èðààè. 2ñeç í àòèð-ó, 2ñeç í íí èàð-í è 2èèè ààà ñí òààè.

— Àñòà²Òèðòèèí, áóí ààé 3èèèø ìá÷àì ì òì èèí - ì àñ-à, àèðàèòòí í. Í àé²àì áàðèì èç ñòèèàèèí ìó àèàèìè ààñàèèàì àèààì ÷èí èí á æí èè á ´çàòàèð, òí í ààí è ìàèí è ýì àñ àààáí èàð. øà áí èàì ìí çèð áéççè ýøèòèá òòð-ààí á´èñà øó çàìí òè áó é´èààí 3àéòñèí. ¥à, òàààà 3èèèèí! Ñí òóààààè ì í èàà ñèðàýì 2éíí áðàèàøðèðèá á´èì àéèè. Èàéòààà àéáè á´èñà, àèòèá ñí òñà ìàèí è á´èààè, ì òèèàà áàðàèà èèðààè. Àòèð ýðàòàáí Ýààì áàðèí è é´ðèá òòðèáàè-éó. Ààí ààñèí è àèàààáí è àè-èàí Òóáí í è àèáí èì àéàè-éó, æí í èì áí èàì ... Ñàááí èøè æóààýì í í çèà-à... Òáøèè 3óèí 3 ýøèòààè. Àèð òèè ì àéòèàððà øàéòí í í è ààì èàà èèðèá, àèð-àèðèí - àèàð áèèáí èáèèøèá í èàñèçèàð-àà, àòàéèáá í àðòí è í ñí í í è-Òàèàèèà ÷è³àðèá ìáí ðàñèçèàð. Àèèèá 3´èèí - àèàð, áó ìàì ñóáò´ðèèèèà èèðààè. ×óí èè í àðò àààáí áàèí í øàáí ààí -í øèá, ì í è ýààñè òàðí ì Òí èàà è´ðýì - òè. Òí ààéèàðí èí á ìàì æàçí ñè ìàèèàèí ààé... Ì áí ìàì - ì àéèàðí è æàí í àòàà è´ðèøí è òí ìàèí áí áí èàæí í - èàðèì, æàí í àòè ì ààí àà-ý...

— Òàì, øí øí àé òòð, — àààè Øàéòí í àà÷÷à ýí à òèøèí è 3àéðàá, — ñáí æí áóáàð áí çí ð ààì èðàè÷èí è 3´èèí ààà í èáí èèá, èí ààì ààáí ñàðè ìáààèí ààáí í øýì - ñáí. Àèèèá 3´é, ìðòí èí á òàðí çèñè áéçí èí á 3´èèàð-àà... Òí ìèàñàè ì í ñáí àèí è í ñí í í 3èèè èç, òí ìèàñàè áð 3èèè èç. Ñáí ààì èðàè÷ àèèáí í áí ðà á´èèá, ààì ñí òèá òòðààáð. Ì àéèè, áðàààí è 3óðò³ í á³í ÷ààáð. Àèç òàðí çè àèèáí í áí ðà á´èàì èç... Òàðí çè àààáí è áó — ì è÷í²èí á 2 òñèèàà àààáí è. Èáí è, í òèð-í³èààò èèì ìòèá ÷è³àðèèí ?..

ÒÓØÀÀÃÈ ×ÁÍ ÆÈ

(2èè àèð ´³ àèèáí èèèè 3ó, í í è òðèø...)

Òà³áí ðàñòàñèí èí á 2 í èàà áóðò÷ ðàñòàñè áí ð ýàè. Èóí èàðàáí àèð èóí øó áðàà ò´í àèí í ÷è³èá 3í èàè.

— Òð, í ÷í Òàòí è...

— ¥à, àýì à, ñí è í ÷ áè³èí èàà...

— Øàìáð áàààðáí çàì àñ...

qo'yib yolg'on gapiradi. Yog'siz patir-u, yog'siz nonlarni yog'lik deb sotadi.

— Astag'firullo, bunday qilish hecham mumkinmas-a, girgitton. Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam aldanchining joyi do'zaxdir, topgani halol emas deganlar. O'sha bolam hozir bizzi eshitib turgan bo'lsa shu zahoti bu yo'ldan qaytsin. Ha, tavba qilsin! Sotuvdagi molga sirayam yolg'on aralashtirib bo'lmaydi. Qaytaga aybi bo'lsa, aytib sotsa halol bo'ladi, puliga baraka kiradi. Axir yaratgan Egam barini ko'rib turibdi-ku. Bandasini aldagani bilan Xudoni aldolmaydi-ku, jonim bolam... Savdo ishi judayam nozig-a... Teshik quloq eshitadi. Bir xil paytlarda shaytonni gapiga kirib, bir-biringlar bilan kelishib olasizlar-da, ataylab narxni osmoni-falakka chiqarib yuborasizlar. Bilib qo'yinglar, bu ham sudxo'rlikka kiradi. Chunki narx degan balo oshgandan-oshib, mol egasi harom foyda ko'ryapti. Undaylarning ham jazosi haliginday... Men ham-maylarni jannatda ko'rishni xohlayman bolajonlarim, jannati mavoda-ya...

— Hah, shoshmay tur, — dedi Shaytonvachcha yana tishini qayrab, — sen jodugar bozor gapirgichini qo'lingga olvolib, indamagan sari haddingdan osh-yapsan. Bilib qo'y, yurtning tarozisi bizning qo'llarda... Xohlasak posangini osmon qilamiz, xohlasak yer qilamiz. Sen gapirgich bilan ovora bo'lib, gap sotib turaver. Mayli, aravani quruq obqochaver. Biz tarozi bilan ovora bo'lamiz... Tarozi degani bu — pichog'ing yog' ustida degani. Qani, oxir-oqibat kim yutib chiqarkin?..

TUSHDAGI CHAPAK

(yoki bir o'q bilan ikki quyonni urish...)

Taqvo rastasining yonida guruch rastasi bor edi. Kunlardan bir kun shu yerda to'palon chiqib qoldi.

— Ur, ochofatni...

— Ha, ayama, sol och biqiniga...

— Shahar bedarvozamas...

— ¥à-à-à ààààí è Ò´æà é´³, á´´´ ààààí è Á´æè é´³, áó þðð-àà...

Áó ò´í æéí «Áóí è óóáóéèað» ì ààðàñàñè ò-óí æéí è ì óáààí ýáè, èaðí æé-ñóðí æéèað ÷àèéí èá, óóðñàí à÷è-èèèèað áí øèáí èá èáðàè...

Ðàñòààà àèð çóí àà í ààì ò´í èàí àè. Í èì à á´í òè? Ñí óóá÷è óaðèáí ðí èí á ìá³èàáí óðèááè. Í óéí è í ðòè³-÷à í èèááèì è? É´³, òàðí çèàáí óðèááè. Áó ààí í è ýøèð-ááí Áèñì èèéí òí èà æí èèaðèàà´ðèðà í èì ààèèað. Áí ð-ñàèèað àèððàñè àèððàñèí èí á àðèáí í èàáí óøèáá, àýì àñ-ááí ì óøò óóøèðýì òè. Áæðàðèá³ ýáèèáí ì àðà é´³, ìàì ì à òí ì í øááéí .

— Áí é á´´´´... — àà³èðèá ááðàè Áèñì èèéí òí èà, — Óóáí óðàè-èáððè, áí é øaðì àí ààèèè, ñèçèàðí è èèì àéóáàè àèð³í ðèí ááí òàèàøèá óóøááí ááá á?

Áèðááí ì óøòèì èàà ç´ð ááðà, òááí è á´øàøèá, òí - èààà³aðààè:

— Í èì àèàð àáýì ñèç, èàì ì èð,³áí áí³³èèèá ì áí áó èòéíñ àèèáí àèð³í ðèí ááí òàèàøèá óóøáè? Áó-í à³àèàð àèèáí àèððà ìááí ááí í àòàñ í èèøáà í ð³èè-ì áí, í ð!

— Áí é àéèáí èá èáðàé ñáí ááí, áí èàì, àðèð í òà-ì èç Í ááì í òà, í í àì èç ì ì ì ¥áááí á´èááí ááí èáééí àèð-àèðèì èçàà àèà-óèà, í ì à-ñèí àèè á´èì àé, èèì - ì èç? ñç àèðí ààðèí áí è øóí ÷àèàð ì´ðèàèñàí ì è-à, àé-èáí àé áí èàì? Óýð-áé... Óóáí óðàè-èáððè...

— Ó ì áí è éóí´í-éóí áóç éóí è, þçéí ááà é´çéí á áí ðì è ááì àé òóí áá òóðñà, óðì àé, áí øéí è ñèèàéí è, òí èàæí í!

— É´áðèí á òí èàæí í, — ááàè áóðó÷óðóóø áóð-í èí è òí ðòèá, — ´çèì øóí áà èí èè³í áí, óðí áóðñèí,³áí ÷à á´í´í àñèàñà øóí ÷à èàì ì áí è, áóí í ìèì á´éí èì - áà...

— Áí à, ýøèððèí àèçì è? — àáý ýí à ì óøòèí è á´èàéóáè ìáèèàè í ááì. — ¥àèè³è÷èááí æí èè³í í áá-í è é´³ áóí è...

— Ýí àè ò´òòà áí èàì, áàñ, ìááàèí áááí í øì à, àèð-àèððì í, — ááàè òí èà´ðòààà óóøèá, — ýáèèááí áí ø-í è³èèè÷è èáñì àñ ááèáèèað. Áéáéí è á´éí èàà í èàè-ì è, áóí ááí ÷è³àè èì í í èí è æà ñí òáí ðì àì òè...

Óí ì í øà òàèááèað àèð-àèðèáðèáà²àèàðè³aðáá

— Ha-a-a degani Xo'ja yo'q, bo'-o'-o' degani Bo'ji yo'q, bu yurt-da...

Bu to'palon «Dumi tuguklar» madrasasi uchun ayni muddao edi, karnay-surnaylar chalinib, xursandchiliklar boshlanib ketdi...

Rastaga bir zumda odam to'plandi. Nima bo'пти? Sotuvchi xaridorning haqidan uribdi. Pulni ortiqcha olibdimi? Yo'q, tarozidan uribdi. Bu gapni ashitgan Bismillo xola joylarida o'tira olmadilar. Borsalar bittasi bittasining gribonidan ushlab, ayamasdan musht tushiryapti. Ajratib qo'yadigan mard yo'q, hamma tomoshabin.

— Voy bo'-o'-o'... — baqirib berdi Bismillo xola, — Xudo urdi-ketti, voy sharmandalik, sizlarni kim aytadi bir qorindan talashib tushgan deb a?

Birdan mushtimiga zo'r berayotgani bo'shshib, xolaga qaradi:

— Nimalar deyapsiz, kampir, qandoq qilib men bu iflos bilan bir qorindan talashib tushay? Bunaqalar bilan bitta havodan nafas olishga or qilaman, or!

— Voy aylanib ketay sendan, bolam, axir otamiz Odam ota, onamiz momo Havvo bo'lgandan keyin bir-birimizga aka-uka, opa-singil bo'lmay, kimmiz? O'z birodaringni shunchalar xo'rlyaysanmi-a, aylanay bolam? Uyat-ey... Xudo urdi-ketti...

— U meni kuppa-kunduz kuni, yuzingda ko'zing bormi demay tunab tursa, urmay, boshini silaymi, xolajon!

— Qo'yovring xolajon, — dedi guruchfurush burnini tortib, — o'zim shunga loyiqman, urovursin, qancha do'ppaslasa shuncha kam meni, gunohim bo'ynimda...

— Ana, eshittingizmi? — deya yana mushtini do'laytdi haligi odam. — Hali qichigan joyi qongani yo'q buni...

— Endi to'xta bolam, bas, haddingdan oshma, girgitton, — dedi xola o'rtaga tushib, — egilgan boshni qilich kesmas deydilar. Aybini bo'yniga oldimi, bundan chiqdi imonini ja sotvormapti...

Tomosha talablar bir-birlariga g'alati qarab qo'yishdi.

3´eèøäè. Àèñì èèèí òí èà ààçèyòí è àèð ì óàààð 3´eèà-
ðèàà í èàà÷, àóí í mèí ðàà þçèáí àèèàð:

— Ëáí è, áí èàì , ýøèðì àñàáí , Àèèí µí è ´ðòààà
3´eèá àèðèí ã÷è, áó àóí í µè àçèì àà ñèçí è èèì áí ø-
èààè-à, èèì ? Àèèèá òóðèáí áí , ñèç óí à³à í ààì àà
´òøàì àéñèç, ñèç èèì í èèèð ,è²íí -ýøè²èàà ò÷-àáí -
ñèç?

— Àèòñàì èøíí ì àéñèç-àà, — àààè ó 3´eè àèèáí
ì óøò òóøááí ààðàáí èí è ñèèàá.

— Àèèí µí è ´ðòààà 3´eèá àèòñàì àèç èøíí àì èç,
áí èàì , èøíí ì àé ´eèáí èçì è, øóí ÷à í ààì — àáý
òí ì í øà òàèàáèàðàà þçèáí àè òí èà. — Èøíí àì èç-à,
áí èàèàðèì ?

— ¥à...

— Ááí èðí àèðñèí ...

— Èøíí àáí àà í èì à-þ, èøíí ì àááí àà í èì à?..

¥àèèàè í ààì ó ³, áó ²èàà 3´ð³à-í èñà ³aðáá
í èàè-àà, è´çèàðè ááæí á´eèá, ààì èðà èàðàè:

— Óóáí µà³è, øó áóáóí òóøèì àà ²àèàðè àèð
ì àòèó³ èèðàè, — àààè ó, — òí µ èøíí èì á, òí µ èøíí -
ì áí á, í ààì á´eèá í ààì àà, µàéáí í á´eèá µàéáí í àà
´òøàì àéàè.

— ¥áé, èèì ñáí ? — àààèì ñáèèí àéí à. Òèèèì µàì
ç´ð²à èàèèì ààà èáèèè, — èí ñì èñáí , æèí ì èñáí ?

— Øàéòíí ì áí , — àáñà á´eààèì è.

— Ó-ó-ó, áí é-é-é... àáá òí ì í øááèì èàðí èí á µàì
è´çèàðè í ð³ààà èàðèá, ¼í -ááðèàðèàà ³aðáá, è´eðàè-
èàðèàà òóí èðèá 3´eèøäè.

— µçèì àì 3´ð³áí èì àáí áà³à á´á ³íí ì áí , ááí á-
èàð. Èáèè ñèð ááðì ààèì , èáèè øàéòíí è´çèàðèì è
è´³ ³èèèá:

— Òèèà òèèàáèí áí è, àáñà á´eààèì è? Øàéòíí ì áí -
àà ¼í í èèè èì àñ, ýøèèèèè è ðàáí è´ðì í³÷è øá-
èèèèè àáá ýí àyì , ´çèì àà èáèèá í èèèì .

— Ý, áèòòà ÷àé³í á÷è áóðó÷òóðóóí èí á òèèààè
í èì à á´eàðàè? — àààèì óµ òí ðòèá, — øóí áí ²àì
èøèì þðèøì àéàè, áèðèì èèèè á´èì àéàè...

— ¥áñðàðèì áááí ÷áí á ÷è³í àñèí , ´çèí á èàèèàà-
ðàì ñáí , — àààè øàéòíí ì áí àà à÷èí èá, — áí ø³à-
èàðí èí á ÷áí ààèèàà ø´ðàà í èòøáí àà, ñáí á´èñáí á
í ó³òè í²çèí ááááèí è í èèèðèá þðàñáí . Ì áí è àèòàà-

Bismillo xola vaziyatni bir muddat qo'llariga olgach, gunohkorga yuzlandilar:

— Qani, bolam, yashirmasdan, Allohni o'rtaga qo'yib ayting-chi, bu gunohi azimga sizni kim boshladi-a, kim? Bilib turibman, siz unaqa odamga o'xshamaysiz, siz kimnidir yolg'on-yashig'iga uchgansiz?

— Aytsam ishonmaysiz-da, — dedi u qo'li bilan musht tushgan gardanini silab.

— Allohni o'rtaga qo'yib aytsangiz ishonamiz, bolam, ishonmay o'libmizmi, shuncha odam — deya tomosha talablarga yuzlandi xola. — Ishonamiz-a, bolalarim?

— Ha...

— Gapirovirsin...

— Ishonganda nima-yu, ishonmaganda nima?..

Haligi odam u yoq, bu yog'iga qo'rqa-pisa qarab oldi-da, ko'zlari bejo bo'lib, gapira ketdi:

— Xudo haqi, shu bugun tushimga g'alati bir maxluq kirdi, — dedi u, — xoh ishoning, xoh ishonmang, odam bo'lib odamga, hayvon bo'lib hayvonga o'xshamaydi.

— Hey, kimsan? — dedim sekingina. Tilim ham zo'rg'a kalimaga keldi, — insmisan, jinmisan?

— Shaytonman, — desa bo'ladimi.

— U-u-u, voy-y-y... deb tomoshabinlarning ham ko'zlari orqaga ketib, yon-verlariga qarab, ko'kraklariga tupirib qo'yishdi.

— O'zimam qo'rqqanimdan baqa bo'b qopman, denglar. Lekin sir bermadim, keyin shayton ko'zlarini lo'q qilib:

— Tila tilagingni, desa bo'ladimi? Shayton menga yomonliknimas, yaxshilikni ravo ko'rmoqchi shekilli deb yanayam, o'zimga kelib oldim.

— E, bitta chayqovchi guruchfurushtning tilagi nima bo'lardi? — dedim uh tortib, — shundog'am ishim yurishmaydi, birim ikki bo'lmaydi...

— Hasratingdan chang chiqmasin, o'zing kal-lavaramsan, — dedi shayton menga achinib, — boshqalarning changalida sho'rva pishganda, sen

í èì í è ³èèñáí ā āāáí èí ā í èäèí āāā, àì āāáí èí ā èāòèí ā-
āā á´èāāè, μā...

— Áí í àèí è ³aðáí àèāð...

— ¥à-ÿ! — āāá þáí ðèøäè òóðāáí èāð μàéðàòèāðè
òí øéá.

— Øó āāñáí àèç, ´éèáí èá ³í èäèì . Òā, èèì āáí ì èí ā
òèè ´éèāð ´òāè.

— Āí é áā÷í ðāāèí à-áé, — āāá èèì àèð óí āā à÷è-
í èá èāòäè.

— Í òèðè ³´ð³èáāèí à ñ´ðāāèì ...

— Èāðáí ā-à, í èì áí è ñ´ðāāèí àèç?

— Ēèññāāóðèèèèè àí øèàì àéñáí ì è èø³èèèéá, āā-
àèì ?

— ¥à é´³, — āāá èøøàéäè øàéòí í .

— Áèðí áí è òí ì èí è òāøì èèì áí ì è?

— É´³, — āāá áó āāè ³āμ-³āμ í ðèá éóèèè è øàé-
òí í .

— Í ààì ´èäèðì èèì áí ì è? — āāá ñ´ðāāèì ÿí à.

— Ý, ì áí ñáí è èèì èèäèí áí è ´çèí āāáí ÿøè áè-
èàì áí, áóí à³à èøèāð ³´èèì āāáí èāèì àéäè, àì ì àì -
í è áóçí²è, — āāāè ó òñòèì āáí éóèèá.

— Í è-à-à...

— Áí à á´èì àñáì, — āāá éóèèá þáí ðèøäè òóð-
āáí èāð.

— Áèò, í èì à ³èè āāéñáí? — āāá óí è í èäèèāā
á´éí èì í è ÿāāèì .

— Í í ñí í àèāáí óðāñáí, — āāāè øàéòí í .

— Í í ñí í àè-āáí ?..

— Āí é ³óðèá èāòéóð øàéòí í -áé, — āāÿ áèð ÷àé-
³àèèè í ààì èāð.

— Ý, áó μàì ì à ³èèā, òāáí ì àéāā èø-éó, — āāāèì
μàòñāèè ì èð á´èèá.

— ¥àì ì à ³èèāáí èøí è ñáí μàì ³èèäèí -āā, èäè-
èāāðāì, áí çí ð āāá ³´èèáäèèèð áóí è, — āāá é´çèā-
ðèí è²èèáé ³èèäè øàéòí í .

— Øóáèí àì è? — āāāèì .

— Øóáèí àì àñ, áó²èí è ÿøèò, — āāāè øàéòí í, —
òí øí è áèòòà ³èèāñáí, òāðèáí ðāā áí ø³à òí øèì é´³
āāá ááμí í à ³èèāñáí . Áāø èèè í í èñā áāø ì áðòā, í
èèè í í èñā, í ì áðòā òí ðòāñáí . Èāðāñáí èè, ì í ñí í àè
μàð áāø èèèí āáí ÿðèì èèèí, μàð í èèèí āáí áèð

bo'lsang nuqul og'zingdagini oldirib yurasan. Meni aytganimni qilsang yeganing oldingda, yemaganing ketingda bo'ladi, ha...

— Anovini qaranglar...

— Ha-ya! — deb yuborishdi turganlar hayratlari toshib.

— Shu desangiz, o'ylanib qoldim. Xayolimdan ming xil o'ylar o'tdi.

— Voy bechoragina-yey, — deb kimdir unga achinib ketdi.

— Oxiri qo'rqibgina so'radim...

— Qarang-a, nimani so'radingiz?

— Kissavurlikka boshlamaysanmi ishqilib, dedim?

— Ha yo'q, — deb ishshaydi shayton.

— Birovni tomini teshmiymanmi?

— Yo'q, — deb bu gal qah-qah otib kuldi shayton.

— Odam o'ldirmiymanmi? — deb so'radim yana.

— E, men seni kimligingni o'zingdan yaxshi bilaman, bunaqa ishlar qo'lingdan kelmaydi, ammamni buzog'i, — dedi u ustimdan kulib.

— Ol-a-a...

— Ana bo'lmasam, — deb kulib yuborishdi turganlar.

— Ayt, nima qil deysan? — deb uni oldida bo'ynimni egdim.

— Posongidan urasan, — dedi shayton.

— Posongi-dan?..

— Voy qurib ketkur shayton-ey, — deya bir chayqaldi odamlar.

— E, bu hamma qilayotgan mayda ish-ku, — dedim hafsalam pir bo'lib.

— Hamma qilgan ishni sen ham qilgin-da, kallavaram, bozor deb qo'yibdilar buni, — deb ko'zlarini g'ilay qildi shayton.

— Shuginami? — dedim.

— Shuginamas, bu yog'ini eshit, — dedi shayton, — toshni bitta qilasan, xaridorga boshqa toshim yo'q deb bahona qilasan. Besh kilo olsa besh marta, o'n kilo olsa, o'n marta tortasan. Qarabsanki, posongi har besh kilodan yarim kilo, har o'n kilodan bir kilo urib

èèèī óðèá òóðèáàè-àà. Èáèèī òàðèáī ð ì î èèī áí è òáī -
ī àñèàà ³áí ÷àèèè óçí³ òóðèá ³ī èñà, øóí ÷à ýòøè.
Î ààī áí èàñè ³ááðàà ò´ðòòà î ààī ò´ī á´èñà, ´øà áðàà
´çèī è óðààè, áèèàèī àī è? Áóí è áèð´³ áèèáí èèèè
³ó. í í è óðèø àáèàèèàð, ³àèàè...

— Ý ç´ð, — ààá ÷àì àè ÷àèèá þáí ðàèì ó´çèì í èì á
÷àì ààèì àáí´çèì óé²í í èá èàòàèì. È´çèì í è î ÷àì
òóøèì. Î áí à, áí ð ààì øó, èàuí àðè øàéòí í í èì á àà-
í èàà èèðèá, øàðì áí ààþ øàðì èñí ð á´èèá, ì áí à ÷à-
ì ààèì í è ÷àè-á-á-á, ´ðèðèáí áí, — àáy ààì èì è òó-
ààòàè áòðò÷òóðòø.

— Áîµ, áîµ, — àààè Øàéòí í àà÷÷áí èì á æí í è
µè³èèáí²èàà èáèèá, — ì áí ñáí è òóí´ì à-òóçòè ÷àé-
³ī ÷àè ààñàì, í²çè òàøèè ààñòóðòí í ÷è ýèáí ñáí -éó,
´ðòààààè ñèðèáðí è î ÷èá í èì à ³èèáðàèí á, ààèáàðñ.
Î áí à ýí àè î ààì èàðí èì á òóøèàððèàà µàì ááì àèì è èè-
ðí èì àèèèáí á´èèá ³ī èèèì. ¥á´è-á, àì ì àì í è áó-
çí²è, áó èóí èì ààáí áàòòàð á´è, ýí àè...

— Ý, áó ÷´ì ÷ààèí áí è èàòòà òí èáí ààà áí ðèá àèò,
ì´èòí í è, — ààá ýí à ì óøò á´èàèèè àèèáí àáí òàðè-
áí ð.

— ¥àé, µàé, — àààè òí èà ýí à ´ðòààà òóøèá, —
í èì à á´èèáí àà µàì áó áí èàì ðí ñò ààí í è àéòàè. Øàé-
òí í è èàèèí òóààè ì áí à øóí à³à ³èèèá µàð áèð î ààì -
í è é´èèáí óðààè, µà. Óí èì á í àèðáí àèàðè, ´µ-µ´´´
´... ì èì á àèòòà-ý, µà é´´´³, ì èèèèí í àèòòà!.. Î áí à
ñèç µàì øàéòí í í èì á ààì èàà èèðèá, òàààà ³èèèá òóð-
àáí áèð áèðí ààðèí àèçè ýí à á´ì´ì ñèàì î³÷è á´èèá
òóðèáñèç.

Î óøòè òóáóèèáí î ààì áðàà ³àðàá, í àðè èàòàè.
Àèñì èèèí òí èà áòðò÷òóðòøàà ³àðàá àààèèàð:

— Áàðàèàèèè, áí èàì, áó òóø ýí àñ, ààì èñí èè áèð
í áuí àò á´ì òè, èèí µà áóí è ì á²çèì è ÷à³èá, òèèð ³èè-
àáí èàð ì óðí àèàà àòñèí — àáy áòðò÷òóðòøí èì á àèèà-
ñèí è ñèèààè Àèñì èèèí òí èà...

— Îµ òí èàæí í, ³´èèí àèç áóí ÷àèàð ³èì èè, òóá-
àè î í àæí í èì í èì á ³´èèáðèèà òøàéàèý, ´øà æí èèà-
ðèì àà ì í í àì ³àòòè³ ì óøò òóøàè-àà... Ýí àè á´èèè,
÷àé³í á÷èèèè è ààñ ³èèèè, áó áðèáðí è àèèáí í è
÷ó³òðè è´ðñèí, ³èøèí²èì àà èàòàì áí ... Î í àæí í èì í è
ñí²èí àèì ...

turibdi-da. Keyin xaridor molingni tepasida qanchalik uzoq turib qolsa, shuncha yaxshi. Odam bolasi qaerda to'rtta odam to'p bo'lsa, o'sha yerga o'zini uradi, bildingmi? Buni bir o'q bilan ikki quyonni urish deydlar, qalay...

— E zo'r, — deb chapak chalib yubordim-u o'zimning chapagimdan o'zim uyg'onib ketdim. Ko'zimni ochsam tushim. Mana, bor gap shu, la'nati shaytonning gapiga kirib, sharmanda-yu sharmisor bo'lib, mana chapagimni chal-e-e-b, o'tiribman, — deya gapini tugatdi guruchfurush.

— Voh, voh, — dedi Shaytonvachchanning joni hiqildog'iga kelib, — men seni tuppa-tuzuk chayqovchi desam, og'zi teshik dasturxonchi ekansan-ku, o'rtadagi sirlarni ochib nima qilarding, galvars. Mana endi odamlarning tushlariga ham bemalol kirolmaydigan bo'lib qoldim. He o'l-e, ammamni buzog'i, bu kuningdan battar bo'l, endi...

— E, bu cho'pchagingni katta xolangga borib ayt, mo'ltoni, — deb yana musht do'laydi aldangan xaridor.

— Hay, hay, — dedi xola yana o'rtaga tushib, — nima bo'lganda ham bu bolam rost gapni aytdi. Shaytoni layin xuddi mana shunaqa qilib har bir odamni yo'ldan uradi, ha. Uning nayranglari, o'h-ho'-o'-o'... ming bitta-ya, ha yo'-o'-o'q, million bitta!.. Mana siz ham shaytonning gapiga kirib, tavba qilib turgan bir birodaringizi yana do'pposlamochi bo'lib turibsiz.

Mushti tugulgan odam yerga qarab, nari ketdi. Bismillo xola guruchfurushga qarab dedilar:

— Barakalla, bolam, bu tush emas, bamisoli bir ne'mat bo'пти, iloha buni mag'zini chaqib, fikr qilganlar murodiga yetsin — deya guruchfurushning yelkasini siladi Bismillo xola...

— Oh xolajon, qo'lingiz bunchalar yoqimli, xuddi onajonimning qo'llariga o'xshaydiya, o'sha joylarimga yomonam qattiq musht tushdi-da... Endi bo'ldi, chayqovchilikni bas qildim, bu yerlarni yelkamni chuquri ko'rsin, qishlog'imga ketaman... Onajonimni sog'indim...

— Bōø è áí ðeí ā, áí èàì , í í àæí í eí àeçāà ì áí āáí ñî ²eí ÷èèè ñæî ì àeðeí ā, áoí èàðeí è í èèí ā, eí èeí ì áí ñeçāà àeòñàì , ñeççe ´÷eí àeçí è, àeáàòòà, í èà- ì áí áí èàì , ì áí à è ´ðàñeç... É ´ðāáí òøøeí àeçāáí aç- ì í èèø í èèá, àeð ðāæà òóçeá ³ ´eäèì ...

— Èèì āáí ´÷ í èì í ³ ÷èñeç, áí í àè ì øøøì ç ´ð àèàì - āáí ì è?

— É ´³, øàeòí í āáí !

— Ý ³ ´eèí ā-ā, oí èàæí í , ì áí è āāá àeð eí ð-µí èāà ó÷ðāá ððì áí ā òà²eí .

— Oóáí oí µèañà, ó÷ðàì àeí eç, áí èàæí í èì , Bðàò- āáí í eí ā ´çe ì āāāá áāðāè, àeç µàð èøāà µçeāà òà- āàèèèèè ³èèàì eç...

Áoí è òóáóèèè ì ààðñàñèèè yí à óçoí āáí -óçoí ì í - òàì eóéèèèè ÷èèeí à áí øèèèè.

— Í µ, — āāy Øàeòí í àà÷÷áí eí ā æoí èàðe òèèèè á´á èàðāè, — yí à í eí áí è ´éèāè yéáí áó æí áóāāð? Ó ´eì āàè, àeç òeí ÷èì āèèè-āà!

— Í áí ñáí āà í èì à āāāá yàèì , — āāy ì àeí ì àò ³èèèè àeðèè ì èèèèí í µàì ³ ´è ñèèðāá, — áí øèèè àeòāáí yàèì , øó èàì í èðí è ááèí ð òàì èāèèí ā āāá, áó èàðeøāà áoí eí ā áèèáí ³oèí²eí ā èañèèèè èàòì àñà ā´ðāà...

ÈÍ ÑÎ Õ ÒÀÐÍ ÇÈÑÈ

(,èè áí çí ðāà yí à àè²í ā-āàè²í àèè eóí èàðí eí ā áí øèè- í èøè)

×eí āáí µàì Àeñì èèèí oí èà «í í ñí í àè»÷èèèè eí ā ³ ´è-í ²eí è áí ²èāá ³ ´yàèāáí àeð òèèèè ´éèāá oí ì àè- èàð. Àì ì í í òèðe í èì à á´èèøeí è ´éèāá è ´ðì ààèèèè. Áí çí ðí eí ā ò´ðò òàðàòèèè èàòòà-èè÷èè òàðí çèèè ³ ´eèèèè, òàì í àñèèè «Èí ñí Õ òàðí çèñè, òàðèè ³èè- āáí ì í èèí àeçāà áoí í í eí àeç á´èñà, oí ðòeá è ´ðeá, oí òèðeí àeçí è æàì ³èèèí ā!» āāá çeá ³ ´èèèèè. Àà áó yí àèèèè áí çí ð āáí èðāè÷èèè òāç-òāç yúeí í ³èèèè òòðèèèè. «Í í ñí í àè÷èèèè» í èì ā ðàì āàè ³oá ´÷eá, ³ ´èè èøāā áí ðì àé ³í èèè. Áàúçèèèè òàðí çeí è ò´í èàðèá, óéèèè æ´í āá ³í èèè. Áàúçèèèè øàµàð èàòòà-µ, ááì à- eí èðí² áí çí ð áí ðì èèáí , āāá áí çí ð ³èèèèè èàòèø-

— Yaxshi boring, bolam, onajoningizga mendan sog'inchilik salom ayting, duolarini oling, lokin men sizga aytsam, sizzi o'chingizni, albatta, olaman bolam, mana ko'rasiz... Ko'rgan tushingizdan azmoyish olib, bir reja tuzib qo'ydim...

— Kimdan o'ch olmoqchisiz, anovi mushtumzo'r akamdanmi?

— Yo'q, shaytondan!

— E qo'ying-e, xolajon, meni deb bir kor-holga uchrab yurmang tag'in.

— Xudo xohlasa, uchramaymiz, bolajonim, Yaratganning o'zi madad beradi, biz har ishda O'ziga tavakkal qilamiz...

Dumi tuguklar madrasasida yana uzundan-uzun motam kuylari chalina boshladi.

— Oh, — deya Shaytonvachchanning junlari tikka bo'b ketdi, — yana nimani o'yladi ekan bu jodugar? U o'lmadi, biz tinchimadik-da!

— Men senga nima degan edim, — deya malomat qildi birkam million ham qo'l siltab, — boshida aytgan edim, shu kampirni bekor tanlading deb, bu ketishda duming bilan qulog'ing kesilib ketmasa go'rga...

INSOF TAROZISI

(yoki bozorda yana alg'ov-dalg'ovli kunlarning boshlanishi)

Chindan ham Bismillo xola «posongi»chilarning qo'l-oyog'ini bog'lab qo'yadigan bir hiyla o'ylab topdilar. Ammo oxiri nima bo'lishini o'ylab ko'r-madilar. Bozorning to'rt tarafiga katta-kichik tarozilar qo'ydirib, teppasiga «Insof tarozisi, xarid qilgan molingizda gumoningiz bo'lsa, tortib ko'rib, xotiringizni jam qiling!» deb yozib qo'yildi. Va bu yangilik bozor gapirgichidan tez-tez e'lon qilib turildi. «Posongichilar»ning ranggi quv o'chib, qo'li ishga bormay qoldi. Ba'zilari tarozini to'nkarib, uyiga jo'nab qoldi. Ba'zilari shahar katta-yu, bemalolrog' bozor

àè. ¥à, óèàðàà øóí àí³ èàòà àí çí ðí è Àèèí µ òàí èà òí ð³èèèà³´éàè. Í àòñ é´èèààè òàðí ì èøèàðè àí ø-èàðèàà àòàè. Èóí è óó³³àí ààí , µàèí è-í í è àà^{3í}èèàðó, ààm^{3í}í èàðí èí à éóí è óó²àè. Óèàðí è é´èààí óðèá, ì í-èèí è àðçí í -ààðí à í èèá, í àðò-í ààí í è í ñí í í è òà-èàèèà í èèá ÷è³óá÷èèàðí èí à³´èè èàñèèàè. Í àí à ýí àè ñí òóá÷èèàðí èí à³´èè-³´èèàà òààí àéàè, òàðèàí ðèàð-í èí à í²çè³óéí²èàà. Èèì í à÷-òàñè í èààí ì í èèí è «Èí - ñí ò òàðí çèñè»àà àðàéèàá òí ðòèá é´ðààí , óóðñàí à-èèèèàðèààí òèèèàðèààí àí è òí ì ààí :

- Áóí è ´èèàá, òí í ààí í è í òàñèàà ì èí à ðàµì àð...
- Èàðàí à-à, èàèèàí è èøèàðñà á´èàð ýèàí -éó.
- Ýàðèàà — ò´²ðè ò´³í í³ ààààí èàðè øó á´èààè...
- Àèèà³à÷í í í³ øóí ààé³èèèø èàðàè ýàè...
- Í óñòðì í í ÷óéóè àñòí -ñàéóí ÷óèèè-àà, àèà ì óè-èí ...

«Èí ñí ò òàðí çèèàðè» «Áóí è òóàèèèàð» ì ààðàñà-ñèí è ààí èñí èè ò´ðò òàðàòààí çàì ààðàèààí ò´òòí à-ñèç´³³à òóòà àí øèààè. Áóí ... áóí ... Í í òàí éóéèàðè-í èí à í àí çè àèð ààí á´èñà-àà´÷í àé³í èèè. Øàéòí í -àà÷÷àí èí à ì ààðàñààà³í èèø-³í èì àñèèè ì àñàèàñè éóí òàðòèáèèà èèðàè. Èàòàà øàéòí í èàð áóí àí³´èèàá é´ðèøñà ì ààðàñààààè è´í àèí à øí à-øóàèàð ì èèèèí í àèðèí ÷è àèèàí àí øèàí àð ýèàí -ó, èøèàèèèèèèàð àè-èàí òóààð ýèàí . Óí è³ í ààí àí èàèàðè àèèàí àèí³àñè àí ð, µà àé^{2í}³÷è. ´´ àí ðèá òóðààí øóí í³! Óí ñèýòñèç òàèààà...

Í òèðè àèðèàí ì èèèèí í àèèàí øàéòí í àà÷÷àà «Èí ñí ò òàðí çèèàðèí è» àð àèèàí ýèñí í³èèèø ó÷-óí àèð éóí èèè ì óóèàð ààðèèèè. Á´èì àñà, àèðèàí ì èè-è³í èàòàà´³èòóá÷èèèèààí òóøààè, Øàéòí í àà÷÷à-í èí à áóí è àèèàí³óéí²è èàñèèèèá, ì ààðàñàààí àèð òí ðàà áàààð²à³èèèí ààè. Èàðí ð³àòóèé, ì óµí èàí ààà´ðèí é´³. ¥í à àèðàà Øàéòí í àà÷÷à ì ààðàñààà èàèèà-í èàà áóí è àèèàí àí øèí è óøèàá é´ðèá «ì èèèèí í àèðèí ÷è» ààá æàð ñí èààí èàòàà øàéòí í ì è-í²èí è´³ðèí -´³ðèí³ àéðàé àí øèààè... Áóí ààí ÷è³àè òàèà-ààèàðí è òàí òàí à àèèàí éòòèá í èèø-ó, ì ààðàñàààí èí áóøèí è ò´²ðèèèàá³´èèèø óí èí à ààçèòàñèàà èèðàð ýèàí -àà...

— Ýí àè í èì à³èèàèè, ì èèèèí í àèðèí ÷è? — àààè àèðèàí ì èèèèí í àñòí èàèè ì è³-í è³ èè²èàá, — ì à-

bormikan, deb bozor qidirib ketishdi. Ha, ularga shundoq katta bozorni Alloh taola tor qilib qo'ydi. Nafs yo'lidagi harom ishlari boshlariga yetdi. Kuni tuqqandan, halol-pok baqollaru, dehqonlarning kuni tug'di. Ularni yo'ldan urib, molini arzon-garov olib, narx-navoni osmoni falakka olib chiquvchilarning qo'li kesildi. Mana endi sotuvchilarning qo'li-qo'lga tegmaydi, xaridorlarning og'zi qulog'ida. Kim nechtasi olgan molini «Insof tarozisi»da ataylab tortib ko'rgan, hursandliklaridan tillaridan bol tomgan:

- Buni o'ylab, topganni otasiga ming rahmat...
- Qarang-a, kallani ishlatsa bo'lar ekan-ku.
- Egriga — to'g'ri to'qmoq deganlari shu bo'ladi...
- Allaqachonoq shunday qilish kerak edi...
- Pusurmonchuluk asto-sekunchulik-da, aka mullo...

«Insof tarozilari» «Dumi tugiklar» madrasasini bamisoli to'rt tarafdin zambarakdan to'xtovsiz o'qqa tuta boshladi. Gum... gum... Motam kuylarining ovozi bir dam bo'lsa-da o'chmay qoldi. Shaytonvachchaning madrasada qolish-qolmaslik masalasi kun tartibiga kirdi. Katta shaytonlar bundoq o'ylab ko'rishsa madrasadagi ko'pgina shov-shuvlar million birinchi bilan boshlanar ekan-u, ishkalliklar bilan tugar ekan. Uni yo odam bolalari bilan aloqasi bor, ha ayg'oqchi. Yo borib turgan shumoyoq! Xosiyatsiz talaba...

Oxiri birkam million bilan shaytonvachchaga «Insof tarozilarini» yer bilan yakson qilish uchun bir kunlik muhlat berildi. Bo'lmasa, birkam millyon katta o'qituvchilikdan tushadi, Shaytonvachchaning dumi bilan qulog'i kesilib, madrasadan bir umrga badarg'a qilinadi. Qaror qat'iy, muhokamaga o'rin yo'q. Hov birda Shaytonvachcha madrasaga kelganida dumi bilan boshini ushlab ko'rib «million birinchi» deb jar solgan katta shayton pichog'ini o'qtin-o'qtin qayray boshladi... Bundan chiqdi talabalarni tantana bilan kutib olish-u, madrasadan kovushini to'g'rilab qo'yish uning vazifasiga kirar ekan-da...

— Endi nima qildik, million birinchi? — dedi birkam million astoydil piq-piq yig'lab, — peshonam

oí í àì ³oðñeí , ø´ð ýeáí , èàòòà ´³èòóá÷èèèèääáí ýí à
oí èèáèèèèèà òóøeá ³í èàì àí ì è-à, èoí eí á eáééí àè
î´²è á´èeá?

— Áàèèè, ñáí è ìàì ì áí àà ³´øeá, ³´øì íçì ð ³èè-
áí ðèøað-a, í èì à áààeí á — áààè Øàeòí í àà÷÷à ì è-
í ààeí è áóçì áé.

— Ý, í àòàñeí á î´²çeí áàáí ÷è³eá, ´³áí áàà ´ì èø-
ñeí , í èì à ì áí àà ³añàeí á áí ðì è?

— Á´eaaí àà ³áí áí ³, æà áí ð-àà! Àøeð ´çeí á áòàè-
÷èèèè è ³í éèè ³èèí èì ààeí á-éó, èàì àøàí á, ³à÷í í
³aðàña àì àeí è, ì áeèøaðí è, øí í -øóµðaoí è ì áeè-
ääí á´èeéí á, µà øàèèèðàì à àðààà... Í ààì áí èàèàðè
áàeí ðàà àeòì áàáí , àeð òàç eáèeááí àì àèeááí ³´ð³, àeð
òàç eáèeááí áí éèèèèääí áàá... Øoí à³à, òàç eáèeááí
àì àè òàç eáòààè, áí éèèè ìàì . Áàààòí oí ðeí àà ´òøàé-
èè... Èá ³´é, áó ààì èàðàáí oí eáà é´³, é´ì ààì -ýøàè-
èà þè, ´ðeá ³í eáoí ÷à í ðeá ³í èèø eáðàé...

— Ðí ñò àeòàñàì , ì èèèèí í áeððeí ÷è, ÷è³ì áàáí
æí í àáí oí èà... ìàèè ìàì ì áí ñáí àà èøí í àì áí . Í èì à
³èèì î´³÷èñáí ´çè, î´³è³ðí ³ ààì èð?

— Í í àì ì è÷í ³í è ñí ì è ´çeááí ÷è³ña ´òèèð á´èà-
àè, áàðàè. Áó æí áóáàð èàì ì èð í ó³òè ñí ì èí è ´çeááí
÷è³àðeá, àeçí è áí´²àà ³í eáèèðýì ðè. Àeç ìàì áó ààè
ñí ì èí è ´çeááí ÷è³àðàì èç, øó...

— Ý, í í áí á ´èì àñeí eàð, é´ì áí í í á´eaaí ýeáí -
èàð, àeò, ³áí ààé ³èèèè ñí ì èí è ´çeááí ÷è³àðì î´³÷è-
ñáí ? Á´eá³í è, ýðòáí è ´éèàñàì , þðààeì í ð³ààà oí ð-
òeá, òàðñ ´ðèèèeá eáðàé àäýì ðè... Í í oí èà øàeòí í
áàèèèøààè, í ààì áí èàèàðè. Áàeí ðeáðí è àeòèøeáàè,
àeçàì oí èà áeèáí ýøàeí èç.

— Áàðeðí ³ eáè, áàáí ðí èýì ³oéí´²è áí ð...

Áeððeáì ì èèèèè í æí í áàá Øàeòí í àà÷÷àà òè³è-
èeá eáèeè. Øàeòí í àà÷÷à oí eí á ³oéí´²eaa àeð í èì à-
èàðí è øeáøeèè. Ñàèeáí eáééí èèèí àè àeðàáí ³µ-
³µ ì ðeá éóèeá þáí ðeøàè. Óeàð ìàð eóí àeááí ìàì
øí á-ó óóððàì ýàèeàð. Áó ìí eááí áí ø³à øàeòí í eàð-
í eí á ýí ñàñè ³í òàè:

— Òàáàà, éóèèèøeàðeí è, áí ð-é´²è àeð eóí èèè
oí ðeàðè ³í eáè-þ...

qursin, sho'r ekan, katta o'qituvchilikdan yana toliblikka tushib qolamanmi-a, itning keyingi oyog'i bo'lib?

— Balki, seni ham menga qo'shib, qo'shmozor qilvorishar-a, nima deding — dedi Shaytonvachcha pinagini buzmay.

— E, nafasing og'zingdan chiqib, yoqangga yopishsin, nima menda qasding bormi?

— Bo'lganda qandoq, ja bor-da! Axir o'zing yetakchilikni qoyil qilolmading-ku, lapashang, qachon qarasa amalni, mayishatni, shon-shuhratni payidan bo'lding, he shaldirama arava... Odam bolalari bekorga aytmagan, bir tez kelgan amaldan qo'rq, bir tez kelgan boylikdan deb... Shunaqa, tez kelgan amal tez ketadi, boylik ham. Bevafo xotinga o'xshaydi... Ke qo'y, bu gaplardan foyda yo'q, ko'p gap-eshakka yuk, yotib qolguncha otib qolish kerak...

— Rost aytasan, million birinchi, chiqmagan jondan umid... hali ham men senga ishonaman. Nima qilmoqchisan o'zi, ochiqroq gapir?

— Onam pichoqni sopi o'zidan chiqsa o'tkir bo'ladi, derdi. Bu jodugar kampir nuqul sopini o'zidan chiqarib, bizni dog'da qoldiryapti. Biz ham bu gal sopini o'zidan chiqaramiz, shu...

— E, onang o'lmasinlar, ko'p dono bo'lgan ekanlar, ayt, qanday qilib sopini o'zidan chiqarmoqchisan? Bo'laqol, ertani o'ylasam, yuragim orqaga tortib, tars yorilib ketay deyapti... Noumid shayton deyishadi, odam bolalari. Bekorlarni aytishibdi, bizam umid bilan yashaymiz.

— Beriroq kel, devorniyam qulog'i bor...

Birkam million jon deb Shaytonvachchaga tiqilib keldi. Shaytonvachcha uning qulog'iga bir nimalarni shibshidi. Saldan keyin ikkovi birdan qah-qah otib kulib yuborishdi. Ular har kungidan ham shod-u, xurram edilar. Bu holdan boshqa shaytonlarning ensasi qotdi:

— Tavba, kulishlarini, bor-yo'g'i bir kunlik umrlari qoldi-yu...

AA Í ÈÏÍ ßÒ...

(Ø àéòí í àà÷÷àí éí á áóí è àèèáí ³óéí ²éí éí á éáñèèèá éàðèøè...)

Áí çí ðí éí á áóáóí àè ìà ùè òóääè í èäéí àáí éåèè-øèá ³éääí ààè ò ñ-ò ï àèí í àèèáí áí øèáí àè. Óð-éè³èèàð øàéòí í èàð ò í éääñèää ýàè. «Áóí è òóáóè-èàð» í ààðàñàèèää ààéðáí ... Í í òáí éóéèàðè òí éí è, èàðí àé-ñóðí àéèàð ñàáí ñè ýàèèèääè...

— Ýðáá í ááááò — øáðáá í ááááò ààéáèèèàð áóí è, — àáy øàéòí í èàð ò òòí àñèç ÷àí àè ÷àèèøàðäè. — Èàèàéñèçèàð ýí àè, ýé òà³áí ³óèèèàðè, èø ááááí è áóí áí ³ á áòè-àà, ýøàñéí ì èèè, í áèðèí ÷è!

Áí çí ð ðàñòàèèèèèè èèè èàðí éí ààèð áí øè ùèè-àáí, òàç ùàáí èàð éáèèáí, ì èðøààèèè ò ³ääí, áó ³à ÷í í àáí ... «Éí ñí Ò òàðí çèèèàðè» áð àèèáí áèòòà á éääí. ÷àí ì à çè÷à ³í çè, ì ðí éóðí ð, èèè èàðäèð çè÷à ìóèì ³èèèè:

— Èèì éèèè áí í àè áóí à³à ²óðááò òàðí çèèèàðí è? Èèì á éñàýì ²èðð àìí í ³ýèáí ...

— ìçèì á àìí í ³ñáí, áóèèð ²óðááò òàðí çèñèì àñ — éí ñí Ò òàðí çèñè, í í éí ñí Ò...

— Áí é éí ñí Òèè í èèì òà-áé, éí ñí Ò ààáàèí í àáí - í è çèää á éñèí, çèää... òàðí çèì èø-à... ààðèáèð òà-ðí çèääí òðèøèèèè-éó. ÷àí ì à ò ñ-ò ï àèí í øóí àà-éó! È ò³èøì àí òè-éó... ààèá á áòè!

— Ý... øóí àáyì í òà á òè ³í çèòí í àì è...áí çí ð àá-àáí è ñáí àáí -ì áí àà, ì áí àáí -ñáí àà, ³éí èääí ò èèè-ñà ³í æèää, àáááí è, ìàì-ìàì-ì-à-à-à...

— ÷à-ý, ìàì ì àì èç áèòòà í òà, áèòòà í í àááí òàð-³àááí á éñàè, áèð-áèðèì èçí è áí çí ðàà «ì àìí í í » ³èè-ì àñàè ³àòòà ì àìí í í ³èèàì èç... ìàì-ìàì ì-à-à-à...

— Éí ñí Ò òàðí çèñèì èø... éí ñí Ò òàðí çèí áàà òðèá ³éèèì ... øñèç ìàì ýøàááí ì èç, é ³í èñèí ìàð ³áí à³á éí ñí Ò òàðí çèèèàðè!

— Òàðí çèì àñ ó, æáí æàéí è óýñè-éó...

Øó ì àéò éòðèèì áááí àà áí çí ð àáí èðäè÷è òèèèè èèðèá ³í èèè:

— Áèñí èèèèàìèð ðí ìí áí èð ðí ìèì, àññàèí ì ó àèàé-éóí àçèç àìèè áí çí ð áí èàæí í èàðèì ... ìí -ì -ì ... èèí ìà

VA NIHOYAT...

(Shaytonvachchanning dumi bilan qulog'ining kesilib ketishi...)

Bozorning bugungi hayoti xuddi oldindan kelishib qo'ygandek to's-to'palon bilan boshlandi. Ur-yiqitlar shaytonlar foydasiga edi. «Dumi tuguklar» madrasasida bayram... Motam kuylari o'rnini, karnay-surnaylar sadosi egalladi...

— Erga navbat — sherga navbat deydilar buni, — deya shaytonlar to'xtovsiz chapak chalishardi. — Qalaysizlar endi, ey taqvo qullari, ish degani bundoq bo'bti-da, yashasin milliyon birinchi!

Bozor rastalarida kimlarningdir boshi yorilgan, tez yordamlar kelgan, mirshablar u yoqdan, bu yoqqa chopgan... «Insof tarozilari» yer bilan bitta bo'lgan. Hamma o'zicha qozi, prokuror, kimlardir o'zicha hukm o'qiydi:

— Kim o'ylab topdi bunaqa g'urbat tarozilarni? Kim bo'lsayam g'irt ahmoq ekan...

— O'zing ahmoqsan, bular g'urbat tarozisimas — insof tarozisi, noinsof...

— Voy insofli olipta-yey, insof avvalo odamni o'zida bo'lsin, o'zida... tarozimish-a... baribir tarozidan urishibdi-ku. Hamma to's-to'palon shunga-ku! Qo'rqishmapti-ku... ajab bo'bti!

— E... shungayam ota go'ri qozixonami...bozor degani sendan-menga, mendan-senga, qo'ynidan to'kilsa qo'njiga, degani, hah-hah-h-a-a-a...

— Ha-ya, hammamiz bitta ota, bitta onadan tarqagan bo'lsak, bir-birimizni bozorda «mehmon» qilmasak qatta mehmon qilamiz... hah-hah h-a-a-a...

— Insof tarozisimish... insof tarozingga urib qo'ydim... shusiz ham yashaganmiz, yo'qolsin har qanaqa insof tarozilari!

— Tarozimas u, janjalni uyasi-ku...

Shu payt kutilmaganda bozor gapirgichi tilga kirib qoldi:

— Bismillahir rohmanir rohim, assalom-u alaykum

Ì áí è ýøèòàáí èàð ì óðí áó ì à³ñààèää àòñèí èàð... ßðàò-
 àáí àáí øóí è ñ´ðàéí áí ... òèí ÷èáí èí àèàð, ³í ³èí àè³-
 èàð, òèí ÷èáí èí àèàð! Áóáóí áí çí ðèí èçàà í èí àèèè
 ê´í àèèñèçèèèèèàð ðç ááððáí á´èñà, ñèçèàððàà ÷è²íí,
 ¥óáí àà ÷èí, ñèçèàððà í í à ÷, ì áí àà à ÷, áí èàèàðèí .
 ¥à, áàðè øàéòíí èàøèàðèàðèí èí à èøè. Áèèàñèç-
 èàð, áí èàæíí èàðèí, òàáàðèàðèí àèç áí ð, áí çí ðàà
 «Éí ñí Ò òàðí çèèàðè» í è ³´èèá, òí øàáí óðààèèáí èàð-
 í èí à ³´èèí è «èáñàèè» ì è, èáñàèè! Àæáá ³èèàèè. Í èí à
 óèàð øó áèèáí æèí ´ðèðààè àáá ´èèààèí àèçí è. ¥à,
 é´³! Áèð øóí èèèí è áí øèàøèàðè áí è³ ýàè. Óñòí çèà-
 ðè øàéòíí í í è àáí èàà èèðèá, òà³áí èè, ìàèí è-í í è òè-
 æí ðàò÷èèàðàà òóðí àð ³èèèøàè. Ó´í àèí í è´ðàðèøàè,
 áááóí í ì í ààí èàðàà æàðí ìàðèàð àðèàçèøàè. Èáí è ì áí àà
 óóáí èèàèí àèçí è àéòèí á÷è, áí èàèàðèí Í àí àñí èè ³àñ-
 ñí á àéðí áí èí à ìà³èàà òè ÷, í àð ³èèàáí ì è?

— É´´´´³... — àáy áóáóèèààè áí çí ð àìèè. — Õè ÷,
 í àð ³èèí àááí ...

— Áóðó÷Óóðóø Áàðèñ Í àè, áí èàí ÷÷è?

— É´´´´³...

— Øí²óèí ì áí ³³í è÷÷è?

— É´´´´³...

— Øàè²áí ì óðóø Í í ñèð ìí æè÷÷è?

— Ý, á´í àááí àáí ...

Áèñí èèèí òí èà øàéòíí ì àèàèèàðè òí ì í í èàáí
 àéááí ð àáá òí í èèááí èàðí èí à í í èí è àèð ÷àèèàááí
 àéòàááðàèèàð, «É´³», «àéááí ðí àñ» ááááí òèòí àèàð
 áí çí ð í ñí í í èàà ì í ì à³àèèèðí ³ááè áóí àéðèàéááðàè.
 ¥àð áóí àéðèàááí àà «Áóí è óóàèèèèàð» ì ààðàñàñèàáàè
 òáí òáí àáí ð ì òñè³à í áí çèàðèí èí à óí è ´÷àáí àáí -´÷èá
 áí ðàááðàè.

— Áàèèè, ðàðí àð áí èàèàðèí, ì áí è æóààýí óðð-
 ñáí à ³èèàèí àèàð, èèí í í èè í àáí èàð øóí à³à, áí øè-
 àà ³èèè÷ èàèááí àà ìàí ðí ñò àáí èðààèèàð. Í ³í è-í ³
 ááéàèèàð, ³í ðáí è-³í ðà... Áèèèá ³´èèí àèàð, èèí òà-
 ðí çèàáí óðàð á´èñà ó í àáí ýí àñ-ó øàéòíí, øàéòíí -
 í èí à ì àèàèè. Áèèàñèç áí èàèàðèí, øàéòíí ñèç àèèáí
 àèççè àèðèí ÷è í í ì áðèè áóøí áí èí èç. Òàðí çèàà òè ÷,
 í àð ³èèàáí í àáí, ððòèàà ìàí, á´ñòèàà ìàí, ì àìàè-
 èà-éóéèàà ìàí ááí àèí è òè ÷, í àð ³èèà í èààè. «Òàðí çè-
 ððòàà ³í çè», ááááí àáí áí ð, æí í èí áí èàèàðèí. Õà-

aziz ahli bozor bolajonlarim... hm-m-m... iloha meni eshitganlar murodu maqsadiga yetsinlar... Yaratgandan shuni so'rayman... tinchlaninglar, qoqindiqlar, tinchlaninglar! Bugun bozorimizda nimaiki ko'ngilsizliklar yuz bergan bo'lsa, sizlarga yolg'on, Xudoga chin, sizlarga noayon, menga ayon, bolalarim. Ha, bari shayton lashkarlarining ishi. Bilasizlar, bolajonlarim, xabarlaringiz bor, bozorga «Insof tarozilari»ni qo'yib, toshdan uradiganlarning qo'lini «kesdik»mi, kesdik! Ajab qildik. Nima ular shu bilan jim o'tiradi deb o'yladingizmi. Ha, yo'q! Bir shumlikni boshlashlari aniq edi. Ustozlari shaytonni gapiga kirib, taqvoli, halol-pok tijoratchilarga tuhmat qilishdi. To'palon ko'tarishdi, begunoh odamlarga jarohatlar yetkazishdi. Qani menga xudoligingizni aytingchi, bolalarim Mamasoli qassob birovning haqiga xiyonat qilganmi?

— Y-o'-o'-q... — deya guvulladi bozor ahli. — Xiyonat qilmagan...

— Guruchfurushtur Baris Pak, bolam-chi?

— Y-o'-o'-q...

— Shog'ulom boqqol-chi?

— Y-o'-o'-q...

— Shalg'ampurushtur Nosir hoji-chi?

— E, bo'magan gap...

Bismillo xola shayton malaylari tomonidan aybdor deb topilganlarning nomini bir chekkadan aytaverdilar, «Yo'q», «aybdormas» degan kitoblar bozor osmonida momaqaldiroqdek gumbirlayverdi. Har gumbirlaganda «Dumi tugiklar» madrasasidagi tantanavor musiqa ovozlarning uni o'chgandan-o'chib boraverdi.

— Balli, rahmat bolalarim, meni judayam xursand qildinglar, iymonli odamlar shunaqa, boshiga qilich kelganda ham rost gapiradilar. Oqni-oq deydilar, qorani-qora... Bilib qo'yinglar, kim tarozidan urar bo'lsa u odam emas-u shayton, shaytonning malayi. Bilasiz bolalarim, shayton siz bilan bizzini birinchi nomerli dushmanimiz. Tarozigaga xiyonat qilgan odam, yurtiga ham, do'stiga ham, mahalla-kuyiga ham bemalol xiyonat qila oladi. «Tarozi-yurtga qozi», degan gap

ðī çè áóçóēnà — þðò áóçóéääè. Äëēī μ òàī ēī : «...èàì
 ´è÷àá ááðòá÷èí èí ā μī èèää āī é» äääāí . Áó Ī òèðàðää
 óèèáí àçī á áí ð äääāí è. Á´çàðää óóøàñèç äääāí è. Ī μ,
 ³áí äàé ÿ ï í æí é ó ä´çàð... Äëēī μí èí ā μáàéáè Ī àé-
 ²àì ááðèì èç ñòèèäëēī μè àèàéμè ààñàèèàì : «Ñī òñāí -
 àèç ´è÷àá ñī òèì àèç àà ñī òèá í èñāí àèç ´è÷àá í èèí -
 àèç» äääāí èàð. Øóí èí ā ó÷óí μàì áí èàèàðèì , áóí äàí
 áó ²èää òàðī çèää ì àμèàì á´éàéèèè. Øó éóí àà÷áí àè
 òàðī çèèàðī è ýí àè èè²èá í èèá, ì óçáéää òí ì øèðàì èç.
 Ýðòàääāí ÿ ï í àñèää ýéàéòī í òàðī çèèàðää ´òàì èç... È-
 àèé áí èàèàðèì , áóðòñò-ì è?

— Ý, áó áí ø³à ààí ...

— Βøàí ā, òí èàæí í !

— Áí à ýí àè èàñàèí èí ā μà³è³èé äàúáí ñè òí ì è-
 èèääè...

Áó ààí ààí èáéèí «Áóì è òááóèèàð» ì äàðàñàñè çèì -
 çè ³ī ðī í ²èèèè è÷èää ³ī èàè. Á´èì àñā í òòí á μàð éóí -
 àèääé ÷àðà³èää óóðèáää. ×ī ð àððī òääāí μóð í àñèì èàð
 ýñì í ³ää. Éóí ðèèàð ñàéðàì í ³ää. Àðè³èàðää ñóáèàð
 æèèèèèðàì í ³ää. Òáí àðè òàì èí èí úí ì ýòääāí μà, ò àðàè-
 ì èø óéó² í áúì àð äääāí ì ýòì í ³ää... ¥àì ì àñè í éáèí àà
 ðààøàí . Áí çī ð òàðī çèñè øàéòī í èàð ³´èèääāí èáðàè.
 Ýí àè ó μí çèð÷à èéí í í èèèàð èçì èää μà òí çèð÷à...

Øó éóí è Øàéòī í àà÷áí èí ā ì äàðàñàääè μà, òè
 μàì ì à, í èää àðàè. Óí àà «ī ààì áí èàèàðèì èí ā àé²í ³-
 ÷èñè — ñī ò³èí » äää àééá ³´éáèèàð àà áóì è áèèáí
 ³óèí ²è èáñèèèè. Áó μàì àòì àääāí ààé çàì áàðàèí è í ²çè-
 àà ³´ééá, í òèèèè. Øàéòī í àà÷à ì ñì í í ó òàèèèää ó÷èá
 áí ðèá, äääāí é òí ì ì àñ áèð ³èøèí ³í èí ā ³í ³ ´ðòàñèää
 áí ðèá óóøàè...

Äääāí ì èí è éóðèí ā...

bor, jonim bolalarim. Tarozi buzulsa — yurt buzuladi. Alloh taolo: «...kam o'lchab beruvchining holiga voy» degan. Bu Oxiratda ulkan azob bor degani. Do'zaxga tushasiz degani. Oh, qanday yomon joy u do'zax... Allohning habibi Payg'ambarimiz sollallohi alayhi vasallam: «Sotsangiz o'lchab sotingiz va sotib olsangiz o'lchab olingiz» deganlar. Shuning uchun ham bolalarim, bundan bu yog'iga taroziga mahkam bo'laylik. Shu kungachangi tarozilarni endi yig'ib olib, muzeyga topshiramiz. Ertadan yoppasiga elektron tarozilarga o'tamiz... Qalay bolalarim, durust-mi?

— E, bu boshqa gap...

— Yashang, xolajon!

— Ana endi kasalning haqiqiy davosi topilibdi...

Bu gapdan keyin «Dumi tuguklar» madrasasi zimziyo qorong'ilik ichida qoldi. Bo'lmasa oftob har kungidek charaqlab turibdi. Chor atrofdan hur nasimlar esmoqda. Qumrilar sayramoqda. Ariqlarda suvlar jildiramoqda. Tangri taolo in'om etgan hayot atalmish ulug' ne'mat davom etmoqda... Hammasi oydin va ravshan. Bozor tarozisi shaytonlar qo'lidan ketdi. Endi u hozircha iymonlilar izmida, ha hozircha...

Shu kuni Shaytonvachchanning madrasadagi hayoti ham payoniga yetdi. Unga «odam bolalarining ayg'oqchisi — sotqin» deb ayb qo'ydilar va dumi bilan qulog'i kesildi. Bu ham yetmagandek zambarakni og'ziga qo'yib, otildi. Shaytonvachcha osmon-u falakda uchib borib, gadoy topmas bir qishloqning qoq o'rtasiga borib tushdi...

Davomini kuting...